

nr. 1670. *Brachému příteli*

*Dr. J. Navráčkové
v Brněnské ulici*

II. ddb.
1/1 a.

73

Dr. J. Navráčkové

SOUSTAVNÝ ÚVOD

VE

II. díle 1/12.

STUDIUM NOVÉHO ŘÍZENÍ SOUDNÍHO.

DÍL I.

24-D-729

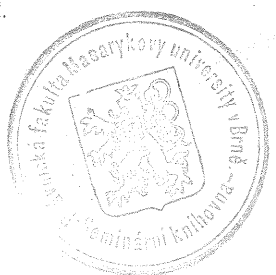
ČÁSTĚ VŠEOBECNÁ.

PODÁVA

DR. EMIL OTT,

C. K. DVORNÍ RADA, UNIVERSITNÍ PROFESSOR A ŘÁDNÝ ČLEN ČESKÉ AKADEMIE.

DRUHÉ NEZMĚNĚNÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1908.

VĚNOVÁNO ZA PŘIJETÍ DO ČESKÉ AKADEMIE.
PŘEDLOŽENO DNE 26. ÚNORA 1897.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKÁŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

NA OSLAVU JUBILEA

PADESÁTILETÉHO PANOVÁNÍ J. V. CÍSAŘE A KRÁLE

FRANTIŠKA JOSEFA I.

NEJJASNĚJŠÍHO OCHRÁNCE

ČESKÉ AKADEMIE PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

VĚNOVÁNO JÍ ZA PŘIJETÍ

VYDÁNÍ PRVNÍ.

Práva podle § 28. jedn. f. akademie a podle § 28. zák. ze dne 26. prosince 1895 č. 197. ř. z.
co do překladu na jazyk jiný jsou vyhrazena.

JEHO CÍSAŘSKÉ A KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI

NEJJASNĚJŠÍMU PÁNU ARCIKNÍŽETI

KARLU FRANTIŠKU JOSEFOVI,

císařskému princí a rakouskému arcivévodovi, královskému princí uherskému
a českému atd.

rytíři řádu zlatého rouna, velkokříži velkovévodského toskánského řádu
sv. Josefa, rytíři kr. pruského řádu černého orla a kr. saského řádu koruny
routové, c. a kr. nadporučíku v dragounském pluku vévody Lotrinského č. 7,
poručíku à la suite kr. pruského druhého vestfálského pluku husarů č. 11 atd.

NA PAMÁTKU STUDIÍ PRÁV V PRAZE KONANÝCH

VĚNUJE

VYDÁNÍ DRUHÉ

V NEJHLUBŠÍ ÚCTĚ A VŽDY VĚRNĚ ODDANOSTI

SPISOVATEL.

PŘEDMLŮVA.

Obrat vážný nastane v soudnictví civilním co nejdříve. Soudní řád Josefský, poslední zákon přímo spočívající na utěšeném vývoji obecného práva v Čechách, pozbude platnosti své, a nové řízení soudní, upravené podle vzorů francouzsko-německých opanuje pole. Ústrojí soudů valně pozměněné, jinaké rozřídění pravomoci a příslušnosti jejich a řízení podstatně odchylnější se od platných zásad i forem zavládnou. Soudecové a zástupcové stran vzdáti se musí běžné jim nauky i obvyklé praxe a osvojiti sobě formální právo, co do základů a podrobností různé od nyní zavazujícího. Nesnadný to úkol, dvojnásob obtížný, není-li vhodného vodítka.

K tomu druží se, že při zkouškách theoretických i praktických požaduje se již znalosti procesu v životě potud se neosvědčujícího. Potřebí tudíž co nejdříve pomůcky učební, která by uváděla ve studium řízení nového.

Povzbuzen byv hojným i čestným vyzváním, jehož se mi dostalo od vynikajících zástupců soudnictví a advokacie, abych výklady své akademické o novém právu procesním, jež jsem v minulém roce (1895/6) se schválením správy vyučovací sám jediný z učitelů práva procesního na rakouských vysokých školách odbýval, širším kruhům učinil přístupnými, ustoupil jsem po důvodném váhání od původního úmyslu, teprvé později vydati dílo souborné. Ohledem k nalehavým potřebám života odvážil jsem se pokusu nesnadného, jehož provedením vykonána býti má čestná povinnost k právníctvu našemu. Slavné České Akademie císaře Františka Josefa I. pro vědu,

slovesnost a umění budiž zde s povděkem vzpomenu, ježto přijetím věnování práce usnadnila podniknutí.

Nesnaze četné a značné bylo však překonati při uskutečňování zámyslu. Pamětliv jsa známého výroku Savigny-ho, jež pronesl v duchaplné úvaze své o tom, zdali doba naše povolána jest k vydávání zákonů, chtěl jsem podati výklady, jež by sblížovaly praxi s teorií a navzájem. Dílo zamýšlené mělo vyložiti základy právních zařízení, ale též objasnití důsledky plynoucí ze zásad vytknutých pro život právní. Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního nesměl býti jen stručným náčrtem nejčelnějších předmětů se dotýkajícím, nýbrž pomůckou usnadňující rozhled i vnikání v podstatu nových ústavů právních, zároveň ale návodem rozebírajícím dosah důležitých podrobnějších předpisů zákona. Nevyjítí při tom z pravé míry, bylo úkolem choulostivým. Poměrná nesouměrnost výkladů nutně tím podmíněna byla, že v jedno sloučiti slušelo rozboru theoretické předkem pro sině učební určené s poznámkami přihlížejícími k potřebám jevicím se v siních soudních.

K obtíži dotčené pojila se další. Měla-li totiž práce vyhověti poněkud účelu svému, nezbyvalo než aby přimkula se co nejvíce k soustavě zákona o řízení soudním, ač látku svou čerpá z celého souboru zákonů, jimiž opravná obnova řízení soudního došla uskutečnění. Nebylo lze volně sobě počínati co do soustavy výkladů, nýbrž nezbytno, v mnohém podříditi mocný požadavek logické přesnosti a důslednosti systému závažným ohledům vhodnosti, hlavně usnadnění studia. Ústupky v tom směru činěné vesměs podmíněny jsou účelností nalehavou.

Co se tkne způsobu pojednávání, jsou jeho základem předpisy zákona v souvislosti své. Při vylíčování příkazů a zákazů z nich vyplývajících a při výkladu norem právních bylo se vynasnaženo, v soulad uvéstí předpisy jednotlivé na první pohled zdanlivě sobě odporující. Přechasto šetřiti slušelo obdoby, jejíž použití zákon sám na přechetných místech velí; neboť vedle práva zjevného právu skrytému stejnou péčí věnovati nutno. Přípravných prací zákonodárných, obzvláště odůvodnění vládních osnov těch kterých zákonů jakož i příslušných zpráv permanenčních výborů sněmoven použito bylo jen potud, pokud objevují zámysly i podněty těchto zákonodárných činitelů stran předpisů sankcí došlých aneb pokud podávají výklady svou přesvědčivostí se doporučující. K vývoji historickému a k zá-

konodárství cizímu poukazováno bylo mírou tou, pokud toho nezbytně třeba bylo, aby vystižen byl dosah práva nového.

Změnou zákonodárství nepozbyly ceny povšechné výtěžky písemnictví procesního; nezamlouvá se však i není potřeba z bohaté literatury obecného, rakouského a partikulárního práva v Němcích vážiti četné citáty na vědecké pravdy vůbec uznané. Dovolávání se dokladů na dotvrzenou z hojných důkladných prací pojednávajících o upravení řízení soudního, jaké způsobila nejvýznamnější dvě díla zákonodárná tohoto století v oboru řízení soudního, totiž code de procedure civile ze dne 14. dubna 1806 a německý řád soudní ze dne 30. ledna 1877, nebylo by na místě v pomůcce, která má sloužiti prvnímú rozhlédnutí se po poli rozlehlém. Ostatné prvky z procesu francouzského v právo naše převzaté dočkaly se četných i vážných přeměn, prošeďše praxí Porýnska a legislací Bádenska, Hannoverska, Virtemberska a Bavorska i četnými osnovami ve vzor našemu zákonodárství slouživší, totiž v soudní řád pro říši německou. Poměr pak nového našeho práva formálního k německému, z něhož reforma našeho řízení arcí valnou měrou, ačkoli rozvážným a kritickým způsobem vážila, není podobný onomu v oboru práva obchodního aneb dokonce směnečného, pročež by citáty z komentářů německého sd. ř. čtenáře jen uváděti mohly na scestí.

Nemá tím v nejmenším osvědčován býti nedostatek aneb neochota ocenění skvělých zásluh o rozkvět literatury procesní, jichž sobě pod vůdcovstvím slovatného nestora vědy této, Julia Viléma Plancka, dobyli vynikající učenci i praktikové němečtí, počtem valným závodice o důmyslné prohloubání a pilné spracování nové legislací. Neb jen nevděkem by bylo tajiti toho, že z mocných i bohatých těch zříděl spis před rukama jsoucí hojně i s povděkem čerpal, vyzovuje přiměřené důsledky pro právo naše z axiomů a rozborů ve spisech oněch podaných.

Účel práce nedopouštěl dále, aby zaznamenána byla všechna rozbihající se porůznu mínění, projevená dosud o jednotlivostech jak v časopisech odborných, tak i v publikacích a pokusech samostatných. Není tudíž tuto podaný soustavný úvod ve studium nového řízení soudního kráslen širokým lemem a obrubou hojných citátů snadně shrnutých, který připomíná někdy v moderních tiscích středověké rukopisy pramenů práva, v nichž litera legis úpí pode jhem gloss kolkolem jí svírajících.

Pokud toho potřeba kázala, polemika věcná arcit' čelila názorům, jež v praxi mohly by státi se osudnými, pamětliva jsouc toho, že pravda vědě jest cílem nejvyšším. Ovšem nesluší chodce po neznámém kraji varovati před tím, aby nesledoval každou matnou stopu, nýbrž jen zrak jeho obraceti k patníkům bezpečnou dráhu vykazujícím.

Konečně nelze zamlčeti, že souměrnost vývodů porušena byla značně tím, že vzhledem k potřebám praktickým nutno bylo přihlížeti k jednacímú řádu pro soudy ze dne 5. května 1897 č. 112. ř. z. (rozeslanému dne 11. května), což však diti se mohlo teprvé mezi tiskem, (počínajíc stránkou 185.). Nebylo tudíž také lze dovolati se § 117. jedn. ř. sd. jakožto vítané opory pro výklad § 60. J. N. podaný (na str. 116.) a § 207. jedn. ř. sd. jakožto částečného potvrzení názoru o dosahu § 3. J. N. (na str. 95.) proneseného.

Ačkoli pečováno bylo o donášení nařízení zákon provádějících mezi tiskem spisů vydaných na příslušných místech, jak se ohledně práv chudiny (na str. 248.) vzhledem k nařízení dne 15. června prohlášenému ze dne 23. května 1897 č. 130. ř. z. státi mohlo alespoň dodatkem, nebylo lze ve výkladech o poměru soudnictví ke správě veřejné (na str. 29. V.) hleděti k nařízení teprvé 13. července prohlášenému ze dne 6. května 1897 č. 153 ř. z. a při pojednávání o právomocnosti konsulárních soudů (str. 114.) k nařízení ze dne 30. července 1897 č. 179. ř. z. (dne 1. srpna uveřejněnému), podle něhož působnost vrchního soudu konsulárního v Cařihradě dnem 1. ledna 1898 započne a tudíž zároveň právomocnost příslušných vrchních zemských soudů rakouských jakožto odvolacích a nejvyššího soudu ve věcech dovolání pomine.

Tolik na objasnění záměru a provedení jeho. —

Příspěje-li spis něčím k tomu, aby nové právo o řízení soudním sobě snáze dráhu klestilo v životě právním, dočká se tím nejceennější odměny

spisovatel.

V Novém Městě n. Metují, v srpnu 1897.

Předmluva k II. vydání.

Laskavé přijetí a úspěch, kterých se moje soustavné zpracování nových zákonů o řízení soudním (v letech 1897—1901 vydané ve třech svazcích) dočkalo, uložily mi za povinnost o novém vydání pracovati, jež by všechny výtěžky novějšího písemnictví shrnulo a k četným důmyslným projevům judikatury přihlíželo.

Úkol při své rozsáhlosti a jemnosti nesnadný nemohl dovršen býti v době, od které vymizelo dílo na trhu knihkupeckém, čímž mladým právníkům, toužícím po vědecké pomůcce jazykem českým sepsané, nesnáze vznikly.

Stoje před rozhodnutím, buď odkazovati k chystanému zpracovanému vydání, jehož vypravení za nových vážných povinností mi uložených ještě některý čas se protáhne, buď svoliti k otisku původní práce, zvolil jsem z ohledu na neodkladné usnadnění studia způsob druhý. Měl jsem při tom na paměti, že četné názory mnou hájené nalezly později plného souhlasu v literatuře, v odpovědích c. kr. ministerstva práv co do otázek pochybných a v nálezech nejvyššího soudu. Pročež dílo, ačkoli uplynulo více než desetiletí, co do podstaty své valných změn nevyžaduje, pokud ovšem novější zákony jich nepodmiňují.

Slavná první třída České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění poukazem k nezbytné potřebě a čestným vyzváním, abych spis svůj zúčastněným kruhům za její pomoci opět učinil přístupným, rozptýlila pochybnosti co do vydání otisku původní práce, z něhož jen odstraněna byla některá nedopatření při prvotním tisku sběhlá.

Povinné vřelé díky buďtež vzdány slavné České Akademii za pečlivou úpravu opětného vydání.

Spis sám nechť přispěje k utvrzení a prohloubání nového řízení soudního, kterýmž spor stal se v pravdě poctivým bojem o právo.

V Praze, dne 17. února 1908.

OBSAH.

	Stránka
Předmluva	VII - X
Předmluva k druhému vydání	XI
§ 1. Pojem processu civilního a exekuce	1
§ 2. Dějiny nových zákonů soudních	2
§ 3. Prameny práva procesního, kritika textu zákonů, výklad a obdoba	4
§ 4. Právní povaha předpisů o řízení soudním	7
§ 5. O místních mezích zákona procesního	8
§ 6. O časových mezích zákona procesního	11
§ 7. Soustava výkladů	15

Všeobecný díl.

I. O předmětu řízení sporného.

§ 8. A. Poměr řízení sporného k trestnímu	17
§ 9. B. Poměr civilního řízení k řízení ve věcech veřejné správy	23
§ 10. C. Poměr sporného řízení k nespornému	33

II. O podmínkách řízení soudního.

§ 11. Povšechné naznačení	41
-------------------------------------	----

I. Osoby hlavní: A) Soudci.

§ 12. O soudu a o základech organizace soudnictví	41
1. Soudnictví funkce státní moci. 2. Zákonem uznaná rovnost státních občanů před soudy; jediný soud vyjimečný. 3. Oddělení soudnictví od správy. 4. Upravení organizace a příslušnosti soudů zákonem. 5. Zásada tří instancí. 6. Vyhrazení věcí nejdůležitějších a vyšší ceny sborovým soudům I. instance, oproti tomu věci rych-	

	Stránka
lého vyřízení vyžadujících a ceny nižší soudům okresním. 7. Vykonávání soudnictví právníky; výminkou též laiky přísedícími. 8. Převládání zřízení soudu sborového. 9. Ustanovení soudců pro vykonávání pravomocnosti ve všech oborech agendy; výminkou soudců odborných. 10. Samostatnost a nezávislost soudců. 11. Vyloučení státního zastupitelství z přímého účastenství. 12. Příkazání pomocných orgánů.	
§ 13. O spůsobilosti soudců vůbec a o vyloučení a odmítání jich zvláště	54
§ 14. Povinnosti soudců a disciplinární řízení pro porušení jich	62
§ 15. O pravomocnosti a příslušnosti soudů	63
§ 16. Výmínečné určování příslušnosti rozkazem vyššího soudu, prohlášením ministra spravedlnosti, vůli stran	66
§ 17. Meze příslušnosti co do času, místa, objemu	71
§ 18. Spůsob vykonávání pravomocnosti soudem	74
§ 19. O uvažování příslušnosti soudem a o stížnosti z vynesení o to	80
I. Předmětná příslušnost.	
§ 20. Vyměření předmětné příslušnosti v záležitostech sporných	85
A. Předmětná příslušnost soudů řádných.	
§ 21. I. Pravomocnost okresních soudů	86
§ 22. II. Pravomocnost krajských (zemských) soudů	93
§ 23. III. Pravomocnost obchodních soudů a senátů	96
§ 24. IV. Pravomocnost senátů horních	104
§ 25. V. Působnost vrchních soudů	107
VI. Působnost soudu nejvyššího	107
B. Předmětná příslušnost soudů mimořádných.	
§ 26. I. Pravomocnost soudu nejvyššího dvorního maršálka	109
§ 27. II. Pravomocnost soudů živnostenských	110
C. Předmětná příslušnost řádných soudů zřízených mimo území rakousko-uherského mocnářství.	
§ 28. Působnost soudů konsulárních	113
§ 29. D. Jakým způsobem určuje se hodnota předmětu sporu	115
II. Místní příslušnost.	
§ 30. O místní příslušnosti věcí sporných vůbec	120
§ 31. A) Obecný důvod příslušnosti místní	120
§ 32. B) Zvláštní soudy: I. Vylučné	126
1. soud u věcech manželských; 2. forum hereditatis; 3. soud věcí svěřenských; 4. soud sporů manských; 5. forum concursus; 6. forum soudců; 7. soud žalob syndikátních; 8. forum rei sitae; 9. soud žalob z nájmu a pachtu nemovitostí.	

	Stránka
§ 33. II. Zvláštní soudy na výběr dané (fora electiva)	136
1. soud místa zaměstnání; 2. soud podniku; 3. soud dřívějšího bydliště; 4. soud podle majetku; 5. soud splniště smlouvy; 6. soud náhrady škody; 7. soud sporů s plavbou souvislých; 8. soud plavců; 9. soud odvozený rei sitae; 10. soud společenství ve sporu; 11. soud hlavního sporu; 12. soud žaloby na vzájem; 13. soud žalob z rušené držby; 14. forum retorsionis.	
B) Strany.	
§ 34. Spůsobilost býti stranou a spůsobilost procesní	151
§ 35. Význam procesní nespůsobilosti	163
Kterak se přivádí k platnosti 1. při zahájení sporu; 2. mezi projednáváním jeho; 3. po rozhodnutí sporu.	
§ 36. Společenství ve sporu (samostatné, nerozlučné)	166
§ 37. Hlavní intervence	175
§ 38. Exekuční intervence	179
II. Osoby vedlejší.	
§ 39. Povšechné naznačení	181
§ 40. A. Účastenství osob třetích vedle stran ve sporu I. Vedlejší intervence	182
§ 41. II. Oповědění rozepře	189
§ 42. III. Pojmenování auktora	192
§ 43. B. O zmocněncích projednávajících na místě stran	195
§ 44. Zástupci stran státem zvláště oprávnění a) advokáti; nezbytné zastupování jimi	196
b) Notáři	213
§ 45. Rozdíly procesní plné moci a jinakého zmocnění ke sporu; spoluzmocnění; právní význam nedostatku zmocnění ke sporu	213
III. Vzájemný poměr stran.	
§ 46. Rozhled po podstatě jeho; povinnost šetření pravdivosti, nedopouštění se svévolí u vedení sporu, nabrazení náklady	220
§ 47. A. Náklady sporu	222
§ 48. B. Poskytování jistoty ve sporech	234
§ 49. C. Právo chudiny	241
III. O součinnosti soudce a stran čili o řízení soudním vůbec.	
A. O zásadách ovládajících řízení soudní sporné.	
§ 50. Přehled	250
§ 51. I. Zásada rovnosti aneb rovného slyšení stran	251
§ 52. II. Zásada projednací	254
§ 53. III. Zásada jednotného projednávání arbitrárním pořádkem	261
§ 54. IV. Zásada ústnosti	265

	Stránka
§ 55. V. Zásada veřejnosti; zachování řádu a kázně	273
§ 56. B. Činnost stran: I. mimo přelíčení	277
§ 57. II. při ústním přelíčení	287
a) přednesení stran; b) právo výtky.	
§ 58. III. zachování výsledků ústního přelíčení (protokol) a akta soudní	293
§ 59. C. Činnost soudu za sporu	303
I. Práva předsedy senátu co do řízení sporu	
§ 60. II. Práva senátu co do řízení sporu	313
§ 61. Soudní smír	321
§ 62. D. Sprostředkování součinnosti soudu i stran při vedení sporu čili do- ručování	326
§ 63. E. O místě a času úkonů procesních a o proměškání	342
§ 64. F. O přerušení a klidu řízení	360

§ 1. Pojem procesu civilního a exekuce.

Právo v podmětném slova smyslu jest zákonem uznaná volnost vůle jednotlivcovy. Oprávnění různí se od požadavku mravního tím, že obsah oprávnění vynutiti lze přes odporující vůli osoby, která určitým způsobem podle své povinnosti zachovati se měla. Překročí-li oprávněný meze stanovené (§ 1305. obč. z.), jeví se jeho počínání býti bezprávním, vědomou změnou skutkových poměrů činem lidským proti právu provedenou. Živlové přírody bezprávi způsobiti nemohou (§ 1311. obč. z.).

Úkolem státu — ať již výlučným ať podružným — nepopíratelně jest zachování právního řádu. Stát dostojí tomu nejen prohlášením právních pravidel, jichž šetřiti nutno (zákonomádstvím), nýbrž také upravováním poměrů života a obchodu podle pravidel těchto k tomu zřízenými úřady (soudnictvím). Svěpomoc k ochraně práv nepostačuje a také se nehodí zavdávajíc sama příležitosti k dotýkání se práv toho, proti komu se osvědčuje. Připouští se tudíž obrana svěpomoci k odražení útoku jen při rušení držby, jestliže by pomoc soudní přispěla příliš pozdě (§ 344. obč. z.; § 188. lit. a) tr. zák.).

Srážkou vůle dvou osob odvolávajících se k zákonu vzhledem k témuž skutkovému poměru, z nichž jedna hájí stav, jaký jest, druhá o změnu jeho usiluje, vzniká spor. Orgány státu, soudy, pečují nestranně, avšak mohutně mocí svou o určení oprávnění sporného a na to o vynucení plnění z něho vyplývajícího.

Všechny úkony soudce i sporných stran (žalobce a žalovaného), které spojeny jsou pořádkem ústrojným k tomu směřují, aby soukromoprávní nárok přestal býti sporným, určen býv výrokem soudu, jsou řízením soudním ve věcech sporných čili

processem civilním. Úhrnek právních pravidel úkony tyto upravujících tvoří právo processní.

Ochrana soukromoprávních nároků dostupuje vrchole vynucením toho, co podle výroku soudcova plněno býti má. Exekuce jest vynucené plnění nároku soukromoprávního již přesně a konečně určeného.

Možnost toho zaručuje se před sporem i za trvání jeho aneb exekuce zvláštními prostředky zjišťovacími.

Předpisy o tom, která pravomocnost různým druhům soudů přikázána byla a za kterých podmínek jednotliví soudové ji konati mají, obsahuje norma jurisdikční.

Jakož zařízení soudnictví souvisí se státoprávními názory té které době panujícími, tak upravení řízení sporného a exekučního jest výsledkem poměrů osvěty a společenského řádu určitého století.

Nezbytným požadavkem sporu arcif jest součinnost stran i soudu; neboť soud na základě fakt, z nichž strany sporné právo dovozují, a důkazů provedených výrok svůj vynáší. Vniterní ráz a zevnější úprava mohou však podstatně se lišiti. Neboť vzájemný poměr soudu ke stranám různě upraven býti může podle toho, jaká dopřává se samostatnost a sebeurčování stranám a jaká se vyhrazuje autorita a moc soudu.

Podobně pak způsob projednávání rozdílně uspořádati lze zvolením pospolitého aneb děleného, ústního neb písemného, veřejného aneb tajného řízení.

§ 2. Dějiny nových zákonů soudních.

Řízení soudní není ani cosi jen vymyšleného aniž cosi nahodilého, nýbrž výsledkem hojných proměn přispůsobivějších podle zkušenosti způsob projednávání potřebám života a obchodu. Postupným rozvojem ubývá forem, formy projednávání sporů stárnou i zastarávají. Staré řízení poznenáhla tvoří úrodnou půdu, z níž vyrůstají právní útvary nové zušlechtěné.

Po více než století v platnosti zachovaný soudní řád císaře Josefa II. ze dne 1. května 1781 upravil zásady obecného práva u nás plativší podle obnoveného zřízení zemského (1627) a k němu vydaných deklaratorií (1640) a pragmatik (1753) způsobem vlezdařilým. Hojně pokusy k opravě jeho směřující, pokročilými poměry obchodu a dopravy podmíněné, vedly k vydání četných zákonů

o mimořádných řízeních, až konečně ustoupily v polovině našeho století snahám k reformě řízení soudního tihnoucím. V řízení ústním veřejném, jakéž bylo ve Francii a Porýnsku zdomácnělo, spatřována byla spůsob řízení, zaručující spravedlivé, rychlé a tím též levné rozsuzování sporů. Vřelé působení Mittermaiera slovem z katedry učitelské a hojnými pracemi literárními († 1867) roznítilo v Němcích snažení po takovém řízení, jemuž vyhovělo nejprve zákonodárství partikulární (Hannoversko 1850, Badensko 1864, Württembersko 1868, Bavorsko 1869), konečně říše Německá sjednocená zákonem ze dne 30. ledna 1877 (platným ze dne 1. října 1879).

Trvalé povolání zastupitelstva lidu k spolupůsobení při vydávání zákonů v Rakousku zavdalo nového mocného podnětu tužbám, dovolávajícím se ústního veřejného řízení. Když jim pak státním základním zákonem o moci soudcovské ze dne 21. prosince 1867 č. 144. ř. z. vyhověno bylo (čl. 10.) stanovením ústnosti a veřejnosti řízení, započaly pokusy o provedení této zásady.

Návrh I. na sklonku roku 1867 předložen byl poslanecké sněmovně. Spočíval na práci dokončené právě před válkou 1866 od „Hannoverské kommissee“, svolané bývalým německým spolkem k vypracování soudního řádu pro státy toho spolku, která — řízena jsouc delegátem Rakouska — soudní řád pro Hannoversko ze dne 8. listopadu 1850 za základ porad svých byla zvolila. Přijat byv v březnu 1870 sněmovnou poslanců, stal se základem návrhu II. v podzimku roku 1870 předloženého sněmovně panské, jenž však předmětem podrobnějších úvah se nestal ve sborech zákonodárných.

Opíraje se o práce v Němcích provedené předložil tvůrce trestního řádu z r. 1873 bývalý professor Glaser jako ministr spravedlnosti r. 1876 návrh III. sněmovně poslanců. Avšak i tato osnova se vyřízení nedočkala. Rovněž IV. návrh, jenž na předcházejícím spočíval, ač v některých kusech se odchyloval a též exekuci upravoval, podaný v předvečer stoletého jubilea josefinského sd. ř. správcem ministerstva Dr. Pražákem stihl stejný osud.

Šťastnější hvězda zářila poslednímu vládnímu návrhu soudního řádu podanému zároveň s osnovou jurisdikční normy a exekučního řádu (dílo nynějšího odborného přednosty ministerstva práv, Dra Frant. Kleina) 20. března 1893 ve sněmovně poslanců, jelikož se postaráno bylo o odstranění úskalí podrobného projednání osnov v parlamentu, o něž se dosud všechny pokusy byly ztroskotaly. Zvláštním zákonem ze dne 5. prosince 1894 č. 227. ř. z. svěřeno bylo pro-

zkoumání osnov těch i zákonů uváděcích, zákona o organizaci soudů jakož i návrhu ohledně soudů živnostenských z podnětu sněmovny poslanců vyšlého, dvoum samostatně se usnášejícím permanenčním kommissím obou sněmoven, po jejichž dohodnutí se sněmovnám příslušelo přijetí aneb zavržení en bloc. Za spolupůsobení vynikajících praktiků a slovných znaleců práva, zasedajících v obou kommissích, rychlým postupem projednány byly všechny dotčené osnovy a podle návrhu kommissí permanenčních přijaty oběma sněmovnami, načež sankce koruny následovala, a sice:

I. jurisdikční normy a soudního řádu dne 1. srpna 1895,

II. exekučního řádu dne 27. května 1896,

III. zákona organizačního a zákona o soudech živnostenských dne 27. listopadu 1896.

Četné skýtá výhody nové právo; praktická cena jeho spočívá v tom, že rychleji a s menšími náklady dojití lze výroku o právu skutečném, podle konkrétních poměrů tu jsoucím. Důležitějším však jest význam jeho pro celou obec čili stát. Prospěch vzházející ze správného soudnictví bije v oči. Čím bezpečněji důvěřovati lze v rychlé, úsečné odstranění všeho rušení práv, tím více rozvine se obchod solidní a rozmáhá se úvěr, nejmocnější jeho páka, tím více sesílí vědomí právní, bezpečný to základ státu.

§ 3. Prameny práva processního, kritika textu zákonů, výklad a obdoba.

Jurisdikční norma, soudní řád a exekuční řád ze dne 1. srpna 1895 č. 111., č. 113. a uvoz. zák. č. 110., č. 112. ř. z. a ze dne 27. května 1896 č. 79., uvoz. z. č. 78. ř. z. platí pro občanstvo a vojsko a pro všechna království a země této polovice říše od 1. ledna 1898 na místě dosud platných předpisů o příslušnosti ze dne 20. listopadu 1852 č. 251. a 261. ř. z. a ze dne 20. května 1869 č. 78. ř. z. § 10., 11. a o řízení soudním i exekuci obsažených v Josefinském sd. ř. ze dne 1. května 1781 č. 13. sb. z. s. a západohalič. sd. ř. ze dne 19. prosince 1796 č. 329. sb. z. s. i v dodatcích k těmto, pokud týkají se předmětů novými zákony upravených. Důsledkem výhrady této platí nadále předpisy o soudech nejv. dvorního maršálka čl. III. J. N., o soudech konsulárních čl. IV. J. N. (jak co do pravomocnosti jejich tak co do řízení), pak rovnoprávnost jazyků zemských při jednání uznávající § 13. sd. ř. Jose-

finského. Uvozovacími zákony k soudním zákonům četné předpisy výslovně zachovány byly v platnosti, jichž se nové právo nedotknulo. Předpisů zakládajících se na smlouvách mezinárodních nový soudní řád arcíř dotknouti se nemohl čl. VIII., XXXV. § 57. I. sd. ř. čl. VI. č. 3. IX. J. N. čl. VII. exek. ř. § 84. exek. ř.

Zrušeny jsou co do řízení soudního zvláště také předpisy o řízení před soudy horními pat. 1. listopadu 1781 č. 27. sb. z. s. a obchodními pat. 9. dubna 1782 č. 41. sb. z. s.; neboť soudní řád zná nyní jediný jen způsob projednávání u sborových soudů, ať obecnou, ať kausální pravomocnost obstarávají (čl. I., čl. III. č. 1., 2.; díl II. sd. ř.). Zrušeny jsou předpisy o zvláštním řízení bagatelním, summárním a possessorním, neboť u okresních soudů ve sporech k nim přikázaných projednává se způsobem jednostejným (III. díl), ačkoli jistě zvláštnosti ve sporech nepatrných (§§ 448.—453.) a držebních (§§ 454.—460.) zachovány zůstaly. Na dobro vymizelo však od některých processualistů neprávem za mimořádné řízení pokládané řízení vyzývací provocatio ex l. diffamari a zvláštní při stavbách čl. I., nahrazeno byvši žalobou určovací § 228. čl. XXXVIII., XXXIX. sd. ř.

Jakožto mimořádná řízení podle nového práva platí:

1. řízení ve věcech manželských podle dv. d. 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s. (čl. I. odst. II. „Gegenstände, welche in der Civ.-Pr.-O. geregelt sind“; čl. VI. č. 1. sd. ř.);

2. řízení rozkazní, směnečné, nájemné a syndikátní podstatnou část sd. ř. tvořící (VI. díl);

3. řízení upomínací podle zákona ze dne 27. dubna 1873 č. 67. ř. z. mimo Halič, Bukovinu, Dalmatsko, čl. XXVIII., XLVIII. odst. 2. sd. ř.

Na myslí maje zvláštní předpisy, pro určité země vydané, zmiňuje se zákon o zrušení předpisů o řízení audienčním v Tyrolsku a Vorarlbersku plativších (v podstatě nahrazených § 433. sd. ř.), jakož i o pokusu smíru v Dalmatsku zbytečném vzhledem k § 204. sd. ř. (čl. III. č. 3., 4.), sd. ř. zachovává však předpisy ohledně poměrů Contadinů a Colonů v Dalmatsku platící čl. X. sd. ř. (zákona 11. ledna 1878 č. 9. ř. z.).

Z ohledů vhodnosti obsahuje sd. ř. předpisy o rozhodování sporu rozsudími; omylně zařadil je mezi předpisy o mimoř. řízení VI. díl oddíl 4. §§ 577—599. Působnost soukromoprávním aktem zřízených rozsudí jakož i rozhodčích soudů zakládajících se na zákoně byla zachována (§ 577., § 599.; čl. XII. sd. ř.). Důležité změny

dočkaly se působnost bursovních rozhodčích soudů a řízení před nimi byvše upraveny článkem XIII. do XXVII. včetně, kteréžto předpisy již 10. únorem 1896 nabyly platnosti (čl. LV.). Změny týkají se příslušnosti těchto rozhodčích soudů, práva zastupování před nimi, odnětí práva k povolování exekuce nálezů a způsobu odporování těmto (zmateční stížnosti čl. XXIII. sd. ř., žalobou o bezúčinnost nálezu čl. XXV. sd. ř. čl. XXX. exek. ř.)

Zachována byla právomocnost živnostenských soudů (Gewerbe-gerichte), jejichž organizace zákonem ze dne 27. listopadu 1896 č. 218 r. z. byla změněna postavením soudce zeměpanského v čelo jejich, zároveň pak působnost jejich rozšířena a sesílena.

Zákony o řízení soudním jakožto zákony říšské (čl. 11. lit. m) st. zák. z. č. 141. ř. z.; čl. 10. st. zák. z. č. 144. ř. z.) prohlašují se říšským zákoníkem pro tuto polovici říše, není-li výhrada učiněna (zák. 10. června 1869 č. 113. ř. z.) jako v čl. XXVIII. sd. ř. Prohlášení děje se jazykem německým jakožto textem autentickým. Překlad český byl z příkazu vlády revidován prof. Gebauerem a Ottem. Nařízení na základě zákonů justičních od ministra spravedlnosti vydaná (čl. 11. st. zák. z. č. 145. ř. z.) prohlašují se, pokud do říšského zákoníka pojata nebyla, ve zvláštním věstníku tohoto ministerstva vydávaném od r. 1885, k jehož desátému ročníku 1894. rejstřík hlavní přidán jest.

Nový soudní řád neplatí pro soud nejv. dvorního maršálka a pro konsulární soudy čl. III., IV. J. N.

V království uherském platí soudní řád prohlášený jakožto čl. 44. zák. z r. 1868, sdělaný na základě zásad josefinského soudního řádu; doplněn a opraven byl novelami čl. 59. a 60. zák. roku 1881 a zákonem o řízení summarním čl. 18. zák. z r. 1893 a o řízení rozkazním čl. 19. zák. z r. 1893.

V Chorvatsku a Slavonsku dosud platí soudní řád z 16. září 1852; v Bosně a Hercegovině soudní řád ze dne 24. dubna 1883 ode dne 1. září 1883 platný.

Co do kritiky textu vytknouti sluší různá nedopatření, zvláště nesrovnalosti § 32. J. N. III. odst. a § 119. I. sd. ř. (správa posl. sněm. str. 26.), § 96. J. N. a §§ 259., 236. sd. ř.; § 547. II. sd. ř. a § 42. č. 2. exek. ř.; tiskové chyby §§ 194., 510. sd. ř.; doplnění § 465. sd. ř. řem 90. zák. org. sd., vynechání III. odst. § 126. sd. ř. a nyní donesení řem 89. zák. org. sd.; neúplná marginální glossa § 113. J. N.; nepřesná dikce „Klagen wegen Streitigkeiten“ § 100.

J. N.; uvedení výsady v čl. IX č. 6 lit. e) exek. ř., která již zrušením ústavu, jehož se týče, prohlášeným výnosem c. k. místodržitelství v Praze ze dne 7. prosince 1875 č. 64165. (Prager Zeitung 5. ledna 1876 č. 3.) pozbyla významu; odpor v § 204. exek. ř.

Co do výkladu a ohledně obdoby zákonné i právní platí zásady obč. zák. §§ 6., 7. a 8. vyslovené. Ani nálezy zapsané do knihy judikátů a ve věstníku ministerstva spravedlnosti uveřejněné nezavazují soudy nižší, leč svou vnitřní správností (rozh. čís. 7. srpna 1872).

Právo obyčejové nemá moci derogativní oproti předpisům sd. ř.; neboť mohlo by se jen tvořiti nešetřením stanoveného práva při projednávání u soudů, kteří sami strážci zákona jsou. Opačný názor opíráti nelze o § 271. sd. ř., který se obyčejového práva jakožto zřídla materialního práva, zvláště obchodního (čl. 1. zák. obchod.) dotýká. O místních zvyklostech, jež s obyčejovým právem stotožňovati nelze, zmiňuje se soudní řád v §§ 117., 560, 573 §§ 25. III., 71. č. 2., 95., 171., 342. exek. ř., o obchodních zvyklostech § 364. sd. ř.

§ 4. Právní povaha předpisů o řízení soudním.

Právo processní předpisuje soudům jakožto orgánům státu vykonávajícím moc veřejnou meze právomocnosti jejich a způsob projednávání a rozhodování rozepří soukromoprávních, jakož i postupu při prozatímním ochraňování a konečném vynucování přísouzených nároků; jest tudíž právo toto částí veřejného práva a tedy jus cogens. Odchytky od předpisů práva processního jen potud přípustny jsou, pokud zákon možnost toho zachovává, na př. § 104. J. N. prorogace při sporu, nikoli při exekuci § 51. exek. ř.; § 129. I. krácení lhůt (a contr. prodloužení lhůt § 128. II.), vzdání se přísahy svědků a znaleců §§ 336., 358., vzdání se odvolacího líčení § 492.

Process konvencionální, t. j. způsob projednávání rozepře výhradně stranami smluvený, pouze před rozsudími, nikoli před státními soudy místa má § 587. Avšak nutně šetřiti sluší předpisů o odmítání rozsudí, § 586., o podpisu všech rozsudí na nálezu § 592. a o žalobě o bezúčinnost jeho § 595. (§ 599.). Zákazem konvencionálního processu není arcíř vyloučeno:

a) vzdání se processuálních prostředků k dobytí vítězství sloužících na př. opomenutí obrany privilegované § 240.; vzdání se

právu, totiž listin § 302.; svědků § 345.; znalců § 363.; neb prostředků opravných z nálezů, odvolání §§ 472., 484., dovolání § 513.;

β) odřeknutí se výtky processuálních poklesků § 196. neb dokonce vytýkáni zmatečnosti § 471. č. 7. s §§ 477., 494.; § 503. č. 1., 513.

γ) upravení celého sporného poměru smírem soudním, kdykoli mezi sporem učiněným § 204. sd. ř., předpokládajíc, že předmět sporu podroben jest dispozici stran (na př. vyloučen § 1382. obč. z.);

δ) dispozice právním nárokem ve spor uvedeném, uznáním aneb odřeknutím se jeho § 394. a § 395. (oproti §§ 237., 238., 60.).

§ 5. O místních mezích zákona processního.

Lišiti sluší předpisy práva materiálního, podle nichž sporný poměr řešen býti má, decisoria litis, od předpisů práva formálního, podle nichž spor projednán býti musí, ordinatoria litis. Poměr právní dle cizího práva občanského *řešen* býti může, dopouští-li to rakouské právo občanské; nikdy však dle cizího processuálního řízení *projednán* býti nesmí před soudem tuzemským. Cizozemsko jest zvláště také druhá polovice říše čl. X. J. N., čl. XXIX. sd. ř., čl. XX. exek. ř. Cizí právo občanské ve sporu u zdejšího soudu vedeném rozhodující, dokázáno buď, jestli je soud nezná; důkazy stranou podávané nepřekážejí soudu v pátrání po tomto právu z moci úřadu, § 271. s. ř. (O tom, která strana důkaz podá, rozhoduje analogie předpisu § 282. nesp. říz.) Občanským právem vyrozumívati sluší všechny předpisy materiálního práva civilního, ať obsaženy jsou v zákoně občanském, obchodním, směnečném, aneb jiných zákonných normách čl. XXX. sd. ř., čl. XXI. exek. ř.

Přípustnost, způsob a účinek processních úkonů výhradně řídí se podle zákona processního platného u soudu, kde spor se vede, lex fori (princip teritoriální).

Co se podrobností týče, řídí se tímto pravidlem:

a) *přípustnost processních úkonů* v úbec, tudíž otázka, zdali věc na rakouský soud vznésti lze, § 38. J. N. č. 1., ale též přípustnost určitého úkonu mezi řízením, zvláště důkazního prostředku o příběhu v cizině sběhlém i možnost odvodu; sdružení se více žalobců; přidružení se intervenienta; opravní prostředky;

β) *způsob úkonů*: zda-li podáním (Schriftsatz) aneb protokolárně §§ 74., 434. sd. ř., § 53. exek. ř., přípustnost projednávání sporu

osobního neb advokátem, přísěžné neb nepřísěžné slyšení svědků, vytýkáni zmatků žalobou neb stížností a t. p.;

γ) *účinek* processuálních úkonů; tudíž i potřeba důkazu vzhledem k mimosoudnímu doznání v cizině učiněnému volně posouzena bude § 266. s. ř.; rovněž průvodní moc oceněna bude (dle § 272.) podle zásady volného uvážení výsledků průvodních; za zmatky pokládány budou jen ty poklesky, které § 477., 503. č. 1.) taxative uvádí.

Vzhledem k vytčenému jest důsledným ustanovení, že také důkazu cizím soudem provedenému, který dle tamnějšího práva jest nedostatečným, ničeho nevádí, jestliže podle práva zdejšího správně provedeným se býti jeví § 290. s. ř. Oproti tomu arcit výminkou z pravidla, že platí před rakouským soudem lex fori, rovná se průvodní moc (nikoli jinaký processní význam, na př. moc býti základem rozkazního řízení § 548. č. 1.) listiny veřejné, v cizině zřízené, rakouské stejného druhu, pakli v místě zřízení šetří se vzájemnosti a pak-li listina předepsané (dvorním d. 22. ledna 1838. č. 249. sb. z. s.) osvědčení cestou diplomatickou vykazuje § 293. (Totéž platí podle uherského soudního řádu § 157., 165., 545.) Vzhledem k německé říši potřeba osvědčení obmezena podle egalisační smlouvy ze dne 25. února 1880 (č. 85. ř. z.).

Rozdilu nečiní co do platnosti legis fori, zda-li úkon jest částí sporu u zdejšího soudu projednávaného aneb zda-li úkon sám o sobě (isolovaný) k žádosti cizího soudu processního vykonán byl (doručení, důkaz). Výminkou processní úkon ve formě, cizím řízením soudním předepsané, provésti lze k výslovné o to žádosti cizího soudu, vyhledává-li toho cizí processní právo a nezakazuje-li to zdejší § 39 II. J. N.

Nejdůležitějším případem provedení úkonu k žádosti cizího soudu jest exekuce.

Vykonatelnost rozsudku cizího soudu civilního (a contr. trestního § 36. tr. z.) v Rakousku závisí na podmínkách exekučním řádem stanovených a sice:

a) na vzájemnosti § 79. exek. ř., která mezinárodní úmlouvou aneb prohlášením vlád říšským zákoníkem vyhlášeným zaručena býti musí;

b) na příslušnosti cizího soudu, již dle zákonů tuzemských posuzovati sluší;

c) na doručení obeslání, jímž řízení před cizím soudem zavedeno bylo do vlastních rukou tomu, proti němuž exekuci se nastupuje; ať stalo se v tom kterém cizím státě ať podle právní pomoci jinde v cizině ať v tuzemsku;

d) na výkazu úředním (zvláště soudním) listinném („vorliegenden“), že nález opravnímu prostředku, odkladacímu vykonatelnost podle cizího práva, nepodléhá § 80. exek. ř.

Připouští-li se exekuce cizích nálezů, pak arcif provedena buď podle rakouského práva § 85. exek. ř. Důsledkem připuštění takové exekuce opirati lze o zahájení sporu v tom kterém cizím státě námitku rozepře vzešlé § 233. sd. ř. a o právoplatné jeho řešení obranu věci rozsouzené § 411. oproti žalobě obnovující týž spor u zdejšího některého soudu (§ 239., 440.). Vzhledem k zaručené vzájemnosti soudních nálezů a narovnání v zemích uherské koruny exekuci se připouští, pakli jen byla vykázána vykonatelnost a nepřekáží-li důvod exekuci vylučující § 86. exek. ř.

O Bosně a Hercegovině (čl. XIX. exek. ř.) platí totéž.

Práva processualní cizinců před rakouskými soudy posouzena buďtež v první řadě podle mezinárodních smluv. Pokud smluv takových není, šetřeno buď formelní reciprocity (§ 33. obč. z. § 51. konk. ř.) t. j. udílno buď cizincům stejných práv s tuzemci. Rozdílu při tom nečiní, zda-li spor vedou s tuzemci, s krajany svými aneb s příslušníky jiného cizího státu. Vysloveno bylo zvláště šetření vzájemnosti co do propůjčení práva chudinského (l'assistance judiciaire) § 63. sd. ř. Materiální reciprocita výminkou rozhoduje, pokud jde o sprostění kauce žalobní § 57. č. 1. sd. ř., o žaloby na cizince u soudů zdejších podle retorse příslušných § 101. J. N. a při posuzování průvodní moci knih obchodníků § 295 II. Zvláštností jest, že ustanovení stanov bursy o rozhodčích soudech ohledně cizinců mohou býti přísnější co do podrobování se rozhodčímu soudu nežli se strany tuzemců čl. XIV. in f. sd. ř.

Za cizince pokládati sluší také příslušníky druhé polovice říše; avšak náležejí-li k vojsku neb loďstvu válečnému aneb jsou-li při úradě společné záležitosti obstarávajícím dosazení, netřeba jim jakožto žalobcům klásti kauci žalobní čl. XXIX., jinak na žalobcích cizincích požadovanou § 57.

Lex fori nerozhoduje o poměrech práva občanského při řízení soudním důležitých, totiž:

1. o spôsobilosti býti stranou ve sporu a o spôsobilosti ke sporu, jelikož jsou důsledky spôsobilosti k právům (§ 75. J. N.) a k právním činům § 1. sd. ř. a tudíž podle § 34. obč. zák. posuzovány buďte. Rozhodným bude státní občanství cizince (§ 34. obč. zák. a zák. o právomocnosti konsulárních soudů ze dne 30. srpna 1891 č. 136 ř. z. § 10). Avšak cizinec dle práva vlastní své ke sporu nespůsobilý platně sám (bez zákonného zástupce) spor projednávatí smí, je-li dle práva zdejšího k tomu spôsobilý (srovn. týž předpis § 53. něm. sd. ř.) § 3. sd. ř.

2. Žalovatelnost nároku a promlčení jeho řídí se dle občanského práva, při čemž nesluší přehlednouti, že lhůta 30denní, do které po nabyté vědomosti z rušení držby žalovati sluší, není promlčecí § 454 čl. LII sd. ř. Avšak z právního poměru aneb z oprávnění, jemuž rakouský zákon z ohledu veřejného řádu a mravnosti platnost a žalovatelnost odepirá, žalovati nelze u rakouského soudu (anal. § 81. č. 4. exek. řádu).

3. Náležitosti listiny a svědků posuzovati sluší podle občanského práva, jestliže platnost právního jednání podmíněna jest zřízením určité listiny aneb přivoláním svědků jistého druhu (náležitosti solemní) a nejde-li pouze o důkaz jednání o sobě v kterékoli formě platně provedeného listinou neb svědky (náležitosti průvodní). Neboť v onom případě platí pravidlo: locus regit actum (dv. d. 22. července 1812 č. 997. b) sb. z. s. o posledním pořízení; čl. 85. a čl. 86. směn. ř.) kdežto ohledně náležitostí průvodních vždy lex fori.

Processní úkony, které ve sporu u zdejšího soudu projednáním provedeny býti mají mimo hranice státu, jen dožadáním (commission rogatoire) cizího soudu provéstí lze § 33. J. N., při čemž šetřeno buď předpisů o dopisování a stýkání se s cizími soudy platných čl. XXXV. sd. ř. Takovými případy jsou zvláště doručení soudních vynesení v cizině § 121.; provedení důkazu § 283. sd. ř.; výkon nálezu § 69. exek. řádu.

§ 6. O časových mezích zákona processního.

Co do řešení této otázky nerozhoduje, kdy poměr právní, z něhož se žaluje, nastal, nýbrž záleží na tom, kdy žalováno bylo; avšak náležitosti listiny průvodní pod starým právem zřízené posouzeny buďte podle času zřízení. Předpis to vyslovující § 307. vládního návrhu škrtnut byl jen pro zevnější důvody (správa kommissee oboji

sněmovny str. 13.). Nepřípustnost řízení sporného (čl. XVI.) aneb dopuštění pořadu práva (§ 51. č. 4., 82. J. N., § 37. zák. o živn. soudech) posuzovati sluší podle nového zákona.

Jelikož právo processní jest jus cogens, nemůže dohodnutím se stran stanoveno býti, aby spor zahájený za působnosti nového soudního řádu projednán byl dle starého soudního řádu. Neboť vůli jednotlivců bylo by opatření v zájmu obecném učiněné mařeno. Arcif nevádí ničeho, aby výhody nového práva získány byly vůli stran ve sporech podle starého práva zahájených. Tudiž spory, ve kterých před působností nového soudního řádu odpověď podána byla aneb jednání o hlavní věci již započalo, dohodnutím se stran převedeny býti mohou v řízení nové a po případě důsledkem toho přeneseny na soud dle nové J. N. příslušný, aniž by tím minulo přetržení promlčení podáním žaloby nastalé čl. XLIX. sd. ř. Přenesení bude třeba, postrádá-li původní soud podle předpisů nového práva předmětné příslušnosti čl. XX. J. N. čl. II, XLVII. in f. sd. ř.

Zavedením nového zákona o řízení sporném nastávají pochybnosti o tom, podle kterého práva do konce provéstí sluší spory za platnosti starého práva ještě zahájené, avšak neskončené.

Ze tří soustav u věci té možných, totiž soustavy jednoty sporu, jednotlivých období processních a konečně izolovaných úkonů processních zamlouvá se prv dotčená svou právníkou důsledností a vhodností. Podle soustavy jednoty sporu zůstane spor jakožto organický celek na vzájem se podmiňujících úkonů stran sporných za spolupůsobení soudce podroben právu processnímu plativšímu v čas sepření se stran (litis contestatio). Zákon náš přijav stanovisko toto důsledkem toho nařizuje předpisy uvozovacími k soudnímu řádu:

1. podle starého řádu soudního dojednány buďte spory u soudů, na které vzneseny byly, jestli před působností nového soudního řádu již odpověď podána aneb projednávání hlavní věci zahájeno bylo. Ve sporech těchto tedy také výlučně u vrchních zemských soudů řízení odvolací a u nejvyššího soudu dovolací řízení provedeno bude podle starého řádu soudního čl. XLVII. sd. ř. čl. XIX. J. N.

2. z nálezů konečných, vynesných před působností nového soudního řádu jakož i ve sporech pod č. 1. vytknutých navrácení k předešlému právu průchodu má podle starého řádu soudního, vedle toho však vzaty býti mohou v odpor žalobou pro zmatečnost podle § 529. sd. ř. nového (čl. LI. sd. ř.) u soudu pro ni podle

§ 532. sd. ř. příslušného (čl. XIX. J. N.). Nálezy rozsudi před působností nového soudního řádu vydané nepodléhají žalobě o bezúčinnost dle nového práva § 595. čl. LIII.

3. Lhůt k podání žaloby (zvláště possessorní, spravovací ohledně záznamu neb prozatímního opatření), pak lhůt k obranám v mimořádných řízeních ze starého práva zachovaných (VI. díl soud. řádu 1., 2., 3. oddíl) (tedy proti rozkazu platebnímu neb zjišťovacímu, rovněž proti rozkazům v řízení nájemném) nedotýká se nový soudní řád ani co do trvání ani co do ubíhání jich čl. LII. sd. ř.

4. Zásada pod č. 1. vytknutá důsledně provedená je pro mimořádná řízení ze starého práva zachována (VI. oddíl 1., 2., 3.). V řízení rozkazním, směnečném a nájemném nastane nové řízení, jestli teprve po působnosti nového soudního řádu obrany proti příslušným rozkazům podány byly aneb o prvé podaných řízení ještě zahájeno nebylo čl. XLVIII., I. odst.;

5. o žalobě s žádostí za rozkaz upomínací sloučené projednáváno bude dle nového práva, byl-li proti rozkazu teprve po působnosti nového soudního řádu podán odpor aneb řízení o žalobě teprve započato čl. XLVIII., II. odst.

6. v případech pod 4. a 5. číslem vytknutých projednáváno bude podle různosti soudu, kamž věc vznesena byla, buď dle předpisů II. aneb III. dílu t. j. o řízení před sborovými aneb okresními soudy, šetříc po případě zvláštnosti rozepří nepatrných čl. L.

7. ve sporech nedošedších k sepření se stran, t. j. pod č. 1. nespádajících platí předpisy nového práva, zvláště také žalobce až do zahájení prvního stání k jednání o věci nařízeného od žaloby ustoupiti může s účinky v novém soudním řádu (§ 237.) vytknutými, zvláště též nesložením jistoty žalobní § 238., 60. sd. ř. Avšak o námitkách projednávání překážejících, o nichž před působností nového soudního řádu řízení započalo, projednáno i rozhodnuto buď ve způsobě a s účinky podle starého řádu soudního. Ve sporech dotčených vydané výměry soudu k podání odpovědi vybízející pozbývají své moci i zastaví se lhůta k ní. Soud z úřední povinnosti položí stání k ústnímu jednání čl. XLVII.

Naprostá změna co do roztržení předmětné příslušnosti a co do řízení novými zákony nastávající jest toho příčinou, že spory, jež podle zvláštních zákonů neb státem schválených stanov projednati slušelo v řízení řádném (ať písemném ať tak zv. ústním), v stručném aneb bagatelním, o žalobách po působnosti nového práva vznesených

na soud projednány býti mají v řízení pro soudy sborové aneb okresní předepsaném, podle toho, kam odkázány byly dle J. N. Arcif při těch, které v řízení bagatelním projednání slouželo, šetřeno buď zvláštností sporů nepatrných (čl. II. soud. řádu).

Při tom zvláště pamatovati sluší na zákon o ručení železnic za usmrcení a ublížení osobám nehodami při provozování způsobenými ze dne 5. března 1869. č. 27. ř. z. § 3., jehož kompetenční předpis zachován jest (čl. VI. č. 2. J. N.), na zákon odpůrčí ze dne 16. března 1884. č. 36. ř. z. § 47., na zákon zemský pro království české ze dne 12. dubna 1886. č. 36. z. z., týkající se rozhodování o služebnostech vybirání dříví z cizího lesa, pastvy a pozemkových služebností, jež mají za předmět cizí půdu a na zákon o scelování pozemků hospodářských § 8. zák. ze dne 7. června 1883. č. 92. ř. z., jež současně s vydáním příslušného zákona zemského platnosti nabude v té které zemi (§ 45.).

Novým zákonem o výsadách (patentech) ze dne 11. ledna 1897 č. 30. ř. z. uloženo jest též patentnímu úřadu při ministerstvu obchodu, aby při odporování patentu (ať jde o odvolání, prohlášení za neplatný, odejmutí) při ústním přelíčení šetřil předpisů soudního řádu §§ 171.—203., 266.—383. (§§ 74., 75. zák. o patentech).

Exekuce není organicky se sporem souvislá součást jeho, nýbrž nahodilá jeho dohra. Právním tudíž nařizuje zákon, chtěje výhody nového řízení exekučního propůjčiti též vítězům za platnosti starého práva příznivého rozsudku dobytým, aby pouze podle starého práva již povolené úkony exekuční soudy dosud příslušnými podle něho vykonány byly, avšak aby další postupování řídilo se právem novým. Tím spíše pak velí, aby ve sporech podle starého řízení dojednaných po působnosti nového práva exekuce uhražovací a zjišťovací (Sicherheit a contr. čl. XXXIX.) podle nového exekučního řádu povoleny a provedeny byly (čl. XXXI. exek. ř.).

Převedení exekuce podle starého práva zahájené v exekuci podle nového (zahrnujíc v to vyžádanou přeměnu exekuce zjišťovací v uhražovací čl. XXXVIII.) nastane z úřední povinnosti způsobem podle jednotlivého případu nejpříhodnějším a přenesením záležitosti na soud podle nového práva k dalšímu řízení povoláný čl. XXXVI. Vůle exekventa v té věci rozhodovati nemá (posl. sněm. zpráva str. 4. oproti opáčenému návrhu osnovy). Důsledkem toho na soud podle nového práva příslušný přenéstí dlužno:

1. spolupůsobení při vnučené správě před působností exekučního řádu povolené ať jako prostředek exekuční aneb zjišťovací ještě nezdvížené, jelikož počínajíc dnem působnosti nového práva vykonána býti musí podle předpisu tohoto a k návrhu účastníka dokonce prvé právoplatně jmenovaný správce jiným, požadavkům nového práva vyhovujícím, nahrazen býti může; čl. XXXII.;

2. další řízení, jestli již povolená dražba nemovitosti nebyla vůbec nařízena ještě položením státní dražebních v den působnosti nového práva aneb tato byla sice nařízena, ale proto neodbyvána, poněvadž exekvent ustoupil aneb řízení ve své míře zůstavil, avšak později řízení se obnoví po působnosti exek. ř. čl. XXXIII.;

3. rovněž jestli exekuce na svrchky, práva aneb pohledávky nepokročila dále nežli k právoplatnému nabytí práva zástavního čl. XXXIV.

Po dražbě podle starého práva provedené nastávající rozdělení výtěžku mezi účastníky provedeno buď u soudu podle dosud platných předpisů příslušného podle nového práva, nebylo-li již započalo jednání o tom prvé nežli exekuční řád nabytí působnosti čl. XXXV.

Podstatná různost základů a účinků prozatímních opatření ve starém a novém právu jest toho příčinou, že účinek a trvání povolených a podle starého práva vykonaných prozatímních opatření — vyjma osvobození od vazby prozatímní a výkon její — nedotknutým zůstane novým právem. Avšak ze dne působnosti exekučního řádu dlužno žádosti za opatření prozatímní také ve sporech podle josefinského soudního řádu dojednaných posuzovati a povolená opatření taková vykonati jedině podle nového práva čl. XXXIX. Hmotného práva dotýká se exekuční řád potud, že soudcovské zástavní právo (§ 450. obč. z.) k svrchkům podle starého práva platně nabyté uhasne, jestli do roka po působnosti exekučního řádu za prodej zástavy žádáno nebude § 256. čl. XXXVII. exek. ř.

§ 7. Soustava výkladů.

Spor jest ústrojí, v němž různí živlové pracují k cíli společnému, totiž aby spor rozsudkem došel konečného určení pro všechny časy budoucí. Nelze podstatu jeho poznati jen z popisu, nýbrž z vyličení různorodé, avšak k těmž cíli tlnoucí činnosti stran i soudece. Tomu pak nejlépe vyhoví soustavné vyličování.

Soustava pojednávání o jistém předmětu není leč vnitřním uspořádáním jeho. Jest tudíž individuální, důsledkem čehož nelze vědu procesní vtěsnati v systém libovolně utvořený, nýbrž vřaditi jen látku podle kostry, kterou process ve svém přirozeném rozvoji a postupu sám poskytuje. Soustavné spořádání látky dvojnásobně skýtá výhodu; jednak snáze vštípit lze paměti množství předpisů o řízení soudním daných, jednak ale není toto rovnání látky bez účinku na látku samu. Právní pravidla tím pozbyvají formy příkazů a zákazů, v jakéž zákon je podává, a stávají se prvky a jakostmi ústavů právních logickým rozprádním a opětným shrnováním pravidel zákona.

Zákonodárci postačuje, aby účelu svého dosáhl, jestliže vytkne praktické důsledky toho, k čemu směřuje. Věda nemůže přestati na pouhém výkladu ustanovení zákonných, nýbrž má je spořádati podle hledišť logických, pronikati je, důsledky z nich vyvozovati a výtěžky činnosti této co nejpřehledněji spojovati.

Soustavný výklad dopouští, aby i k tomu přiblíženo bylo, co není v zákoně vysloveno, co však hlásá způsob uspořádání i mlčení jeho, jakož i k tomu, čeho zákon dosíci chtěl v proudu historického vývoje práva.

Soustavné pojednávání o processním právu, prve nežli přistoupí k vylíčení průběhu sporu, ve všeobecné části vystihnouti musí

I. předmět jeho, seznámiti musí

II. s osobami v řízení vystupujícími ať nezbytně ať podružně a vytknouti má při tom jejich práva a povinnosti. Zvláště ohledně stran nutno nastíniti vzájemný jejich poměr, hlavně také co do nákladů sporu. Potom vyloženo buď

III. vše, co se součinnosti stran i soudu vůbec čili řízení soudního povšechně týče. Vyložení zásad řízení ovládajících vhodně poskytne přechod k zevrubnému rozboru o podstatě a formě činnosti stran i soudu, jakož o místě a času, o přerušení a klidu řízení.

Část zvláštní věnována jest vylíčení rozvoje sporu až do právoplatného jeho skončení. Za přimknutí se k soustavě zákona ve části této přimlouvají se závažné důvody.

Všeobecný díl.

I. O předmětu řízení sporného.

Předmětem řízení sporného jsou soukromoprávní záležitosti sporné. Sluší tudíž přesně vytknouti meze oboru sporného od řízení trestního, správního a nesporného.

§ 8. 4. Poměr řízení sporného k trestnímu.

Řízení spornému nejbližší stojí trestní, jelikož předpisy obou upravují činnost soudů jakožto státních orgánů povolanych k tomu, aby zachován byl právní řád. Bezprávi trestné jest přímé vzdorování právnímu řádu ve státě stanovenému. Bezprávi civilní záleží v tom, že dvě osobnosti dovolávající se obě právního řádu v rozpor přicházejí, jelikož jedna, žalobce, tvrdí nesrovnalost faktického stavu s právním, druhá však, žalovaný, prohlašuje, že stav, jakýž jest, v plné shodě s právním bytí se jeví.

Řízení sporné a trestní podstatně různí se co do podmětu, předmětu a úkolu. Podmětem passivním v řízení sporném bytí může osoba fysická aneb právnická (§ 75. J. N.); nesmí pak zájmy žalovaného tím trpěti, že není způsobilým, aby sám při soudě se hájil (§ 6., 7., sd. ř.). Řízení trestní proti právnické osobě nikdy zavedeno bytí nemůže, jelikož deliktů je neschopna. Obžalovaný nikdy způsobem takovým zastoupen bytí nemůže v řízení trestním, aby jeho osobního spolupůsobení lze bylo postrádati.

Podle rozdílné povahy obou řízení smrt žalovaného jen přerušeni, nikoli skončení sporu v zápětí má (§ 155. sd. ř.); neboť soukromoprávní osobnost jeho trvá § 547. obč. z. Avšak smrt obžalovaného zmaří účel řízení trestního, pročez následkem její nutně skončeno bytí musí (§ 224., 527. tr. z., § 109. tr. řádu).

Předmětem sporného řízení jest oprávnění čili nárok soukromoprávní, jehož se ten, komu přísluší, vzdáti může (§ 1375. obč. z.: willkürliche Rechte).

Předmětem trestního řízení jest však státu příslušející povinnost trestati skutek, zákonem za přímé porušení řádu právního čili za delikt prohlášený (čl. IV. úvod. zák. k trest. zák.), kteréhozto povinnosti stát dostáti musí.

Vzhledem k tomu dojití nemůže ke konfliktu kompetenčnímu mezi civilním a trestním soudem.

Úkolem sporného řízení jest, aby v zájmu soukromém, tedy po žalobě určeno bylo oprávnění zažalované (§ 411. sd. ř.) a po případě, aby též plnění z toho vyplývající vynuceno bylo mocí soudní (§ 409. sd. ř., § 7. exek. ř.). Nedojde povždy k výkonu odsuzujícího nálezu; neboť vzdáti se může vítěz výkonu (§ 36. č. 3. exek. ř.) aneb pro nedostatek vhodného předmětu, na nějž by exekuci nastoupeno býti mohlo, jest výkon nemožný (§ 39. č. 2. exek. ř.).

Ačkoli řízení sporné z pravidla žalobou se zahajuje, vytknouti sluší výminku. Řízení o neplatnost manželství z důvodu veřejnoprávního dotýká se převahou zájmů obecných, pročež bez žaloby se zahajuje (§ 13. manž. řiz.) a konečný výrok soudu, jímž manželství za neplatné prohlášeno bylo, v matrice sňatků cestou úřední v patrnost se uvádí (§ 122. obč. zák.).

Trestní řízení za účel má, aby ve prospěchu obecném trestný skutek vyhledán a povždy skutečný vinník potrestán byl, pročež stíhání z moci úřední místa má § 2. tr. ř. Nález odsuzující k trestu nutně vykonati dlužno (§ 1., 397. tr. řádu).

Ze závažných ohledů k zájmům soukromým výminkou zůstává se osobám, jichž se trestním skutkem dotknuto bylo, stíhání trestných činů obžalobou soukromou na př. pro porušení práva k ochranné známce § 26. zák. 6. ledna 1890 č. 9. ř. z., výsady průmyslové podle § 97., 103. zákona ze dne 11. ledna 1897 č. 30. ř. z. při vědomém porušení, aneb pro vědomé ublížení právu autorskému § 55. zák. 26. prosince 1895 č. 197. ř. z.

Nikdy však úmluvou pachatele s poškozeným odvráceno býti nemůže stíhání deliktů z úřední moci pronásledovaných (§ 1384. obč. z.).

Arciž bezprávi trestní často dotýká se soukromoprávních zájmů, neboť vycházejí z trestných skutků soukromoprávní nároky, zvláště pokud se týče náhrady škody a prohlášení právního jednání aneb právního poměru za neplatné.

I. Upravení nároků těchto dojití lze buď připojením se trestným činem poškozeného k řízení trestnímu (§ 371. tr. ř., § 67.

knih. ř.), buď pořadem práva (§ 19., 1384. obč. z. § 67. knih. ř.). Výminku činí jediné neplatnost manželství; nikdy trestním soudem vyslovena býti nesmí (§ 371., II. trest. ř.), nýbrž náleží o ni rozhodovati sborovému soudu I. instancí (§ 50. č. 2. J. N.). Připojení se poškozeného však jen k řízení trestnímu možným jest, nikoli k řízení disciplinárnímu za účelem dobytí náhrady způsobené škody, ať týče se soudce (§ 41. zák. 21. května 1868 č. 46. ř. z.) aneb notáře (§ 161. notářského řádu) aneb advokáta (§ 43. zák. 1. dubna 1872 č. 40. ř. z.).

Vedlo-li řízení trestní k upravení nároků soukromoprávních ať výrokem v odsuzujícím nálezu umístěným (§§ 366. 371. trestn. ř.) aneb smírem mezi řízením učiněným (§ 1. č. 5. exek. ř.), exekuci domáhati se lze toho přímo u příslušného soudu okresního (§ 4. č. 6. exek. ř.). Výkaz svědčící o vykonatelnosti nálezu v dotčeném směru arcíž tomuto soudu předložen buď (§ 373. tr. ř. § 54. II. exek. ř.). Kauce zřízená při propuštění z vazby vyšetřovací a později propadlá jest zákonní zástavou za nároky náhradní trestním skutkem poškozeného (§ 193. tr. ř., § 1. č. 8. exek. ř.). Nikdy arcíž nehodí se rozsudek cizozemského soudu trestního za základ exekuce ohledně soukromoprávních nároků jim vyřízených (§ 36. tr. zák.).

Důsledkem toho, že poškozený dovolávati se může napravení soukromoprávních účinků deliktu buď cestou trestní aneb civilní, dopouští se též odsouzenci, aby se domáhal ve svůj prospěch změny právní moci nabyvšího výroku trestního soudu o soukromoprávních následcích svého provinění cestou dvoji, totiž obnovením trestního řízení podle § 358. tr. ř. aneb žalobou o obnovu řízení před soudem civilním vzhledem k nově nalezeným průvodům (§ 374. tr. ř., § 530. č. 7. sd. ř.). Jakmile povoleno bude obnovení trestního řízení, připustiti lze na základě trestního nálezu jen exekuci zjišťovací (§ 371. č. 4. exek. ř.); po žalobě o obnovu v řízení civilním vznesené dokonce odložení exekuce naříditi lze, bylo-li za to žádáno (§ 42. č. 2. exek. ř.). Předpisy tyto platí též ohledně změny výroku o náhradě škody přisouzené eráru vojenskému trestním nálezem, jímž příslušník vojska, válečného loďstva aneb zemské obrany ke složení účtů povinný pro schodek svěřených jemu peněz, cenných papírů neb zásob listinou vykázaných odsouzen byl. Nemůže nastoupiti žalobou určovací, jakáž proti nálezu v řízení administrativním vydanému za stejných podmínek připustnou jest (§ 2. zák. 6. června 1887 č. 72. ř. z., čl. XI. č. 5. sd. ř.).

Zdvižení exekuce na základě trestního nálezu vedené co do soukromoprávních nároků nastati může, jestli po tom, kdy nález nabytí právní moci (§ 283. tr. ř.) vznikly okolnosti nároky tyto rušící neb jim překážející (§ 374. tr. ř., § 35. exek. ř.). Žalobou u soudu okresního exekucí povolivšího (§ 4. č. 6.), § 35. exek. ř.) všechny obrany toho druhu pospolu k platnosti přivedeny buďte. Po vznesení žaloby k žádosti žalobcově exekucí lze odložit (§ 42. č. 5. exek. ř.); po právoplatném vyřízení její příznivém dlužno exekucí zdvihnutí (§ 35. IV. exek. ř.).

Amnestie (§§ 226., 529. tr. ř.) aneb abolice (čl. XIII. st. zák. z. o moci soudcovské; § 2. tr. ř.) nedotýkají se soukromoprávních účinků těch kterých činů trestných.

Nevedlo-li řízení trestní k upravení nároků soukromoprávních, ačkoli poškozený se byl k němu připojil, pohledávejž upravení jejich pořadem práva. K tomu dojde, nedospělo-li řízení trestní ani k obžalobě (§§ 90., 109. tr. ř.) aneb nedošlo-li po té k nálezu odsuzujícímu (§ 366. I. tr. ř.) aneb nepostačily-li výsledky trestního řízení k vyřízení soukromoprávních účinků pojících se k trestnímu skutku, o němž nález odsuzující vydán byl (§ 366. II. tr. ř. na př. obledně výmazu vkladu § 67. knih. ř.), jakož i jestli obžalovaný, jemuž obsilka k přelíčení již doručena býti nemohla, jelikož jest nepřítomen, se nedostavil v ediktální lhůtě předvolací (§ 425. tr. ř.). Obzvláště také úvěrní jednání obmyslné (lichevní) za neplatné prohlášeno býti může soudem civilním a jím nalezeno, že vráceno býti má i s úroky zákonnými vše, což úvěr poskytující a úvěru požadující navzájem sobě byli dali, nevedlo-li předešlého řízení trestní k cíli (§§ 8., 9. a 10. citovaný v § 11. zák. 28. května 1881 č. 47. ř. z. zachovaném výslovně v platnosti podle čl. XI. č. 3. sd. ř., čl. XXVII. č. 4. exek. ř.).

Vzhledem k tomu, že poškozený soukromoprávní nároky k trestním činům se pojící podle volby své pohledávati může cestou trestní aneb civilní, zachovává se jemu, aby požadoval žalobou vyšší náhrady před soudem civilním, není-li spokojen s náhradou přisouzenou nálezem trestním (§ 372. tr. ř.).

II. Ve sporech závisí někdy rozhodnutí na tom, zdali kterýsi trestní skutek prokázán jest a zdali komusi jej přičítati sluší. V případech toho druhu řídit se dlužno pravidlem (§ 268. ř. sd.), že soudce civilní vázán jest obsahem odsuzujícího nálezu právoplatného, t. j. výrokem o pachatelství a o vině (§ 260.

tr. ř.). Neboť řízení trestní ovládáno jest zásadou materiální pravdy a tudíž tak upraveno, aby skutečná vina aneb nevina na jevo vyšly. Rozdílu při tom nečiní, ať jde o zločin, přečin aneb přestupek a ať trestným jest podle trestního zákonníka aneb zvláštního zákona. Avšak o nálezech úřadů správních trestní právomocnost vykonávajících (na př. pro puch polní, lesní, vodní) předpis § 268. sd. ř. neplatí, an mluví jen o trestním soudě, nikoli úřadě. Byli-li trestním nálezem pozdějším právní moci nabytím zdvižen prvotní, na němž rozsudek ve sporu spočívá, důvodně domáhati se lze obnovy sporu (§ 530. č. 5. sd. ř.).

III. Ačkoli již dobytý odsuzující nález trestní víže soud civilní, není tento povinen vyčkati nález takový, jak příkazoval dv. d. 6. března 1821. č. 1734. sb. z. s., vzejde-li za trvání sporu podezření činu trestního, jehož vyhledání a odsouzení jak předvidati jest, rozhodný vliv má na řešení sporu. Nýbrž soud civilní buďte vyříditi může předurčující otázku tuto sám pro svou potřebu aneb z moci úřední naříditi může přerušeni sporu až do ukončení trestního řízení. K tomu, aby přerušeni nastalo, nevyhledává se, aby prvé již bylo řízení trestní zavedeno; opačný předpis pro spory odpůrcí (§ 50. zák. 16. března 1884. č. 36. ř. z.) plativší změněn pravidlem § 191. I. sd. ř. Přerušeni nařízenému rekurse ihned odporovati lze (§§ 192. II., 514. sd. ř.). Po právoplatném zakončení trestního řízení budiž ve sporu postupováno z moci úřední aneb po návrhu § 191. III. sd. řádu.

Zvláštním důvodem takového přerušeni bude, vyjdou-li pítahy nasvědčující tomu, že listina pro řešení sporu důležitá podvržena aneb zfalšována byla aneb že svědek, znalec aneb strana sama přísézně, když vyslýcháni byli, křivého seznání se dopustili o okolnostech podstatných pro rozhodnutí sporu (§ 191. II.). Důsledně dopustiti sluší pak za těchto podmínek, aby proti rozsudku na takovém trestním skutku aneb na podvodu (asi též § 102. lit. d) tr. z.) ať vlastního ať odpůrcova zástupce aneb samého odpůrce přímo spočívajícím domáháno se bylo obnovy sporu neměně, jako když soudce při vynášení jeho aneb nějakého rozhodnutí předurčujícího nález konečný (rozsudku mezitimního) se dopustil na újmu strany porušení povinností úředních trestním zákonem stíhaného (§ 530. č. 1.—4. sd. ř.). Zřetelem k praejudicialitě trestního nálezu závisí pak osud žaloby za obnovu sporu na výsledcích trestního řízení, jež v tom směru z podnětu civilního soudu, aniž by na to sobě stěžovati lze bylo,

zavedeno bude, pročež je vyčkati sluší. Různě naloženo bude žalobou. Jestli totiž řízení trestní zakončeno bude odsuzujícím nálezem právoplatným aneb usnesením zastavujícím je z důvodů jiných, nežli proto, že nedostává se povahy skutkové aneb důkazů, nařídí soud civilní zahájení přelíčení o žalobě. V případech jiných však ji jakožto nepřipustnou odmítne (§ 539. sd. ř.). Na vykonatelnost rozsudku právní moci nabyvšího, proti němuž žaloba o obnovu čeli, tato potud jen má vlivu, že žalobce za odložení exekuce žádati smí. (§ 547., sd. ř., jenž žalobě nižádného účinku co do vykonatelnosti nedopřával, změněn byl předpisem § 42. č. 2. exek. ř.) Jelikož výrok soudu o rušení držbě podle povahy své (§ 457. sd. ř.) záviseti nemůže na rozhodnutí o trestním činu spolupáchaném (§§ 83., 85. lit. a), 468. tr. z.), nedojde proto v řízení tomto k přerušení líčení; arcif soud okresní věci rušebni se zabývající učíu příslušné oznámení o pŕtazích trestního skutku (§ 84. tr. ř.). Avšak pro křivé seznání svědků (§ 191. II. sd. ř.) projednávání přerušiti lze.

IV. Různosti předmětů a úkolů řízení sporného a trestního vysvětluje se, že nemůže se naskytovati soudu trestnímu případ, ve kterémž by žádati měl za to, aby souběžně prováděný spor byl zastaven a vyčkán výsledek záležitosti trestní. Výminkou však tak státi se má, jestli pohledávka nějaká stala se za trvání sporu předmětem trestního řízení pro obmyslné úvěrní jednání (čl. XI. č. 3. sd. ř. § 11. zák. 28. května 1881 č. 47. ř. z.). Jestliže naopak civilní soud shledal ve sporném poměru jednání toho způsobu, zároveň s oznámením trestním sám rozhodni o tom, zdali exekuce zjišťovací povolena býti má (čl. XXVII. č. 4. exek. ř. a cit. § 11. zákona dotčeného).

V. Co se konečně týče významu právoplatného odsouzení svědka, znalce aneb strany, pokud přísežně slyšena býti má, pro nějaký trestný skutek, nejví okolnost tato na hodnověrnost osob řečených žádný vliv podle zákona, arcif ale různý podle uvážení soudecova a podle těch kterých skutků (§ 272. I., 327., 367., 380. sd. ř.).

Bylo-li odsouzení odpůrcem vytknuto mezi přelíčením (§ 78. II. 177. sd. ř.), vylož soud v důvodech rozhodovacích nálezu (§ 417. č. 5.), proč přes to nepokládal průvodnost za otřesenou (§ 272. III. sd. ř.). V jiném však směru odsouzení pro křivé svědectví aneb pro křivou přísahu rozhodně působí podle zákona. Odsouzenec pro tento zločin (§ 199. lit. a) tr. z.), má-li svědčiti, nebudiž vzat do přísahy

(§ 336. sd. ř.) a má-li jako strana slyšán býti za účelem důkazu, vůbec nesmí k tomu dojíti (§ 372. I. sd. ř.). Ohledně znalce není otázka rozhodnuta, jelikož však znalec vždy před seznávaním v přísahu vzat býti má (slova: „Jeder Sachverständige“ § 358. sd. ř.), sluší za to míti, že za dotčených okolností znalce, jehož se týče, vůbec k důkazu upotřebiti nelze, lečby se strany přísahy vzdaly.

Odsouzení pro zločin v § 199. lit. a) tr. z. vytknutý nejví však účinku co do připuštění k přísaze o tom (§ 60. sd. ř.), že žalobce s to není, aby zřídil kauci žalobní aneb co do povinnosti k vykonání přísahy vyjevovací v řízení exekčním (§ 47. exek. ř.).

§ 9. B. Poměr civilního řízení k řízení ve věcech veřejné správy.

Soudové podřízení jsou moci zákonodárné, avšak u vykonávání právomocnosti nezávisí na správě. Soudové rozhodují o sporných nárocích soukromoprávných podle zákona. Mohou jen zkoumati náležitě prohlášení jeho v příslušném zákonníku jménem panovníkovým dovolávajíc se souhlasu zákonodárných sborů a za spolupodpisu zodpovědného ministra (čl. 10. st. zák. zákl. o moci vl. a výk.), nikoli platnost jeho (čl. 7. st. zák. zákl. o moci soud.). Jelikož však ve státě ústavním při vydávání zákonů spolupůsobiti musí zákonodárné sbory a jiuaké předpisy jsou jen výsledkem činnosti správy, důvodně (čl. 7. II. cit. zák.) zachovává se soudům všech instancí právo, rozhodovati o platnosti nařízení. Rozsuzující určitý spor kladou názor o tom za základ rozhodnutí a odůvodňují jej síře v důvodech rozhodovacích (§ 417. č. 5.), uvažujice, zdali nařízení jest všeobecným pravidlem k provedení zákona vydaným od příslušného ministerstva a náležitě prohlášeným (čl. 11. st. zákl. zák. o moci vl. a výk.). Nařízení t. zv. nezbytná jsou zákony s provisorní platností (čl. 14. st. zákl. zák. o zastup. říše).

Všeobecného předpisu zákonného, kterýmž by vytčen byl obor působnosti soudů oproti onomu, jenž vykázán jest úřadům správním, se nedostává. Vzhledem však k tomu, že jurisdikční norma právomocnost soudů v občanských věcech právních upravuje a že soudní řád řízení ve sporech práva občanského (in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten) zevrubně předpisuje, zásadně rozdělití sluší obory působnosti v ten způsob, že před soud náležejí ony poměry

životní, jež posuzovati sluší podle zásad soukromého práva a že před úřady správní odkázati dlužno konkrétní uspořádání oněch poměrů, k nimž přihlížeti nutno podle zásad práva veřejného. (Tak již Zeiller v *Commentar des bürgerl. G. B.* § XV., § 1. Nr. 4., § 20.)

Soukromé právo (ať občanské, obchodní, směnečné, horní, námořské, jakož i statků immaterielních se týkající čl. XXX. sd. ř., čl. XXI. exek. ř., § 51. č. 4., 5., 53. č. 7. J. N.) na zřeteli má pouze samostatnou izolovanou jsoucnost jednotlivců co do vzájemných styků právních, kdežto právo veřejné přihlíží k jednotlivcům jakožto členům organických svazků, ve které sdružuje se lidská společnost (stát, církev, obec) určující práva a povinnosti z tohoto spojení vzházející.

Arcíř při rozhodování příslušnosti bleděti lze jen k podstatě nároků, zdali totiž v soukromém nebo veřejném právu spočívá, nikoli však k prameni zákonnému, jimž ten který poměr byl upraven.

Také stát jakožto právnická osobnost v soukromoprávním ohledu nevymyká se zákonům o právu občanském (§ 290. obč. z.), pročež ve smlouvách mezi úřady a soukromníky uzavíraných o prodej neb nájem statku aneb o dodávky pořad práva vyloučen býti nesmí (dv. d. 10. prosince 1819 č. 1635. sb. z. s., § 74. J. N.).

Soudnictví processní podrobuje vždý skutkové okolnosti soukromoprávní poměr zakládající, měnící neb rušící, pravidlu právnímu, vylučně jim se řídící. Správa přechásto též podle daného pravidla uspořádá a upravuje poměry veřejnoprávní; avšak mimo tento obor působnosti osvědčuje správa také činnost volnou při níž se jí jest řídití uvážením ohledů vhodnosti (§ 2. § 3. lit. e) zák. o správním soudě ze dne 22. října 1875 č. 36. ř. z. ex 1876).

O poměru soudnictví ke správě prohlásil se st. zák. zák. o moci soudeovské čl. 14., že obě ve všech instancích od sebe odděleny býti musejí. Přísné rozřídění soudů a zeměpanských úřadů správních důsledkem toho provedené též v instanci první zřízení ryzích soudů okresních zákonem ze dne 11. června 1868 č. 59. ř. z. dotvrzeno jest zákonem o organis. soudů § 48.

1. Nesmí tudíž soud zabývati se věcí do oboru správy spadající. O záležitosti povahy jiné nežli soukromoprávní vznesené na soud nebuď jednání zavedeno a jestli omylně tak bylo se stalo, vysloví soud v kterémkoli období řízení usnesením, že jest nepřislušným a že provedené jednání jest zmatečným (§§ 41., 42. J. N., § 240. III. sd. ř.). Vyloučeno jest, aby strany věc takové povahy výslovnou písemnou úmluvou aneb opomenutím obrany nepří-

slušnosti přivedly před soud (§ 104. J. N.) aneb podrobily výroku rozsudiho (§ 577. I. sd. ř.). Jako soud I. instanci, zachovejž se též vyšší, vyskytne-li se nedostatek teprve v řízení odvolacím aneb dovolacím (§§ 477. č. 6., 471. č. 7., 503. č. 1., 513.). Jestli však dokonce po právoplatném zakončení řízení (tedy i po soudním narovnání § 204.) patrným se stane, vysloveno buď k návrhu nejvyššího úřadu správního (ministerstva odborného aneb zemského výboru podle obdoby § 12. zák. o organ. říšs. soudu ze dne 18. dubna 1869 č. 44. ř. z.), nikoli však jedné aneb i obou stran, nejvyšším soudem, že provedené řízení jest zmatečné, lečby tomu překáželo dosud závazné rozhodnutí téhož aneb jiného soudu o důvodu zmatečnosti (§ 42. II., III. J. N.). Lhostejno jest, zdali věc došla konečného vyřízení v první instanci aneb do vyšší dospěla; povždy jen nejvyšší soud výrok o zrušení celého řízení vynésti smí. Jakož projednání věci nesmí také provedení důkazu pro budoucí potřebu diti se při soudě leč v záležitostech k němu příslušejících (§ 384. sd. ř.: in jeder Lage des Rechtsstreites und vor Beginn desselben).

Nepřísluší konečně soudům, aby donucovací moci svou postaraly se o výkon nálezů úřadů správních (čl. 11. st. zák. o moci vl. a výk., min. nařiz. 20. dubna 1854 č. 96. ř. z.); výminka nastává, pokud zvláštními zákony přikázána jest soudům exekuce nálezů správních v záležitostech práva veřejného (§ 1. č. 12. exek. ř.) na př. nálezů, jimiž u vyřízení účtů zřizencem státním položených jemu náhrada ve prospěch státu uložena byla, pokud nabyl nález právní moci (pat. 16. ledna 1786 č. 516. sb. z. s., čl. XXXVIII. sd. ř. zák. 6. června 1887 č. 72. ř. z. § 8. čl. III. odst. I. exek. ř.), aneb nálezů úřadů horních, jimiž majiteli hor pohledávky eraru vzešlé proti němu k placení uloženy byly (§ 232. hor. zák. 23. května 1854 č. 146. ř. z. a § 117. nařiz. výkon.). V případech takových bude třeba potvrzení úřadu správního, že nález jeho již jest vykonatelným (§ 54. exek. ř.).

II. Osvojí-li sobě příslušnost k vyřízení téže právní záležitosti soud i úřady správy, ať zeměpanské aneb autonomní, aneb odkazují-li oba vzájemně věc tuto k jinému, nastává tím konflikt kompetenční, v onom případě jistivý, v tomto záporný. K řešení těchto, jakož i konfliktů kompetenčních mezi soudy a správním soudem vzniklých, povolán jest říšský soud (Reichsgericht) (čl. II. st. zák. o říšs. soudu, § 1. zák. 27. října 1875 č. 37.

ř. z. ex 1876; čl. VI. č. I. J. N.; zák. o organisaci říšsk. soudu ze dne 18. dubna 1869 č. 44. ř. z.).

Konflikt kompetenční jistivý dotýká se zájmů stran ve sporu se nacházejících tím, že spor přerušiti nutno, jakmile oznámení o tom, že vznesena byla žádost za řešení konfliktu na říšský soud, došlo soud, jenž byl odepřel vyhověti prvé žádosti správního úřadu za postoupení záležitosti k vyřízení cestou správní. Řízení sporu přerušeno zůstane až do té doby, kdy po rozhodnutí říšského soudu pro pořad práva jedna ze stran dovolá se pokračování v řízení soudním (čl. XI. č. 2. sd. ř. § 167. sd. ř. § 13. zák. o organ. ř. sd.). Pouze úkony k zachování stavu původního ve sporu směřující, tedy důkazů zajištění a prozatímní opatření aneb exekuce zjišťovací se připouštějí (§ 13. cit. zák., § 384. sd. ř., čl. XXVII. č. 1. exek. ř., §§ 370., 381. exek. ř.). Obtíže pojící se ke vznášení konfliktů kompetenčních jistivých pro strany sporné byly příčinou toho, že vznášení žádosti za řešení jejich vyhrazeno bylo zemské vládě prostřednictvím odborného ministerstva, pokud se týče výboru zemskému (§ 12. cit. zák. o org. ř. sd.) do lhůty konečné nenavratitelné 60denní, již čítati sluší ze dne, kdy se byl správní úřad I. instancí marně postoupení věci domáhal (§ 12. III., 18. cit. zák.), pokud spor ještě rozsudkem u věci hlavní právní moci nabytým řešen nebyl (§ 12. cit. zák.).

Záporný konflikt kompetenční týče se výhradně zájmů soukromníka a práva jeho, vznéstí stížnost pro porušení práv na příslušný úřad (§ 19. obč. zák.). Marně dovolav se zavedení řízení o téže záležitosti, tedy o témž nároku z téhož skutkového podkladu, u soudů a úřadů správních a byv vždy odmítnut pro nepříslušnost, oznam to žádosti advokátem spolupodepsanou říšskému soudu kdykoli do vypršení lhůty promlčecí práva, o něž jde (§ 14. cit. zák.). Jelikož odepřené zahájení sporu jest podmínkou konfliktu, nemůže o vlivu jeho na průběh processu řeči býti.

Nález říšského soudu povždy obsahuje pouze výrok o tom, zda-li projednání a vyřízení věci přísluší soudu aneb úřadu správnímu (§ 33. cit. z.). Bylo-li rozhodnuto pro přípustnost pořadu práva, nelze hleděti ve sporu, v němž se na to pokračuje, aneb jenž potom teprvé zahájen byl, k obraně, že věc na soud vůbec nenáleží (čl. 4. stát. zák. o říš. soudu).

III. Z ohledů pouhé vhodnosti přikázáno bylo vyřizování záležitostí ryze soukromoprávních úřadům správním; zvláště vyřizování sporů z nižšího poměru námezdního vzniklých

za trvání jeho a do 30 dnů po rozvázání jeho. Spory tyto z poměru čeledního vznikající řeší představenstvo obce, v městech se zeměpanským policejním úřadem tento (nařiz. minist. ze dne 7. pros. 1856 č. 224. ř. z.), z poměru pomocných pracovníků (Hilfsarbeiter) a nádeníků zaměstnaných při hospodářství polním a lesním okresní hejtmanství (minist. nařiz. 15. března 1860 č. 73. ř. z.). Zákon o soudech živnostenských ze dne 27. listopadu 1896 § 37. přikazuje však spory z poměru námezdního a ze smlouvy o vyučení uzavřené, vznikající mezi majiteli živnosti a pomocníky, jakož i mezi pomocníky navzájem, před okresní soudy, není-li pro spory tyto soud živnostenský příslušným. Tím zrušen byl předpis § 87. c. zákona ze dne 8. března 1885 č. 22. ř. z. také pro ně výmínečnou příslušnost okres. hejtmanství uznávající a § 87. téhož zák. o rozhodcích kolegiích při živnostech ke společenstvu živnostenskému nenáležících (§ 39. cit. zák. o soudech živnost.). Nedotknutou zůstala však působnost fakultativních rozhodčích výborů společenstev řečených § 122. živn. ř., § 3. zák. o živnostenských soudech.

Rozhodli-li úřad správní podle zákonů o tom vydaných o nárocích soukromníků odporujících sobě, na vůli má ten, kdož rozhodnutím úřadu toho na soukromých právech trpí, dovolati se proti tomu pomoci pořadem práva (čl. 15. stát. zák. o moci soud.). Nastoupiž tedy po vyčerpání instancí řízení správního žalobou na odpůrce, jemuž v řízení správním výhoda z vyřízení v odpor vzatého vzešla. Podle toho, která ze stran žalobou nastupuje, bude tato žaloba opětovanou žalobou původní aneb určovací zápornou (§ 228. sd. ř.). Žaloba tato lhůtou konečnou obmezena není; směřujíc k tomu, aby titul exekuční zdvižen byl, po zvláštní žádosti podle uvážení soudu exekuci odložiti může (§ 42. č. 1.)

Exekuce ohledně soukromoprávních nároků, o nichž úřad správní výrok vynesl a které již stížnosti výkonu překážející nepodléhají, přísluší soudům, není-li jinam odkázána (§ 1. č. 10. ex. ř.).

Ačkoli rozhodování správních úřadů o soukromoprávních nárocích podle toho jest podrobno kritice a kontrole soudu, nepřísluší jim, nýbrž tribunálům veřejného práva, totiž správnímu soudu (čl. 15. II., III. stát. zák. o moci soud.; § 2. zák. 22. října 1875 č. 36 ř. z. ex 1876) a říšskému soudu (čl. 3. st. zák. o říšském soudu; zák. o organ. říš. soudu § 17., 24.) vykonávati ji nad vyřizováními správních úřadů o právech a povinnostech státních občanů, pokud se ve veřejném právu zakládají.

IV. Příslušnost soudu k rozhodování o určitém nároku soukromoprávním nutně vyžaduje toho, aby řešil všechny sporné otázky, jež jsou základem rozsudku o nároku, byťby i spadaly v obor práva veřejného. Vždyť není úkolem úřadů správních řešiti in abstracto otázky veřejného práva za tím účelem, aby kterýsi soukromník tohoto řešení ve sporu o soukromoprávní nárok dovolá- vati se mohl k snadnějšímu provedení jeho. Zůstaveno jest tudíž také rozhodování předurčujících otázek veřejnoprávních soudům u příležitosti rozhodování o soukromoprávním nároku, pročež o tom jen v důvodech rozhodovacích se prohlášeno bude (§ 417. č. 5. sd. ř.). Nemůže tudíž nabytí právní moci (§ 411. sd. ř.). Rovněž ne- může předurčující otázka veřejnoprávní státi se předmětem podružné žaloby určovací (§ 236., 259. sd. ř.); neboť nedostává se podmínky předmětné příslušnosti (§ 236. II. sd. ř.). To platí též o předurčující žalobě podle § 111. zák. patent. (jak výslovně uznává správa panské sněmovny č. 611. r. 1896 str. 9.). Avšak jestli již zavedeno bylo řízení u úřadu správního, v němž rozhodnuta bude veřejnoprávní předurčující otázka, může soud se unésti na přerušeni sporu až do právoplatného řešení její cestou správní (§ 190. sd. ř.). Tímže způsobem zákon o výsadách ze dne 11. ledna 1897 č. 30. ř. z. (§§ 108, 109.) upravil příslušnost soudu co do řešení předurčujících otázek patentu se týkajících.

Zcela samostatně bude moci soud posouditi, zda-li listina veřejná od správního úřadu pocházející plný důkaz činí; záležiti bude na obsahu a formě její, zda-li totiž v sobě chová nařízení aneb prohlášení příslušného úřadu v předepsané formě projevené (§ 292. sd. ř.). Neboť jde o posouzení průvodnosti prostředku důkazního, jejíž podmínky zákon stanovil výminkou ze zásady volného uvažování výsledků průvodních.

Ačkoli soudové u vykonávání pravomocnosti své jsou nezávislými, přece naskytují se případy, kdy vázání jsou předurčujícím výrokem úřadů správních. Takovými jsou:

α) Úřad správy zeměpanské I. instancí rozhoduje po slyšení okresního výboru o povinnosti k náhradě škody, zanedbala-li obec policii místní náležitě vykonávati; soud pak určí objem náhrady (§ 37. zák. obecn. pro království české 16. dubna 1864).

β) Když soudu jest rozhodovati o náhradě, již požaduje obec za náklady na opatrování chudých učiněné na těch, kteří podle práva občanského jsou povinni je opatrovati, obnos nákladu určí

úřad politický, aniž by v příčině toho pořadem práva lze bylo dále před se jíti § 38., 39. zák. domovského ze dne 3. prosince 1863 (č. 105. ř. z.). Změny v právu domovském novým zákonem nastá- vající toho se nedotýkají. (Zák. z 5. prosince 1896 č. 222. ř. z.)

γ) Úřad zeměpanské správy I. instancí rozhoduje o tom, zda-li právo k určitému vzorku porušeno bylo; soud pak v základě výroku toho rozhodne o nárocích náhradních (zákon o vzorcích § 9. ze dne 7. prosince 1858 č. 237. ř. z.).

δ) Soud na základě výroku zeměpanského úřadu správního dohled nad nadacemi vykonávajícího (zemské vlády), že nařízení zakladatelovo splněno nebylo, vynáší nález o tom, komu podle nařízení zakladatelových jmění, o které jde, připadá (dv. d. 21. května 1841 č. 541. sb. z. s.).

Případem, kdy soud okresní v řízení nesporném nastupující vázán jest výrokem úřadu správního, uznává zákon o cestách nezbyt- ných ze dne 7. července 1896 č. 140. ř. z. § 9.; výrok o tom, zda-li a pokud veřejné ohledy tomu překážejí, aby určitého pozemku k cestě nezbytné (Nothweg) použito bylo, činí správní úřad spů- sobem soud vízicím, ačkoli soud o potřebě cesty takové, o propůjčení její a o náhradě za to rozhoduje podle volného uvážení vý- sledků důkazních (§ 12., 15.).

V. Vymáhání oprávnění soudem právoplatně přisou- zeného určitému soukromníku nesmí státi se na úkor zájmům veřejným. Z hlediska toho:

1. nemůže proti obci (politické, náboženské, školní) aneb proti ústavu, jenž výrokem správního úřadu státního za veřejný a všeužitečný prohlášen byl (kostel, nemocnice nadační aneb pokladny bratrské, spolek hasičský, společnost pojišťo- vací proti ohni; srovn. motivy vládní osnovy str. 155.) exekuce k dobytí pohledávky peněžité vedena býti na ty předměty majet- kové, kterých postrádati nelze, má-li opatřeno býti úplně o veřejné zájmy, jimž obec aneb ústav takový sloužiti jest povolán (§ 15. exek. ř.). Po povolení exekuce prohláš se zeměpanský politický úřad v tomto směru, načež podle prohlášení jeho exekuce zdvižena buď (§ 39. č. 4. exek. ř.). Uskutečnění zástavy smlouvou propůjčené ne- překáží předpis § 15. exek. ř. Rovněž není jim vyloučen postup zemským zák. pro Čechy ze dne 19. září 1883 č. 12. z. z. a pro Moravu ze dne 29. května 1894 č. 53. z. z. upravený, že vynuce- ným rozepsáním přírážek k daním přímým na obci vymáhati lze

peněžní závazky na základě důvodu soukromoprávního, byly-li uznány právoplatným nálezem a hodí-li se tudíž k tomu, by povolena byla pro ně exekuce (Pražák: Právo ústavní I. str. 360.).

2. Na vlastnictví ústavu veřejné dopravě aneb veřejnému obchodu sloužícího, podřízeného státnímu dohledu (na př. železnic, tramwaye, parníků, telegrafu, telefonů atp.) provéstí nelze úkony exekuční, které by ohrožovaly nerušené provozování, leč ve shodě s úřadem dohlédacím a s o b m e z e n í m i, jež t e n t o v z á j m u v e ř e j n ě m za nutné pokládá (§ 28. exek. ř.). Exekuční komisař (§ 23. II. exek. řádu) nechť se přímo o to dohodne s úřadem dohlédacím.

S předpisem § 28. exek. ř. souvisí naprostě vyloučení exekuce na materiál k udržování a provozování podniků dotčených určený (čl. XI. exek. ř.).

VI. Byla-li na základě nálezu správního úřadu o nároku soukromoprávním aneb o záležitosti veřejného práva (§ 1. č. 10., 12.) exekuce s o u d e m p o v o l e n a, a c h c e - l i e x e k u t k p l a t n o s t i p r í v á d ě t i okolnosti, nárok zrušující aneb jemu překážející, vzešlé teprve po vzniku titulu exekučního, vzneseny buďte u toho kterého úřadu správního, od něhož titul exekuční vychází (§ 35. exek. ř.). Následkem toho po žádosti povoleno býti může odložení exekuce soudem (§ 42. č. 5. exek. ř.). Ustanovení § 35. exek. ř. schvalovati nesluší, pokud jde o soukromoprávní nároky, které jen po určité čas z pořadu práva vyloučeny jsou, jako nároky z poměru čeledního atp., neboť předpis tento není v souladu s čl. 15. stát. zák. zákona o moci soudcovské.

VII. Nároky z poměru úředníků státních zvláštního uvážení vyžadují. Poměr státních úředníků ku státu spočívá v právu veřejném; sporno jest jen, zdali na poměru smluvním aneb na poměru mocenském jednostranném. Důsledně nařídil tudíž dv. d. ze dne 16. srpna 1841 č. 555. sb. z. s., aby všechny nároky z tohoto poměru vzecházející ať již úředníka oproti státu aneb naopak soudem rozhodovány nebyly, nýbrž vyřízení svého docházely cestou správní; při čemž dovolání se pomoci říšského soudu v poslední instanci zachováno jest (čl. 3. lit. a) stát. zák. o říšském soudě 21. prosince 1867 č. 143. ř. z.; § 16. zák. o organis. říšského soudu ze dne 18. dubna 1869 č. 44. ř. z.). Výminkou jen dopouští:

a) čl. XXXVIII. uvoz. zák. k sd. ř. vzhledem k dvorn. dekr. ze dne 16. ledna 1786 č. 516. sb. z. s. žalobu určovací proti konečnému vyřízení administračním ohledně účtu, jež úředník, ke kla-

dení jeho povinný, byl složil. Žalobu vznéstí sluší ve lhůtě 6nedělní ze dne dodání dotčeného vyřízení, a pakli účet kladoucí nachází se v jiné zemi nežli té, ve které účtárnou účet vyřízení došel, ve lhůtě 12 neděl. Navrácení v předešlý stav pro zmeškání této lhůty se připouští;

β) podle téhož čl. XXXVIII. sd. ř. nastoupiti mohou na erár zástupci pozůstalosti žalobou určovací vzhledem k dv. d. 6. března 1789 č. 984. sb. z. s. (§ 156. pat. nesp.). Jestliže zůstavitel k eráru v povinnosti sčítování se nacházel a erár neohlášením svých příslušných nároků odevzdání pozůstalosti protahuje;

γ) zák. ze dne 6. června 1887 č. 72. ř. z., v platnosti zachovaný článkem XI. č. 5. sd. ř., připouští odporování nálezu náhradnímu vynesnému v řízení administračním od úřadu vojska, válečného loďstva aneb zemské obrany proti osobě ve svazku jejich stojící pro porušení povinností služebných buď o d p o r e m, jímž způsobí se odkázání nároku náhradního na pořad práva, aneb ž a l o b o u určovací zápornou podle rozdílnosti případu.

Žalobou do 3 měsíců nastoupiti sluší, má-li zdvižen býti nález konečný v řízení správním vynesný (po vyčerpání prostředků opravních), jde-li o škodu způsobenou schodkem na p e n ě z í c h, c e n n ý c h p a p í r e c h a n e b z á s o b á c h, jejichž původní obnos, pokud se týče stav, listinou zjištěn byl, a byla-li uložena náhrada osobě provinivší se proti zák. trestnímu aneb dopustivší se porušení povinnosti úřední co do přijetí, vydání, správy aneb dopravy ohledně těchto předmětů. Odsouzení trestního aneb disciplinárního není třeba.

Odporem u úřadu administrativního rozhodujícího nastoupiti sluší do 2 neděl proti vyřízení první aneb vyšší instancí v případech jinaké škody aneb pro jinaké zavinění (§ 1.—4. zák. cit.).

Žaloba vznesena buď na sborový soud I. instancí, v jehož obvodě žalobce v čas doručení administračního účetního vyřízení konečného obecný svůj soud má (§ 2. cit. zák.). Lhůty dotčené jen se svolením odpůrce prodloužiti lze (§ 4. cit. zák., čl. XI. č. 5. sd. ř. výminkou z pravidla § 128. sd. ř.). Byly-li zmeškány, navrácení ve stav předešlý podle sd. ř. posuzovati sluší (§ 4. cit. z.).

Státní základní zákon o moci vládní a výkonné ze dne 21. prosince 1867 č. 145. ř. z. v čl. 12. prohlásil, že soukromoprávní závaznost státních úředníků vznikající z protizákonného konání povinností úředních zvláštním zákonem upravena bude a ze slov: „civilrechtliche Haftung“ důvodně souditi lze, že zamýšleno

bylo pořad práva co do nároků těch připustiti. Avšak postrádáme dosud zákona princip vyřknutý ve skutek uvádějícího a platí ještě dv. d. ze dne 14. března 1806 č. 758. sb. z. s., podle kteréhož státní úředníci a zřízení za příčinou úřední jejich činnosti nikdy žalobami u soudu podanými stíhání býti nemohou, nýbrž povinností soudu jest, žaloby takové ihned pro nepřislušnost soudů vůbec vrátiti; z čehož vyplývá, že vyřizování nároků náhradních, jakých se dovolávají soukromníci na úřednících státních z příčiny té, že nezákonnitě konali povinností úřední, odkázáno jest na cestu administraci.

Z pravidla dvorským dekretem cit. z. r. 1806 vysloveného vytknouti sluší však výminky:

1. zákon o zodpovědnosti ministrů ze dne 25. července 1867 č. 101. ř. z. dopouští, aby nárok náhradní ze škody, kterou ministr způsobil úředním úkonem, jenž státní soud za protizákonný byl náležen svým prohlášením, pohledáván byl obyčejným pořadem žaloby civilní, pakli nárok náhradní náležen tímto vyřízením nedošel, ačkoli poškozený se byl připojil k řízení, zahájenému o obžalobě ministerské (§§ 6., 24. cit. zák.).

2. škodu, kterou způsobil soudce (ať zeměpanský, ať přisedící odborník) aneb jiný úředník a zřízenec k soudním úkonům povoláný (zahrnuje v to správu soudních deposit), zvláště také úředník výkonný (čl. XII. J. N.), konečně i notář jako soudní komisař, u vykonávání svého úřadu porušením povinností úředních, ať již činěním aneb opomenutím, ať v řízení sporném aneb nesporném, pohledávati lze na něm a na státu jakožto rukojmí a platci žalobou syndikátní výlučně u vrchního soudu zemského onoho území, ve kterém nachází se sídlo soudu, při němž škoda způsobena byla, pakliže oprávněnými prostředky škoda odvrácena býti nemohla (zák. 12. července 1872 č. 112. ř. z., § 80. J. N., čl. VI. č. 4. uvoz. z. k J. N., § 600. sd. ř.).

Přiměřenou náhradu škody nespravedlivým odsouzením v řízení trestním způsobené požadovati sluší na státě žádáním vzneseným na ten který soud trestní I. instancí, o němž ministr práv rozhodne. Avšak žadatel s vyměřením náhrady ministrem práv nespokojený může po doručení vyřízení do neprodlužitelné lhůty 60 dnů žádost (bez podpisu advokáta) kolků prostou za určení náhrady vznésti na říšský soud, jenž o ní ve smyslu č. 3. lit. a) zák. st. o říš. soudě rozhodne (zák. 16. března 1892 č. 64. ř. z.).

§ 10. C. Poměr sporného řízení k nespornému.

Ačkoli v obou oborech řízení jde o občanské věci právní (bürgerliche Rechtsachen § 1. J. N.) čili na soudy vznesené soukromoprávní nároky, přece důležitý rozdíl se vyskytuje, neboť processem určeno býti má, zdali žalobci právo přísluší, načež dojde podle potřeby k odklizení nastalého porušení jeho; kdežto řízení nesporné chrání bezpečné nabývání aneb pečuje o zachování soukromých oprávnění, aby nedočkaly se později někdy ujmy. Process působí civilní bezprávi o dráže je, řízení nesporné takovému bezprávi překáže jí.

Rozdíl jeví se ve směru podmětném, předmětném i formálním.

Ve směru podmětném osvědčuje se, jelikož při sporu vždy jest nezbytně dvě podměty právních, jejichž právní zájmy jsou v rozporu, stran; po případě může býti arcíř několik osob v téže roli processní. V řízení nesporném podílu má buď jen jediný podmět aneb sice jich několik, povždy ale jejich právní zájmy jsou ve shodě.

Co do předmětné stránky jest process jediným celkem (organismem) ústrojně mezi sebou souvislých úkonů soudce i stran, kteréž vesměs slouží jedinému účelu, aby totiž odčiněno bylo nastalé bezprávi soudním náležením a po případě donucením odsouzeného. Oproti tomu řízení nesporné jest pouhým seskupením (aggregátem) porůznych, mezi sebou nesouvislých úkonů soudce aneb notáře a účastníků k zvláštním, samostatným útvarům formálního práva, kteréž nesou se za různými speciálními účely nejsouce však mezi sebou ve spojení jinakém leč tom, že je vesměs podřídití lze hledisku praeventivní ochrany soukromoprávní. Spadají sem:

1. úřední úkony zabezpečující nabývání práv soukromých:

a) verifikace čili na jisto postavení skutkových okolností v soukromoprávním obchodě rozhodných, jako ověřování podpisů § 285. nesp. ř., osvědčování při směnkách čl. 87. směn. ř., všeliká osvědčení notářská § 76. not. ř., prohlášení za marnotratníka aneb choromyslníka § 273. obč. z., prohlášení nezvěstného zemřelým, legitimace per subsequens matrimonium po smrti otcově čl. XVI. uvoz. z. k J. N. § 113. J. N., projednání pozůstalosti, aby vyhledán a určen byl pravý dědic, § 797. obč. z., obnovení hranic § 850. obč. z., amortisace listin § 1428. obč. zák., čl. 73. směn. ř., čl. 305. obch. zák.;

β) *solemnisace* čili spolupůsobení při zřízení právních jednání jako: adopce, dobrovolný rozvod a rozloučení israelitů podle § 133. obč. zák., veřejný testament před soudem aneb notářem, notářský akt o smlouvách, dobrovolná dražba;

γ) uvádění v patrnost k veřejnému nahlédnutí právních poměrů aneb v právním obchodě rozhodných skutečností zápisem úředním, totiž v knihách pozemkových a v rejstříku obchodním i společenstev.

2. Úřední činnost, která má za účel zachování platně nabytých oprávnění soukromých před možným ubližováním jim, avšak jen potud, pokud práva taková přísluší osobám zvláštní zákonné ochrany požívajícím aneb pokud jde o kruh majetkový, o jehož nedotknuté zachování soudům péče náleží; sem vřaditi sluší řízení poručenské a opatrovnické, pak řízení svěřenské.

3. Z ohledu vhodnosti odkázalo konečně zákonodárství (§ 50. č. 3. J. N.) do řízení nesporného upravení jistých sporů mezi rodiči a dítěty, totiž o povolení k sňatku, k adopci, o změnu povolání, o výživu, o věno aneb výbavu (§§ 52., 148., 181., 141., 1220., 1231. obč. z.) jakož i mezi manžely vzniklý spor o vychování dětí po rozvodu a rozloučení (§ 142. obč. zák.) aneb o právo choti k vedení obchodu (§ 6. uvozov. zákona k obchod. zák.).

Co do formální stránky různost se jeví co se týče zahájení řízení, projednávání věci právní a vyřízení její, pokud arciž neobmezuje se činnost soudu v řízení nesporném na pouhé konstatování příběhu aneb spolupůsobení při právním jednání.

I. V řízení sporném soud bez podnětu oprávněným zavadaného, t. j. bez žaloby soudceva výroku se dovolávající řízení započítí nesmí (§ 232., 226. sd. ř.; zásada *dispositio*). Výminkou bez žaloby zahájeno buď řízení pro neplatnost manželství, jemuž překážka veřejnoprávní vadí (§ 94. obč. zák., čl. I. odst. 2. sd. ř.) u soudu sborového výlučně k tomu povolaného (§ 50. J. N.); vždyť při tom běží o zabránění sňatkům se řádem právním v státě nerosvnaným, tudíž o zájem veřejný.

Vůli sporných stran na místě soudu podle zákona příslušného určen býti může jiný k projednání sporu, ač jestli tomu nepřekážejí ohledy roztržení agendy mezi různé druhy soudů právem vyhrazené § 104. J. N. Po zahájení krom toho případu nelze řízení pro nepřislušnost zastaviti z moci úřadu § 43. J. N.

V řízení nesporném jsou případy, kdy soud z úřední povinnosti, nevyčkáv teprve zvláštní žádosti účastníka, nastoupiti má svou úřední činností (zásada *officiali*) § 1. nesp. ř., ačkoli převahou činným se stává po zvláštní prosbě účastníků. Stát postarav se totiž o upravení právních zařízení zabezpečujících úplně platné nabývání a nerušené zachování soukromoprávních oprávnění zůstává soukromníkům, aby jich použili aneb nepoužili (§ 18. obč. zák.). Stát poskytuje tudíž z pravidla jen fakultativně *praeventivní* ochranu. Vždyť oprávněný práv svých vzdáti se může také nepřímo opomenutím péče o potřebnou ochranu nároků těch před možnou budoucí pobromou.

Pokud však jde o soukromoprávní záležitosti, jejichžto upravení stát s hlediska povšechného zájmu za nezbytné považuje, přímo nuti účastníky, aby užili právních zařízení sloužících k ochraně těch kterých práv soukromých proti možné budoucí újmě. V případech těchto osvědčuje se *obligatorně* *praeventivní* ochrana. Jsou to zvláště případy řízení pozůstalostního, řízení poručenského i některé opatrovnického, řízení svěřenské, provedení zákonem nařízených zápisů do rejstříku obchodního jakož i zvláště přikázaných zápisů do knih pozemkových.

V řízení nesporném nemohou účastníci v něm podrobiti se soudu podle zákona nepřislušnému (arg. vřadění a text. § 104. J. N.). Soud, kdykoli mezi projednáváním sezná nepřislušnost svou, zastav další řízení a odkaž věc, pokud podle povahy své toho dopouští, k soudu příslušnému (§ 44. J. N.).

II. Co se již platně zahájeného projednávání týče, ve sporu určí žalobce svou žalobou, s kterým odpůrcem věc projednati chce. Není úkolem soudu, aby přivolal *spoluoprávněné* k útoku společnému aneb *spoluzavázané* k pospolitě obraně (§ 11. sd. ř.), aniž pak toho, kdož nárok mocnější má k věci sporné nežli strany (§ 16. sd. ř.), aniž konečně postížníka, aby straně sporné k vítězství napomáhal (§ 17. sd. ř.). Jelikož jde o kolisi právních zájmů stran, mezi nimi spor buď projednan a stejná víra před soudem jim dána, pokud odpůrcem popřené tvrzení, v němž právo dobyté aneb obrana spočívají, stranou dokázáno nebylo. Stranám přísluší vyložiti soudu fakta, z kterých nároky a námítky dovozují, a průvody k dolíčení jich příhodné (§§ 78., 177. sd. ř.); doznáním odpůrcovým potřeba důkazu odpadá (§ 266. I. sd. ř.)

Na základě stranami podané látky sporu a podle návrhů jimi činěných co do konečného vyřízení vynáší soud rozsudek zachováv oběma stranám stejné slyšení §§ 405., 414. Dotázkami postarejž se soud o zjištění podstaty a dosahu udání stran, rovněž o naznačení průvodů (§ 182. sd. ř.) a co nejhloběji čerpej ze zřidel přesvědčení (průvodů) stranami naznačených. Ačkoli však odpůrce svými dotázkami působiti může k tomu, aby objasněn byl sporný případ a zjištěno, jsou-li tu vůbec a jaké jsou povahy listiny, věci přezvědné aneb předměty ohledání (§ 184.), nesmí soud proti srovnalé vůli stran listin a svědků, jichž se jedna byla dotknula, použiti § 183. Nenabízených průvodů upotřebiti nelze, leč slyšení znalců, ohledání věci a přisežného výsledku (§§ 351., 368., 371.). Platí tudíž zásada rovného slyšení stran, a zásada projednací, ačkoli zeslabená spolupůsobením soudu pečujícího o vytěžení co nejúplnější všeho materiálu skutkového a průvodního stranami podaného. Za vlády ústnosti a veřejnosti před soudem projednávajíce i rozhodující (§§ 171., 176. sd. ř.) trest výsledků přeličení protokolem se zachovává, který zapisovatelem zřízen buď (§ 213. sd. ř.). U soudů sborových celé líčení pře provedeno buď před tříčlenným sborem soudců § 7. J. N., §§ 176., 239. IV. sd. ř.; usnesení a rozsudky se ústně prohlašují (§§ 426., 414. sd. ř.).

Jakož spor nevzniká bez vůle žalobce, netrvá proti vůli stran. Tyto ujednati mohou klid řízení, aneb nedostavením se obou jej působiti (§ 168. násl.). Oproti tomu soudce jednání řídící postarejž se o úplné probrání sporu a — pokud klid nenastal — o nepřerušené, pokud možná jednotné provedení jeho (§ 180.); jakmile věc k řešení zralou jest, buď jednání skončeno (§§ 193., 431. II.). Aby strany neznalostí processního práva újmy neutrpěly, v řízení před sborovými soudy zastupovány buďte advokáty (§ 27.).

Podmínek platného řízení soud šetřiz z povinnosti úřední, zvláště processní působivosti stran i zákonného zastoupení jejich a zvláštního snad zmocnění zástupce zákonného (§ 6. sd. ř.), rovněž výkazu plné moci advokáta (§ 37.), obzvláště pak rovného slyšení stran (§ 477. č. 4.). Strany výtkami k šetření zákonných forem projednání působiti mohou; bylo-li opomenuto výtky před tím, nežli do dalšího projednávání puštěno se bylo, v zápětí to má odstranění nedostatku (§ 196. sd. ř.). Podle toho pak s rozvojem sporu stejným krokem postupuje utvrzování platného řízení. Po jednání skončeném ani vyšší soud takových poklesků všimati sobě nemůže (§ 462.),

nejde-li o předpisy, k jejichž zachování z moci úřadu hleděti sluší (§ 196. II., 401. sd. ř.).

V řízení nesporném soud nad tím bdíti musí, aby každý účastník ve věci, jehož slyšení aneb svolení potřebí jest, k jednání přivolán byl, zvláště také ten, kterému mocnější nárok přísluší (§ 2. č. 4., 75., 124. pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208. ř. z.). Aby praeventivní ochrana v řízení tomto soukromoprávním nárokům poskytovaná co nejúčinněji se osvědčila, má soud nejen v případech těch, kdy řízení z moci úřadu zahajuje, nýbrž i v těch, kde řízení se počíná po žádosti účastníků, vésti jednání tím způsobem, aby skutkový podklad soudcova opatření aneb vyřízení objasněn byl co nejbezpečněji a co nejúplněji. Všechny okolnosti a poměry, které vliv mají na konečné upravení záležitosti, vyhledati sluší (§ 2. odst. 5. nesp. řiz.). Za tím účelem vyslechniž účastníky bytby i svéprávnosti postrádající (§§ 185. II., 191. nesp. ř.) a jiné osoby o věci zpravené, proved' slyšení znalců, vyžádejž a rozkaž předložení listin a vůbec kterýmkoli slušným způsobem zjednejž sobě potřebných sdělení (§ 2. odst. 5. nesp. ř.). Doznání rozhodných okolností nepřekáží soudu v pátráních (arg. slovo: untersucht v § 2. odst. 5. řiz. nesp.). Soud povinen jest také hleděti k tomu, co sice od účastníků s ním sděleno nebylo, avšak jemu známo jest jinakým způsobem, zvláště z dřívějšího jednání soudního o téže záležitosti (§ 2. č. 5., 6. nesp. řiz.). Platí tudíž zásada vyhledávací.

Co do objemu, jakýmž osvědčiti se má vyhledávací činnost soudu, vytknouti lze za pravidlo, že tím účinněji se jeviti má, čím většího zájmu stát v upravení toho kterého právního poměru sám má čili čím více zájmů obecných vedle soukromého při tom se sbíhá. Vyplyvá to z porovnání předpisů § 1221. obč. zák., § 94. č. 2. knih. ř., §§ 40. II., 65. pat., §§ 273., 283. obč. zák.

Směr vyhledávací činnosti označiti lze v ten způsob, že tíhne k tomu, aby zjištěna byla platnost a zákonnost úkonu (úvod § 2. nesp. ř.); jde-li však o právní zájmy osob zvláštní ochrany požívajících, na zřeteli buď přiměřenost a prospěšnost toho kterého opatření (§§ 168., 187., 188., 208. č. 7., 190., 200. nesp. ř.), v některých výminečných případech dokonce nutnost jeho (§ 201. II. nesp. ř., §§ 232., 282. obč. z., § 3. zák. 18. června 1868 č. 61. ř. z.).

Soud řídí vůbec sám celé projednávání; zvláště naléhá na účastníky a zákonné zástupce jejich po vypršení lhůt k splnění rozkazů stanovených prostředky doháněcími, pokud z úřední po-

vinnosti (jako v řízení pozůstalostním, § 149. nesp. ř., aneb v řízení poručenském a opatrovnickém, §§ 19., 193., 213., 219. nesp. ř.) na skončení záležitosti naléhati má (§ 2. č. 9. nesp. řiz.).

Patrně jest, že soudce věci řídicí v obou oborech řízení soudního těchže práv k zachování pořádku při soudních jednáních používati musí (§§ 197—203. sd. ř., § 85. z. organ. sd.).

Jelikož soudu za povinnost uloženo jest, o všestranné co nejdůkladnější vyhledání rozhodných skutkových okolností se postarati (§ 2. odst. 5. nesp. řiz.) v zájmu výhradně jediného aneb v zájmu společném několika účastníků, není třeba u sborových soudů svěřiti to celému sboru soudců, kterému vzhledem ke kolísavosti zájmů stran důvodně zůstaveno bylo, výsledky objasnění sporného poměru výklady a dokazováním obou sporných stran sledovati a posuzovati. Součinnost sboru soudců při vyhledávání skutkového podkladu ve věcech nesporných vadila by jednotnému směru pátrací činnosti a vedla by k průtahům. Pročež § 37. č. 11. zák. org. sd. zahájení a vedení celého jednání jakož i opatření, jimiž se meritální usnesení připravuje aneb která na práva účastníků rozhodný vliv nemají a podle zákona nepochybnými jsou, přikazuje u soudů sborových jedinému soudci (referentu). Výhradně před soudcem, jemuž záležitost jakožto referentu svěřena jest, odbývají se roky a jiná ústní jednání, o jejichž výsledcích zápisy do protokolu soudce tento sám aneb přísežný zapisovatel činiti má (§ 38. org. zák.). Soudci tomuto přísluší také přípravné spracování záležitosti, o nichž usnesení v senátě státi se má § 38. cit. zák. Spolupůsobení advokátů ve věcech nesporných zákon neřádá § 5. nesp. ř. spoléhaje v to, že svědomitě osvědčována bude vyhledávací činnost soudu k ochraně zájmů účastníků v tomto řízení.

Žádoucího objasnění od účastníků dostane se soudu buď podáními (zvláště při soudech sborových, §§ 4., 115., 150. řiz. nesp.), buď slyšením jejich (u soudů okresních a v záležitostech poručenských a opatrovnických, §§ 4., 116., 152., 185. cit. zák.), jehož výsledky zápisy protokolárními se zjišťují. Neplatí ústnost a veřejnost jednání, nýbrž písemnost, jelikož také sbor soudců na základě referátu a spisů soudních rozhoduje a nikoli na základě vyslechnutého ústního přeličení (§ 38. zák. org. sd.). Všechna nařízení a vyřízení vydána buďte písemně stranám a dodána z moci úřadu § 6. nesp. ř., § 88. zák. organ. sd.

Podmínek platného řízení v záležitostech nesporných tím

bedlivěji šetřeno budiž, čím větší vliv na průběh jednání soudu jest přikázán (úvod § 2. nesp. řiz.); zvláště šetřeno buď příslušností soudu, která podrobením se účastníků vůbec získána býti nemůže (§ 104. J. N. a contr.), přivolání všech, jichž se týče (§ 2. č. 4. řiz. nesp.), spůsobilosti účastníků státi k soudu, pokud sami projednávají a nikoli jen objasnění podati mají (§ 2. č. 2. a contr. §§ 185., 190. řiz. nesp.), potřebného zastoupení zákonného (§ 2. č. 2. řiz. nesp.) a zvláštního snad zmocnění zástupce zákonného (§§ 192., 219. řiz. nesp.), výkazu plné moci zmocněnce (§ 2. č. 3. nesp. řiz.). —

III. Ke konečnému uspořádání právní záležitosti sporné i nesporné na soud vznesené dvoji cestou dojíti může: výrokem soudu aneb dohodnutím se osob účastněných. Vyřízení sporu děje se rozsudkem podle návrhů stran (§ 405. sd. ř.) po přísném právu. Soud od nálezů svého ustoupiti nesmí § 416., aniž pak smí předseda senátu rozsudek, na němž se senát byl usnesl, zastaviti, byfby jej pokládal za protizákonný (§ 12. I. J. N.). Změnu rozsouzení, spočívá-li na nesprávném posouzení právním, jen u vyššího soudu vymáhati lze opravním prostředkem odvolání (§§ 461., 497. sd. ř.). Rekursu ke změně usnesení čelícímu soud I. instancí jen výjimkou vyhověti smí § 522. sd. ř. O pojištění sporného nároku soud pečuje pouze po návrhu strany ohrožené §§ 370., 378. čl. XIII. č. 5. exek. ř.

V řízení nesporném soud vyřízením svým konečně upravuje záležitost podle zákona, ale šetře při tom všech oprávněných zájmů (§ 2. č. 10. nesp.), a pokud to zákon přikazuje, stará se též o pojištění zájmů právních z moci úřední (§§ 2. úvod, 138. ř. nesp.).

Když pak soud vyřízením byl vydal, opět sám je může zrušiti a záležitost jinak vyřídit, jestli nastoupí některý účastník představením a jestli osoby třetí nenabyly práva z původního vyřízení (§ 9. pat. nesp.). Rovněž smí předseda senátu zastaviti usnesení a spisy k rozhodnutí vyššímu soudu předložiti, jestli usnesení spočívá na zřejmém porušení aneb nesprávném použití zákona a zároveň z toho ujma hrozí nezletilcům aneb opatrovancům aneb soudu závazek náhradní § 84. zák. org. sd. Konečně může soud následkem rekursu povždy ustoupiti sám od vyřízení svého, pakli z něho osoby jiné nenabyly práv § 9. nesp. ř.

Nenáležitě obsazení lavice soudcovské jest důvodem zmatečnosti, jehož sobě vyšší soud z úřední povinnosti všimati má v obou

oborech řízení § 471. č. 7. sd. ř., § 83. z. org. sd., ačkoli v odvolání pokud se týče rekursu ani vytknut nebyl (§ 477. č. 2. soud. ř., § 83. z. organ. sd.).

Právoplatné rozhodnutí sporu překáží opětovnému přezkoumání rozsouzené věci ve sporu zase zahájeném; soud přihlížej k tomu, aby se tak nestalo, z moci úřadu svého § 240. III. sd. ř. Za výkon právní moci nabyvšího rozsudku žádati sluší § 3., 54. exek. ř.; nenastane z moci úřadu. Výkon předpokládá vypršení lhůty k opravním prostředkům i k plnění vyměřené § 409. sd. ř., § 7. exek. ř.

V řízení nesporném konečné vyřízení může se státi předmětem soudcova přezkoumání pořadem práva (§ 18. říz. nesp.), jestli by šlo o práva osob třetích v provedeném řízení nesúčastnivších se (§ 180. nesp. říz.) aneb jestli zákon zvláštní právo žalobní vyhrazuje (§ 216. nesp. říz.).

Výkon vyřízení konečného nastává výminkou „podle okolností“ také z moci úřední (§ 19. říz. nesp., čl. XIII. č. 3. exek. ř.), patrně jde-li o zájmy zákonných chráněnců aneb o nedotknuté zachování jmění svěřenského. Výkon dokonce z pravidla nastati může již prvé, nežli vyřízení nabylo právní moci § 12. říz. nesp.; výmínečně vykonati lze konečné vyřízení po tom teprve, když nabylo právní moci (v případech §§ 177., 191. říz. nesp.).

Ze závažných důvodů vhodnosti přeje zákonodárství upravování sporných i nesporných poměrů právních dohodnutím se stran sporných, pokud se týče účastníků. Soudní řád dává každému soudu moc, aby v kterémkoli období sporu třeba z úřední moci se pokusil o odbytí celého sporu smírem (§ 204.), pokud jen předmět sporu disposicí stran podléhá. U okresních soudů ve sporech o hodnotu do 500 zl. před podáním žaloby pokus o zažehnutí hrozícího sporu smírem k žádosti věřitele nastati smí (§ 433. soud. ř.).

V řízení nesporném pak má soud vynasaziti se o zamezení sporu a o způsobení shody mezi účastníky, kdykoli věc se k tomu schyluje, že by se spornou stala (§§ 136., 171., 251. a zajisté též § 125. říz. nesp.).

Narovnání ve sporu aneb v řízení nesporném při soudě uzavřené rovnou měrou jest základem exekuce povolované soudem, při němž byla projednávána věc v I. instanci (§ 1. č. 5., § 4. č. 1., 3. exek. ř.). Čelití lze exekuci v obojím případě, jestli zrušen byl nárok narovnáním upravený skutečnostmi po něm nastalými. Dovoláno se toho buď žalobou vznesenou na soud, jenž exekuci byl povolil

(§ 35. II. exek. ř.), po jejíž vznesení po žádosti exekuci odložit lze (§ 42. č. 5. exek. ř.). Přípuštěním žaloby této arcíř předpisu § 1387. obč. zák. dotknuto se nebylo; vždyť smír soudní není vždy narovnáním ve smyslu § 1380. obč. zák.; mimo to má § 1387. obč. zák. na zřeteli důkaz o skutečnostech existovavších již před uzavřením jeho

II. O podmínkách řízení soudního.

§ 11. Povšechné naznačení.

Osoby, které vůbec účastenství mítí mohou v řízení soudním, jsou buďto osobami hlavními aneb vedlejšími. Hlavními osobami jsou ty, bez jejichž spolupůsobení platné provedení a vyřízení sporu vůbec nemožným by bylo. Účastenství jejich jest tudíž nezbytné; jsou to: soudce a strany (žalobce a žalovaný).

Vedlejšími osobami nazýváme ony, jejichž přistoupení a spolupůsobení při řízení činnost osob hlavních jen podporuje aneb doplňuje.

I. Osoby hlavní: A) Soudci.

§ 12. O soudu a o základech organizace soudnictví.

Soudy jsou orgány státní, trvale povolané k vykonávání právomocnosti civilní a trestní. Úkolem soudů, právomocnost civilní vykonávajících, jest přísluhovati právem v oboru řízení sporného i nesporného, zvláště pak v oboru sporného k obraně a uskutečnění soukromoprávních nároků rozsuzováním sporu a vynucením plnění rozsudkem uloženého.

Soudce jest osoba úřední, státem povolovaná k rozhodování o soukromoprávních nárocích, mimo to k řízení celého projednávání a konečně i k provedení právoplatného výroku soudního. V řízení exekucním a nesporném vedle soudců vyskytují se ještě notáři jako úřední osoby.

Rozhodování o skutku a o právu není děleno mezi soudce z lidu a soudce z povolání, aniž pak povolování výkonu a skutečné provádění právoplatného nálezu mezi soudce a samostatné, mimo ústroji soudu postavené orgány moci veřejné.

Úkol soudce shoduje se s úlohou rozsudího co do předmětu, pokud jde o rozsouzení sporu soukromoprávního; liší se však co do základu moci rozsuzovací, již soudci udílí stát, rozsudímu vůle soukromníků (§§ 577., 599. sd. ř.), dále co do způsobu projednávání, jež soudci předpisuje zákon (sd. ř.), rozsudímu vůle stran (§ 587. sd. ř.) a podpůrně určí volné jeho uvážení, konečně co do výkonu nálezu, který přísluší povždy co do povolení i provedení jeho soudu (čl. II. exek. ř.).

Nejčelnější zákony o soudech jsou:

1. státní základní zákon o moci soudcovské z 21. prosince 1867, č. 144. ř. z.;

2. zákon o organisaci soudů okresních ze dne 11. června 1868, č. 59. ř. z.;

3. nařízení minist. vnitra, práv a financí o organisaci soudů sborových první a druhé instance ze dne 19. ledna 1853, č. 10. ř. z.;

4. statut nejvyššího soudu ze 7. srpna 1850 č. 325. ř. z., jenž v platnosti zachován byl článkem XI. a § 8. J. N.;

5. zákon ze dne 1. srpna 1895 č. 111. ř. z. o právomocnosti a příslušnosti soudů i s uváděcím zákonem z téhož dne č. 110. ř. z.

Trestní řád obsahuje také předpisy o příslušnosti. Proč tak soudní řád civilní se nezachoval, toho jest příčina dvoji; jedna historická, že také vedle Josefského řádu zvláštními zákony upravena byla příslušnost a pravomocnost soudů, druhá pak praktická. Neboť soudní řád zabývá se pouze řízením v záležitostech sporných, pročež nebylo lze tam umístiti předpisy o příslušnosti ve věcech nesporných, které důsledkem upravení kompetence processní též podstatných změn se dočkaly.

6. Zákon o organisaci soudů obsahující předpisy o obsazení, vnitřním zařízení soudů a o jednacím řádě pro soudy ze dne 27. listopadu 1896 č. 217. ř. z. a vedle toho předpisy soudní instrukce ze dne 3. května 1853, č. 83. ř. z., které tímto zákonem zrušeny nebyly (§ 19. zák. org. sd.).

Základy organisace soudnictví spočívají v právu ústavním; jsou pak tyto:

I. Soudnictví je funkcí státní moci; důsledkem toho veškerá moc soudní vykonává se jménem mocnáře (čl. 1. zák. zák. st. o moci soudcovské). Vyloučeno jest tím již císařem Josefem II. zrušené soudnictví církevní, zvláště privilegium fori, rovněž trak-tátem de juribus incorporalibus ze dne 13. března 1679 výslovně

(IV. §§ 1., 2.) uznané, však následkem zrušení svazku poddanského (pat. 7. září 1848) odstraněné soudnictví patrimonialní a kommu-nální, zároveň ale vysloven zákaz t. zv. kabinetní justice čili pří-mého vsahání panovníka ve vykonávání soudní právomocnosti pře-nesené na soudy, kterýžto zákaz taktéž za absolutní monarchie co nejdůrazněji (dv. d. 8. ledna 1795, č. 212. zb. z. s.) projeven byl.

II. Rovnost státních občanů před soudy zákonem je uznává, a nikdo nesmí býti odňat svému soudci zákonnému (čl. 2. st. zák. zák. o povšechných právech obč. ze dne 21. prosince 1867 č. 142. ř. z., zákon o svobodě osobní ze dne 27. října 1862, č. 87. říš. z. § 1., kterýž článkem VIII. stát. zák. zák. uvedeného za integrující část jeho prohlášen byl). Také příslušníci branné moci (vojska, válečného loďstva a zemské obrany) podřízeny jsou obecným soudům čl. 3. stát. zák. o moci soud., zák. ze dne 20. května 1869, č. 78. ř. z. § 9.; čl. II. zák. z 2. dubna 1885, č. 93. ř. z. a § 68. J. N., §§ 202., 330., 333. III. sd. ř., §§ 26., 29. exek. ř.

Jedinou výjimku z pravidla dotčeného činí soud nejvyš. dvor. maršálka čl. 2. zák. zák. stát. o moci soudcovské; čl. III. J. N.

III. Soudnictví ode správy ve všech instancích jest od-děleno. (Čl. 14. st. zák. zák. o moci soudcovské.) Zvláštními tribu-nály práva veřejného jsou soud říšský (státní zák. zák. ze dne 21. pro-since 1867 č. 143. ř. z.), soud správní (čl. 15. st. zák. zák. o moci soudcovské; zák. 22. října 1875, č. 22. ř. z. ex 1876) a státní soud, posléz dotčený pro obžaloby vznášené od sněmovny poslanecké aneb panské pro porušení zodpovědnosti ministerské (zák. 25. července 1867, č. 101. ř. z.).

Říšský soud mimo řešení konfliktů kompetenčních, zvláště jistivých a záporných mezi soudy a úřady správními (též správním soudem), vynáší nálezy o nárocích z pořadu práva vyloučených proti všem královstvím a zemím této polovice říše aneb proti některé z nich, ať jej vznáší kdokoli (jednotlivec, korporace, obec, země aneb proti této dokonce všechna království a země na říšské radě zastoupené).

Soud správní zrušuje po stížnosti vznesené do 60 dnů pro nezákonnost vyřízení a opatření úřadu správního (zeměpanského aneb autonomního) poslední instancí, pokud tato vydána byla v zá-ležnostech veřejnoprávních, jež podle daných pravidel a nikoli podle, volného uvážení vyříditi sluší, pak-li kdosi tím v právech svých dotknutým býti se pokládá, leč by stížnost vyloučena byla z dů-

vodu státoprávního upravení poměru obou polovic říše aneb výslovným předpisem (§ 3. cit. zák. z r. 1875). Soud správní výminkou nerozhoduje však o porušení politických práv státních občanů ústavou zaručených, jelikož vyřízení stížnosti této po vyčerpání všech instancí (do 14 dnů) vznášené vyhrazeno bylo soudu říšskému.

IV. Organizace soudů a jejich příslušnost musí co do základů býti stanovena zákonem říšským (čl. 2. st. z. zák. o moci soudcovské č. 144. ř. z.; čl. 11. lit. e), stát. zák. o zastupitelství říšském č. 141. ř. z.); nikoliv pouze ministerským nařízením. Každý soud má svůj vykázaný obor působnosti, svůj obvod a své stanovisko. Obvod území a stanovisko soudů I. stupně sborových i okresních může ministr spravedlnosti nařízením měniti, slyšev prvé zemský sněm, nejza však vázán jeho projevem (§ 2. zák. ze dne 11. června 1868, č. 59. ř. z. a § 1. zák. ze dne 26. dubna 1873, č. 62. říš. zák.).

Soud úřaduje po celý rok, ačkoli po čas soudních prázdnin činnost jeho obmezena jest na vyřizování neodkladných věcí (čl. XXXVI. a §§ 223., 224. sd. ř.). Mimo sídlo soudu obydívány býti mohou z nařízení ministra práv dny jednací pravidelné a při značném návalu práce z rozkazu praesidenta krajského soudu mimořádné. (§ 29. zák. org. sd.)

V. Soudnictví vykonávají soudové tři instance, jelikož zachovati sluší možnost přeskoumání výroků soudu.

V prvním stupni vykonávají pravomoc soudové okresní a krajské. Z pravidla v každém kraji zřízen jest jeden sborový soud I. instancí podle toho nazvaný krajským, ač někdy větší kraj vzhledem k velkému počtu obyvatelstva a zároveň k hospodářským a národnostním poměrům na dva obvody rozdělen bývá. Území, na které se působnost krajského soudu vztahuje, rozděleno jest na četné okresy, ve kterýchž pravomoc obstarávají soudové okresní. V stanovisku sborového soudu I. instancí působí pro krajské město též soud okresní, ve větších městech třeba několik (§ 103. J. N.). Soud krajský, ve hlavním městě té které země zřízený, označuje se názvem zemského soudu (§ 2. J. N.; § 5. nařiz. ze dne 19. ledna 1853 č. 10. ř. z.).

Ve druhém stupni vykonávají pravomoc jednak soudové krajské ohledně rozsudků a usnesení okresních soudů, jednak vrchní soudové zemské ohledně rozsudků a usnesení krajských soudů; tytéž stupně platí také v řízení nesporném § 3. J. N. Výmínečnou pů-

sobnost má vrchní zemský soud v Innomostě, jsa nejvyšším soudem pro knížetství Liechtenštejnské (dv. d. 13. února 1818 č. 1418. sb. z. s. a státní smlouva 19. ledna 1884 čís. 124. říš. zák.).

Ve třetím stupni rozhoduje nejvyšší soud, ať jde o výrok nebo rozkaz okresního nebo krajského soudu (§ 4. J. N.), aniž by však byl pouhou instancí zrušovací. Podle čl. 12. zák. st. o moci soud. zřízen jest jediný nejvyšší soud pro všechny země a království této polovice říše se sídlem ve Vidni.

Výjimkou z vytčeného postupu instancí rozhoduje vrchní zemský soud jakožto instance první o žalobách syndikátních a důsledkem toho nejvyšší soud o žalobách týchž jako II. a poslední instance; čl. VI. 4. J. N.

VI. Sborovi soudové I. instance (krajské a zemské) vykonávají pravomocnost v záležitostech vyšší ceny a ve věcech nejdůležitějších; záležitosti obchodní, námořské a horní agendy vyřizují se při těchto ve zvláštních senátech (kausálních). Obvody senátů obchodních shodují se s územím, na něž se působnost toho kterého krajského soudu vztahuje (§ 51. J. N. in f.). Obvod přikázaný hornímu senátu buď takže se shoduje, aneb přikázáno jest území několika soudů krajských téměř hornímu senátu, při jednom z nich zřízenému, což děje se nařízením (§ 53. J. N.).

Okresní pak soudové bez rozdílu, zdali mají stanovisko vedle krajského soudu aneb po kraji, vykonávají stejnou pravomocnost ve věcech nižší ceny kterékoli povahy (také kausální) a rychlého vyřízení vyžadujících. Jim též svěřeno jest provádění exekucí povolené třeba soudem sborovým (§ 17. exek. ř.; výjimku obsahuje § 19. exek. ř.).

V městech co do obchodu popřední místo v této polovici zaujmajících, totiž ve Vidni, Praze a Terstu, zřízeni jsou vedle zemských soudů pro obvody těchto samostatní soudové obchodní, pokud se Terstu týče, samostatný soud obchodní a zároveň námořský (§§ 2., 7., 51—53. J. N.). Za účelem rychlejšího vyřizování sporů poměrně menší hodnoty obchodních a námořských zřízeni budou samostatní okresní soudové obchodní a námořské (§ 2. odst. 2. J. N.) podle zákona ve městech těchž, kdež jest samostatný obchodní soud, v případě potřeby i jinde pouhým nařízením (čl. XXI. J. N.).

VII. Soudnictví vykonávají soudové právníci (§§ 5., 7., 8. J. N.). Soudů ryze laických nemáme, nýbrž jenom při soudech sbo-

rových I. instancí, pokud obstarávají pravomocnost v záležitostech týkajících se obchodu, námořnictví nebo hornictví, spolupůsobí příslušník povolání toho k čestnému úřadu přisedícího těchto soudů na období tříleté povolaný (§ 20. zák. org. sd.). Dojde-li k přeličení o odvolání z rozsudku živnostenského soudu, přivolání budete do sboru soudců dva přisedící řečeného soudu (§ 31. zák. o sd. živn.).

VIII. Co do soudnictví převládá zřízení soudů sborové čili kollegiální, jež zaručuje všestranné rozvážení rozhodnutí za současného spolupůsobení více soudců na vzájem při poradě vyměňujících důkladné vědomosti, právníký důvtip a bohaté zkušenosti. Sbor soudců zákonným počtem sestupujících se k úkonům jim přikázaným nazývá se senát. Kollegiálně zřízení jsou soudové krajští a zemští, pak vrchní zemští, jakož i soud nejvyšší. Řízení soudů těchto jakož i povšechný dohled služebný (nad osobami i agendou) přísluší praesidentovi, jež podporuje a zastupuje náměstek praesidentův (§ 31. zák. org. sd.) po případě nejstarší podle pořadí služby člen sborového soudu.

Pouze při okresních soudech platí monokratické čili jedině zřízení, t. j. jedinému soudci přísluší projednání a rozsouzení věci, čímž rychlého a tím i levného vyřízení záležitosti dosíci lze.

Při venkovských t. j. po kraji zřízených okresních soudech mimo představeného (radu zemského soudu aneb soudce okresního), jež rozdělování práce při soudě (§ 26. zák. org. sd.), povšechný dohled služebný a povždy po zákonu vykonávání pravomoci přísluší (§ 25. zák. org. sd.), též radním sekretářům (u větších) a adjunktům samostatné vykonávání pravomocnosti přikázáno býti může ustanovením jich za samosoudce ministrem práv podle návrhu předsedy vrchního zemského soudu (§ 25. zák. org. sd., čímž § 5. J. N. pozměněn). Odbývá-li se mimo sídlo soudu okresního úřední řízení (jednací rok), také při něm rozsudky jen samosoudce vynášeti smí (§ 29. zák. org. sd.).

Soudům okresním ve stanovisku sborových soudů I. instancí zřízeným přikáže předseda těchto nejen představeného (radu), nýbrž i soudce k samostatnému a pomocnému konání pravomocnosti povolané z kruhu soudcovských úředníků toho druhu při soudě krajském; k úřadu samosoudce zde jen radní tajemníky ustanoviti lze (§ 5. IV. J. N.). Podobně při soudech okresních obchodních (§ 6. J. Normy, § 25. zákona org. soudů).

Co se tkne senátů záležitostí právní vyřizujících, zákon povo-

lává tím větší počet soudců, čím výše záležitost postupem instancí dospívá.

Při krajských (zemských) soudech vyřízení nastává v senátě tříčlenném (§ 7. J. N.), ať jde o záležitost majetkového aneb rodinného práva, o věc spornou aneb nespornou. Pouze dobrozdánými, návrhy a nařízeními v záležitostech soudnictví, pak zřízením seznamu správců pro vnučenou správu nemovitosti v řízení exekucním zabývá se desítičlenný (pokud se týče plenární) senát pod předsednictvím předsedy krajského soudu (§ 36. zák. org. sd., § 106. ex. ř.).

Pravomocnost civilní při sborovém soudě I. instancí vykonávati mohou jenom radové aneb oni radní sekretáři (nikoli adjunkti), jimž k návrhu tohoto soudu po slyšení předsedy vrchního zemského soudu ministr spravedlnosti votum (právo hlasovací) udělil (§ 30. zák. org. sd.).

Jde-li o rozsouzení sporu v záležitostech obchodních, námořských anebo horních, ať již v prvé nebo druhé instanci, povolán budiz tříčlenný senát tím způsobem, že ku dvěma soudcům právníkům přidruží se přisedící laik (§ 7. J. N.). Podle toho liší zákon senáty civilní od senátů obchodních, námořských a horních (kausálních) (§§ 46., 61—63. J. N.); maje pak zření k různé funkci jejich rozoznává senáty rozhodovací (Erkenntniss-Senat) a odvolací (Berufungs-Senat) ve věcech sporných od senátů ve věcech nesporných (§ 32. zák. org. sd.). Senáty jsou stálými, neboť vesměs co do členů, náhradníků i předsedů na konci roku pro příští sestavuje je president, jež sám k některým senátům se připojuje. Každý člen sborového soudu votem opatřený příslušetí může k několika senátům. V senátě k vyřízení věci civilních určeném smí zasedati jediný jen radní tajemník k hlasování oprávněný. V senátech odvolacích pokud možná jen radové zasedati mají (§ 32. zák. org. sd.). Ustanovení předsedů jednotlivých senátů stvrzuje praesident vrchního zemského soudu § 33. zák. org. sd.; předseda senátu rozděluje práce mezi členy jeho, zvláště také referáty pro určité záležitosti (návrhy rozsudků a usnesení) § 35. zák. org. sd. V senátě hlasuje zpravodaj na prvním místě, po něm přisedící laik; nebyl-li zpravodaj zřízen, hlasují členové senátu podle stáří pořadí ve službě a v kausálním senátě přisedící laik před ostatními členy. Předseda hlasu rozhodujícího při rovnosti hlasu nemá, on hlasuje nejposléze (§§ 10., 12. J. N.).

Jednoduchá opatření upravující průběh řízení i nepřerušeny postup jeho, nezavádající příčiny k pochybnostem aneb brzkého

vyřízení vyžadující přikázána jsou председovi senátu (§§ 9., 25., 36., 84., 89., 91., 95., 97., 98., 100., 115., 117., 118., 122. sd. ř., čl. XIV. č. 2. J. N., § 37. zák. org. sd.), rovněž vyřízení stížností na zřizence kanceláře soudní, úředníky vykonávací a soudní sluhy vznesené při soudě pro odepírání aneb průtahy konání úředních jim uložených aneb pro nesprávné počínání sobě při tom (§ 37. zák. org. sd., § 68. ex. ř.), ačkoli též stížnosti takové s hlediska porušení povinnosti služebných vzneseny býti mohou na orgány, jejichž dohledu jmenování zřizenci podřízeni jsou (§ 78. III. zák. org. sd.).

Při sborových soudech k projednávání sporu povolán buď do senátu ještě soudce náhradní (Ergänzungsrichter), podle rozdílného případu soudce aneb přísedící laik, jde-li o projednávání dále trvající (§ 9. J. N.) aneb následkem vytykané nebo třeba soudem shledané nepřislušnosti předmětné (§§ 62—64. J. N.).

U vrchních zemských soudů vyřizují se právní záležitosti v senátech pětičlenných (§ 8. J. N.), skládajících se povždy jen z právníků, totiž radů. Co se řízení soudů vrchních zemských týče, pak co do sestavení stálých senátů i co do potřeby desítičlenného senátu, platí předpisy o sborových soudech I. instancí dané, avšak předsedy senátů určuje prezident zcela samostatně (§ 42. zákona org. sd.).

Nenáležitě obsazení lavice soudcovské menším nežli zákonným počtem soudců zákonem vytknuté kvalifikaci (na př. § 32. IV. odst. zák. org. sd.) jest důvodem zmatečnosti, jehož vyšší soud všimne sobě z úřední povinnosti, nebyl-li stranou vytknut (§ 9. J. N.), (§§ 477. č. 2., 471. č. 5., 503. č. 1., 513. sd. ř.).

U nejvyššího soudu konečně vyřizují se záležitosti všeliké majetkového práva (třeba jen hodnoty od 50 do 500 zl., § 502. sd. ř.) v senátech sedmičlenných, totiž předsedy a šest dvorních radů, také při mimořádné revisi (§ 505. III. sd. ř., § 43. organ. zák. sd.). Tím změněn byl statut nejvyššího soudu ze dne 7. srpna 1850, č. 325. § 17. lit. c) k němuž čl. XI. a § 8. J. N. poukazuje.

O neplatnosti manželství i nadále rozhodováno bude v senátu jedenáctičlenném, totiž předsedy a desíti soudců (cit. statut § 17. lit. d); neboť o revisi ve sporu o neplatnost manželství neplatí § 502—513. sd. ř. (arg. čl. I. sd. ř.; § 18. dv. d. 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s.). Také motivy osnovy zák. org. sd. (č. 1361 příloh stenogr. protokolu sněm. posl. str. 22.) tomu nasvědčují.

IX. Povoláním k samostatnému úřadu soudcovskému (udělením vota u soudu sborového a ustanovením za samosoudce u soudu okresního) nabývá se oprávnění k osvědčování se ve všech oborech agendy soudů. Výhody z dělby práce vyplývající byly však příčinou toho, že určitým soudcům konání pravomocnosti v jistém oboru aneb dokonce v jistém jen odvětví agendy přikázáno býti může jakožto soudcům odborným (Fachrichter), jež arcí dobře lišiti nutno od odborníků jistého povolání, kteří k úkolu čestných soudců (přísedících) při soudech kausálních povolání jsou. Soudci odbornými ustanoveni býti mohou praesidentem vrchního soudu u okresních soudů samosoudci při nich úřadující pro záležitosti výkonu exekuce (exekuční komisaři, jejichž jména na soudní desce prohlásiti sluší § 23. exek. ř.) a pro věci tabulární (§ 5. III. J. N., § 25. zák. org. sd.). U soudů sborových I. instancí přikázati může praesident tohoto soudu samostatně rozhodování o povolání exekuce (sotva také na základě eizozemských titulů exekučních, § 82. exekučního řádu), pak u věcech tabulárních a též amortisačních některému členu tohoto soudu. Předpis ten platí také ohledně kausálních senátů (arg. § 7. II., III. J. N.) a patrně per analogiam ohledně obchodních soudů, jelikož by bylo absurdní, přikazovati soudci obchodnímu vydávání platebních a zjišťovacích rozkazů ohledně směny a odepírati jemu vyřízení žádosti amortisační jí se týkající. Pokud jde o okresní soudy obchodní, nemůže býti pochybné, že odborné soudnictví ve věcech výkonu exekuce a tabulárních zde místa nemá, jelikož se jim této pravomocnosti vůbec nedostává. (§§ 17. a 23. exekučn. ř., § 118. J. N.)

Konečně u sborových soudů obchodní pravomocnost vykonávajících nutno ustanoviti soudce k vydávání platebních a zjišťovacích rozkazů co do směnek (§ 7. J. N.); nikoli také v řízení rozkazním.

Roztřídění agendy mezi určité soudce u téhož soudu má však jen význam pro vnitřní službu; pročež vysloveno jest, že úřední úkon nestane se neplatným při soudech okresních, pak-li jiný samosoudce nežli ten, jemuž příslušný obor agendy přikázán byl, jej provedl (§ 26. III. zák. org. sd.).

X. Soudcové jsou stále ustanoveni a doživotně jmenováni buď panovníkem anebo ministrem spravedlnosti jeho jménem (čl. 5. st. zákl. zák. o moci soud.). Předpisy o jmenování vydané zachovává v platnosti § 18. zák. organ. sd. Císař jmenuje předsedy a místopředsedy sborových soudů všech instancí a rady těchže vyjma

krajských a zemských soudů; ostatní soudcovské úředníky jmenuje ministr práv, kterýž také radním sekretářům u sborových soudů I. instancí votum ve věcech civilních udílí (§ 30. zák. organ. sd.) a témže u větších soudů okresních, jakož i adjunktům při okresních soudech vůbec oprávnění samosoudců propůjčuje (§ 25. zák. org.; zpráva obou perm. komm. č. 1570 stenogr. prot. sn. posl. str. 4). Auskultanty jmenuje vrchní zemský soud (nař. min. 7. června 1866, č. 6261). Přijetí do praxe přísluší předsedovi vrchního zemského soudu (§ 16. zák. org. sd.). Pomocný soudcovský personál nejv. soudu jmenuje prezident tohoto (min. vyn. 8. května 1854, č. 8069).

Soudcové jsou v konání svých povinností úředních samostatní a nezávislí (čl. 6. zákl. zák. st. o moci soud.). Za soudce v tomto smyslu (samostatné) prohlašuje zák. org. sd. § 2. předsedy a místopředsedy sborových soudů, rady a jiné členy těchto, pokud posléz dotčení mají právo hlasovací (radní tajemníky § 30. zák. org. sd.), představené a samosoudce okresních soudů. Všichni ostatní soudcovští úředníci jsou soudci pomocnými.

Soudci samostatní a pomocní (arg. § 2. disc. ř. soudců) nemohou složení býti s úřadu svého leč v případech zákonem stanovených a na základě nálezu disciplinárního senátu vrchního zemského soudu, pokud se týče disciplinárního senátu u nejvyššího soudu, jde-li o soudce a soudcovské úředníky při něm působící aneb o jiné soudce panovníkem jmenované. (Čl. 6. zákl. zák. st. o moci soud. a zákon discipl. 21. května 1868, č. 46. říš. zák. § 2. a § 8.)

Dočasně vzdálení soudců obou tříd státi se může nejbližším představeným anebo z rozkazu vyššího soudu, ale současně s touto suspensí musí záležitost býti odevzdána příslušnému disciplinárnímu soudu (§ 30. disc. zák.). Rovněž přeložení na jiné místo, nebo dání do výslužby proti vůli soucové může nastati ohledně samostatných soudců pouze z nálezu disciplinárního soudu v případech zákonem vytčených, leč by snad potřeba toho nastala změnou organizace soudů (čl. 6. zák. z. st. o moci soud.). Dání do výslužby nastoupí z trestu aneb pro nespůsobilost k další činnosti; přeložení též z trestu aneb pro ohrožení konání spravedlnosti aneb pro nastalé švakrovství (§§ 9., 50., 43., 44. disc. z., § 19. org. z.). U soudců pomocných přeložení a pensionování z ohledů služby cestou správní průchodu má (§§ 48., 55. discipl. zák. soud.). Zákon o organ. sd. § 91. propůjčuje ministru spravedlnosti právo užití výhrady stanovené z ohledu organizace soudů od 1. července 1897 a sice ohledně pře-

ložení (s příslušnou náhradou za stěhování se) do konce roku 1899 a ohledně dání do výslužby do konce r. 1898. Rovněž do 3 let po zavedení sd. ř. rady vrchního zemského soudu ustanoviti lze na rok za předsedy senátů u sborových soudů toho kterého obvodu vrchního soudu, arcíř za příslušnou náhradu (§ 47. zák. organ. sd.).

Přisedíci kausálních senátů po období své funkce mají práva a povinnosti soudce samostatného a podléhají tudíž také discipl. řízení jako tito (§ 21. zák. organ. sd.).

Oproti soudcům samostatným staví zákon (o organ. sd. §§ 1., 3.) soudce pomocné; mezi nimi všichni sekretáři radní vota nepoživající a adjunkti, kteří samosoudci jmenováni nebyli (§ 30. cit. zák.), musí míti vykázano určité místo služební. Avšak nejvýše šestina celého počtu adjunktů v obvodě vrchního soudu skutečně jmenovaných s určitým sídlem úředním a všichni auskultanti jmenováni jsou k službě pro celý obvod toho kterého vrchního soudu zemského. Předseda vrchního zemského soudu přikazuje pomocné soudcovské úředníky posléz dotčené kategorie na dobu neurčitou těm kterým soudům (§ 44. zák. org. sd.). Jim přísluší obstarávání záležitostí sporných i nesporných, pokud neobsahuje vyřízení samo rozhodování soudu (§ 3. II. cit. z.); práce přikazuje jim představený soudu, jemuž přidělení byli, lečby předseda vrchního zemského soudu sám byl o věci nařídil (§ 44. cit. z.).

Dohled nad správným konáním povinností soudcovských vykonávají v první řadě ti kteří přednostově dotčených soudů (§ 25., 31. zák. org. sd.), nad to však soudové vyšší a praesidenti těchto (§ 74. zák. org. sd.). Praesidentům vrchních zemských soudů přímo uloženo bylo dohlížeti k úřední činnosti okresních soudů (§ 74. cit. z.). Dohled osvědčuje se jednak občasnými aneb mimořádnými visitacemi konanými od představených vyšších soudů (§ 75. cit. z.), jednak prozkoumáváním výkazů o úřední činnosti podřízenými soudy podaných (§ 82. cit. z.). Nedostatky shledané buďte odstraněny (§ 76. cit. z.). Nejvyššímu soudu zachováno bylo právo vytýkati nedostatky seznané při vyřizování záležitostí právních k němu dospěvších, ať týkají se činnosti úřední soudů I. aneb II. instancí, a ministru práv se sdělením vad oznamovati prostředky k odstranění jich příhodné (§ 77. cit. z.).

Nejvyšší dohled pak nade všemi ústavy právními, které slouží soudnictví, přísluší ministru spravedlnosti (§ 42. zák. discipl. soudců,

§ 74. zák. organ. sd.), zvláště také nad advokacii a notářstvím (§ 45. discipl. ř. advok. z. 1. dubna 1872, č. 40. řiř. z. a § 153. not. ř.).

XI. Státní zastupitelství nemá v civilním řízení příímého účastenství. Zvláště nebylo schváleno zákonodárstvím spolupůsobení jeho ve sporech manželských, vládou navrhované. Ale za zástupce nemajetné strany povolání býti mohou příslušníci tohoto úřadu soudem processním buďto k projednání sporu, při němž neplatí zásada nezbytného zastupování advokáty, u soudu místa rozdílného od bydliště aneb stálého pobytu strany (§ 64. č. 4. sd. ř., § 86. J. N.), buďto jen k podání odvolání z rozsudku okresního soudu, v jehož stanovisku alespoň dva advokáti praxi provozují, poněvadž straně nemajetné dosud advokát za zástupce ex officio zřízen nebyl (§ 465. sd. ř., § 90. zák. org. sd.).

XII. Pomocníky soudu jsou zapisovatelé přísežní, soudní kancelář, úřad schovací, úřad knihovní, notáři jakožto soudní kommissaři a konečně po případě zvláštní úředníci vykonávací. Ke každému, také přípravnému projednávání sporu při soudě, jakož i k provádění důkazů mimo přeličení (§ 287. sd. ř.) přibrán býti má do přísahy vzatý zapisovatel, kterýž výsledky jednání veřejnou listinou t. zv. protokolem zjišťuje. Totéž platí o poradách sborových soudů (§ 14. J. N., §§ 207., 216. soud. řd.). V řízení exekucním (§ 55., 59. exek. ř.) a nesporném přivolání zapisovatele netřeba (§ 38. zák. org. sd.). Při každém soudě zřízena je soudní kancelář, která má přijímatí všechna podání a jiné spisy soudu docházející, dále pečovatí o vyhotovování soudních vyřízení a jiných vynesení ve formě předepsané, jakož i o náležitě doručení těchto a obsýlek soudních; konečně má pečovatí o příhodné uschování spisů soudních a konatí nad to úkony, zvláště řízení nesporného, kteréž zvláštními předpisy jsou jí přikázány (§ 16. J. N., §§ 49—61. zák. org. sd.).

Představenými a neb řediteli kanceláře soudní a úředníky vykonávacími jmenování býti mohou jen absolventi středních škol vykazující potřebné vědomosti (zvláště také právní) a praktickou zručnost ve všech odvětvích služby zkouškou složenou u vrchního zemského soudu; ji nenahrazuje jednorocní služba přípravná auskultanta aneb praktikanta právního (§ 18. J. N., § 50. II. organ. sd.).

Soudové zemští (obchodní) a krajsí přikazují okresním (také obchodním) v tomže městě zřízeným úředníky práce kanceláře řídící a pomocné ze svého personálu kancelářského. K pracím kancelářským při soudech (a contr. advokátní kanceláře § 11. z. org. sd.)

upotřebiti lze také auskultanty a praktikanty, avšak jen potud, pokud tím neutrpí újmy účel přípravy k povolání soudcovskému (§ 49. cit. z.). Kanceláři soudní také sepisování protokolů o žádáních a prohlášeních svěřiti lze, není-li zákonem povinnost k tomu soudeci uložena (§ 56., 59. zák. cit.), rovněž nastinění (Entwerfung) toho, kterak vyhotoviti sluší usnesení o návrzích, jimž prostě vyhověti dlužno, zvláště také rozkazů platebních v řízení směnečném, upominacích v řízení upominacím a příkazů o soudní výpovědi (§ 56. zák. org. sd.). Vynesení dodávají sd. sluhové (§ 88. sd. ř.).

Při doručování účinně spolupůsobí pošta a úřady obecní § 88., 107. sd. ř. Výkon nálezů soudních přísluší soudním sluhům, úředníkům kanceláře soudní nebo jiným, zákonem ustanoveným orgánům, zvláště při soudech, kde potřeba toho se vyskytne, zvláštním úředníkům vykonávacím (Vollstreckungsbeamte) (§ 17. J. N., § 24. ex. ř.), kteří kauci obnosem jednorocního služného složití musejí (§ 18. J. N.). Kde takových není, provedení jednotlivých důležitých a nesnadných úkonů exekucních notářům jako soudním kommissarům uloženo býti může (§ 24. II. ex. ř.). Úředníci vykonávací a notáři jakožto soudní kommissaři co do nároků syndikátních soudcům se rovnají (§ 24. ex. ř., § 183. staršího not. řádu z 21. května 1855, § 4. zákona 12. července 1872 čl. 112. ř. z., čl. XII. uvoz. zák. k J. N.).

Depositní úřady jsou úřady berní ve stanovisku těch kterých soudů okresních, pokud se týče krajských zřízené, které se zabývají uschováním a sčítováním soudních deposit. Pouze v některých hlavních městech zřízeny jsou samostatné depositní úřady (§ 7. minist. nařiz. ze dne 19. ledna 1853, č. 10. ř. z.). Výminečným případem jest obstarávání depositní agendy přímo u soudu.

Zvláště zřízené úřady knihovní, samostatné oddělení kanceláře soudní tvořící, pokud jich není, arcí kancelář soudní vůbec (§ 54. zák. org. sd.) podporují činnost soudní tím, že nařizené soudem zápisy do knih pozemkových všech kategorií provádějí (Instrukce ze dne 12. ledna 1872, č. 5. ř. z.); zkouška vykazující spůsoblost k obstarávání těchto záležitostí skládána bude u vrchního soudu zemského, jinak v platnosti zachováno jest nařiz. minist. ze dne 10. června 1855 č. 101. ř. z. Každá zkouška justiční praktická (soudec, advokáta neb notáře) ji nahrazuje (§ 54. zák. org. sd.).

Při soudech sborových, právomocnost v záležitostech obchodních vykonávajících, podporuje kancelář soudní činnost soudu provádějící

zápisy soudem nařízené do rejstříku obchodního a do rejstříku společenstev a s tím souvislé úkony, zvláště dohlížeje k prohlášení zápisů provedených čl. VIII. č. 5. J. N. (Instrukce ze dne 9. března 1863 č. 27. ř. z. a ze 17. května 1873 č. 71 ř. z.). Z rozkazu soudu přihlášky k rejstříku i podpis firmy v kanceláři soudní dítí se mohou (§ 55. zák. org. sd.).

Vykonávání disciplinární moci a disciplinární řízení ohledně úředníků k soudcovským nenáležejících, při soudech zaměstnaných, pak pomocníků kancelářských a sluhů upraveno jest zák. o org. sd. §§ 63—72. Při každém vrchním zemském soudě zřízen buď stálý disciplinární senát k provedení disciplinárního řízení proti úředníkům dotčeným a sluhům při všech soudech tohoto obvodu ustanoveným (§ 42. zákona organ. sd.).

§ 13. O způsobilosti soudců vůbec a o vyloučení a odmítání jich zvláště.

Způsobilost osoby kteréši, býti soudcem, určuje se jednak pojmem soudcovství, jednak uvážením, že soudce vykonává úřad veřejný, jsa z pravidla státním úředníkem.

Vyhledává se s hlediska konání úřadu soudcovského:

a) mužské pohlaví (§ 17. soudní instrukce, nezrušený podle § 19. zák. org. sd., § 44. zák. discipl. soudců; § 20. J. N. č. 2.);

b) dokonaný 24. rok stáří (§ 5. soudní instrukce, § 19. z. org. sd.). Dosažení určitého vyššího stupně věku není o sobě překážkou dalšího vykonávání soudcovského úřadu. Nastane-li následkem pokročilého stáří nespůsobilost k úřadu, nastoupeno buď podle § 51. discipl. zák. ohledně soudců. Laikové, jakožto přísedící při kausálních soudech a při soudnictví živnostenském působící, vykažte dosažený 30. rok svého věku (§ 20. zák. org. sd., § 9. živn. sd.);

c) tělesná a duševní způsobilost (§ 1. soudní instrukce, § 19. zák. organ. sd., § 51. discipl. zák.);

d) bezúhonnost. Prvé nežli se praktikant právní do služby soudcovské přijme, vyžádáno buď praesidiem vrchního zemského soudu vysvědčení o jeho mravním chování od zemské vlády (dv. d. 27. března 1835, č. 1740 sb. z. s.; nař. min. práv 24. října 1851 č. 510.). Odsouzení pro zločin vůbec aneb pro přečin neb přestupek ze ziskuchtivosti, aneb proti veřejné mravopověstnosti, pak odsouzení k vazbě nejméně šestiměsíční pro kterékoli porušení zákona (na př.

trestního důchodkového) vylučuje z přijetí ve službu soudcovskou. Úpadei před skončením konkursu a soudně prohlášení marnotratníci taktéž přijati nebudte (§§ 2., 3., 4. soudní instrukce, výslovně stvržené § 19. zák. o organ. sd.).

Nemanželský původ nepřekáží (§ 162. obč. z., dv. d. 24. července 1783 č. 161. sb. z. s.). Vyznání náboženské určité se nepožaduje; nedostatek vyznání vůbec není překážkou (čl. 3. a 14. zákl. zák. stát. o všeob. pr. stát. občanů č. 142. ř. z.).

e) Příslušné vědomosti. Soudce právník opatřen býti musí znalostí zákonů, nabytou studiem právníckými, studijním řádem ze dne 20. dubna 1893 č. 68. ř. z. předepsanými, na fakultě rakouské a osvědčenou vykonanými třemi státními zkouškami, jež doktorát práv více nenahrazuje (§ 6. cit. stud. ř.); nad to pak ještě praktickou zkouškou soudcovskou, kteréž podrobiti se lze po praxi celkem tříleté (z níž nejméně dvě léta u soudů) při vrchním zemském soudu (§§ 5—14. zák. org. sd.). Nebylo-li to ministrem práv pro určité obvody neb místa dokonce nařízeno, praxi čerpati lze nejdéle po půl roku u finanční prokuratury aneb u advokáta, jemuž kandidát tím kterým praesidentem krajského soudu přikázán byl (§ 15. org. zák.). Zkouška soudcovská odbývá se u vrchního zemského soudu ze všech oborů civilního a trestního zákonodárství a z těch norem státního, správního a finančního práva, které pro soudcovskou činnost jsou důležitý a nařízením určeny budou. Zkouška jest písemná a ústní: ona dělí se na domácí práci právo vědeckou a na klausurní práce praktické z civilního a trestního oboru (§§ 12., 13. zák. org. sd.). Nesložení zkoušky do roka po vypršení praxe a reprobace při opětované zkoušce v zápětí mti mohou propuštění ze služby soudcovské, ač přestoupení do kancelářské soudní služby možno (§ 50. zák. org.). Zkouška advokátní nabazuje soudcovskou (§ 4. I. zák. org. sd.); zkouška notářská doplněna býti může za účelem nastoupení ve službu soudcovskou (§ 99. zák. org. sd. a nařiz. min. 5. prosince 1896 č. 24491). Řádný professor práv (§ 4. II. zák. org. sd.) jest po zákonu soudcem způsobilým.

f) Příslušná znalost jazyků v zemi obvyklých (§ 5. sd. instr., § 19. z. org. sd. § 13. Josef. sd. ř. nezrušený čl. I. uvoz. z. sd. ř.; nař. minist. pro království české ze dne 5. dubna 1897 § 1., 2.).

Ježto soudnictví jest úřadem veřejným, vyhledává se arcif rakouského státního občanství, jehož se však nyní vzhledem k novele

o právu domovským ze dne 5. prosince 1896 č. 222 ř. z., § 10., a k § 29. obč. zák. s jmenováním současně nabývá.

Pokud jde o propůjčení bezplatného úřadu soudcovského, žádá se listinný výkaz o tom, že pojištěna jest výživa žadatelova, třeba závazným slibem osoby třetí, (sustentační revers) až do té doby, kdy se uchazeči dostane platu v úřadě (§ 20. sd. instr. nedotknutý § 19. z. org. sd.).

Na přisídících u kausálních soudů požaduje zák. o org. sd., aby jim byl muž svéprávný 30 let, tuzemec, znalý zákonů a zvyklostí obchodu, námořnictví a hornictví se týkajících z povolání, ku kterému náleží; vyloučen jest úpadce a opatrovanec pro marnotratnictví. Návrh podává obchodní komora pokud se týče majitelé hor v příslušném obvodu (§§ 20., 21. zák. org. sd.). Stanovena není žádná povinnost k převzetí tohoto čestného úřadu (§ 20. III. org. z.). Složení s této funkce nastane jen z nálezu disciplinárního soudu ohledně soudců (§ 21. zák. org. sd.), pokud není důsledkem trestního odsouzení aneb ztráty svéprávnosti. Co se týče přisídících od soudů živnostenských k vyřizování odvolání z rozsudků těchto přivolávaných, velí § 9. zák. o sd. živn., aby jim byl svéprávný muž 30 let, tuzemec, k volbě oprávněný podnikatel aneb dělník.

Soudce všemi zákonnými kvalifikacemi opatřený za jistých faktických poměrů může býti nezpůsobilým k vykonávání soudnictví při určitém soudě, nebo aspoň při jisté právní záležitosti. Případ první naskytá se následkem přibuzenství nebo švakrovství mezi soudci (na vzájem i přisídícími) při téměř soudě působícími, pročež oboji tento osobní poměr překáží dosazení soudců (zvláště také okresního soudce a samosoudců) zpřízněných k těmž soudům, posléz dotčený však nutnost přeložení toho soudce v zápětí má, jenž sňatkem svým poměr švakrovství založil (§ 17. sd. instr., § 19. zák. org. sd., § 44. disc. z. sd.). Švakrovství soudce samostatného s advokátem aneb notářem v témže místě může zavdati příčiny k přeložení soudcově, jestli poměr ten konání spravedlnosti na újmu jest (§ 43. zák. discip. soudců; Kaserer: Öst. Justizverwaltung I., str. 441).

Případ nezpůsobilosti soudce vzhledem k jisté právní věci naskytuje se následkem toho, že určitý soudce jest podle zákona vyloučen z vyřizování její, anebo že byl odmítnut (§§ 19—20. J. N.).

Zákon rozeznává důvody, které soudci odnímají oprávnění konati svůj úřad v určitém případě (důvody vyloučení, Ausschliessungsgründe, iudex inhabilis) oproti důvodům, kteréž dávají straně zúčastněné právo, aby soudce odmítla (důvody odmítnutí, Ablehnungsgründe, iudex suspectus).

Důvody vyloučení uvádí zákon taxativně (§ 20. J. N.), totiž vlastní zájem — ať ve sporu o právo status (§§ 156. a 158. obč. z.) aneb o majetkové — přímý i při posléz dotčeném též nepřímý čili postižní, poměr manželský ke straně, pokud trvá svazek (a contrario spoluzítí), přibuzenský (také z nemanželského lože § 65. obč. z.) v pobočné čáře do 4. stupně, švakrovský takže do 2. stupně, nikoli zasnoubení; poměr osvojení a pěstounství aktivní i pasivní, poručenství aneb opatrovnictví nad stranou; zmocnění (nikoli jen k doručování § 94. sd. ř.), spolupůsobení při rozhodnutí ať rozsudkem ať usnesením v nižší instanci (nikoli jako soudce z příkazu neb k žádání činný). Není však příčinou vyloučení: svědectví při právním jednání žalobním, posudek znalecký, radění ve věci, sprostředkování právního jednání žalobního, věřitelský a dlužnický poměr k jedné straně, jako dosud podle § 52. Instr. sd. zrušeného cit. § 20. J. N.; aniž pak poměr rozsudiho u věci později soudem přesuzované, jelikož podle § 578. sd. ř. soudce úkol rozsudiho vůbec převzítí nesmí.

Vyloučení týče se vykonávání soudcovského úřadu vůbec v kterémkoli řízení (také při pokusu smíru § 433.), a v kterémkoli období, ať jde o činnost nařizovací, rozhodovací aneb dosvědčující.

Důvodem odmítnutí soudce jest každý poměr, který pochybností o jeho nepředpojatosti působuje, t. j., kterýž důvodné podezření vzbuzuje, že by soudce následkem toho dal se strhnouti ku strannosti. Příčiny toho nemohou zákonem vypočteny býti, ale zákon prohlašuje, že každý důvod vyloučení jest arcí dostatečnou příčinou k odmítnutí soudce (§ 19. č. 2., § 22. IV. J. N.). Potřeba odmítání soudců samostatných u okr. soudů a praesidentů sborových soudů I. instancí ve sporech vlastních k soudům těmto odkázaných odpadá vzhledem k § 79. J. N.

Rozdíly mezi důvody vyloučení a důvody pouhé vadnosti jsou tyto:

1. K důvodu vyloučení musí soud, třeba vyšší (§§ 471. a 513. soud. ř.) bleděti z úřední povinnosti, ať jej sezná kdykoli a kterýmkoli způsobem (oznámením soudce, výtkou strany, z projed-

návání), neboť toho veřejný zájem vyžaduje; nelze tudíž vzdáním se důvod vyloučení odstraniti. Soudce vyloučený neodkladně oznámí důvod vyloučení představenému soudu; je-li tento sám vyloučen, zprav o tom náměstka jeho a nemá-li nijakého aneb stal-li by se soud vzdáním se činnosti svého přednosty nespůsobilým k usnášení se, zprav o tom přednostu nadřízeného soudu (§ 22. zák. org. sd.).

Proti tomu důvod vadnosti vznáší strana na soud v náležitý čas. Opomene-li toho, pozbuje vadnost významu vzdáním se (§§ 19. č. 2., 21. J. N.). Avšak o příčině vadnosti taktéž soudce sám, třeba z příkazu aneb k dožádání činný, dotčené oznámení učiní (§ 22. zák. org. sd.), ačkoli strana jej nevytkla.

Po dotčených oznámeních soudců opatřeno buď zastupování jejich aneb rozhodnuto o vytknutých závadách (§ 22. zák. org. sd.) podle předpisů jurisdikční normy (§§ 23—25. J. N.).

2. Vyloučení soudcovy, jež soud ex officio neseznal, vytykáti lze ve kterémkoli období processu, zvláště též rekurssem (§ 514. II.), odvoláním a dovoláním, dokonce také i po právoplatném rozsouzení žalobou pro zmatečnost §§ 471. č. 7., 477. č. 1., 503. č. 1., 529. č. 1. s. ř.). Nenastává praekluse.

Vadnost však vytykána býti musí, prve nežli strana před tím kterým vadným soudcem (nikoli soudem vůbec) pustila se v jednání (také při I. stání § 239. s. ř., aneb v řízení přípravném) nebo návrh nějaký (třeba jen formálního práva se týkající) podala (§ 21. J. N.), leč by doličila, že důvod vadnosti později vznikl anebo že zvěděla o něm později bez vlastní viny (§ 22. III. J. N.). Nastane jinak praekluse.

Rozsudku odporovati lze pro vadnost soudcovu odvoláním, pokud se týče dovoláním (nikoli též žalobou pro zmatečnost), jestliže v čas vytknuté vadnosti místo dáno bylo, přes to však právem odmítnutý soudce při nálezu spolupůsobil (§§ 477. č. 1. a 503. č. 1. s. ř.), což z nálezů zřejmo bude (§ 417. č. 1.).

3. Vyloučení soudce působí ex tunc t. j. celé řízení před soudcem vyloučeným jest od prvopočátku neplatné (§ 20. úvod J. N., § 529. č. 1. sd. ř.). Vadnost působí však ex nunc t. j. po vytknuté v čas vadnosti nelze platně projednávat; bude-li výtka za důvodnou uznána (§ 25. J. N.).

4. Důvod vyloučení, též stranou vytknutý, zjištěn buď vždy z úřední povinnosti (§ 22. J. N. posl. věta), třeba také

strana jej vytknuvši k stání se nedostavila (§ 401. I. sd. ř.). Slovy „der von der Partei behauptete Ausschliessungsgrund“ nemá býti naznačeno, že jinak postupovati sluší, když soudce sám důvod jej vylučující oznámil; neboť permanenční komise panské sněmovny z důvodů formálních, odkávavši předpis o posléz dotčeném případě do zákona o organizaci soudů (§ 22.), o něm se nezminila v J. N. (viz § 26. vládní osnovy a zprávu obou perman. komisí str. 21.). O příčině vadnosti slyšán buď soudce, jehož se týče; popře-li ji, přísluší straně, aby vytykanou vadnost osvědčila. Přisežné stvrzení strany k tomu se nehodí (§ 22., II. a III. J. N., § 274. sd. ř.).

Odmítnouti lze každého soudce právomocnost vykonávajícího (§ 19. J. N.), ať třeba jen z příkazu aneb k dožádání činného (§§ 22. a 45. zák. org. sd.), ať předsedu soudu ať příslušníka jeho, ať soudce samostatného aneb pomocnou službu konajícího (§§ 22. a 45. cit. z.); rovněž i přísedícího u soudů kausálních (§ 7. J. N.), zvláště konečně soudce, proti němuž čelí žaloba o zmatečnost nebo žaloba za obnovu (§§ 537., 529. č. 1., 530., č. 4 s. ř.). Po případě odmítnouti lze všechny soudce při sborovém soudě působící (§ 24. II., § 30. J. N.). Odmítnouti lze ve věcech sporných i nesporných (arg. vřad. § 19. v I. dílu J. N., zvláště také v řízení exekučním (§ 180. ex. ř.). Odmítnouti možno konečně i rozsudího (arbiter) (§ 586. sd. ř.).

Z těchže důvodů jako soudce, vyjma arcí důvod v § 20. č. 5. J. N. uvedený, odmítnouti lze též zapisovatele, zřízence kanceláře soudni, pokud jde o dosvědčování a doručování, a konečně úředníka neb zřízence vykonávajícího (§ 26. J. N.), nikoli však jiné soudní orgány, kteréž pouze mají povinnost oznámiti představenému toho kterého soudu příčinu vyloučení (nikoli také vadnosti jako soudcovští úředníci § 22., II. z. org. sd.) jim vadící, aby o ní rozhodl s konečnou platností (§ 27. J. N.).

Odmítati smí každá strana ve sporu, ať sama neb ať odpůrce ohrožen jest (§ 21. J. N.); také hlavní intervenient ve sporu intervenčním, dále společník sporu (litis consors) (§ 11. s. ř.) a tudíž také vedlejší intervenient ve případě § 20. s. ř., t. j. tenkrát, příkazuje-li mu zákon táž práva processní jako společníku ve sporu neb převzal-li vedení sporu (§ 19. s. ř.), čímž práv strany nabyt. Nikoli v jiných případech, poněvadž odmítání není „Process-handlung“ (§ 19. sd. ř.) a vedlejší intervenient není „Partei“ (§ 21.

J. N.), nýbrž osoba třetí (nadpis I. dílu 3. tit. § 17. sd. ř.). Arcif odmitati může každá strana též vzhledem k poměru, v němž soudce jest k vedlejšímu intervenientu odmitajícího neb odpůrcově.

Odmítací žádost vznesená buď písemně neb protokolárně; nechť zevrubně vytkne příčiny, z nichž vadnost vyplývá (§ 22. J. N.), dále prostředky k osvědčení jich příhodné a obsahují návrh odmitací (§ 76. sd. ř.); podána buď u soudu, k němuž náleží soudce odmitaný (§ 22. J. N.). Soud též rozhoduje pak o ní také když by předseda soudu sborového byl odmitán; výjimkou rozhodni však nadřízený sborový soud a sice:

α) odmítá-li se soudce při okresním soudě. Avšak netřeba rozhodnutí toho, jestli opatřením úředním odpomoci lze. Okresní soudce totiž ustanoviti může na místě odmitnutého samosoudce jiného sám; rovněž předseda sborového soudu I. instancí na místě odmitnutého okresního soudce onoho samosoudce, který k jeho zastupování určen jest (§ 28. z. org. sd.) t. j., jenž podle úředního pořadí nejbližším jest (§ 27. z. org. sd.), a není-li žádného při okresním soudě, toho soudce od jiného soudu, který z rozkazu praesidenta vrchního zemského soudu k substitucím trvale povolán byl.

β) Rovněž rozhodni nadřízený soud sborový, pak-li odstoupením odmitaného soudce při sborovém soudě, tento stal by se nespůsobilým k usnášení (§ 23. J. N.).

Tímto předpisem pozměněn byl též § 6., lit. c.), statutu nejvyššího soudu ze 7. srpna 1850 č. 325. ř. z. pokud se týče odmitnutí praesidenta vrchního zemského soudu (čl. XI. J. N.).

Žádost odmitací neopozděná vyřízena buď bez ústního přelíčení (§ 24. J. N., viz § 176. sd. ř.); avšak vyhledávání a slyšení těch, o něž jde, mohou předcházeti; povždy prohláš se soudce, jehož se týká (§ 22. J. N.). Rozhodnuto buď usnesením (§ 24. J. N.).

Příznivém u vyřízení odporovati nelze opravním prostředkem (§ 24. J. N. a § 514. sd. ř.). Až do vyřízení právoplatného smí soudce odmitaný předsebráti jen úkony neodkladné (§ 25. J. N.). Oznamil-li soudce sám důvod vadnosti a nebylo-li lze zastoupením věc upravití, postupováno buď stejným způsobem jako při namítané vadnosti (cit. §§ 23—25. J. N., § 22. z. org. sd.); avšak z vyřízení vadnost neuznávajícího strana právo k stížnosti nemá (ačkoli § 24. J. N. citován v § 22. z. org. sd.), jelikož opomenutím vadnosti v čas praekluse výtky již nastala a v úřední vyhledávání

spůsobilosti soudce pro ten který určitý případ strana sama zasahovati nemůže.

O žádosti odmitající některého z výše dotčených pomocných úředníků soudních rozhoduje onen představený soud, jehož dohledu podřízeni jsou (§ 26. J. N.). Z vyřízení její stížnost vůbec vyloučena jest (§ 26. J. N.).

O příznivém vyřízení žádosti soudce odmitající dána budiž zpráva nejbližším představeným, pokud se týká, náměstkům soudce odmitnutého, aby opatřeno bylo, čeho třeba příkázáním soudce spůsobilého (§ 24. II., § 25. II. J. N.).

Byl-li dokonce celý soud platně odmitnut, následkem příslušného oznámení příkázán buď delegací nejbližším nadřízeným soudem jiný soud téhož druhu (§ 30. J. N.).

Zruší-li odvolací soud nálezu soudu prvního stupně, protože v rozhodování účastenství měl soudce vyloučený anebo soudce platně odmitnutý, zároveň záležitost odkázati může k jinému soudu stejného druhu v obvodu soudu odvolacího (§§ 471., 5., 477., 1. a 478. III. s. ř.). Strany do 8 dnů po doručení takového vyřízení odvolacího soudu navrhnouti mohou tomuto, aby věc sám projednal a rozsoudil (§ 478. IV. sd. ř.), čemuž vyhověti nutno. Sezná-li konečně dovolací (revisní) soud, že vyloučený soudce již v I. instanci rozsouzení věci se účastnil, aniž by to u odvolacího soudu bylo na jevo vyšlo, tož odkaz nejvyšší soud po zrušení nálezu soudu odvolacího věc nazpět do I. instance (§ 510. II. sd. ř.). Právo povolati k opětovnému projednání a rozsouzení věci soud jiný, s původním soudem I. instancí stejného druhu, přísluší v tomto případě rovněž soudu nejvyššímu (citát III. odst. § 478., v § 510. II. sd. ř.). Strany však shodnouti se nemohou o projednání a řešení záležitosti této přímo soudem nejvyšším (§ 510. s. ř. necituje IV. odstavec § 478.).

Při dražbě nemovitostí nesmějí soudce, zapisovatel i vyvolávač sami pro sebe neb za kohosi jiného spolupodávati (§ 180. ex. ř.); jestli tak učinili, buď to ihned po skončené dražbě vytknuto odporem (§ 184. č. 5.), načež také při témž stání o něm rozhodnuto buď (§ 185.). Nebylo-li odporu vyhověno, přísluší odporujícímu rekurs (§ 187. II. ex. ř.). Při dražbě věcí movitých arcif též platí vyloučení úředníka vykonávacího, jenž ji provádí, z účastenství v ní (§ 278., tam citován § 180. I. odst.); avšak odpor proti přiklepnutí při této dražbě místa nemá. Zbývá tudíž stížnost proti způsobu výkonu dražby podle § 68. exek. ř.

§ 14. Povinnosti soudců a disciplinární řízení pro porušení jich.

Povinnosti soudců, jež přísahou služební plnění příslibují (§ 32. instr. sd., § 19. zák. org. sd.) nejen soudcovští úředníci, nýbrž i přísedící (§ 21. cit. z.), jsou: spravedlnost, nestrannost, pilnost a bedlivost, nezištnost a důkladnost při vyřizování záležitosti úředních, nepřijímání darů a výhod ani přímé (§ 104. tr. z.) ani nepřímé, mlčenlivost ve věcech úředních, zvláště také nesdělování názorů svých v záležitostech právních při soudě konečně nevyřizovaných; úředníci soudcovští pak zvláště vzdalování se vedlejšího zaměstnání na újmu povinností úředním (dv. d. 23. září 1835 č. 77. sb. z. s.), též dopisování o úředních záležitostech se soukromníky (§§ 46. až 51. instr. sd., § 19. z. org. sd.).

Vedle těchto povinností úředních šetřiti mají povinnosti povolání, aby bezúhonným chováním v životě občanském pečovali o zachování vážnosti a cti stavu soudcovského (§ 47. sd. instr., § 2. zák. o disc. říz. sd., § 19. z. org. sd.).

Stížnost pro odepírání nebo protahování pomoci právní vznésti sluší na předsedu nadřízeného soudu a pokud se týče členů sborových soudů také třeba na předsedu tohoto; stížnosti proti praesidentům vrchních a nejv. soudů u ministra práv (§ 78. zák. org. sd.).

Porušení povinností úředních aneb povolání trestce se buď dohled vykonávajícími představenými trestem pořádkovým (připamatování aneb důtky) neb dokonce příslušnými discipl. soudy (§§ 2., 3., 6., 8. zák. 21. května 1868 č. 46.) podle způsobu, druhu a opětování poklesku jakož i zřetelem k okolnostem přitěžujícím buď pouhým trestem pořádkovým (důtky), buď trestem disciplinárním.

a) přeložení v stejné hodnosti bez náhrady útrat stěhování po případech spojeného se snížením důchodů nejvýše až o třetinu a nejdéle na tříletí,

β) dání do výslužby na neurčitou dobu spojeného s umenšením výslužného nejméně o třetinu,

γ) propuštění bez pense a se ztrátou titulu.

Disciplinární senát u vrchn. zemsk. soudu čítá 5 členů, u nejvyššího soudu devět členů. V Praze na základě vynesení min. práv ze dne 3. února 1890 č. 1074 dva disc. senáty zřízeny byly. Řízení discipl. ovládáno jest zásadou vyhledávací (inkvisiční) s formou obžaloby. Zavádí se z usnesení disc. soudu předmět obvinění

určitě označujícího, z něhož opravného prostředku není, jelikož obviněnému příležitost k plnému ospravedlnění se beze všeho průtahu zachována býti má. Není-li předběžného vyhledávání třeba, ihned nařízeno buď konečné přeličení usnesením dotčeným. Bylo-li však jeho třeba, teprve po skončeném vyhledávání (třeba přísežným slyšením svědků) usnese se discipl. soud buď na zastavení dalšího řízení aneb na odkázání věci k ústnímu tajnému přeličení, k němuž tři důvěrníci obviněného přístupu mají. Nenařídil-li soud discipl., aby se obviněný osobně dostavil, vyslati může k přeličení za sebe obhájce z listiny pro řízení trestní zřízených obhájců aneb jiného soudce. Soud discipl. rozhoduje podle volného uvážení výsledků průvodních nálezem odsuzujícím aneb osvobozujícím, ihned prohlášeným; z prvdotčeného obviněný, z poslézdotčeného vrchní státní zástupce odvolati se může do 8 dnů po doručení nálezu k discipl. senátu nejvyššího soudu, nebyl-li tento sám soudem discipl. Z usnesení discipl. soudu, jež se stalo mezi řízením o tom, že obviněný suspendován býti má v úřadě, taktéž stížnost samostatná propůjčena jest. Vyjdou-li mezi říz. disc. pátahy trestního skutku na jevo, ustoupí discipl. řízení trestnímu.

Porušení povinností právních praktikantů podle § 17. z. org. sd. vytykáno buď napomenutím. Zůstalo-li marným aneb jde-li o hrubé porušení, může vrchní zemský soud praktikanta vyloučiti z praxe u soudu toho kterého aneb dokonce u všech soudů svého obvodu.

§ 15. O právomocnosti a příslušnosti soudů.

Právomocnosti (iurisdiction) vyrozumívá se souhrn práv, kteráž přísluší státu k zachování právního pořádku, ať již při tom jde o napravení civilního bezprávi rozsudkem soudcovým a případnou exekucí v řízení sporném, aneb o zabezpečení soukromoprávních nároků před porušením budoucím v řízení nesporném. Právomocnost soudů (Gerichtsbarkeit § 1. J. N.) lišiti sluší od správy soudnictví (Justizverwaltung § 73. z. org. sd.), která soustřeďuje se při ministru spravedlnosti a záleží v činnosti nařizovací, organizační a dohlédací v záležitostech soudnictví. Orgány ministra při správě soudnictví jsou soudové a státní zastupitelstva, zvláště pak představení soudů (§ 73. zák. org. sd.).

Orgány státními, kteří právomocnost vykonávají, jsou soudcové. Právomocnost soudů vztahuje se na všechny soukromoprávní

nároky, pokud není všeobecnými předpisy aneb zvláštními privilegii řešení aneb upravení jich jinam odkázáno. Všeobecnými předpisy k řešení jsou přikázány (§ 1. J. N., § 1. č. 10. exek. ř.)

α) úřadům správním některé soukromoprávní nároky zvláštními zákony, v kterémžto případě však alespoň přezkoumání správnosti nálezu soudům přísluší (čl. 15. I. st. zák. o moci soudcovské) aneb

β) jiným orgánům. Orgány takovými jsou jednak

αα) soudové rozhodčí obligatorní zvláště úrazoven dělnických a pokladen nemocničních jakož i bratrských (čl. XII. č. 5. sd. ř., nedotknutě zachování) aneb v království českém podle zákona o honitbě ze dne 1. června 1866 § 46., k rozhodování o škodách zvěří a vykonáváním honitby způsobených povolány rozhodčí soud, jehož členy strany volí mimo starostu okr. zastupitelstvem jmenovaného; vedle těchto pak

ββ) zvláštní kommissey speciálními zákony ustanovené jako kommissey zemské při scelování pozemků a dělení společně užívaných a spravovaných pozemků, jimž řešení četných soukromoprávních otázek s řízením scelovacím aneb dílčím souvislých přikázáno bylo tím způsobem, že se kommissey polovici ze soudců skládající přivoláním jednoho soudce sesílí (zák. ze dne 7. června 1883, č. 92. ř. z., § 7., 10.; č. 94. ř. z., § 1., § 1. J. N.).

Právimocnost soudů není však pouze vyloučena povšechnými předpisy, nýbrž i zvláštními privilegii ve prospěch rozhodčích soudů určitých ústavů na př. rak.-uherské banky (čl. V., J. N., čl. XII., č. 1., 2., 3., 4. sd. ř.) a ve prospěch zakročování kanceláře řádu německých rytířů při řízení pozůstalostním (čl. VIII., č. 1. J. N.).

Rozdílu co do právimocnosti soudů nečiní, zdali rozhodování o soukromopr. nárocích soudům přikázáno jest podle povšechného pravidla aneb na základě zvláštní mezinárodní smlouvy (jako na základě smlouvy o plavbě polabské čl. VI., č. 3. J. N.) aneb podle zásad mezinárodního práva (čl. IX. J. N.).

Působnost zdejších soudů vztahuje se stejnou měrou na tuzemce i cizozemce; zvláště též na osoby podle zásad práva mezinárodního exterritoriality požívající s tím rozdílem, že pokud jde o spory z věcného aneb nájemného práva aneb z držby k věci nemovité, řádný soud rei sitae povždy povolán jest, pokud však jde o jiné spory, zvláštního podrobení se zdejší právimocnosti potřebí a že

v tomto směru pak jen soud nejv. dvorního maršálka činným se stává (čl. III., č. 3. J. N., § 85. J. N., čl. IX. J. N.). Exterritoriality požívají osoby uvedené v příloze XVII. čl. 1. vídeňské kongresní akty z r. 1815: velvyslanci, legáti, nuntii, vyslanci a podle mezinárodního obyčeje také manželky a rodina i personál jejich.

Zákon co do vykonávání právimocnosti v této polovici říše (čl. X. J. N.) liší soudy řádné i mimořádné; řádnými jsou okresní i sborové I. instancí ať obecnou ať kausální právimocnost vykonávající, pak vrchní zemští soudové a nejvyšší soud (§ 1. J. N.). Soudy mimořádnými jsou soud nejvyššího dv. maršálka (čl. III. J. N.) a soudy živnostenské, ačkoli spor následkem odvolání z jejich rozsudku při řádném (sborovém) soudě znovu se projedná, leč ve věcech nepatrných (§ 31. zák. o sd. živn. ze dne 27. listop. 1896 č. 218. ř. z.). K mimořádným soudům nelze počítati obligatorní soudy rozhodčí, jelikož zákon (§ 1. J. N.) přísně liší „soudy“ od jinakých úřadů a orgánů výminkou k řešení soukromoprávních nároků povolanych, dále (čl. XII. č. 1—5. sd. ř.) zachovává předpisy o nich vydané, nikoli však šetření předpisů sd. řádu jim přikazuje, konečně v § 2. exek. ř. (kdež citát § 1., č. 16., schází) jasne projevuje, že je za soudy nepovažuje, s čímž předpis o příslušnosti (čl. XXII. exek. ř.) souhlasí.

Názoru tomuto nasvědčují též motivy vládní osnovy zákona uváděcího J. N. čl. XIII. (č. 1061 příloh těsnop. protok. sněm. posl. str. 9.).

Mimorak.-uhers. mocnářství právimocnost ohledně Rakusanů vykonávají soudové konsulární (čl. IV. uvoz. z. k J. N.) jakožto řádní soudové celé říše (§ 4. zák. 29. ledna 1855, č. 23. ř. z.)

Příslušností (Zuständigkeit) nazýváme právimocnost přikázanou soudům a obmezenou podle určitých poměrů. Působnost soudu vyměřenou co do druhu záležitostí jemu přikázaných čili co do odvětví agendy aneb co do oboru činnosti nazýváme předmětnou příslušností (sachliche Zuständigkeit) (srovn. nadpis nad § 49. J. N.). V nauce procesního práva mluví se o příslušnosti funkční podrobnějším tříděním činnosti soudů s hlediska projednávání, rozhodování sporů, přezkoumávání usnesení a nálezů vyššími soudy, prozatímního ochraňování nároků a vynucování právoplatně přisouzeného plnění (§§ 2., 3., 4. J. N., II. a I. díl exek. ř.). Jelikož pak při dělení agendy procesní mezi okresní a sborové soudy I. instancí rozhodnou byla jednak cena, jednak povaha těch kterých sporů,

dospěje se k přirozenému rozřídování působnosti soudů *ratione valoris, causae et functionis*. Rozřídění stává se pak tím složitějším, ježto zákon liší obecnou pravomoenost (§ 104. J. N.) od pravomoenosti kausální ve věcech obchodních, námořských a horních (§§ 46., odst. 3., 104. J. N.), již taktéž mezi okresní soudy (obecné neb ve věcech obchodních zvláště zřízené) a kausální senáty (pokud se týče zvláště zřízené obchodní soudy) dělí.

Spojitosť určité právní záležitosti s jistým soudem vůbec povoláným, aby vyřizoval záležitosti takového druhu, zoveme příslušností místní (*örtliche Zuständigkeit*) (srovn. nadpis při § 65. J. N.). Poměr pak, ve kterém se zakládá působnost a oprávnění soudu kteréhosi ku projednání a vyřízení určité právní záležitosti, slove důvodem místní příslušnosti. V nejčtetnějších případech záleží v tom, že sídlo osoby, poloha věci (majetku) aneb střed obligačního poměru v tom kterém obvodu se nachází (§§ 65., 81., 88. a 99. J. N.).

§ 16. Výmínečné určování příslušnosti.

Příslušnost předmětná a místní zákonem stanovena býti musí (čl. 2. státního zák. o moci soudní). Výjimkou určuje otázku, který soud projednání a vyřízení má některou určitou záležitost, za podmínek zákonem daných:

- a) rozkaz vyššího soudu,
  - b) prohlášení ministra spravedlnosti,
  - c) srovnalá vůle sporných stran.
- a) Případy, kdy rozhoduje rozkaz vyššího soudu, jsou tyto:

1. Nedostává-li se pod m í n k e m í s t n í p ř í s l u š n o s t i anebo nelze-li je zjistiti ohledně právní záležitosti rakouským soudům co do předmětné příslušnosti přikázané, určí místní příslušnost nejvyšší soud rozkazem, vydaným ve věcech sporných po žádosti strany, ve věcech nesporných z moci úřední (§ 28. J. N.) na př. soud poručenský ohledně dítek Rakušana v cizině přebývavšího, které se tam byly narodily (viz motivy vládní osnovy str. 59.). Nejvyšší soud rozhoduje také v tomto případě v senátě sedmičlenném (§ 43. zák. org. sd.).

2. Při delegaci t. j. odnětí právní záležitosti soudu příslušnému dle zákona a přikázání její soudu stejného druhu (jak s hlediska organisace tak i pravomoci) k projednání a vyřízení z důvodu zákonného rozkazem vyššího soudu a sice:

a) při delegaci nutné (*propter necessitatem*) z rozkazu nejbližší nadřizovaného soudu (odvolacího) (§ 3. J. N.) následkem oznámení soudu podřizovaného, že jest celý soud vyloučen nebo platně odmítnut (§ 30. J. N.);

β) při delegaci vhodné (*propter utilitatem*) k návrhu strany povždy z rozkazu vrchního zemského soudu, přikáže-li se věc některému jinému soudu jeho obvodu, jinak z rozkazu nejvyššího soudu (§ 31. J. N.).

Ačkoli delegací z pravidla na místě původně příslušného soudu jen soud stejného druhu povolán býti má, výjimkou dopouští zákon (§ 31. J. N.), aby projednávání pozůstalosti, obstarávání vrchnoporučenství a vrchnoopatrovnictví od okresního na krajský soud bylo vzneseno.

Návrh na delegaci nikdy nestaví projednání věci. Vyřízení návrhu nastane bez ústního líčení; avšak nezbytně vyžádáno (slovo „sind“ v § 31. J. N.) buď prohlášení se původně příslušného soudu a stran, jimž určena buď k tomu lhůta (§ 31. J. N.) za účelem bližšího objasnění věci. Vyřízení (usnesení) vydané rekursem v odpor vzíti lze (§ 514. s. ř.). (Opáčný návrh vládní osnovy byl škrtnut; viz zprávu společné perman. kommisie sněmoven str. 23.). Subdelegace rak. právu známa není.

3. Odvolací a dovolací soud může ustanoviti na místě procesního soudu soud jiný téhož druhu k projednání věci, jestliže zrušil náleží pro zmatečnost záležející v účastenství soudce vyloučeného neb platně odmítnutého aneb v nenáležitém obsazení lavice soudcovské (§§ 478. III., 510. II. sd. ř.). Přikázání do obvodu jiného soudu odvolacího arcí státi se nesmí.

4. K žádosti strany anebo po oznámení zúčastněného soudu určuje nejbližší nadřizovaný společný soud příslušnost, když mezi soudy I. stupně (ať stejno- ať různorodými) jemu podřizovanými vzešel spor o příslušnost, ať osvojováním sobě příslušnosti (jistivý) ať odmítáním pro domnělou nepřislušnost (záporný) (§ 47. J. N.). Řeší tedy spor o příslušnost vrchní zemský soud, pak-li vzešel spor mezi okresním soudem obchodním a obecným, a soud nejvyšší, mají-li soudové (okresní a neb krajské) v obvodech různých vrchních soudů své stanovisko. Při syndikátní žalobě spor o příslušnost řešil by soud nejvyšší (§ 600. sd. ř.). Mezi soudy civilními a trestními první instancí ke sporu takovému dojíti nemůže. Jistivý vyloučen jest tím, že soud civilní se skutkem

trestním se zabýváti muže pouze pokud jest předmětem předurčující otázky nálezu o soukromoprávním nároku (§ 191. sd. ř.), nikoli však, pokud jest předmětem ukládání trestu. Záporný však tím jest vyloučen, že soukromoprávními účinky trestného skutku soud civilní zanášeti se musí tenkrát, když nedošly vyřízení v předcházejícím řízení trestním, jelikož by jinak poškozený nastoupiti mohl stížnosti pro odepírání pomoci právní (§ 78. zák. org. sd.).

Vyřízení sporu o příslušnost mezi civilními soudy I. instance nastane jako vyřízení návrhu dovolávajícího se delegace z pouhé vhodnosti též usnesením, avšak s tím rozdílem, že slyšení soudů súčastněných není nutným (slovo „kann“ v § 47. a contrario „sind“ v § 31.) a dále, že opravného prostředku se nedostává (§ 47. III. J. N.).

Vyřízení dodáno budiž stranám tím soudem, jenž za příslušný byl prohlášen.

Spory o příslušnost mezi dvěma sborovými soudy I. instancí jakožto odvolacími soudy podle patrné analogie (§ 47. J. N.) řešiti bude vrchní zemský soud jim společně nadřízený (na př. mezi zemským a obchodním) (§§ 446., 487. sd. ř.).

O vyřizování sporu o příslušnost mezi vrchními soudy zemskými ani J. N., aniž zák. o organ. soudů se nezmiňuje, ačkoli případ v konkursu (§ 7. posl. odst. konk. ř., § 88. J. N.) praktickým se státi může. Vzhledem k čl. XI. J. N. a k § 8. J. N., jimiž se statut nejvyššího soudu v platnosti zachovává, pokud změněn nebyl novými zákony, sluší přikázati tomuto řešení konfliktů posléz dotčených s tou výhradou, že v § 6. lit. b) zmíněného statutu připomenuté dohodování se vrchních zemských soudů místa míti nemůže, jelikož již předpisem § 3. staré J. N. z r. 1852 zrušeno bylo.

b) **Prohlášení ministra spravedlnosti** určuje soud k projednání a vyřízení věci povolány:

1. Vzešel-li spor o příslušnost, ať jistivý, ať záporný, mezi soudem rakouským a cizím (zvláště také uherským aneb bosensko-hercegovinským) anebo mezi soudem rakouským a jinakým úřadem cizím (čl. X. a § 48. J. N.). Pokud však jde o spor mezi soudem zdejším a soudem konsulárním, prohlášení ministra spravedlnosti mohlo by pouze oznamovati dohodnutí se o to vlád obou polovic říše po vyslechnutí ministra zevnějších záležitostí nastalé (§ 13. zák. ze dne 30. dubna 1891 č. 136. ř. z.), kteréhožto zákona

jednostranná změna zákonodárstvím této polovice říše vyloučena jest (§ 20. cit. z.).

Až do vyřízení konfliktu nechť rakouský soud, věci se zabývající, učiní nezbytně nutná opatření k ochraně zájmů veřejných, k pojištění stran nebo účelu řízení (§ 48. J. N.). Při sporu o příslušnost mezi soudy rakouskými opatření dotčená provésti smí soud o konfliktu rozhodující, a mohou učiněna býti, třeba by nebyla nezbytně nutná (§ 47. J. N.).

2. I kdyby nedošlo ke sporu o příslušnost mezi cizími soudy nebo úřady a rakouským soudem, rozhoduje ministr spravedlnosti o příslušnosti rak. soudu a určuje ji tudíž svým prohlášením, vzešla-li pochybnost o tom, je-li aneb není-li osoba exterritoriality požívající podřízena rakouskému soudu (čl. IX. J. N.).

V obou případech uvedených podle jasného předpisu zákona (§ 48. J. N., čl. IX. J. N.) jest soud vázán prohlášením ministra spravedlnosti. Nejde tu zajisté o nějaké nařízení (Verordnung), nýbrž prohlášení (Erklärung), pročež o právu zkoumání platnosti jeho (čl. 7. st. zákl. zák. o soudní moci) ani řeči býti nemůže.

c) **Prorogatio fori.** Strany ve sporu podrobiti se mohou soudu předmětně nebo místně nepřislušnému (také záměnou za forum výlučné; srovn. motivy vládní osnovy str. 83.) buďto výslovným ujednáním, jež budiž soudu v žalobě listinou prokázáno (prorogace konsensuální) buď mlčky promeškáním námítky nepřislušnosti se strany žalovaného (prorogace praeklusivní § 104. J. N.). Nemožno jest prorogaci rušiti aneb měniti poměr instancí (slova: in I. Instanz, § 104. I.), totiž věc první instancí náležející vztahovati přímo k projednání na soud vyšší, aniž by u nižšího projednána byla. Avšak předpis § 104. I. J. N. nepřekáží tomu, aby spor v I. instanci již projednaný a řešený (§§ 478., 496. sd. ř.), po zrušení rozsudku I. instancí pro zmatečnost aneb neúplnost řízení, podle srovnalého návrhu stran nyní u odvolacího soudu projednan byl. V řízení nesporném podle povahy věci a vřadění § 104. prorogace místa nemá; v říz. exek. a zjišť. podle výslovného předpisu §§ 51., 402. exek. ř. vyloučena jest. Odůvodněno jest to tím (motivы vládní osnovy str. 163.), že říz. exek. a zjišťovací netýká se výhradně stran, nýbrž dotýká se též zájmů osob třetích.

Výslovné ujednání výše dotčené týkati se může nejen určitého již vzešlého sporu, nýbrž také všech z určitého právního poměru někdy budoucně vcházejících processů, na př. ze smlouvy

společenské, pachtovní. Netřeba doložit, že ujednání výslovné, ač z pravidla stává se před sporem, i mezi sporem nastati může, že však nepředpokládá posléz dotčené listiny, nýbrž uskutečněno býti může ustoupením mezi přelíčením od námítky nepřislušnosti prorogací napravitelné v čas vznesené.

Výslovné dohodnutí se listinné před sporem předpokládá spůsobilosti k nakládání předmětem sporu (§ 2. sd. ř.), pokud se týče platného zmocnění.

Mlčky nastávající prorogace týkati se může arcijenom určitého již vzešlého sporu. Nastává, promeškána-li námitka nepřislušnosti t. j. nebyla-li ohlášena při prvním stání o žalobě nařízeném ať při sborovém soudě I. instance, ať při okresním, při posléz dotčeném prvé, nežli se žalovaný do věci hlavní pustil (§§ 239. II., 240. I., 441. sd. ř.).

Četné jsou rozdíly mezi prorogací a delegací. Prorogace nastává jen z vůle obou stran, delegace po přání strany třeba jedné z důvodu vhodnosti aneb dokonce proti vůli obou stran z důvodu nutnosti; oproti tomu při prorogaci na vůli soudu, zabývati se tou kterou záležitostí, nezáleží, kdežto při delegaci vůle soudu nadřízeného, pokud se týče vrchního, jediné rozhodnou jest; prorogaci o zvláštní důvod opíratí se nemusí, při delegaci jest nutnost aneb vhodnost její nezbytným důvodem a podmínkou; prorogací měniti lze i příslušnost druhovou, delegací nikoli leč výminkou v nesporném řízení (§ 31. I. J. N.); prorogace jediné ve sporném říz. možna jest, delegace i v nesporném.

Zákonem prorogace vyloučena jest potud, že nelze:

1. Spory řádným soudům vůbec odňaté (t. j. záležitosti veřejnoprávní aneb mimořádným soudům přikázané aneb cizím příslušící (§ 29., 42. čl. J. N.) na tyto soudy vznášeti; slovy: „überhaupt entzogen“ bylo zachováno přezkoumání vyřízení správního úřadu o soukromoprávním nároku soudem podle čl. 15. I. st. zák. zák. o moci soudní. Důsledně vylučuje zákon o živnost. soudech možnost toho, aby strany podrobily se soudu řádnému (§ 3. zák. 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z.).

2. Spory okresním soudům přikázané vztahovati nelze na sborové soudy I. stupně; avšak jestli sborový soud I. instancí v kterékoli záležitosti k okresnímu soudu náležité o příslušnosti předmětné ve svůj prospěch rozhodnul, nelze tomu odporovati (§ 45. J. N.).

3. Záležitosti obecné pravomocnosti nemohou vznášeny býti na kausální soud sborový I. instancí, arcif naopak i záležitosti výlučně těmto vyhrazené na př. spor ze směnky. Zaměňování vůli stran okresního soudu obecného za okresní soud obchodní aneb navzájem nebrání § 104. J. N., tím méně pak, stalo-li se rozhodnutím soudu, jemu odporovati lze (§ 45. J. N.).

4. Spory, výhradně sborovým soudům I. stupně přikázané, nemohou vztahovány býti k soudům okresním (§ 50. č. 1. až 5. J. N.), tudíž arcif spory přes 500 zl. (arg. § 50. I. J. N.).

Obmezení co do prorogace platí stejnou měrou co do přípustnosti žaloby na vzájem (§ 96. J. N.).

§ 17. Meze příslušnosti co do času, místa a objemu.

I. Co do časových mezi trvá příslušnost soudu, na nějž právní záležitost nějaká platně byla vznesena, až do její ukončení, ačkoli se snad změnily okolnosti co do příslušnosti rozhodné při zahájení řízení (§ 29. J. N.) na př. smrt žalovaného, výmaz firmy kupce (§ 51. č. 1. J. N.), ztenčení prosby žalobní (§ 54. J. N., § 235. sd. ř.).

Zásada: ubi coeptum est iudicium, ibi et finem accipere debet, neplatí výminkou:

a) jestliže věc mezi projednáváním odňata byla tuzemské pravomocnosti,

β) anebo vyňata byla z působnosti soudů řádných (§ 29. J. N.),

γ) v řízení konkursním následkem přitaživé moci soudu konkursního ohledně žalob prokazovacích (čl. VII. J. N., § 159. sd. ř., § 134. konk. ř.).

δ) V řízení vrchnoporučenském a vrchnopatrovnickém nastává změna příslušnosti po oznámení zákonného zástupce aneb ex officio, nabyli poručenec či opatrovanec, dosud pod péčí okr. soudu stojící, do desk zemských zapsaného statku (§ 110. II. J. N.).

ε) V týchž řízeních nastane změna co do příslušnosti u samostatných obch. soudů, jestliže nezletilec zákonné ochrany požívající z obchodního závodu se svým jměním vystoupí (čl. VIII., č. 2. J. N., cis. nař. ze dne 21. prosince 1855 č. 2. ř. z. r. 1856).

II. Co se tkne místních mezi příslušnosti, má každý soud jenom uvnitř území jemu přikázaného (obvodu, okresu) úkony

úředními činnost svou osvědčovati (§ 32. J. N.). Arcif působnost již osvědčená zahájením sporu o žalobě aneb vynesení rozsudku, jenž právní moci nabyt, jeví účinky své v celé polovici říše (§ 240. sd. ř., § 69. exek. ř., čl. X. J. N., čl. XXIX. sd. ř., čl. XX. exek. ř.), neboť obrana rozepře již vzešlé a obrana věci právoplatně rozsouzené překáží opětování sporu na soudě visícího aneb rozsouzeného u kteréhokoli soudu jiného v území tom, pro které soudní řád platí.

Pravidlo výše vytknuté ve dvojím směru selhává:

a) soud nesmí ani ve svém území samostatně nastoupiti, pokud jde o provedení soudních úkonů v budovách vojenských aneb obsazených vojskem (§ 92. s. ř., § 32. J. N., § 31. exek. ř.), nýbrž přivolán buď vojenský zřízenec tím kterým velitelem přikázaný. Rovněž pak vůbec soud nesmí podnikati úkony soudní v budovách císařského dvoru, v budovách sloužících za obydlí (Wohnungen) členů císařské rodiny nebo osob exterritoriality požívajících, jakož i proti osobám, stojícím pod mocí nejvyššího dv. maršálka (čl. III. J. N., § 119. sd. ř., § 32. J. N., § 31. exek. ř.). Omylně zmiňuje § 32. J. N. o pomoci ministerstva záležitostí zevnějších, jak na základě sdělení vlády konstatuje zpráva perman. komise poslanecké sněmovny k § 119. sd. ř., kterýž následkem toho změněn byl proti původnímu návrhu (str. 26.).

b) Naopak opět smí překročiti soud hranice svého území, arcif jenom uvnitř této polovice říše, brozi-li nebezpečí z prodlení (na př. § 458. sd. ř.), anebo má-li proveden býti úřední úkon na hranicích dvou soudních okresů (na př. § 368. sd. ř.); o překročení hranic soud, jehož se týče, budiž zpraven (§§ 33., 84. J. N.). Úkonem takovým zajisté není doručování poštou mimo obvod soudu procesního (§ 88. sd. ř.); vždyť užívá při tom soud pomoci jiného úřadu a nutné zpravení soudu místa doručení by bylo obtížnější, nežli dožádání jeho o doručení samo. Svolením sousedního soudu nenabývá arcif soud určitého obvodu nikdy práva překročiti hranice svého území.

III. Meze příslušnosti co do objemu. Příslušnost, jako právo i povinnost soudu, vykonávati právomoc jistého druhu za určitých podmínek, oprávnjuje soud, aby provedl všechny úkony, jichž třeba jest k úplnému projednání a konečnému vyřízení právní záležitosti platně naň vznesené. Zvláště ve sporech

platí to nejen ohledně projednávání věci hlavní a pokud se týče náhrady útrat sporu (§ 52. sd. ř.), nýbrž také

a) ohledně všech postranných přímo nebo nepřímo se sporem souvislých otázek (§§ 59., 65., 66., 235., 148., 303., 318. sd. ř.), i kdyby tyto třeba týkaly se osob třetích ve sporu nastupujících (§§ 18. II., 38., 83. II., 308., 324., 353., 355. a 367. sd. ř.); ačkoli o některých otázkách těchto nerozhoduje u sborových soudů senát, nýbrž jen předseda jeho aneb soudce z příkazu činný (§ 239. III. sd. ř., § 37. č. 1., 3., 4., 5. zák. organ. sd.);

β) ohledně předurčujících sporných otázek t. j. takových, jejichž vyřízením podmíněn jest nálezný u věci samé (§§ 190., 191. sd. řádu).

Rozšířena jest příslušnost soudu procesního v ten způsob:

a) žalovaný může žádati, aby o jeho žalobě, dovolávající se určení bytí či nebytí právního poměru anebo oprávnění t. j. o určovací žalobě podružně současně s původním processem projednáváno a pak rozhodnuto bylo, jestliže rozhodnutí prvotního sporu zcela nebo z části na tom závisí (§§ 259., 393. sd. ř.);

b) žalovaný může podati žalobu na vzájem z nároku souvislého neb ke kompensaci se hodícího (§ 96. J. N.);

c) příslušnost processního soudu obživne po právoplatném rozsouzení věci z pravidla při žalobě o obnovu (§ 532. II. sd. ř.);

d) povolení exekuce na základě soudcovského konečného výroku nebo na základě soudního narovnání přísluší rovněž soudu processnímu (exek. ř. § 4. č. 1.);

e) důsledkem toho opět spory vznikající o námitkách proti nároku právoplatným rozsudkem určenému (§ 35. exek. ř.) aneb proti vykonatelnosti rozsudku takového z důvodu předmětného aneb podmětného (§ 36. exek. ř.) jakož i pro odpor kohosi třetího exekuci ve svých právech dotknutého vznesený před započítím výkonu exekuce (§ 37. exek. ř.) odkázány jsou taktéž k soudu prvotního sporu; kterémuž konečně přísluší též po trvání rozepře;

f) povolení prozatímních opatření (§ 387. exek. ř.) a důkazu pojištění (§ 384. sd. ř.).

Rozdílným od soudu sub d) dotčeného exekuci povolujícího jest soud ji vykonávající; jeho působnost rozšířena jest na řešení všech sporů mezi výkonem exekuce a za příčinou jeho se vyskytujících (§ 17. exek. ř.), ačkoli z toho pravidla výminky obsahují předpisy sub e) dotčené a §§ 258., 368. II. exek. ř.

§ 18. Spůsob vykonávání pravomocnosti soudem.

Soud příslušný pravomoc soudní vykonávejž sám; nemůže ji celou na jiný soud přenést, což jen z rozkazu vyššího soudu delegaci státi se smí. Přípustné přenášení části úkonů k provedení celé záležitosti náležejících děje se cestou různou:

a) u sborových soudů příkazem daným soudci při něm působícímu (judex deputatus, beauftragter Richter);

b) u soudů okresních a sborových dožádáním soudu jiného (judex requisitus, ersuchter Richter).

Úkoly soudce z příkazu aneb k žádání činného nikdy však vznésti nelze na auskultanta (§ 3. II. zák. org. sd.). V těchto dvou případech soud I. instancí samostatně ty které úkony přenáší.

c) V řízení vrchnoporučenském a vrchnoopatrovnickém přenesením části agendy na soud stejného druhu, avšak potřebí k tomu svolení vyššího soudu.

d) V řízení exekučním spojením exekucí. V tomto případě následkem pouhého oznámení soudu s exekucí se zabývajících aneb dokonce po žádosti účastníka vrchní zemský soud z části aneb zcela slučuje provedení několika exekucí, jež více soudům přináležejí. Vrchnímu zemskému soudu opatření toto zůstaveno bylo z té příčiny, že by vzájemné dožadování a dohodování se soudů exekučních vedlo k průtahům a nesnázím. (Motivy vládní osnovy exek. ř. str. 156.)

ad a) Příkaz z pravidla udělen buď usnesením se senátu věc projedávajícího soudci v něm zasedajícímu nebo aspoň při tom kterém sborovém soudu úřadujícímu (nikdy přísedícímu, § 34. J. N.). Výminkou předseda senátu ustanovuje soudce z příkazu činného (§ 239. sd. ř., § 34. II. J. N.) a praesident soudu náhradníka za soudce z příkazu senátu k činnosti povoláného, jemuž se překážka naskytla (§ 247. II. sd. ř.). K povolání soudce z příkazu činného dojde jen v případech v zákoně vytknutých, jelikož nesmí senátu zůstaveno býti, aby podle pouhého uvážení buď sám činným byl aneb úkon ten který na člena senátu přesunul. Zákon připouští:

a) udělení příkazu k úkonu senátem (§ 35. J. N.), jestli pomocí dožádaného soudce dovolati se nelze, avšak některé úkony soudní mimo ústní přelíčení nebo mimo sezení senátu provésti sluší, zvláště při pokusu narovnání § 204., v přípravném řízení § 245., při provádění důkazu § 282. s. ř., také v řízení odvolacím § 488.,

nikoli v dovolacím, kdež vždy jen soudce dožádaný nastoupí § 509. sd. řádu;

β) výminkou uděluje příkaz předseda senátu k odbyvání I. roku (§ 239. sd. ř. slova: von diesem; § 34. II. J. N.).

Soudce, jemuž příkaz dán byl, nesmí jej dále přenésti leč při provádění důkazů (§ 285. sd. ř.) na dožádaného soudce. Jemu příslušejí všechna práva předsedy senátu, pokud toho k provedení úkolu příkazem naň vzneseného potřebí jest (§§ 143., 203., 249. s. ř.).

Soudce z příkazu činný jest orgánem senátu; byl-li vznesen odpor proti jeho rozkazům, nebo videli se senátu potřeba přezkoumati rozkaz, jež vydal soudce z příkazu činný, platí jim vydaná nařízení za rozkazy senátu věc projedávajícího teprve tehdy, když je tento po příslušném vyhledávání celého stavu věci byl potvrdil (§ 35. J. N., § 342. sd. ř.), z čehož pak arcíř rekurs se připouští (§ 516. s. ř.).

Bylo-li zvláště přípravné řízení svěřeno příkazem členu sborového soudu processního, rozhoduje předseda senátu o stížnosti přípustné třeba ústní na rozkazy a usnesení soudce z příkazu činného, jakož i stará se třeba ex officio o odklizení průtahů, jichž se týž dopouští. Na tato vyřízení předsedy senátu stěžovati sobě nelze (§ 255. s. ř.). Návrhy v řízení přípravném soudcem z příkazu činným odmítnuté opětovati lze v přelíčení před senátem (§ 255. s. ř.).

Předseda senátu, jakož i sám praesident celého sborového soudu provésti smí jenom úkony zákonem jemu příkazané, nikoli však funkce senátu přidělené (§ 34. J. N., § 37. zák. org. sd., §§ 25., 89., 100., 122., 197. atd., § 239. s. ř.).

ad b) Soud processní dovolati se může pomocí jiného soudu k provedení určitého úkonu. Z povahy ústního řízení plyne, že rozsouzení již projednaného sporu na jiný soud přenésti nelze (§ 412. sd. ř.; slova kommissi panské sněmovny vložena: „Vollzug von Amtshandlungen“ v § 36. J. N., motivy vládní osnovy str. 62.).

K přispění takovému dojde:

1. Na základě t. zv. mandátu pravomocenského (jurisdikčního) vydaného od sborového soudu I. instancí (obecného nebo obchodního, ne však horního) přenáší se provedení některého úkonu od příslušného sborového soudu na okresní soud, v obvodu tohoto sborového soudu zřízený, pak-li se tím usnadní nebo ulevní úkon ten (§ 36. J. N.), aneb jestli to již zákon nařizuje.

2. Každý soud (také okresní), jenž záležitost projednává, dožádej se právní pomoci soudu, u něhož nebo v jehož obvodě úkon ten který jediné provést lze (judex requisitus, § 36. J. N., § 69. exek. ř.), zvláště též po právoplatném rozsouzení a povolení exekuce k provedení její (§§ 17., 19. exek. ř.).

Dožádaný soud jest pomocníkem nikoli orgánem soudu jej dožadujícího, pročež z jeho opatření přímo rekurse u nadřízeného soudu nastoupeno buď (§ 520. sd. ř., a contrario § 516. sd. ř., jenž v tomto směru komisi panské sněmovny změněn byl).

Ke vzájemnému přispívání sobě právní pomoci všichni zdejší soudové jsou povinni dle zákona (§ 37. J. N.), cizí však podle příslušných smluv a ujednání mezinárodních (§ 36. II. J. N.), při čemž co do způsobu dožádání do ciziny šetřeno buď zvláštních o tom vydaných nařízení (čl. XXXV. sd. ř., § 69. III. exek. ř.).

Ať již právní pomoci na rakouském soudě dožaduje se soud zdejší či cizí, vznášena buď žádost za přispění právní pomoci z pravidla na okresní soud onen, v jehož okrese proveden býti má ten který úkon (§ 37. J. N.). Avšak za knihovní zápis dožadován buď soud, v jehož pozemkových knihách vložka se nachází, a za úkony sborovému soudu I. instancí vyhrazené, jakými jsou reálné úkony ohledně statků manských aneb zapsaných v deskách zemských a železnic i výkon exekuce ohledně těchž dvou a hor vždy tento. (§§ 37. II., 117., 118. J. N., čl. XVII. J. N. druhý odstavec a § 11. zák. 19. května 1874, č. 70. ř. z., srovn. motivy vládní osnovy uvád. zák. J. N. str. 11., § 19. exek. ř.). Při výkonu exekuce na nemovitosti právě dotčených druhů přenéstí může exekuční soud provedení části řízení exekučního aneb i celé vnučené správy nemovitosti na sborový soud rei sitae (§ 19. exek. ř.), z čehož rekurs vyloučen jest. Exekuce cizozemského rozsudku dožádati se lze pouze na sborovém soudě I. instance (§ 82. exek. ř.).

Bylo-li se právní pomoci zdejšího soudu dožádáno, různě zachová se dle toho, vznesl-li naň žádost:

- α) zdejší soud zeměpanský,
- β) zdejší soud živnostenský, aneb rozhodčí aneb i pouhý rozsudí,
- γ) soud cizí, jehožto žádosti arcif vyhověti dlužno, není-li jinakých zvláštních ustanovení, zvláště úmluv mezinárodních (§ 38. I. J. N.).

Soud dožádaný odmítnež splnění žádosti:

- ad α) jen pro místní nepříslušnost, z čehož rekurs na

vyšší soud zachován jest (§ 37. J. N., § 514. s. ř.). Tímto předpisem všechny rozdíly mezi soudy s hlediska předmětné příslušnosti platné prohlášeny byly za nerozhodné, pokud jde o právní pomoc (motivы vládní osnovy str. 63.);

ad β) je-li důvodné pochybnosti co do příslušnosti předmětné nebo místní soudu dožádaného (viz citát II. a III. odstavce § 37. J. N. v čl. XIII. J. N.) nebo je-li vyžádaný úkon nepřípustným nebo nezakládá-li se dožadování se pomoci na zákoně (čl. XIII. J. N., § 589. sd. ř., čl. XXII. sd. ř.);

ad γ) je-li vyžádaný úkon vyňat z působnosti soudů, ačkoli pak žádost postoupiti lze zdejšímu příslušnému úřadu, anebo je-li vyžadovaný úkon v tuzemsku zákonem z a k á z á n, anebo konečně nedostává-li se vzájemnosti (reciprocity) formální, o čemž ve případech pochybnosti ministr spravedlnosti s konečnou platností rozhoduje (§ 38. J. N.).

Byla-li odepřena právní pomoc ve případech pod β) γ) podotknutých anebo vznikly-li tu spory o způsob provedení vyžádaných úkonů mezi dožadujícím se a požádaným soudem, rozhodniž o tom po stížnosti cizozemského dožádavšího se soudu aneb jinakého povolání orgánu, a pokud se týče rak. rozhodčího soudu neb rozsudího (bez předchozího ústního projednání) přímo vrchní zemský soud (§ 40. J. N., čl. XIII. J. N.).

Jelikož nejedná se při odepřání právní pomoci v první řadě o zájmy stran účastněných, nýbrž hlavně o zájmy konání spravedlnosti, jest z vyřízení rekurs odmítajícího stížnost k nejvyššímu soudu přes to přípustněna, že § 528. sd. ř. rekursy mimořádné vylučuje. Perman. komise panské sněmovny škrtnula zámyslně opačný návrh vládní osnovy (viz zprávu perman. komisi obou sněmoven str. 23.). Pokud pak týče se odepřené exekuce na základě cizozemského titulu exekučního, výslovně také mimořádný rekurs účastněné strany dopouští § 83. exek. ř. Arcif jakési uvažovací čili deliberační řízení ohledně exekuce takovéto nový exek. řád nezná (arg. § 83. exek. ř.; motivы osnovy vládní str. 170).

Cizozemskem vyžádaná právní pomoc poskytována býti smí rakouskými soudy jenom podle zákonů zdejších (§ 39. J. N., § 85. exek. ř.), ale co nejochotněji, tudíž vždy ex officio iudicis, pokud zákon jinak nevelí. Odchýlky od zdejšího formálního práva připustiti může rak. soud výjimkou, bylo-li výslovně žádáno za šetření

cizího práva při provedení výkonu, o něž jde, přikazuje-li to cizí právo a není-li to zdejší právem zakázáno (§ 39. J. N.).

Připamatovati sluší na konci výkladu o právní pomoci, že soudům přispívati mají pomocí svou jiní veřejní úřadové, aby spravedlnost konána býti mohla. Tak zvláště při doručování úřady pošty (§§ 88., 96. sd. ř.) a představenstva obcí (§§ 104., 107., 109. sd. ř.), při doručování, výslechu svědeckém a znaleckém, jakož při exekuci ohledně osob vojenských neb četníků příslušní představení (§ 32. J. N., §§ 92., 330., 333. III., 367. sd. ř., § 26. III., 31. II., 363. exek. ř.), při doručování a exekuci nejvyšší dvorní maršálství (§ 32. J. N., § 119. sd. ř., § 31. I. exek. ř.), při exekuci úřady bezpečnostní, četnictvo i branná moc (§ 26. II. exek. ř.). Konečně spolupůsobení správních úřadů naskytuje se při exekuci a sice zeměpanského správního úřadu (§§ 15., 28. exek. ř.) a živnostenského úřadu (§ 341. exek. ř.).

ad c) Jelikož delegací jen celá záležitost právní soudu určitému přikázána na vždy tomuto odňata býti může, jeví se potřeba opatření zvláštního, když poměry právní, o něž jde, vyhledávají jen přenesení části soudních úkonů záležitosti jisté se týkajících na některý čas neurčitý (Motivy vládní osnovy str. 85.).

Z úřední povinnosti nebo podle žádosti účastníků přenéstí smí po schválení daném od vrchního zemského soudu — v zájmu zákonného chráněnce — soud vrchnoporučenský nebo vrchnoopatrovnický (ať okresní ať sborový) buď péči o osobu (jinde vychovávanou aneb opatrovanou) nebo právomocnost ohledně jmění jeho zcela nebo z části na soud stejného druhu způsobem dožádaný soud vízícím. Výjimkou nejvyšší soud schvaluje přenášení těchto agend na soud z obvodu jiného vrchního zemského soudu nebo dokonce na soud cizí, zvláště uherský (§ 111. J. N.). Patrně neudělí nejvyšší soud svolení svého, pokud cizí soud, jenž část agendy převzítí má, ochotu k tomu nebyl vyslovil prvé. Opatření tato podle povahy své nejsou konečná v tom směru, že by po celou dobu poručenství aneb opatrovnickví nutně potrvala; podle změny osobních neb majetkových poměrů mohou opět zdvižena býti. S předpisem § 111. J. N. souvisí zrušení předpisů obsažených v §§ 200., 282. obč. z. (čl. II. č. 1. J. N.), pokud se týkají příslušnosti.

ad d) výkon exekuce příslušející různým soudům téhož obvodu vrchního zemského soudu sloučen býti může, jestli současně vedená exekuce tímže věřitelem (exekventem) proti

témuž zavázanému (exekutu) směřuje a výkon její se tím usnadní, ulevní aneb více se vytěží (§§ 21., 22. exek. ř.):

α) podle návrhu každé z jmenovaných stran aneb následkem oznámení soudu ať exekuci povolujícího ať k výkonu její příslušného vrchní zemský soud může povolit soustředění jednotlivých některých aktů výkonu exekuce (zvláště při vnučené správě aneb při dražbě nemovitosti a svrchků) u jediného ze soudů k výkonu povolovaných vůbec (nikoli snad jen sousedních). Rekurs z opatření toho vyloučen jest, ať stalo se po návrhu neb z moci úřední, rovněž ať k návrhu bylo svoleno aneb jemu nevyhověno (slova: „Gegen die Entscheidung über einen solchen Antrag“, § 21. exek. ř.). Podle ceny a jakosti předmětů exekuce, podle povahy prostředků exekučních a podle objemu spolupůsobení všech těch soudů rozhodnuto buď o tom, u kterého soudu soustředění výkonu nastati má;

β) při exekuci zvláště vedené ohledně několika nemovitostí, jejíž výkon náleží soudům sousedním aneb dokonce témuž. nastati může k návrhu každé z výše jmenovaných stran aneb z úřední moci sloučení výkonu celého, jestli mimo povšechné podmínky prostředky exekuční jsou stejnorodé aneb alespoň shrnutí výkonu připouštějí. Sloučení nastane nařízením:

αα) soudu vrchního zemského, pak-li více soudů súčasněno jest, s čímž zároveň také soustředění výkonu u jediného soudu přikázáno býti může, anižby z opatření těch rekurs připustným byl (§ 22. exek. ř.).

ββ) soudu, u něhož výhradně exekuce na několik nemovitostí provedena býti má, z čehož rekurs připustným jest (§ 22. III. a contrario slov: „gegen die Anordnung des Oberlandesgerichtes“; § 65. exek. ř.).

Návrhy dotknuté sub α) et β) nemají účinku zastavujícího exekuci. Vrchní zemský soud, jenž opatření sub α) et β) povoluje, může prve ode všech aneb jen od některých soudů súčasněných sobě vyžádati vyjádření, ať již sami oznámením svým aneb jedna ze stran při exekuci súčasněných návrhem zavdaly podnětu k sloučení exekuce.

Případy α) et β) shodují v tom, že obojí nastati může buď k žádosti, buď z moci úřední z těchže důvodů vhodnosti; dále že vrchní zemský soud svolení udílí, jest-li více exekučních soudů (a sice okresních § 17. exek. ř.) súčasněno jest a to postupem

stejným, (případně slyšení soudů, vyloučení rekursu); konečně že tytéž strany při exekucích súčastněny jsou a exekuce vedené stejnorodými býti musejí. Avšak rozdílem mezi případy oběma jest, že sub β) jediné o immobilární exekuci jde, což sub α) se nepředpokládá; že sub β) jde o celý výkon exekuce (gemeinsamer Executionsvollzug, § 22. exek. ř.), nikoli jak sub α) jen o určité úkony exekuce (einzeln Acte des Vollzuges, § 21. I. exek. ř.); dále že sub β) soudy exekuční musejí býti sousedními, čeho sub α) potřebí není; že sub β) též sám soud exekuční, čímž také (ohledně deskových statků) sborový soud I. instancí býti může, sloučení exekucí naříditi smí, z čeho arcif rekurs místa má; konečně, že sub β) postačuje, nejsou-li prostředky exekuční stejnorodými, pakli alespoň shrnutí výkonu dopouštějí.

Sloučení exekuce, jejíž výkon přísluší soudům několika v různých obvodech vrbních zemských soudů, mohlo by jen nastati delegací z důvodu vhodnosti (§ 31. J. N.) a tudíž jen tím způsobem, že by se provedení celé exekuce (nikoli jen některých aktů výkonu) přeneslo na jediný z těch soudů ode všech ostatních.

§ 19. O uvažování příslušnosti soudem a o stížnosti z vynesení o tom.

Soud z úřední povinnosti prozkoumež svou příslušnost, jakmile věc sporná neb nesporná na něj vnesena byla (§ 41. J. N.).

I. Ve sporcích nechť posoudí soud příslušnost na základě toho, co uvádí žaloba, leč by soudu nepravdivost tvrzení těch známa byla (§ 41. II. J. N.). (O výmínečném přezkoumání patrně přemrštěného žalobcova cenění nároku žalobního soudem krajským, srovnej § 60. J. N.). Není-li podle výsledku uvažování soud předmětně anebo místně příslušným, buď žaloba z úřední povinnosti odmítnuta (§§ 43. J. N., 230. II., 435. sd. ř.). Perman. výbor poslan. sněm. (zpráva str. 34.) změnil vládní osnovu § 230. II. sd. ř. v ten smysl, že také pro místní nepřislušnost seznanou žaloba odmítnuta býti může ex officio. Postoupení žaloby předmětně příslušnému soudu nastane jen ve výmínečném případě (§ 60. J. N.).

Po nařízení stání k ústnímu přelíčení o žalobě může soud mezi projednáváním prohlásiti se nepřislušným buď ex officio pro nepřislušnost již ani výslovnou prorogací odkladiti nelze, nebo následkem námítky nepřislušnosti, pakli žalovaný v čas jí vnesl t. j. při prvním stání jí vytknul (§§ 43. II., 104. J. N., §§ 240., 441. sd. ř.)

Pokud soud rozhoduje pouze o příslušnosti, činí tak usnesením bez rozdílu, zdali řízení ještě nezahájil aneb již tak se bylo stalo (§ 43. J. N., §§ 230., 261. V. sd. ř.), dále bez rozdílu, zdali nepřislušnost seznal sám aneb teprve po námítce žalovaného (§§ 239., 441., 251. sd. ř.).

Z výroku soudu usnesením vydaného o příslušnosti rekurs na odvolací soud místa má (§ 514. sd. ř. ve spojení s §§ 230., 261.) ať týče se prohlášení soudcovo vyloučení pořadu právního, nepřislušnosti druhové aneb místní. Ve sporu nejen žalobce pro odmítnutí žaloby, nýbrž i žalovaný pro přijetí žaloby s hlediska příslušnosti rekursem nastoupiti mohou.

II. V záležitostech nesporných, exekuce a konkursu a při prozatímních opatřeních posuzuje soud příslušnost svou jak předmětnou tak místní nejza vázán udáním účastníků, nýbrž vyšetřiv rozhodující poměry skutkové z úřední povinnosti, zvláště vyžádáním sobě bližších vysvětlení od účastníků (§ 41. III. J. N.). Sezná-li však soud kdykoli mezi projednáváním záležitosti těchto svou nepřislušnost, prohlás se o tom, ačkoli to třeba ani navrženo nebylo, zároveň pak bez předchozího ústního líčení buďto odkaz věc k soudu příslušnému, lze-li jej určití (nemá soud jen volnost toho; arg. „hat“ v § 44. J. N., jenž se shoduje s § 2. č. 1., pat. o říz. nesp.), ve kterémž případě zpraviž o tom všechny, jichž se týče, aneb, nelze-li se tak zachovati, opatřiž až do té doby, kdy nabude výrok o nepřislušnosti právní moci, vše, čeho třeba jest k ochraně zájmů veřejných, k pojištění práv účastníků nebo k dosažení účelu řízení (§ 44. J. N.).

V řízení nesporném žadatel po odmítnutí žádosti za zavedení nesp. říz. stěžovati sobě může též představením ať o sobě aneb s eventuálním rekursem vneseným (§ 9. nesp. říz.), jelikož předpisy nesp. říz. v tomto směru sd. řádem změněny nejsou (čl. I. odst. II. sd. ř.).

III. Soud prvního i soud vyššího stupně nechť vysloví, že jest nepřislušným, a zároveň, že řízení dotud provedené jest zmatečným, kdykolivěk sezná:

α) že věc nenáleží do řízení nesporného, nýbrž na pořad práva,

β) že nenáleží ku právomocnosti zdejších soudů,

γ) že odňata jest soudům řádným, leč by dosud zavazující prohlášení téhož aneb jiného soudu ohledně příčin zmatečnosti tomu vadilo. Zavazujícím prohlášením téhož soudu byl by mezitímní roz-

sudek o žalobě určovací podružné (§ 393. sd. ř.), právní moci nabyvší opomenutím aneb promeškáním odvolání; zavazujícím prohlášením jiného soudu byl by výrok soudu odvolacího aneb dovolacího, jenž vytýkanou zmatečnost pro domnělé vyloučení pravomocnosti zdejších soudů procesních za důvodnou neuznal (§§ 477. č. 6., 503. č. 1. sd. ř.), rovněž prohlášení se soudu nejvyššího dv. maršálka (čl. III. J. N.) aneb soudu živnostenského (§ 24. II. zák. 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z.), že věc k nim nenáleží. Pakli věc řádným soudům odňata jest, nečiní žádného rozdílu, zdali v řízení sporném aneb nesporném u řádného soudu projednána byla (arg. slova: „den ordentlichen Gerichten“, § 42., a vřadění tohoto předpisu v I. všeobecné části J. N.).

Soud povždy všimati sobě má z úřední povinnosti vyloučení pořadu právního (§ 240. s. ř.). Zvláště tak činiti má též odvolací a revisní soud, ačkoli důvod zmatečnosti v tom spočívající vytýkán nebyl v odvolání anebo v revisi (§§ 477. č. 6., 471. č. 7., 503. č. 1., 513. sd. ř.).

Ve případech výše pod β) γ) uvedených dokonce i po právoplatném skončení celého řízení (nikoli jen rozsouzení, tedy i po ukončení řízení soudním smírem) kdykoliv k návrhu nejvyššího úřadu správního — totiž odborného ministerstva aneb zemského výboru (anal. § 12. zák. 18. dubna 1869 č. 44. ř. z.) — nejvyšší soud vysloviž zmatečnost celého provedeného řízení (§ 42. J. N.).

Předpisem tímto propůjčena jest správě možnost napravití následky toho, že opomenula v čas vznésti jistivý konflikt kompetenční na říšský soud (čl. VI. č. 1. J. N.). Vzhledem k jasnému znění posl. odst. § 42., který pouze I. a III. odstavec § 42. za platný prohlašuje pro případ ten, když omylně v nesporném řízení věc procesní projednána byla, nemůže býti pochybno, že nejvyššímu soudu nepřísluší právo, aby zrušil takové právní moci nabyvší vyřízení ve věcech nesporných (princip § 18. pat. z 9. srpna 1854 č. 208. ř. z.). Nedostává se orgánu, kterýž by návrh příslušný činil, nedostává se zájmu veřejného, jenž by toho vyžadoval, nepropůjčovala toho práva ani osnova právní (§ 43.), která právo naléhati u nejvyš. soudu na zrušení vládní moci nabyvších rozhodnutí (gefällte Entscheidung) byla vedle „úřadu k odporování oprávněnému“ též přisuzovala jedné ze stran (einer der Parteien).

Ačkoli z usnesení o příslušnosti samostatný rekurs se připouští a ve sporu námitka nepřislušnosti v čas uvedená omezena není,

vhodnými předpisy překazil zákon zneužívání otázky příslušnosti k protahování věci na soud vznesených a to:

I. naprostým vyloučením rekursu,

a) jestli rozhodl sborový soud první instancí omylně, že jest příslušným ve věci k okresním soudům odkázané (§ 45. J. N.) ať sporné ať nesporné, a pokud o spory jde, ať *ratione valoris* aneb *ratione causae* (§ 49. J. N.) tam příslušející. Jelikož s věcí pak sbor soudců se zabývá na místě příslušného samosoudce a tudíž důkladné vyřízení zabezpečeno jest, nechce zákon dopouštěti možnost, aby důkladné projednání věci pro nepřislušnost soudu bezcenným se stalo;

b) rozhodl-li okresní soud obecný nebo obchodní pravomocnost obstarávající v témž okresu omylně, že sám příslušným jest ve věci vlastně ke druhému náležité (§ 45. J. N.). Bezpečnost právní v tomto případě není větší při soudě nepřislušném, jenž věc byl vyřídil, jakož arciť bylo sub a), ale alespoň stejnou, jelikož *de facto* záležitost vyřídí taktéž samosoudce. Rekurs v těchto případech vůbec nemístný odmítnut buď soudem, jenž příslušným býti se pokládal, přímo (§ 523. sd. ř.).

II. Určením vázanosti jiných soudů výrokem předcházejícím o nepřislušnosti, totiž:

Právní moci nabyvší prohlášení kteréhosi soudu o předmětné nepřislušnosti víže každý soud, na kterýž později záležitost vznesena bude, pročež nepřislušnost soudu posléz dotčeného s účinkem již vytýkati nelze (§ 46. I. J. N.). Tím zamezeno jest, aby z těchže důvodů v odpor vzata byla příslušnost soudu později vyhledaného, z kterých prvé nepřislušnost soudu, na který původně vznesena byla, vytýkána byla, což zvláště při žalobách z absolutních obchodů často se dalo v dosavadní praxi, ač tomu budoucně také změna kompetenčních předpisů o pravomocnosti obchodních senátů (§ 51. č. 1. J. N.) čelí. Totéž platí ohledně příslušnosti soudů odvolacích (§ 487. III. sd. ř.), jakož i o poměru řádných a živnostenských soudů navzájem (§ 24. zák. o sd. živn.) a rozšířeno bylo též na poměr statutárního rozhodčího soudu bursovního k soudům řádným (čl. XXIV. sd. ř.).

III. Důsledným provedením vyloučení odkládacího účinku rekursu pro nepřislušnost vzneseného (§ 524. sd. ř.). Nenabylo-li prohlášení soudu okresního o nepřislušnosti své vzhledem k ceně předmětu sporného (§ 49. č. 1. J. N., nikoli také

ratione causae § 49. č. 2. až 7. J. N.) ještě moci právní, anebo podobně odkázání věci od obecného senátu ke kausálnímu senátu nebo naopak, lze spor týž projednávat u krajského soudu, pokud se týče u onoho senátu, kamž odkázán byl, po tak dlouho, pokud otázka příslušnosti ve vyšší instanci právoplatně nebude rozřešena způsobem opačným (§ 46. II. a III. J. N.).

IV. Důmyslným způsobem zákon konečně o to se postaral, aby u sborových soudů, zároveň obecnou a kausální právomocnost vykonávajících, odkazování sporu pro nepříslušnost od onoho senátu k tomuto aneb naopak nepůsobilo průtahy co do vyřizování věci hlavní.

a) Byla-li totiž vznesena námitka nepřislušnosti vzhledem k tomu, že spor před civilním senátem projednaný náleží ku kausálnímu senátu (obchodnímu, hornímu) téhož soudu nebo naopak, může do sboru soudců z usnesení jeho povolán býti ihned na místo soudce právníka přisedící (obchodník, horník) anebo naopak, jakmile se byl senát na tom usnesl, že námitce nepřislušnosti průchodu dáno býti má, kteréžto usnesení však teprve s nálezem konečným vyhotoveno buď (§ 61. J. N., § 261. sd. ř.). Opatření toto není nutné, nýbrž uvážení senátu zůstaveno („kann“ § 61. J. N.). Spor před takto změněným senátem buď pak dojednan.

b) Bylo-li rozhodnutí o námitce nepřislušnosti odloženo až po skončení sporu, aby o ní a zároveň o věci hlavní rozhodnutí se stalo, může předseda přivolati přisedícího laika (pokud se týče soudce právníka) jakožto náhradního člena senátu. Další projednávání děje se pak před takto doplněným senátem. Opatření toto předsedy senátu na uvážení jeho (nikoli usnesení senátu) závislé (§ 62. I. J. N. slovo „kann“) nelze bráti v odpor tím způsobem, že by vyžádáno bylo usnesení senátu o tom, jelikož to není opatření týkající se řízení sporu (§ 186. sd. ř.). Z téže příčiny nemůže však také od opatření toho mezi dalším projednáváním opět býti ustoupeno (§ 425. sd. ř.). Po skončeném projednávání sporu usnese se senát v původním svém složení nejprve o namítané nepřislušnosti a stante concluso přikročí pak k rozhodování u věci hlavní a sice: opět v původním složení, byl-li již prvotně příslušným, anebo po vstoupení náhradníka na místo vystupujícího korelatního člena senátu, nebyl-li soud prvotně příslušným. Změna ve složení senátu zevrubně vytknuta budiž při prohlášení konečného

nálezu pojmenováním těch kterých členů (§§ 62. J. N., 414., 417. č. 1. sd. ř.).

Na změnu ve složení senátu nelze sobě stěžovati stížnosti samostatnou, nýbrž t. zv. zachovanou t. j. spojenou s odvoláním (§ 62. J. N., §§ 462., 515. sd. ř.).

Vystoupivši člen senátu do tří dnů dodejž předsedovi svoje votum ohledně rozsouzení sporu projednaného, aby k poradnímu protokolu (§ 14. J. N.) připojeno bylo; avšak v poradě a usnášení se o tomto rozsudku v senátě účastniti se nesmí. Srovnávali se votum jeho s nálezem, kterým senát ve změněném složení věc byl rozsoudil, nepřihlíží odvolací soud na dále k nepřislušnosti, ačkoli shledá snad, že neprávem prvotní senát processní nepřislušným býti se pokládal (§ 64. J. N.).

c) Byla-li nepřislušnost obchodního soudu aneb kausálního senátu téhož soudu (obchodního aneb horního) z úřední povinnosti seznána, nespůsobí, ačkoliv prorogací napravena býti nemůže (§ 104. J. N.), zastavení dalšího řízení, nýbrž postupováno buď s ohledem k tomu, jak daleko bylo projednání pokročilo, podle toho, co sub a) et b) řečeno bylo (§ 63. II. J. N.).

Předpisy výše sub a) et b) vyložené platí rovněž při namítané nepřislušnosti samostatného obchodního soudu, kdež přivoláním soudce do senátu kausálního přeměna aneb doplnění tohoto na senát civilní se provede, nikoli však též zemského soudu v jeho stanovišti zřízeného (§ 63. I. J. N.), jelikož při tomto není přisedících, které by přivolati lze bylo.

Předpisy výše vyložené neplatí, jestliže u horního senátu namítána nebo shledána byla nepřislušnost, důsledkem kteréž by věc u jiného krajského soudu onoho místa projednávana býti měla, na které působnost horního senátu se vztahuje (§ 61. J. N. verba „desselben Gerichtshofes“). Neplatí pak konečně předpisy tyto, jestliže kausální senát vůbec rozhodoval o věci jakožto soud odvolací (§§ 61., 63. J. N., § 487. III. sd. ř.).

I. Předmětná příslušnost.

§ 20. Vyměření předmětné příslušnosti v záležitostech sporných.

Při vykonávání právomocnosti ve věcech sporných řádnými soudy dlužno lišiti právomocnost obecnou (§ 104. J. N. allgemeine Gerichtsbarkeit) též věcí nemovitých se týkající a kausální.

Okresním soudům všem bez rozdílu, ať již mají své stanovisko v kraji nebo ve městě krajském, přikázáno bylo vyřizování sporů právomocnosti jak o obecné, tak i kausální ceny nižší (§ 49. I.; úvod §§ 51., 53. J. N.), dále sporů podle povahy své urychleného vyřízení vyžadujících a mimo to provádění jistých úkonů. Ostatní kategorie processů přikázány jsou soudům krajským (zemským), pokud se tkne senátům kausálním anebo samostatným obchodním soudům, při čemž vytknuty byly záležitosti vyloučené k nim náležité, kteréž jim ani prorogací odňaty býti nemohou (§ 104. J. N.); rovněž jim udělena byla právomocnost soudů odvolacích a přikázány jisté důležité funkce řízení exekučního.

Zvláště zřízeným obchodním i námořským okresním soudům přikázány jsou ve stanovisku jejich naskytující se spory kausální toho druhu, pokud běží o obnosy nižší anebo o rychlé vyřízení, čímž okresním soudům obecným, v těchto místech zřízeným, část agendy se snímá.

Soudové řádní první instance požívají moci výkonné t. j. mohou přímo působiti na osoby i na věci jim podřízené doháněcími nebo donucovacími prostředky. Soudové odvolací a soud revisní spory rozsouzené přezkoumávají a znovu rozsuzují (§§ 3., 4. J. N.).

Právomocnost mimořádných soudů (soudu nejv. dv. maršálka a soudů živnostenských) obmezena jest ve směru podmětném a předmětném. Z rozsudků a výměrů onoho obyčejný postup instancí průchodu má; co se týče rozsudků a usnesení živnostenského soudu, pouze odvolání a rekurs k sborovému soudu I. instancí místa má (§§ 31., 23. zák. o živn. sd.). Pokud jde o osvědčení doháněcí aneb donucovací moci, soudu nejvyššího dvorního maršálka sama přísluší (čl. III. § 32. III. J. N., § 119. sd. ř., § 31. exek. ř.); živnostenským soudům poskytují ji řádní soudové právní pomoci (čl. XIII. J. N.).

A) Předmětná příslušnost soudů řádných.

§ 21. I. Právomocnost okresních soudů.

Okresním soudům přísluší:

I. *ratione valoris* či podle ceny: projednávání a rozsuzování sporů, při nichž jde o majetkový nárok hodnoty nejvýše 500 zl.

podle vlastního cenění žalobce, nikoli vyhledání ceny soudem (§§ 56., 59. J. N.). Lhostejno jest, čeho se dovolává žalobce, zda-li pouhého určení, uznání či plnění hmotného (věci) aneb nehmotného (činů), zda-li žádá věc movitou neb nemovitou. Lhostejno jest, zda-li plnění jest kladné (konání) aneb záporné (opomenutí). Při nárocích o konání aneb opomenutí něčeho může o interesse z nekonání, pokud se týče o náhradu škody nešetřením povinného opomenutí nastoupeno býti mezi řízením exekučním vedeným na základě věřiteli příznivého rozsudku, jestli věřitel sám dalšího donucování se vzdá aneb donucení bezvýsledným zůstalo, u okresního jakožto exekučního soudu, ačkoli jde o obnos vyšší 500 zl. (§ 368. exek. ř.).

Lhostejno je dále, z jakého právního důvodu žaloba vzechází (z obligačního, věcného aneb dědického práva), zda-li nárok spadá pod právomocnost obecných soudů aneb má povahu věci obchodní, námořské aneb horní (§ 51. úvod.; § 53. I. J. N.). Lhostejno jest dále, zda-li pohledávky v řízení zákonem přikázaném (zvláště také pro nepatrné pohledávky) aneb jen propůjčeném totiž mandátním (§ 548. sd. ř.) dobývány býti mají. Pohledávky ze směnek arcif povždy náležejí k soudu kausálnímu (obchodnímu senátu neb soudu § 51. č. 3. J. N.).

Přitažlivá moc pozůstalostního soudu, projednává-li se pozůstalost u krajského soudu, ochabuje ohledně nároků do 500 zl. proti pozůstalosti (§ 77. J. N.), nikoli však přitažlivá moc krajského soudu jakožto konkursního ohledně žalob prokazovacích co do nároků do 500 zl. (čl. VII. J. N., §§ 126., 131. konk. ř.). Prorogací může příslušnost okresního soudu rozšířena býti na spory o obnosy vyšší 500 zl. (§ 104., nejsou-li to spory „auschliesslich“ sbor. sd. I. instancí přikázané § 50. II.), nemohou však spory ať *ratione valoris* aneb *causae* okresním soudům přikázané prorogací ke krajským soudům býti vztaženy (§ 104. J. N.).

II. spory *ratione causae* čili podle zvláštní povahy nároku sporného:

1. spory z nároků nemanželského dítěte a matky jeho, vytčených v §§ 166., 171., 1328 obč. z. proti nemanželskému otci i pozůstalosti jeho (§ 49. č. 2. J. N.), nikoli žaloba alimentární proti matce nemanželské (§ 167.), při které rozhoduje obnos. Není-li nemanželské otcovství popřeno, výživné stanoviti lze úmluvou vrchnoporučenským soudem schválenou v řízení nesporném (§§ 166., 219. obč. z., §§ 187., 189. II. nesp. říz.). Výživné nemanželského

děcka dělníka proti úrazové pojišťovně vyměřuje obligatorní rozhodčí soud (§ 7. zák. 28. pros. 1887 č. 1. ex 1888 ř. z. rozšířeného zák. 20. července 1894 č. 168. ř. z., čl. XII. č. 5. sd. ř.). Nárok kohosi třetího na náhradu za vyživování děcka vznesený na obec, kdež děcko domovského práva požívá, náleží sice na pořad práva (§ 1042 obč. z., rozh. říšs. sd. v Just. M.-Verordgs. Bl. 1895 str. 156), avšak na soud podle obnosu příslušný.

2. Spory o upravení a určení hranic věcí nemovitých (§ 851. obč. z.) v kterýchkoli knihách pozemkových zapsaných, jakož i spory o služebnost bytu (ať jest užíváním neb požíváním § 521. obč. z.) a o výměnek (§ 49. č. 3. J. N.). Nebudíž přehlednuto, že upravení hranic, které by se nezřejmými státi mohly, k žádosti jednoho souseda jest úkonem říz. nesporného (verifikace) (§ 850. obč. z.) a jakožto ohledání soudcovské přísluší realnímu soudu (§ 117. J. N.), arcif z pravidla okresnímu rei sitae. Upravením a určením hranic není povinnost zákonem uložená sousedovi, oplotiti pozemek (§ 858. obč. z.), nespadá tudíž pod § 49. č. 3. J. N. (Randa: Eigentbum I. str. 133. pozn. 1.).

Při služebnostech osobních mimo bytu a při všech pozemkových a patrně také při t. zv. nepravidelných (§ 479. obč. z.) rozhodovati bude cenění žalobcovo, podobně rovněž při všech reálných břemenech, vyjma jediné výměnek.

3. Spory, které in possessorio summarissimo mají býti projednány (§ 49. č. 4. J. N., § 454. s. ř.), také ohledně vodních práv (§ 82. J. N.). Náhrada škody z rušení aneb vypuzení z držby jenom podle ceny náleží k okresním soudům (§ 457. s. ř.) zvláště také byla-li na pozemcích aneb plodinách způsobena.

4. Spory z nájmu (také lodí námořských § 51. č. 5., 52. II. J. N.) a pachtu a z tak řečené societas partiaria (§ 49. č. 5. J. N.), vyjímajíc však spory o existenci smlouvy (kladné i záporné určovací § 228. sd. ř.) a o platy činže aneb pachtu, které podle těchto smluv poskytnuty býti mají, při kterýchžto rozhodným bude obnos (§§ 49. č. 5., 58. J. N.). Důsledně počítá sem zákon spory z výpovědi o odevzdání aneb vrácení věci pronajatých aneb propachtovaných aneb při societas partiaria k užívání přepuštěných. Se změnou v předmětné příslušnosti ohledně nájmu a pachtu souvisí, že příslušnost ohledně žádosti za popsání tak zv. *invecta et illata* (dv. d. 5. listopadu 1819 č. 1621, nedotknutý čl. XIII. č. 6. exek. ř.) řídit se bude podle příslušnosti ohledně žaloby zaplacení nájmu

aneb pachtu se dovolávající. Sporům z nájmu rovná zákon také spory ze zadržetí t. zv. *illata et invecta* (§ 1101 obč. z.) vzházející, avšak nelze je projednati v říz. nájemním (§ 560. násl.), aniž pak jsou věci feriální (§ 224. č. 4. sd.).

Užívání bytu aneb pozemků in partem salarii (§§ 1151, 1173 obč. zák.) spadá pod § 49. č. 6. J. N.; (srovn. § 4. lit. f) zák. o živnost. soudech).

5. Spory z určitých námezdních poměrů nižšího řádu předpokládajíc, že podle zvláštních u věci té platných předpisů není kompetence soudu vyloučena po dobu trvání poměru námezdního a do 30 dní po zrušení jeho (nařiz. min. vnitř. 7. prosince 1856 č. 224. ř. z. a 15. března 1860 č. 73. ř. z.). Vyloučení platí u sporů z poměru čeledního, z poměru hospodářů polních a lesních s pracovníky pomocnými aneb dělníky při hospodářství tomto zaměstnanými, z poměru majitelů hor a jiných poskytovatelů práce s dilo-vedoucími, pomocníky, dělníky aneb učedníky, pak ze služebného poměru mužstva na lodích.

Že nařízení min. vnitř. ze dne 7. prosince 1856 č. 224. ř. z. také o dělnících v horách zaměstnaných platí, vychází na jevo z § 2. horn. zák., jenž podpůrnou platnost zák. živnostenských zachovává, dále z toho, že čl. V. lit. b) živn. ř. 29. prosince 1859 č. 227. ř. z. platnost živn. ř. ohledně hornictví jen potud vylučuje, pokud v horním zákoně zvláštní předpisy obsaženy jsou a že nař. min. obchodu ze dne 25. května 1866 č. 72. ř. z. pracovní knížky při živnostech podle živnost. ř. užívané také ohledně dělníků při horách zaměstnaných zavedlo.

Co se mužstva na lodích námořských týče, k uvarování sporů o platech konaných zavedeny byly zvl. sčítovací knížky (nařiz. 1. června 1880 č. 63. ř. z.) a přísluší námořskému úřadu správnímu, totiž kapitánu přístavnímu (nařiz. min. obchodu 3. června 1871 č. 46. ř. z.), aby se ve sporech z námezdního poměru pokusil o smír; rozhodovací činnost jemu však nepřisluší podle editto politico di navigazione ze dne 25. dubna 1774 art. VII., ačkoli návrh řádu námořníků 1889 a 1896 říšské radě předložený právomoc námořských úřadů rozšiřuje. Ohledně mužstva na lodích po Labi viz č. 6.

Všechny spory z těchto smluv zahrnuty jsou, ať jde o plnění povinností z nich (práce, mzda, vysvědčení) aneb o zrušení a k tomu se pojící nároky.

Nesluší však zapomenouti, že zákonem o soudech živnostenských (§§ 37., 38.), vrácena byla od 1. července 1898 okresním soudům právomocnost ohledně sporů z poměru pracovního, námezdního aneb vyúčovacího mezi podnikateli živnosti (nikoli hornictví § 1. cit. z.) a jejich pomocníky, jakož i mezi těmito navzájem vůbec (ať se vnesou kdykoli na soud a ať jde o kterýkoliv obnos), leč by náležely před soud živnostenský. Zrušeno tím bylo nařízení živnostenské novely § 87. lit. c) zák. 8. března 1885 č. 22. ř. z. Poměr principála obchodu k pomocníkům obchodním jest věcí obchodní podle § 39. uvoz. z. k obch. z. ale náleží povždy, pokud příslušným není soud živnostenský § 5. lit. d) zák. o soudech živn., k soudu okresnímu (§ 51. č. 2. J. N. § 37. zák. o živn. sd.).

Konečně bez výše dotčeného obmezení časového přísluší k okresním soudům spory z námezdních smluv s osobami klidem domácím službodárce náležejícími na př. hofmistry, gouvrenantkami; nelze-li je počítati k lidem domácím, rozhoduje obnos pohledávání (honoráře, odbytného) o příslušnosti okr. soudu.

6. Spory z §§ 970. a 1316 obč. z. jakož i z jinakých nároků vzájemných mezi vlastníky lodí, plavci, plřaři, vozky a hostinskými (kavárnyky) se strany jedné a jich zákaznky, cestujícími a hostmi se strany druhé. Ačkoli důvodem zákonodárným jest žádoucí rychlé vyřízení sporů těch, pokud poměr právní trvá, pročez za věci feriální prohlášeny byly (§ 224. č. 6. sd. ř.), není v zákoně nižádného obmezení a tudíž i po ukončení poměru nároky tyto vždy k okresním soudům náležejí. „Fuhrlaute“ (§ 49. č. 7. J. N.) nejsou ústavy k dopravě osob po živnostensku zřízené (čl. 272. č. 3. obch. z.); pokud ústav takový cestujícím žalován býti má jakožto obchodní podnik firmou v rejstříku zapsaný z převzaté dopravy o obnos vyšší 500 zl., náležela by žaloba na obchodní senát (§§ 49. č. 1., 51. č. 1. J. N.). Praktické důležitosti nemá asi předpis § 63. pošt. ř. ze dne 1. prosince 1838 č. 312. sb. z. s., podle něhož předběžně vyšetřeny býti mají škody způsobené cestujícím, jenž užívá zvláštní pošty (Extrapost), od zřizenců poštímistevých aneb opět od cestujícího a jeho lidí poštímistevi úřadem politickým, načež škoda zákonným pořadem (im gesetzlich vorgeschriebenen Wege) dobývána býti může. V posledním případě však náhrada složena aneb pojištěna buď u politického úřadu, nežli dále cestováno bude. Předpis § 49. č. 7. J. N. jakožto výmínečný nelze obdobou rozšířiti na poměr řemeslníka, u něhož cestující zákazku učinil. Arcif pojem „cestujícího“

bráti sluší ve smyslu nejširším, zahrnujícím ty, kdož za účelem povolání, poučení neb zábavy cestu konají.

V Čechách zachovává se působnost okresních soudů určitých, pokud jde o záležitosti t. zv. polabské (čl. VI. č. 3. J. N.) (tedy kausální). Vykonávají ji mají tím způsobem, že vynášejí nálezy své „jakožto soudové polabští“ (srovn. doleji cit. dv. d. a § 417. č. 1. sd. ř.). Okresním soudům na Mělnice, v Roudnici, v Litoměřicích, Lovosicích, Ústí nad Labem a v Děčíně podle smlouvy Polabské ze dne 23. června 1821 a 13. dubna 1844 na základě dv. dekretu ze dne 2. prosince 1845 č. 912. sb. z. s., jakož i nařízení ministra spravedlnosti ze dne 9. srpna 1868 č. 9132 přísluší rozhodování sporů, naskytujících se při provozování plavby polabské. Ustanovení to týká se zvláště sporů mezi majitelem lodi, resp. plavcem a cestujícími (byť i náležely pod soud nejv. dv. maršálka), dále sporů stran lodní mzdy, která placena býti má dělníkům na lodi zaměstnaným a naopak opět stran služeb od nich požadovaných, jestliže uplynulo již 30 dní od zrušení poměru námezdního; dále sporů stran škod, které způsobeny byly při tažení lodí proti vodě na pozemcích anebo následkem plavby aneb přistání k břehu nedopatřením plavců, konečně sporů o odměnu za poskytnutou pomoc při nehodách mezi plavbou na řece sběhlých.

7. Spory ze správy u dobytčat (§§ 924.—927. obč. z.). Že slovem „Vieh“ nesluší vyrozuměti jen brav, skot a vepřový dobytek, nýbrž i koně, vychází z cit. §§ obč. zák. V žalobě o vrácení dobytčete — actio redhibitoria — také žádati lze náklad na krmení, nehledíc k obnosu (argum. § 932. obč. z.). Jelikož nejde o nárok ze správy, nýbrž o závazek ze zákona k pořadu práva se nehodící, sluší nároky na stát o náhradu za dobytčata k zjištění aneb zamezení moru dobytčího zabitá (§§ 37., 42. zák. 29. února 1880 č. 35. ř. z.) vymáhati u říšského soudu (st. zák. zák. č. 143. o říš. sd. čl. 3. lit. a).

Všechny vytčené záležitosti sporné, týkají-li se okresních soudů aneb samosoudců působících u soudů okresních aneb představených soudů krajských, ať jakožto žalobců neb žalovaných, náležejí na sborové soudy, pakli by spor projednán býti měl u okresního soudu. při nichž soudcové tito úřadují, pokud se týče dohled k nim vykonávají (§ 79. J. N.), avšak řízení ve sporech nepatrných a držebních se tím nemění (čl. XIV. J. N.).

Sluší konečně varovati před omylem; žaloba dílčí co do pozůstalosti nenáleží ratione causae na okresní soud, nýbrž na pozů-

stalostní § 77. J. N.) a tudíž buď na krajský soud aneb na obchodní soud aneb na okresní soud (§ 105. J. N., čl. VIII. č. 2. J. N.).

III. Ratione functionis čili vzhledem k úkonu

1. okresním soudům přísluší též vyřizování žádostí o vydání rozkazů, které nabývají exekuční moci, nebylo-li proti nim užito příslušných právních pomůcek (§ 1., č. 3., 4. exek. ř.) a sice:

a) vydávání rozkazů o výpovědi soudní při nájmu a pachtu a o žádosti za vrácení nebo přijetí věci nájmem (§§ 562., 567. s. ř., § 49. posl. odst. J. N.).

b) vydávání rozkazů upomínek v řízení t. zv. upomínek o pohledávky do 200 zl. (mimo směnečné) aneb jiné plnění věci zastupitelných téže hodnoty (čl. XXVIII. sd. ř., zákon ze 27. dubna 1873, č. 67. ř. z.).

Co se rozkazních žalob (§ 548. sd. ř.) do 500 zl. týče, jsou okresní soudové *ratione valoris* příslušni.

2. obeslání k praetorskému pokusu smíru ve sporech o cenu aneb hodnotu 500 zl. nepřevyšující před podáním žaloby (§ 433. sd. ř.).

3. provedení důkazu pro věčnou paměť slyšením svědků, znalečů neb ohledáním věci § 384. s. ř.

4. výkon exekuce (pokud nebyla vedena na statky deskové, hory a železnice; § 19. exek. ř.), projednávání a rozhodování sporů mezi řízením exekučním se naskytujícími aneb k exekuci se pojícími, pokud zákonem jinak odkázány nejsou; jakož i povolování prozatímních opatření (§§ 17., 387. exek. ř.). Jestli vzhledem k hranicím okresů jisto není, který z více soudů okresních výkon exekuce obstarati má aneb jestli v stanovisku sborového soudu I. instancí více okresních soudů jest a jedná se o výkon exekuce ohledně nemovitosti v městských knihách tohoto sborového soudu zapsané, ustanoví soud exekuci povolující, třeba z moci úřední, který z těchto soudů okresních exekuci vykonati má (§ 20. exek. ř.). — Nařízením ministerstva spravedlnosti může jednomu neb některým z více okr. soudů v témže městě zřízených přikázána býti veškerá exekuční agenda soudu k výkonu exekuce povolánému podle zákona příslušející pro toto místo (§ 23. exek. ř.).

K závažné výmince ze zásady soustředění sporů k exekuci se pojících u soudu okresního výkon její obstarávajícího poukázati nutno. Mezi spory k exekuci se pojícími nejdůležitějšími jsou spory o námitkách proti nároku dobývanému a vykonatelnosti jeho, pak o odporu osoby třetí pro vlastní právo k předmětu exekuci

dotknutému zahájené; dva prvdotčené vždy, poslézdotčený při vznesení žaloby před započítím výkonu exekuce náležejí na soud exekuci povolující a nikoli exekuci jen vykonávající. Když okresní soud sám exekuci povolil, spory dotčené projednati a rozsouditi právo má, ačkoli by vlastně k předmětné příslušnosti sborových soudů náležely (§ 38. exek. ř.).

5. poskytování právní pomoci (§ 37. J. N., čl. XIII. J. N.), pokud nejde o úkon sborovému soudu vyhrazený.

Nelze pokládati za úkon právomocnosti sporné protokolární sepisování žalob a žádostí za propůjčení práva chudinského osobám nemajetným u okresního soudu jejich bydliště aneb trvalého pobytu, aby k procesnímu soudu zaslány byly (§ 64., č. 4., 65. sd. ř.); jest to činnost správní podobná, jako zastupování osob těch soudcovskými úředníky. Účinky vznesení žaloby na soud (§ 232. sd. ř. druhá věta) nepojí se k takovému sepsání žaloby.

§ 22., II. Právomocnost krajských (zemských) soudů.

Sborovým soudům I. instance (krajským, zemským) přísluší projednávati a rozhodovati:

I. *ratione valoris* všechny spory o majetkové nároky obecné právomocnosti ceny vyšší nežli 500 zl.; ohledně sporů hodnoty nižší ani podrobením se stran příslušnými státi se nemohou (§ 104. J. N.) Cenění žalobcovo i zde rozhoduje, avšak při přemrštěném cenění může soud z úřední moci přezkoumati udanou cenu (§ 60. J. N.) a přesvědčiv se o přílišnosti její, spor postoupiti okresnímu soudu.

II. *ratione causae* výlučně, tak že nížádná změna, prorogací ve prospěch okresních soudů nemůže býti způsobena (§ 104. J. N.):

1. Spory o uznání nebo popření manželského původu děcka (§§ 155.—159. obč. z., § 50. č. 1. J. N.), tedy o žalobách opatrovníka dítěti zřízeného aneb o žalobách manžela odepírajícího neb dědiců jeho; nebud' však přehlédnuto ustanovení čl. XVI. J. N., podle něhož z úřední povinnosti v řízení nesporném na jisto postavití sluší za účelem legitimace, že překážka manželství později odpadla aneb že nevědomost nezaviněná o ní se byla naskytla (§ 160. obč. z.) a při legitimaci *per subsequens matrimonium* po smrti otcově, že děcko zrozené manželkou jeho před sňatkem, jim bylo zplzeno (§ 161. obč. z.).

2. Spory o rozvod, rozloučení a neplatnost manželství, jež projednati sluší i budoucně podle dv. dekr. ze dne 23. srpna 1819 č. 1595 sb. z. s. v platnosti zachovaného čl. I. odst. II. sd. ř. Povolení odděleného obydlí a vyměření výživy manželce a dětkám jakožto prozatímní opatření před zahájením sporu vyhledávati sluší u soudu okresního, za trvání sporu u soudu procesního, tedy sborového I. instancí (§§ 382. č. 8., 387. exek. ř.). Dobrovolný rozvod vždy a rozloučení israelitů, když manžel choti list zapuzení dá, přikázány jsou okresním soudům (§ 114. J. N.).

3. Spory z rodinného poměru, nejde-li o práva ryze majetková a nenáleží-li záležitost k řízení nespornému. Ke sporům těm nelze (přes tvrzení v. Anderse österr. Familienrecht str. 69., oproti Zeillerovi Commentar z. bürgerl. G. B. I. str. 246., Rittner Eherecht str. 310), čítati domáhání se konsumace manželství proti manželce (§§ 90., 44. obč. z.), ačkoli dv. d. 19. května 1786 č. 550 lit. c) sb. z. s. tomu nasvědčovati se zdál, zvláště uváží-li se, že předpisy o exekuci co do snášení něčeho § 355., zvláště § 357. exek. ř. (přivolání vykonávacího orgánu k překonání odporu) naprosto se nehodí. Neshody mezi manžely o opatrování a vychování dítek při rozvodu a rozloučení § 142. obč. z. a při odepřeném svolení manžela k vedení obchodu manželkou § 6. uvoz. z. obch., pak rozpory mezi rodiči a dětkami podle §§ 52., 148., 181. o svolení k sňatku, ke změně povolání, k adopci, § 141. II. (vyloučen spor o to § 178. obč. z.) o výživu, §§ 1221, 1231 obč. z. o věno o vybavu vyřizují se v řízení nesporném. Dojde-li k exekuci na právo požívací otci na jmění dítěte (§ 150. obč. z.) příslušející, vyměří soud poručenský v říz. exekučním ex officio obnos potřebný na výživu děcka stavu jeho přiměřenou (§ 336. exek. ř.). O odnětí vychování nemanzelského děcka matce rozhodnouti lze jen v říz. nesp., neboť o sporu s otcem — jenž v rodinném poměru nestojí (§ 166. obč. z.) — ani řeči býti nemůže; dohled vrchnoporučenský zde zakročuje (§ 169. obč. z.). Žalobou ve smyslu § 50. č. 3. J. N. patrně byla by žaloba o t. zv. sledování manželské t. j. povinnost manželčinnu, aby sdílela obydlí mužovo, a s tím podstatně se srovnávající žaloba manželova o přijetí do obydlí manželčinnu (Glaser-Unger sb. rozh. nejv. sd. č. 1363) (§ 382. č. 8. exek. ř.), dále žaloba o poskytování slušné výživy manželce od manžela (§ 91. obč. z. Glaser č. 3136), aneb rodičům nuzným od dětí (§ 154. obč. z.), rovněž žaloba o tak zv. sledování dětské (interdictum de liberis exhibendis) (§ 145. obč. z.), ačkoli tu

z pravidla stačí pomoc trestní (§ 96. tr. z.) a policejní. Spory o náboženské vychování dítek nedospělých nerozhodují arcif soudové, nýbrž okresní hejtmanství (zák. 25. května 1868 č. 49. ř. z. čl. 3., 4.).

4. Spory z poměrů fideikomissních, ať jde o svěřenství nemovitostní aneb peněžní, zvláště spory o posloupnost, spory o depuraci (§ 251. pat. o říz. nesp.), spory o náhradu pro zvelebení nebo zhoršení fideikomissů. Výrok o tom, že svěřenství uhaslo, nenáleží na cestu processní, nýbrž do řízení nesporného (§ 116. J. N.).

5. Spory z poměru manského, kteréž arci nebudou četny vzhledem k tomu, že říšskými zák. ze dne 17. prosince 1862 č. 103. ř. z. a ze dne 12. května 1869 č. 103., 106., 107. ř. z. byla provedena allodisace.

Spory pod č. 4. a 5. budou však zabývati jen určité soudy sborové I. instancí (§ 78. J. N.).

6. Spory okresních soudů a samosoudců, pak presidentů sbor. soudů náležející podle předpisů o příslušnosti k soudům okresním, při nichž prvotěněni dosazení jsou aneb k nimž poslézřečeni dohled vykonávají, ať již soudcové jmenovaní žalovaní byli aneb sami žalují (§ 79. J. N.).

7. Spory související s projednáním konkursu, zvláště o žalobách věřitelů konkursní podstaty, dále těch, kdož za vydání věci z konkursní podstaty žádají, reálních aneb konkursních věřitelů, pokud jde o posléz jmenované zvláště spory prokazovací a o přednost (čl. VII. J. N. §§ 126., 128., 138., konk. ř.).

8. Spory o žalobách, jimiž odporuje se nálezu náhradnímu který vojenským úřadem správním vyneseno byl proti příslušníku vojska, námořnictva nebo zemské obrany co do náhrady škody způsobené porušením povinností služebních (§ 2. zák. ze dne 6. června 1887 č. 72. ř. z.; čl. XI. č. 5. sd. ř.).

III. Ratione functionis jsou sborové soudy I. instancí

1. odvolacími a rekursními soudy ohledně nálezů a usnesení okresních soudů (§ 3. J. N.) a sice vyjímajíc odvolání z nálezů okr. soudů v záležitostech právomocnosti kausální příslušným označením opatřených (§ 446. sd. ř.). Avšak z usnesení v záležitostech těchto vznesené rekursy bezvýmínečně vyřizují krajší soudové (arg. § 3. J. N.). Důvod toho v motivech vládní osnovy nevytknutý jest patrně dvojitý; při rekursu běží o stížnost výhradně právnického posouzení vyhledávající (také v případě § 55. sd. ř.) a nemá brimé

přisedicím kausálních soudů jakožto odvolacích zavedením ústního přelíčení velice rozmnožené býti rozšířeno nad potřebu. Z téže příčiny také při předběžném uvažování odvolání podle § 471. sd. ř. povždy jen civilní a nikoli kausální senát činným jest (Berufungs-senat § 471. sd. ř., § 32. I. odst. zák. organ. sd.);

2. přísluší jim povolování exekuce na základě cizozemských rozsudků aneb jiných titulů exekučních (§ 82. exek. ř.); kausální soudové sborovi této funkce postrádají;

3. výkon exekuce ohledně statků v deskách zemských zapsaných aneb železnic přísluší tomu kterému zemskému soudu desky zemské aneb knihy železniční vedoucímu (§ 19. exek. ř.), důsledkem čehož také projednání a rozhodování sporů mezi řízením exekučním se vyskytnuvších aneb s ním souvislých témuž soudu přísluší (§ 17. exek. ř.), leč by zákonem stanovena byla výminka (§§ 35., 36. exek. ř.). Výkon exekuce ohledně hor a bání přísluší hornímu senátu knihu horní vedoucímu (§ 19. exek. ř.);

4. poskytnutí právní pomoci okresním soudům odňaté totiž provedením reálných úkonů, pokud exekučními nejsou, ohledně statků v deskách zemských zapsaných a manství (§§ 37., 117. J. N.) přísluší sborovému soudu rei sitae, rovněž ohledně železnic, poněvadž § 11. zák. ze dne 19. května 1874 č. 79. ř. z. zrušen nebyl. (Omylné motivy vládní osnovy uvoz. z. k J. N. str. 3.; viz str. 11. tamže a čl. XV., XVII. odst. 2. J. N.).

O činnosti sborových soudů I. instancí nikoli v oboru konání spravedlnosti, nýbrž upravení právomoci soudů totiž v příčině delegace z důvodu nutnosti (§ 30. J. N.) a v příčině řešení sporu o příslušnost soudů okresních (§ 47. J. N., jednáno bylo výše (§ 16. těchto výkladů).

§ 23. III. Právomocnost obchodních soudů a senátů.

K obchodním samostatným soudům (v Praze, Vídni a Terstu) a k senátům ve věcech obchodních, pokud se týče zároveň námořských, zřízeným u sborových soudů I. instancí náleží:

I. *ratione valoris* následující spory, převyšuje-li nárok 500 zl.

1. Spory z obchodů vypočtených ve čl. 271.—273. obch. zák., tedy z obchodů absolutních, relativních a pomocných, vznášeli se žaloba na kupce (neb obchodníci čl. 9. obch. zák.) plného práva, což ze zápisu firmy v rejstřík obchodní zřejmo

jest (§ 7. uvoz. z. obch.), nebo na obchodní společnost nebo na zapsané společenstvo výrobní a hospodářské, avšak jenom tehdy, jestliže to které jednání jest na straně žalovaného obchodem. Nesluší přehlédnouti, že nyní zároveň a pospolu tři hlediska rozhodují o příslušnosti obch. senátu, čímž konec učiněn byl četným kompetenčním sporům; totiž vedle objektivní povahy právního jednání, z něhož se žaluje, subjektivní jakost žalovaného ze zápisu v rejstřík patrná a vedle toho modální ohled, zdali na straně žalované jednání jest obchodem. Osoba žalobcova nebude vždy kupcem, zvláště při absolutních obchodech. Na dědice kupce, kteří nejsou též obchodníky plného práva (na př. čl. 22. obch. z.), žalobu proti zůstaviteli na obch. soud náleževší tamže vznésti nelze; na pozůstalost jeho arcif vždy, ať se u obchodního soudu samostatného projednává čili u soudu obecného, pokud firma vymazána není.

Obchody jsou též jednání právní k provozování veřejných skladišť náležející; podnikatele skladišť pokládati sluší za obchodníky (§ 6. zák. 28. dubna 1889 č. 64. ř. z.). Rozhodčí soud podle reglementu skladiště zřízený není obligatorním; vyžaduje se podrobení zvláštního (§ 11. cit. z.). Státní železnice a pošty jsou obchodními podniky dopravními čl. 421. obch. z. (Randa obch. pr. str. 62.); avšak nároky proti eráru zakládající se na závaznosti jeho za věci poště k dopravě odevzdané teprve po vyčerpání všech instancí řízení správního (ředitelství pošty, pak rekurs do 6 neděl k minist. obch.) pořadem práva dobývati lze (§ 27. zák. o poště ze dne 5. listopadu 1837 č. 240. sb. z. s., § 46. řádu o dopravě zásylek pošt. ze dne 12. června 1838 č. 280. sb. z. s.). Vzhledem k tomu arcif stížnost na správní soud místa nemá (§ 3. lit. a) zák. 22. října 1875 č. 36. ex 1876 ř. z.) z konečného vyřízení cestou správní dobytého.

Spory z bursovních jednání jsou podle §§ 12. a 14. burs. zák. ze dne 1. dubna 1875 č. 67. ř. z. absolutními obchody, a slušelo by tudíž za naznačených podmínek z nich též u soudů obchodní právomocnost vykonávajících žalovati, leda že by statutem té které bursy výslovně bylo stanoveno, že všechny žaloby z jednání na té které burse učiněných vznášeti dlužno na soud rozhodčí při burse zvláště zřízený, jenž pak jest obligatorním. Článkem XIII. sd. ř. potvrzena byla působnost tohoto orgánu, zároveň ale upravena tím způsobem, že podle statutu bursy rozšířena býti může na obchody o zboží mimo bursu uzavřené, avšak s důležitými výhradami co do podmětů a předmětu sporu jakož i nutností zvláštního

podrobení se rozhodčímu soudu z pravidla písemným kompromisem, výjimkou přijetím závěrečné noty. Právo povolovati exekuci svých nálezů těmto rozhodčím soudům odňato bylo (čl. XIII. sd. ř.). Důsledkem zásadního stanoviska v § 596. sd. ř. zaujatého byla žaloba o bezúčinnost nálezu a zmateční stížnost z něho přípustná odkázány k obchodnímu soudu stanoviska rozhodčího bursovního soudu (čl. XXIII., XXV. sd. ř.). Důležitou zárukou zákonného rozsuzování sporů u těchto rozhodčích soudů jest, že přivolání sekretáře soudu, jenž k vykonávání úřadu soudcovského způsobným býti musí a poradní hlas při usnášení o nálezu má, jest podmínkou platnosti nálezu (čl. XV. sd. ř.).

2. Spory z obchodních věcí (Handelssachen) v § 39. uvoz. zák. k obch. zák. vypočtených, aniž by záleželo na tom, zdali strany sporné jsou kupci či nekupci. Jsou to:

a) spory ze zřízení závodu obchodního mezi smluvníky (čl. 22. obch. z.).

β) spory týkající se práva užívání firmy. Poznamenati nutno, že sporu o neoprávněné užívání firmy třeba bude, jestli náhrada škody z toho vzešla vydobyta býti má (čl. 27. obch. z.), neboť o stavení přehmatu v užívání nepřislušné firmy záležejícího (čl. 26. obch. z.) nastupováno býti má v řízení nesporném (§§ 12., 15. uvoz. z. k obch. z.).

γ) spory vzešlé z jednání, jež provedli u provozování povolání svého obchodní dohodci (podle zák. 1. dubna 1875 č. 68. ř. z.), važiči, měřiči aneb jinaké osoby ustanovené k tomu, aby podobné výkony v obchodu předsebraly a potvrzovaly, mezi těmito a stranami jejich pomoci se dožadavšími; spory s dohodcem soukromým (čl. 272. č. 4. obch. z.) náležejí obchodní právomocnosti jen za podmínek § 51. č. 1. J. N. U veřejných ústavů k měření a vážení zboží vybírán býti může za to poplatek podle sazby úředně schválené (zák. 19. června 1866 č. 85. ř. z. §§ 6., 15.).

δ) rozepře z právních svazků kupeců s jich prokuristy, zmocněnci obchodními, (nikoli cestujícími za provisi) a jinými v závodě služby konajícími osobami, pokud to nejsou služby čeledínské. Spory principálů s obchodními pomocníky kupecké služby jakékoli konajícími náležejí k okresním soudům, není-li zřízen živnostenský soud (§§ 4., 5., lit. d), 37. zák. o živn. soudech).

Rozdílů nečiní, zdali pomocníci tyto ustanoveni jsou ke službám kupeckým aneb živnostenským; permanenční výbor

posl. sněm. doplnil původní osnovu rozšířením působnosti živnost. soudů na všechny obchodní pomocníky, aby tím kompetenční spory odstranil, jež vznikaly z toho, že táž osoba jednou jako pomocník obchodní, podruhé jako pomocník živnostenský vystupovala (č. 1337 příloh tésnopis. protok. posl. sněm. str. 7.). Stanovisko toto schválila společná perman. komise obou sněmoven (č. 631. příloh tésnop. protok. panské sněm. str. 2.) výslovně podotýkajíc, že nesluší v pochybnost bráti, že všichni, kdož při obchodní živnosti pracují, pod § 5. lit. d) spadají, jelikož by v malých závodech nesnadno bylo lišiti pomocníky podle toho, „kteří konají služby živnostenské a kteří opět kupecké na př. obstaráváním korespondence.“

Spory z poměru mezi principálem a pomocníky obchodními nižšího řádu (zvláště také mezi hostinským jakožto kupcem podle čl. 4., 271., č. 1. obch. z. a číšníkem § 73. živn. novely 8. března 1885 č. 22. ř. z.), při jejichžto posuzování platí vedle předpisů obchodního a podpůrného občanského práva také předpisy zákonů živnostenských, nelze od 1. července 1898 vznášeti na zeměpanský politický úřad, jestli ještě poměr trvá aneb po zrušení jeho 30 dní neuplynulo, poněvadž předpis § 87. lit. c) živn. novely ze dne 8. března 1885 č. 22. ř. z. zrušen jest šem 37. zák. o živn. sd. ze dne 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z. Spory tyto náležejí budou, ať se kdykoli naskytnou, na živnostenský soud a nebude-li takového, na okresní soud (srovn. § 37. zák. o živn. sd.). Vedle toho arcif zůstane zachována působnost fakultativního rozhodčího soudu obchodního gremia (§§ 25. a 40. úv. zák. k obchod. zák.; živnost. novela ze dne 15. března 1883 č. 39. ř. z., §§ 114. a 122.; § 3. zák. o soudech živnost.). — Spory eráru jakožto podnikatele obchodu s úředníky v závodech těch zaměstnanými aneb s osobami zřízenými k prodeji věci státního monopolu aneb k vykonávání jiných práv regálních státu podle povšechného pravidla (dv. dekr. ze dne 16. srpna 1841 č. 555. sb. z. s.) nenáležejí na pořad práva, nýbrž cestou administrativní řešení svého docházejí (§ 40. úv. zák. k obchod. zák.).

ε) spory vzešlé ze závazku právního sub lit. d) uvedených osob k jiným, kterýmž se v živnosti principálově učinili zodpovědnými (čl. 55. a 59. obch. z.).

ς) rozepře z právních svazků společníků obch. společnosti kterékoli (II. kniha obch. z.) mezi sebou, ze svazku představených a likvidátorů společnosti mezi sebou a ke členům; tichých společníků

k majiteli závodu; účastníků spolčivších se k příležitostnému obchodu (čl. 266. obch. z.), aneb ve sdružení se k provozování obchodů (čl. 10. obch. z.). Spory uvedené náležejí k právomocnosti kausální podle obnosu nejen pokud společenský poměr trvá, nýbrž i když byl rozvázán.

3. Žaloby z retenčního čili zadržovacího práva kupeckého podle čl. 315. obch. z., jak káže čl. VI. č. 5. J. N.

Spory z nároků výše dotčených, pokud by se týkaly obnosu menšího 500 zl., náležejí na okresní soud (§ 49. č. 1. J. N.), a v těch místech, kde zřízení je samostatný obch. soud, na zvláštní okresní soudy ve věcech obchodních, kteréž v těchto místech budou zřízeny a nastoupí na místo nynějších bagatelních obch. soudů (§ 52. J. N. a čl. XXI. J. N.). Rovněž příslušetí bude těmto okresním soudům obchodním vydávati upomínací rozkazy čl. XXVIII. č. 1. sd. ř.

Všechny nároky sub I. č. 1., 2., 3. vytknuté mohou žalobou na vzájem u soudů obecnou právomocnost vykonávajících k platnosti přivedeny býti, jelikož spory ke kausálním soudům odkázané prorogací na soudy obecnou právomocnost obstarávající vztaženy býti mohou (§§ 96. II., 104. J. N.).

II. *ratione causae*, ať jde o kterýkoli obnos:

1. spory ze směnek (*Wechselgeschäfte*) (§ 51. č. 3. J. N.), tedy nikoliv také z jiných, rubopisem převoditelných papírů (čl. 301. a 302. obch. z.), zvláště kupeckých poukázek a listů zavazovacích (a *contr. dlužních úpisů* čl. 274. obch. z.), z nichž jen za podmínky § 51., č. 1. J. N. podle obnosu u obchodního senátu lze bude žalovati. Spory ze směnek jsou spory o zaplacení nebo o pojištění obnosu směnkou upsaného §§ 557., 558. sd. ř., kteréž patrně § 224. č. 1., soudního řádu mezi feriálními věcmi jakožto spory směnečné (*Wechselstreitigkeiten*) označuje. Nenáležejí však před obch. senáty a soudy žaloby, týkající se jiných nároků, k nimž směnečné právní jednání podnět zavedlo, na př. o vydání originálu aneb duplikátu čl. 69., 66. sm. ř., žaloba revaliční, žaloba o náhradu škody pro opomenutou notifikaci (čl. 45., 48. sm. ř.), o vrácení vykvitované směnky (čl. 39. sm. ř.), zvláště pak žaloba z obohacení následkem promlčení aneb obmeškání směnky (čl. 83. sm. ř.).

2. spory z právních poměrů, jež se týkají ochrany a užívání výsad průmyslových, ochrany známek a vzorků i mo-

delů. Podle zák. o patentech průmyslových ze dne 11. ledna 1897 č. 30. ř. z. (§ 96.) náležejí sem:

a) žaloby o to, komu patent přináležejí podle zásad o nabytí práv majetkových mezi živými aneb na případ smrti (§ 18.), z práv zástavních aneb jiných věcných práv patentu se týkajících (§ 25.); poznámkou spornosti v rejstříku patentů lze rozsudkům o žalobách těch vydaným pojistiti působnost proti nabyvatelům patentu pozdějším (§ 25.).

β) žaloby ze vsahání nevědomého vždy (§ 96.), ze vsahání vědomého však tehdy, jestli nárok náhradní v řízení trestním pro to soukromou obžalobou zabájeném vyřízení svého se nedočkal (§§ 97., 103., II.). Žaloba dovolává se uznání práva patentního, zákazu všelikého dalšího vsahání, odstranění všeho, co proti patentu vyrobeno bylo, přeměny prostředků k tomu slouživších, zaplacení náhrady, pokud se týče vydání toho, oč se rušitel patentu na újmu oprávněného obohatil (§ 96.). Náhrada není pouhé odškodnění a vynahrazení ušlého zisku, nýbrž také přiměřené vyrovnání utrpěného ublížení (*Kränkung*) a jinaké osobní újmy v penězích (§ 103.). Náhradu tuto na každém, kdož rušení zavinil, požadovati lze; nezavinil-li ji žalovaný, žádati lze na něm vydání obohacení (§ 108.). Jde-li o rušení patentu výrobou jisté látky zvláštním patentovaným způsobem výroby, náleží na žalovaného, aby dokázal, že nevyráběl tutéž látku tímže způsobem (§ 110.).

γ) žaloby o vzájemné nároky týkající se náhrady a navrácení, jež se k odejmutí patentu poji (§ 29., odst. IV.).

δ) nároky o náhradu škody vzniklé z bezdůvodného dobytí prozatímních opatření; vyřízeny buďte však pokud možná současně s rozhodnutím o věci hlavní, jinak po samostatné žalobě (§ 112.).

Co se tkne vzorků a modelů podle zák. ze dne 7. prosince 1858, č. 237. ř. z., rozhoduje soud spory z převodu práva k nim soukromoprávním jednáním a spory o náhradu škody porušením práva takového vzešlé (§§ 19. a 20. cit. z.), kterou dobytí nelze nikdy v řízení administrativním trestním připojením se poškozeného.

Co se týká známek ochranných, vyslovena zákonem ze dne 6. ledna 1890, č. 19. ř. z. doplněným novelou ze dne 30. července 1895, č. 108. ř. z. zásada, že známka lpí na závodě a tudíž jenom současně s převodem závodu může býti přenášena. Jestli právo k ochranné známce bylo porušeno, porušení stíháno budiž soukromou obžalobou v řízení trestním jako přečin (§§ 23., 26.

cit. z.). Poškozený může pak se dovolávat toho, aby mu trestní soud přisoudil na místě náhrady peněz za odpykanou (§ 27. Busse). Požaduje-li poškozený pro porušení práva svého náhradu škody pořadem práva, žaloby takové náležejí pak před obchodní soud (§ 29. cit. z.), jenž rozhoduje o existenci a výši škody, volně uváží výsledky důkazní. — Vzhledem k výlučnému výpočtu v § 51. č. 4. J. N. náležejí žaloby o nároky náhradní, pojící se k neoprávněnému označování závodů živnostenských (§§ 46.—49. živn. novely ze dne 15. března 1883, č. 39. ř. z.) na úkor jinému živnostníkovi k soudům okresním aneb krajským obecnou pravomocnost vykonávajícím podle obnosu (§ 50., II. cit. novely živn.), kteří také o tom, zda-li náhrada přísluší, sami rozhodují.

3. Spory, týkající se nároků proti konkursní podstatě kupce plného práva aneb obchodní společnosti (§ 193. konk. ř., čl. VII. J. N.), již výše při vylíčení působnosti krajských soudů (sub II. č. 7.) dotčené, k nimž se druzí žaloba o bezúčinnost donuceného narovnání, jediné při kupeckém konkursu možného (§ 242. konk. ř.).

4. Spory o náhradu škody z usmrcení osob nebo poškození na těle, jež nastala při provozování železnice parou hnané (zák. ze dne 5. března 1869 č. 27. ř. z., čl. VI., č. 2. J. N.). Pokud jde o dělníky železniční a úředníky při provozování jich (Betriebsbeamten), nastoupí obligatorní rozhodčí soud úrazové pojišťovny (zák. ze dne 20. července 1894, č. 168. ř. z., čl. I. č. 1., čl. II.).

5. spory z právních jednání vztahujících se na loď námořské nebo plavbu po moři, jakož i na ostatní právní poměry, které posuzovati sluší podle soukromého námořského práva. Předpisy o tom obsahuje editto politico di navigazione ze dne 25. dubna 1774, pak v Terstském území nezrušené dosud právo francouzské v době Napoleonské okkupace zavedené (ordonnance pour la marine 1681), k nimž přistupuje obyčejovým právem šetření zásad II. knihy Code de commerce z r. 1808; v Dalmatsku dotčená II. kniha franc. pr. obch. po navrácení toho království k říši rak.-uhers. výslovně v platnosti ponechána byla. K pravomocnosti senátů námořských nepatří vedení rejstříku o obchodních lodích a yachtách, ačkoli v rejstřík tento právní důvod nabytí vlastnictví lodí, jakož i zástavní právo k ní, postupy a výmazy toho se týkající zapisovati, a takto je v patrnosti udržeti sluší, aniž by zápis zde měl podobného významu právo zakládajícího jako zápis v rejstřík výsad průmyslových (zák. ze dne 7. května 1879, č. 65. ř. z. § 12.; zák.

25. října 1884, č. 169. ř. z. § 10.). Tím zabývá se má úřad námořský, pokud se týče úřad přístavní. — Spory dotčené před obch. a námořské senáty sborových soudů náležejí jen potud, pokud nespádají pod pravomocnost okresních soudů nebo zvláště zřízených okresních soudů obchodních i námořských, jako: spory z nájmu lodí, spory z námezdního poměru lodníků aneb z dovozu po moři (dopravy osob i nákladu) (§§ 51., č. 5., 52., odst. II., 49., č. 5.—7. J. N.). Potvrzení o nehodě při plavbě sběhlé (Seeverklarung), o němž se § 52. J. N. zmiňuje, jest úkonem řízení nesporného, totiž osvědčením, jež se po slyšení všech o příběhu vědomostí majících osob zřizuje (art. III. § 45. editto polit. di navig.) v prvním přístavě, kam loď dopluje. Mimo to podle zák. ze dne 25. září 1885, č. 140. ř. z. (§§ 4., 5.), dlužno do denníku lodního zapisovati všechny případy, které pro vlastníka lodí, povozníka aneb pojišťovatele i pro osoby třetí významnými jsou.

Spory uvedené sub II. č. 1.—5. mohou taktéž prorogaci aneb žalobou na vzájem k soudům obecným vztahovány býti (§§ 96., 104. J. N.).

III. *ratione functionis* jsou obchodní senáty, pokud se týče samostatné obchodní soudy odvolacími soudy ohledně rozsudků vnesených okresními soudy ve sporech obchodních, pakli arcif rozsudky vykazují výslovné označení toho obsahu (§ 3. J. N., §§ 446., 487. sd. ř.). Povoliti výkon rozsudku cizího obchodního soudu není věcí obchodního senátu (§ 82. exek. ř.). Spolupůsobení obch. senátu při exekuci povolené vůbec na závod obchodní nastává jen potud, že k dožádání exekučního soudu poznámka povolené vnučené správy obchodu a jména správce v rejstříku obchodním se provede, jenž arcif podpis svůj u obch. senátu k rejstříku podati musí (§ 342. exek. ř.).

Výkon exekuce obchodním soudem samostatným povolené nenáleží okresnímu soudu obchodnímu, nýbrž obecnému (§§ 17., 23. exek. ř.), důsledkem čehož u téhož všechny spory mezi exekuci aneb za příčinou její se vyskytující povždy nutno bude projednati, pokud zákon výminku nestanovil, což se arcif zvláště pro prakticky nejdůležitější případy vznášení námitek proti nároku aneb proti vykonatelnosti stalo (§§ 35., 36. exek. ř.) ve prospěch soudu exekuci povolujícího t. j. onoho, u něhož spor v I. instanci projednán byl (§ 4., č. 1. exek. ř.).

§ 24. IV. Právomocnost senátů horních.

U kterých krajských soudů senáty horní zřízeny budou, ustanoví ministerstvo práv nařízením § 53. J. N. K senátům horním náleží:

I. *ratione valoris*: spory o žalobách v záležitostech hornictví se týkajících, převyšuje-li cena předmětu sporného 500 zl. Podle toho spory nižší ceny téže povahy projednávají se u okresních soudů, kamž také náleží výhradně spory zrušení držby ohledně hor, spory z pachtu hor a spory z námezdního poměru mezi majiteli hor a dílovedoucími a dělníky v horách těch zaměstnanými (§ 53. I. J. N.). Na námezdní spory právě dotčené nevztahuje se působnost soudů živnostenských (§ 1. odst. druhý zák. 27. listopadu 1896, č. 218. ř. z., v němž citován není z úvodního pat. živnost. řádu odstavec V., lit. b). Citát třetího odstavce § 49. v úvodě § 53. J. N. zakládá se na nedopatření, neboť shoduje se s vládní osnovou, která arcif v č. 3. § 49. přikazovala všechny spory z pozemkových služebností a z reálních břemen okresnímu soudu, což průběhem porad změněno bylo; citát ten bude mít nanejvýše významu ohledně výměnku z hor, což jest případ málo praktický, neboť spory o hranice měr dolových má § 53. č. 4. J. N. na zřeteli, pokud vůbec záležitost tato na pořad práva náleží (srovn. §§ 64., 67. horn. z.) a služebnost bytu ohledně hor jest bezvýznamnou.

II. *ratione causae*:

1. Spory o věcná práva (zvláště služebnosti podle VIII. kapitoly horn. z., ačkoli těch se dotýká též § 53. č. 7. J. N.), k horám i k součástkám jich ležícím na povrchu země (§§ 117., 118. horn. z.) i ke všemu příslušenství hor (§ 121. horn. z.) jakož i spory o zrušení práv těch. Spory o právo kutací z důvodu soukromoprávního (zcižené neb zděděné § 15. horn. z.) spadají podle ceny buď pod okresní soudy, buď pod obecné sborové soudy I. instancí, neboť nejsou příslušenstvím hor; avšak spory o existenci výhradných kutišť náleží před hejtmanství horní (§ 25. naříz. ze dne 25. září 1854).

2. Spory o užívání hor a příslušenství jejich, pokud nezakládá se na věcném právu (služebnosti), o čemž § 53., č. 1. J. N. již ustanovuje aneb na právu pachtu, o čemž okresní soud soudí (§ 53. I. J. N.), tudíž patrně jen spor o užívání hor výprosou.

3. Spory o stáří v poli při horních propůjčkách, jaké vzhledem k starším propůjčkám samého ložiska a rudy možnými jsou (§ 199. horn. zák., § 101. uváděcího nařízení ze dne 25. září 1854, horním soudům oznámeného vynesemím 15. prosince 1854 č. 20.256), avšak též zřetelem k soukromým právům propůjčce překážejícím (§ 61. horn. z.) naskytnouti se mohou.

4. Spory o vyzvání ku kladení pole s určitým vyhraněním. Žaloby toho druhu budou asi málo praktické, neboť jednak nezná nový soudní řád žalob vyzývacích, jaké tento kompetenční předpis na zřeteli má podle adapčního pat. soud. ř. Josefa II. pro horní soudy z 1. listopadu 1781 č. 28. sb. z. s. § 14., a mimo to podle horního zákona musí při horních propůjčkách podle starších práv horních k žádosti sousedního účastníka, při propůjčkách podle horn. z. však do roka vyhranění propůjčené míry dolové na povrchu býti provedeno (§ 64. horn. z.), a jest povinností horního hejtmanství donutiti k tomu majitele hor; má-li jaké námitky, bude o tom v administrativním řízení před tímto úřadem projednáno a rozhodnuto (§§ 65. a 282. horn. z. a § 133. uv. nař. k hor. z.).

5. Spory o prohlášení propadlosti. Případ tento jest nepraktickým, neboť platný horní zákon ze dne 23. května 1854 č. 146. ř. z. zná jenom odněti oprávnění k horám z úřední povinnosti horním hejtmanstvím (§ 253. horn. z.); soudům přísluší jedině výkon nálezu dražbou §§ 253. a 260. horn. z. (§ 1., č. 12. exek. ř.), kteří k žádosti horního úřadu do provedení její vnucenou správu hor zavéstí mohou (§ 256. horn. zák., srovnej § 240. násl. exek. ř.).

6. Spory o vlastnictví nebo užívání vod z dolů, avšak řízení o tom, kterak naložiti sluší s vodami z dolů, přináleží hornímu úřadu (§ 129. horn. z.), a pokud spor o užívání vod těch měl povahu sporu z rušení držby vodních práv, před okresní soud (§ 49. č. 4., 82. J. N.).

7. Následující tři skupiny sporů týkajících se oprávnění horním zákonem upravených:

a) Spory z právních poměrů podnikatelů hor mezi sebou t. j. všech právních poměrů upravených osmou hlavou horn. z., což však v podstatě jsou práva služebností a tudíž pod § 53. č. 1. J. N. spadají. Avšak podle tohoto předpisu (§ 53., č. 7. J. N.) také postižní nároky majitele hor na pachtýře škodu při horách zavinišího

(§ 187. horn. z.) co do příslušnosti posuzovati sluší; nejsou to nároky ze smlouvy pachtovní, nýbrž ze zákona.

β) Spory z poměrů podnikatelů hor s jejich úředníky a zmocněnci, pokud spory tyto dle horního práva a nikoli podle podpůrného (§ 2. horn. z.) občanského práva posuzovány býti mají, tedy patrně spory týkající se výpovědi a předčasného zrušení námezdního poměru (§§ 201., 202., 203., 204. horn. z.). Úředníci celé provozování hor řídicí vykažte s prospěchem odbytá studia na akademii hornické a tříletou praxi (zák. 31. prosince 1893 č. 12. ex 1894 ř. z.).

γ) Spory z poměru podnikatelů hor ku vlastníkům jiných věcí nemovitých, tedy o náhradu za postoupení pozemků a za škody dolováním na pozemcích, domech atd. způsobené, což arciť proti nynější praxi dobývající poslézdotčené škody u okresních soudů (§ 45. J. N. z 20. listopadu 1852 č. 251. ř. z.) značným bude stížením žalob náhradních (§§ 103. a 106. horn. z.).

8. Spory ze správy hor a z účtů, které o správě složeny byly, když spory ty vzniknou mezi majiteli a úředníky, jakož i zmocněnci jich. Sem spadají také postižní žaloby majitelů hor na úředníky a zmocněnce škody při horách zaviniší (§§ 170., 187. horn. z.), za něž rukou společnou a nerozdílnou oba ručí (§ 4. zák. 31. prosince 1893 č. 12. ex 1894 ř. z.).

9. Spory ze smluv společenských, pokud se týče provozování, užívání nebo zpeněžení hor (vlastně spravování, neboť místo Verwerthung má státi Verwaltung, jak Schneider: die Berggerichtsbarkeit str. 54. již k stejné zuějícím odst. 15. § 65. J. N. z r. 1852 byl poznamenal). Hutě, jichž se J. N. dotýká, vzhledem k čl. V. uvoz. z. k horn. z. musily by býti příslušenstvím hor, jinak by spory ze smluv dotčených o nich náležely před obecné soudy.

10. Spory z poměru těžířstva k těžířům.

Spory bratrských pokladen nenáležejí více před soudy horní, neboť spory ze správy takových pokladen a z nároků, jaké sobě činí pokladny za správci, přikázal již horní zákon před správní úřady horní (§ 103. prováděcího zák. k horn. z.). V novější době a sice zákonem ze dne 28. července 1889 č. 127. ř. z. a doplňkem jeho ze 17. ledna 1890 č. 14. ř. z. a 17. září 1892 č. 178. ř. z. spory mezi příslušníky bratrské pokladny a pokladnou s druhé strany o všeliké nároky z pojištění proti nemoci, úrazu i ohledně platů vdovám i sirotkům dělníků výlučně a konečně odkázány jsou

před zvláštní obligatorní rozhodčí soud, jehož působnost nedotknutou zůstala (čl. XII., č. 5. sd. ř.). Nesluší přehlížeti, že také úředníci při provozování (Betriebsbeamte), jejichž roční důchod 1200 zl. nepřevyšuje, též proti úrazům, jiní však jen proti nemoci pojištění jsou (§ 10. zák. z r. 1889) u bratrské pokladny. Spory mezi majiteli hor a bratrskými pokladnami rozhoduje zeměpanský politický úřad, smluviv se s úřadem horním (§ 21. zák. cit. z r. 1889).

III. Ratione functionis jsou horní senáty

1. odvolacími soudy ohledně rozsudků okresních soudů ve věcech horních, pakli arci rozsudek označení toho obsahu vyказuje (§ 3. J. N., §§ 446. a 487. sd. ř.). Rekurs z konečného usnesení (§ 460. sd. ř.) ve sporech držby hor se týkajících vyřizuje krajský soud (§ 3. J. N.).

2. výkon exekuce ohledně hor přísluší hornímu senátu, v jehož horní knize hory zapsány jsou (§ 19. exek. ř.); při vnučené správě hor oznámeno buď, kdo správcem hor jmenován byl, hornímu hejtmánství (§ 240. exek. ř.).

Reální úkony, pokud nejsou úkony exekučními, ohledně hor nebyly horním senátům vyhrazeny (§ 117. J. N., čl. XV. J. N.), nýbrž okresním soudům ponechány, což nikterakž nelze schvalovati.

§ 25. V. Působnost vrchních soudů a VI., soudu nejvyššího.

Působnost vrchních soudů zemských záležit:

a) co do konání spravedlnosti:

1. v rozhodování o odvoláních a rekursech z rozsudků a usnesení sbor. soudů I. instance (senátů kausálních a obchodních soudů, § 4. J. N.); zvláště přísluší také vrchnímu soudu vídeňskému rozhodování toto v příčině rozsudků a výměrů soudu nejvyššího dvorního maršálka, jak velí dv. d. ze dne 14. října 1785 č. 481. sb. z. s. výslovně v platnosti zachovaný článkem III. J. N.

2. v projednávání a rozhodování sporů o žalobách syndikátních, ať již podány byly na soudcovského úředníka (i notáře) škodu zavinišího nebo na erár jako rukojmě a plátce nebo na oba společně. Žaloby postižní eráru na úředníka soudcovského náležejí k vrchnímu zemskému soudu jenom tenkrát, pakli nárok žalobou rozkazní dobýván býti může (zák. ze dne 12. července 1872, č. 112. ř. z., § 600. sd., čl. VI., č. 4. J. N.).

b) co do upravení pravomoci soudů:

3. v povolování delegace z důvodu vhodnosti povždy (§ 31. J. N.), z důvodů nutnosti, jde-li o sborový soud I. instancí (§ 30. J. N.),

4. v rozhodování kompetenčních sporů mezi soudy, jimž jest společně nadřízen (§ 47. J. N.),

5. ve vyřizování stížností na odepření právní pomoci vyhledávané z ciziny nebo se strany zdejšího živnostenského aneb rozhodčího soudu aneb rozsudiho (§ 40. J. N., čl. XIII. J. N.),

6. ve svolení k přenesení části vrchnoporučenské a vrchnopatrovnické agendy na soud stejného druhu (§ 111. J. N.) v obvodě téhož vrchn. zemsk. soudu,

7. v povolování sloučení exekuce (§§ 21., 22. exek. ř.).

Působnost vrchn. zemsk. soudu v řízení disciplinárním ohledně úředníků soudcovských podle zák. ze dne 21. května 1868, č. 46. ř. z. a ohledně úředníků, kteří soudcovskými nejsou, a sluhů podle § 66. zák. o org. soudů ze dne 17. listopadu 1896 č. 217. ř. z., jen mimochodem buď připamatována.

Nejvyššímu soudu přísluší:

a) co do konání spravedlnosti:

1. Rozhodování o revisích a revisních rekursech bez rozdílu, zdali v I. instancí vydán byl rozsudek nebo usnesení soudem okresním nebo sborovým a zvláště i soudem nejvyššího dvorního maršálka (§§ 3. II. a 4. J. N., čl. III. J. N.),

2. rozhodování o odvoláních a rekursech ve sporech syndikátních (viz citáty výše).

b) co do upravení pravomoci soudů:

3. povolení delegace z důvodu vhodnosti, jestli soud z obvodu jiného vrchního zemsk. soudu věc má převzít (§ 31. J. N.) a z důvodu nutnosti ohledně některého vrchního zemského soudu (§ 30. J. N.),

4. rozhodování sporů kompetenčních mezi dvěma soudy z různých obvodů vrchn. zemsk. soudů aneb mezi vrchními zemskými soudy (§ 47. J. N., § 3. b) stat. nejv. soudu 7. srpna 1850 č. 325. ř. z.),

5. vyřízení mimořádné, t. j. ze srovnalých vyřízení podané stížnosti v případě výše pod č. 5. vytknutém ohledně právní pomoci,

6. svolení výše pod č. 6. vytknuté, má-li soud stejného druhu z obvodu jiného vrchního zemsk. soudu aneb snad dokonce soud v cizině část agendy dotčené převzít (§ 111. J. N.),

7. určení nedostávající se nebo aspoň nevyzpytatelné místní příslušnosti v záležitostech právních patrně co do předmětné příslušnosti před soudy rak. náležejících (§ 28. J. N.),

8. zrušování právní moci nabyvších nálezů soudních k návrhu nejvyššího administrativního úřadu za příčinou vyloučení pořadu práva aneb pravomocnosti rakouských řádných soudů (§ 42. J. N.).

Činnost nejvyššího soudu v záležitostech disciplinárních upravena jest výše citovanými zákonnými předpisy.

B) Předmětná příslušnost soudů mimořádných.

§ 26. I. Pravomocnost soudu nejvyššího dvorního maršálka.

Soud nejvyššího dvorního maršálka již od 17. století podle nařízení ze dne 5. července 1642 a ze dne 17. června 1735 působí, dočká se za císaře Josefa II. a r. 1850 k návrhu rady ministerské (dv. d. 6. října 1783 č. 196. sb. z. s. a J. N. 18. června 1850 č. 237. ř. z.) dočasného súžení své působnosti. Soud tento jen k rozhodování sporu se sestupující skládá se ze 4 radů zemského soudu ve Vídni pod předsednictvím ředitele kanceláře nejv. dv. maršálka aneb náměstka jeho. Soudu tomuto jsou podřízeny podle dvorního dekretu ze dne 14. července 1815 č. 1159 sb. z. s. zachovaného čl. III. J. N. v záležitostech obecné a kausální pravomocnosti (vyjma ve věcech polabských) tyto osoby jakožto žalované:

1. Členové císařské rodiny, pokud sami nejsou jinde zeměpány. O tom, které osoby za členy cis. rodiny pokládati sluší, rozhoduje rodinný statut panující rodiny ze dne 3. února 1839. Ačkoliv císař podle čl. 1. st. zák. o moci vl. a výk. č. 145. jest nezodpovědným a tudíž moci soudu donucovací co do osob (viz Unger: System d. öst. Priv. R. I. str. 111.) nepodřízen, podle § 20. obč. z. co do soukromoprávních poměrů stojí pod soudy a tudíž pod soudem nejv. dv. maršálka.

2. Osoby, jimž zvláštním privilegiem bylo propůjčeno právo státi k soudu nejvyššího dvorního maršálka.

3. Osoby exterritoriality požívající, jestli se tomuto soudu podrobily; osoby tyto ve výkladech o pravomocnosti soudů

výše (str. 65.) uvedeny byly. Jelikož podle zásad mezinárodního práva (§ 38. obč. z.) proti osobám těmto užití lze jen moci sprostředkovací a nikoli donucovací, nařizeno bylo cis. rozb. ze dne 29. ledna 1795 dodávání žaloby žalovanému s pozváním, aby příčinu žaloby odkladil aneb o důvodech na závadu jsoucích žalobě soudu nejv. dv. maršálka vědět dal. Nesvolí-li žalovaný následkem toho k provedení sporu, vrácena bude žaloba, avšak po opětném její podání prvotní pozvání důrazně opakováno. Zůstane-li taktéž marným, dožádá se soud nejv. dv. maršálka přímé intervence ministerstva záležitostí zevnějších cestou diplomatickou (Vesque von Püttlingen: österr. internat. Privatrecht str. 254.).

Obecným soudům podrobeny jsou všechny tři skupiny osob řečených ve sporech o věcná práva k věcem nemovitým, ve sporech zrušené držby co do immobilí nebo co do práv vodních, dále z reálných břemen a konečně z nájmu a pachtu věci nemovité, ale jenom potud, pokud nejde o existenci toho práva ani o placení činže (§§ 85., 91. J. N.). Pokud členové císařské rodiny aneb osoby zvl. privilegiem tomuto soudu podřízené jsou držiteli fideikommissu aneb manství, arcí působnost řádných soudů (mimo fideikommiss založený zvěčnělým arcivév. Karlem Ludvíkem) podle §§ 116., 78. J. N. nastává.

Jiné osoby nežli výše dotčené moci soudu nejv. dv. maršálka podřízeny nejsou; zvláště žalovati dlužno u soudů obecných služebníky a zřízence osob exterritoriality požívajících, ať jsou cizinci, v kterémž případě spravovati se sluší předpisy žaloby na nepřítomné cizince připouštějícími, aneb tuzemci; pouze co do doručení žalob osobám těmto ve vyslaneckém paláci obývajícím dožádati se sluší pomocí úřadu nejv. dv. maršálka a nepodaří-li se tomu doručení, nastupovati třeba podle nařízení daných o zastoupení nepřítomného žalovaného opatrovníkem (dv. d. 2. září 1839 č. 375. sb. z. s.; § 116. sd. ř.).

§ 27. II. Právomocnost soudů živnostenských.

Soudové tito podle zák. 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z. povolání jsou k řešení soukromoprávních sporů živnostenských (gewerbliche Rechtsstreitigkeiten) mezi podnikateli a dělníky, také dílo řidičimi, pak dělníků téhož podniku mezi sebou zvláště ze společného převzetí práce, ať jde o jakoukoli hodnotu předmětu sporného

(§ 4.), a ať spor naskytne se kdykolivěk, tedy po trvání poměru aneb po zrušení jeho.

Co do podmětu předpokládá zákon osoby zaměstnané při živnostenské výrobě, ať pracují v místnosti podnikatelově aneb mimo tuto (§ 5. lit. c), ať se koná práce živnostenská aneb nádennická aneb služby kupecké (viz str. 98.; § 5.). Na čeledě a na dělníky v horách, při hospodářství polním a lesním nevztahuje se činnost soudů živnostenských, avšak rozšířena jest podle výslovného předpisu (§ 1.) také na dělníky zaměstnané při provozování železnic, parníků a v továrnách vyrábějících předměty státnímu monopolu vyhrazené vyjma vojenské.

Co do předmětu vztahuje se působnost soudů živnostenských, vylučujících řádné soudy, na všechny spory ze živnostenského poměru námezdního (mzda, konvenční pokuta, srážky; zrušení poměru; vydání a obsah vysvědčení a náhradní nároky vzhledem k tomu), zvláště také o výpověď a vyklizení ohledně obydlí v domech dělnických (třeba bezúplatně propůjčených) a o činzi za používání jich (§ 4. lit. f).

Podrobení se řádným soudům ve sporech těchto jest vyloučeno; smluvení se o řešení případu rozhodčím výborem společenstva živnostenského podle § 122. živn. novely z 15. března 1885 č. 39. ř. z. však dopuštěno (§ 3.). Spory o podpory a platy výslužné náležejí na živn. soud potud, pokud nenastoupí činnost obligatorních rozhodčích soudů pojišťovny úrazové aneb pokladen nemocničních (§ 4. lit. e).

Živnostenský soud zřídí se po vyžádaném dobrozdání sněmu nařízením ministerstva práv, kteréž určí obvod a objem působnosti jeho co do odvětví těch kterých živnostenských podniků. V čele soudu stojí starosta (po případě též náměstek) ministrem práv jmenovaný a sice k úřadu soudcovskému spůsobilý soudcovský úředník, jenž pod svou přísahou úřad (§§ 7., 11.) koná, řídí celý soud; přisedící (výhradně muže) počtem 10 volí na čtyřletí polovici podnikatelé a dělníci i dělnice těch kterých podniků soudu podřízených. Senát rozhodující skládá se z předsedy aneb náměstka soudu živnostenského a ze dvou přisedících (§ 20.). Podle různých živností utvořiti lze různé stálé odbory soudu živnostenského, zvláště na odbor pro živnost obchodní (§ 21.). Personál kancelářský se přikáže; § 7. nepraví však, že by se tak stalo od soudu v místě. Zvolení členové soudu živn. přisežně slibují svědomité konání povinností do rukou předsedy. Předseda obdrží plat ministrem práv určený (§ 7.),

přisedící náhradu přiměřených vydání a pokud jsou dělníky, též za každou funkci náhradu za promeškání výdělků (§ 13.). Náklady tyto nese stát (§ 6.), věcný náklad (místnosti atd.) obec.

Řízení provede se výlučně před živn. soudem tohoto obvodu, kdež místnost živnostenská se nachází, aneb ohledně dělníků mimo ni pracujících onoho obvodu, kdež práce se koná aneb mzda vyplácí, podle předpisů o řízení před okresními soudy ve věcech nepatrných. Strany nemohou při jednání před živn. soudem advokátem býti zastupovány; v řízení odvolacím zastoupení advokáty jest připuštěno, nikoli přikázáno (§§ 25., 30., 31.). Zastoupení příslušníky téhož povolání uznává se, vadí-li straně překážka co do osobního se dostavení aneb projednávání; příbuzní jakož zástupci neobmezeně se připouštějí.

První rok (třeba před starostou samým odbyvaný), jenž na některý z nejbližších 3 dnů po podání žaloby kladen buď, určen jest k projednání o privilegovaných obranách (§ 239. sd. ř.), jestli nezdařil se pokus narovnání a nedošlo k rozsudku pro vzdání, podrobení aneb nedostavení se (§ 28.). Avšak též k projednání a rozsouzení věci ihned při tomto roce dojití může, jestli strany přivolání přisedících se vzdají (§ 28. II.). Při přelíčení odbyvaném před soudem živn. mají předseda a přisedící právo dotázek k stranám, svědkům i znalecům.

Ve věcech do 50 zl. hodnoty rozhoduje soud živn. s konečnou platností; avšak ze všech důvodů zmatečnosti uznaných soudním řádem § 477. (nikoli jako při rozsudech v bagatelním řízení jen z důvodů v § 477., pod č. 1. — 7. uvedených, arg. § 452. sd. ř.), odvolání vznésti lze na sborový soud I. instancí, jenž o tom podle sd. ř. rozhodne.

Ve věcech vyšší ceny odvolání podle sd. ř. do neprodlužené lhůty 14denní (z prohlášení, pokud se týče dodání nálezu) na týž soud vyhrazeno jest, jenž v senátě sesíleném dvěma přisedícími živn. soudu o něm konečně rozhodne. O řízení tom platí předpisy dané o projednávání sporů v I. instanci před soudem krajským, avšak přípravných podání není. Žaloba o zmatečnost neb o obnovu místa nemá. Rekurs v mezích bagatelního řízení přípustný vyřizuje se sborovým soudem I. instancí (§§ 32., 22.).

Exekuci rozsudku co do právní moci stvrzeného (§ 1. č. 11., 58. exek. ř.) aneb narovnání před živn. soudem uzavřeného povolí okresní soud, jenž jest obecným soudem dlužníka, a není-li toho,

okresní soud, v jehož okrese jest stanovisko soudu živnostenského. Provedena buď podle exek. ř. (§ 33.).—Mimo tuto činnost přísluší živn. soudům rozhodovati o žalobách, jimiž se do 8 dnů odporovati může nálezům rozhodčích výborů živnostenských společenstev (§ 123. novely k živn. ř. ze dne 15. března 1883 č. 39. ř. z. a § 35. zák. o živn. soudech).

Zrušena jsou živnostenská rozhodčí kolegia podle § 87. c) novely 8. března 1885 č. 22. ř. z. (§ 39. zák. o živn. soudech).

Zákon o živn. soudech vstoupí půl roku po soudním řádu v platnost (1. července 1898); v místech těch, kdež živn. soudové zřízení již jsou, působiti budou dále v novém složení na př. v Liberci a Brně.

C) Předmětná příslušnost řádných soudů zřízených mimo území rak.-uhers. mocnářství.

§ 28. Působnost soudů konsulárních.

Soudové konsulární jakožto řádní soudové rak.-uhers. monarchie mimo území její (§ 4. zák. 29. ledna 1855 č. 23. ř. z.) vykonávají na základě mezinárodních úmluv původně s Tureckem uzavřených (míru Požarovického 1718, Bělehradského 1739, Sistovského 1791) právomocnost soudní spornou o status osoby aneb o práva majetková, ať již záležitost spadá pod právomocnost obecnou nebo kauzální v záležitostech obchodních a námořských, ve sporech mezi rakousko-uherskými poddanými navzájem, pak mezi těmito aneb rakouskými chráněnci s jedné strany a příslušníky jiných států jakožto žalobci s druhé strany (§ 2. nař. min. ze dne 31. března 1855 č. 58. ř. z.). — Chráněnci jsou příslušníci jiných států, kteří podle smluv mezinárodních aneb podle obyčeje ochrany konsulátu rak. uhers. požívají.

V záležitostech sporných manželských neplatnosti, rozloučení aneb rozvodu se týkajících mezi příslušníky rak. uherskými aneb rak. chráněnci v míře své zůstal obyčej, podle něhož spory ty soudům ve vlasti manželů příslušným podle povšechných zásad zachovány jsou. Spory o nemovitosti v Turecku ležící nespádají pod právomocnost soudů konsulárních (protokol ze dne 5. listopadu 1868 č. 5. ř. z. z 1869).

Právomocnost konsulárních soudů minula — nehledíc k Řecku
Soustavný úvod ve studium nového řízení sporného.

a Černé Hoře — ohledně Srbska konvencí 6. května 1881 čl. XIII., ohledně Bosny a Hercegoviny, když správa těchto zemí berlinským mírem 13. července 1878 čl. XXV. přikázána byla rak.-uh. mocnářství, jež tam zřídilo vrchní zemský soud v Sarajevě, 6 sborových a větší počet okresních soudů, a fakticky v Rumunsku, ačkoli čl. XLIX. téhož míru další trvání pravomocnosti soudů konsulárních byl uznal. V Egyptě zřízením mezinárodních tribunálů (cis. nař. 18. prosince 1875 č. 153. ř. z.) moc jejich obmezena byla na spory příslušníků rak.-uh. mocnářství mezi sebou toho času do 1. února 1899 (cis. nař. 31. ledna 1894 č. 30. ř. z.). V Tunisu přenecháno vykonávání pravomoci konsulárních soudů tamním soudům francouzským (cis. nař. 30. května 1884 č. 83. ř. z.).

Zvláštními smlouvami mezinárodními upravena byla v novějším čase pravomocnost konsulárních soudů v Persii, v říši Siamské, v Číně a Japonsku.

Ohledně sporů přednostů konsulárních soudů jakožto žalovaných vyhrazena jest příslušnost zemského soudu v stanovisku toho vrchního soudu, jenž o odvoláních z nálezů toho kterého soudu konsulárního rozhoduje (§ 9. nař. cit. z r. 1855); chce-li však přednost konsulárního soudu sám žalovati osoby podřízené tomuto soudu, žalujž u nejbližšího konsulárního soudu.

Konsulárním soudům přísluší taktéž řízení nesporné a konkursní ohledně poddaných rak.-uherských, jakož i exekuce na základě nálezů soudů Tureckých leč na nemovitosti (§§ 2., 11. cit. nař.).

Vládám obou polovic říše přísluší smluviti se s ministrem zevnějších záležitostí o to, které zákony pro konsulární soudy zavedeny býti mají (zák. ze dne 30. srpna 1891 č. 136. ř. z.).

Soudní řád nový nemá podle čl. IV. J. N. pro konsulární soudy dojíti platnosti, pročež vrchní soud Vídeňský pro tyto v Bulharsku a Rumunsku a Terstský pro ostatní a vůbec ve věcech námořských jakožto odvolací soudové a nejvyšší soud jakožto revisní soud se strany konsulárního soudnictví všechny spory u konsulárních soudů v první instanci projednané posuzovati budou podle josefinského, pokud se týče západohaličského soudního řádu (§ 18. min. nař. ze dne 31. března 1855 č. 58. ř. z. a ze dne 7. února 1862 č. 12. ř. z.).

Působnost obou dotčených vrchních zemských soudů a nejvyššího soudu ve sporech u konsulárních soudů v první instanci rozřešených pomine, až zřízen bude v Cařihradě konsulární vrchní

a nejvyšší soud, při kterýchž soudcové z obou polovic říše rovným počtem budou zasedati pod předsednictvím praesidentů alternando z těchže jmenovaných (zák. ze dne 30. srpna 1891. č. 136. ř. z.).

Rakouští a konsulární soudové poskytují sobě navzájem právní pomoci (§ 14. cit. zák. z r. 1891.).

Rakouský soud na místě konsulárních delegací povolán býti může k činnosti úmluvou vlád obou polovic říše za souhlasu ministra zevnějších záležitostí. Týmž způsobem mohlo by též nastati přenesení vykonávání konsulární pravomocnosti v cizím státě na soudy některé moci přátelské. Proti tomu nemohou rakouští příslušníci pod rak.-uherský konsulární soud náležející podrobiti se prorogací cizímu konsulárnímu soudu tamnímu (§ 10. min. nař. ze dne 31. března 1855. č. 58. ř. z.).

Kompetenční spory mezi rakouským soudem a soudem konsulárním odklizeny býti mohou jenom cestou toutéž, kterouž delegace umožněna jest (§§ 13. a 14. zák. z r. 1891.).

Zvláštností řízení před konsulárními soudy jest, že tito po marném pokusu o odbytí sporu narovnáním vybidnouti mají strany, aby písemným aneb protokolárně uzavřeným kompromisem zůstavili spor řešení rozsudím, o jejichž počet a osoby zároveň dohodnutí by se státi musilo (§ 17. nař. z r. 1855.). Nález takovýchto rozsudí rovná se co do moci své tuzemskému titulu exekučnímu (čl. IV. J. N., jehož se nedotknul § 2. exek. ř., ačkoli necituje § 1. č. 16.).

§ 29. D) Jakým způsobem se určuje hodnota předmětu sporu.

Kdykolivěk předmětná příslušnost soudu závisí na hodnotě předmětu sporu, rozhoduje z pravidla o ní cenění žalobcevo; jen v některých případech zákon sám měřítko hodnoty podává a ve výmínečném případě přezkoumání hodnoty soudem připouští. Předmět sporu určuje se žádáním žaloby (§§ 226., 235. sd. ř.); avšak cenění nároku víže jen za účelem určení příslušnosti, nevíže, pokud jde o rozsouzení sporu tím způsobem, že by odsouzený zaplacením hodnoty v žalobě udané sprostiti se mohl povinného jinakého plnění, pak-li žalobce výslovně neprohlásil obnos hodnoty za odstápné (§§ 60. IV., 56. J. N., § 410. sd. ř.).

Sluší tudíž řídit se těmito pravidly:

1. Nejsou-li peníze, ať již přímo požadované nebo jakožto odstupné anebo alternativně pohledávané, předmětem sporu, rozhoduje o hodnotě sporného předmětu vlastní cenění žalobce (§ 56. II. 60. J. N.). Při závazcích k placení určitého obnosu cizí měnou hleděno buď ke kursu bursovnímu (čl. 37. sm. ř., čl. 336. obch. z.). Zvláště rozhoduje také žalobcem udané interesse při žalobách o vykonání práce aneb úkonu (na př. složení přísahy vyjevovací čl. XLII. sd. ř.), nebo o jinaké plnění osobní (složení účtů) nebo o snášení čehosi (služebnost) nebo o opominutí čehosi, dále též při žalobách o projev vůle, jakož i při žalobách určovacích bez rozdílu, zda-li jde o kladnou (zvláště také juris hereditarii petitio §§ 125. a 126. nesp. řiz.) neb zápornou a rovněž zda-li jde o bytí aneb nebytí právního poměru aneb oprávnění aneb jen o pravost či nepravost listiny (také o nepravost testamentu, § 228. sd. ř. čl. XXXVIII. sd. ř.), vyjímajíce arcíř určovací žaloby ohledně pachtu a nájmu, o nichž zvláštní předpis má § 58. J. N. (§§ 59., 56. II. J. N.). Při závazcích alternativních co do plnění jinakého nežli peněz rozhoduje povždy žalobcevo cenění (princip § 56. II. odst. J. N.); arcíř nebude moci vykonati žalobce právo volby žalobou, pokud jemu výmínečně nepřísluší (§ 906. obč. z.). Při závazku, jehož se zhostiti může dlužník plněním jinakým nežli ujednaným (facultas alternativa), rozhoduje hodnota plnění žalobcem požadovaného (§ 56. II. J. N.) nikoli náměstného vybyvání žalovaným zvoleného snad již při prvním roku podrobením se žalobě (§ 395. sd. ř.).

Nerohoduje tedy u nás vyhledávání ceny soudem; ale výminkou sborový soud první instance pokládaje cenění žalobcevo, jfmž spor podle zámyslu jeho okresnímu soudu odňat býti má, dle pravděpodobnosti za přílišné a k obcházení okresního soudu namířené, může z moci úřední naříditi vyhledávání pravé ceny předmětu sporného třeba prvé ještě, nežli rok k jednání o žalobě byl položen. Zákon praví v § 60., J. N. „vor Anberaumung der mündlichen Verhandlung“, což vzhledem k jasnému předpisu § 230. I. sd. ř. znamená, že ještě prvé nežli se první rok ustanoví, vyhledávání hodnoty věci soudem diti se může, nikoli teprve při tomto roku. Arcíř může vyhledávání takové ještě při i po prvním roku býti provedeno, jelikož k nepřislušnosti, již prorogací shojiti nelze, z úřední moci hleděti dlužno (§ 43. J. N., § 240. II. sd. ř.) a podle § 104. J. N. spory všechny k okresním soudům náležející podrobením se stran ke krajským soudům vztahovati nelze. Tudíž také

při nedostavení se žalovaného k prvnímu aneb pozdějšímu roku (§§ 396., 399. sd. ř.) k vyhledávání dotčenému dojiti může (§ 401. sd. ř.). Vyhledávání pak diti se může buď slyšením stran (arcíř nepřisezně) anebo ohledáním věci a konečně i slyšením znalců, jestliže se způsobem posléz dotčeným nezdraží a neprotáhne věc značně.

Nastane-li následkem tohoto zjištění skutečné ceny postoupení sporu okresnímu soudu, ponese útraty předchozího tohoto pátrání vždycky žalobce (§ 60. J. N.), byť i ve sporu zvítězil.

2. Výjimkou zákon měřítko hodnoty nároku určuje:

a) Při věcech nemovitých podrobených pozemkové aneb činžovní dani (a contr. domovní třídní) stanovena budiž cena podle obnosu, který je základem vyměření poplatku z převodu věci takových (§ 60. J. N.), tudíž 70násobným obnosem daně pozemkové a 60násobným obnosem daně činžovní (§ 50. zák. poplatk. 9. února 1850; nař. min. fin. ze dne 25. ledna 1884 č. 18. ř. z. a § 13. zák. 9. února 1882 č. 17. ř. z.). Rozdilu nečiní, zdali nárok z věcného neb z obligačního práva žalobou se vznáší. Při sporech z rušené držby arcíř cena jest nerozhodna (§ 49. č. 4. J. N.).

β) Při sporech o pojištění pohledávky nebo o právo zástavní (§ 57. J. N. a zajisté také o kupecké právo retenční dle čl. 315. obch. zák., čl. VI. č. 5. J. N. argum. § 11. konk. ř. a § 263. exek. ř.) rozhodnou jest pohledávka, o jejíž pojištění jde, nebo případná menší cena předmětu k pojištění sloužícího (§ 57. J. N.). Lhostejno jest, jde-li o movitou zástavu aneb o hypotéku, při níž však v případě, kdy cena zastavené věci rozhoduje, arcíř k ceně celé, nikoli jen k ceně k uhrazení pohledávky zbývající po srážce předcházejících hleděti sluší. Lhostejno jest dále, jde-li o bytí či nebytí zástavního práva. Při úvěrní hypotéce rozhodným jest pojištěný nejvyšší obnos (§ 14. knih. ř.). Byla-li žaloba o zaplacení dluhu s žalobou o snášení prodeje zástavy (§§ 447., 461. obč. z.) spojena (§§ 91., 95. J. N.), arcíř povždy rozhoduje obnos pohledávky (§ 56. II. J. N. a slovo „nur“ v § 57. J. N.). Avšak žaloba odpůří o bezúčinnost zástavního práva nespadá pod § 57. J. N. Co se týče žaloby záporné určovací ohledně pohledávky zástavcu pojištěné se žalobou o výmaz spojené (§§ 91., 95. J. N.) rozhodným bude předpis § 57. jakožto speciální oproti § 56. II. in fine jakožto povšechnému. Odpor kohosi třetího proti exekuci (intervence exekuční § 37. exek. ř.) též dovolává se toho, že věc exekucí dotknutá prosta jest soudcov-

ského práva zástavního s jeho oprávněním k ní nesrovnalého; avšak obnos pohledávky, pro kterou zástavní právo soudcovské dobyto bylo, zde lhostejný jest, poněvadž žaloba (§ 37. exek. ř.) odkázána jest k soudu exekucí povolujícímu, pokud se týče ji vykonávajícímu nehledie k roztržení předmětné příslušnosti mezi okresní a krajské soudy (§ 38. exek. ř.). Ve sporech o pořadí pohledávky právem zástavním zjištěné v řízení exekucí nerozhoduje obnos její. Po zabavení věci movité domáhati se může kdosi třetí, jenž ji nedrží, ačkoli k ní má práva zástavního, žalobou svého nároku na to, aby předem byl uspokojen z výtěžku věci zabavené u soudu exekučního (okresního) § 258. exek. ř.; na obnosu pohledávky nezáleží. Žaloba, kterou se odpor proti rozvrhu výtěžků vnučené správy aneb podstaty dílčí po dražbě nemovitosti aneb svrchků k platnosti přivádí, náleží na soud exekuční §§ 128., 231., 286. exek. ř. nehledie k pohledávce, již výhodnější přednost získána býti má.

γ) Při sporech o právo k občasnému vybírání úroků, důchodu (ze smlouvy § 1284. obč. z., ze zákona § 1264. obč. z., z provinění § 1325. obč. z., z fideikomissu § 240. pat. nesp., z reálního břemena), plodů, požitků (také dividend čl. 216. II. obch. z.) a jiného poskytování toho způsobu rozhodný je několikeronásobný obnos roční dávky, různý podle rozdílného trvání práva vybírati tyto dávky (§ 58. J. N.) a sice při trvání navždy 20násobný, při trvání neurčitém aneb na doživotí určeném 10násobný, při trvání určitém podle obnosů neb hodnoty dávek spočtených v tom období k placení dospívajících, nikdy však více nežli 20násobný obnos. Dávky zadrželé současně s žalobou o uznání práva k vybírání dávek těch zažalované nejsou vedlejší nároky podle § 54. II. J. N.

δ) Při sporech o existenci pachtu nebo nájmu, též podnájmu, rozhodný jest úhrnný obnos pachtovného nebo nájemného připadající na dobu spornou (§ 58. II. J. N.). Ustanovení toho obdobně užití nelze při societas partiaria (§ 49. č. 5. J. N.), poněvadž napřed známo není, kolik vůbec každého roku ze statku vytěženo bude, pročez také alikvotní část plodů vypočtena býti nemůže; rozhoduje tudíž i zde cenění žalobcovo (§ 56. II. J. N.). Lhostejno jest, jde-li o nájem věci aneb práva.

3. Předmět sporný ceněn buď podle času, kdy podána byla žaloba na soud (§ 54. J. N., §§ 226., 232. druhá věta, 434. sd. ř.); doba podání na soud procesní, nikoli sepsání u jiného soudu v při-

padě § 64. č. 4. sd. ř. rozhodnou jest. Pozdější změny v ceně předmětu sporného anebo ztenčení žalobního žádání (restrictio petiti) jsou bezvýznamny, rovněž jako odpůrcem podaná žaloba na vzájem (podle § 96. J. N.). Tím méně nařízení soudu týkající se sloučení aneb dělení sporu v tomto ohledu významu míti může (§§ 187., 188. sd. ř.). Jelikož částečným rozsudkem se jednotný spor z části vyřizuje, nemůže snad co do nevyřízeného dílu znovu posuzována býti předmětná příslušnost (§ 54. J. N. „der Zeitpunkt der Anbringung der Klage“). Arcif rozšířením prosby žalobní změna co do příslušnosti předmětné nastati může (§ 235. I. sd. ř.).

4. Hleděti sluší jedině k ceně hlavní věci; nebudiž cena zvyšována o hodnotu příslušenství jakékoli povahy (omnis causa rei), aniž pak snížena odpočtením vzájemného plnění žalobcova (§ 56. III. J. N.), k němuž též zároveň ochotu svou prohlašuje (§ 8. exek. ř., § 1052. obč. z.). Co do příslušenství výslovně zmiňuje se výpočtem taxativním § 54. II. J. N. o příbytku, plodech, úrocích (patrně bez rozdílu, zdali byly ujednány aneb ze zákona placeny býti mají), o škodách (k nimž náleží též ušlý zisk, § 1323. obč. z., čl. 283. obch. z.), o nákladech (patrně mimosoudních i soudních). Konvencionální pokuta náleží ke škodám (§ 1336. obč. z.), nesprošťující původního závazku Arcif předpokládá se, že požadavky dotčené v skutku jakožto vedlejší, tedy co příslušenství se požadují; tím by nebyly, jestli by ohledně nich pro případ odmítnutí žádání žalobního co do hlavní věci případné (eventuální) žádání bylo by vznášeno. Konvencionální pokuta pozbyla by výminkou povahy vedlejšího nároku, jestli by zvláště ujednáno bylo, že plněním její dlužník původního závazku prost jest (§ 1336. in fine obč. z.); kdež by pak volba věřiteli příslušela. Tím liší se arcif konvencionální pokuta od arrhy poenitentialis (Reugeld § 909. obč. z.), kdež věřitel jen o plnění žalovati může a dlužník (alternativa facultate) plnění se sprostí litkupem (srovn. Randa: Gerichts-Zeitung 1869 Nr. 76.).

5. Nároky touž žalobou dobývané samostatně buďtež spočteny, ať jde o hromadění předmětné nebo podmětné a ať nároky současně dobývané z téhož aneb z různých právních základů vcházejí (§§ 227. a 11. sd. ř.). Při korreálním oprávnění aneb závazku arcif jest jen jedině plnění (§§ 891., 892. obč. z.). Dobývá-li se výsledný t. j. z porovnání několika vzájemných pohledávek obou stran vycházející nárok (saldo), spočteny buďtež všechny žalobcovy pohledávky, z nichž onen nárok byl vyvozen (§ 55. J. N.). S tímto případem

nesluší mísiti žalobu věřitele cum compensatione podanou, dovola-
vající se zaplacení přebytku (§ 1438. obč. z.).

6. Žaluje-li se o zaplacení části nějakého zbytku, hleděno buď
k celému zbytku (§ 55. J. N.).

II. Místní příslušnost.

§ 30. O místní příslušnosti věcí sporných vůbec.

Kdežto převahou rozhodují ohledy veřejné o rozřídění agendy
mezi různé druhy soudů (předmětná příslušnost), při upravení místní
příslušnosti hlavně přihlížeti nutno k zájmům zúčastněných soukrom-
níků totiž k tomu, aby spor vymáhal co nejméně času i nákladu a
aby veden býti mohl tam, kde usnadněno jest vyhledání pravdy a
na snadě jsou pomůcky.

Soud místně příslušný (forum, Gerichtsstand) jest soudem
obecným, jestliže všechny žaloby na určitého žalovaného
u něho vznést lze, předpokládaje arciť, že jest předmětně příslušným
(srovn. nadpis § 65. J. N.). Proti tomu mluví se o soudu zvláštním
(besonderer Gerichtsstand), jestliže jenom určité žaloby u něho pří-
pusny jsou (srovn. nadpis § 76. J. N.).

Soud zvláštní jest na výběr daným (Wahlgerichtsstand, forum
electivum), jestliže žalobci volba vyhrazena jest mezi několika soudy
rovnou měrou povolánými (§§ 86—99. J. N.); oproti tomu soud jest
výlučným (ausschliesslicher Gerichtsstand, forum necessarium), nelze-li
vůbec žalobu, o níž jde, u jiného soudu podat, nežli který zákon
vykázal (§§ 76—83. J. N.).

§ 31. A) Obecný důvod příslušnosti místní.

I. Ohledně osob fysických:

Obecným důvodem příslušnosti místní stran osob fysických jest
bydliště žalovaného (Actor sequitur forum rei). Rozdíl se nečiní,
jde-li o tuzemce či o cizozemce (§ 66. J. N. slovo: Person), leč by cizo-
zemci exterritoriality účastní byli a tudíž jen u soudu nejvyš. dv.
maršálka žalování býti mohli (čl. III., IX. J. N.), jemu se podro-
bivše. Bydliště je místo, které sobě osoba zvolila za střed své čin-
nosti, jsouc toho úmyslu stále tam setrvati; zakládá se corpore
et animo t. j. pobytem trvalým i s úmyslem tam dliti (I. 20. D.

50. 1.). Úmysl ten dokázati lze přímo nebo z okolností (§ 66. J. N.).
Scházíť při vykázání vnučeného obydlí (ústav choromyslných, věznice).
Obec, kdež osobě přísluší domovské právo (domicile politique), ne-
rovná se bydliště, neméně úřední působíště, neboť úředník v Praze
úřadující bydletí může v předměstí. Tím, že někdo má kdesi závod
aneb hospodářství, o sobě nezakládá se bydliště (§ 87. J. N.).
V místě, kde zřízeno jest okresních soudů několik, hleděti sluší
k bydliště v tom kterém obvodě (§ 103. J. N.).

Má-li kdo v různých obvodech soudních bydliště, přísluší
žalobci mezi těmi soudy volba (§ 66. J. N.). Na soud obecný vznésti
lze všechny žaloby, pokud odkázány nejsou na soud výlučný
jiný; na př. soud rei sitae (§§ 81., 82., 83. J. N.); avšak sám
výlučným není, leč ve sporech manželských, konkursních a z pra-
vidla pozůstalostních (§§ 76., 77., 105. J. N., čl. VII. J. N.). Pro-
rogací měněn býti může § 104. J. N. Avšak při žalobách z obchodů
splátkových (Ratengeschäfte) t. j. z prodeje svrchků učiněného
u provozování živnosti obchodní aneb jinaké za cenu, která ve
splátkách (lhůtách) zaplacená býti má, a při němž věc koupená
prvé se odevzdá, než-li celá cena zaplacená jest, dlužník bydlicí
v tuzemsku o zaplacení této ceny výlučně u soudu svého byd-
liště žalován býti má a jinému soudu podrobiti se nemůže (§ 6.
zák. ze dne 27. dubna 1896 č. 70. ř. z.). Soud bydliště zavazaneho
významu má též v řízení exekčním; neboť rozhoduje v první
řadě o místní příslušnosti co do povolení exekuce na základě
cizozemského rozsudku (§ 82. J. N.) a tuzemského titulu exekčního,
jenž utvořen byl bez spolupůsobení civilního soudu (§ 4. č. 6., § 1.
č. 8., 10.—17. ř. exek., § 33. zák. o živn. soudech), jakož i co do
povolení prozatímního opatření před zahájením sporu aneb opět před
započetím exekuce po právoplatném nálezu (§ 387. exek. ř.).

Výminkou bydliště žalobce o určení místní příslušnosti
rozhoduje, totiž při žalobě z retenčního práva kupeckého (čl. 315.
obch. z., čl. VI. č. 5. J. N.), při žalobě odporující nálezu správního
úřadu vojenského, jimž příslušniku branné moci náhrada škody po-
rušením služební povinností způsobené uložena byla (§ 2. zákona
6. června 1887 č. 72. ř. z.; čl. XI. č. 5. sd. ř.) a podpárně při
žalobě z poměrů manželů aneb rodičů o práva osobní (§ 100. J. N.).

Bydliště končí se přeložením jeho do jiného místa, třeba
vystěhováním ze státu (arciť pouhé prohlášení úmyslu nestačí) anebo
naprostým opuštěním stálého obydlí, konečně smrti; bývalé

bydliště po určitou dobu působnost svoji zachovává (§§ 97., 77., 105. J. N.).

Ačkoli z pravidla bydliště zakládá se na vůli svéprávné osoby ničímž neobmezené (*domicilium voluntarium*), někdy jeví se býti důsledkem jistého právního závazku (*domicilium necessarium*). Zákon určuje totiž bydliště buď vzhledem k veřejnoprávní povinnosti plynoucí z poskytování služeb státu, buď zřetelem k soukromoprávní povinnosti vyplývající ze svazku rodinného v případech následujících:

1. U aktivně sloužících příslušníků vojska, námořnictva a zemské obrany, zvláště také u těch osob, které při vojenské správě slouží, konečně u četnictva za bydliště platí místo garnisony. Při změně garnisony působí dřívější, až se dorazí do nové v této polovici říše. Ohledně vojenských osob mimo tuto polovici říše se zdržujících platí za bydliště místo poslední tuzemské garnisony onoho oddělení, ku kterému osoby tyto náležejí, anebo místo poslední zdejší garnisony té které osoby (§ 68. J. N.). Tímto předpisem zrušen §§ 10. a 11. zák. ze dne 20. května 1869 č. 78. ř. z., což článek II. J. N. výslovně připomíná. Osoby vojenské, které samy bydliště založiti nemohou t. j. nezletilci ať manželského aneb nemanželského původu, v místě garnisony mají soud zaměstnání (§ 86. J. N.), jenž arcí jen ohledně majetkových práv působnost potud osvědčí, pokud nezletilci spůsobilosti processní požívají (§ 2. sd. ř.). Předpis § 68. J. N. jakožto výmínečný vztahovati nelze na stráž finanční (ohledně kteréž dosud platný dv. d. 28. září 1842 č. 643. sb. z. s. jest zrušen článkem I. J. N., jelikož J. N. o soudu bydliště podrobně předpisy podává), bezpečnostní aneb justiční.

2. Státní úředníci a zřízení rakouští nebo rakousko-uherského mocnářství službu mimo tuto polovici říše konající (na př. při vyslanectví, konsulové z povolání), podrží svůj obecný soud dle dřívějšího bydliště v Rakousku; neměli-li zde své bydliště anebo nelze-li je zjistiti, platí o nich, že mají ve Vídni svůj obecný soud. Pokud by spor však před okresní soud náležel, přikázán jest tomu okresnímu soudu, v jehož obvodě jest sídlo ministerstva zevnějších záležitostí (§ 69. J. N.).

Při určování obecného soudu podle bývalé tuzemské garnisony a podle bývalého zdejšího bydliště státního úředníka prodlužuje se působnost někdejšího domicilu na dobu po skutečném zrušení jeho; jsou to případy tak zv. *domicilium fictum* nauky procesní (srovn. s tím § 97. J. N.).

O žalobě na představeného konsulátu srovn. výše podané výklady (§ 9. min. nař. 31. března 1855 č. 58. ř. z. viz str. 114).

3. Bydliště manžela je bydlištěm choti (bydliště rodinné, *domicilium familiare*) třeba svéprávnosti postrádající a trvá do rozvodu, rozloučení aneb ovdovění. Nezletilá vdova aneb manželka rozvedená aneb rozloučená vrací se pod ochranu zákonnou otce a tudíž také pod obecný soud jeho (§ 175. obč. zák.). Ve sporech manželských příslušným jest z pravidla soud (sborový I. instancí § 50. J. N.) posledního společného bydliště manželů § 76. J. N. (výminka v § 100 J. N.). Bydliště otce jest taktéž bydlištěm manželských (ať jen legitimovaných) dítek v otcovské moci postavených a osvojených, trvající do jich svéprávnosti, aniž by se změny dočkalo uhasnutím aneb bezúčinností moci otcovské (§§ 176., 177. obč. z., §§ 70., 71. J. N.). V nauce mluví se v těchto případech o bydlišti odvozeném, ježto se řídí ohledně osob zákonné ochrany pozívajících podle bydliště toho, kdož ochrany té (§§ 91., 147. obč. z.) jim poskytovatí povinen jest. — Bydliště rodinné nemine ohledně manželky svolením manžela k provozování obchodu manželkou v jiném místě, ač tím spolubyti zdviženo jest (čl. 7. obch. z.), v kterémž případě se ohledně žalob na takovou obchodnici zvláštní soud zaměstnání (§ 86. J. N.) osvědčí. Francouzským právem (*code civil* čl. 108.), uznané odvozené bydliště poručenců a opatrovanců podle *établissement principal* (čl. 102. tamže) poručníka aneb opatrovníka našemu právu známo není, vyjma případ čl. VI. č. 6. J. N. Přestěhování se ovdovělé matky jinam z bydliště zemělého manžela nedotýká se *domicilii familiaris*, pokud se dítek dotýče, ačkoli následkem toho část agendy poručenské na jiný soud přenesena býti může (§ 111. J. N.).

Bydliště rodinné nevyskytuje se a mohou choť a dítky samostatné bydliště zvolením místa trvalého pobytu sobě založiti:

α) u osob vojenských, nežijí-li ve společné domácnosti s hlavou rodiny (§ 73. I. J. N.);

β) u úředníka nebo zřizence mimo tuto polovici říše úradujícího, jenž vzdálen jsa rodiny službu koná (§ 73. II. J. N.). To platí zvláště také o dítkách nezletilých úmrtím matky již osiřelých; motivy vládní osnovy str. 75. dotýkají se toho případu, že nedospělé dítky pod záštitou dospělého avšak nezletilého sourozence samy v této polovici říše zůstaveny byly za účelem vychování a vzdělání

2) Zanechal-li manžel opustiv bydlíště rodinné v této polovici říše choť svou, místo trvalého jejího pobytu jest jejím bydlíštěm samostatným až do návratu muže zde se opět ubytujícího (§ 70. J. N.) na př. když manžel řemeslník do Bosny odejde, aby se tam domohl samostatnosti při živnostenském podniku.

4. Obecný soud nemanželské matky je soudem dítko jejího až do jeho svéprávnosti, byť i matka prvé zemřela (§ 72. J. N.). Dítko nemanželské, jež opatřeno jest ve veřejném ústavě ku zákonnému zastoupení děcka povolaném (dv. d. 17. srpna 1822 č. 1888. sb. z. s.) anebo na útraty takovéhoho ústavu jinde, třeba v cizozemsku, podřízeno jest po dobu opatření soudu stanoviska ústavu. Po vystoupení z opatření tohoto patří dítko nemanželské, jehož matka jest neznáma, jakož i nalezenec pod soud svého trvalého pobytu (§ 77. II. čl. VI. č. 6. J. N. min. nař. z 21. srpna 1856 č. 150. ř. z.). Odvozený soud manželky zakládá sám opět odvozený soud děcka jejího, bylo-li prohlášeno za nemanželské, ač se narodilo po trvání manželství (§§ 156., 158. obč. z.).

Soud odvozeného bydlíště čeledi minul, nahrazen byv soudem zaměstnání (§ 86. J. N.).

Osoby, nemající ani v tuzemsku ani jinde bydlíště, obecný svůj soud mají v místě dočasného pobytu v tuzemsku jakéhokoli trvání, třeba nahodilého. Záleží na tom, aby v čas pobytu („jeweiligen Aufenthaltes“ § 67. J. N.) v tom kterém obvodu soudu předmětně příslušného lze bylo, doručiti jim žalobu (§ 29. J. N.). Avšak tento podpůrný obecný soud neplatí ohledně manželky a nezletilých dítek osoby dotčené. Soud skutečného pobytu předchází soud podle někdejšího bydlíště určený. Nedostává-li se ani dočasného pobytu zdejšího anebo není-li místo pobytu známo, žalovány buďte dotčené osoby ze závazků, které za svého pobytu zde t. j. kdekoli v této polovici říše založily, anebo které zde splniti mají, u soudu někdejšího bydlíště anebo aspoň někdejšího pobytu zdejšího (§ 67. J. N.). Na důvodu zavazujícím nezáleží, ať závazek vznikl ex contractu, delicto nebo ex variis causarum figuris. Ohledně správy vedené na základě zmocnění aneb nezmocněného jednání bude tím forum gestae administrationis, nové J. N. neznámé, po případě nahrazeno. Nesluší konečně přehlédnouti, že pro nároky z kterýchkoli práv majetkových osoby zde bydlíště postrádající žalovati lze u zvláštního soudu majetku (§ 99. J. N.).

II. Osoby právnické, ať jsou hromadnou osobou aneb nadací, jakož i jim v právu processním na roveň postavená sdružení osob, jež pod společným jménem (firmou) žalovati lze, nemají společného obecného soudu; sluší tu rozeznávati:

1. Erár t. j. stát jakožto podmět práv majetkových, ať jde o celou říši, ať jenom o tuto polovici její, žalovati sluší u soudu sídla finanční prokuratury (§ 74. I. J. N.), která jest advokatem fisci.

2. Země žalována budiž u sídla zemského výboru (§ 74. II. J. N.).

3. Obce žalovány buďte u soudu sídla zastupitelstva obce (§ 74. II. J. N.), zajisté tudíž také okres, pokud o majetková práva jde, u soudu sídla okresního zastupitelstva (§§ 56., 61. zák. pro král. české 25. července 1864 č. 27. z. z.).

4. Veřejné korporace dosud neuvedené a fondy, kostely a obročí, nadace, všeužitečné ústavy (porodnice, nemocnice, sirotčince, chudobince a pod.), spolky kterékoli, pokladny pomocné zajisté také bratrské pokladny § 16. zák. ze dne 28. července 1889 č. 127. ř. z. (čl. IV., č. 2. sd. ř.) a jiné k fyzickým osobám nenáležící podměty právní, majetkové podstaty (nikoli hereditas iacens § 77.), konečně obchodní společnosti II. knihy obch. z., společenstva hospodářská podle zák. z 9. dubna 1873 č. 70. ř. z. a těžířstva žalovati sluší u soudu, v jehož obvodu je sídlo jejich, zač v pochybnosti místo správy pokládáno budiž (§ 75. J. N.). Místo vedené správy společnosti, těžířstva není vždy totožné se stanoviskem podniku průmyslového, hornického (arg. § 87. J. N.), aniž pak u akciových společností s místem valných hromad.

Zastupuje-li zástupce eráru nebo země některý z výše dotčených právních podmětů smyšlených, anebo spravuje-li obec, pokud se tkne okres jmění jeho, platí o místní příslušnosti předpisy výše pod č. 1—3. vytknuté; předpisy o zastupování dotčených právních útvarů zůstaly nedotknutými čl. IV. č. 1., 2. sd. ř. (Blížší výklady o zastupování těchto podmětů processních srovnej v nauce o stranách sporných § 34.)

Výhody ohledně místní příslušnosti, které některým ústavům, spolkům a společnostem propůjčeny byly buďte stanovami, zákonem prohlášenými anebo aspoň státem schválenými, zůstaly nedotknuty (čl. V. J. N. § 75. J. N.) na př. ohledně banky hypoteční král. českého (výn. místodrž. 2. srpna 1888 č. 43. zemsk. z.).

Obecný soud dotčených útvarů právních trvá až do jich zrušení,

leč by právem ještě další trvání uznáno bylo, jako se stalo při obchodních společnostech až po úplné provedení likvidace, pokud se týče fusí při akciových (čl. 144., 172., 244., 247. II. obch. zák.; § 50. zák. o společenstvech).

Cizozemské ústavy, společnosti, společenstva a jiná sdružení se osob, rovněž též cizozemské podstaty majetkové (konkursní) žalovati lze u soudu onoho místa, kdež mají stálé své zastoupení pro tuzemsko aneb alespoň orgán, jenž obstarává obchodní záležitosti jejich, konečně i u soudu podle majetku (§ 99. J. N.). Zruší-li se cizozemská právnická osoba ve vlasti její, majetek její v tuzemsku jakožto věci ničí (droit d'épave) fiscus převezme; řízení v případě takovém předepsané dvorským dekr. 26. září 1846 č. 985. sb. z. s. a nejvyšším rozhodnutím ze dne 28. září 1854, jež dítí se má za spolupůsobení ministerstva zevnějších záležitostí a financí, jakož i dvou soudců nejvyš. soudu, zrušeno nebylo novým soudním řádem (arg. čl. IX. odst. 1. J. N.).

B) Zvláštní soudy.

§ 32. I. Vylučné.

Různé ohledy vedly k vytčení četných zvláštních soudů vylučných; při sporech manželských (ad 1.) uvážení, aby zlomyslným přestěhování se manžela do ciziny nebyla choti odňata aneb stížena možnost dojítí práva (motivy vl. osnovy str. 76.), v případech 2., 3., 5. snaha soustřediti spory v stanovisku soudu (aneb úřadu č. 4.), aneb přímo při soudě, jemuž řízení nesporné aneb konkursní v těchže věcech přísluší; v případech č. 6. a 7. zaručení plné nestrannosti ve sporech soudců samých; a pokud jde o forum rei sitae č. 8. a 9. žádoucí blízkost knihy pozemkové a možnost ohledání (motivy vl. osnovy str. 78.) i vytěžení bezprostřednosti řízení třeba slyšením svědků i znalců in loco rei sitae. — Vylučnost soudu prorogací nepřekáží (§ 104. J. N.).

1. Žaloby u věcech manželských t. j. o rozvod, rozloučení, žaloby o neplatnost manželství, jakož i žaloby o nároky z manželského poměru, které nejsou ryze majetkové povahy, nutně vzneseny buďte na sborový soud I. instancí posledního společného bydliště manželů (§ 76. J. N.). Předpokládá se společné bydliště podle práva založené (§ 73. J. N.), nikoli faktické (na př. vede-li chof

obchod jinde se svolením muže). Při tom rozdílu nečiní, zdali manželka aneb manžel žalobou nastupují; aniž zdali manželé jsou tuzemci aneb cizozemci, ačkoli ohledně posléze dotčených podmínkou příslušnosti rak. soudů jest bydliště, nikoli jen pobyt, jak dv. d. 23. října 1801 č. 542. sb. z. s. výslovně byl prohlásil, jenž není předpisem o příslušnosti, nýbrž uznáním zásady práva mezinárodního o mezích pravomocnosti soudů tuzemských proti cizozemcům a tudíž zrušen není (čl. I., IX. odst. 1. J. N.). Rozsudky cizích soudů (též uherských) co do status osoby, tedy i o platnosti manželství týkají-li se rak. státního poddaného, vykonány býti nesmějí proti němu rakouským soudem (§ 81. č. 3., 86. č. 2. exek. ř.).

Předpis § 76. J. N. platí též o zavedení úředního vyhledávání neplatnosti manželství pro překážku veřejnoprávní bez žaloby (§ 94. obč. z.). Ohledně žalob manželských přednosty sborového soudu I. instancí, které by na tento podány býti měly, osvědčilo by moc svou forum vytknuté v § 79. J. N. Spor o rozloučení manželství israelitů pro cizoložství choti žalobou také u výše dotčeného soudu podanou se zahazuje, ale řízení o této žalobě neděje se ve formách pro ostatní spory manželské dvorským dekretem ze dne 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s. předepsaných, nýbrž podle předpisů s. ř. (§ 135. obč. z.) čl. I. sd. ř.

Žaloby výše dotčených druhů na tuzemce, jenž zde bydliště nemá a též společné bydliště se svým spoluzemcem zde neměl, podány buďte u obecného sborového soudu žalobce o v a, a není-li ani tohoto soudu v tuzemsku, pak u zemského soudu ve Vídni (§ 100. J. N.). Významu to mítí bude ve sporech rak.-uhers. poddaných konsulárním soudu podrobených (viz § 2. nař. 31. března 1855 č. 58. ř. z. a výše podané výklady o soudech konsulárních str. 113.).

Ve sporech o rozvod může po trvání rozepře soud processní ohrožené straně povoliti slušné oddělené obydlí § 107. obč. z. a manželce žalobkyni vyměřiti zatímni slušnou výživu §§ 91., 1264. obč. z. (§ 382. č. 8., 387. exek. ř.); před podáním žaloby příslušným jest okresní soud bydliště manžela, jenž o rozvod žalován býti má (§ 387. II. exek. ř.). Dobrovolný rozvod vůbec a rozloučení manželství israelitů podle § 133. obč. z. dodáním listu o zapuzení náleží před okresní soud, při němž manžel má svůj obecný soud (§ 114. J. N.). Oznamení o opětuném spojení manželů takto se rozstoupivších (§ 110. obč. z.) učiněno buď u soudu prohlášení co do rozvodu vyslechnuvšího anebo u soudu okresního dočasného společného jich

bydliště, kterýž pak o tom oznámení zašle soudu výše dotčenému (§ 114. J. N.).

2. forum hereditatis. Pozůstalost po tuzemci projednává se u okresního soudu bydliště zůstavitele, zvláště také pozůstalost manželky aneb nezletilého děcka, jež za trvání svazku rodinného a za živobytí hlavy rodiny po právu zvolily bydliště samostatné (§ 70, II. 73. J. N.). Výminkou jen pozůstalosti po tuzemcích, kteří byli majiteli velkostatků aneb manství, projednává sborový soud I. instancí, při němž zůstavitel měl svůj soud obecný (§ 105. J. N.). Konečně výmínečná pravomocnost obchodních soudů ve Vídni a Terstu co do projednávání pozůstalostí kupců, jejichž firma zapsána jest v tamějších rejstřících obchodních, jakož i veřejných společníků (nikoli jinde bydlicích) společností tamže do rejstříků zapsaných, byť i reality do pozůstalosti náležely (nař. cis. 21. prosince 1855 č. 1. r. 1856 ř. z.), rozšířena byla na Pražský soud obchodní (čl. VIII. č. 2. J. N.). Pokud pozůstalost cizince soudu vlasti jeho k projednání zůstavena býti musí (mobilární, šetří-li cizina reciprocity §§ 23., 140. pat. o říz. nesp.), také rozsuzování sporů o nárocích dědiců, odkazovníků a věřitelů zde se zdržujících zůstaveno buď cizím soudům, ačkoli jest povinností rak. soudů o ochranu nároků těch prvé, nežli se vydá pozůstalost do ciziny, pečovatí (§§ 137—139. pat. o říz. nesp.; čl. VIII. č. 3. J. N.).

Kdežto dosud platné právo důsledkem názoru obč. z., že pozůstalost jest smyšleným celkem majetkových práv a závazků zůstavitelových (§ 547. obč. z.), soustředilo všechny žaloby pozůstalosti se týkající u soudu pozůstalostního (§ 37. staré J. N. z r. 1852), sluší dle nové J. N. rozeznávatí:

a) K soudům (okresním aneb krajskému) toho místa, kdež pozůstalost se projednává, náležejí podle hodnoty a povahy (§§ 49., 50.) až do právní moci nabyvšího (anhängig § 77. J. N., §§ 12., 177. pat. nesp.) odevzdání pozůstalosti oprávněnému dědici (pokud se týče vydání její jako odúmrtí státu § 760. obč. z. § 130. pat. nesp.) žaloby o určení práva dědicického, z kteréhokoli důvodu delačního (§§ 125. a 126. pat. o říz. nesp.), také žaloba pozůstalého manžela o právo poživací alikvotní části dědictví (§ 757. obč. z. legatum ex lege), (nikoli o vydání dědictví, jelikož žaloba tato odevzdáním pozůstalosti podmíněna jest § 823. obč. z.), jakož i žaloby o vyplacení aneb doplnění dílu povinného (§§ 775., 784. obč. z.), žaloby o odkazy ať mají za předmět cokoli a ať již

vznášejí se na dědice nebo na jiného jimi obtíženého na př. žaloba sublegatáře (§§ 649., 650. obč. z.); rovněž žaloby z jinakých porizení na případ smrti (§ 956. obč. z.) a konečně žaloby věřitelů pozůstalostních (§ 811. obč. z.), také o činži aneb pachtovné věci nemovitě (§ 49., č. 5. J. N.), kdekoli ležící (§ 83. J. N. a contr.). Spory o dluhy zůstavitele ratione causae k okresnímu soudu odkázané tam vznéstí nutno (§ 49. č. 6., 7. J. N.), ač krajský pozůstalost projednává. Nesluší přehlížeti, že podle toho obchodní jako pozůstalostní soudové o dědicích a odkazních nárocích souditi nebudou (arg. § 51. J. N.) a o dlužích pozůstalostních jen dle kauzální pravomoci. Netřeba vytknouti, že žaloby z práv věcných k věci nemovitě proti pozůstalosti podati lze výlučně jen u soudu rei sitae (§ 81. J. N.) a že žaloby ze směnky na zůstavitele jediné u soudu neb senátu obchodního podány býti mohou (§ 51., č. 3. J. N.), s čímž mísiti nesluší žalobu o splnění odkazu nemovitosti (§ 684.) aneb směnky (§ 664. obč. z.). Žaloby „věřitele pozůstalosti na dědice“ vzhledem k §§ 547., 550. obč. z. týkati se mohou jen obohacení aneb nároku de in rem verso, nikoli však smluv o předmětech neb pohledávkách pozůstalostních se schválením pozůstalostního soudu (§ 145. pat. nesp.) uzavřených od dědice jakožto zástupce pozůstalosti. Ustanovení § 77. J. N. v tomto směru ze soudn. ř. něm. říše § 28. převzaté vzhledem k upravení našeho řízení pozůstalostního jest nepraktické.

β) Soudům pozůstalostním náležejí výlučně i po právo platném odevzdání pozůstalosti žaloby o rozdělení pozůstalosti mezi dědice (iudicium familiae herciscundae § 77. II. J. N.). Podle patentu o řízení nesporném (§ 166.) připouští se totiž dělení pozůstalosti mezi oprávněné buď již před odevzdáním anebo teprve potom.

Žaloba o vykonání vyjevovací přísahy tím, kdož o zavlečení jmění pozůstalostního patrně ví (čl. XLII. sd. ř.) nejsouc žalobou z nároků v § 77. J. N. vypočtených, aniž pak žalobou proti pozůstalosti aneb proti dědici co dědici, vznesena buď na jeho osobní soud (§ 65. J. N.); rovněž žaloba z prodeje pozůstalosti u osobního soudu dědicova (§ 1278 obč. z.). V řízení exekučním lze u pozůstalostního soudu aneb u soudu k povolení exekuce příslušného žádati za zřízení opatrovníka pozůstalosti dočasného, aby exekuce provedena býti mohla, jestli po povolení exekuce exekut zemřel (§ 34. exek. ř.) a dědicové se nepřihlásili a také opatrovník pozůstalosti dosud zřízen nebyl.

3. K soudu ve věcech svěřenských povždy sborovému, jenž nespornou agendu tohoto svěřenství obstarává, (§§ 78., 116. J. N.) nutně náležejí žaloby fideikommissního poměru se týkající. Jsou to spory čekance o posloupnost ve fideikommiss (§ 627.), o postoupení jednoho svěřenství, spojili-li se několik v těchže rukou (§ 625.), spor dědiců posledního držitele o náhradu značného nákladu za účelem zachování aneb důležitého zvelebení svěřenství (§ 641.), spor o větší splátky depurační, nežli jaké soudu v říz. nesp. vykázaný byly (§ 251. pat. nesp.), žaloba z dluhu svěřenského (§ 640. obč. z., §§ 246., 255. nesp. řízení). Nenáleží však k soudu tomuto žaloba věřitele na držitele svěřenství, jenž byl požitky svěřenství v zástavu dal (§ 632. obč. z., § 243. nesp. říz.).

4. Soud ve sporech manských (§ 78. II. J. N.). Ve sporech manských žaloba náleží, jestli lenním pánem je zeměpán a tento zúčastněn ve sporu, před zemský soud, poněvadž zde manský úřad, totiž místodržitelství, sídlo své má (nař. min. ze dne 9. ledna 1853, č. 10. ř. z., § 12.). Mimo případ ten patří spory ty před sborový soud, v jehož obvodě manství leží. Spory ty rozhodovati sluší podle manského práva v § 359. obč. z. výslovně v platnosti zachovaného, s čímž také čl. XXX. sd. ř. srovnán buď.

5. Forum concursus — soud konkursní (čl. VII. J. N.).

Ke konkursnímu soudu t. j. k sborovému soudu I. instancí, v jehož obvodě úpadce má své bydliště (§ 58. kon. ř.), pokud se týče k obchodnímu soudu aneb senátu, v jehož obvodě kupec plného práva má svůj domicil aneb obchodní společnost sídlo své (§ 193. konk. ř.), náležejí nutně následkem přitaživé moci jeho:

α) žaloby prokazovací a o třídu věřitelskou výhodnější (§§ 126., 128. konk. ř.) některého konkursního věřitele vůbec;

β) jen v kupeckém konkursu naskytující se žaloby o neplatnost donuceného narovnání (§ 242. konk. ř.) některého v tomto narovnání zúčastněného věřitele konkursního;

γ) žaloby těch, kdož dovolávají se vydání věci z podstaty, pokud soud rei sitae (§ 81. J. N.) neosvědčí svou moc (§§ 137., 138. konk. ř.);

δ) žaloby reálních, t. j. zástavních věřitelů, jestli soud žaloby hypotekární jako soud rei sitae (§ 81. J. N.) působnosti nena-bude (§§ 137., 138.). — V případech sub γ) a δ) konkursní soud se nedotýká právomocnosti horních soudů co do věcných práv k horám (§ 53, č. 1. J. N., § 138. konk. ř.);

ε) žaloby věřitelů podstaty, jestli věřitel o nárok již určený a dospělý cestou nespornou (§ 160. III. konk. ř.) nenastoupil aneb soud splniště (§ 88. J. N.) se neosvědčí (§§ 137., 138.). Ohledně sporů prokazovacích sub α) podle okolností (§§ 7., 134. konk. ř.) osvědčí se přitaživá moc konk. soudu, ačkoli již před konkursem byly zahájeny, výminkou z pravidla § 29. J. N.; spory sub γ) δ) před konkursem zahájené povždy však dojednány buďte u soudu, na který před konkursem platně byly vzneseny (§ 159. sd. ř., čl. VII. J. N.).

6. Forum soudečů: Spory samostatných soudečů (sudí okr. a samosoudečů, § 25. zák. org. sd.) jakožto žalobců i žalovaných (nikoli jen co vedlejších intervenientů, § 17. sd. ř.) odkázané k okresním soudům, při nichž oni úřadují (§ 5. J. N.), náležejí k sborovému soudu I. instancí jich stanoviska. Spory aktivní i pasivní praesidentů sborových soudů I. instancí (také manželské) odkázané k soudu, jež řídí, anebo k některému z těch okresních soudů, k nimž dohled vykonávají (§ 74. zák. organ. sd.), náležejí k sborovému soudu I. instancí, jehož obvod přímo hraničí s územím prvdotčeného soudu sborového (§ 79. J. N.). Soudu okresnímu v krajském městě (pokud se týče okr. obchodního) příkázání soudci (§ 25. II. zák. org. sd., § 5. IV. 6. J. N.) jsou samosoudci úřadující u těchto soudů, platí tudíž předpis § 79. J. N. také o nich.

Zákon v § 79. J. N. nevyjímá žaloby aktivní k soudu pozůstalostnímu a jakékoli žaloby k soudu rei sitae (§§ 77., 81., 82., 83. J. N.) odkázané, jak ohledně poslézdotčených z čl. XIV. J. N. vyplývá. Avšak výlučná, na mezinárodní úmluvě spočívající právomoc soudů polabských čl. VI. č. 3. J. N. a přitaživá moc konkursního soudu neustupuje a sice v poslézdotčeném případě zvláště pokud jde o prokazovací aneb pořadí výhodnějšího se dovolávající žaloby přednosty krajského aneb obchodního soudu (§§ 126., 128. konk. ř., čl. VII. J. N.), při němž konkurs se projednává. Předpis § 79. J. N. neochabne, jestli by soudce tam jmenovaný nebyl sám žalobcem aneb žalovaným, nýbrž spolužalobcem aneb spolužalovaným. Ustanovením § 79. J. N. posunuje se nejen místní, nýbrž co do většiny případů i předmětná příslušnost soudu z ohledů nestranného konání spravedlnosti.

Ve sporech výše dotčených, původně k okresnímu soudu odkázaných, projednáváno buď u krajského soudu, jenž na místě okresního nastupuje, podle předpisů o řízení před sborovými soudy plat-

ných, vyjímaje věci nepatrné (§ 448. sd. ř.) a spory possessorní (§ 454. sd. ř.), pročež při těchto pak strany advokátem zastupovány býti nemusí (§ 27. sd. ř., čl. XIV. J. N.). Prorogace i tuto vyloučena není (§ 104. J. N.) ve prospěch jiného, nežli původně příslušného soudu.

Samosoudcem při okres. soudě úřadujícím jest zvláště též onen soudce samostatný (§ 2. zák. org. sd.), který podle § 27. zák. org. sd. u okresního soudu s jediným soudcem zastupuje okresního soudce, jemuž překážka se naskytla aneb jehož místo se uprázdnilo, jsa od přednosta vrchního zemského soudu k tomu ustanoven, ať náleží k sousednímu okresnímu aneb k nadřazenému sborovému soudu I. instancí.

Ustanovení § 79. J. N. týká se též místopraesidentů krajských a zemských soudů v době, kdy praesidenta zastupují (§ 31. zák. org. sd.), neboť jsou pak přednosta (Vorsteher) těchto soudů; ono týče se taktéž sporů představených obchodních soudů, pokud spor náleží k tomuto aneb k okresnímu soudu obchodnímu aneb pokud spor obchodní do 500 zl. náleží na okresní soud venkovský (snad podle § 39., č. 3. uvoz. z. obch., čl. 250. obch. z., § 51. č. 2. J. N.), jelikož o odvolání z rozsudku v takovéto věci doložkou § 446. sd. ř. opatřeného obchodní soud rozhoduje (§ 3. J. N.), v kterýchžto případech by žalobu na nejbližší sousední obchodní senát vznésti slušelo. Podle jasného znění netýče se § 79. J. N. žalob praesidentů soudů vrchních zemských.

Nastoupení některého ze soudců v § 79. J. N. jmenovaných iure repraesentationis na místo žalobce aneb žalovaného zemřelého mezi sporem podle § 155. sd. ř. nemá významu pro § 79. J. N., jenž na zřeteli má případ, že spor teprve zahájen býti má.

7. Žaloby syndikátní (též na úředníky vykonávací) podány buďte u vrchního zemského soudu nadřazeného onomu, při němž nebo jehožto zřízení škoda byla způsobena (§ 80., čl. VI. č. 4. J. N., čl. XII. J. N.). Soud pozůstalostní (§ 77. J. N.) ustoupiti musí výlučnému soudu žaloby syndikátní neb postižení státem vznášené jakožto rozkazní, jestli v čas, kdy žaloba se vznáší, soudní úředník, jehož se týče, již byl zemřel (§ 26. zák. o žal. synd.; čl. IX. č. 9. exek. ř.).

8. Forum rei sitae. Žaloby:

a) o právo věcné k věci nemovité, ať žaloba pouze určovací aneb dovolávající se též vydání věci, snášení prodeje aneb výkonu

služebnosti, tedy rei vindicatio, actio publiciana, hypothecaria, confessoria a negatoria in rem actio (§§ 366., 823. II. 372., 461., 523. obč. z.), posléze dotčená jakožto žaloba čelící k zamezení částečného rušení vlastnictví, žaloba z věcného práva vydržením nabytého (§ 1498. obč. z., § 70. knih. ř.), nebo

β) o výrok, že věc nemovitá takového práva je prosta zvláště pro neplatnost vkladu (§ 61. knih. ř.), rovněž žaloba určovací záporná při zamyšlené stavbě (čl. XXXVII. sd. ř., § 228. sd. ř.); nebo

γ) o výrok, že právo takové již zrušeno jest, zvláště promlčením (§ 1499. obč. z., § 69. knih. ř.); dále

δ) spory dílčí (s výhradou nemovitosti, které z pozůstalosti děleny býti mají § 77. II.) náležejí podle hodnoty na okresní nebo krajský soud, v jehožto obvodu věc leží (§ 81. J. N.). Při horách hodnota věcného práva nerozhoduje § 53. č. 1. J. N. Vzhledem k jasnému znění § 81. J. N. slova „dingliches Recht“ nelze o tom pochybovati, že žaloby z právních jednání, která propůjčují titul k nabytí věcného práva, na př. z koupě, z odkazu (§§ 431., 684. obč. z.) k soudu rei sitae nenáležejí, ačkoli nadpis § 81. J. N. zní „Streitigkeiten um unbewegliches Gut“. Lhostejno jest, zda-li žalovaný jest tuzemcem aneb cizozemcem, zdali jest na živě aneb mrtev, pročež žaloba proti pozůstalosti se vznáší, zdali jest osobou fysickou aneb právnickou, zdali má volnost nakládati s věcí aneb zdali věc jest částí podstaty konkursní (§ 138. konk. ř. čl. VII. J. N.). Spor o věcné právo k pozemku, jenž jest částí svěření, není sporem fideikomissním a náleží tedy k soudu § 81. J. N.

Žaloba o výhodnější pořadí pohledávky při rozpočtu nejvyššího podání po dražbě nemovitosti jest žalobou ze zástavního práva, avšak pro spojitost svou s řízením exekučním odkázána jest k soudu exekučnímu (§§ 232., 18., 19. exek. ř.), t. j. zemskému soudu ohledně statků deskových, okresnímu v městě krajském ohledně vložek knih městských a okresnímu tabulárnímu ohledně ostatních realit (vyjma hory a železnice).

Žaloba odpůřící o bezúčinnost zápisu nařikatelného nedovolává se určení, že tohoto věcného práva nestává, nýbrž obligačního nároku ex variis causarum figuris, nenáleží tudíž na soud reální.

V konkursu nenastane změna příslušnosti na úkor soudu rei sitae co do práv věcných k nemovitosti přitažlivou mocí konkursního soudu, ani pokud jde o žalobu z pohledávky zástavou pojištěné

jestli zaplacení požadováno bylo výhradně z hypotéky (§ 138. konk. ř., čl. VII. J. N.).

Spory o upravení hranic, pak spory o služebnost bytu náležejí vždy k okresnímu soudu rei sitae (§ 81., 49. č. 3. J. N.).

Týká-li se žaloba, ať konfessorní aneb negatorní, služebnosti pozemkové nebo reálního břemene, rozhoduje okolnost, kde leží služebný, pokud se týče obtížený pozemek (§ 81. II. J. N.); nebudíž však přehlíženo, že žaloby z výměnku vždy jenom u soudu okresního vneseny býti mohou (§ 49. č. 3. J. N.). — U soudu rei sitae spojení lze žalobu hypotekární se žalobou o zaplacení dluhu zástavním právem pojištěného a rovněž se žalobou o výmaz zástavního práva žalobu určovací, že pojištěná jím pohledávka neexistuje předpokládajíc, že táž osoba je žalována (§ 91. J. N.). Překážkou není, že by soud ten podle předpisů o předmětné příslušnosti k rozhodování o tomto nároku jinak byl nepřislusným (§ 95. J. N.). Lze bude tudíž žalovati z dluhu obchodního (§ 51. J. N.) a z dluhu podle obnosu na soud jiného druhu náležejícího u soudu rei sitae. Jestli věřitel, který pro vykonatelnou pohledávku dobyt zástavního práva k nemovitosti aneb na ni vede exekuci, domáhá se na místě vlastníka žalobou výmazu hypotekární pohledávky již zaplacené aneb jinak zrušené, která však předchází jeho zápis exekuční (čl. XXVIII. exek. ř.), podejž ji na exekuční soud (§§ 18., 19. exek. ř.), poněvadž jde o spor, který zahájen byl za příčinou řízení exekučního (§ 17. exek. ř.).

Žaloby konečně na dočasného držitele nemovitosti reálním břemenem obtížené o zadržené dávky za jeho držby splatné vznésti lze také u soudu rei sitae (§ 91. J. N.). Dřívější držitel z dávek dospělých za doby, kdy on vlastníkem byl, žalován buď u soudu bydliště (§ 65. J. N.).

Žaloba z věcného práva ku věci movité náleží k obecnému soudu bydliště žalovaného (§ 65. J. N.); nemá-li však žalovaný v tuzemsku svého bydliště, žalovati lze u soudu, v jehož obvodu se věc ta která nachází (§ 99. J. N.). Žaloby z rušené držby věci movité náležejí před okresní soud rei sitae (§§ 81., 49. č. 4. J. N.), a pokud jde o rušení držby práv vodních, před okresní soud, v jehož obvodu se stalo rušení (§ 82. J. N.). Při věci movité žalovati lze z rušení držby dle vůle žalobcovy u okresního soudu bydliště žalovaného aneb u soudu okresního, v jehož obvodu se

rušení stalo (§ 92. J. N.). Lhostejno jest, jde-li při všech žalobách těchto o rušení částečné anebo úplné (vypuzení).

9. Spory z nájmu a pachtu nemovitosti („Bestandgegenstand liegt“, § 83. J. N. a § 85. J. N. ve spojení s principem v čl. IX. J. N.; zvláště II. odst. § 83. J. N., jenž jasně k předpisům VI. dílu 3. oddílu sd. ř. poukazuje), pokud při nich nejde o existenci smlouvy anebo o placení činže nebo pachtu, ve kterýchžto případech podle hodnoty předmětu sporného příslušným by byl předmětné buď okresní buď sborový soud I. instancí a místně obecný soud žalovaného aneb po případě snad soud písemně ujednaného místa placení (§§ 49. č. 5., 65., 88. J. N.), náležejí před okresní soud rei sitae. Totéž platí zajisté o sporech podle § 1103. obč. z. (§ 576. s. ř. a § 83. I. J. N. slova: die im § 49., Z. 5., bezeichneten Bestandstreitigkeiten). Týž soud pak také vydává rozkazy o soudní výpovědi a o soudní upomínce co do skončení nájemného poměru (§ 83. II. J. N., §§ 562., 567. sd. ř.). Spor o určení pravosti neb nepravosti listiny zřízené obledně nájmu aneb pachtu věci nemovité není sporem z této smlouvy a náleží tudíž na obecný soud žalovaného (§§ 65., 56. II. J. N.).

Jako při žalobě z věcných práv rozhoduje pouze poloha statku v jistém obvodu a nikoli zápis do určitých knih pozemkových, záleží při sporech nájemních jediné na tom, ve kterém okresu nemovitost leží; tudíž i spor z pachtu hor náleží před soud okresní, v jehož obvodě leží (§ 53. II. J. N.). Lhostejna jest okolnost, zdali nemovitost propachtovaná jest volně zcizitelnou aneb jméním vázaným v tom směru (na př. jméním obročním, obce) neb svazkem fideikomissním aneb fideikomissární substituce tíženým. Konečně rovněž lhostejno jest, na koho žalobou z pachtu a nájmu se nastupuje, na př. na osobu podřízenou soudu nejv. dv. maršálka. Zápisem práva z nájmu aneb pachtu do knih pozemkových (§ 19. knih. ř.) právo toto nestane se věcným.

Mezi žaloby k soudu rei sitae odkázané nenáleží více žaloba pro škodu na polnostech způsobenou (§ 45. J. N. z r. 1852); pokud by škoda způsobena byla dobytčetem neb drůbeží (§ 1321. obč. z.), bude náhradou za forum rei sitae soud hospodářství (§ 87. II. J. N.) aneb soud majetku (§ 99. J. N.), pak-li by vlastník hospodářství v tuzemsku bydliště neměl.

Pokud konečně jde o náhradu za vyvlastnění pozemků nelze v prakticky nejdůležitějších případech žalovati, nýbrž vý-

kupné vyměřuje okresní soud rei sitae v řízení nesporném, totiž při vyvlastnění pozemku za účelem železnice (§§ 23., 24., 30. zák. 18. února 1878, č. 30. ř. z.) a za účelem neškodného svozování bystřic (§ 15. zák. 30. června 1884 č. 117. ř. z., tuto jen podpůrně, není-li expropiat spokojen s náhradou zemskou správou a výše ministerstvem orby vyměřenou), kteréžto předpisy čl. VIII. č. 4. J. N. v platnosti zachoval. Podobně náhradu za škodu vzešlou propůjčením cesty nezbytné (Nothweg) určuje v řízení nesporném okresní soud (§§ 9., 12.), vylučuje pořad práva (§ 16. zák. 7. července 1896, č. 140. ř. z.).

Při žalobách náležejících k soudu rei sitae (zvl. též z nájmu a pachtu) přísluší výjimkou žalobci právo volby a sice:

a) leží-li věc v obvodech několika soudů,

β) je-li podle hranic obvodů soudních pochybno, který soud je vlastně forum rei sitae,

γ) při hromadění několika žalob ohledně věcí nemovitých v různých obvodech ležících (§ 84. J. N.), což důležitě bude při simultánních zástavách ohledně společné žaloby spravovací; arcif druhý odstavec § 115. knih. ř. zrušen jest vzhledem k čl. I., XVII. J. N.

Vylučný soud rei sitae osvědčuje svou moc také proti osobám soudu nejvyššího dvorního maršálka podřízeným, zvláště také těm, kdož požívají práv exterritoriality (čl. III. IX. J. N., § 85. J. N.).

Prorogace ohledně soudu rei sitae vyloučena není (§ 104. J. N.).

§ 33. II. Zvláštní soudy na výběr dané. (Fora electiva.)

Zvláštními soudy na výběr propůjčenými usnadněno býti má dobývání nároků,

a) jestli hospodářská činnost toho, kdož žalován býti má, jinde se osvědčuje nežli v bydlišti jeho dosavadním, 1. dočasně (při zaměstnání delší pobyt vyžadujícím, § 86.), aneb 2. částečně (při podniku odštěpním aneb hospodaření na statku, § 87.), aneb 3. na dále (§ 97.) aneb 4. vůbec svůj střed má mimo území, pro které J. N. platí (§ 99.). — Rovněž propůjčena byla fora electiva

β) vzhledem na snazší vymáhání obligačních nároků, jež bylo ujednáno aneb povahou pohledávky podmíněno jest; pročež uznává se soud 5. splnění smlouvy podle ujednání (§ 88.), 6. nároků náhradních z nehody při provozování železnic

vzešlých (čl. VI., č. 2. J. N.), 7. z poměrů souvislých s plavbou (§ 90.) a 8. proti plavcům (§ 98.). — Konečně zvláštní skupina případů obsahuje fora téže povahy uznaná

γ) vzhledem k právní aneb faktické souvislosti dvou sporů, totiž 9. soud odvozený rei sitae (§ 91.), 10. společenství ve sporu (§ 93.), 11. věci hlavní (§ 94.), 12. žaloby na vzájem (§ 96.). — K těmto přistupuje

δ) vzhledem k usnadnění důkazu 13. soud sporu z držby k věci movité (§ 92.),

ε) zřetelem k poměrům mezinárodním 14. soud retorse ohledně cizinců.

Soud ve věcech manželských a rodinných (§ 100.) není soudem do volby žalobce daným, nýbrž nutným, avšak podpůrným (viz výklady tyto § 32. č. 1.; str. 127.).

Mezi několika rovnou měrou příslušnými soudy má žalobce právo volby. Doručením žaloby žalovanému jest další volba vyloučena (§ 102. J. N.). Proti opětovnému vznášení téže žaloby na téhož odpůrce tímže žalobcem na soud týž aneb jiný, pokud rozepře prvé na soud vznesená právoplatně vyřízena není, hájiti se lze obranou rozepře již zahájené (§ 239. sd. ř.), avšak i soud z úřední moci přiblížej k tomu, aby týž spor současně dvakráte projednáván nebyl, na př. u téhož soudu (§§ 233., 240. sd. ř.).

1. Soud místa zaměstnání (z pruského práva pocházející) jest příslušným ohledně žalob z nároků práva majetkového, ať věcného ať obligačního, ať vznikly kdekoli, kdykoli a kterýmkoli způsobem, zvláště z kteréhokoli důvodu práva závazkového (tedy také nároky z §§ 163. a 1328. obč. z.), ať třeba jde jenom o pouhé určení nebo spolu i o plnění na osoby třeba svéprávnosti postrádající, avšak působivé ke sporům (§ 2. sd. ř.) zdržující se v místě tom kterém za okolností, jež podle povahy své k delšímu pobytu ukazují, totiž zvláště (tedy příkladmo arg. slovo „insbesondere“, § 86.), za účelem služby (čeledě, nádenník, dělník z továrny), nebo vzdělání se, ať již praktického (učedník a pomocník při živnosti), nebo theoretického (studující, žáci bez rozdílu ústavu), konečně též na vojiny v činné službě, již sami bydliště založiti nemohou, totiž nezletilce. Rozdílu nečiní, zdali žalovaný jest třeba cizozemcem, zdali sám závazek podstoupil aneb po odevzdání pozůstalosti jako dědic dlužníka původního žalován býti má. Důležitý bude soud tento ohledně žalob na provdanou obchodnici, která se svolením

manžela v místě rozdílném od bydliště jeho obchod provozuje (čl. 7. obch. z., § 6. uvoz. z.). Soud tento mine zrušením poměru delší pobyt podmiňujícího; ze slov „aufhalten, bei dem Gerichte des Aufenthaltsortes geklagt werden“ (§ 86.) a z anal. § 54. J. N. souditi lze, že stačí podání, nikoli však též doručení žaloby po čas pobytu, k získání tohoto zvláštního soudu. — Zjevno jest, že soud místa zaměstnání ohledně právnických osob významu míti nemůže.

Z poměrů osobních práv se týkajících (§ 50., č. 1., 2., 3. J. N.) buďte osoby v § 86. vypočtené žalovány u svého obecného soudu.

2. Soud podniku jest dvojit:

a) U soudu místa odštěpního závodu připouštějí se žaloby naň se vztahující, ačkoli právní jednání, ze kterého se žaluje, při něm třeba uzavřeno nebylo (srovn. motivy vládní osnovy str. 79.), na př. z koupě surovin, paliva, z námezdních smluv o zřízení díla, o provedení dopravy s povozníky a zasilateli na podnikatele hor, továren, obchodu nebo živnosti, má-li závod odštěpný mimo stanovisko hlavního závodu, byť i byl objem působnosti onoho užší. Provozování závodu stálé a nepřerušené se nevyhledává na př. odštěpní závod v lázních po letní dobu. Jelikož zákon o „Inhaber“ mluví, nejen vlastník, nýbrž i poživatel a pachtýř podniků řečených, dále majitel, ať jest fysickou neb právníkou osobou aneb společností obchodní aneb těžištěm, (nikoli také správce soudní při exekuci §§ 17, 109. II. 120., 341., 240. exek. ř.) u soudu (§ 87. I. J. N.) všemi žalobami ať ze závazků (z koupě, námezdni smlouvy, z náhrady škody provozováním způsobené) aneb z věcných práv k věcem movitým („Rechtssachen“) na př. o vydání zástav odštěpným závodem podniku zastavárenského, § 4. zák. 23. března 1885, č. 48. ř. z.) žalován býti může. Forum toto obzvláště významu má při soudech obchodní a horní pravomocnost provozujících; též spory z námezdních poměrů toho podniku odštěpního se týkajících podle § 39. č. 2. uvoz. z. k obch. z., §§ 201—203. horn. zák. předpis § 87. I. J. N. zahrnuje.

β) U soudu, v jehož obvodě statek s budovami obytnými nebo hospodářskými leží, žalovati lze vlastníka, poživatele (držitele svěřenství, obroči) nebo i pachtěře, vyjma soudního správce (§ 17, 109. II. 120. exek. ř.), již sami anebo pomocí zřízců hospodaří, ze všech právních poměrů (nejen smluv) k hospodaření se vztahujících (§ 87. II. J. N.). Žalobami k hospodářství se vztahujícími jsou zvláště žaloby z prodeje plodů vytěžených a opět z koupí i prací

k provozování hospodářství potřebných o kupní cenu aneb platy. Žaloby z rušení držby a z práv věcných věcí nemovitých arcif náležejí k výlučnému soudu rei sitae (§ 81. J. N.). Avšak žaloby z § 1321. obč. z., pak žaloby správce z vedené správy o odměnu smlouvenou, o schválení účtů atd. pod soud § 87. II. J. N. spadají.

3. Soud dřívějšího bydliště dlužníka propůjčen byl řemeslníkům, prodávacům v malém, hospodským (kavárníkům), plavcům, povozníkům a jiným živnostníkům, dále tovaryšům, pomocníkům, čeledi a jiným dělníkům námezdným („Arbeiter um Lohn“ na př. pradelna, cidie šatů a p., opisovač, kreslič), konečně pak soukromým učitelům k dobývání pohledávek za dodané jimi živnostenské výrobky a zboží, pokud se týče za konané služby a práce po 90 dní ze dne poslední dodávky, práce nebo služby, ačkoliv dlužník bydliště opustil, ať již přestěhovav se jinam aneb vystěhovav se do ciziny. Ohledně soukromých učitelů lhostejno jest, ať vyučovali čemukoli z oboru vědy, umění, technické aneb jinaké zručnosti docházejíce k učni, bydlice s-ním, přijímajíce jeho návštěv aneb v místnosti najaté aneb vykázané (neplatí zde omezení § 49. č. 6. „andere im Dienstverhältnisse stehenden, zu den Hausgenossen des Dienstgebers gehörigen Personen“). Z jiných nároků žaloba na soud § 97. nenáleží, na př. ze zápůjčky, půjčky.

Potřebí tudíž k založení tohoto zvláštního soudu setkání se troji náležitosti: zvláštní výdělkové kvality žalobce, nároku ze smlouvy kupní aneb námezdni a neuplynutí určené doby. Lhostejno jest, zdali žaloba na okresní aneb sborový soud I. instancí vznesena býti má (§ 49. č. 1., 6., 7. J. N.). — Soud tento neustupuje také soudu proti soudcům (§ 79. J. N.) vykázanému, neboť předpokládá změnu bydliště soudcova přeložením aktivního aneb přestěhováním se do výslužby přestoupivšího soudce, čímž základ § 79. J. N. odpadá.

Předpisy o t. zv. fiktivním bydlišti příslušníků branné moci a státních úředníků mimo tuto polovici říše službu konajících (§§ 68., 69. J. N.) rozšiřují působnost posledního bydliště (garnisony) v tuzemsku na všechny žaloby z práv majetkových (neodkázaných na soud výlučný) až do vzniku nového bydliště po návratu osob těch do tuzemska.

4. Soud podle majetku § 99. J. N., poskytuje náhradu za soud prozatímních opatření obstavkou a vazbou podle J. N. z r. 1852,

§ 46. Osoby (také cizozemci) nemající v tuzemsku bydliště a právnické osoby, nemající zde sídlo své, z nároků práva majetkového žalovati lze (také určovací žalobou, § 228. sd. ř.) u každého tuzemského soudu, v jehož obvodě se nachází vůbec jakýkoli majetek žalovaného, zvláště pak věc, k užití nárok, ať z věcného, ať z obligačního práva (in Anspruch genommen, § 99. J. N.) se nese.

Při nárocích z věcného práva k věci nemovité a při nárocích z nájmu a pachtu takové, pokud k soudu rei sitae odkázány jsou, netřeba a nelze arcif po soudu majetku se ohlížeti (§§ 81., 83. J. N.). — Pouhý pobyt aneb forum podniku a hospodářství (§ 87. J. N.) nevyklučuje toto forum, arcif ale fiktivní bydliště (§§ 68., 69. J. N.).

Nerozhoduje, zdali žalovaný spůsobnosti processní požívá aneb nepožívá, jelikož § 99. J. N. nerozeznává; jinak bylo ustanoveno při soudě zaměstnání (§ 86. J. N.). Lhostejno jest rovněž, kdy, kde a z jakého důvodu nároky povstaly. Taktéž nečiní nižádného rozdílu, zdali majetek zde se nacházející jest věci movitou či nemovitou, právem poživacím, oprávněním z reálného břemene, právem patentním aneb pohledávkou, zdali věci a práva, o která běží, jsou zcizitelná čili nic, zdali jsou exekuci podrobena anebo z ní vyňata nebo konečně kýmsi třetím snad již zabavena, neboť zákon nerozeznává. Vždyť jde předkem o možnost sporu v tuzemsku a snad pomýšlí se při tom již na exekuci v cizozemsku. Arcif věc bezcenná není majetkem.

Při právu poživacím a oprávnění z reálného břemena řídit se bude soud majetku podle toho, kde věc těmi právy tížená se nachází. Pouhý usus nemůže soud majetku zakládati, neboť třeba osobního výkonu, jež mysliti sobě nelze v tuzemsku osobou, která zde nepřebývá. Také šatstvo jím oděného žalovaného, dočasně zde se zdržujícího, ačkoli z exekucí vyňato jest (§ 251. exek. ř.), zakládá soud majetku; vždyť by jinak náhrady za forum arresti nebylo, která tímto soudem zamýšlena byla již v německém právu processním, odkud (§ 24. sd. ř.) předpis § 99. I. J. N. převzat byl. Aby majetek, jímž se příslušnost zakládá, dokonce postačil k uhrazení pohledávky zažalované, se nijak nepožaduje. Vykonal-li obchodník proti kupci, jenž bydliště v tuzemsku nemá, zadržovací právo, může již podle čl. 315. obch. z., čl. VI., č. 5. J. N. dojiti výhody propůjčené § 99. J. N., pakli pohledávka jeho přímo ze

vzájemného obchodu vznikla; pro jinaké pohledávky však zadržené zboží aneb cenné papíry zakládati budou soud majetku (§ 99. J. N.). — Má-li žalovaný tuzemský patent na vynález, platí bydliště jeho patentního zástupce za bydliště jeho a zajisté též vzhledem k převoditelnosti patentu výrokem soudcovským a vzhledem k tomu, že patent zastaven býti může (§§ 7. IV., 18. II., 19. zák. o pat., § 334. exek. ř.), za místo majetku.

Záleží-li majetek dlužníkův v pohledávce, pokládati sluší bydliště toho, kdo jest dlužníkem nastávajícího žalovaného (poddlužníkem, Drittschuldner) za místo, kde tento žalovaný majetek má. Nemá-li poddlužník jeho zde své bydliště, rozhoduje jakožto forum majetku ono místo, kdež věc za zástavu sloužící aneb platně zadržaná (retenčním právem, arg. § 263. exek. ř.) se nachází (§ 99. II. J. N.). Zdali pohledávka poddlužníková jest likvidní, splatnou aneb dobytou, nerozhoduje.

Je-li žalobce sám dlužníkem žalovaného z nějakého závazku, může u svého obecného soudu jakožto soudu majetku žalovaného žalovati; možnost kompensace obou pohledávek neodnímá jemu právo to, neboť možnost tato jen o spůsobu exekuce rozhoduje (§ 319., č. 2. exek. ř.). — Pohledávkou žalovaného proti žalobci, které po právu nestává, jestli žalobní nárok jest důvodným, nelze odůvodniti forum majetku, na př. pohledávkou žalovaného co do kupní ceny forum majetku ohledně actio redhibitoria (§ 932. obč. z.); rovněž pohledávkou žalovanému proti žalobci příslušející pod tou výminkou, pak-li žalobní nárok důvodným jest, na př. nárokem na vrácení prodaného dobytčete, ohledně kteréhož actione redhibitoria nastoupeno býti má. — Při pohledávce z papírů rubropisem převoditelných, na nichž pohledávka lpí, s nimi trvá a zaniká a s nimi se přenáší, zvláště při pohledávce ze směnky, kupecké poukázky a kupeckého zavazovacího listu, nerozhoduje bydliště dlužníka z toho papíru, nýbrž místo, kde papír se nachází (§ 296. exek. ř.). Místo však, kde pouhá průvodní listina o pohledávce na poddlužníka se chová, nezakládá forum podle majetku.

Pozůstalost a tím i majetková práva zůstavitelova přecházejí teprve odevzdáním na dědice, kdežto do té doby hereditas iacens trvá (§§ 547., 550. obč. z., § 145. pat. nesp.); nemůže tudíž snad soud pozůstalosti za soud majetku ohledně dědice býti pokládán.

Patrně z předeslaného, že po případě žalobce bude míti na výběr několik soudů podle majetku.

Cizozemské ústavy, společnosti, společenstva a jinaká sdružení se osob, rovněž též cizozemské podstaty majetkové (zvl. konkursní) žalovati lze mimo soud podle majetku příslušný též u soudu onoho místa, kdež mají stálé své zastoupení pro tuzemsko anebo aspoň orgán, jemuž opatření obchodních svých záležitostí byly svěřily (§ 99. III. J. N.).

Ve sporech vztahujících se na loď námořské nebo na plavbu po moři platí za místo, kde majetek se nachází, přístav tuzemský, k němuž loď náleží (§ 99., posl. odst. J. N.). Za přístav tuzemský, k němuž loď náleží, pokládáti nutno podle zákona ze 7. května 1879 č. 65. ř. z., § 4. a min. nař. z 25. října 1884 č. 169. ř. z., §§ 5., 6. onen přístav, odkud vždy nové plavby zase konány býti mají. V rejstříku lodním onoho námořského úřadu, k jehož obvodu přístav přísluší, loď zapsána buď (§ 11. cit. zák. z r. 1879).

Soud majetku osvědčuje v řízení exekučním moc svou ohledně zavázaného, jenž v tuzemsku obecný soud svůj nemá, potud, že okresní soud, v jehož obvodě majetek (ať věci ať pohledávky), na který exekuce vedena býti má, se nachází, příslušný jest k povolení exekuce na základě titulů exekučních bez spolupůsobení civilního soudu tuzemského utvořených, a k výkonu exekuce na svrchky a nevložené do knih pohledávky (§ 4. č. 6., § 18. č. 3., 4. exek. ř.), rovněž též sborový soud k povolení exekuce na základě cizozemského nálezu aneb narovnání soudního (§ 82. exek. ř.) a konečně v řízení zajišťovacím dotčený okresní soud k povolení prozatímních opatření před zahájením sporu (§ 387. II. exek. ř.).

5. Soud splniště smlouvy. Na soud ujednaného splniště smlouvy (obligační) vznést lze žaloby dovolávající se určení, že stává aneb nestává té smlouvy, o splnění aneb zdvižení její, o náhrady pro nesplnění vůbec aneb pro nenáležitě plnění, tudíž i o konvencionální pokutu, jestliže písemným dohodnutím splniště určeno a zároveň též přípustnost žalob tamže vyslovena byla („splatné a žalovatelné“) (§ 88 J. N.). Předmět, jenž podle smlouvy plněn býti má, nerozhoduje (peníze, věci movité, zastupitelné aneb nezastupitelné, konání aneb opomenutí). Podpůrně zákonem ustanovené plniště smlouvy nerozhoduje (§ 905. obč., čl. 324., 325. obch. z.), rovněž písemným dohodnutím určené plnění závazku jinakého na místě rozdílném od místa zákonem určeného (§ 1420. obč. z.), pokud neobsahuje úmluvu prorogační (§ 104. J. N.). Lhostejno jest, zdali smlouva

jest jednostrannou neb obapolnou. Splniště ujednané pro vzájemné závazky obou smluvníků různé býti může a řídí se pak soud podle onoho závazku, o jehož určení, plnění aneb zdvižení běží; ohledně jednoho jen závazku vyminěné splniště nemůže také na vzájemné plnění vztahováno býti (slova § 88. J. N.: an welchem Orte wom Beklagten zu erfüllen ist). Slova tato („vom Beklagten“) nepřekážejí arcí tomu, aby u soudu svého splniště dlužník nastoupil žalobou o neplatnost aneb zápornou žalobou určovací. Netřeba zřízení zvláštní listiny oběma stranami podepsané, stačí ujednání korespondenci (schriftliche Uebereinkunft). Žaloba určovací ohledně pravosti neb nepravosti listiny takové netkne se smlouvy, nýbrž průvodu o splništi a tudíž u soudu splniště přípustna není. Žaloba odpůrci smlouvy se týkající nespadá pod § 88. J. N., neboť není žalobou ze smlouvy mezi smluvníky ani žalobou o zdvižení aneb o určení nebytí smlouvy, nýbrž jen o bezúčinnost smlouvy vůči odporujícím. Při žalobách 1/2 obchodů splátkových dlužník bydlící v tuzemsku jinému soudu mimo bydliště podrobiti se nemůže, pročez také soud splniště ujednan býti nemůže (§ 6. zák. 27. dubna 1896, č. 70. ř. z.).

Patrně jest, že u soudu § 88. J. N. žalovati lze o plnění hlavní a o příslušenství jeho, nikoli však žalovati též rukojmě (§ 1353. obč. z.). Žalovati o zaplacení dluhu hypotékou pojištěného u soudu splniště vyloučeno jest, spojil-li se s žalobou hypotekární, leč by zároveň soudem rei sitae byl (§§ 91., 81. J. N.).

Mezi osobami obchodní živnost provozujícími podle smyslu živnostenského práva (zpráva společné kommissee perman., str. 25., § 1. živn. novely 15. března 1883, č. 39. ř. z.), nikoli ve smyslu obchodního práva (čl. 4. obch. z. a § 7. uvoz. z. k obch. z.), zakládá se soud místa splnění již přijetím faktury (t. j. kupeckého účtu, v němž vyznačeno množství a jakost dodaného zboží s udáním ceny) se zbožím zároveň nebo dokonce prvě zaslané, jestliže opatřena byla doložkou o plnění vzájemném v určitém místě a o přípustnosti žaloby tamže a jestliže strana fakturu obdrževši nížádných námitek proti doložce neučinila. Zřejmo jest, že ujednání splniště fakturou jen smlouvy kupní se týkati může. Ze závazků společnosti veřejné aneb komanditní, ohledně nichž písemně řeba fakturou ujednáno bylo splniště, žalovati lze také společníky veřejné (komplementáře) u soudu místa toho (čl. 112., 150., II. obch. z.). K žalobám pro nesplnění náležeji při obchodní koupi arcí žaloby čl. 354., 355., 357. obch. z.

Soud tento průchodu má u soudů (okresních a sborových I. instancí) pravomocnost obecnou i kausální vykonávajících. — Soud splniště při smlouvách o určité konání osvědčí vedle soudu exekučního svou moc, jestli v řízení exekučním na základě rozsudku určité konání ukládajícího věřitel, ustoupiv od exekuce aneb seznáv ji marnou býti, žaluje o náhradu škody (§ 368. exek. ř.).

Soud splniště podrží moc svou i po smrti zavázaného oproti soudu pozůstalostnímu tím spíše, jelikož nesoustřeďují se při tomto všechny žaloby z dluhů zůstavitelových. Závazek zůstavitelem podstoupený ani v tomto směru smrti změny dočkat se nemůže (§ 1413. obč. z.).

V konkursu soud splniště zvláštním listinným ujednáním aneb přijetím faktury založený ohledně dluhu konkursantova ustupuje při taživé moci soudu konkursního (čl. VII. J. N., § 126. konk. ř.); ohledně dluhů podstaty však obojím způsobem založen býti může (§§ 137., 160. konk. ř. čl. VII. J. N.).

Při závazcích ze směnky t. j. o zaplacení aneb pojištění dluhu směnečného jest místo platební v ní udané aneb podle zákona určené (čl. 4., 97. sm. ř.) forum cambiale pro všechny ze směnky zavázané osoby (čl. 81. směn. řádu), ať již žalují se jednotlivě (§ 89. J. N.) aneb jakožto spolužalovaní (§ 93. II. J. N.). Soud ten arcíť jen při závazcích ze směnky, nikoli při závazku z obohacení podle čl. 83. sm. ř. místa má; místo platební ve směnce udané jen pro skripturní obligaci významu mělo a jeho pozbylo současně se zánikem směn. závazku promlčením aneb obmeškáním. Žaloba určovací o pravost aneb nepravost směnky náleží podle cenění žalobce (§ 56. J. N.) na osobní soud okresní aneb sborový první instancí, nikoli na forum cambiale. Neboť nejde o právo ze směnky, nýbrž o průvodnost její (§§ 228., 312. II. sd. ř.). Předpis o směnkách (§ 89. J. N.) daný nelze rozšířit na jiné rubopisem převoditelné papíry (kupecké poukázky, zavazovací listy kupee), neboť jest výminečným. Doložením místa platebního v takovém papíru nenastává žádné „pisemné ujednání splniště“, poněvadž místo plnění není ani označeno jakožto místo žalobní, což § 88. J. N. předpokládá.

6. Soud náhrady škody povšechný z činění nedovolených J. N. nezná; arcíť v řízení trestním forum delicti commissi jakožto nejčelnější a popřední (§ 51. tr. ř.) poskytuje poškozenému možnosti připojití se co do soukromoprávních nároků k řízení trestnímu. V řízení sporném náhrada škody z deliktů u obecného soudu po-

hledávána buď, též z rušení držby (§ 457. sd. ř., §§ 81., 92., 65. J. N.) aneb z poškození polností jinakým způsobem, pokud soud hospodářství (§ 87. J. N.) aneb majetku (§ 99.) nevypomáhá. Výminkou uznává se soud náhrady škody, pokud tato pojí se k usmrcení osob aneb ublížení jim na těle nehodou při provozování železnic parou hnaných způsobenou, tím způsobem, že vedle obchodního soudu (senátu) sídla podniku žalovaného též onen příslušný jest, v jehož obvodě poškozující událost nastala (§ 3. zák. 5. března 1869 č. 27. ř. z., čl. VI. č. 2. J. N.).

7. Soud sporů s plavbou souvislých. Žaloby z nájmu lodí, z námezdního poměru mužstva lodního a z dopravy nákladu po moři (Seefrachtgeschäfte) vznésti lze na soud pobytu žalovaného nebo na soud místa, kde náklad má býti odevzdán, nebo kde plavba cestujícího přerušena byla anebo skončena býti má (§ 90. J. N.).

8. Soud plavců. Plavci a příslušníci mužstva lodí ze dluhů těch, které § 97. vypočítává, mohou žalováni býti beze všeho obmezení časového také u soudu každého dočasného jich pobytu, ačkoli jinde stále bydlíště mají (§ 98. J. N.). Tím nemá pouze ochrana poskytnuta býti věřitelům hospodářsky slabým (osoby v § 97. vypočítané) nýbrž i výhoda plavcům a příslušníkům mužstva lodního, aby snáze úvěru docházeli (Motivy vládní osnovy, str. 82.) a také byvše žalováni, nemuseli zřizovati k provedení sporů zástupce, čehož by asi z pravidla třeba bylo, klyž by při svém obecném soudě žalováni byli, jsouce za svým povoláním téměř stále na cestách.

9. Soud odvozený *rei sitae* čili soud nemovitosti obtíženě (§ 91. J. N.) viz výklady o *forum rei sitae* str. 134.

10. Soud společenství ve sporu (*forum litis consortii*). Není-li ohledně žaloby, která na několik spolužalovaných podána býti má, také třeba jen určovací, společný soud zvláštní po rukou (obzvláště soud splniště, § 88. I. J. N.) a podléhají-li ti, jež sluší žalovati, různým soudům obecným podle rozdílného jich bydlíště (u právnických osob sídla), žalovati lze všechny tyto osoby pospolu a zároveň u kteréhokoli z těch soudů rakouských, při němž jeden z nich má svůj soud obecný t. j. bydlíště. Tím vyloučena jest možnost shrnutí osoby v *litis consortium*, která podřízena jest soudu nejv. dv. maršálka (čl. III. J. N.) aneb vyňata z právo-

moci soudů rakouských (čl. IX. J. N., § 29.; 42. J. N.). O poměru § 79. J. N. k § 93. J. N. viz výklad výše str. 131.

Ze slov „allgemeinen Gerichtsstand hat“ (§ 93. I. J. N.) jasně vysvitá, že u soudu splniště (§ 88. J. N.) žalovati nelze všechny dlužníky společnou žalobou, jestli ve směr soud splniště s věřitelem neujednali. Ovšem u soudu pozůstalostního jednoho ze spolužalovaných lze bude žalovati ostatní, pokud jest též jeho soud obecný (§§ 105., 77. J. N.), což § 93. J. N. předpokládá.

Pokud z věcného práva k věci nemovité několik osob spolužalováno býti má, forum rei sitae, při němž osoba žalovaného jest lhostejna, moc svou osvědčí (§ 81. J. N.). Žaloba na vlastníky simultánních hypotek o snášení prodeje těchto zástav arcí poskytné žalobci možnosti volby, jestli zastavené nemovitosti v různých obvodech leží (§ 84. J. N.).

Jestli mezi spolužalovanými rozeznávanými lze hlavní a vedlejší zavázané, arcí žalobu vznéstí sluší na soud obecný některého z hlavních dlužníků (§ 93. J. N.). Hlavním dlužníkem (Hauptverpflichteter) není pouze v první řadě zavázaný podle tíhy závazku, nýbrž i podle objemu jeho, tedy nejen přímý oproti podpůrnému, nýbrž mezi několika spoludlužníky onen, jenž největší obnos platiti má; podle obdoby rozšíření sluší ustanovení ono na toho, kdož jakožto žalovaný největší zájem v řešení věci má (srovn. § 124. III. a § 242. II. konk. ř.).

Soud směnečný místa platebního (udaného aneb podle práva směnečného přijatého) jest forum litis consortii všech ze směnky zavázaných (§ 93. II. J. N.), aniž by zde rozdílu činiti slušelo, zdali jsou přímými aneb jen podpůrnými dlužníky, hlavními aneb rukojmími.

Nesluší konečně přehlédnouti, že dle soudního řádu základem společenství v rozepři může býti nejen jednotný, nýbrž také pouze stejnorodý důvod vzniku právní povinnosti (§ 11. sd. ř.). Forum litis consortii však průchod nemá ohledně posléze dotčeného druhu společenství v rozepři (§ 11., č. 2. sd. ř.). Důsledkem přitazivé moci konkursního soudu zůstalo nutné forum litis consortii při žalobách prokazovacích a při odporování donucenému narovnání pro neplatnost podle §§ 124. II., 134., 242. konk. ř. nedotknutým novou J. N. čl. VII.

Při žalobě syndikátní u vrchního zemského soudu přísluš-

ného ohledně žalovaného soudce spolužalovati sluší erár jakožto rukojmě a plátce § 1. zák. 12. července 1872 čl. 112. ř. z., § 600. sd. ř.

11. Soud hlavního sporu. Na tento soud vznéstí lze:

α) až do právoplatného skončení sporu žaloby, jimiž kdosi proti oběma původním stranám sporným (jakožto spolužalovaným) věci nebo oprávnění, o něž tyto spor vedou, zcela nebo z části se domáhá, což se nazývá hlavní intervencí (§ 16. sd. ř., § 94. I. J. N.). Po právoplatném rozsouzení sporu může ten, komuž přísluší právo k předmětu exekucí dotknutému, jež s provedením exekucí nesrovnalým jest, nastoupiti odporem projeveným žalobou (exekuční intervencí). Žaloba tato náleží na soud exekucí povolující, po započítí výkonu na soud výkonný (okresní, § 17. exek. ř.). ačkoli se jemu snad předmětné příslušnosti nedostává (§§ 37., 38. exek. ř.). Směřuje-li žaloba proti exekuci politické, podána buď u soudu okresního, v jehož obvodě předměty exekucí dotknuté se nacházejí (čl. III. exek. ř.);

β) na soud hlavní rozepře vznéstí lze též po skončení sporu žaloby zmocněnců zřízených k provedení sporu anebo určitých úkonů aneb jen k přijímání doručení soudních (§ 94. sd. ř.), pokud se týkají platů a vydání, ačkoliv příslušné nároky vznikly za příčinou projednávání rozepře u vyšších instancí (§ 94. II. J. N.) aneb snad při řízení o žalobě za obnovu tam vznesené (§ 532. sd. ř.). Rozdílu nečiní, zdali jde o zastoupení advokátem aneb jiným zmocněncem, processním zmocněním opatřeným, aneb jinakým plnomocníkem (§ 33. sd. ř.).

U soudu věci hlavní nastoupiti lze též o mimosporné určení platů advokátům příslušejících za zastupování, ať již k tomu dojde k žádosti zástupce anebo klienta (dv. d. ze dne 4. října 1833 č. 2633 sb. z. s., který v platnosti byl zachován a rozšířen článkem V. sd. ř.). Předpis tento platí asi též ohledně notářů, pokud tito v řízení sporném jakožto zmocněnci nastupovali; neboť čl. V. mluví o Advocatengebühren a nikoli Gebühren eines Advocaten a článkem IV., č. 3. sd. ř. v platnosti zachovány byly předpisy zák. z 26. března 1890 č. 58. ř. z. o sazbě za práce advokátů, jenž v § 4. prohlašuje, že sazba tato platí též ohledně prací notářů v řízení sporném. Předpis § 94. II. J. N. vztahovati nesluší však na dobývání platů a vydání zástupce zvítězivé strany, chudinského

práva požívavší ve skončeném sporu, přímo na odpůrci ex cessione legis (§ 70. sd. ř.); neboť § 94. II. J. N. obmezuje možnost žaloby jen na poměr zmocněnce proti zmocniteli, ač nasvědčuje tomu úmysl zákonodárce, usnadnit zástupci právnímu dobývání všech požadavků ze zastupování.

Patrně též u soudu hlavního sporu [žádati lze za určení náhrady útrat, jež straně sporné způsobeny byly hrubým nedopatřením vlastního zmocněnce, zvláště také advokáta; neboť rozhodování o tom předpokládá podrobnou znalost věci sporné a vyřízení této otázky dokonce též rozsudkem ve sporu vynesným státi se může (§ 49. sd. ř.).

Žalobám sub *α*) et *β*) č. 11. uvedeným nevádí, jestli soud hlavní věci postrádá předmětné příslušnosti (ohledně nároku majetkového práva žalobou vymáhaného (§ 95. J. N.) na př. soud horní.

γ) U soudu hlavního sporu nutně vznesena buď žaloba o zmatečnost a žaloba o obnovu vůči konečnému nálezu, leč by žaloby tyto u soudu vyšší instance podány býti musily (§ 532. sd. ř., čl. XIX., II. odst. J. N.).

δ) Pak-li rozhodnutí sporu zcela nebo z části závisí na řešení právního poměru aneb oprávnění, jež mezi processem stala se spornými, může žalobce na soud hlavního sporu vznésti t. zv. podružnou žalobu určovací o výrok, že existuje anebo neexistuje tento poměr aneb toto oprávnění (§ 236. sd. ř.). Předpokládá se však v tomto případě, že soud předmětně příslušným jest (§ 236. sd. ř.).

Na soud hlavního sporu nenáleží žaloba o edici listiny kýmsi třetím, kdož odpůrcem ve sporu není (§ 309. sd. ř.). Neboť § 94. J. N. to nestanoví a obdoba § 384. sd. ř. o dokazování pro budoucí potřebu při soudě procesním pro různost případů není přípustna. Bude tudíž žaloba tato jak za trvání sporu, v němž listiny použito býti má (§ 309. sd. ř.), tak i před zahájením sporu podaná (čl. XLIII. sd. ř.) dovolávající se předložení společně žalovanému se žalobcem listiny odkázána k soudu obecnému (§ 65. J. N.). Žádost mezi rozepří vznesená arcíť náleží na soud toho kterého sporu, ať se jí dovoláno bylo předložení listiny aneb věci přezvědné, ať na odpůrci aneb na komsi jiném §§ 303., 308., 318. II. sd. ř.

ε) Konečně na soud, který co do věci hlavní příslušným by byl, náleží žaloba o zdvižení bezúčinného nálezu rozhodčího

(§ 596. sd. ř.); tamže žádáno buď za ustanovení rozsudího v čas stranou nepojmenovaného nebo starosty rozhodčího v čas od členů soudu rozhodčího nezvoleného, jakož i za prohlášení, že compromissum moci pozbylo (§§ 582., 584., 591. sd. ř.).

12. Soud žaloby na vzájem (§ 96. J. N.). Žalovaný u onoho soudu, kdež sám žalován byl, nastoupiti může žalobou na vzájem

α) od doručení žaloby (§ 29. J. N., § 233. sd. ř.) až do skončení ústního přeličení v I. instanci;

β) jestliže nárok dobývaný žalobou na vzájem s nárokem vymáhaným prvotní žalobou souvisí anebo ku kompensaci by se hodil (§ 1438. obč. z.);

γ) anebo žaloba na vzájem jest podružnou žalobou určovací (§ 259 II. sd. ř.);

δ) jestliže příslušnost soudu ohledně žaloby na vzájem prorogací získána býti by mohla.

Žaloba na vzájem podle pojmu svébo a vzhledem k podmínce pod *δ*) vytknuté nemůže se dovolávati výroku soudce, jenž by byl protivou výroku první žalobě místa dávajícího, jelikož by pak o tomtéž nároku souběžně dvakráte projednávalo a rozhodováno bylo; tudíž vyloučena proti žalobě konfessorní vzájemná negatoria aneb proti záporné určovací vzájemná plnění z popíraného oprávnění se domáhající.

ad *α*) Předseda senátu z usnesení tohoto (u okr. soudu samo-soudce) prohlašuje (§§ 193., 195.), kdy řízení ústní skončeno jest; podle toho trvá možnost vznésti žalobu na vzájem do té doby, kdy strany nová fakta a průvody věci se týkající uváděti mohou (§ 179.), nikoli až do provedení důkazů před soudcem dožádaným (§ 193. III.). V řízení odvolacím žaloba na vzájem naprosto vyloučena jest (§ 482. sd. ř.). Ačkoli podmínkou vznesené žaloby na vzájem jest trvání přední rozepře, nesdílí osud její, tudíž po odmítnutí její aneb odbytí její narovnáním soudním (§ 204.) o oné dále projednávatí lze (§ 29. J. N.). Právě-li § 237. III., že při odstoupení od žaloby za to míti sluší, jakoby žaloba nebyla vznesena bývala, může se to vzhledem k jasnému předpisu § 29. J. N. jen týkati účinků, které žalobce prvotní touto žalobou získati hodlal na př. přetržení promlčení, nikoli práv, které třetí osoby z toho nabyly, že žalobu podal. Výminkou s odstoupením od žaloby

prvotní pomine též možnost pokračování ve sporu o žalobě na vzájem, byla-li tato podružnou žalobou určovací § 259. II., jelikož jen pro řešení původního sporu významu předurčujícího měla a tudíž skončením jeho bezvýznamnou se stala.

ad β) Nároky mezi sebou souvisejí, jestli z téhož právního poměru aneb právního jednání vcházejí. Vzhledem k různým podmínkám kompensability v konkursu a mimo něj rozdíl co do přípustnosti žaloby na vzájem se zjeví. Žaloba manželský spor zahajující nemůže jako žaloba na vzájem proti žalobě z práva majetkového byti vznesena aneb naopak. Z pravidla bude již překážky s hlediska nedostávající se souvislosti a často i s hlediska nepřislusnosti prorogací nenapravitelné (§§ 50., 104. J. N.). Avšak i pokud jde o spor ze svatebních smluv, jehož souvislost s manželským sporem jest na jev, nebude lze vznésti jej žalobou na vzájem na soud manželský, poněvadž manželský spor musí býti právoplatně rozhodnut (§ 1264. obč. z.: die Scheidung durch richterliches Urtheil erkannt; § 1265. obč. z.: für ungiltig erklärt; § 1266. obč. z.: die Trennung durch Urtheil erkannt) prvé, nežli o práva majetková podle toho ze svatebních smluv vyplývající spor vésti lze, pročež do skončení „ústního přelíčení“ (§ 96. J. N.) v prvotním sporu ona žaloba na vzájem nemožnou bude. Vůbec pak dlužno uvážiti, že v platnosti zůstal dv. d. z 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s. o řízení manželském a že tudíž projednávání manželského a majetkového sporu podstatně se různí (přistoupení obháje svazku manželského, §§ 97., 115. obč. z., plná procesní působnost nezletilců a opatrovanců, §§ 5., 13. cit. z., zásada vyhledávací, vyloučení přísežného seznání stran, čl. VI., č. 1. sd. ř.), pročež sloučení dvou takovýchto sporů k společnému projednání, jež podle § 391. II. sd. ř. alespoň možným býti musí při sporu prvotním a o žalobě na vzájem zahájeném, naprosto vyloučeno jest. Z téhož důvodu nelze proti žalobě o rozvod podati žalobu na vzájem o přijetí v manželské společnosti, nehledě k tomu, že by výše dotčená povšechná závada tomu překážela, totiž protivětnost (kontradiktorní odpor) oběma žalobami o témž právním poměru vymáhaných rozsudků. (Nelze otázku tuto řešiti zřetelem k § 575., něm. sd. ř., jehož předpis, k partikulárnímu právu bádanskému a hessenskému přihlížející, náš zákon nepřijal.)

ad γ) Předpisem druhého odstavce § 96. J. N. sluší doplniti § 259. sd. ř., jenž žalobu podružnou určovací za podmínky vy-

tknuté v § 236. sd. ř. připouští, totiž, jestli tomu nepřekážejí předpisy o roztrídění předmětné příslusnosti soudů. Neboť § 96. J. N. jde dále a připouští ji též, když změna prorogací možná jest, což v tom směru důležitě bude, že podle toho také u okresních soudů přípustny budou žaloby podružné určovací žalovaného, ačkoli hodnota nároku určovacího 500 zl. převyšuje (§ 104. J. N.), kdežto by takové podle §§ 259., 236. II. sd. ř. byly vyloučeny.

ad δ) Pokud § 104. J. N. tomu nevádí, není žaloba na vzájem podmíněna předmětnou příslusností soudu žaloby prvotní; může tedy o obnosy vyšší 500 zl. u okresního soudu vznesena býti, rovněž o nárok vlastně ku kausální právomocnosti příslušející u soudu obecného. Lhostejno jest, zda-li soud prvotní žaloby příslušným jest podle zákona, z rozkazu vyššího soudu, z příkazu ministra práv nebo ze srovnalé vůle stran, zda-li jest forem obecným aneb zvláštním. Žaloby na vzájem podány býti nemohou na osoby podřízené soudu nejv. dv. maršálka (čl. III. J. N., § 104. J. N.), jestli tyto u soudů řádných samy žalovaly.

Cizozemci požívající práva exterritoriality nepodrobují se žalobou na rakouský soud vznesenou žalobě na vzájem u téhož soudu přípustné. Neboť podle zásad práva mezinárodního exterritoriality, která jest výhodou té osobě jakožto funkcionáři diplomatickému propůjčenou, vzdáti se nelze a tudíž rak. soud ohledně žaloby na vzájem právomoci nepožívá čl. IX. J. N. Žaloby na vzájem podané od soudce aneb na soudce v § 79. J. N. dotčeného u soudu, při němž on úřaduje aneb který jeho dohledu podřízen jest, nemohou se naskytnouti, poněvadž již prvotní žaloba na tento soud vznesena býti nemohla, nýbrž u soudu podle § 79. J. N. vykázaného podána býti musela.

Zřejmo jest, jelikož strana žalovaná žalobou na vzájem nastupovati může, že proti žalobě hlavní intervencí na strany prvotního sporu vznesené každá z poslézdotčených za povšechných podmínek žalobou na vzájem nastoupiti smí (§§ 94., 96. J. N.). Proti vedlejším intervenientovi dle § 17. sd. ř. nemůže odpůrce strany, ku které se byl přidružil, žalobou na vzájem nastoupiti, leč že by vedlejší intervenient zaujímal postavení spolčovníka v rozepři (§ 20. sd. ř.).

Žalobu na vzájem proti žalobě na vzájem nelze připustiti leč jakožto podružnou určovací proti poslézdotčené podle § 236. sd. ř. (arg. § 96.: „Bei dem Gerichte der Klage kann eine Widerklage

etc.“). (O podstatě žaloby na vzájem viz výklady zvl. části o účincích zahájení rozepře.)

13. Pro žaloby z rušené držby věci movité soud v okresu, kdež rušení držby se událo, příslušným jest vedle obecného okresního soudu (§ 92.); arcí o náhradu škody rušením způsobené žalovati lze (§ 457. sd. ř., § 65. J. N.) jen u obecného soudu podle výše požadavku příslušného.

14. Forum retorsionis. Na cizozemce (také příslušníky druhé polovice říše, čl. X. J. N.) podati lze žaloby z nároků soukromoprávních na zdejší soudy, ač postrádají příslušnosti vůbec nebo jenom obmezené požívají, jestliže vlast cizozemců u tamějších soudů na rakouské poddané za takovýchto podmínek (výlučně aneb i na své příslušníky) žaloby připouští (§ 101. J. N.). Jelikož zákon (§ 101. J. N.) nerozeznává, budou výhody dotčeného fora také žalobci cizozemci a nikoli jen tuzemci účastni. Soudu toho užití lze podle vůle žalobce, byť i jiné forum zvláštní (splníště § 88. majetku § 99. J. N.) po rukou bylo; tedy nikoli jen podpůrně, když by se jiného nedostávalo. Předpokládá se však nárok soukromoprávní (in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten), nikoli oprávnění veřejnoprávní, z něhož v cizině žalovati u soudu dovoleno jest. O konání v Rakousku nedovolené aneb alespoň nevynutitelné, jakož i z právních poměrů, ze kterýchž žaloby v Rakousku z ohledů mravnosti aneb veřejného pořádku naprosto vyloučeny jsou, zajisté nebude též lze žalovati u soudu v § 101. J. N. vytknutého (anal. § 81., č. 2., 4., exek. ř.).

Forum § 101. J. N. zvláště důležité jest oproti Uhersku, kdež podle § 35. uhers. [sd. ř. čl. 44. zák. z r. 1868 žaloba z dluhu obchodní knihou vykázaného u soudu, v jehož obvodě kniha se vede, přípustnou je do tří let na základě pověřeného výtahu z obchodní knihy; rovněž důležité jest vzhledem k Německu, kdež platí podle tamějšího soudn. ř. ze dne 30. ledna 1877 povšechné forum contractus (místo splnění ústně ujednané aneb zákonné), delicti commissi, gestae administrationis (§§ 29., 30., 31.) a konečně forum veltržní (§ 32.), podle něhož z obchodů na veltrhu uzavřených u soudů onoho místa žalovati lze toho, kdož z obchodu zavázán jest, aneb zástupce jeho k vedení sporu oprávněného (prokuristu), pakli v čas vznesení žaloby v obvodu dotčeného soudu meškají. Poslézdotčené forum na Plzeňských a Brněnských trzích se osvědčí ve prospěch tuzemců.

Předpisem povšechným prohlášeno bylo (§ 103. J. N.), že žaloba, již sluší vznésti na okresní soud obyčejný nebo na okresní soud ve věcech obchodních a námořských v místě, kde takových soudů je více,

α) na onen okresní soud podána býti má, v jehož obvodu bydlí nebo se zdržuje žalovaný;

β) nezdržuje-li se žalovaný však v místě tom, přísluší žalobci volba na př. §§ 88., 99. J. N.

B) Strany.

§ 34. Spůsobilost býti stranou a spôsobilost procesní.

Stranami (Parteien, partes) ve sporu nazýváme právní podměty v rozepři před soudem za tím účelem nastupující, aby soud o sporném mezi nimi soukromoprávním poměru aneb nároku rozhodnul. Právní účinky sporu, totiž zahájení rozepře (§ 233.) a právní moci nálezu (§ 411.), právo a povinnost co do nákladů sporu (§ 41.), mezi nimi se osvědčují. Žádná ze tří osob při sporu nezbytných, totiž soudce i stran, nesmí zaujímatí postavení dvojí; pročež soudce ve vlastní věci jest vyloučen (§ 20. J. N.) a splynutím kruhů majetkových žalobce a žalovaného spor se končí (§ 1445. obč. z., §. 155. III. sd. ř.). Z téhož hlediska vychází potřeba zřízení kolisního opatrovníka (§§ 271., 272. obč. z., § 77. č. 1. nesp. řiz.).

Změna v podmínkách sporu, nehledíc k universálnímu nastoupení v práva žalobce a v závazky žalovaného (§ 155. sd. ř.) i k singulární successi po svolení obou stran (§ 234. sd. ř.), nastati může. Neboť přidruživšímu se vedlejšímu intervenientovi aneb auktorovi pojmenovanému zůstaveno býti může, aby na místo původní strany vedení rozepře převzali (§§ 19. II., 23. I. sd. ř.). Rovněž věřitelstvo konkursní převzítí může aneb dokonce přejímá vedení sporů konkursantem před úpadkem zahájených (§§ 10., 7. konk. ř., § 159. sd. ř.). Změna v podmínkách sporu nenastane po vystoupení z rozepře poddlužníka současně o zaplacení dluhu žalovaného tím, komu dluh k dobytí aneb na místě placení přikázán byl, a kým jiným, různými žalobami, když vzhledem k tomu poddlužník byl dluh svůj řádně k soudu složil a usnesením (§ 62. exek. ř.) ze sporu propuštěn byl (§ 307. 329. exek. ř.). Neboť tím prvotní spor skončen jest a započne spor určovací (§ 228.

sd. ř.) mezi těmi, kdož ke složené pohledávce práv sobě čini, po případě další spor o hlavní intervenci kýmisi proti nim vznesené (§ 16. sd. ř.).

Žalobcem (Kläger, actor) nazýváme onen podmět právní, jenž při soudě samostatným útokem dovolává se na určitém odpůrci určení a pokud se týče též splnění svého nároku soukromoprávního (§§ 226., 228. sd. ř.). Výminkou z pravidla, že jen o svá práva spor vésti lze, jest, že žalobce zciziv věc aneb právo žalobou dobývané ve sporu setrvá do právoplatného jeho řešení (§ 234.). Žalovaný (Geklagter, reus) jest onen podmět právní, proti němuž samostatným útokem nastupuje žalobce, domáhaje se při soudě dotčeného účelu.

Spůsobilost býti stranou (Parteifähigkeit) t. j. spôsobilost býti podmětem sporu kryje se úplně se spôsobilostí k právům. Nejen osoby fyzické (§§ 18., 19. obč. z.), nýbrž i právnické jí požívají (§§ 26., 27., 539. obč. z., §§ 74., 75. J. N., §§ 105., 373. III. sd. ř.), vyjmajíc spolky nedovolené (§ 26. obč. z. § 6. spolč. zák. z 15. listopadu 1867, č. 134. ř. z.). Spůsobilost býti stranou při právnických osobách cizozemských posouzena buď podle práva placícího v stanovisku jich (§ 99. III. J. N.) Moderní právo přisuzuje spôsobilost býti stranou nejen souboru osob tvořícímu právnickou osobu, nýbrž také různým sdružením se osob jakožto útvarům práva společenského, jež pod úhrnným jménem žalovati a žalovány býti mohou: obch. společnostem (II. kniha obch. z.), společenstvům a těžiřstvu (čl. IV., č. 2. sd. ř.), ačkoli právnickou osobou nejsou. Smlouvou obchodní s Německem 6. prosince 1891 č. 15. ř. z. ex 1892 (čl. 19.) a se Švýcarskem 10. prosince 1891 č. 18. ř. z. ex 1892 (čl. 8.) bylo všem akciovým a kommanditním akciovým společnostem jakož i pojišťovacím společnostem v těchto státech právoplatně existujícím přisouzeno oprávnění v Rakousku před soudy práva svá dobývatí. Rovněž přičena byla spôsobilost býti stranou z ohledu vhodnosti veškerosti účastníků v určitém sporném poměru, aby jednotné řešení jeho pro všechny a proti všem, jichž se týče, možným se stalo (čl. 194., 195., 226. obch. z., § 25. zák. o společenstvech): obzvláště při sporech veškerosti majitelů parciálních dlužních úpisů svěřících au porteur aneb rubopisem převoditelných a zástavních listů (čl. IV., č. 4. sd. ř.; čl. XXIV. exek. ř.) a při sporech konkursního věřitelstva (§§ 7., 10., 124., 136., 76. konk. ř.).

Spůsobilost ke sporu čili procesní (Processfähigkeit) t. j.

spůsobilost samostatně při soudě projednávati přísluší těm a potud, kdož a pokud samostatně platné závazky podnikati mohou (§ 1.), tudíž nikoli vždy také pro žalobu na vzájem podanou. Ve sporu původním však způsobilost procesní vztahuje se na všechny procesní úkony, zvláště odstoupení od žaloby (§ 237.), vzdání se nároku (§ 394.), podrobení se odpůrcovu nároku (§ 395.).

Ohledně cizozemce stačí, jestli buď podle práva vlasti své aneb podle rakouského ku sporu způsobilým jest (§ 3.). Lhostejno jest, zdali bydlí zde, ve vlasti své aneb jinde v cizině. Cizozemec ve vlasti způsobilosti ke sporu postrádající, podle zdejšího práva však ji požívající, nemůže zde zákonným zástupcem svým býti zastupován (arg. slova „ist als processfähig zu behandeln“, § 3.). Vždyť strana, s níž se nakládá jako s osobou procesně způsobilou, nemůže po právu míti zákonného zástupce a tudíž při vedení téhož sporu nelze připustiti, aby co do částí processu nastupoval zák. zástupce a co do jiné opět zastoupený samostatně. Jelikož cizozemec zde ke sporům způsobilý celý spor svou činností vésti oprávněn jest, také způsobilost jeho k určitým úkonům podle zdejšího práva posouzena býti musí, zvláště co do stáří ohledně přisežného seznání jako strany, byť i výsledk k žádosti zdejšího soudu ve vlasti cizincově proveden byl (§§ 375., 336. I.).

Předpis § 3. jest výminečný; nelze tudíž snad obdobně jeho upotřebiti co do sprostění povinnosti zák. zástupce cizincova, opatřiti se svolením cizího poručenského soudu k určitým proc. úkonům pro spor zde vedený, jestli rak. právo takového svolení nevyžaduje. Zdali toho třeba, posuzovati sluší podle cizího občanského práva, nikoli podle zdejšího procesního.

Na místě stran ke sporu nespůsobilých nastupují zákonní zástupcové t. j. osoby, které podle úřadu, soudního rozkazu aneb předpisu právního ve sporu právní zájmy svých zákonných svěřenců k platnosti přivádějí, za ně projednávající. Důvodně předpisy o stranách vztahují se na ně, není-li výhrady § 5. Takové jest při závazku k vydání listin, věci přezvědých a předmětu ohledání ve sporu, které týkají se jen stran (§§ 303., 318., 369.). Povinnost k přisežnému seznání strany však také jich se týče (§ 373.). Zákonní zástupci mohou tudíž jako strany sami aneb zmocněncem spor vésti, (dodatek o tom v § 26. vl. osnovy se výslovně prohlašující byl škrtnut jakožto samozřejmý), není-li dokonce poslední nařízeno (§ 26.). Avšak nechť se vykáží, není-li to při soudě vůbec známo, listi-

nou při prvním proc. úkonu o svém oprávnění k zák. zastupování a o zvláštním zmocnění k vedení sporu snad předepsaném (§ 4. sd. ř.), i konečně při úkonech jednotlivých (§§ 204., 394., 395. sd. ř.) zvláštním zmocněním podmíněných i o tom. Podle dosud platného práva posouzeno buď, zdali strana má způsobilosti podnikati závazky, zdali potřebí zastoupení zákonným zástupcem, zdali zástupce tento zvláštní zmocnění k vedení sporu aneb k určitému proc. úkonu sobě opatřiti musí (§ 1.). Změna co do způsobilosti k zastupování též vliv má na spor jako ztráta procesní způsobilosti strany (§§ 35., 158.). Není-li zák. zástupce k jednání se dostavivší schopen toho, aby se srozumitelně o věci prohlásil aneb ústně projednával, nařídí jednání řídicí soudce, čeho třeba, aby způsobilý zmocněnec, po případě advokát, k jednání vypraven byl (§ 185. in fine, § 431. III.).

Spůsobilosti ke sporům postrádají

1. nezletilci; avšak jsouce dospělí sami spor vésti a k vedení jeho zmocněnce zříditi mohou, pokud jde o to, čím dle obč. práva (§§ 151., 246., 247.) volně nakládati smí (§ 2. sd. ř.). Požívají tudíž částečné způsobilosti procesní. Ve sporech těchto mohou arcí také narovnáni činiti (§ 204.), což II. odst. § 2. osnovy výslovně proklašoval, však jako samozřejmé od perman. kommissee posl. sněmskrtnuto bylo. Pokud by však exekuce vedena byla na základě rozsudků a narovnáni, k nimž došlo bez spolupůsobení zák. zástupců, na jmění nezletilce, jímž volně nakládati nemůže, slušelo by exekuci zdvihnouti (§ 39., č. 3. exek. ř.). Rovněž osoby dospělé platně projednávají ve sporech manželských ohledně osobních práv a závazků z poměru manželského, ač v poslézdotčeném případě zákonného zástupce přivolati sluší (§§ 5., 13., pat. 1819; § 106. obč. z.). (Odporovati platnosti manželství pro nedostávající se svolení soudu poručenského nepřisluší arcí soudu tomuto; § 96. obč. z. dv. d. 22. září 1821 č. 1802; 17. června 1825. č. 2112.). Nezletilce zastupuje otec, poručník aneb kollisní opatrovník (§§ 152., 243. obč., §§ 271., 272. obč. z.). Při sporu poručníka s poručencem zamlouvá se změna v osobě poručníka (§§ 254., 193. obč. z.; Schuster, Comm. über d. bürgl. G. B. I. str. 138.; Anders Familienrecht str. 279., pozn. 14.). Ohledně nezletilé manželky (§ 175. obč. z.) zůstane otec opatrovníkem jmění; při poručence se provdávší manžel opatrovníkem jejího jmění jmenován býti může (§ 260. obč. z.). Avšak poručenství pohlavní právo naše nezná (čl. 9. obch. z.); ovšem manžel choť za-

stupuje před soudem (§§ 91., 1034., 1238., 1239., 1008. obč. z.) ačkoli osobně předvolána býti může (§ 183., č. 1. sd. ř.).

2. nenarození, marnotratníci a choromyslní pod opatrovníkem postavení (cura nascituri, furiosi, prodigi; §§ 21., 273. obč. z.), jím jsou zastoupeni (§§ 282., 243. obč. z.). Výminka ohledně marnotratníků ve věcech manželských platí jako u nezletilců. Osoby hluchoněmé pod opatrovníkem nestojící jsou způsobilé ke sporům; avšak k jednání soudnímu ústnímu nedostavtež se bez právního zástupce, pokud se týče zmocněnce (§ 275. obč., § 185. I. sd. ř.). Zločinci k těžkému žaláři odsouzení podle trestní novely z 15. listopadu 1867, č. 131. ř. z. § 5. nejsou pod opatrovníkem mohouce závazky podnikati (§ 868. obč. z.), avšak arcíř vzhledem k uvěznění jen zástupcem zvoleným spor vésti mohou (§ 26.), postrádající možnosti ústního projednávání (§ 185. sd. ř.). Při řeholnicích slavné sliby vykonavších zřízený curator honorum (§ 182. říz. nesp.) vede spory o práva majetková, leč by řeholník zaujímal samostatné postavení ve správě duchovní (dv. d. 2. října 1788 č. 899.; dv. d. 22. prosince 1788 č. 939. sb. z. s.; odst. VIII. uvoz. z. obč. z.; § 1. sd. ř.).

Zdali zák. zástupci (poručníci, opatrovníci) k vznesení žaloby na soud potřebí mají soudního svolení poruč. neb opatr., výslovně neprohlásil ani obč. zákonník ani soudní řád; rozhodno bude, zdali jest spor povahy důležitější a nároků se týče, jichž dobývání nenáleží k řádnému hospodářství, § 233. obč. z., § 189. pat. nesp. § 109. exek. ř. analogie (Anders Familienrecht S. 276.). Tudíž konsensu třeba bude vyžádati ve sporu o status děcka. Rozvodu nezletilec sám bez konsensu dovolávati se může (arg. § 5., 13. pat. z r. 1819.). Listiny o pohledávkách chráněnců svých poručníci se domáhati (§§ 236., 282. obč. z.), nebudou více moci žalobou o zřízení její jako podle § 176. Josef. sd. ř. (neboť škrtnut byl s ním srovnalý čl. XXXI. vládní předlohy uvoz. z. sd. ř., zpráva perman. komm. obojí sněmovny str. 20.); pomoci poskytne však žaloba určovací podle § 228. sd. ř. K nabízení důkazu přísežným slyšením stran svolení poruč. neb opatr. soudu netřeba (čl. XLI. uvoz. z. sd. ř.), jako dosud k přísaze rozhodovací (dv. d. 7. listopadu 1789 č. 1069 sb. z. s.). K uzavření kompromisu nadále konsensu toho potřebí jest (dv. d. 6. prosince 1822 č. 1911. sb. z. s.; § 577., 5. sd. ř.).

Processně nezpůsobilým není úpadce (kridatár, konkursant); neboť ve sporech o osobní plnění, opomenutí neb snášení něčeho

neb o majetková práva vztahující se k předmětům do konkursní podstaty nenálezejícím požívá plné procesní způsobilosti (§ 9. konk. ř.). Výhradné právo konk. věřitelstva dojití zaplacení svých pohledávek (§ 1., odst. II. konk. ř.) ze jmění úpadceva exekuci podrobeného jest toho příčinou, že dispozice právní tímto majetkem jemu jest odňata, tudíž možnost vedení sporů o tom vyloučena (§§ 3., 6. konk. ř.). Spory o nároky na jmění do konkursní podstaty patřící jen věřitelstvo konkursní zastoupeno jsouc správcem podstaty vésti může (§§ 6., 10., 76. II. konk. ř.).

3. Osoby právnické projednávají rozepře příslušnými repraesentanty rozdílnými podle různého ústrojí jejich, podle toho totiž, zdali jsou osoby sborové (korporace) neb smyšlení právní podmínky s podkladem věcným (§ 646. obč. z.) (nadace) podle výroku Ungera (Kritische Übersicht, VI. S. 158.), že „zosobněn není účel, nýbrž podklad jeho, soubor osob aneb úhrnek jmění“. Při korporacích veřejných právo určuje, kdo je zastupuje, při soukromých zřídí účastníci (členové) sami repraesentaci. Při nadacích správa jim zřízená vůlí zakladatelovou aneb podle příslušných předpisů úkol ten přejímá pod dohledem státní správy (dv. d. 21. května 1841 č. 541 sb. z. s.; § 49. min. nař. 19. ledna 1853 č. 10. ř. z.).

Erár (říšský i této polovice říše), fondy veřejné státnímu jmění na roveň postavené t. j. státními orgány spravované nebo ze státní pokladny zcela neb z části dotované, konečně nadace státem spravované, jiné pouze do ustavení a dobytí jmění jim věnovaného, zastupuje jakožto processní zástupce zvláštní ministerstvu financí podřízený úřad státní, totiž finanční prokuratura (min. nař. 13. srpna 1851 č. 138. ř. z.). Moc nakládati nárokem eráru ve sporu přísluší finančnímu zemskému ředitelství, jež podle předpisu činnost jeho vyměřujícího ze dne 29. května 1874 § 18., zapotřebí má schválení ministerstva financí tenkrát, když spor z právního jednání erárem vedený upraven býti má narovnáním soudním a obnos, jehož se odřeknuto býti má, 3000 zl. převyšuje aneb finanční prokuratura proti narovnání se vyslovuje aneb sečkání dluhu na dobu delší nežli pětiletou dopráno býti má. Vzejde-li spor mezi dvěma stranami, jež zastupovati má finanční prokuratura, zřídí zemská vláda oběma zvláštního opatrovníka k provedení sporu (instrukce fin. prokur. 16. února 1855 č. 34. ř. z.).

Veřejnými korporacemi jsou také úrazová pojišťovna dělníků (§ 9. zák. 28. prosince 1887 č. 1. ex 1888 ř. z.) a okresní

nemocniční pokladny (§ 13. zák. 30. března 1888 č. 33. ř. z.). Úrazovou pojišťovnu nezastupuje finanční prokuratura (§ 50. II. zák. cit.); výminkou při pokladnách nemocničních závodních z rozkazu úřadu dohledacího proti podnikatelům závodu dobývá nároky ze správy a z účtů jimi vedených (§ 47., č. 5. zák. cit.). Bratrské pokladny zastupuje představenstvo (§ 17. zák. 28. července 1889 č. 127. ř. z., čl. IV., č. 2. sd. ř.).

Zastupování kumulativních sirotčích pokladen nepřísluší finanční prokuratuře, nýbrž úřad poručenský jmenujž po případě opatrovníka ad hoc, jehožto odměna z rezervního fondu vyplacena buď (nař. min. práv 7. října 1865 č. 8953). — Povšechného konsensu zapotřebí finanční prokuratuře k zahájení sporu (podání žaloby, puštění se ve spor o žalobě); zvláštních pak k důležitějším úkonům za trvání sporu (narovnání, ustoupení od pojištění atd.) (instrukce fin. prokur. 16. února 1855 č. 34. ř. z.; čl. IV., č. 1., XXXII. sd. ř.). Kvapí-li věc, stačí vyžádané dodatečné schválení; vždy pak oznámen buď výsledek sporu. Fin. prokuratura není však více povinna přejímati úřad defensora matrimonii (min. nař. 2. října r. 1851 č. 251. ř. z.).

Zemi zastupuje výbor zemský (zřízení zemské 26. února 1861. § 28.), okres zastupuje ve sporech okresní výbor (zák. 25. července 1864 č. 27. z. z. česk., § 59.), obec starosta; výboru obecnímu přísluší zvoliti právního zástupce (§§ 34., 54. obecn. zř. král. č. 16. dubna 1864 č. 7. z. z., čl. IV., č. 2. sd. ř.). Nastane-li spor mezi obcí a celou třídou osadníků aneb jen některými osadníky, zřízen buď obci zvláštní opatrovník, ač-li výbor vadným býti se jeví, okr. výborem (na Moravě zemským) (§ 101. cit. zř. ob. č., § 100. moravsk. 15. března 1864).

Spory týkající se jmění kostelního a obročního, jež podle církevního a rakouského práva povahu nadací má (§§ 1472, 1485 obč. z., dv. d. 21. února 1792, č. 259. sb. z. s., § 38. zák. 7. května 1874, č. 50. ř. z.), náležejí též na státní soudy (§ 38. cit. zák. r. 1874, § 75. J. N.). Kdo repraesentuje ve sporech jmění toto, řídí se podle předpisů zák. cit. (§§ 41.—47.); jmění biskupství a kapitol kanovníků zastupováno býti má osobami statuty povolanými; jmění kostelů farních farářem a zastupitelstvem farní obce i patronem, jmění obroční beneficiátem společně s patronem, avšak obce farní (§§ 35.—37. cit. z.) dosud se neustavily (nař. min. kultu ze dne 31. prosince 1877, č. 5. ex 1878 ř. z.). V Čechách zastupují farní

a obroční jmění patronové (nař. min. 27. února 1862 č. 2211). Jména farní pod patronátem zeměpána, matice náboženské aneb studijní zastupuje finanční prokuratura (min. nař. 4. listopadu 1875 č. 14.726). Spory, při nichž jde o pojištění jmění výše dotčeného a o zachování cirk. majetku státními orgány spravovaného (nábož. matice), věsti přísluší fin. prokuratuře (cit. instr. § 2.; čl. IV., č. 1. uvoz. z. k sd. ř.), také o dědictví a odkazy pro kostely a obročí (kanc. dv. d. 31. prosince 1820, pol. sb. z. č. 168.; srovn. nař. fin. min. 28. října 1875 č. 1876, v Gellerově malém vydání obč. zák. str. 476.).

Kláštery (obce duchovní, § 539. obč. z.) zastupuje představený místní vykážav se o svém postavení vysvědčením biskupa dieocesanálního (min. nař. 13. června 1858 č. 95. ř. z., § 6.). Zastupování majetku cirk. obcí evangelických přísluší presbyteriu (zák. 15. prosince 1891 č. 4. ř. z. ex 1892 § 51 č. 7.) a obcí israelitských představenstvu (zák. 21. března 1890 č. 57. ř. z., § 9., 28. odst. 2.). Školy obecné zastupuje okresní školní rada, vedení sporů přísluší fin. prokuratuře (nař. 24. února 1873 č. 17. z. zák.). Spolky stanovami určití musejí, kdo povolán jest k zastupování spolku na venek, tedy i ve sporu, o čemž při zemské vládě poučiti se lze (§ 4., lit. h.) 5. spolč. zák. 15. listopadu 1867 č. 134., § 9., lit. e) zák. spolč. 26. listopadu 1852, č. 253. ř. z.). Ke spolkům náležejí též zapsané pokladny pomocné, o nichž rejstřík vede místodržitelství (zák. 16. července 1892 č. 202. ř. z., §§ 6., 8., srovn. čl. IV. č. 2. sd. ř.).

4. Procesní repraesentaci obchodních společností (veřejné, kommanditní, kommanditní na akcie, akciové, nikoli útvarů III. knihy obch. z., ačkoli kompetence jest tatáž, (§ 39., č. 3. uvoz. z. k obch. z. a § 51., č. 2. J. N.) i společenstev výrobních svépomocných novověké právo upravilo podle obdoby zásad platících o hromadných osobách. Mohouť pod společným jménem (firmou) žalovati a žalovány býti (čl. 111., 164., 213. obch. z., § 12. zák. společenst. 9. dubna 1873, č. 70. ř. z.); společnost veřejnou a kommanditní (ryzí a na akcie) zastupuje platně každý veřejný společník, není-li smlouvou z toho vyloučen, o čemž z rejstříku obch. poučiti se lze čl. 117., 167., 196. obch. z., akciovou a společenstvo ať s ručením obmezeným neb neobmezeným představenstvo čili správní rada (čl. 227. obch. z., §§ 12., 15., 18. zák. společenst., čl. IV. č. 2. uvoz. z. sd. ř.). Po zrušení obchodní společnosti aneb společenstva mimo případ konkursu zastupují tyto až do úplného upravení

právních poměrů zrušením nastalých t. zv. likvidátoři všichni společně, leč by každému z nich právo k zastupování o sobě propůjčeno bylo (čl. 136., 137., 172., 244. obch., § 43. II. společenst. zák.). Těžištvu zastupuje zvolený ředitel (§ 146. č. 6. horn. z.). (Od založení podniknutých od společenstev svépomocných dle zákona 1873. sluší lišiti okresní záložny hospodářské [zák. 22. března 1882 č. 26., § 51.], jež zastupuje ve sporu ředitelstvo, což zachováno v platnosti zák. 2. února 1885 č. 9.; totéž volí právního zástupce [§ 52. lit. d.]. Ony jsou ústavem soukromoprávním, tyto veřejnoprávním, ony se vykazují podpisy představenstva v rejstříku společ., tyto u okresního výboru [zák. 14. března 1890 č. 28. z. z.].)

5. Ve sporech týkajících se společných právních zájmů určitého kruhu osob, jež dle povahy své dopouštějí jen jednotné rozhodnutí, přikazuje právo pospolitě nastupování všech těchto účastníků, nutně sdružených k jednotnému provedení sporu, jakoby jednolitě strany. Ve sporu zastoupení jsou společnými zástupci a sice:

a) ve sporech veškerosti akc. kommanditistů, akcionářů, členů společenstva v případě čl. 194., 195., 226. obch. z., § 25. zák. společenst. zastupují je dohledací rada, zvolení aneb soudem obchodním jmenovaní zástupci;

β) veškerost majitelů parc. dlužních úpisů svědčících au porteur neb rubopisem převoditelných aneb zást. listů (zák. ze dne 24. dubna 1874 č. 48., 49. [§ 9.] ř. z.) ve sporech se společným dlužníkem zastoupena jest opatrovníkem jmenovaným od soudu (třeba exekučního čl. XXIV. exek. ř.),

γ) věřitelstvo konkursní v aktivních a passivních sporech úpadkové podstaty (§§ 7., 10., 124., 136., 137.; 76. konk. ř.) správcem konkursní podstaty.

Případy, kde strana procesně spůsobilá opatrovníkem jest zastupována, naskytují se při vedení sporu proti nepřítomnému neznámého bydliště (§ 116. sd. ř.), při dědici podle osoby známém neznámého pobytu (§ 77. nesp. ř.).

Dobře sluší lišiti od spůsobilosti procesní (legitima standi in iudicio persona) tak zvanou legitimatio ad causam, totiž oprávnění žalobcovu ohledně žalobního nároku (aktivní) a závaznost žalovaného se strany jeho (passivní). Může se nedostávat procesně spůsobilému jakožto žalobci aneb žalovanému, což za následek míti bude nezdaření se žalobního útoku. Legitimace tato posouzena buď

podle práva hmotného i vyložena ve sporu (§§ 78., 226., 243., 177. sd. ř.), o ní zvláštní předpisy řízení neplatí, obzvláště není povinností soudce z moci úřední k ní hleděti (§ 239. III. sd. ř. a contr.).

Držitel svěřenství požívá procesní spůsobilosti též ve sporu o kmenové jmění svěřenství; nejso však neobmezeným vlastníkem (§§ 629., 631. obč. z.) není oprávněn, aby sám vedl tento spor (§ 229. nesp. řiz.).

§ 35. Význam procesní nespůsobilosti; kterak přivádí se k platnosti.

Jelikož procesní úkony strany postrádající proc. spůsobilosti aneb zastoupení zákonného, jakož i úkony bez nezbytného povolení provedené jsou zmatečnými (§ 7. sd. ř.), soud z úřední povinnosti hleděti má k nespůsobilosti proc., k nedostatku zastoupení zák. i zvláštního zmocnění v každém období sporu (§ 6. sd. ř.). Povinností zákonných zástupců jest vykázati soudu listinou při prvním úkonu procesním t. j. při žalobě (§ 226.), aneb, pokud jde zvláště o žalovaného, při prvním roku (§§ 239., 440.) právo k zák. zastupování a potřebné snad zvláštní zmocnění ke sporu (§ 4.). Výkazu není třeba, pak-li při soudě vůbec známo jest, jak výslovně nařizuje zákon (§ 4. I., 269. sd. ř.). Výkazu o potřebném zmocnění k určitému úkonu třeba při provedení jeho. Zmatečnost schválením neplatného jednání napravena býti může, jestli svéprávnosti došedší strana aneb zákonný zástupce schválí jednání zástupce neoprávněného aneb strany procesně nespůsobilé prohlášením (anal. §§ 477. č. 5., 513.), nikoli jen opomenutím výtky (§§ 196. II., 239. III., 529. č. 2.). Doznání soudní okolnosti o proc. spůsobilosti odpůrcově aneb o oprávněnosti jeho zák. zástupce aneb o potřebném zmocnění ke sporu aneb úkonu rozhodujících nikterak nevíže soud (§§ 266., 182. II., 401.).

1. Při zahájení sporu.

Již při vyřizování žaloby podle § 230. II. má u sborových soudů I. instancí senátní předseda vyžádati sobě usnesení senátu o tom, zdali vydán býti má příkaz k odstranění závady aneb dokonce žaloba vrácena, pakli o proc. spůsobilosti strany aneb o zákonném zastoupení její pochybnosti vzešly. U okresního soudu poučen buď žalobce (§ 432.) *protokolárně* žalobu vznášející o tom,

že žaloba nepřipustnou jest, poněvadž nedostává se žalovanému procesní způsobilosti; avšak setrvá-li žalobce při prosbě o protokolování žaloby, buď vůli jeho vyhověno (§ 435.) a pak podle zákona žalobou naloženo. Když však žaloba písemná na okresní soud vznesená bez přispění advokáta pochybnosti ohledně procesní způsobilosti strany vzbuzuje, buď před vyřízením její věc objasněna a podle podaného vysvětlení žalobou naloženo (§ 435.). U sborového soudu již při I. roku o nedostatku proc. způsobilosti a zák. zastoupení jednáno a rozhodnuto bude, ať to vytkla kterákoli strana aneb ať to shledal sám soud (§ 239. III.); v onom případě projednání toho je přikázáno, v tomto soudu zůstaveno. Povaha věci toho vyžaduje, aby se u okresních soudů podobně zachováno bylo (§ 440. sd. ř.).

II. Mezi projednáváním sporu.

Sezná-li soud mezi projednáváním některý z nedostatků výše dotčených, zvláště pomocí práva dotazovacího k vysvětlení závady zdánlivé (§ 182. II.) předsedovi senátu příslušejícího, buď rozeznáváno:

1. Lze-li nedostatek napravit, vydejž soud příhodné příkazy k odstranění závady do přiměřené lhůty jen výmínečně prodlužitelné tehdy, nemůže-li strana aneb zástupce zákonný prvě závadu odstraniti. Výminkou přípustí i dříve provedení neodkladných nutných úkonů, jestli z průtahu hrozí nebezpečí straně ke sporu nespůsobilé, s výhradou dodatečného odstranění nedostatku, na př. prozatímní opatření (§ 378. exek. ř.); nebuď však vydán rozsudek. Z rozkazů těch samostatného opravního prostředku není; arcí z usnesení zastavujícího řízení pro zmatečnost ihned místa má rekurs (§§ 6., 514.).

2. Vypršela-li marně lhůta aneb nelze-li nedostatek odstraniti, buď zmatečnost od soudu kterékoli instancí, při které spor právě visí, usnesením vyslovena; leč by tomu překáželo vízící rozhodnutí tuzemského soudu o příčině zmatku se prohlásivší (§ 7.). Nastane-li ztráta způsobilosti procesní mezi sporem aneb zemře-li zák. zástupce aneb pozbude-li způsobilosti k zák. zastupování, přeruší se projednávání sporu, pak-li nebyl prvě zřízen zmocněnec procesní plnou mocí opatřený (§ 158.).

Má-li proti straně postrádající procesní způsobilosti i zákonného zástupce (zvl. právnické osobě zák. repraesentace postrádající) proveden býti úkon, z jehož odkladu odpůrci vzešlo by nebezpečí,

zřídi jí soud prozatímního opatrovníka, jenž vede spor, až zák. zástupce ve spor nastoupí, a dokonce učiní po případě též návrh na jmenování tohoto. V případě, že žaloba vznesena byla na soud místa zaměstnání (§ 86. J. N.) toho nikdy třeba není, jelikož při tom se nezbytně předpokládá, že žalovani způsobilosti proc. částečně požívají (§ 2. sd. ř.). Taktéž nelze předpisu dotčeného upotřebiti, jestli strana postrádající způsobilosti proc. a zákonného zástupce, sama žalovati chce (wider § 8.), aniž pak, ztratili žalovaný proc. způsobilost aneb zástupce zákonného (§ 158. sd. ř.). Opatrovník jmenován buď bez předchozího ústního jednání, ač šetření na vysvětlenou provésti lze. Bylo-li za to žádáno u soudu sborového mimo ústní přeličení, jmenuje jej předseda senátu. Stal-li se návrh při ústním přeličení, buď o něm ústně projednáváno a usnesením senátu rozhodnuto. Náklady zřízení a činnosti opatrovníka podmíněné nese strana za jeho zřízení žádavší s výhradou náhradního nároku (§§ 8., 9., 10., 40.). Osoby nemajetné zákonné ochrany požívající účastny jsou též procesních práv chudiny, i může soud poručenský neb opatrovnícký zříditi platně vysvědčení o nemajetnosti (§ 65. IV.).

Rozsudek pro zmeškání také proti osobě postrádající proc. způsobilosti vynésti lze, ať zák. zástupce aneb jeho proc. zmocněnec promeškání se dopustil; avšak k nedostatku zák. zastoupení a zvl. zmocnění hleděno buď z moci úřední a žádány buďte výkazy, jichž v tom směru potřebí (§ 401.).

III. Po rozhodnutí sporu.

Po rozhodnutí sporu v I. a II. instanci soudové vyšší hleďte k zmatku, jenž záleží v nedostávající se způsobilosti procesní aneb zák. zastoupení, prvě nežli dojde k uvažování ostatní podstaty odvolání a dovolání (§§ 477. č. 5., 471. č. 5., 7.; 503. č. 1., 513.). Napravení zmatku toho, že nedostávalo se straně zákonného zastoupení vůbec, nastane tuto, jestli zák. zástupce sám podal spis odvolací neb dovolací aneb prohlášení o odpůrcově odvolání a dovolání (§§ 477. in fine, 513. sd. ř.) nevytknuv zmatek. Po právo platném rozhodnutí dotčený zmatek kdykoli (§ 534. posl. odst.) vytýkati lze žalobou pro zmatečnost (§ 529. č. 2. sd. ř.), nebylo-li projednávání sporu schváleno zák. zástupcem a nebylo-li již prvě marně pokoušeno se o to, aby tento zmatek přiveden byl k platnosti (§ cit. in fine).

V řízení před rozsudím o zmatek záležející v nedostatku

zák. zastoupení opírána býti může žaloba o bezúčinnost výroku rozsudiho (§ 595. č. 2.) u soudu pro spor původně příslušného (§ 596.) do 3 měsíců od doručení nálezu, pokud se týče pozdějšího dne nabytí vědomosti o zmatku.

Aby dobrodini zákonem propůjčené příkázáním zákonných zástupců neobrátilo se v ublížení zastoupeným, uznává § 49., že zákonným zástupcům třeba z úřední moci soudu uloženo býti může nahrazení těch nákladů řízení, jež způsobili svým hrubým zaviněním. Rovněž propůjčuje se žaloba o obnovu řízení, jestli rozsudek způsoben byl takovým podvodným činěním zák. zástupce strany neb odpůrce, jež stihá se v trestním řízení (§ 530. č. 3. sd. ř.).

§ 36. Společenství ve sporu.

(Litis consortium.)

Ve sporu může býti pouze dvě stran hlavních, totiž žalobce a žalovaný. Právo připouští však sdružení se několika podmětů právních k společnému útoku jedinou žalobou aneb shrnutí několika podmětů právních touže žalobou žalovaných k společné obraně čili společenství v rozepři činné a trpné (aktivní a passivní). Tímto ústavem právním projednání několika sporů se urychluje a usnadňuje, a zároveň poskytuje se možnost, sloučené spory rozsouditi s hlediska společného. Naskytne-li se společenství ve sporu na obou stranách, mluví se o obapólném společenství ve sporu rozdílem od prvédotčeného jakožto jednostranného. Základem takového společenství jest jediné vůle žalobcova, nikoli vůle strany žalované, osvědčující se snad přímo přizváním společníků (jak dopouštěl bavorský soudní řád z r. 1869 v § 65.), anebo nepřímou námitkou odmítající projednávání potud, až spoluúčastníci spolužalování budou (exceptio plurium litis consortium, již arcif nesluší stotožnovati s námitkou nedostávající se passivní legitimaaci k věci), aniž vůle soudcova, aniž konečně vůle osoby stojící mimo rozepři; neboť přistoupením vedlejšího intervenienta v základě přímého zájmu na výsledku sporu (§ 20. sd. ř.) nabývá týž pouze práv, která společníku ve sporu příslušejí, ale jím se nestane.

Se společenstvím v rozepři nesluší stotožnovati, nastupuje-li v postavení strany hromadná osoba aneb zastupuje-li jednotný podmět jako stranu ve sporu více zástupců, zvláště pozůstalost více dědiců (§ 550. obč. z.), veřejnou společnost více společníků (čl. 117.

obch. z.). Rovněž není společenstvím ve sporu sloučení více samostatných sporů, při nichž týž odpůrce s různými žalobci neb žalovanými rozepři vede, z vůle soudu ke společnému projednávání (§ 187. sd. ř.).

Podmínkou společenství v rozepři jest podle § 11. sd. ř.:

1. právní společenství ať na straně žalobní ať žalované ohledně předmětu sporného (§§ 825., 890., 820. obč. z.) na př. vindikace několika spoluvlastníků; hereditatis petitio několika spoludědiců; hypotekární žaloba na spoluvlastníky;

2. aneb jednotný důvod vzniku oprávnění aneb povinnosti t. j. vzejití jich z týchž skutkových a právních základů, ačkoli právo a závazek jsou dělitelny (§ 889. obč. z.), na př. společné zavinění škody nedopatřením, při čemž podíly určití se dají (§ 1302. obč. z.), dání aneb přijetí zápůjčky manžely (§ 889. obč. z.). Na tom, že jednotně vzniklý nárok aneb závazek několika osob universální successi na jiné osoby aneb po některých původně oprávněných aneb zavázaných na některé skupiny osob převeden byl, nezáleží;

3. aneb stejnorodý důvod vzniku oprávnění aneb povinnosti t. j. vzejití jich ze skutkových a právních základů, jež jsou podstatně stejného druhu (tak zvané společenství sporu nevlastní), na př. žaloba z pronájmu pozemků téhož vlastníka za stejných podmínek různým pachtýřům jednotlivých parcel (§ 189. nesp. říz.), žaloba přejimatele smlouvy dodávací (čl. 271. č. 2. obč. z.) na ty, s kterými za účelem splnění své dodávky byl za stejných podmínek kontrahoval. V posléz dotčeném případě (ad 3.) nezbytně pak jest toho třeba, aby soud ohledně každého spolužalovaného byl místně příslušným (§ 11. posl. věta sd. ř.), kdežto v obou výše dotčených případech rozbojuje § 93. J. N. Příklad pod č. 3. uvedený s hlediska provádění sporu stojí uprostřed mezi společenstvím ve sporu vlastním (§ 11. I. sd. ř.) na vůli strany se zakládajícím a sloučením několika sporů téchže stran z rozkazu soudu nastávajícím (§ 187. sd. ř.);

4. poměr rukojemský, nevádi-li tomu právo občanské, tedy při rukojmi a plátcí (§ 12. sd. ř., § 1357. obč. z., čl. 281 obč. z.).

Nejen při žalobách o plnění, nýbrž též při žalobách určovacíh litis consortium přípustno jest (§ 228. sd. ř.). Přípustnost činného společenství ve sporu všech touže nehodou na dráze železniční postižených (§ 3. zák. 5. března 1869 č. 27. ř. z.) bude nyní dlužno posuzovati podle předpisů § 11. sd. ř. (arg. čl. I. odst. 2. sd. ř.).

Podle základu ve hmotném právu spočívajícího dlužno lišiti společenství ve sporu samostatné od nerozlučného. Při samostatném právní poměr každého společníka nemění se sdružením ke společnému zápolení procesnímu; důsledkem samostatnosti práva aneb povinnosti osvědčuje se nezávislost procesní jednoho soudruha na jiném. Nerozlučné však jest společenství ve sporu, pak-li účinek rozsudku podle povahy sporného právního poměru (jako při sporu o pozemkovou služebnost se spoluvlastníky sloužícího gruntu [§ 485. obč. z.] anebo o neplatnost testamentu několik spoludědiců povolávajícího) aneb podle zákonného předpisu na všechny soudruhy se vztahuje, následkem čehož tito jednotnou stranu spornou tvoří. Předpisy takovými jsou § 136. konk. ř. ohledně žalob prokazovacích a o pořadí; § 242. konk. ř. ohledně žalob dovolávajících se neplatnosti donuceného narovnání; §§ 128., 232., 286. exek. ř. ohledně žalob dovolávajících se rozhodnutí o odporu proti rozvrhu (usnesení o rozdělení podstaty dílčí) při vnučené správě, při exekuci dražbě nemovitosti aneb svrchků; článek 51. mezinárodní úmluvy o dopravu železnicemi ze dne 14. října 1890 č. 186. ř. z. z 1892 ohledně nároků postizních na súčasné dráhy vznesených od té, která škodu při dopravě vzešlou nahradila.

I. Společenství samostatné záleží ve sloučení tolika souběžných sporů ke společnému projednání, kolik jest činných aneb trpných společníků v rozepři. Processuální úkony jednoho ostatním neprospívají a opomenutí neškodí (§ 13. sd. ř.). Sluší tudíž lišiti hmotný živel takového společenství ve sporu, totiž samostatnost každého spolužalobce i spolužalovaného co do oprávnění, pokud se týče povinnosti, od formálního živilu jednotného projednávání sporu.

a) Z materiálního živilu vyplývá,

1. že vyznačiti sluší jména jednotlivých litis konsortů jak v podáních stran a protokolech, tak ve vyřízení soudů (§§ 75. č. 1., 79., 417. č. 2., 429. sd. ř.).

2. Každý soudruh v rozepři zvláštní svá práva a zvláštní své námítky přivést může k platnosti vedle těch, jež všem pospolu přísluší. Aby tak státi se mohlo co nejučinněji, každý z nich o útoku žalobním proti spolužalovaným podniknutém bezpečným způsobem zvědět musí t. j. doručením do vlastních rukou (§ 106. sd. ř.). Důsledkem toho žaloba společného odpůrce vznesena buď na soud tolika stejnopisy s přílohami přepsanými, aby každý společník

ve sporu jedním mohl býti podělen (§§ 80., 81. sd. ř.) a aby nad to stejnopis zachován byl pro potřebu soudu. Odpůrce sám o usnesení soudu zpraven buď na rubrice t. j. kratičkém označení trestí podání učiněného (§ 131. sd. ř.). U soudů okresních dodán buď každému soudruhu přepis protokolu odpůrcevo žalobní přednesení obsahujícího (§§ 79., 131., 438. sd. ř.). Odpověď v řízení před sborovými soudy I. instancí zákonem požadovaná (§ 243.; jinak u okresních § 440. II.) společně podati spolužalovaní povinni nejsou. Vzhledem k různým snad nárokům vzájemným aneb četným obranám v odpovědích došlých od více spolužalovaných vytknutým, zjeví se potřeba přípravného řízení (§ 245. č. 1., 2.). Žalobou na vzájem nastoupiti mohou spolužalovaní pospolu aneb každý zvlášť z nároku jemu proti společnému žalobci příslušejícího (§ 96. J. N.).

3. Každý svěřiti smí vedení sporu společného zvláštnímu advokátu, zaujímaje snad právní postavení se svými soudruhy kollidující (§ 97. sd. ř.). Přisouzení nákladů se zastupováním zvláštním advokátem spojených nevadí v tomto případě předpis § 41. III. sd. ř. Pokud mezi společníky rozepře kollise zájmů není, nesluší přisouditi jim náklady zvětšené tím, že více advokátů process za ně vedlo (arg. § 41. III. slova: die nämliche Partei, jež porovnatí sluší s § 373. IV. auf Seiten einer Partei Streitgenossen).

4. Prerušeni řízení smrtí, konkursem, ztrátou procesní spůsobilosti atd. týče se jen toho společníka v rozepři, při němž nastalo (§ 163. sd. ř.). Smrtí aneb nespůsobilostí společného advokáta preruší se spor ohledně všech (§ 160. sd. ř.) a pro obmeškání se všech společníků ve sporu ohledně zřízení jiného právního zástupce k návrhu odpůrce, proti všem v řízení pokračováno býti může s tím účinkem, že je zastihnou následky opomenutého zastupování advokátem přikázaného (§ 133. III. sd. ř.).

5. Disposiční úkony jednoho společníka ve sporu o předmětu sporu nejví vlivu ohledně soudruhů, zvlášť odbytí sporu narovnáním se společným odpůrcem (§ 204.), vzdání se nároku jednoho spolužalobce anebo uznání nároku jedním spolužalovaným. Ve případech těchto rozhodnuto buď částečným rozsudkem (§§ 394. a 395. sd. ř.), jež při sborových soudech I. instancí vynáší soudce I. rok řídicí sám bez usnášení se senatu (§ 397. sd. ř.). Doznání soudní, jež o rozhodných okolnostech faktických učinil jeden, neškodí ostatním, pokud zásada volného uvažování výsledků sporu neosvědčuje svůj vliv (§§ 267., 272. sd. ř.). Žádný společník ve sporu, jsa při roku

přítomen, jiným učiněné soudní doznání odvolati nemůže, neboť právo straně v tom směru proti soudním doznáním advokáta propůjčené jest podstatně různé, pročez výmínečný předpis o t. zv. désaveu obsažený v § 34. sd. ř. obdoby nedopouští.

6. Jelikož opomenutí jednoho společníka ve sporu ostatním není na újmu (§ 13.), promeškání lhůty anebo roku k přelíčení nařízeného škodí jenom tomu, který se toho byl dopustil, i způsobí částečný rozsudek proti němu následkem zmeškání (§§ 144., 391., 396.—399.), ať jde o zmeškání prvního roku, odpovědi aneb roku pozdějšího. Nebud' přehlednuto, že promeškání roku rovná se vyloučení z jednání pro neslušné chování (§§ 400., 198. sd. ř.). Jakož účinky nečinnosti procesní stihnou jen nedbalého soudruha, arcif také výhod z dbalosti vycházejících jen bedlivý účasten jest (§ 13.), pročez proti rozsudku pro promeškání proti všem vydanému jednotlivý pro sebe domáhati se může navrácení v předešlý stav pro nezaviněné obmeškání (§ 146. sd. ř.) a rozsudek pak jen ohledně něho zdvižen bude (§ 150. sd. ř.).

7. Nález konečný věc různé rozhodovati může ohledně jednotlivých společníků rozepře i tenkrát, když po jednotném projednávání vynesena byl, tím spíše, když došlo ve případech výše pod 5. a 6. vytknutých k nálezu částečnému.

8. Důsledkem toho zavdán bude třeba jenom některým podnět k opravnému prostředku z rozsudku, i odpadne snad společenství v rozepři co do odvolacího anebo dovolacího řízení. Na soudruhy odsouzené, odvoláním aneb dovoláním nenastupující, exekuci vésti lze, ačkoli jiní spor na vyšší soud vznesli (§ 13. exek. ř.), pročez soud tento usnesením po žádosti o tom rozhodniž, jakou měrou v odpor vzatý rozsudek k exekuci se hodí (§ 490. sd. ř.).

9. Žaloba o obnovu ve prospěch jediného aneb všech litiskonsortů bude moci býti vznášena podle toho, zdali proti částečnému aneb proti společnému rozsudku čelí, a v poslézdotčeném případě podle toho, zdali opírá se o důvod jednomu (na př. § 530. č. 7.) aneb všem soudruhům ve sporu nasvědčující.

10. Náklady sporu společně prohraného uloženy budte obnosem podle hlav stejným; bylo li však účastenství ve sporu různé, podle toho poměrně. Je-li dokonce hlavní závazek solidární, pak arcif též solidárně (§ 46. sd. ř.). Z nákladů, které společníci ve sporu někteří zvláštními procesními úkony odpůrci způsobili, ostatní právi nejsou. (Viz výklady tyto níže § 47. I. č. 2.)

b) Z formálního živlu jednoty řízení plynou tyto důslednosti:

1. Ohledně všech nároků touž žalobou shrnutých může projednáváno býti jen u téhož soudu a pouze v týchž formách procesních (§ 93. J. N., § 227. sd. ř.). Na spolužalobci cizinci žalobní jistotu požadovati lze, jelikož jeho žaloba se žalobami soudruhů v jedno sloučena jest (§ 57. sd. ř.).

2. Platné vznesení obrany se strany jednoho soudruha, že vyloučen jest pořad práva aneb že soud jest nepřislušný, prospěje všem (§§ 239., 261. sd. ř.), jelikož řízení o žalobě zahájené vůbec zastaveno býti musí; obrany rozepře již vzešlé aneb rozsouzené (§ 239. sd. ř.) podle případu všem aneb jen tomu soudruhu prospějí, jenž je byl vznesl (§ 411. sd. ř.). Poslézdotčený případ nastane zvláště, pokud jde o žalobu z pohledávky takové, která s úspěchem (§ 411. sd. ř.) prvě k platnosti přiváděna byla ve sporu jiném, jakožto kompensabilní námitkou, přes to však nyní žalobou se vymáhá na tom, komuž prvě namítána byla, a na soudruzích jeho.

3. Zachovány jsou všem společníkům ve sporu lhůty zákonné i soudcovské, pokud ještě úplně nevypršely také tomu, ohledně něhož nejposléze běžeti počaly (§ 127. sd. ř.).

4. Aby průtahy při doručování byly zamezeny,

α) zároveň bude, aby všichni zřídili společného zmocněnce procesního (úvod § 97. sd. ř.); dostačuje, jest-li se jemu jediný exemplář podání aneb přepisu protokolárního prohlášení jakož i každého vyhotovení soudních vnesení doručí § 90. a povolán jest, byv opatřen procesní plnou mocí, k přijímání všech toho kterého sporu se týkajících doručování až do odvolání zmocnění (§ 93.);

β) není-li zřízen společný zmocněnec k vedení sporu, přikazuje zákon, aby pojmenovali společníci ve sporu alespoň zmocněnce k přijímání vnesení soudních v místě soudu procesního bydličního. Jím jmenovati lze soudruha dokonce tehdy, bydlí-li alespoň v obvodě téhož sborového soudu I. instancí, v němž je stanovisko procesního soudu, a dodávají li řízení pošty zásyly do bydliště jeho (§ 97.). Nestalo-li se tak, pojmenuje soud k žádosti odpůrce na vrub společníků ve sporu příjemce vnesení soudních. Opomenutí soudu v tom směru napraveno bud' výtkou odpůrce (§ 196. sd. ř.), neboť porušením předpisu o řízení jest také opomenutí rozkazu zákonem uděleného. — Společnému zmocněnci k doručování dodáno bud' tolik stejnopisů písemností, jež doručeny býti

mají, kolik společníků ve sporu jest, avšak jen jediný přepis listin přílohu podání aneb protokolu tvořících (§ 94.).

5. Popoháněti spor smí každý společník v rozepři (§ 15. I.), zvláště došlo-li k přerušení celého sporu aneb klidu (§§ 164., 169.); rovněž při promeškáních společného odpůrce (§§ 396., 398.) nedostavivšího se k I. roku aneb nepodavšího odpověď v čas.

6. Jednotné projednávání podmíněno jest společným útočením anebo bráněním se litis konsortů. Nastati může rozštěpení sporu jedinou žalobou zahájeného na různé větve:

α) vůlí některého soudruha, tím totiž, že provedl disposiční úkon anebo dopustil se promeškání, jež měly v zápětí vydání částečného rozsudku. V případě dotčeném odvolání a dovolání z těchto částečných nálezů, rovněž řízení exekuční bude pak též samostatným (§ 392. sd. ř.);

β) vůlí soudu rozkazujícího dělené projednávání o nárocích touž žalobou shrnutých (§ 188. sd. ř.). Z rozkazu toho není opravného prostředku, zvláště rekursu (§ 192. II.). Nedošlo-li mezi přelícením z nařízení soudu opět ku spojení různých těch větví procesních k jedinému a jednotnému dalšímu projednávání, bude spojení toho potřeba při prohlášení celého řízení za skončené, jelikož částečné rozsudky vydati lze — nestalo-li se uznání části žalobního nároku aneb některého z více nároků všemi společníky v rozepři — jen na základě uznání spolužalovaného aneb odřeknutí se spolužalobce (§§ 391., 395. sd. ř.).

7. Důkaz provedený ohledně fakt rozhodných co do právního postavení všech soudruhů, t. j. základ společného útoku aneb společné obrany tvořících jeví podle výsledku svého účinek pro všechny anebo proti všem. Řízení důkazní slyšením svědků různých, pojmenovaných od několika společníků v rozepři o těchže rozhodných okolnostech, provedeno buď zároveň a současně (§ 278. I.). V průvodním řízení společník ve sporu nemůže býti svědkem soudruha; vždyť svědek musí býti osoba rozdílná od strany procesní. Odepřítí může osoba za svědka volaná svědectví třeba pro osobní poměr k jedinému jen soudruhu (§ 321.). Právem odmítnut býti by mohl společník ve sporu, kdyby soudem volán byl jako znalec (§ 355. sd. ř., §§ 19., 20. J. N.). Za předložení listiny, které se odpůrce dovolává proti jednomu soudruhu, i jiný ve svůj prospěch žádati může (§ 304. č. 1. sd. ř.). Přisežné slyšení společníků v rozepři podle uvážení

soudu nastane slyšením všech anebo jenom některých (§ 373. IV. sd. ř.).

8. Jediným úhrnným nálezem buď rozhodnuto o všech shrnutých žalobách, pokud nenastala potřeba rozhodovati částečnými nálezy viz výše a) č. 5, 6.; b) č. 6., a). O tom, zda-li nález konečný úhrnný dodán býti má jediným vyhotovením aneb tolika, kolik jest účastníků, rozhodne okolnost, zdali všichni svěřili vedení sporu jedinému advokátu (§ 90.) aneb přijímání soudních vynesení společnému zmocněnci k doručování (§ 94. „Schriftstück“ zahrnuje též Ausfertigung).

II. Odchylně od způsobu dosud vyloženého sluší sobě počínati, pak-li účinek konečného nálezu podle povahy sporného poměru anebo podle výslovného zákonného předpisu na všechny společníky ve sporu se vztahuje, následkem čehož tito nezbytně jednotnou stranu čili nerozlučné litis consortium tvoří. Účelem tohoto procesního zařízení jest, aby zamezeny byly odporující sobě rozsudky o poměru právním, jež pouze jednotně upravití lze. Nejčelnější odchylky od výše vyložených zásad jsou následující:

a) Nemůžeť v takovémto případě nastati rozštěpení jednotně započatého sporu na několik samostatných větví procesních.

β) Disposiční úkony jednotlivého společníka ve sporu jsou pro nedílnot společného právního zájmu vyloučeny; úkony takové nastati mohou s právním účinkem jen na základě shody o tom mezi soudruhy o sporu i nároku (§§ 237., 394., 395. sd. ř.).

γ) Nečinnost a obmeškání některého nebo i několika litis konsortů napravuje se činností a bedlivostí jediného třeba soudruha příčinnivého (§ 14. sd. ř.), pročež nález za příčinou obmeškání vydán býti nesmí, jestli výkaz o doručení obsýlky k roku ohledně jediného jen soudruha schází anebo jestli při soudě známo jest, že nepřekonatelnou náhodou zmařilo se dostavení k stání jen jedinému společníku v rozepři (§ 402. II. sd. ř.). Podáním odpovědi jediného spolužalovaného v řízení před sborovým soudem I. instancí zamezeno bude vynesení rozsudku pro zmeškání odpovědi proti ostatním (§§ 398., 440., II. sd. ř.).

δ) Ačkoliv i při nerozlučném litis consortium každý soudruh popoháněti smí společnou rozepři, přece ke každému roku, ať již k návrhu některého litis konsorta aneb odpůrce položenému, všichni soudruzi v processu obesláni buďte (arg. slovo „sind“ v § 15. sd. ř.).

a to i tehdy, jestliže prvé v téže věci odbyvaný rok byli zmeškali. Opomenutí toho překáží vynesení rozsudku pro promeškání, jelikož obeslání nestalo se náležitě (§ 471. č. 4. sd. ř.). Rovněž také soud dosud nedostavivší se litis konsorty k nejbližšímu roku předvolati smí (§ 183. č. 1.) s tím, aby se dostavili osobně. Dobytím navrácení v předešlý stav péči jediného soudruha obnoví se spor pro všechny, kdož vesměs původní rok promeškali.

ε) Také společník nesúčastnivší se řízení před soudem procesním nastoupiti může odvoláním anebo dovoláním z nálezu o nedílném právním poměru všech soudruhů rozhodujícího i získati takto všem vítězství a úspěchu v instanci vyšší (§§ 461., 503.).

Zbývá dotknouti se mimořádných řízení. V řízení rozkazním a směnečném, ať jde již o zaplacení anebo pojištění směnečné pohledávky, každému spolužalovanému dodána býti musí žaloba i se všemi přepisy dokladů žalobních zároveň s platebním, pokud se týče zjišťovacím rozkazem. Každý spolužalovaný pak proti rozkazu tomu zvláště nastoupiti smí obranou, důsledkem čehož rozstoupí se společnou žalobou zahájený spor na tolik samostatných processů kolik spolužalovaných proti rozkazu svými námitkami ve lhůtě bylo nastoupilo (§§ 551., 552., pak § 559. sd. ř.). Důsledkem toho také o obranách každého spolužalovaného zvláštním rozsudkem rozhodnuto bude o tom, zdali se platební rozkaz ohledně něho zrušuje aneb v moci své zachovává (§§ 553., 559. sd. ř.).

Co se syndikátního sporu týče, platí o litis konsortiu, jež nastalo žalobou zároveň vznesenou na toho kterého soudcovského úředníka a stát, předpisy soudního řádu (§ 600. sd. ř., § 9. zák. o syndik. žalobě ze 12. července 1872 č. 112. ř. z.).

Spory, ve kterýchž spolužalobce aneb spolužalovaný podle povahy věci vyskytnouti se nemůže, jsou spory manželské (dv. d. 23. srpna 1819 č. 1595 sb. z. s.). Obhájce svazku manželského ve sporu o platnost a rozloučení manželství nastupující (§§ 99., 115. ř. z.) není spolužalovaným, nýbrž zastancem veřejného zájmu při sporu takovém mezi soukromníky vedeném, pročež mimořádnou revisi nastupovati musí z rozsudků srovnalých I. a II. instanci, jimiž manželství katolika za neplatné prohlášeno bylo, nad čímž soud I. instanci dokonce bdíti má (§ 18. cit. dv. d.).

Hlavní a exekuční intervence.

§ 37. I. Hlavní intervence (§ 16. sd. ř.).

Hlavní intervence jest domáhání se věci aneb oprávnění, o něž mezi dvěma stranami již spor se vede, žalobou na obě původní strany podanou po trvání a u soudu prvotního sporu. Jakožto prostředek k zamezení sporů a odporujících sobě rozsudků tento právní ústav z církevního práva do obecného a francouzského řízení soudního dráhu sobě klestil. Před Josefinským řádem soudním plativ v Čechách podle Deklaratorie ze dne 13. dubna 1641 (č. 85. Cod. Ferd. Leop. Jos. Carol.) znovu platnosti došel novým soudním řádem ve způsobě v říšském něm. proc. přijaté. Hlavní intervence jest pouhým oprávněním („kann“ § 16. sd. ř.); můžež nárok jí vymáhaný také pravidelnou cestou u soudu obecně příslušného zažalován býti. Připouští se za následujících podmínek:

1. trvá-li již spor o věc aneb oprávnění, jehož se kdosi třetí domáhati chce. Spor při soudě projednáváný se předpokládá; neboť moc rozsudího obmezuje se na řešení té které sporné záležitosti, která kompromissem jemu přikázána byla (§ 577.) a nemůže rozšířena býti na rozhodování nároků třetí osoby od kompromitentů různé. Po žádosti za prozatimní opatření hlavní intervence ještě přípustna není, nýbrž teprve ve sporu o žalobě, k jejíž podání v povolujícím usnesení přiměřená lhůta vytknuta byla (§§ 378., 391. II. exek. ř.). Spor trvá od doručení žaloby (§ 232. sd. ř.) — ať to byla třeba žaloba na vzájem aneb pouhá určovací (§ 228.) — až do právoplatného rozhodnutí (§ 94. J. N.) aneb jinakého konečného odbyti prvotní rozepře (třeba soudním narovnáním § 204. sd. ř.). Po trvání řízení odvolacího a dovolacího možnost hlavní intervence nemine, rovněž i po žádosti jedné ze stran v prvotním sporu za vynesení rozsudku pro zmeškání proti odpůrci, pokud rozsudek tento právní moci nenabyl. V řízení rozkazním též po vznesení obran proti platebnímu rozkazu hlavní intervence průchodu má. Ačkoli se proti žalobě na vzájem taktéž osvědčiti může, užiti jí nelze, jestli by žalovaný v prvotním sporu pohledávky vzájemně jen námitkou kompensace se byl dovolal; proti jasnému nařízení § 94. J. N. k poražení tohoto mínění dovolávati se nelze předpisu § 411. sd. ř.

Jestli po právoplatném rozřešení prvotního sporu žalobě za zmatečnost aneb obnovu místa dáno bylo a k opětovnému projednávání jeho došlo, arcif hlavní intervence též možnou bude; pokud potrvá však řízení o těchto žalobách nikoli, jelikož — nehledě k překážce co do příslušnosti snad podle § 532., se naskytující — v těchto sporech nebude se domáháno té věci aneb toho oprávnění, k němuž hlavní intervenient táhnouti se chce (§ 533. sd. ř.).

2. Další podmínkou jest domáhání se kýmisi třetím téže věci (třeba jen z části) aneb téhož oprávnění, o něž strany prvotní rozepře zápolí (§ 16. sd. ř.). Podle povahy věci a výslovného předpisu to býti nemohou práva rodinná (§ 95. J. N.). Ve spor o držbu vkročití nelze z důvodu vlastnictví k věci, jelikož v prvotním sporu nedomáhá se žalobce věci (nybrž jen držby její) aniž pak práva (nybrž ochrany držby). Určovací spor o pravost či nepravost listiny není sporem o právo, nybrž jen o určení fakta v právním směru důležitého (§ 228.). Nesluší s tím stotožňovati spor o neplatnost právního jednání listinou zřízeného na př. posledního pořízení (§ 1487. obč. z.). Předpokládá se totožnosti předmětu sporu prvotního a intervenčního, nikoli však

a) téhož právního důvodu na př. žaloba prvotní vznášena byla ze smlouvy schovací, intervenční z vlastnictví;

β) aniž téže prosby žalobní, jelikož jedna může býti určovací, druhá o plnění;

γ) aniž konečně totožnosti řízení, neboť prvotní spor může býti projednán o obranách proti rozkazu platebnímu v rozkazním řízení, intervenční pak v obyčejném.

Domáhání se dotčené vycházeti musí od osoby rozdílné od stran prvotního sporu, na něž jakožto spolužalované intervenční žalobou útočí. Zda-li nabyvatel věci neb pohledávky, již strana sporná za trvání rozepře zeizila, hlavní intervencí proti prvotním stranám nastoupiti může, nerozhodnul § 234. sd. ř.; avšak nesluší ji připouštěti, poněvadž by úmysl zákonodárce, jenž provedenému zeizení předmětu sporu všecken vliv na průběh řízení odníti chce, tím mařen byl. Jelikož vedlejší intervenient (§ 17.) přistupuje k jedné straně prvotního sporu, aby jí k vítězství dopomohl, nemůže zároveň proti ní a jejímu odpůrci z prvotního sporu nastupovati hlavní intervencí, neboť taková činnost se na vzájem vylučuje. Nastoupí-li další nějaký hlavní intervenient, musí strany v prvé již zahájeném intervenčním sporu se potýkající opět za své spolužalované pokládati na př.

ve spor o dědické právo mezi vzdálenějším a bližším dědicem ze zákona (§§ 124. a 126. řiz. nesp.) vkročil hlavní intervencí dědic testamentární ze závěti později mezi projednáváním pozůstalosti nalezené, načež v novější a ještě později odkryté poslední vůli ustanovený dědic hlavní intervencí proti oněm podnikne; podobně, když z několikerého postupného prodeje téže věci několika osobám, z nichž žádná nebyla odevzdána, pokud se týče žádná neobdržela vkladní listinu, z koupě prodávající žalován bude (§§ 430., 440. obč. z.) těmito kupci, z nichž jeden po druhém nastupuje.

Hlavní intervence jest shrnutím dvou žalob proti původním stranám sporným buď téchže (určovacích) buď různých (o určení a o plnění), o nichž však nutně tímž rozsudkem rozhodnuto býti musí. Zvláště při sporu o věc z práva věcného proti původnímu žalobci hlavní intervence bude vzhledem k absolutní působnosti práva věcného kladnou žalobou určovací a proti původnímu žalovanému žalobou o vydání věci; při sporu o pohledávku bude hlavní intervence proti původnímu žalobci vzhledem k relativní povaze práv obligacních zápornou určovací a proti jeho odpůrci žalobou o plnění. Rozdělení řízení o žalobách hlavní intervencí na strany původní shrnutých podle § 188. sd. ř. nastati nemůže, jelikož by tím projednání znesnadněno a protaženo bylo.

Co setkne poměru prvotního a intervenčního sporu, jest tento na onom formálně nezávislý, avšak co do výsledku někdy onen od tohoto odvislý. Ustoupením od prvotní žaloby (§ 237. sd. ř.) zakončí se též před tím zahájený spor o žalobě intervenční (§§ 94., 29. J. N.). Projednán býti může každý zcela samostatně. Cizinec žalobou intervenční nastupující není sprostěn kauce žalobní (§ 57.). Procesní plná moc k vedení sporu udělená zmocňuje též k projednání sporu, vkročil-li někdo třetí v prvotní proces hlavní intervencí (§ 31. č. 1. sd. ř.), důsledkem čehož procesnímu zmocněnci intervenční žaloba doručena buď (§ 106. sd. ř.). Hlavního intervenienta v prvotním sporu za svědka vésti lze; za znalce byv povolán odmítnut býti může (§ 355. sd. ř., §§ 19. číslo 2. J. N.); co do vydání listin k potřebě některé strany v původním sporu neplatí ohledně něho předpisy o edici listinou odpůrcem (§ 303.), nybrž kýmisi třetím (§ 308. sd. ř.).

Co do způsobu projednávání prvotního a intervenčního sporu vyskytnouti se mohou tyto případy:

I. Spojení obou. Ježto oba spory u téhož soudu se projednávají a tatáž osoba (prvotní žalovaný) jest odpůrcem různých žalobců (prvotního a intervenčního), z úřední moci může podle § 187. sd. ř. soud spojit je k současnému a společnému projednávání. Ukáže-li se později nevýhodnost tohoto sloučení, může soud jednání opět rozdělit, ze kterýchžto opatření soudu stížnost vůbec vyloučena jest (§ 192.). Rozhodnouti nemůže však oba spory třeba společně projednáváné jediným nálezem (§§ 404. I., 187. II.).

II. Přerušeni řízení. Rovněž uváženi soudu zůstaveno jest, zdali k návrhu rozkázati chce přerušeni prvotní rozepře až do právoplatného řešení intervenční (§ 190. II., III. sd. ř.). Usnesení o tom odporovati lze rekursem u vyššího soudu (§ 192. II. slova: „soweit sie nicht eine Unterbrechung verfügen“, § 514. sd. ř.). Jakmile spor intervenční právoplatného rozhodnutí došel, v řízení co do prvotní rozepře třeba z úřední moci buď pokračováno (§ 190. III.).

III. Klid řízení. Nenařídil-li soud přerušeni prvotního sporu, mohou zúčastněné strany se dohodnouti o klid prvotní rozepře (§ 168.), aneb způsobiti jej nedostavením se k roku položenému k přelíčení (§ 170.). Po dobu přerušeni sporu soudem nařízeného provedené úkony postrádají účinku, obelání vydati nelze, vydaná pozbudou moci, lhůta běžeti přestane s tím účinkem, že při opětném početi dalšího řízení znovu běžeti započne (§ 163.). Všechny účinky tyto poji se též ke klidu řízení mimo zakončení běžících lhůt konečných t. j. neprodlužitelných (§ 168. sd. ř.). Po uplynutí tři měsíců aneb delší smluvené pro klid doby k žádosti strany v projednání prvotního sporu postupováno bude.

Bylo-li takto buď z rozkazu soudu anebo ze srovnalé vůle účastníků prvotního sporu došlo k tomu,

a) že nejprve projednán a právoplatně rozhodnut byl proces intervenční, sluší rozeznávati podle výsledku jeho; dopadl-li hlavnímu intervenientovi:

a) příznivě, může prvotní žalovaný *exceptione rei iudicatae* za zamítnutí prvotní žaloby žádati; jestli však dopadl

β) nepříznivě pro hlavního intervenienta, nemůže sice více hájiti se prvotní žalovaný námitkou, že nedostává se prvotnímu žalobci legitimace k žalobě, jelikož by ji tento porazil replikou *rei iudicatae*, avšak vítězství prvotního žalobce prohrou hlavního intervenienta ještě zaručeno není. Rozsudek ve sporu intervenčním oproti

oběma prvotním stranám jako spolužalovaným nerozlučným osvědčovati bude stejné právní moci (§ 411. sd. ř.).

b) Došel-li naopak prvotní spor dřívějšího právoplatného řešení, není potřebi čekati s exekucí nálezu prvotnímu žalobci příznivého až do právoplatného rozhodnutí sporu intervenčního. Arciť hlavnímu intervenientu povolena budou prozatímní opatření jeho zájmy chránící podle § 382. exek. ř., jestli se obávati jest, že provedení nároku hlavního intervenienta změnou status quo zmařeno aneb stíženo bylo (§ 381. exek. ř.).

§ 38. II. Intervence exekuční čili odpor (§ 37. exek. ř.).

(Tierce opposition art. 608 code de proc.)

Hlavní intervence průchodu má až do konečného vyřízení sporu; exekuční záleží v tom, že kdosi třetí, rozdílný od věřitele a dlužníka (ve smyslu § 3. exek. ř.), komuž přísluší na předmět exekucí dotknutý právo, jež vedení exekuce nepřipustným činí, žalobou přímo odpor proti tomu vznáší (§ 37. exek. ř.). Patrně jest, že k intervenci exekuční dojití může, ačkoli v původním sporu k hlavní nedošlo. Odpor proti exekuci podle § 37. exek. ř. má účel podobný, jako excisní žaloba dosud platného řízení. Podmínky toho jsou následující:

1. aby exekuce již byla započala, ale dosud nebyla skončena; tedy teprve po povolení exekucí (§ 37. III.) odporovati lze až do dovršení exekuce. Nejen proti exekuci uhrážováci, též proti zjišťovací odpor se připouští (§§ 370., 402.). Pokud tedy rozsudek v původním sporu právní moci nenabyl, bude na výběr hlavní a exekuční intervenci (§ 16. sd. ř., § 37. exek. ř.) podle okolností případu. Před povolením exekuce byla by jen žaloba určovací kladná o uznání práva s exekucí nesrovnalého za povšechných podmínek přípustna (§ 228. sd. ř.) t. j. jestli by žalobce právní zájem v tom měl, nepřipustnost exekuce co nejdříve určit. Po skončené exekuci podle případu lze bude nastupovati ještě kondikční žalobou, nikoli však exekuční intervenci. Titul exekuční rozdílu nečiní; rovněž také proti politické exekuci tímže způsobem odpor vznášeti lze (čl. III. exek. ř.).

2. předmět exekucí dotknutý. Předmětem tímto jest vůbec individuálně určená část majetku exekuci podrobená; nemusí to býti věc hmotná ať movitá aneb nemovitá, třeba i příslušenství

nýbrž i pohledávka (na př. postoupená dokonce s uvědoměním postoupeného dlužníka § 1395. obč. z. před započatou exekucí). Není-li předmět exekucí dotknutý této podroben, neboť užito odporu, nýbrž rekursu k zdvižení exekuce (§ 65. exek. ř.). Pokud jde o svrchky exekucí podrobené, nečiní rozdíl, zdali na tu kterou movitou věc exekuce k vydání aneb pro peněžitý dluh zabavením její vedena byla (§§ 346., 253. exek. ř.). Jelikož předmět exekucí dotknutý se předpokládá, nemůže proti exekuci dohánějící k úkonům aneb k opomenutí odpor vznesen býti (§§ 353., 354., 355. exek. ř.);

3. základem exekuční intervence jest právo s vedením exekuce nesrovnalé, pročež odpor jest žalobou sloužící k ochraně hmotného práva, jemuž vedením exekuce se ubližuje, kterážto co do podstaty neliší se od žalob vůbec, nýbrž jen v procesním směru zvláštnosti jeví (v. Schrutka: Freigebung fremder Sachen II. S. 98. ff. pokládá jej za opravní prostředek). Zdali právo toto nesrovnalé jest se seizením aneb odnětím předmětu exekucí dotknutého, zvláště také s příkázáním pohledávky k uhrazení požadavku přisouzeného (§ 316. exek. ř.), lhotejno jest, ačkoli v posléz dotčeném případě (§§ 346., 316.) vzhledem ke krátké době mezi započatím a skončením exekuce odpor valného nebude míti významu.

Nesrovnalé jest právo kohosi s exekucí, jestli tato jeví se býti neoprávněným vsaháním v jeho majetek, tudíž ve vlastnictví (třeba jen žalobou publiciánskou chráněné), v právo služebnosti požívání, pokud exekuce spolu dotýká se výkonu jeho (vnucená správa, § 109. III.), v právo obligační nabyté cessí, v právo na vrácení té které určité věci z kontraktu reálního, v právo kommittenta na pohledávku z obchodu kommissionářem uzavřeného čl. 368. obch. z. (srovn. § 26. konk. ř.). Nemohou však býti základem odporu; obligační nárok z koupě, odkazu, nájmu aneb podle zákona odpůrčího. Komu přísluší právo zástavní aneb popřední k svrchkům zabaveným, jež ve své držbě nemá, nemůže odporem vystoupiti, nýbrž z pohledávky pojištěné aneb popřední žalovati, ač splatnou třeba není, dovolávaje se popředního zaplacení z výtěžku věcí (§ 258. exek. ř.) a osvědčiv nárok svůj naléhati na soudní složení jeho, byly-li věci prodány před právoplatným rozhodnutím sporu. Má-li ten, komuž k věci exekucí dotknuté právo s provedením její nesrovnalé přísluší, věc ve své moci, nemusí výkon exekuce připustiti (§§ 262., 347. exek. ř.). Pak-li přes to, že nepřipouštěl výkon, k tomu došlo, nemůže nastoupiti žalobou z rušené držby na výkonný orgán, avšak stížností na způsob výkonu

podle § 68. exek. ř. Při zabavení svrchků v moci exekuta se nacházejících buďte práva k věcem zabaveným ohlášená, s exekucí nesrovnalá v protokole o výkonu exekuce sepsaném poznamenána (§ 253. III. exek. ř.).

Odpor podán buď u soudu, jenž exekuci povolil, po započetí výkonu však u soudu výkonného (§ 37.); směřuje-li proti exekuci politické, povždy u okresního soudu, v jehož obvodu věci, k nimž odpor se táhne, se nacházejí (čl. III. exek. ř.). Žaloba zástavní aneb popřední právo k svrchkům exekucí dotknutým k platnosti přivádějící vznesena buď před výkonem povoleného zabavení na soud osobní žalovaného (§ 65. J. N., § 228. sd. ř.), po započetí výkonu na soud výkonný § 258. exek. ř. Odpor obsahující žaloba podána buď na exekventa i exekuta pospolu jakožto na nerozlučné společníky v rozepři (§§ 37., 258. exek. ř., § 14. sd. ř.). Procesn zmocněnec k vedení prvotního sporu zmocněný nepoživá též plné moci k vedení sporu o exekuční intervenci, jako ohledně vedení sporu o hlavní intervenci (arg. § 31. sd. ř. č. 1. a contr. č. 3., „Handlungen auf Seiten des Executionsführers im Executionsverfahren“) Žaloba nedošedší vyřízení právoplatným rozsudkem prvé, nežli exekuce dovršena byla, rozšířena buď podle § 235. III. sd. ř. v ten způsob, že se k žádání, aby prohlášena byla exekuce vedená za nepřipustnou, připojí žádání za vrácení všeho toho žalovaným exekventem, čehož se jemu dostalo nepřipustnou avšak již provedenou exekucí. Za trvání rozepře žádati lze za odložení exekuce (§ 42. č. 5.); po právoplatném vyřízení sporu, jež žalobě místa dává, nastane z moci úřední zrušení exekuce (§ 37. IV.). Návrh k tomu směřující pojat býti může v odpor (§ 39. III. exek. ř.).

Výrok o útratách ve prospěch žalobce vítěze odpadne, jestli neoznámiv exekventu právo svoje s exekucí nesrovnalé ihned žalobou nastoupil, tento však i s exekutem při prvním roku (§ 440., pak § 45. sd. ř.) žalobní nárok uznal. (Viz výklad níže § 47. I.)

II. Osoby vedlejší.

§ 39. Povšechné naznačení.

Činnost osob hlavních podporují, pokud jde o soudce spor projevávající a rozhodující, soudcové z příkazu a k dožádání

činní a zapisovatelé, o čemž ve výkladech o soudcích (§ 12. č. XII.) a o způsobu vykonávání právomocnosti soudem (§ 18.) pojednáno bylo.

Činnost stran procesně nespůsobilých doplňují zákonní zástupcové, o čemž výklady výše podány byly (§§ 34., 35.), činnost stran procesně spůsobilých podporují vedlejší intervenient a zmocněnec k provedení sporu zřízený (zástupce zvolený). Jelikož však k vedlejší intervenci dochází často opovědí rozepří a opět nominatio auctoris k ní podobným způsobem se provádí, shrnuje zákon předpisy o poslézdotčených třech ústavech právních v jedné hlavě, kteréhož pořádku z důvodů usnadnění studia se přidrženo a pojednáno býti má předkem o účastenství třetích osob vedle stran a pak o projednávání sporu zmocněnci na místě stran.

§ 40. A) Účastenství osob třetích vedle stran ve sporu (titul III. sd. ř.).

Zákon shrnuje zde tři právní ústavy:

- I. tak zv. vedlejší intervenci,
- II. oznámení rozepře,
- III. pojmenování auktora (auctoris nominatio).

Avšak jedině vedlejší intervence jest skutečným účastenstvím kohosi třetího ve sporu; druhý a třetí jen možnost účastenství takového způsobuje a tudíž jen s hlediska případného přistoupení ke sporu uvažován býti může. Opovědění rozepře zavdává totiž podnět k vedlejší intervenci a pojmenování auktora jest zvláště podmíněné a zvláštními účinky provázené oznámení rozepře.

Naše právo nezná garanční žalobu práva francouzského (čl. 181. code de procéd.), kterou spojeno býti má opovědění rozepře s žalobou postižní a způsobeno provedení poslézdotčeného sporu u soudu hlavní rozepře. Jelikož ale žaloba o postih předpokládá postihatelů nepřiznivý výsledek původního sporu, avšak právě podle práva franc. již prvé se připouští, aby oba spory týmže rozsudkem mohly býti řešeny, nesluší schvalovati tuto žalobu garanční. Procesuální zápletky nelze zameziti ve dvou sporech současně projednávaných, když v jednom postižník jakožto vedlejší intervenient, tedy pomocník žalovaného, a v druhém jakožto odpůrce jeho vystupuje. Rovněž nepřijalo naše právo tak zv. ad citatio (intervention forcée) t. j. z úřední moci

nastávající přivolání třetích osob ke sporu, poněvadž zamítnutí žaloby pro nedostatek passivní legitimace ad causam žalovaných úplně postačuje. Konečně soudní řád nepřipouští smíšenou intervenci t. j. sloučení hlavní s vedlejší v tomtéž sporu (jako v irtemberský soudní řád z 3. dubna 1868 čl. 94.), jelikož jest v tom odpor, aby kdosi straně ve sporu proti jejímu odpůrci k vítězství pomáhal (§ 17. sd. ř.), jenž sám proti nim oběma vítězství dojíti chce (§ 16. sd. ř.).

I. Vedlejší intervence.

Vedlejší intervence jest přidružení se osoby dosud mimo spor stojící (t. zv. vedlejšího intervenienta) k jedné ze stran sporných (jež pak slove intervent, strana podporovaná, Hauptpartei) za trvání sporu, aby jí k vítězství pomáhal, poněvadž sama v příznivém řešení tohoto sporu má právní zájem (§ 17. sd. ř.). Při hlavní intervenci domáhá se osoba mimo spor stojící nároku vylučujícího oprávnění žalobce prvotního sporu samostatným útokem procesním proti oběma. Osoba přidružující se může býti také procesně nespůsobilou (opatrovaneec, právnická osoba), v kterémž případě ač zákoný zástupce její nastupuje. Důsledkem toho, že propůjčena byla procesní práva právnickým osobám příslušející obchodním společnostem, nebude lze jim odpírati takovéto přistoupení ke sporu s právy vedlejšího intervenienta.

Podmínky vedlejší intervenci jsou tyto:

a) trvání rozepře, k níž se přidruženo býti má (§ 18. sd. ř.). Vedlejší intervenient může přistoupiti kdykoli mezi trváním sporu, avšak nemůže účastniti se této rozepře jinak nežli in statu quo. Přistoupení vedlejšího intervenienta teprve v řízení odvolacím vzhledem k tomu, jak zákon obmezuje uvádění nových fakt a průvodů v řízení odvolacím, nepatrný bude míti význam (§ 482. sd. ř.).

b) Přidružující se musí míti právní zájem ve vítězství strany (ať žalobce, ať žalovaného), ku které se přidává. Nestačí tedy pouze zájem hospodářský na př. získání předmětu žalobního vítězstvím žalobce jakožto věc, z níž by intervenient došel zaplacení pohledávky žalobcem jemu dluhované, anebo dokonce ideální na př. přátelství, krajanství, souvěrství.

Právní zájem vedlejšího intervenienta legitimující může býti buď nepřímý buď přímý:

I. nepřímý, jestli totiž zavdati by mohl nepřiznivý výsledek sporu hlavní straně podmětu k nároku postižnímu, jež by vznésti

mohla na toho, kdož ke sporu přistupuje, ze správy anebo z náhrady škody (§ 17. I. sd. ř.);

II. přímý zájem; zákon totiž výslovnými předpisy propůjčuje právo k přistoupení jednotlivcům náležejícím ke kruhu osob, jejichž společný a nerozlučitelný právní zájem zástupce všech jakoby strany jednotné k platnosti přivádí, ačkoliv již také ten který jednatel zahrnut jest v úhrnku všech účastníků pomoci zástupce společného ve sporu nastupujících (§ 17. II. sd. ř.).

Aby nastati mohlo přidružení toho způsobu, třeba je výslovného dopuštění toho určitým zákonem. Případy takovými jsou:

1. spory všech akciových komanditistů aneb všech akcionářů s komplementáry, pokud se týče představenstvem aneb dohledací radou (čl. 194., 195., 226. obch. z.);

2. všech členů společenstva hospodářského s představenstvem aneb dohledací radou (§ 25. zák. 9. dubna 1873 č. 70. ř. z.);

3. všech majitelů zástavních listů od ústavu pod dohledem státním stojícího vydaných aneb parciálních dlužních úpisů svědčících tomu, kdož je přinese aneb rubopisem převoditelných, zastoupených společným kurátorem (zák. 24. dubna 1874. č. 48. ř. z. § 3.; *Pavliček*: Práva listů zástavních str. 60., pak zákon z téhož dne č. 49. ř. z. § 9.; čl. XXIV. exek. ř.);

4. všech, pro něž zabavena byla pohledávka zažalovaná věřitelem jemuž přikázána byla k dobytí (§ 310. exek. ř.);

5. všech drah k postihu ohledně náhrady škody z dopravy zavázaných, jimž spor oznámen byl dráhou o nahrazení této škody žalovanou (čl. 50. mezinár. úmluvy o železniční dopravu ze dne 14. října 1890 č. 186. ř. z. ex 1892).

Nelze sem čítati věřitele konkursní, pokud jde o odpůřci žalobu v konkursu správcem podstaty vznesenou, poněvadž zákon jim právo k vedlejší intervenci nepřisuzuje, zachovav správci podstaty výlučně oprávnění žalobou aneb námitkou odpůřci nárok přiváděti k platnosti (§ 16. zák. 16. března 1884 č. 36. ř. z.).

Mimo případ pod č. II. dotčený, kdy součástka jednotné strany vedle tuto stranu se postaví, při vedlejší intervenci vždy jen osoba rozdílná od původních stran přidružení se může, tudíž nikoliv jeden společník rozepře k jinému soudruhu ve sporu (§ 17. I. sd. ř.).

Osoba mimo spor stojící, která se státi chce vedlejší intervencí, přistupuje ke sporu přihlášením se (podáním), jež oběma procesním stranám dodáno buď a obsahujž:

α) jména procesních stran a označení sporu,

β) určité vyznačení právního zájmu a prostředků, jimiž po případě doličen bude,

γ) prohlášení o tom, ku které straně se přidává (§ 18.),

δ) podpis; jestliže pak spor u sborového soudu se vede, spolu podpis advokátův na podání (§§ 75. a 76.).

Předseda senátu u sborového soudu I. instance bez usnesení senátu nařídí doručení (§ 25.). U okresního soudu může přihlášení státi se protokolárně, leč by vedlejší intervenient zastoupen byl advokátem (§§ 434. a 432.). Soud přihlášení beze všeho vyřízení stranám prostě doručí (§ 131. jednacího řádu pro soudy ze dne 5. května 1897 č. 112. ř. z.). Nemůže je z moci úřední odmítnouti pro domnělou nepřipustnost, zvláště snad proto, že větší počet osob k přidružení se byl hlásil. K rozhodnutí dojde pouze o odporu kdykoli později vzneseném k terou kdykoli stranou procesní proti připuštění intervenienta. Opozděné odporování spojeno je s tím nebezpečím, že snad soud v dřívějším snášení toho, že kdosi ke sporu přistoupil, spatřovati bude schválení přístupu konkludentním činem. Ačkoli také strana, k níž se přidruženo býti má, podporu zamýšlenou odmítnouti může a tím hlásícího se intervenienta k výkazu svého právního zájmu donucuje, nesmí tak činiti ohledně osoby mimo rozepři stojící, když tato následkem opovědi přistoupení chce (§ 21.), ať již za to výslovně žádána byla (čl. XXXI. sd. ř.) čili nic. Soud rozhodne o odporu

a) slyšev všechny účastněné při ústním líčení o hlavní věci. Přes odpor obou třeba stran připustí k vedlejší intervenci toho, kdož právní zájem dostatečný byl vykázal. Rozhodnutí vydáno buď usnesením, z něhož samostatný prostředek právní jest vyloučen (§ 18. IV.), leč by bylo odepráno připuštění intervence, z čehož ihned stížnost místa má (§§ 514. a 18. IV.). Spor o připuštění vedlejší intervence nevede dalšímu postupu hlavní rozepře. Až do právoplatného zamítnutí nabízené vedlejší intervence oprávněn jest intervenient k příslušným procesním úkonům; jestli však přece připuštění jeho odepráno bude, stanou se úkony jím dosud provedené bezvýznamnými;

b) soud však může k návrhu přerušení původního sporu až do rozhodnutí o vedlejší intervenci a když již tak se bylo stalo, pokračování v přelíčení třeba z úřední moci naříditi (§ 190. sd. ř.). Po dobu přerušení sporu arcí nížádný úkon procesní u věci hlavní

platně provésti nelze (§§ 163., 167. sd. ř.). Z usnesení přerušeni sporu nařizujícího samostatný rekurs místa má (§ 192. II. sd. ř.).

Právní postavení přistoupilého různé jest podle toho, jaký zájem má ve výsledku sporu:

1. Vedlejší intervenient zaujímá postavení pouhého pomocníka strany, k níž se přidal, jestliže ve vítězství její má jen nepřímý zájem.

2. Vedlejší intervenient zaujímá postavení nerozlučeného společníka ve sporu vedle strany, k níž přistoupil, jestliže ve vítězství její přímý má zájem, poněvadž konečný náleze ve sporu také právní účinky jeví ohledně poměru takového intervenienta k odpůrci strany, k níž se přidává (§§ 20., 14. sd. ř.).

ad 1. Vedlejší intervenient jakožto pomocník strany k ní přistoupiti smí v její prospěch; to znamená, že může:

α) přidružití se k vedení sporu in statu quo, nikoli žádati obnovené projednávání (§ 19.). Vraceti se nemůže k ztracené již privilegované obraně (§ 240. II.), rovněž k projednaným již kusům sporným (§ 189.), i k faktům a průvodům aneb k prohlášením prvé vyloučeným (§§ 179., 181., 263., 275. II.). Výtku pro porušení předpisů procesních činiti nelze, jestli strana podporovaná prvé v čas ji nevznesla (§ 196. sd. ř.). Ustoupiti nemůže od žaloby, aby sám znovu útok provedl (§ 237.);

β) podporovati ji, nikoli samostatně nakládati nárokem sporným; pročez nemůže narovnáni činiti o něm (§ 204.), uznáním aneb vzdáním se jeho spor upravití (§§ 394., 395.), aniž pak měniti žalobu (§ 235.), aneb vznášeti podružnou žalobu určovací (§§ 236., 259.). Žádosti za zřízení jistoty vystoupil by vedlejší intervenient žalovaného z postavení podpůrného (§§ 57., 19.);

γ) pomáhati straně jim podporované svou činností k zamezení praekluse procesních úkonů (§ 144.), jakož i použitím všech prostředků útočných a obranných, důkazů a odvodů, neméně i prostředků opravných (§ 19. sonstige Processhandlungen) až do právoplatného řešení sporu; k žádosti exekuční oprávněn není vedlejší intervenient (§ 17. im Rechtsstreite). Taktéž vznésti nemůže žalobu o zmatečnost (§ 529. rechtskräftige Entscheidung) aneb o obnovu (§ 530. einer Partei; § 19. Rechtsstreit in jeder Lage, t. j. původní spor, nikoli spor o obnovu samostatnou žalobou zahájený);

δ) proti vyslovené vůli hlavní strany aneb jí na újmu činným býti nemůže (§ 19. I.); tudíž vzdání se odvolání stranou

prvé vyslovené (§ 472.) aneb odstoupení od odvolání intervenientem podaného stranou hlavní jest rozhodujícím (§ 484.). Pokud vedlejšímu intervenientu strana bránila v tom, aby použil procesních úkonů k vítězství čelících, potud proti nárokům postižným, jichž se po ztrátě sporu proti vedlejšímu intervenientu dovoláváno bude, týž má excepce mali processus (§ 21., čl. XXXI. sd. ř., § 931. obč. z.).

Vedlejší intervenient nestane se stranou procesní, pročez na cizinci přistoupivším k žalobě tuzemci kauce žalobní požadována býti nemůže; neboť výmínečného předpisu § 57. obdobně užití nelze, a nad to nesloženi jistoty soudem určené se strany vedlejšího intervenienta mělo by v zápětí účinek odstoupení od žaloby (§ 60. III.), což vzhledem k účelu vedlejší intervence naprosto nemožné jest. Vedlejší intervenient přidruživ se k žalovanému žalobu na vzájem podati nemůže (§ 96. J. N., § 233. II. sd. ř.). Vedlejší intervenient jsa pomocníkem strany bude povinen vyhověti žádosti za vydání listin, kterých dovolává se odpůrci ve sporu na něm, jen za podmínek a ve způsobě jako kdokoli třetí a tudíž také, byv k tomu povinným prohlášen, jen s následky exekuce ad factum praestandum (§§ 308., 309. sd. ř., § 354. exek. ř.). Vedlejší intervenient nejasa stranou, slyšen býti může jako svědek (§ 322.). Avšak kdyby měl slyšán býti jako znalec, lze jej odmítnouti (§ 355. sd. ř., §§ 19. a 20. č. 1. J. N.). Slyšení jeho ve způsobu přísedního výslechu stran jest nemožné, poněvadž stranou (Partei, § 371.) není.

Processuální činnost hlavní strany i vedlejšího intervenienta může osvědčovati se pomocí téhož anebo různých advokátů, ale platí zde výhrada co do nepřisuzování zvětšených tím útrat již u společníků rozepře připamatovaná (§ 41. sd. ř. in fine: nämliche Partei).

Rozsudek jenom pro hlavní stranu anebo proti ní zní co do věci hlavní. Útraty sporu přisouzené straně zvítězivé za přispění intervenienta zahrnovati mají též náklady s činností jeho spojené, aniž by však za osobní namáhání čehosi požadováno býti smělo (§§ 41. I., 42. I., 43. II.). Z výroku o útratách obsaženého v rozsudku, pokud se tkne vedlejšího intervenienta, přísluší jemu samostatný rekurs (§ 55.).

Za souhlasného přivolení obou stran může vedlejší intervenient na místě strany, k jejíž podpoře byl přistoupil, jako strana nastoupiti (§ 19. II.); jinak při nominatio auctoris, kdež svolení odpůrci nominantova z pravidla netřeba (§ 23. I.). Svolení podporované strany nestačí, poněvadž by jinak, jakmile by věc schylovala se ke

ztrátě, každá strana na místo své do sporu postaviti mohla osobu naprosto nemajetnou na újmu odpůrce. Podporovaná strana propuštěna buď ze sporu usnesením (anal. § 23., sd. ř., §§ 307. II., 329., 62. exek. ř.); vedlejší intervenient nastoupením na místo její jako strany (als Partei) přejímá nutně závazek co do náhrady útrat celého sporu. V případě § 19. II. nejedná se o pouhou změnu žaloby (jak míní Schauer ve svém vydání sd. ř. k § 235.), jelikož nastává naprosté vystoupení původního žalobce aneb žalovaného a v poslézdotčeném případě návrh k tomu směřující ani od žalobce nevychází.

ad 2. Jestli vedlejší intervenient dokonce zaujímá postavení nerozlučného společníka ve sporu (§ 20.) mnohem samostatněji, nežli jak vylíčeno bylo, počínati sobě smí. Přivésti může vše k platnosti a podniknouti smí vše, což k vítězství celé strany přispěti může. Vždyť vystoupení příslušníka určitého sboru aneb kruhu účastníků s nerozdílným právním zájmem, ve sporu postupujícího pomocí společného zástupce, z postavení nezřejmého a nečinného, jež dosud byl příslušník ten zaujímal, má za účel, aby přidruživ se k útoku aneb k obraně pospolitě nyní také činně svými silami spolupůsobil jako zastance věci všem společné k vítězství. Tudíž ke každému roku přelíčení zvláště předvolán buď, i když při dřívějším byl scházel (§§ 20., 15. II.). Potýkají-li se jeho procesní úkony s těmi celé strany, nastupující společným zástupcem, arcif platiti bude za provedený úkon ten, jenž vítězství celé strany nasvědčuje. Podle toho nutně disposiční úkony vedlejšího intervenienta o nároku sporném jsou bezúčinnými. Ačkoli pak takovýto vedlejší intervenient práva nerozlučného společníka (arg. citát § 14. v § 20.) ve sporu má, přece spolu stranou (spolužalobcem nebo spolužalovaným) se nestane (kommt die Stellung eines Streitgenossen zu, § 20.) a ani jím státi se nemůže, poněvadž byl a zůstane součástí prvotní strany. Důsledkem toho rozsudek nebude jej zvláště jmenovati (§ 417. č. 2.).

Za zmocněnce ku přijímání soudních vynesení ohledně vedlejšího intervenienta toho druhu platí strana, k níž se přidal, potud, pokud nebyl s jeho přivolením jiný společný zmocněnec k doručování soudem zřízen (§ 98. s. ř.). Svědkem a znalcem ve sporu takovýto intervenient býti nemůže, avšak přísežnému výsledku ohledně stran přípustnému podvoliti se musí, jelikož práva společníka ve sporu má (§ 373. IV.). Vydání listin odpůrci vymáháno budiž na něm za podmínek a ve

spůsobu (§§ 303., 307.) edice na straně sporné požadované, a tudíž také s tím účinkem, že podle uvážení soudu tvrzený obsah listiny za pravdivý se pokládá (§ 307.), když vydána nebyla. Ohledně útrat sporu přisouzených odpůrci hleděti zde sluší ku předpisům § 46. sd. ř. Vedlejší intervenient toho druhu vždy přistupuje na svůj náklad do sporu a nemůže, i když intervence se osvědčila pro hlavní stranu výhodnou, na ni žádati náhradu nákladů jemu z toho vzniklých (čl. 195., 226. obch. z., § 25. zákona o společenstvech, § 9. zákona ze dne 24. dubna 1874 č. 49. ř. z., § 3. zákona z téhož dne č. 48. ř. z., § 310. II. exek. ř.).

§ 41. II. Oповědění rozepře.

(Streitverkündigung — litis denuntiatio.)

Oповědění rozepře jest oznámení o sporu nastávajícím anebo již vzešlém, jež činí ten, kdož žalovati hodlá aneb kdož již stranou ve sporu se stal (litis denunciatio) komusi třetímu (litis denunciatio) za tím účelem, aby tím určité soukromoprávní účinky působil (§ 21. I.). Soukromoprávní účinky tyto záležejí buď v tom, že litis denunciatio domnívá se míti nárok postížití proti tomu kterému třetímu (§§ 896., 931., 1361., 1397. obč. z., čl. 80. sm. ř., čl. 50., mezin. úmluvy o dopravě železniční ze dne 14. října 1890 č. 186. ř. z. ex. 1892; § 15. zák. o synd. žalobě ze dne 12. července 1872 č. 112. ř. z.) anebo že obává se takového nároku (čl. 370., 384., 401. obch. z., pak § 310. exek. ř., čl. XXVIII. exek. ř.). Povinnosti procesní k odpovědi sporu neukládá zákon leč v posléze dotčených dvou případech. Následky opomenutí oповědi stanoví právo různě, na př. § 931. obč. z., § 310. III. exek. ř.

Oповěď činiti může každá strana, ať žaluje, ať žalována byla; ona dokonce před podáním žaloby (§ 21. I. falls der Rechtsstreit bereits begonnen hat).

Oznámení rozepře neopravňuje oznamovatele, by na základě učiněného oznámení litis denunciatio k vedlejší intervenci donucoval rovněž nelze spojití oznámení rozepře se žalobou postížití na litis denunciatio (čl. 52. cit. mezinárodní úmluvy o dopravní smlouvě železnice), nýbrž litis denunciatio pouze ten význam má, že zavdává po případě litis denunciatio podnětu k vedlejší intervenci aneb snad k dalšímu oznámení rozepře komusi jinému, aniž by se sám ke sporu přidružil. Arcif nebude moci spor ohlašující, oznámil-li ten,

komu sdělení učinil, přistoupení své ku sporu, odpor klásti proti vedlejší intervenci litis denunciata (§ 18. II., § 21. sd. ř.). Podle obč. práva přípustné vyzvání k poskytování zastoupení spojeno býti má s opovědáním rozepře (§ 21. II.), což zvláště důležité jest vzhledem ku § 931. obč. z., čl. XXXI. sd. ř.

Oznámení rozepře liší se od vedlejší intervenci, ač obě slouží právním zájmům osoby mimo spor stojící:

1. co do podmětu, neboť spor oznamuje strana (třeba budoucí), ke sporu se přidružuje však vždy jen osoba dosud mimo spor stojící;

2. co do času; opovědění lze spor nastávající a nastalý, přidružit se lze jen ke sporu již zahájenému;

3. co do účelu; při opovědi jde straně o získání prostředku k vítězství, při vedl. intervenci jde vedl. intervenientovi o získání samého šťastného výsledku pro stranu;

4. co do účinků ve směru podmětném; oznámení rozepře působí jen v poměru strany spor ohlašující oproti tomu, komu oznámení se stalo, kdežto vedlejší intervenci důležité účinky osvědčuje oproti straně podporované a odpůrci jejímu;

5. co do účinků ve směru předmětném; opovědění sporu vliv jeví na půdě materiálního práva, vedlejší intervence v oboru řízení sporného.

Oznámení rozepře nechť se stane podáním na soud, v němž mimo označení toho, kdo a komu spor oznamuje, stručně udány buďte důvod opovědi t. j. právní poměr, který k tomu podnětu zavdává, a období sporu již snad zahájeného (§ 21. II.); po případě připojena buď prosba o poskytnutí zastoupení spor ohlašujícímu. Udání období sporu vyhledává toho, aby vytknuty byly strany tohoto sporu, předmět jeho a aby určitě označeno bylo, jak daleko již dostoupil. O sporu již zahájeném u sborového soudu sdělení učiněno buď podáním litis denunciata podepsaným, spolupodpisem advokáta opatřeným (§ 75.). Podání vzneseno buď dvojmo, aby tomu, komu svědčí, zpráva dána byla, a stejnopisu pro soud třeba (§ 80. sd. ř.), poněvadž výminka z pravidla učiněna nebyla. Soud je pouze doručí, vyřízení nevydáv (§ 131. jedn. ř. sd.). Doručení litis denunciati státi se může též podle § 115. sd. ř. veřejnou prohláškou. Ve sporu syndikátním oznámiti může žalovaný erár soudcovským úředníkům škodu zaviniším vzejítí sporu, nedodávaje přepisů všech podání

v tomto sporu již učiněných (§ 15. zák. ze dne 12. července 1872 č. 112. a § 600. sd. ř.). U soudů okresních vznésti lze oznámení sporu protokolárně (§ 434.).

Oznámení rozepře nemá na spor, jehož se týče, žádného vlivu. Litis denunciata nemůže následkem jeho žádati za přerušení řízení, za prodloužení lhůt anebo za přeložení roku (§ 21. III.). Litis denunciata má právo vzhledem k opovědi, které se jemu dostalo, žádati u soudu procesního za nahlédnutí v akta sporu a vyžádati sobě přepisy z nich (§ 219. II.); právní zájem jeho záleží v tom, že podle toho co sezná nahlédnutím ve spisy soudní, bude se moci spíše rozhodnouti, zdali má přistoupiti k rozepři jakožto vedlejší intervenient čili nic. Podle pravidla § 18. může tak učiniti kdykoli, pokud spor původní trvá; lhůty, do které by se tak státi mělo, právo nezná.

O přípustnosti a o právních následcích litis denunciace jednati sluší v případném processu postižním nastávajícím snad po skončení původní rozepře mezi litis denunciata a litis denunciata.

Oproti tomu o přípustnosti vedlejší intervence litis denunciata v původním processu jednáno a rozhodováno bude současně s přelícením o hlavní věci v původním sporu (str. 185.), jenž oznámen byl vedlejšímu intervenientovi, jestliže se odpůrce litis denunciata byl vzpíral přidružení se litis denunciata. Právo odpůrce strany, vedlejším intervenientem podporované, brániti se proti přistoupení litis denunciata s právy vedl. intervenienta zachováno jemu jest podle pravidla § 18. II., jelikož by jinak pod záminkou opovědi sporu vnucen býti mohl odpůrci kdožkoli všeho právního zájmu postřádající jakožto vedlejší intervenient strany, s níž spor započal. Útraty z oznámení sporu vzešlé nese oznamovatel (§ 40.), může však ve sporu je účtovat, jestli litis denunciata přistoupil, a sluší je přisouditi, jestli jeho pomocí oznamovatel spor vyhrál (§ 41. sd. ř.).

Vhodným způsobem upravil exekuční řád (§§ 307., 329.) případ, jestli poddlužník žalován byl nejen od toho, jemuž pohledávka na místě placení aneb k dobytí přikázána byla, nýbrž i od jiných osob jí se domáhajících. Poddlužník nemusí totiž o sporu s prvjmenovaným ostatním žalobcům oznámení činiti, nýbrž má právo pohledávku s příslušenstvím aneb tu kterou věc, jestli se k deposici soudní hodí, u exekučního soudu složit (§ 1425. obč. z.), pokud se týče za zřízení schovatele aneb správce věci zakročiti (§ 329. exek.

ř.) a za propuštění ze sporu žádati; to stane se usnesením po složení, pokud se týče po odevzdání opatrovateli (§ 62. exek. ř.). Těm, kdož jej byli žalovali, zůstaveno pak jest, nároky své k předmětu závazku podlužníkovou žalobou určovací přivést k platnosti (§ 228. sd. ř.)

§ 42. III. Nominatio auctoris (§ 375. obč. z.).

Přiměřeně vyplnil soudní řád mezeru v platném právu živě pocitovanou o tom, kterak nominatio auctoris provedena býti a jaké postavení v původním sporu auktor pojmenovaný zaujímati má. Nominatio auctoris (Benennung des Auctors) jest bránění se žalovaného, jenž jakožto držitel věci (alieno nomine detinens, nájemce, schovatel, vypůjčitel, věřitel zástavní) ať movité ať nemovité anebo práva věcného (služebnosti) žalován byl, proti povinnosti k nastoupení do sporu tím, že pojmenuje určitou třetí osobu, jejíž jménem věc anebo právo to drží. Pomůcky této lze užití proti žalobě vlastnické (§§ 366., 372.), zvláště také zápůrčí (§ 523.) aneb proti jinaké žalobě z věcného práva (obzvláště konfessorní), avšak i proti žalobě pro vypuzení z držby (*Randa*: Besitz str. 321.).

Nominatio auctoris záleží v oznámení sporu spojeném s vyzváním auktora, aby se prohlásil o svém poměru ke sporu (totiž buď k věci aneb k věcnému právu) a ve sdělení o tom žalobci (§ 22. II. sd. ř.). Pouhé oznámení rozepře nepostačuje; původní žalovaný nezamýšlí pouze mít auktora pomocníkem, nýbrž směřuje k tomu, aby auktor jakožto pravý žalovaný sám vedení sporu převzal. Oznámení nechť stane se ihned po dodání žaloby doručením podání, jež obsahuje odůvodnění nominace, zvaní auktora k I. roku a spravení odpůrce o tom (§ 22.). Netřeba však důkazu o tvrzeném poměru právním, jenž základem jmenování auktora býti má (arg. § 22.: „behauptet“), jelikož by jinak postrašení projednávání o důvodnosti nominace nutným bylo, jež by řízení příliš obtížilo (motivy vládní osnovy str. 198.). Tím zrušena byla poslední věta § 375. obč. z., totiž slova: „und sich darüber ausweist“, čímž důkaz o pojmenování auktora míněn byl. (Viz Ofner: Berathungsprotokolle des allg. b. G. B. II. 297.). Stejnopis podání dodá se žalobci před prvním rokem, jehož odročení s účinky prvotního (§ 242.) jinak by nastati musilo, a jiný zůstane při soudě (§ 80. sd. ř.). Doručení podání nařídí u sborového soudu předseda senátu

bez usnášení se tohoto (§ 25. sd. ř., § 131. jedn. ř. sd.). U okresních soudů zajisté protokolárním prohlášením pojmenování auktora provést lze (§ 434.). Nominaci vykonává žalovaný jen povinnost vůči svému auktoru; oproti žalobci však pouhé právo.

Zřejmo jest, že liší se nominatio auctoris valně od opovědi sporu a sice α) co do podmětu k ní oprávněného (jen žalovaný a pouze při žalobě na něho jakožto držitele věci aneb věcného práva podané); β) co do účelu (převzetí celého sporu na místě nominanta); γ) co do způsobu provedení (nikoli pouhá opověď); δ) co do času, kdy státi se má; ϵ) co do účinků opomenutí; ζ) co do účinků vyhovění opovědi.

Prohlášení auktora o nominaci nechť stane se při prvním o žalobě nařízeném roku též u okresních soudů (§§ 22., 23., 24., 431. sd. ř.). Později jest již vyloučeno, poněvadž by řízení hlavní prováděno bylo zcela zbytečně, když by i potomně hlásící se auktor do sporu připuštěn a takto by způsobeny byly nejen stranám náklady, ale i soudu ztráta času a práce.

Ohledně dalšího pak průběhu sluší rozeznávati:

1. Uzná-li auktor při prvním roku poměr žalovaným tvrzený, může se svolením žalovaného na jeho místo nastoupiti, důsledkem čehož tento po příslušném návrhu žaloby sprostěn bude usnesením předsedy senátu anebo soudce rok řídicího, jež přisoudí žalovanému též náklady nominace a prvního roku (§§ 241., 431., 52. I. sd. ř.). Svolení žalobce va k tomu jenom výjimkou bude potřebí, domáhá-li se dalšího nároku, jehož se netkne poměr mezi nominantem a nominantem (§ 23. I.) na př. nárok na vydání plodů, poškození věci. Jinak má se věc při vedlejší intervenci, třeba opovědi rozepře způsobené, kdež odpůrce strany intervenientem podporované již pouhému přistoupení odporovati smí a dokonce jeho svolení třeba jest, pak-li intervenient na místo původní strany do sporu vstoupiti má (§ 18. II., 19. II.). Dostaví-li se auktor, nebyv ani soudně volán, k prvnímu roku a prohlašuje za souhlasu žalovaného, že spor převzme, taktéž nemůže tomu brániti žalobce, jelikož zákon nominaci nepokládá za podmínku toho, aby auktor spor převzítí směl. Auktor jest po převzetí sporu sám stranou; účinky žaloby (zvláště perpetuatio fori, § 29. J. N., § 233. sd. ř.) nyní působí proti němu. Padne-li ve sporu auktor, nahraď vítězi také náklady, kteréž tento prvý byl zapravil ze sporu vystoupivšímu žalovanému (§ 41. sd. ř.). O účinku rozsudku odsuzujícího proti původnímu žalovanému, jenž

jediné má facultatem restituendi věci, o jejíž vydání žalováno bylo, sd. a exek. ř. se nezmiňují, ačkoli již při poradách obč. z. na to pomysleno bylo (Ofner: Protok. II. 297.). Sluší užití obdoby § 9. exek. ř., při čemž z rozsudku auktora odsuzujícího, zvláště z podstaty skutkové zřejmo bude podle § 417. č. 2., 4., že prvotně žalovaným byl nynější exekut a tím v § 9. exek. ř. žádaný důkaz listinou veřejnou podán bude. Po případě bude moci soud nominanta prvé o žádosti exekuční vyslechnouti (§ 55. II. exek. ř.).

2. Nepřevezme-li auktor vedení sporu, ač uznává své auktorství, musí žalovaný sám do sporu se pustiti (§ 23. II.). Opíraje se o prohlášení auktora bude někdy moci se hájiti obranou nedostávající se passivní legitimací ad causam, o kteréžto obraně soud zvláštní projednání naříditi může (§ 189.), jestli žalobce snad neustoupí se svolením žalovaného od původní žaloby, vyhradiv sobě opětně její vznesení na auktoru (§ 237.), což zvláště při nominaci držitele věcného práva praktickým bude.

3. Nesvolí-li žalovaný k převzetí sporu auktořem k tomu ochotným, povede žalovaný spor, avšak přísluší pak auktorovi právo by se k němu jako vedlejší intervenient přidružil (§ 17. I.), proti čemuž žalovaný odporu vznésti nemůže vzhledem k provedené nominaci. Nastane to asi, když žalobce jiných ještě nároků se domáhal, s nimiž auktorovi ničeho co činiti není. (§ 23., Einigung, 241. sd. ř.)

4. Nedostavil-li se auktor k prvnímu roku rádně byv obelán aneb neprohlásil-li se při tomto roku nebo popírá-li konečně poměr žalovaným tvrzený, může žalovaný sprostiti se žaloby uspokojením žalobce (§ 24. I.). Rozsudek pro zmeškání proti pojmenovanému auktoru vynésti nelze, jestli se nebyl dostavil aneb se neprohlašuje, jelikož d o s u d stranou není (§ 396.). J e d n á n í o popřeném auktorství zákon nedopouští. Sproštění žaloby uspokojením nechť stane se tím způsobem, že žalovaný žalobní nárok uzná a na základě rozsudku podle uznání vydaného věc odevzdá žalobci, při čemž ohledně útrat sporu často bude § 45. praktickým; rozsudku třeba jest k odvodnění obrany věci rozsouzené proti opětované žalobě.

V případě tomto podle občanského práva posouzeno budiž, má-li auktor proti nominantovi nárok náhradní (§ 24. II.).

Z rozsudku takto vynesného nemůže zvítězivší žalobce proti pozdější žalobě vlastnické auktora vážit obranu rei iudicatae, jelikož původní rozepře byla causa inter alios acta. (§§ 411., 417. č. 2. sd. ř.).

§ 43. B) O zmocněncích projednávajících na místě stran.

Rozdilem od zákonných zástupců osob procesní způsobilosti nepoživajících (§ 4.) jedná zákon o zvolených zástupcích čili zmocněncích k vedení sporu, jež zřizují strany způsobilé ku procesům anebo zákonní zástupcové stran postrádajících procesní způsobilosti. Co zákon o zmocnění stranami (též hlavním intervenientem) nařizuje, vztahuje se stejnou měrou na vedlejší intervenienty, ať již jako pomocníci aneb s právy nerozlučných společníků ve sporu účastenství mají. Zákon zásadně dává stranám plné volnosti, zdali osobně chtějí projednávati spor anebo svěřiti vedení jeho zmocněnci způsobilému, ve kterémžto případě zmocňující vedle zmocněnce, i když jim jest advokát, ku přelíčení dostaviti se může (§ 26.). Avšak osobního dostavení se potřeba jest:

1. Jestliže to soud výslovně nařídil (§ 183. č. 1.), zvláště za účelem kladení dotázek (§ 182.), pokusu narovnaní (§ 204.)

2. Jde-li o přísězný výsledek strany sporné (§§ 375. a 377. sd. ř.).

3. V záležitostech manželských (§§ 2. a 14. dv. dekr. ze dne 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s.).

Zmocněnci ve sporech jsou buď obecní, buď zástupci státěm zvláště připuštění. Soudní řád jedná pouze o účincích zmocnění k projednání sporu oproti třetím (4. hlava I. dílu); o poměru mezi zmocnitelem a zmocněným rozhodují předpisy obč. práva a advokátního řádu ze dne 6. července 1868 č. 96. ř. z.

I. Zmocněncem obecným ve sporech do hodnoty 500 zl. r. č. býti může každý svéprávný muž, není-li při soudě znám (nikoli nutně již trestán) jako pokoutní pisař (§ 29. sd. ř.). Za pokoutníka pokládati sluší zvláště toho, kdož nej s a k tomu oprávněným příslušným úřadem po živnostenskou právní listiny a soudní podání sepisuje, třeba při těchto dle zákona spolupůsobení oprávněného zástupce se nepožaduje. Lhostejno jest, zdali prokázáno býti může, že ten který za služby své přijímá úplatek aneb zdaž se toho jen domnívati lze z okolností, zvl. také z častých žalob z pohledávek patrně na oko postoupených. Předpisy o trestání pokoutníků soudem procesním vydané min. nařízením ze dne 8. června 1857 č. 114. ř. z. zůstaly zachovány s výhradou rekursu podle soudního řádu z vynesného nálezu trestního (čl. IV. č. 5. sd. ř.). Pro vyloučení kohosi ze zastupování ve sporu pro pokoutnictví samostatná stížnost místa nemá (§§ 29., 515. sd. ř.).

V řízení bagatelním manželka (nikoli nějaká příbuzná neb sešvakřená) zmocněna jsouc manželem za něho spor projednávatí může (§ 449. sd. ř.). Není-li zmocněnec k ústnímu přelíčení se do-
stavivší schopen srozumitelného prohlášení se o záležitosti projedná-
vané aneb ústního projednávání a nedostavila-li se také strana sama,
nezbytně buď odročen rok a strauě nařizeno, aby k odročenému
stání vyslala spůsobilého zmocněnce, jelikož by jinak nastaly
účinky promeškání roku. Opětne odročení z této příčiny se nepovolí
(§ 185.).

II. Zvláště kvalifikovanými a státem oprávněnými zmoc-
něnci k vedení rozepří jsou advokáti a vedle nich notáři. Od zmoc-
něnců obecných rozeznávají se tito autorisací státní k veřejnému
povolání svému, usnadněným výkazem pravosti zmocnění soukromou
listinou zřízeného (§ 30. II.), byla-li v pochybnost vzata, a tím, že
strana jimi zastoupená na odpůrci padlém všechny náklady, jichž
k účelnému vedení sporu třeba bylo (§ 41. I.); požadovatí může,
kdežto strana jinakým zmocněncem zastupovaná pouze náhradu
kolků, poplatků a nezbytných vydání v hotovosti, vzniklých z vedení
sporu, (k nimž útraty cesty obecného zmocněnce nenáleží; zpráva
perm. výb. sněm. posl. str. 22.) na padlém odpůrci pohledávati smí
(§ 42. II.). Notáři ve sporech zastupovatí mohou (§ 40. not. ř.),
pokud právo k tomu není advokátům vyhrazeno (§ 27. sd. ř.).

§ 44. Zástupci stran státem zvláště oprávnění.

A) Advokáti; nezbytné zastupování jimi.

1. Úkol, podmínky spůsobilosti a organisace advokátů.
Právo naše nezná roztrídění funkcí prokuratora s jedné a oratora
se strany druhé, jako právo římské, aniž pak právu českému (Všehrd:
Knihy devatery II. 19.) a německému známé rozlišování poručníků roze-
pře a mluvčích, s nimž podstatně se shoduje rozdíil francouzského a
anglického práva mezi avoué, attorney a avocat, barrister. (O histo-
rickém vývoji advokacie v Čechách a v Rakousku viz článek můj:
advokát v Ottově naučném slovníku I. str. 242—246.).

Advokáti jsou osoby, které dosvědčivše theoretickou a prakti-
ckou znalost práva, oprávněny jsou k tomu státem, aby z povolání
přejímaly zastupování stran ve sporech a soukromníků
v právních záležitostech vůbec (§ 8. řád advokátní). Advokát
zastupovatí může strany u všech soudů a úřadů této polovice

říše ve věcech civilních, ať sporných ať nesporných, trestních,
správních a finančních, zvláště také u nejvyššího soudu, u správ-
ního a říšského soudu, konečně mimo tuto polovinu říše u soudů
v Bosně a Heregovině (§ 8. advok. ř., § 5. pat. o nesp. řízení a
§ 39. trest. řádu; adv. řád pro Bosnu ze dne 24. dubna 1883).
Obmezení práva k zastupování stran před bursovními soudy roz-
hodčými již minulo (čl. XX. sd. ř.). Dosud však nejsou připuštěni
advokáti jakožto zástupci stran před soudy živnostenskými (zák. ze
dne 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z. § 25.). V tom nebuď však
spatřována nedůvěra k advokátům, nýbrž ohled k dělnictvu; aby
totiž nebyli dělníci nuceni dovolávat se ex officio zástupce vymá-
háním práva chudinského, což mnohý by jako ponižování pocítoval,
také podnikatelům dopuštěno nebylo, aby se advokáty dali zastu-
povatí (zpráva perm. kom. posl. sněm. příl. stenogr. prot. posl. sněm.
č. 1337. r. 1896 str. 15.). Jakožto zmocněnci před soudy živnosten-
skými připouštějí se jen příbuzní, obchod vedoucí a zřizenci závodu;
příslušníci téhož povolání buďte jen tenkrát připuštěni, jestli bylo
osvědčeno, že strana dostaviti se nemůže aneb sebe zastupovatí
s to není.

Stát neuděluje více advokátu zmocnění k praxi propůjčením
zvláštním (stallum agendi), nevykazuje advokátovi určité působíště,
nestanoví nejvyšší počet advokátů v zemi, pokud se týče v jistém
místě (numerus clausus). Každý, kdo vyhověl zákonným podmínkám,
žádati může, aby zapsán byl do listiny advokátů, při advokátní
komoře vedené, se sídlem, jež sám sobě ustanovuje svou přihláškou,
vykonav arcif prvé přísahu úřední u toho kterého vrchního zemského
soudu. Tím nabyvá se autorisací k povolání (legitimatío ad praxim);
plnění s tím spojených povinností přísahou se slibuje, porušení jich
disciplinárně a po případě trestně se stihá. V našem právu uznává
se zásada volného stěhování advokátů; advokát opětne a neobmezeně
měnití může stanovisko své, oznámiv tři měsíce předem svůj úmysl
výboru komory advokátní, kterýž příslušné veřejné oznámení obstará
(§ 21. adv. ř.).

Komoru advokátní tvoří všichni advokáti určitého správního
obvodu. Repraesentanti komory a výkonný orgán její (předseda a
členové výboru) volí se na dobu tři let. Úkolem komory advokátní
jest obstarávání četných správních záležitostí, podávání dobrých
zdání o návrzích zákonů k vyzvání vlády, jakož i zpráv o stavu
praktického právnictví, mimo to také činění návrhů o tom, kterak

by lze bylo odpomoci nedostatkům v tom směru se vyskytnuvším (§§ 27., 28. ř. adv.).

O zachování cti a vážnosti stavu advokátského, jakož i o svědomité konání povolání tohoto pečuje mimo výbor komory (§ 23. adv. ř.) zvláštní disciplinární rada advokátská, zvolená ve valné hromadě komory advokátů (zák. ze dne 1. dubna 1872 č. 40. ř. z.) z příslušníků této; obžalobu vznáší též advokát k čestnému úkolu veřejného žalobce volbou povoláný.

Zákon vyhledává k nabytí způsobilosti k advokacii:

a) domovského práva v některé obci této poloviny říše,

β) svéprávnosti (též volnosti disposičního práva, kteráž postrádá konkursant; rozhodnutí nejv. sd. 9. května 1876 č. 5050. u Kaserera: Handbuch der Justizverwaltung II. str. 120),

γ) odbytí právnických studií na rakouské universitě a nabytí hodnosti doktora práv na rak. universitě,

δ) sedmileté praxe, jež aspoň po jeden celý rok byla praxí soudní civilní a trestní při soudě sborovém I. instance a po nabytém již doktorátě po 3 leta praxí advokátní aneb u finanční prokuratury čerpanou. Praxe po ostatní dobu získána býti může výhradně ve službě soudní aneb při finanční prokuratuře aneb v kanceláři advokátní;

ε) odbytí praktické zkoušky t. zv. advokátské po čtyřleté praxi a doktorátu u vrchního zemského soudu před komisí, do které též advokát přivolán býti musí (nař. min. práv ze dne 11. října 1854 č. 264. ř. z.). Zkouška jest písemná klausurní a ústní z celého oboru zákonodárství civilního a trestního; zkoušky z trestního práva a řízení jsou ti sprostěni, kdož prvé podrobili se soudcovské zkoušce (nař. min. práv 21. listopadu 1854 č. 20675.: Kaserer I. strana 234.). Advokátní zkouška podle zák. o organ. soudů § 4. nahrazuje soudcovskou. Náboženské vyznání kandidáta advokacie jest nerozhodné.

Kdo působil po 5 let při některém sborovém soudě jakožto rada cum voto (nikoli tajemník radní votem podle § 30. zák. org. sd. opatřený), žádati může, opustiv čestně službu soudcovskou, za zápis do listiny advokátů, aniž by vykázati musil doktorát, praxí advokátskou a zkoušku advokátní (§ 6. adv. ř.). Zápis do listiny odepřen býti může kandidátovi, všechny uvedené náležitosti vykazujícím, pak-li mu překáží nedostatek důvěry hodnosti zákonem uznaný, t. j. byl-li prvé z listiny advokátů anebo kandidátů advokacie škrtnut následkem odsouzení trestního aneb disciplinár-

ního (§ 15. disc. ř. pro advokáty). Bylo-li odepřeno vrchním zemským soudem připuštění ke zkoušce anebo připuštění ku přísaz advokátské, rekursem na to stěžovati si lze k soudu nejvyššímu. Pro odepření zápisu do listiny advokátů lze sobě stěžovati z vyřízení výboru komory u komory samé a z usnesení její přímo u nejvyššího soudu (§§ 4. a 7. adv. ř. a § 15. disc. ř. pro adv.).

Advokacie od soudů jest nezávislá, pročež advokát není podřízen pro porušení cti a vážnosti stavu anebo povinnosti svého povolání disciplinární moci vykonávané zeměpanskými soudy, nýbrž zvláštní disciplinární radou. Tresty jsou: písemná důtka, pokuta peněžitá do 300 zl., zastavení praxe nejvýše na rok (ohledně kandidátů advokacie prodloužení praxe a ztráta práva substitučního), škrtnutí z listiny. Řízení nastane z moci úřadu aneb po oznámení aneb stížnosti podle usnesení rady disciplinární po slyšení obžalobce při disc. radě zřízeného (§ 23. disc. ř.) a vede se podobným způsobem jako disc. řízení proti soudcům. Přisežný výslech svědků a znaleců provésti smí jen soud jsa o to dožádán; k nepřisežnému svědectví před discipl. radou jen advokáti a kandidáti advokacie z obvodu komory povinni jsou (§ 32. disc. ř.). Z nálezů konečných po přeličení neveřejném vynesenech přísluší odvolání k nejvyššímu soudu advokátu odsouzenému, jestli pokutou 50 zl. převyšující aneb těžším trestem zastižen byl; z osvobozujících nálezů vůbec obžalobci při disc. radě zřízenému, z těch, jež týkaly se porušení povinnosti povolání, také vrchnímu státnímu zástupci (§ 47. disc. ř.).

Porušení pořádku při jednáních soudních a vážnosti soudu povinované tresce však soud sám (§ 33. adv. ř., § 21. disc. ř., § 236. trest. ř., §§ 86., 200., 220. sd. ř.).

2. Poměr advokáta ku klientovi z pravidla zakládá se smlouvou (§§ 1003., 1163. obč. z.), výjimkou rozkazem úředním, totiž buďto soudu aneb výboru komory advokátní. Z rozkazu soudu činným jest advokát, byl-li jmenován kurátorem (§ 18., adv. ř.), obhájcem svazku manželského (§§ 97., 115. obč. z.) anebo správcem konkursní podstaty (§§ 75., 76. konk. ř.). Soudové advokáta jmenovati mají kurátorem, jestliže nejde jen o správu jmění nýbrž o vyhledání oprávnění a hájení jejich. Nechť při udělení kuratel důvěry hodným advokátům šetří přiměřené rovnosti a ku snazší evidenci zvláštní seznamy o udělených kuratelách vedou. Soudové vyšší k tomu mají přihlížeti dv. dekr. 18. července 1800 č. 503. a dv. dekr. 1. února 1844 č. 782. sb. z. s. (§ 24. II. jedn. ř. sd.).

Z rozkazu výboru komory advokátní nastupuje advokát jsa povolán za zástupce strany chudinského práva požívající (§ 66., 67. sd. ř.) aneb strany majetné, jejíž zastupování žádný advokát převzítí nechce (§ 10. adv. ř.).

Strany odevzdávající rozepři advokátovi mají mu zříditi t. zv. procesní plnomocenství (Processvollmacht, § 31. sd. ř.), jež advokát při prvním úkonu procesním, zvláště s přípravným podáním (§ 37. II.) soudu předložiti má v prvopisu anebo ověřeném prepisu. Plnomocenství ponecháno býti může při soudě. U okresních soudů strana, osobně se dostavivši se zmocněncem k roku, zmocnění do protokolu prohlásiti může (§ 30. sd. ř.). V každém období sporu soud z úřední povinnosti hledí k tomu, neschází-li výkaz co do legitimatio ad processum (§ 37. I.). Pochybnosti vzniklé proti pravosti mocného listu soukromou listinou vyhotoveného odstraněny buďte, pokud jde o zmocnění při soudě známého advokáta aneb notáře, odvoláním se tohoto k úřední své přísaze. V jiných případech soud třeba z moci úřadu naříditi může soudní aneb notářské pověření pravosti podpisu (§ 30. II.). Procesní plnomocenství jest formálním zmocněním, t. j., jehož obsah zákonem jest určen a které jen co do těch kusů a jen tím způsobem omezeno býti smí, pokud a kterak to zákon výslovně připouští. Plnomocenství takové zřízeno býti může jakožto všeobecné, nikoli jen určitému sporu svědčící, pročež perman. výb. poslan. sněmovny podle zprávy své str. 22. v § 31. vládní osnovy slova „für welchen die Vollmacht erteilt wurde“ škrtnul. Všeobecné plné moci (General-Vollmachten) přijímati, uschovávatí a orgány soudní o tom spravovati přísluší soudu jakožto věc správy soudní (§ 24. II. jedn. ř. sd.).

Procesní plnomocenství zmocňuje advokáta, ať jemu uděleno bylo třeba ve sporech, při nichž strana jím zastoupena býti nemusila, k úkonům následujícím (§ 31.):

a) k vznášení a k přijímání žalob a ke všem úkonům procesním t. j. všem, jež při projednávání sporu se naskytují a jeho účelu slouží, zvláště k změně a tudíž i k rozšíření žaloby (§ 235.), ku jmenování auktora (§ 22.), k ustoupení od žaloby (§ 237.), k doznání soudnímu (§ 266.), k uznání listin (§ 298.), k odmítnutí znaleců (§ 355.), k odporu proti přísaze svědka (§ 336.) aneb proti přísazenému výsledku strany (§ 372.), nikoli k vznesení žaloby o zmatečnost a za obnovu; ale k úkonům procesním podmíněným žalobou na vzájem, odpůrcem vymáhanou obnovou, hlavní intervencí kohosi

třetího (nikoli též exekuční intervencí; § 37. exek. ř. arg. § 31. III. sd. ř.) aneb odpůrcem dobytými prozatímními opatřeními, jichž se § 31. č. 1. zvláště dotýká. Spor končí se rozsudkem právní moci nabytým; netřeba tudíž k odvolacímu a dovolacímu řízení zvláštního opětného zmocnění, aniž pak k ustoupení od odvolání aneb revise (§§ 472., 513.);

β) k úkonům disposičním co do předmětu sporu, tedy k uzavření soudního smíru, k uznání nároků odpůrcem tvrzených a vzdání se nároků zmocnitelových; nikoli však k uzavření kompromisu, jelikož zákon (§ 308. exek. ř.) právo k tomu při věřiteli, jemuž přikázána byla pohledávka k dobytí, a při poručníku a opatrovníku (§§ 233., 282. obč. z., dv. d. 9. prosince 1822 č. 1911. sb. z. s.) přesně liší od oprávnění k uzavření narovnání;

γ) k zahájení exekuce proti odpůrci (§§ 3., 54. exek. ř.) a k provedení všech na straně exekventově naskytujících se úkonů a k tomu, aby vymohl řízení zjišťovací t. j. exekuci zjišťovací a prozatímní opatření (arg. nadpis nad § 370. exek. ř.);

δ) k přijetí nákladů sporu, jež odpůrce nahraditi má, arcif také k vymáhání těchto (arg. § 31. č. 3., jenž neliší exekuci co do hlavního nároku a co do příslušenství), nikoli však k vybrání a vykvitování pohledávky přisouzené, k čemuž by zvláštního zmocnění podle § 1008. obč. z. potřeby bylo.

Procesní moc obsahuje zmocnění k zastupování zmocnitele v dlužníkově konkursu, poněvadž v řízení úpadkovém podle výsledku příblásky pohledávky zažalované při stání likvidačním ve sporu prvé zahájeném pokračovati sluší (§ 124. konk. ř.). — Obmezitelnou jest procesní plná moc v poměru zevnějším pouze ohledně disposičních úkonů a provedení exekuce (β, γ); avšak třeba jest, aby obmezení v listině zmocnění obsahující výslovně obsaženo a mimo to odpůrci zvláště oznámeno bylo (§ 32.); jinak vzhledem k němu obmezení nemá právního účinku. Co se poměru vnitřního, totiž zmocněného k zmocniteli týče, rozhodují ohledně obmezení učiněných předpisy práva občanského.

Procesní zmocnění povždy obsahuje též právo, aby zmocněný zřídil sobě náměstka, jakož i aby vedl spor i po smrti zmocňujícího aneb když by tento pozbyl procesní způsobilosti (§ 31., 35., 158. sd. ř.); netřeba k tomu příslušných doložek (clausula substitutionis et heredum). — Zásada z astoupení zmocnitele zmocněncem uznává se s tou výjimkou, že při ústním jednání přítomný zmocnitel doznání a jinaké

prohlášení o faktech, jež učinil zmocněnec, ihned t. j. při tomtéž přeličení, jakmile soudce rok řídící straně slovo udělí (§§ 26., 180. sd. ř.), odvolávati aneb opravití může (tak zv. *désaveu*, § 34. sd. ř.). Předpis tento výminečný nelze vztahovati též na zmocněnecova prohlášení v přípravných podáních učiněna ohledně odpůrcova vyličení příběhů a událostí (§ 78. č. 3.). „Jinaká prohlášení skutková“ při projednávání, jež zákon staví naproti „doznáním“, zahrnují nejen zmocněnecovo pronesení se o správnosti a úplnosti odpůrcova ličení (srovn. § 78. č. 3.), nýbrž i zmocněnecovo omylné tvrzení o rozhodných okolnostech, jež ve prospěch zmocnitele uvádí. Zmocněný právo tak zv. *désaveu* nemá (§ 34. jest předpis výminečný) vzhledem k pronesením zmocnitele při přeličení učiněným (§ 26. II.); doznání strany zůstanou v moci své podle § 266. Promeškání, jehož se dopustí advokát na újmu klientovi, napraveno býti může navrácením strany ve stav předešlý (§ 146. sd. ř.).

Poměr advokátův ku klientovi končí se:

a) provedením záležitosti svěřené;

β) výpovědí, pokud se týče odvoláním zmocnění (§§ 11. I. adv. ř., 36. sd. ř.), rovněž prohlášením konkursu na jmění klienta aneb advokáta (§ 1024. obč. z.);

γ) smrti advokátovou; v tomto případě má komora advokátní, jakmile oznámení jí došlo, zvláště se strany soudu, jenž úmrtní zápis provedl, jmenovati zemřelému substituta; až do nastoupení náměstka od strany opět zmocněného přeruší se proces advokátský (§ 89. pat. o říz. nesp., § 28 lit. h) adv. ř., § 160. sd. ř.);

δ) uhasnutím práva ku provozování advokacie (§ 34 adv. ř.) následkem ztráty svéprávnosti § 273. obč. z., domovského práva, škrtnutí z listiny adv. zvláště také pro skutek trestní § 14. disc. ř. (§ 26. lit. f) a §§ 460., 461., 462., 463., 464. tr. z., novela trestní 15. listopadu 1867 č. 131. ř. z. § 6).

3. Povinnosti advokátovy jsou jednak povinnosti stavu, jednak povinnosti povolání; ony ukládají jemu zachování cti a vážnosti stavu, jehož jest příslušníkem (§ 10. II. adv. ř., § 2. řádu discipl.). Povinnosti povolání jsou tyto:

a) Nejčelnější jest, aby sloužil právu a spravedlnosti zastupoval stranu proti komukolivěk podle předpisů zákona, plné moci a vlastního svědomí bedlivě, věrně a úsilně (§§ 9., 11. adv. ř.). Co se týče otázky, má-li advokát právo odmítací co do zastupování, dlužno rozeznávati:

a) Advokát může odmítnouti každé zastupování, o které žádán byl, bez udání důvodů, ale musí se o tom ihned prohlásiti, jakmile byl požádán (§ 1003. obč. z., § 10. adv. ř.).

β) Advokát musí odmítnouti zastoupení aneb i pouhé rady, jestliže odpůrci v téže anebo souvislé záležitosti byl již zastoupení poskytl; rovněž jestliže v těchže věcech prvé jako soudce anebo státní zástupce účastenství měl. Trestnímu zákonu propadá dokonce advokát, poskytl-li odpůrci svého klienta právní pomoci při spisování sporných spisů t. j. přípravných podání (§ 78. sd. ř.) anebo radil-li odpůrci na škodu vlastní své strany (§ 102. lit. d) tr. z.);

γ) Advokát nesmí odmítnouti zastoupení, jestliže soudem jmenován byl kurátorem, leč pokud má zákonného důvodu (§§ 195., 281. obč. z.), anebo jestli výborem komory advokátní byl zřízen zástupcem strany majetné, již žádný advokát zastupovati nechtěl, ve kterémžto případě ale *palmare* pojištěno býti musí, anebo jestli jmenován byl zástupcem strany chudé (§§ 10., 16. adv. ř., 66., 67. sd. ř.). Arciť v případě poslézdotčeném mohl by sprostěn býti soudem procesním, vykázal-li, že spor strany nemajetné jest beznadějným aneb svévolným (čl. XXXIII. sd. ř.).

Advokát může platně převzaté zastoupení skončiti výpovědí klientovi danou, rovněž na vzájem klient odvoláním zmocnění. Dal-li advokát výpověď, může a musí zároveň do 14 dnů ze dne, kdy výpověď klientovi byla doručena, zastupovati jej potud, aby od něho odvráceny byly právní újmy. Odvolal-li však klient zmocnění, ze dne, kdy se tak stalo, advokát více o klienta starati se povinen není (§ 11. adv. ř., § 36. sd. ř.). Vůči odpůrci výpověď anebo odvolání zmocnění stane se účinným teprve, když se jemu dostalo o tom oznámení podáním, jehož doručení předseda senátu sám nařídí a jež ve sporech advokátských spojeno buď s ohlášením nynějšího zástupce (§ 36. sd. ř.). Tím zamezeno býti má, aby nezneužívalo se výpovědi plné moci ke způsobení průtahů ve sporu (motivy vládní osnovy str. 212.). Zvláštního vyřízení se oznámení dotčenému nedostane (§ 131. jedn. ř. sd.).

b) Advokát práv je straně, již zastupuje, ze škody, kterou způsobil buď sám anebo již zavínil náměstek jeho, nechť je to advokát, nechť jenom kandidát advokacie v kanceláři jeho zaměstnaný aneb jinaký náměstek; lhotejno jest, vzešla-li škoda z činění určitého aneb z neprovedení úkolu (§§ 11., 14., 15. adv. ř.). Náměstkem zástupce *ex officio* není advokát straně chudinského práva

požívající zřízení k provedení úkonu mimo obvod sborového soudu I. instancí, ve kterémž zástupce ex officio své sídlo má § 67. sd. ř. (§ 1010. obč. z., § 31. II. a III. sd. ř.). Zvláště také soud z úřední povinnosti uložit může advokátovi náhradu nákladů řízení způsobených hrubým zaviněním, jehož se dopustil na př. zbytečnou rozvzláčností podání a přijetím v podání soudní k věci nenáležitých výkladů (§§ 49., 78. II. sd. ř.). Škodu, kterou způsobil advokát klientovi, nelze pohledávati připojením se ku případnému řízení disciplinárnímu (§ 43. disc. ř.).

c) Povinnost mlčenlivosti o právních záležitostech, které jemu svěřeny byly. Důsledkem toho sprostěn jest advokát povinnosti svědčiti při soudě, pokud jde o to, co mu strana jako zástupci byla svěřila (§ 321. č. 4. sd. ř., § 152. tr. ř.). S tím souvisí též, že advokát povinen není předložiti civilnímu soudu (arcif ale trestnímu § 143. tr. ř.) t. zv. *species facti* t. j. podrobné vyličení celého právního případu a příslušných důkazů, jež má advokát přejímaje zastupování s klientem sepsati a jim dáti sobě podepsati (§ 9. adv. ř.). Povinnost k zřízení tak řečené *species facti*, již § 9. adv. ř. předpokládá (§ 414. josefin. sd. ř.), není zrušena (čl. I. odst. II. sd. ř.). Po případě předloží advokát sám toto sepsání soudu, obsahuje-li prohlášení strany později zemřelé, že určité rozhodné okolnosti přísežně potvrditi ochotna jest, v kterémžto případě soud průvodní význam takového prohlášení volně ocení (§§ 383., 272.); ze slov § 383. eine Erklärung jde, že nežádá se prohlášení o tom při soudě.

d) Výlučnost advokátního povolání potud, že nemá advokát provozovati vedlejší zaměstnání, jimž by vážnost stavu mohla trpěti (jako zvl. podle dv. d. 7. května 1821 č. 1758. sb. z. s. živnost hostinskou) a že za neslučitelnou prohlášena jest advokacie s notářstvím anebo s nějakým placeným úřadem státním mimo úřad učitelský (§ 20. adv. ř.). Výslovně připouští se, aby advokáti tlumočníky jmenováni byli (dv. d. 22. prosince 1835 č. 109. sb. z. s.), dokonce pak jim přednost dána býti má před jinými ucházeči, dále aby zanášeli se vyučováním soukromým (dv. d. 20. května 1846 č. 965. sb. z. s.), konečně aby vynikající advokáti povolání byli za členy komisií theoretických státních zkoušek (nař. min. vyuč. ze dne 16. dubna 1856. č. 54. ř. z. § 6.).

4. Práva advokátova jsou tato:

a) Advokátovi nahraditi musí klient všecken náklad vzešlý z vedení rozepře, třeba v neprospěch strany dopadlé (§ 1014. obč. z.). Klient k žádosti advokátově povinen jest, dáti tomuto přiměřenou zálohu (§ 1014. obč. z.) a zaplatiti *palmare* t. j. odměnu za práci a namáhání při zastupování. O obnosu odměny rozhoduje předkem úmluva, podpůrně zákon (sazba) nebo soudce. Úmluvou může advokát zvláště také vymíniti sobě za provedení záležitosti určitý úhrnný honorář. Zákaz v tom ohledu v § 879. obč. z. položený zrušen byl § 16. adv. ř., avšak platí ještě zákaz, aby advokát počas sporu nepřevděl úplatně na sebe věc spornou (§ 16. adv. ř. *Streitsache*). Nestalo-li se co do odměny dohodnutí, šetřeno buď sazby, která vydána bude na místě sazby prohlášené nařiz. 25. června 1890 č. 129. ř. z. ohledně těch prací advokáta nebo kanceláře jeho v řízení soudním provedených, které jsouce jednoduchými a opětně se vyskytujícími průměrné cenění připouštějí (§ 17. adv. ř. a zákon ze dne 26. března 1890 č. 58. ř. z., jenž v platnosti zachován jest čl. IV. č. 3. sd. ř.). Soudu však jest vyhrazeno i ohledně prací dle sazby honorovaných zkoumati nutnost neb vhodnost těch kterých výkonů (§ 2. cit. zák. z r. 1890). Pokud jde o práce jiné, přisuzuje soudce odměnu podle volného uvážení, slyšev třeba o rozhodných okolnostech advokáta nebo klienta přísežně (§ 273. sd. ř.). Sazba rozhoduje též v poměru k odpůrci a také v tom případě, když notář zástupcem strany byl (§§ 2., 3. cit. z.).

Ohledně odměny za obhajování ve věcech trestních rozhodují předpisy trestního řádu (§ 393.—395.), jenž uznává ohledně jí *forum* hlavní věci (§ 395. tr. ř.).

K pojištění advokáta ohledně nároků dotčených dopouští adv. ř. § 19., aby advokát srazil sobě z peněz pro klienta vybraných anebo dobytých své pohledávky ze zastupování (vydání a *palmare*), pokud zálohou kryt není, avšak povinen jest o tom ihned sčítovati se s klientem t. j. zaslati klientovi účet. Neschválí-li klient účet, po případném pokusu přátelského vyrovnání působením výboru komory advokátní, věc co do účtu vznesena býti musí na soud. Popře-li klient pravost a výši pohledávky advokátovy, složití musí advokát obnos zadrženy do soudní schránky; ale obnos ten jest zákonnou jeho zástavou. K upravení účtu t. j. k určení obnosu odměny netřeba sporu mezi advokátem a klientem, nýbrž upravení toto nastává k pouhé žádosti u soudu projednané věci; k žádosti pak legitimován jest též klient a v tomto případě advokát

povinen jest, do přiměřené lhůty soudem určené prodlužitelné účet předložiti, ježto by jinak podle dokladů stranou donesených upravení platů advokátovi povinných nastalo. Při upravování tom také uvážena buď nutnost, pokud se týče vhodnost těch kterých úkonů zástupce podle konkrétních okolností. Zněním článku V. sd. ř. mělo však také zachováno býti právo advokátovi, žádati za odměnu těch úkonů, které provedl podle výslovného přání klienta, ačkoli jich k účelnému zastupování nutně třeba nebylo (zpráva perm. kom. posl. sněmovny, která odůvodňuje změnu vládní osnovy provedenou v tom ohledu str. 3. příl. prot. stenogr. posl. sněm. č. 1132.). Když pak v tomto officiosním řízení po případném slyšení obou stran upravení účtů nastalo, přes to však klient platiti se zdráhá, budiž a sice třeba u soudu věci projednané nastoupeno na něho žalobou (dv. d. ze dne 4. října 1833 č. 2633. sb. z. s., čl. V. sd. ř., § 94. II. J. N.). Rozkazy a opatření v likvidačním řízení dotčeném nevyžadují při soudě sborovém usnesení senátu, jehož jen třeba při určování obnosu (§ 37. č. 2. zák. org. sd.).

Advokát, jenž ustanoven byl za opatrovníka (§ 16. adv. ř.), a zástupce straně nemajetné ex officio zřízený, požadovati může, aby hotová vydání, jichž ve sporu třeba jest v zájmu takového klienta, uhrazena byla ze státní pokladny (§ 16. II. adv. ř., § 64. č. 5. sd. ř.). Zástupce z moci úřadu zřízený straně nemajetné, dobyt jí vítězství, vybrati sobě může přímo na odpůrci padlém útraty procesu vítězi přisouzené. Zákon v tomto případě stanoví cessionem ex lege působící od té doby, kdy rozsudek odsuzující právní moci nabyt, a vylučuje námítky ex persona cedentis vyjma ze vzájemných odpůrci proti vítězi přisouzených nákladů téhož sporu (§ 70. sd. ř.). O tom, že dobývati nelze pohledávku tuto u soudu hlavního sporu viz výklad výše (str. 148.).

b) Advokát navrať po skončeném poměru zastupování klientu svému originály všech listin a spisů soudních, kteréž jemu náležejí; ale advokát má právo zříditi sobě na útraty klientovy přepisy těch písemností, pokud jich potřebí má ku dobytí svých nároků. Spisy příruční (acta manualia) totiž koncepty, podání, dopisy klienta, jakož i doklady týkající se neuhrazených dosud vydání za klienta konaných ponechatí si může advokát; ale musí k žádosti a na náklad klientův vydati jemu opisy těchto spisů. Povinnosti dotčené a závazek k dalšímu uschování aktů soudních mine uplynutím pěti let ode dne skončeného zastupování. Mocný list nikdy není po-

vinen advokát vrátiti, ale klient na originále připojití smí doložku odvolací (§§ 12. a 13. adv. ř.).

c) Advokát na základě své procesní plné moci může svěříti provedení určitých období sporu anebo jenom jednotlivých úkonů jinému advokátu jakožto náměstkovi svému anebo může též i ve sporech advokátských dáti se zastupovati kandidátem advokacie v jeho kanceláři zaměstnaným, kterýž již odbyl zkoušku advokátní a trestem disciplinárním prodloužení praxe aneb ztráty práva substituce stížen není. Výjimkou dokonce i beze zkoušky advokátní kandidát advokacie k substituci způsobilým prohlášen býti může za podmínek v III. odst. § 31. vytknutých, totiž doktor práv z tuzemské university; po praxi nejméně jednorocní civilní a trestní u sborového soudu I. instance a dvouleté advokátní aneb u finanční prokuratury čerpané, k žádosti dočasného chefa svého, z důvodů uvážení hodných. Svolení udílí výbor komory advokátní, srovnává-li se s tím vrchní zemský soud (§ 24. II. jedn. ř. sd.). Při přestoupení do jiné kanceláře právo substituční takto výminkou propůjčené uhasne. Substituce co do úkonů, k jejichž provedení pomoci advokáta se nevyžaduje, vznesena býti může na náměstky jinaké (§ 31. II.). Chce-li advokát na delší čas vzdáliti se ze svého působiště aneb naskytla-li se jemu déle trvající překážka ohledně osobního zastupování, má to oznámiti advokátní komoře, jež o tom zpraví vrchní zemský soud, a zříditi si advokáta jakožto náměstka k vedení celé kanceláře. Nejmenoval-li advokát takového stálého náměstka, pojmenuje ho výbor komory advokátní (§§ 14. a 28. lit. h) adv. ř.). Dovolené advokát dožadovati se nemusí (§ 14. adv. ř.).

d) Advokát ve vlastní záležitosti nepotřebuje pomoci advokáta, ač není-li z trestu zbaven vykonávání svého povolání (§ 28. sd. ř.). Vzhledem k čl. XXXII. sd. ř. platí asi totéž o úřednicích finanční prokuratury zkoušku advokátní složivších. Zákon v § 28. předpokládá vlastní spor advokáta (als Partei); však totéž místa má, když advokát spor jako zákonný zástupce vede (arg. § 5.) „Partei“ ve smyslu § 28. sd. ř. jest také vedlejší intervenient, neboť v §§ 19., 20. staví jej zákon naproti hlavní straně (Hauptpartei), a účelem vedlejší intervencí jest pomáhání ve sporu.

e) Advokáti sprostěni jsou povinnosti spolupůsobiti v řízení trestním vyšetřovacím jakožto svědci soudní (§ 103. tr. ř.).

5. Nezbytné zastupování stran advokáty. Strany vůbec oprávněné, aby svěřovaly provedení sporů advokátovi, podle práva

nuceny jsou odevzdati advokátovi projednání sporů určitého druhu aneb za určitých okolností; nastává nezbytné zastoupení stran advokáty. Důvod toho dvojí jest; jednak zájem veřejný, aby činnost soudům ve sporech tím usnadněna byla, že se jim předkládá látka procesní ve způsobě upravené, pak ale též zájem soukromý, aby strany sporné neznalostí forem řízení a neobratností co do vylíčování právní záležitosti před soudem neutrpěly škody na svých právech. Prikázáno bylo stranám, aby daly se advokáty zastupovati:

1. Nutně — tak že strana sama projednávati nemůže — povždy v řízení před sborovými soudy v I. instanci, pak před odvolacími soudy, také pokud jde o odvolání z rozsudků okresních soudů, jakož i před nejvyšším soudem jakožto dovolacím (§§ 27., 463., 513. sd. ř.). Zákon v případech těchto mluví o procesu advokátském (§ 27. I.). Lhostejno jest, zdali jde o strany procesně spůsobitelné nebo zákonné zástupce stran procesně nespůsobitelných aneb o osoby k vedení sporů vedle zákona zmocněné jako prokuristu atp., rovněž zdali vystupují jako strany hlavní aneb jakožto intervenienti vedlejší, konečně zdali jde o vznesení podání (§ 75. č. 3.) zvláště přípravných (§ 78.), aneb o ústní přeličení (§§ 131., 133. III.) aneb o opravní prostředky, o žalobu pro zmatečnost aneb o obnovu. V procesu advokátském vyloučeno není, aby strana přítomna byla ústnímu přeličení a sama prohlášení činila (§§ 27., 34.); zvláště také soudem osobní dostavení její nařízeno býti může (§ 183. č. 1.), hlavně za účelem kladení dotázek (§ 182.). V řízení exekučním před sborovým soudem, ať exekuci povoluje aneb vykonává (§§ 4. č. 1., 19. exek. ř.) strany advokátem zastoupeny býti nemusí (§ 55.). Sproštění stran, vyžádati sobě pomoci advokátů v řízení exekučním souvisí s tím, že jest povinností všech soudů přijímatí návrhy ohledně exekuce protokolárně a při sepisování protokolů býti pak nápomocnými žadatelům poskytující jim návod, aby přiměřené žádání podle zákona kladli (§ 53. I. exek. ř.). Jednací řád sd. (§ 320.) dopouští, aby návrhy exekuce se týkající v přechytných případech činěny byly žádostí protokolární sepisovanou v kanceláři soudu, tedy úředníkem nesoudcovským.

Avšak přispění advokáta nezbytně se opět vyhledává, pak-li v řízení tomto dojde ke sporu, jenž na sborový soud I. instance náleží; jako zvláště při odporu ohledně nároku (§ 35.), ohledně vykonatelnosti jeho (§ 36.), jakož i při exekuční intervenci směřujících proti exekuci sborovým soudem I. instance povolené (v poslézdo-

tčeném případě před výkonem její, § 37.), při odporu proti exekuci na základě cizozemského titulu exekučního (§§ 83., 82. čl. XIX. exek. ř.); při odporu proti usnesení o rozdělení výtěžku exekuční dražby aneb vnučené správy statku v deskách zemských zapsaného, hor aneb železnice veřejné dopravě sloužící (§§ 19., 232., 128. a 341. exek. ř., § 47. zák. o knihách železn. ze dne 19. května 1874 č. 70. ř. z. a čl. XIII. exek. ř.).

Zákon (§ 27. I.) prikazuje stranám, aby se advokáty daly nezbytně zastupovati před sborovými soudy všech instancí vůbec, nikoli jen v ústním přeličení. Tudiž důvodně žádost v řízení sporném za delegaci na vrchní zemský soud (§ 31. J. N.) a za řešení sporu o příslušnost mezi dvěma soudy u nejbližší nadřízeného sborového soudu (§ 47. J. N.) podpisu advokátova vyžadovati bude (§ 75. č. 3.), nikoli žádost za soustředění výkonu exekuce ohledně určitých úkonů při jediném soudě aneb za sloučení výkonu exekuce na několik nemovitostí v sousedních obvodech vedené vznášená na vrchní zemský soud (§§ 21., 22. exek. ř.), jelikož jde o záležitost řízení exekučního (§ 52.).

Uvážením předpisu § 27. sd. ř. a §§ 58., 193. konk. ř. nezbytné zastupování stran platí též v řízení sporném při soudě konkursním.

2. Podpůrně, jestli strana sama neprojednává ve sporech o obnos vyšší 500 zl. v místech, kdež nejméně dva advokáti stanovisko své mají (§ 29.); tedy patrně ve sporech prikázaných okresním soudům *ratione causae* předpisem § 49. č. 6., 7., 8. Vyloučení obecného zmocněnce v této případnosti vyloučeno jest.

3. Při podání písemných rekursů u okresních soudů (§ 520. I. sd. ř.), také v řízení exekučním (§ 78. exek. ř.).

Předpisy o nezbytném zastupování stran jsou *ius cogens* a tudíž nejsou podrobeny dispositivě stran; opomenutím výtky odpůrcovy nešetření jich napravití nelze (§ 196.). Soud z úřední povinnosti přihlížej k zachování jich (§§ 182., 401.).

4. Uloženo býti může soudcem rok řídicím straně, zvolenému neb zákonnému zástupci strany, aby dali se zastupovati advokátem, nejsou-li s to prohlásiti se zřetelně o věci anebo ústně projednávati při soudě (§ 185. sd. ř.). Lhostejno jest, zdali příčina opatření toho jest trvalá, jako zvláště u hluchoněmých (§ 275. obč. z.) aneb u osob mdlého rozumu procesně spůsobitelných (srovn. § 336. I. sd. ř.), aneb pomíjející, jako opilost. Na osoby, které se nedovedou

vyjádřiti tím zemským jazykem, jakýmž jednání zahájeno bylo, předpis ten vztahovati nelze, mohou-li druhým jazykem zemským zřetelně se prohlásiti a ústně projednati (§ 13. sd. ř. josefinského, nezrušený čl. I. sd. ř.; nařiz. min. spravedl. ze dne 5. dubna 1897 č. VI. zemsk. z. pro Čechy a ze dne 25. dubna 1897 pro Moravu § 11.).

5. Zbavením vykonávání povolání z trestu, totiž škrtnutím advokáta z listiny (§ 12. lit. *d*) disc. řádu adv.), zbavením notáře úřadu (§ 158. lit. *d*) not. ř.), dáním soudce do výslužby aneb propuštěním jeho ze služby (§ 6. lit. *b*) zák. disc. soudců) pomine výsada těchto praktických právníků, že ve vlastních sporech advokáta nepotřebují, a povinni jsou zříditi takového zmocněnce k dalšímu vedení sporu, jenž ale proto se nepřerušuje (§ 28. sd. ř.).

Aby předpisů o sporu advokátském šetřeno bylo, buď již v prvním obeslání k ústnímu přeličení vydaném strana vybidnuta, aby zřídila advokáta zmocněncem, a poučena o právních následcích opomenutí (§§ 131., 133. III.); rovněž při prohlásování a ve vyhotovení rozsudků okresních soudů poukazováno buď k potřebě spolupůsobení advokáta při opravných prostředcích (§§ 432., II., 447., sd. ř.). Schází-li na podání, jež za pomoci advokátovy sepsáno býti mělo (§ 75. č. 3.), podpis advokáta, postarejž se soud o opravení toho tím způsobem, že straně nařídí opatření podpisu advokátova dodatkem (§ 84. II. a § 85. sd. ř.). Z příkazu toho samostatného opravního prostředku není (§ 85. III. sd. ř.). Strana v místě soudním bydlící za účelem tím buď do soudní kanceláře (třeba korespondenčním listkem § 86. III. jedn. ř. sd.) obeslána, kdež se jí ústně příslušného rozkazu dostane, aniž by o tom protokol sepsán byl. Neodstraní-li se způsobem tím do tří dnů po vznesení podání závada formální, předloženo buď opět podání předsedovi senátu, jenž je nyní podle zákona vrátí. Nebydli-li strana v místě, buď podání k opravení ihned vráceno. Nedostatek ve směru naznačeném některého podání svědčícího nadřizenému soudu odstraněn buď soudem první instancí (§ 89. jedn. ř. sd.).

Nebyl-li k žalobě anebo k odpovědi ve sporu advokátském připojen výkaz o zmocnění advokáta, buďte předsedou senátu odmítnuty, neodstraní-li se závada do lhůty jim stanovené, neprodlužitelné (§ 37. II.). Z rozkazu, aby stana opatřila se advokátem, není samostatného opravného prostředku (§§ 85., 131. sd. ř.).

Nestačí-li lhůta obeslání čili čas od doručení obeslání

k roku a dnem, kdy rok odbyván býti má (§ 231.), straně k tomu, aby sobě ke sporu advokátskému v čas zástupce zřídila, aniž by to odpůrce byl zavínil, odročen buď rok třeba z moci úřadu (§ 139.).

Pomoci advokátovy není třeba u sborových soudů:

1. Ve sporech manželských, pokud v první instanci se projednávají, což souvisí se zásadou vyhledávací v těchto sporech platící.

2. Před soudcem dožádaným anebo z příkazu činným; avšak nezbytně advokáta třeba jest v řízení přípravném (§ 248. II.). Lhostejno jest, zdali dožádaný soud k žádání soudu první instancí aneb odvolacího nebo dovolacího činným jest (§§ 276. II., 323., 352., 368., 488., 509.). Ačkoli první rok odbyvá se před soudcem z příkazu činným aneb před senátním předsedou, nemělo by vzhledem k § 73. II., 139. pochybovati se o tom, že žalovaný již při I. roku advokátem zastoupen býti má. Ohled rovnosti stran toho vyžaduje, jelikož žalobce vždy advokátem zastoupen jest (§§ 75. č. 3., 31., 37. sd. ř.) a připuštěním změny žaloby, o níž jednati sluší (§ 239. III.), advokátem nezastoupenému žalovanému ublíženo býti může.

3. Při úkonech před senátním předsedou anebo dokonce před představeným soudem předsevzatých (§ 27.) na př. povolování zajištění důkazů (§ 386. II. sd. ř.) a prozatímních opatření (§ 388. exek. ř.). Jelikož strany v řízení přípravném advokátem zastoupeny býti musí, bude třeba pomoci advokáta při stěžování sobě strany na rozkazy a usnesení soudce z příkazu činného v řízení přípravném u předsedy senátu, děje-li se podáním (§ 255. sd. ř.).

4. Při prohlášeních a úkonech v kanceláři soudní (§ 27. II. sd. ř., § 56. zák. org. sd.).

5. Ve věcech chudinského práva (§ 72. III., čl. XXXIII. sd. ř., § 37. č. 3. zák. organ. sd.) zvláště též rekurs proti sprostění advokáta ex officio zřízeného pro spor u sborového soudu vedený protokolárně vznéstí lze (čl. XXXIII.).

6. Svědek a znalec v procesu před sborovými soudy nemá advokáta potřeby při jednání o tom, zdali jest oprávněn odepřítí svědectví, pokud se týče seznání (§§ 324., 353. II., 367.).

Oznámení, žádání a rekursy od osob dotčených podané vůbec do protokolu prohlásiti lze, zvláště též u sborových soudů první instancí (§§ 348., 367.). Avšak podají-li rekurs písemně, pak spolupísem advokátovým opatřen buď (§§ 348., 520.).

7. V místech, kde ani dva advokáti stanovisko své nemají, netřeba spolupůsobení advokátova při spisech a odpovědích odvolacích (§§ 465. II. 468.), nýbrž protokolárně je vznésti lze. Arciť vždy potřeby jeho přispění při spisech a odpovědích dovolacích čili revisních (§ 507. pos. odst.). — Aby stranám chudinského práva požívajícím, jež samy spor před okresním soudem projednaly, avšak k odvolacímu spisu a řízení zastoupení advokátem zapotřebí mají, ublíženo nebylo tím, že ve 14denní lhůtě odvolací advokát ex officio komorou advokátní přikázán nebyl, ustanovil § 90. zák. org. sd., aby soud okresní třeba z úřední moci sepsání a podání spisu odvolacího úředníkovi státního zastupitelství aneb soudu svěřil, jenž podpisem svým pak podpis advokáta nahradí. Jednací ř. sd. § 133. přikazuje úkol ten také nesoudcovským úředníkům soudu.

8. V řízení ve věcech nepatrných a z rušené držby samosoudce anebo praesidenta sborového soudu I. instance projednaných u soudu sborového příslušného podle § 79., čl. XIV. odst. 1. J. N.

9. Při návrhu na jmenování rozsudí anebo starosty rozhodčího (§ 582. sd. ř.).

10. V řízení odvolacím před sborovým soudem I. instance z rozsudku soudu živnostenského netřeba advokátů; lhotejno jest, zdali odvolání vzhledem k nepatrnému obnosu (do 50 zl.) jen z důvodů zmatečnosti podáno bylo aneb plnou měrou jsouc připuštěno, k řízení odvolacímu vedlo (§§ 30., 31. zák. o živn. sd.). Jelikož žaloby pro zmatečnost aneb pro obnovu z rozsudku živnost. soudu jsou vyloučeny (§ 32. zák. o živn. sd.), otázka po účastenství advokátů v těchto sporech odpadá.

11. Vůbec advokáti, notáři anebo soudci v aktivitě ve vlastní záležitosti, pokud tito praktičtí právníci nebyli zbaveni vykonávání povolání svého z trestu (§ 28. sd. ř.). Rozšíření předpisu toho na úředníky finanční prokuratury advok. zkoušku odbyvší podle čl. XXXII. sd. ř. se zamlouvá. Jelikož řádní profesori práv sice způsobilosti k soudcovskému úřadu mají (§ 4. zák. org. sd.), avšak k soudcům „při soudě dosazeným“ (§ 28.) nenáleží, nejsou výsady této účastní.

Důsledkem toho, že právo nutí strany ve případech výše dotčených, aby pomoci advokátů užily, připouští opět žalobu o obnovu řízení po skončeném sporu, jestliže rozsudek třeba ještě právní moci nenabývší způsoben byl jednáním podvodným v řízení trestním stíhaným, jehož se dopustil vlastní neb odpůřcův zástupce (§§ 530. č. 3., 534. č. 3. sd. ř.).

Stát a jiné právnické osoby, jakož i fondy zastupované finanční prokuraturou nepotřebují zastoupení advokátem (§ 27. III., čl. IV., č. 1. a čl. XXXII. sd. ř.). Náklady sporu přisuzují se však jim právě tak, jako by advokátem spor vedly (§ 42. in fine).

B. Notáři.

Notář může býti zmocněncem pouze ve sporech, při nichž netřeba zastoupení advokátem (§ 40. not. ř. a contr., §§ 27. a 30. sd. ř.). Obmezení notáře v tom směru, aby přejímal jen někdy a výminečně zastupování stran, pokud zákon vůbec to připouští, sd. řádu jest cizí a tudíž jsou starší nařízení ministerstva spravedlnosti opak ustanovující zrušena článkem I. sd. ř. Strana notářem zastoupená proti odpůrci čítati může tytéž náklady sporu, jako by advokátem byla zastoupena (§ 42. II. sd. ř.; zák. 26. března 1890 č. 58. ř. z., § 4.; čl. IV. č. 3. sd. ř.). Notář vyloučen je však ze zastupování v určitém sporu, jestli v něm za důkaz sloužití má listina notářská jim zřízená (§ 27. sd. ř.), při čemž lhotejno jest, jakého druhu listina ta jest, zdali spis, protokol aneb osvědčení notářské, jakož i zdali pro zmocnitele notářova aneb proti němu listiny se dovoláno bylo. Ve sporech vlastních (srov. str. 207. lit. d) nepřekáží notáři předpis § 27. sd. ř. v tom, aby sebe zastupoval, byť by i spory tyto byly t. zv. advokátskými (§ 28. sd. ř.).

Vedle advokátů a notářů uznává dv. d. 16. dubna 1833 č. 2608. sb. z. s. veřejné agenty zemskou vládou koncessiované po zřízení kauce 10.500 zl. jakožto zmocněnce pro jednání, která zvláštními zákony vyhrazena nejsou státem autorisovaným zástupcům stran. Avšak právní instituce tato od zavedení volnosti advokacie významu pozbyla. Soukromým agentům zastupujícím po živnostensku zájmy soukromníků v oboru hospodářství, obchodu, průmyslu, účetnictví atd. (dv. d. 5. února 1847 č. 14. sv. 75. sb. z. polit.) zakázáno jest sepisování podání na soud.

§ 45. Rozdíly procesní plné moci a jinakého zmocnění ke sporu; spoluzmocnění; právní význam nedostatku zmocnění ke sporu.

Jakož již při vylíčení poměru advokáta ke klientovi poznamenáno bylo, platí nejen úkony procesní (§ 34.), nýbrž i proměškání (§§ 144., 170., 396., 398., 399.) zmocněnce v poměru k odpůrci a soudu za činy a opomenutí zmocňujícího, ač nápravy navrácením

ve stav předešlý se dopravá (§ 146.) při nezaviněném promeškání roku aneb lhůty. Vzhledem k této procesní repraesentaci vyslovil zákon (§ 39.) povšechné pravidlo, že předpisy o stranách vztahují se též na zmocněnce, pokud jinak ustanoveno není, jakož podobně ohledně zákonných zástupců prohlášeno bylo (§ 5.). Za vlastní své zavinění zmocněnci sami zodpovědní jsou; (na př. §§ 49., 179. II.). Ovšem tudíž při odročení roku, ke kterému došlo ze zavinění zmocněnce následkem neslušného chování jeho, ponese náklady zmařeného roku a odročení sám (§ 200. II.).

1. Rozdíl mezi procesní plnou mocí a jinakého zmocnění ke sporu. Zmocnění neadvokáta, tedy notáře aneb jiného obyčejného zmocněnce, státi se může buďto plnou mocí procesní anebo jen pro některé úkony ve sporu. Zmocňování advokáta jinaké nežli pro celý spor (§ 31. č. 1.) jest však nepřipustno (§§ 33. I., 31. úvod). Rozdíl mezi obojím způsobem zmocnění záleží v tom, že objem, účinek a trvání procesní plné moci posuzovati sluší podle soudního řádu, neboť je zvláštním formálním zmocněním v poměru k odpůrci co do zákonného objemu svého (§ 31. č. 1. a 4.) neobmezeným (§ 32.). Proti tomu objem, účinek a trvání obyčejného plnomocenství k některým úkonům procesním posuzovati sluší podle obsahu zmocnění a podle občanského práva (čl. XXX., § 33. sd. ř., § 1008. obč. z.). Právem obchodním a řádem směnečným (čl. 42., 117., 137., 227. obch. z., §§ 18., 44., zák. 9. dubna 1873 č. 70. ř. z., čl. 17. směn. ř.) vytknutého objemu zastupování firmy prokuristou, jakožto zvláštním zmocněncem podle práva obchodního, a společenských firem i společenstev svými zákonnými zástupci, totiž veřejnými společníky, představenstvem akciové společnosti a společenstva i příslušnými likvidátory, pak práv indossatáře per procura soudní řád se nedotknul (čl. IV. č. 2., § 33. čl. XXX.).

Zmocnění ke sporu, ať procesní ať k určitým úkonům, jež udílí slepec, hluchý nezalý čtení a němý nezalý písma osobně, vyhledává zřízení notářského spisu (zák. 25. července 1871 č. 76. ř. z., § 1. lit. e). Zmocněnci vydán buď notářem snimek (§ 93. not. ř.). Na plné moci analfabety znamení ruky dotvrzeno buď dvěma svědky, z nichž jeden připojí jméno zřizovatele plnomocenství (§ 886. obč. z.). Plná moc v cizině zřizena buď u vyslanectví aneb konsula rakousko-uherského mocnářství, pokud se týče práv tuzemce; stačí však legalisace dotčenými úředními orgány, týká-li se práv zde usdlého cizozemce (dv. d. 8. února 1812 č. 971. sb.

z. s.). Předpisy tyto, stanovící podmínky platnosti právního jednání a průvodní moci soukromé listiny, soudním řádem zrušeny nebyly (čl. VII. č. 2. sd. ř.).

Rozdíl mezi procesním plnomocenstvím a jinakým zmocněním jeví se:

α) co do objemu. Procesní plnomocenství jest obsahu zákonem vytknutého a jen v mezích § 32., totiž co do úkonů disposičních a ohledně řízení exekučního, v poměru k odpůrci obmezené, nikoli však pro celý spor přenesitelné (§ 31. II.). Zmocnění k jednotlivým úkonům oproti tomu ty které zevrubně vyznačiti má a obmezeno býti může kterakkoliv podle vůle zmocňujícího (§ 1007. obč. z.) jsouc jen zpravidla nepřenesitelné (§ 1010. obč. z.). Objem plné moci prokuristy podobně jako zákonného zastupování společnosti i společenstev veřejnými společníky, představenstvem akciové společnosti a společenstva aneb likvidátory jest zákonem vymezen a v poměru zevnějším proti předpisům obch. práva neobmezený (čl. 43., 116., 167., 231., 138. obch. z., § 19., 45. zák. 9. dubna 1873 č. 70. ř. z.). Prokura jest bez vůle principála nepřevoditelná (čl. 53. obch. z.).

Ohledně objemu plné moci, jestli několik spoluzmocněnců zřizeno bylo, sluší taktéž rozeznávati. V procesní zmocnění nelze přijmouti obmezení, že jen všichni pospolu jednati mohou; obmezení takové podle § 32. bylo by bezvýznamné. Při zmocnění několika osob k jednotlivým úkonům jsou však všichni povinni společně postupovati, leč by plná moc opak stanovila (§ 1011. obč. z.). Plná moc několika prokuristů a oprávnění k zastupování veřejným společníkům propůjčeny býti mohou kolektivně (čl. 41. III., 100.), což po zákonu platí, není-li jinak smlouvou ustanoveno, ohledně zastupování představenstvem akciové společnosti (čl. 229. I.) a společenstva (§ 17.), jakož i likvidátory (čl. 136. obch. z., § 43. zák. o společenst.);

β) co do účinků. Procesní zmocnění působí od výkazu při soudě, jež s prvním úkonem procesním, tedy při započeti sporu podán býti musí (§§ 37. II., 78. sd. ř.); obyčejný zmocněnc v ýminkou také později mocný list předložiti může (§ 38. sd. ř.). Výše dotčení zmocněnci a zástupci zákonní podle obch. práva nabývají oprávnění k zastupování firmy zápisem do rejstříku, na který se dokonce u obchodního soudu rejstřík vedoucího přímo odvolati mohou (§ 269. sd. ř.). Proti soudním doznáním, jež

učinil zmocněnec procesní plnou mocí opatřený, osvědčuje tak zv. désaveu zmocnitele přímo celou svou silou; stalo-li se však prohlášení doznávací zmocněncem jinakým, ocení soud význam tak zv. désaveu zmocnitele zcela volně (§ 34. slovo: Processvollmacht; § 266. II.).

γ) co do trvání. Procesní plná moc neuhasne smrtí aneb ztrátou svéprávnosti strany, nýbrž teprve až ji odvolá právní nástupce aneb zákonný zástupce strany (§ 35.), kdežto obojí událostí zmocnění k jednotlivým úkonům procesním uhasne (§ 35. Processvollmacht; §§ 1022., 1017. I., 273. obč. z.), avšak plná moc prokuristy ke všem soudním jednáním potrvá (čl. 54. obch. z.), zvláště také po zřízení opatrovníka podle § 273. obč. z. (Behrend: Handelsrecht I. str. 351., pozn. 25.). Převušení sporu nenastane, poněvadž prokura každou zvláštní plnou moc podle práva tuzemského nahrazuje, tudíž i procesní (čl. 42. obch. z.; §§ 155., 158. sd. ř.). Úpadek zmocnitele týž zrušující vliv jeví na procesní a na jinaké plnomocenství § 159. sd. ř., čl. VII. sd. ř., § 1024. obč. z., § 76. II. konk. ř. Při odvolání aneb výpovědi procesní plné moci potřebí, aby působilo vzhledem k odpůrci, mimo zpravení odpůrce o tom, ve sporech advokátských též sdělení o zřízení jiného advokáta, kdežto jinak a vůbec ohledně plnomocenství k jednotlivým úkonům prvdotčené stačí (§ 36.); při výpovědi obou druhů zmocnění zmocněný po 14 dní potud zastupovati musí zmocnitele, aby od něho právní škody odvrátil (§ 36. II.). Při odvolání obchodních plných mocí a zákonného zastupování rozhodným bude provedený aneb opomenutý zápis do rejstříku (čl. 46., 115., 135., 233. obch. z.). Nebud' přehlédnuto, že při smrti zmocnitelově aneb při ztrátě svéprávnosti zmocněný procesní plnou mocí povinnost ohlášení toho odpůrci nemá (§ 35.), kdežto arcif o odvolání aneb výpovědi plné moci (§ 36.) ohlášení odpůrci se čini.

Jelikož v řízení exekucním na ochotu exekuta čítati nelze, u díli zákon sám, totiž exekuční řád, pokud provádění exekuce vedení sporů s jinými osobami nezbytným čini, na místě něho zmocnění ke sporům, jehož podle okolností právě třeba jest, má-li účelu exekuce býti dosaženo; a sice:

1. tomu, kdož vede vnucenou správu nemovitostí (§ 109.) ohledně žalob, kterých k provedení její zapotřebí; zajisté též správci soudnímu při exekuci podniku živnostenského, továrny, obchodu a podobného podniku hospodářského podle § 343., jehož moc

širší jest, ačkoli se o žalobách zákon výslovně nezmiňuje, nýbrž povšechně o všech právních úkonech, jež provozování takového závodu obyčejně s sebou přináší. Vždyť pokud jde o obchody, správce podpis svůj k rejstříku podati má a prokuru odvolati smí, tudíž zajisté co do sporů stejná s prokuristou práva míti má;

2. věřiteli, jemuž pohledávka k dobytí přikázána byla, aby žaloval z pohledávky této i ze zástavního práva pro ni zřízeného (§ 308.); podobně věřiteli, jenž zabavení jiného oprávnění dobyl, aby žaloval ze zabaveného oprávnění (§ 333. I.). Při pohledávce hypotekární přikázání k dobytí zřejmě bude z poznámky, již z moci úřadu v knize pozemkové provéstí nutno (§ 322. exek. ř.). V případech exek. ř. určených převezme dokonce opatrovník dobývání (§§ 314., 315.). Vzhledem k účelu, k jehož dosažení zmocnění ke sporu zákonem uděleno bylo, nemůže arcif věřitel žalobce aneb opatrovník nastupující ohledně pohledávky zažalované narovnání soudní činiti aneb se jí vzdáti (§§ 308., 315. I.). Nelze pak pochybovati o tom, že žalobci jakožto vítězi proti podlužníkovi přísluší, na tohoto exekuci nastupovati, ač § 308. o tom se nezmiňuje.

Povždy, třeba z moci úřadu, opatrovník k podání žaloby zřízen bud', jde-li o přetržení promlčení směnky aneb pohledávky z jiných papírů v § 296. vypočtených (§ 297. III. exek. ř.), jež zabaveny byvše ve soudní schránce se nacházejí.

II. Zastoupení několika zmocněnci. Zákon nebrání tomu, aby strana v základě téhož aneb postupných procesních plnomocenství několika zmocněnci zastoupena byla (§ 41. III., § 90.); zvláště mohou společníci v rozepři vedení sporu odevzdati společnému zmocněnci aneb každý zříditi sobě zvláštního (§§ 97. úvod., 41. III.). Tím nepovolávají se však tyto zmocněnci k pospolitému jednání. Doručení, jež jednomu se stalo způsobem náležitým, tím platně vykonáno jest (§§ 90., 93.). Doznání soudní a disposiční úkony ohledně předmětu sporu, odstoupení od žaloby a opravního prostředku (§§ 237., 472., 513.) jediným z více zmocněnců provedené vždy účinek svůj plný osvědčí; ovšem odvolání soudního doznání, tak zv. désaveu, při přeličení přítomným spoluzmocněncem místa nemá (§ 34. miterschienene Partei). Při odporu mezi projevy několika zmocněnců u přeličení uváží soud výsledek celého pojednání (§ 272.).

Ve sporech advokátských vyloučeno není, aby strana, obmezivší procesní zmocnění ohledně disposičních úkonů advokátovi (§ 32.), zvláštní zmocnění v tom ohledu podle § 1008. obč. z. obecnému

zmocnění udělila (§ 33. II.), na př. majitel panství udělí plnou moc k narovnáním a vzdáním se ve sporu řediteli hospodářství, ač advokát k vedení sporu zmocní.

III. Význam nedostávajícího se zmocnění ke sporu. Jakož zákonný zástupce svoje oprávnění při prvním úkonu procesním vykázáti má (§ 4.), taktéž zmocněnec, ať advokát ať jinaký, o zmocnění svém při prvním úkonu procesním listinný výkaz (třeba pověřeným přepisem) podejž, jež při soudě zadržeti lze (§§ 30., 37.). Minul-li účel toho, vrácena buď listina straně (§ 219. III.). Kdož zmocnění vykázáti nemůže (ať vůbec žádné aneb co do obsahu aneb formy nedostatečné), tudíž i nezmocněný jednatel, za stranu spornou nastoupiti smí, jakoby zmocněncem byl,

α) jenom výminečně při některém úkonu nutném (nikoli v projednávání vůbec), t. j. k odvrácení hrozící újmy (motivy osnovy str. 202.);

β) podle uvážení soudu, avšak bez osvědčování (na př. dostavivši se má všechny doklady ke sporu aneb jest blízký příbuzný strany aneb notář);

γ) prozatimně;

δ) třeba dokonce teprve po zřízení jistoty za náklady a škody odpůrci z toho snad vznikající. Jistoty bude žádáno patrně jen v pochybných případech, a ona není žádnou kaucí de rato. Zřízení buď způsobem v § 56. sd. ř. ustanoveným. Neprokáže-li se dodatkem do lhůty soudem vytčené (asi neprodlužitelné anal. § 37., ačkoli oproti tomu odvolávati se lze k § 128. a k anal. § 6. III. sd. ř.) zmocněním (pro budoucnost) anebo schválením té které strany procesní (pro minulost) způsobem listinným (arg. § 38. „Beibringung“), nebud' na dále s vyřízením aneb rozhodnutím věci dotud zadrženým odkládáno, nýbrž ve sporu pokračováno. Usnesením soudu přisouzena buď odpůrci náhrada škod a nákladů, kteréž jemu prozatimným připuštěním nezmocněného zástupce byly způsobeny (§§ 38., 52. I.). Samostatným opravným prostředkem jediné z posléz dotčeného usnesení nastupovati lze (§ 38.).

Nižádného zmocnění vykázáti nemusí ten, kdož v upomínacím řízení jménem dlužníka proti upomínacímu rozkazu odpor vznáší (§ 17. upom. říz., čl. XXVIII. sd. ř.).

Soud v kterémkoli období sporu hleděti má k nedostatku plnomocenství (§ 37. I.) ať procesního ať jinakého. Opomenul-li toho, vytkniž to strana (§ 196.), než-li se do dalšího jednání

pusti; vzhledem k tomu nebude moci u sborového soudu I. instancí soudce první rok řídicí nevíšmati sobě žalobcem vytknutého nedostatku zmocnění zástupce žalovaného přes to, že týž nutně při podání odpovědi (§ 243.) plnou moc procesní vykázuje (§ 37. II.). Ustanovení § 239. IV. obmeziti sluší předpisem § 196. a 37. I. Nebyla-li výtka učiněna, avšak vzešly-li kdykoli pochybnosti o náležitém zmocnění, předsedající senátu nechť je vyznačí (§ 182.) a dotázkami o odstranění jich se pokusí. Zmocněnec náležitě nelegitimovaný k jednání (a contr. nutného úkonu § 38.) připuštěn nebud', z čehož arcif rekurs samostatný místa nemá (§§ 38., 515. sd. ř.).

Od žalobce, jehož zástupce náležitě zmocněn není, s účinkem návrh na vynesení rozsudku pro zmeškání roku žalovaným podán býti nemůže (§§ 401., 402. č. 3.); proti žalovanému, jehožto zástupci týž недостаток vadí, návrhu takovému vyhověti sluší, jelikož stranu příslušným zástupcem nezastoupenou následky promeškání stibnou (§ 133. III.). V případě prvdotčeném návrh budiž zamítnut a rok odložen z moci úřadu § 402. III. Na případ tento ustanovení § 38 vztahovati nelze, poněvadž § 402. č. 3. přikazuje, že soudem požadovaný výkaz o okolnostech, k nimž z úřední moci zřítí dlužno, tudíž také výkaz náležitého zmocnění ke sporu (§ 37. I.), již při tom kterém stání odpůrcem promeškaném nezbytně podati sluší.

Projednání sporu nezmocněným zástupcem (falsus procurator) jest zmatečné a může pro zmatek odvoláním z rozsudku (§ 477. č. 5.), a jestli se o to nebylo pokoušeno v čas, ještě po právomoci nálezu žalobou pro zmatečnost (§ 529. č. 2.) nastoupeno býti. Že slovy: „wenn eine Partei in dem Verfahren gar nicht vertreten war“ (§ 529. č. 2.) případ zastupování neoprávněnou osobou se míní, motivy vládní osnovy (str. 314.) výslovně prohlašují, a byla osnova v § 477. č. 5. následkem toho změněna k návrhu perm. kom. posl. sněm. (zpráva str. 46.) tak, aby s § 529. č. 2. v úplném byla souhlasu. Dodatečné schválení vylučuje vytykání zmatku (§§ 477. č. 5., 529. č. 2., 494.). Jestli nenastalo, soud odvolací a nejvyšší k zmatkům řečeným arcif při vyřizování odvolání a dovolání z úřední moci hleděti budou (§§ 37. I., 471. č. 7., 494., 503. č. 1., 513.), ačkoli vytknuty nebyly.

III. Vzájemný poměr stran.

§ 46. Rozhled po podstatě jeho.

Ochrana práva státem poskytovaná předpokládá poctivý boj o právo; neboť spor není prostředkem obmyslného obohacování se věřitele aniž lstivých úskoků dlužníka, nýbrž právním ústavem, jenž slouží k zachování platných oprávnění před ztrátou i újmou a k obhájení se před bezdůvodným nárokem.

Strany nejsou povinny navzájem usnadňovati sobě vedení sporu, avšak také oprávněny nejsou znesnadňovati sobě boj o právo rušením pravdy a užitím svévoli. Jelikož pak spor jen s plnou rozvahou zahájiti sluší, aby soud bezdůvodně k činnosti nebyl povolán a odpůrci v požívání práva aneb v klidu právním nebylo ublíženo, závazek k náhradě nákladů sporu padlé straně se ukládá.

I. První povinnosti stran ve sporu jest, zachovávatí pravdivosti při tvrzeních co do fakt rozhodných a při prohlášení se o těch, jež odpůrce uvedl, a o průvodech jím nabízených (§ 178.), rovněž při zodpovídání všech dotázek soudem a odpůrcem kladených o faktech a o průvodech (§§ 182., 184.) a při objasňování skutkového podkladu sporu v řízení přípravném u soudu sborového I. instancí (§ 253. sd. ř.), při vyličování okolností odůvodňujících prozatímní opatření (§ 389. exek. ř.), konečně při doličování pravdy přísežným výsledkem stran, pakli jiné cesty k odhalení pravé podstaty věci není (§ 376. III., 377. III. sd. ř.). Porušení povinnosti k šetření pravdy v poslézdotčeném případě propadá moci soudu trestního (§ 377. III.) jakožto zločin křivopřísežnictví (§ 199. lit. a) trestn. z.).

Nepříznivé následky popírání aneb předstírání držby věci, o jejíž vydání žalováno bylo, se strany žalovaného u soudu

neprávem, vytknuté v právu občanském, jakožto předpisy obč. zák. §§ 376., 377. nedotknutými zůstanou. V prvnějším případě nastane po usvědčení žalovaného změna co do povinnosti důkazní, t. j. na žalobci nebude více požadován důkaz o tvrzení žalobním a vyhověno bude prosbě žaloby o vydání věci, leč by žalovaný určovací žalobou na vzájem dokázal své vlastnictví (§ 96. J. N., § 233. sd. ř.). V posléz řečeném případě bude moci žalobce svou žalobu z práva věcného o vydání věci změnit na žalobu obligační o náhradu škody (§ 235. sd. ř.), k čemuž zajisté soud svolení udělí.

II. Další povinnosti stran je nedopouštětí se svévoli u vedení sporu, zvláště pokusem zúmyslného protahování rozepře opožděným přiváděním fakt a průvodů do sporu (§ 179. I.), dále bezdůvodným podlamováním onoho průvodu, jež sobě strana opatrná uchystala, totiž svévolným popíráním pravosti listin (§ 313.), aneb bezdůvodným nastupováním oprávněnými prostředky z rozsudků a usnesení u nejvyššího soudu (§§ 512., 528. sd. ř.); a konečně lichým vymáháním prozatímních opatření ohledně nároků předstíraných (§ 394. exek. ř.). Zákonodárství, stíhající osvědčivší se svévoli, k platnosti přivádí svou moc repressivní proti advokátovi, jenž se dopustil z hrubého zavinění prvdotčeného svévoli, trestem pořádkovým (§ 179. II.), v ostatních případech tresty pro svévoli.

Porušení těchto nezbytných povinností stran zakládá též v určitých zákonem vytknutých případech závazek k náhradě škody; totiž:

1. učinil-li exekut aneb některý účastník v nemovitostní exekuci vědomky nepravdivá udání při předběžném určování břemen prováděném k žádosti věřitele hypotekárního předcházejícího podle pořadí knihovního exekventa, stíhá se takové ubližování zájmům tím dotknutého nejen trestem pro svévoli, nýbrž i povinností k náhradě škody, jejíž obnos na pouhou žádost soud exekuční určí podle volného uvážení usnesením, z něhož rekurs místa má (§§ 168., 65. exek. ř.);

2. seznal-li soud, že strana padlá patrně svévolně spor vedla, může vítěz žádati náhradu za újmy, jež tím utrpěl, a soud přisoudí ji podle volného uvážení svého (§ 408. sd. ř.), aniž by však projednávání o tom pozdržovati smělo rozhodování sporu.

Oproti tomu vzniká povinnost náhradní strany padlé ve sporu o spravení prozatímního opatření aneb po povolení tohoto jej ani nepodniknuvši již z bezdůvodnosti procesního úkonu dobytého k pojištění nároku neexistujícího, nikoli ze svévoli snad vedle

toho se osvědčivšího aneb dokonce teprve ze zavinění žadatele. Po pouhé žádosti určí soud objem náhrady za způsobenou újmu majetkovou usnesením podle volného uvážení svého přihledaje k objektivnímu výsledku, totiž nezdaru aneb opomenutí spravení prozatímního opatření (§ 394. exek. ř.). Rozhoduje tu totéž hledisko jako při povinnosti stran co do nákladů sporu.

III. Konečnou povinností strany padlé jest nahraditi vítězi náklad vedením sporu způsobený, čímž jemu jen uhrazuje vydání na nezbytný prostředek k dosažení cíle. (Díl I. hlava 5. sd. ř.). Závazek k náhradě nákladů těch vzniká jakožto obligatio ex lege ze zahájení sporu, jež jest patrným jednáním na vlastní nebezpečí (Unger: Handeln auf eigene Gefahr, II. Auflage str. 112.; argum § 19. obč. z. slova „wer in seinem Rechte gekränkt zu sein erachtet“). Stanovení povinnosti k náhradě nákladu jest (podle Ungera str. 110.) opatření repressivní, jež však způsobem ochranným působí, aby lidé nerozvázně do sporů se nepouštěli (ne homines facile ad litigandum procederent, pr. Institut. 4. 16.), zaneprázdňující zbytečně soudy a obtěžující marně odpůrce.

Ve sporech zahájených žalobou cizozemce platná obava panuje, že by útoku sprostěný žalovaný na padlém odpůrci náhrady nákladů sporu nedošel, pročež jistotou žalobní chráněn býti musí (I. díl hlava VI. sd. ř.). Chudině nesmí přístup k soudu zabráněn býti tím, že nemůže vynakládati ze svého na vedení sporu naděje se vítězství; třeba tu opatření, aby nemajetnost nepřekážela vymáhání platných nároků ani bránění se proti nárokům jen předstíraným. Výhody v tom směru zákonodárstvím propůjčené slovou úhrnkem právem chudinským (I. díl hlava VII. sd. ř.).

§ 47. A) Náklady sporu.

Náklady sporu (sumptus processus) jsou všeliká vynakládání s prováděním rozepře nerozlučně souvisící. Náklady tyto jsou:

a) soudní t. j. přímo řízením soudním podmíněné, totiž kolky na podání a protokoly, poplatky z rozsudků, diety soudních osob, poplatek za doručování, pochůzné soudních zřizenců (čl. XXXIV. sd. ř.); platy za přepisy protokolů, příloh a za vyhotovení rubrik (§ 64. č. 5. sd. ř.); náklady spojené s ustanovením a s činností opatrovníka ke sporu zřízeného (§ 10.), platy tlumočnicka (§ 213. III.) aneb zmocněnce k přijetí doručení jmenovaného (§ 94. II. J. N.), plat za vy-

tíštění ediktů v úředních novinách (§ 117.), platy svědkům, znalecům (§§ 347., 365.), útraty z ohledání soudního vzešlé (§ 368.), útraty spojené s vymáháním propůjčení listiny neb věci přezvedné kýmsi třetím mezi sporem (§§ 308., 318.), aneb s prováděním důkazu v cizině (§ 283. II.);

β) mimosoudní t. j. nepřímo vedením sporu způsobené, zvláště cestovné za nutné cesty strany i zástupce státem oprávněného ať advokáta ať notáře (§ 42. II.), palmare takového zmocněnce i náměstka jeho aneb finanční prokuratury, ať zastupuje stát aneb jinaké veřejné právnické osoby i fondy (čl. IV. č. 1., § 42., sd. ř.), náklady dopisování strany se zástupcem a pověření plnomocenství (§ 30.), výdaje spojené s vyhledáváním a zjednáváním pomůcek: listin, nákresů, náčrtků, rodokmenů, snůšek (§ 183.), pověřených překladů písemností (§ 290. nesp. říz., § 78. notář. ř.).

Co se cest strany sporné týče, jsou nutnými, pokud se osobního účastenství jejího ve sporu vyhledává (§ 42. I.); ohledně cestovného autorisovaného zástupce stran vychází z dosud platné sazby nařízením min. spravedln. ze dne 25. června 1890, č. 129. ř. z. vydané v základě zmocnění, jež uděleno bylo zákonem 26. března r. 1890, č. 58. ř. z. (zachovaným v platnosti čl. IV. č. 3. sd. ř.), že zmocněnec několik roků za různé zmocnitelé u téhož soudu odhývající na každém jen požadovati smí poměrnou část nákladů cesty (§ 8. cit. nař.).

Náhradu za osobní namáhání při jednání soudním požadovati nemůže ani strana hlavní ani vedlejší intervenient. Bylo-li však osobní dostavení se osob jmenovaných podle povahy věci nezbytno (§§ 375., 432.) anebo soudem nařízeno (§ 183.), může požadována býti mimo nahrazení nákladů cesty též náhrada za újmu z proměškání času vycházející (zmeškání v povolání, ztráta mzdy, § 42. sd. ř.).

Advokát aneb notář, který sám svůj spor vedl, může na odpůrci tytéž náklady požadovati, jako když by byl věc jinému autorisovanému zmocněnci svěřil (§§ 28., 41.).

Se sporem souvislými jsou arcí také náklady jej předcházející podmíněné žádostí za rozkaz upomínací, jejíž výsledek prozatím odporem dlužníka zmařen byl, pročež ke sporu došlo (čl. XXVIII. sd. ř., § 11. zák. 27. dubna 1873, č. 67. ř. z.), dále náklady způsobené pokusem o smír před žalobou u okresního soudu (§ 433., 47. II.), aneb prozatímním opatřením (§ 393. exek. ř.)

pojišťováním důkazů (§ 388.), žádostí za propůjčení práva chudinského (§ 65.) aneb za určení příslušného soudu (§ 28. J. N.), též žádostí odmítací soudce vadného (§ 24. J. N.) jakož i opovědi rozepře (§§ 21., 22. sd. ř.). Nesouvisí však se sporem z určitého nároku projednání věci téže před rozsudím prvé provedené, jež vyřízeno bylo nálezem prohlášeným o žalobě za bezúčinný (§ 597.); avšak náklady projednávání sporu před soudem živnostenským přisouzeny buďte jako náklady řízení I. instancí krajským soudem, když odvolání na týž vznesenému místa dáno bylo (§ 31. zák. o sd. živn., § 50. sd. ř.). Náklady vzešlé ze žaloby, o níž soud již byl nařídil rok k ústnímu přeličení (§§ 230., 438.), avšak významu pozbyví tím, že před doručením žalovaný nárok jí vymáhaný splnil, požadovati sluší zvláštní žalobou (§ 232.); o § 37. č. 6. zák. org. sd. názor opačný opirati nelze, jelikož předpokládá žalobu již právní účinnosti nabyvší t. j. doručenou.

Jinaké škody vedením sporu způsobené zvláště vymáhány buďte žalobou náhradní za všeob. zák. podmínek, na př. když výhodná příležitost zcizení věci sporem dotknuté následkem sporu promeškána byla (Unger I. c. str. 112.) Arciř při tom rozhodno bude zavinení škody (§ 1295. obč. z.), nikoli jako při náhradě nákladů procesních výsledek sporu. Všelickou újmu ze svévolného vedení sporu vzházející požadovati lze samostatným návrhem vedle sporu (§ 408. sd. ř.), podobně újmu na majetku z bezdůvodného vymožení prozatímního opatření (§ 394. exek. ř.) žádosti, o níž soud usnesením rozhodne.

Jelikož stejná práva stran po trvání sporu též podmiňují stejná břemena, předkem každá strana uhrazuje náklady spojené se svými úkony procesními (§ 40.), zvláště také se zřízením opatrovníka pro odpůrce a s vyhlášením o tom spojené (§§ 10., 118. II., 119. IV., 121. II.), taktéž s účastenstvím odpůrce v dokazování pro budoucí potřebu (§ 388. III. sd. ř.) aneb s prozatímním opatřením (§ 393. exek. ř.). Neznáma jest našemu právu povinnost jedné strany druhé zálohu pro její náklady sporu poskytovat, jako podle pruského Landrechtu při sporu o rozvod manželí uložena byla.

Arciř obě strany zapravte náklady úkonu, k němuž buďte společně zavdaly podnětu anebo který v zájmu obou proveden byl (§ 40. II.), tedy také stání, k němuž žádná ze stran se nedostavila (§ 142. III., § 170. sd. ř.).

Strana nemajetná, které propůjčeno bylo právo chudinské, osobně sprostěna jest povinnosti k placení kolků a poplatků (nařiz. 20. prosince 1862 č. 102. ř. z. § 9.), a ze státní pokladny uhrazují se jiná nezbytná vydání podmíněná vedením sporu (§ 64. č. 1., 5.). Stát a jinaké právnické osoby a fondy finanční prokuraturoou zastupované požívají sprostění kolků a poplatků (zákon poplatkový 9. února 1850 č. 50. ř. z., pol. sazby 75. lit. a); srovnej: *Tabl.* Poplatky a kolky str. 686.).

Náklady prozatímně stranou zapravené nahraditi má z pravidla odpůrce padlý, výjimkou soud anebo zástupce strany.

I. Strana padlá zvítězivšímu odpůrci nahraditi má náklady vedením sporu způsobené, pokud je vynaložil účelně a vhodně domáhaje se svého nároku anebo odrážeje útok činěný, avšak jen nutné tudíž tou měrou, jakouž vynaložiti je bylo třeba, o čemž soud podle volného uvážení bez dalších důkazů rozhodne (§ 41.). Padlou jest strana, jejíž návrhům vyhověno nebylo (§§ 78. č. 1., 226., 243.), nýbrž naopak odpůrcovým. Zdali padlou stranou byl fiskus aneb osoba majetná aneb chudinského práva účastná, lhotejno jest (zpráva perm. výb. posl. str. 23.). Mimo to arcíř ponese strana padlá náklady svoje. Podmínkou náhrady není, že by odpůrce všechny náklady vskutku byl již zapravil na př. palmáre svého zástupce. K nákladům vhodně a účelně vynaloženým náleží útraty s přivoláním advokáta spojené, ačkoli zastoupení jím nebylo nezbytné (§ 434.). Avšak k nim čítati nelze náklady dobývání téže splatné pohledávky po částkách aneb proti spoludlužníkům (za podmínek §§ 11., 227.) několika žalobami. Zásada § 41. platí též ve sporech v řízení exekucním aneb při prozatímních opatřeních vzniklých § 74 exek. ř. (na př. § 35., 36., 391. II. exek. ř.).

Důsledky z pravidla vytknutého jsou následující:

1. Nahraditi sluší jenom náklady nutné, tudíž

a) žalovaný nenahrazuje náklady žaloby, naopak jemu nahraditi sluší náklady ze sporu vzešlé, nezavdal-li k žalobě podnětu a uznal-li nárok žalobní hned u prvního roku (§ 45.). Obojí podmínky zároveň potřebí; zvláště to místa mítí bude při žalobách určovacích (§ 228.) a za vydání listin (§ 309., čl. XLIII. sd. ř.; srovn. motivy osnovy str. 404., zprávu posl. perm. kom. str. 22.); též při žalobách §§ 37., 258. exek. ř. čili exekucní intervenci, neboli exekvent exekuci jen své rozsudeční právo vykonávati chtěl (§ 1305. obč. z.) a nemchl předvídati, že tím vsahá v nějaké s exekucí na

předmět exekucí dotknutý nesrovnalé právo kohosi třetího. Povždy vyhledává se uznání, tudíž prohlášení výslovného (§ 395.) podvolujícího se celému žádání žalobcově, nikoli ale také splnění jeho ihned. Promeškání roku prvního (§ 396.) žalovaným nelze pokládati za uznání. (Motivy osnovy str. 204.) Nedostavení se žalobce k němu nevdává vynesení rozsudku na základě uznání nároku žalovaným a odsouzení žalobce k náhradě útrat. Uznání po odmítnutí privilegovaných obran nejevilo by výsledkem v § 45. vyznačený (§ 45. „sofort“, § 239. III., 260.);

β) vítězi nenahrazuje se náklad nad potřebu zvýšený, tak zvláště ve případech přivolání advokáta z jiného místa, doručování mezi advokáty; stenografického zjišťování výsledků důkazů, nesvolí-li také odpůrce; slyšení svědka u soudu procesního, ačkoli by se jinakým výsledkem nepoměrného nákladu ušetřilo (§§ 41. III., 113., 280. III., 328. č. 3.). Přivoláním více advokátů nesmí náklad zvětšen býti nad onen, jež přivolání jediného vyžaduje, leč by nutně („musste“) nastala změna co do prvotně nastoupivšího (§ 41. III.), jako jeho smrti, nespůsobilosti, přestěhováním se, výpovědi plné moci;

γ) nenahrazuje se vítězi náklad, jež způsobilo jemu prodloužení lhůt anebo odložení roku (§ 142. I.), zavdal-li k němu podnětu.

2. Náhradu poskytuje strana padlá, ať již padla ve sporu hlavním anebo při některém jednání o otázce mimotní na př. při odporu proti přistoupení vedlejšího intervenienta (§ 18. II.) při zamítnutí žádosti za vydání listiny aneb věci převzvedné kýmisi třetím (§§ 308. III., 318.), při nepříznivém vyřízení žádosti za opravení rozsudku zvláště jeho podstaty skutkové (§ 422. II.). Skládá-li se strana padlá z několika osob, rozeznávají sluší náklady sporu společné a zvláštní. Náklady sporu společné nahradíte všichni stejnými podíly na př. § 16. sd. ř., leč by účastenství ve sporu některých bylo bývalo značně rozdílné, ve kterémž případě podíly přiměřeně stanoviti dlužno („hat“ § 46.), anebo že by co do hlavní věci byli solidárně zavázáni, v kterémž případě také příslušenský závazek ohledně nákladů sporu solidárně uložen buď (§ 46.). Značně rozdílné účastenství ve sporu (§ 46. I.) znamená různost podílu ve výsledku sporu ať ohledně množství pohledávky aneb povahy nároku (na př. vlastnictví, ususfructus), nikoli různé účastnění se ve sporu co do činnosti procesní, jelikož

o tom poslední věta § 46. zvláštní předpis obsahuje. Solidární závazek co do útrat obzvláště při žalobách z dluhu směnečného (čl. 81. sm. ř.) v platebním rozkazu a z dluhů z obchodů (čl. 280. obch. z.) v konečném rozsudku se naskytne.

Nedobyl-li vítěz na některé z několika osob, jimž zapravení nákladů sporu uloženo bylo stejnými podíly, příslušný obnos, nejsou ostatní podpůrně právi z nedobyté této části (§ 889. obč. z.). Předpis § 46. („zum Kostenersatz verpflichtete Theil“) platí o padlém společenství ve sporu a (§ 19., analogie § 41.) o přidružení se vedlejšího intervenienta, vstoupil-li s právy společníka ve sporu (§ 20.); nikoli tehdy, když došlo ke sloučenému projednávání několika sporů různých žalobců aneb žalovaných s tímže odpůrcem společným (§ 187.). Neboť současným a pospolitým projednáváním nestanou se různé spory ty jediným procesem, což § 46. I. předpokládá (Betheiligung am Rechtsstreite); vždyž z § 390. II. na jevo vychází, že při sporech sloučených k jedinému projednávání dopouští se jen řešení jich postupně konečnými a nikoli částečnými rozsudky. Předpis § 46. neplatí také ohledně dělení vyhraných nákladů mezi zvítězivší společníky ve sporu.

Náklady sporu zvláštní, vzešlé z procesního úkonu (ať prostředku útočného aneb obranného), jež podnikl jen jediný aneb jen někteří z více osob týž spor vedoucích, zapravte ti, kteří provedli takové úkony (§ 46. in fine).

O nákladech exekuce neplatí § 46., jelikož vymáhání pohledávky přisouzené různými prostředky a za různých okolností dítí se může a společenství sporu již minulo tím, když rozsudek konečný nabyl právní moci.

Z pravidla výše dotčeného, že strana padlá vítězi nahrazuje náklady sporu, uznává se výjimka při t. zv. victoria reciproca; nastalo-li totiž vítězství obapolné částečné (ať co do množství aneb jakosti pohledávané) vzhledem k přílišnému požadování na obou stranách, buďte útraty celého řízení na vzájem vyzdviženy, tak že každá strana ponese svoje (kompensace útrat), anebo přiměřeně rozděleny a to buďte podle zlomku úhrnného obnosu útrat (pars quota) buď eiferně určitými obnosy (pars quanta) (§ 43. I.). Případem sem náležitým jest také vítězství aneb padnutí žalobcovy ohledně prvotní žaloby za současného stejného výsledku odpůrcovy žaloby na vzájem, o nichž tímže konečným rozsudkem se rozhoduje (§ 404. II., 391. II. a contr.).

Pravidlo nabývá však opět své moci:

α) nepřipadlo-li vítězství jenom co do nepatrné části a nepůsobilo-li zároveň bránění se proti tomuto přílišnému žádání odpůrci zvláštních útrat (ať co do projednávání aneb dokazování);

β) jestliže obnos pohledávky zažalované závisel na cenění soudcovu (§§ 273., 408. sd. ř., §§ 168., 394. exek. ř.) anebo znaleců anebo konečně na vzájemném účtování (obzvláště conto corrente, čl. 291. obch. z.), § 43. Důvodem toho jest, že v těchto případech přecasto nemožno jest uvarovati se přílišného žádání.

3. Náhrada přísluší vítězi, ať je stranou hlavní anebo jenom vedlejším intervenientem (§§ 41. I., 43. II.); zvláště nahrazen buď vítězi také obnos, který před procesem při zajišťování sobě důkazu pro budoucí potřebu sám zapravil odpůrci za jeho účastenství, jestliže v pozdějším sporu s výsledkem tohoto důkazu proti onomu odpůrci bylo užito (§ 388. sd. ř.).

Avšak nehledíc k výsledku sporu povždy přiřknouti sluší odpůrci třeba z úřední moci:

α) Náhradu nákladů zcela anebo z části, působilo-li vítězem obmeškané tvrzení okolností rozhodných anebo přivádění důkazů, jež v čas nenastalo, ačkoliv se to státi mohlo anebo dokonce v přípravném podání státi se mělo, průtah co do projednání sporu (§§ 44. II., 78. č. 2., 226., 243., 258. sd. ř.). Od případu toho lišiti sluší z úmyslně opožděné přivádění fakt i průvodů advokátem, aby tím průtah způsoben byl, jestliže soudem ani připuštěny nebyly (§ 179.). Náklady tím vlastní straně vzniklé nahradí advokát, pakli jemu v té věci hrubé zavinění přičísti lze (§§ 179., 49., viz doleji č. III. α)).

β) Útraty způsobené vlastním zaviněním strany anebo náhodou, která ji zastihla (§ 48. sd. ř.). Navrácení příslušných obnosů požadovati nelze na padlé straně, ač k náhradě útrat odsouzena byla. Pod hledisko toto spadají náklady spojené s vyhledáváním předmětné příslušnosti soudu sborového I. instancí, na který přílišným ceněním nároku žalobního žaloba neprávem vznesena byla (§ 60. J. N.); náklady promeškáním roku a projednáním o žádosti za navrácení ve předešlý stav způsobené, jakož i náklady celého projednávání, jež povolením toho stalo se bezúčinné (§ 154.); náklady spojené se zřízením společného zmocněnce k přijímání doručení pro nedbalé v tom ohledu společníky ve sporu (§ 97. II.).

γ) Útraty řízení zrušeného anebo za zmateční prohlášeného, ať

se tak stalo z úřední moci anebo následkem opravného prostředku, jestli stranou zaviněn byl přímo důvod zrušení anebo jestli alespoň zavinila zahájení anebo pokračování v řízení takovém (§ 51. I.) třeba i opravním.

4. Vítězství ve sporu je podmínkou přisouzení útrat; nečiní však rozdílu při tom, zdali k němu došlo na základě prohlášení se, jimž žalobce nároku se odřekl anebo žalovaný nárok uznal, aneb na základě promeškání strany (§ 394—399.), aneb na základě úplného projednání rozepře a provedených důkazů. Rozdílu nečiní, zda-li vítězství připadlo straně v první aneb ve vyšší instanci (§§ 52., 50.). Také ve vyšší instanci výsledek sporu rozhodným jest ohledně náhrady útrat řízení a nemůže vítězství v instanci nižší býti příčinou kompenzace nákladů v instanci vyšší (§ 50.).

Vítězství rozsudkem vyslovenému rovná se též prohlášení žalobce, že od žaloby ustupuje (§ 237. III.) aneb mlčky učiněné projevení úmyslu toho nesložením jistoty žalobní žalobcem cizozemcem do lhůty vytknuté (§ 60. III.), ustoupení od odvolání a dovolání (§§ 484. II., 513., 60.), ve kterých případech o nákladech řízení rozhodnuto buď usnesením. Výmkou vyříditi bude soudu otázku nákladů sporu bez rozsouzení sporu u věci hlavní podle toho, jak asi byl by spor dopadl; totiž při žalobě odpůrci, jestli spor přerušen byl konkursem (§ 159.) a správce podstaty v něj nenastoupil (§ 40. zák. 16. března 1884 č. 36. ř. z.).

5. Co se opravních prostředků tkne, odvolání a dovolání s úspěchem podané působí příznivě stěžovateli vyřízení ve vyšší instanci a tím také přisouzení nákladů celého sporu; jsouc však bez úspěchu vzneseno ať již pro nepřipustnost, opoždění aneb bezdůvodnost na výroku o útratách nižší instancí ničeho nezmění, arcit ale uložení náhrady nákladů řízení ve vyšší instanci v zápětí má. Při částečném úspěchu nastane kompenzaci aneb dělení nákladů (§ 50., jež cituje §§ 40—49.). V řízení z rušení držby sluší ohledně rekursu v tomto řízení výlučně přípustného stejným způsobem rozeznávati (§ 459.). V řízení ve věcech nepatrných z rozsudku aneb z usnesení o útratách rozhodujícího rekursu místa má (§§ 55., 517. č. 5.); při odvolání z rozsudku jedině pro zmatečnost přípustným (§ 501.) rozhodne se o útratách opravního prostředku podle výsledku jeho (§ 50.). Žaloba o zmatečnost a o obnovu nejsou opravními prostředky, nýbrž mimořádnou právní pomocí, a platí o nich povšechné zásady (§ 533.).

6. Nedošlo-li k rozsouzení sporu, ježto rozepré skončena byla narovnáním, ponese každá strana své náklady, pokud právoplatně o některých nebylo snad již rozhodnuto na př. částečným rozsudkem (§ 52.), aneb vůbec jinak umluveno. Předpisem tímto usnadněno býti má odbyti sporu smírem, jelikož v praxi často smír se rozbil na upravení otázky, kdo platiti má náklady vzešlé. Náklady zmařeného pokusu o smír jsou částí nákladů sporu (§ 47.). Útraty vyhotovení protokolu o smíru sepsaného nese žadatel (§ 206.).

II. Soudu třeba z úřední moci vyšším soudem uložena býti může náhrada, jestliže patrným hrubým zaviněním způsobil, že přehlednut byl důvod zrušení anebo zmatečnosti aneb jestliže zavinil způsobem naznačeným nutnost toho, že celé řízení bylo zrušeno (§ 51. II.). Zrušení řízení nastane pro zmatek následkem odvolání, dovolání aneb rekursu (§§ 477., 478., 494., 503., 513., 514. II.) a po právomoci rozsudku následkem žaloby o zmatečnost (§ 529.) mimo to z úřední moci soudu (§§ 471. č. 7., 494., 513. sd. ř., zvláště též § 42. I. J. N.). Z usnesení, jímž se soudu ukládá náhrada nákladů, nastoupiti může soudce, jehož se týče, rekurssem (§ 514. III.). Nezavinil-li ani soud ani odpůrce zrušení anebo zmatečnost jednání, nese každá strana náklady svoje (§ 51. III.). Náklady, jež způsobil svědek aneb znalec zdráhající se seznávatí aneb nedostavivší se, zapraviti musí (§§ 326., 333., 354.).

III. Podle vzoru práva francouzského (čl. 132. code de procéd.) uložena býti může

a) zákonnému i zvolenému zástupci strany (i neadvokátovi) také z úřední moci náhrada těch nákladů, které způsobil straně v určitém sporu hrubým zaviněním (§ 49.), zvláště zúmyslně opozděním a k pouhému průtahu sporu čelícím uváděním fakt a průvodů, jež soudem vyloučeny byly (§ 179. I.); umístěním vývodů k věci nenáležitých aneb zbytečnou rozvláčností v podáních (§ 78. II.); vznášením opozděných aneb nepřipustných opravných prostředků. Po slyšení zástupce rozhodnuto buď o této náhradě usnesením, z něhož rekurs se přípouští (§ 514.); jakmile nabylo právní moci (výminkou z pravidla § 524.), lze je vykonati exekucí v kterýkoli majetek zástupce. Rozhodnutí o náhradě výše dotčených útrat také do rozsudku pojmouti lze (§ 49. III.); avšak tím se povaha přípustného opravného prostředku nemění. Pojem hrubého zavinění vážiti sluší z práva občanského (§ 1324. obč. z.), takže ohledně advokáta patrnou nedbanlivost a zaviněnou nevědomost

(§ 1299. ob. z.) zahrnuje, ač to zpráva perm. kom. posl. str. 22. vyloučiti chtěla. Nesluší nevšímati si toho, že ohledně zástupce strany již hrubé zavinění postačuje, kdežto ohledně soudu patrné hrubé provinění se požaduje (§ 49. I. a contr. § 51. II.).

b) Rovněž uložiti sluší zmocněnci (nikoli též zákonnému zástupci) strany náklady odloženi roku, zaval-li k tomu svým neslušným chováním podnětu (§ 200. II. „treffen“).

Povinnost padlého odpůrce k náhradě nákladů sporu jest obligatio ex variis causarum figuris, nikoli ex delicto. Závazek tento vzniká již zahájením sporu jsa arcíř podmíněným, jenž právní moci rozsudku nabývá povahy nepodmíněného. Vedle náhrady útrat soud uložiti může straně padlé k žádosti odpůrcově plnění odškodnění (§ 408.) pro svévoli, dále pak zástupci, třeba i advokátu, z úřední moci trest za svévoli, jak výše připamatováno bylo (§§ 220., 313., 512., 528. sd. ř.) aneb pokutu pořádkovou pro protahování sporu (§ 179. II.).

Z pravidla žádaj strana za přisouzení náhrady nákladů sporu (§ 405.); výjimkou však i bez požadování soud z moci úřední přisuzuje náhradu nákladů a sice proti straně (viz I. 3.), proti soudci (viz II.), proti zástupci (viz III.). Žádání za přisouzení nákladů nechť stane se výslovně anebo alespoň mlčky předložením seznamu všech nákladů s příslušnými osvědčovacími doklady o položkách a udáních před skončeným projednáváním (§ 52. III., § 54.). Avšak

a) dojde-li k vyřízení návrhu strany bez předchozího oba- polného slyšení, připojen buď seznam útrat již k tomu podání, jež přímo bude základem vyřízení soudcova (§ 54.; na př. při žalobě rozkazní a směnečné (§§ 548., 557.), rovněž při žádosti upomínací a odporu proti němu (§§ 6. č. 3., 11. zák. 27. dubna 1873 č. 67. ř. z., čl. XXVIII. sd. ř.);

β) při pouhém slyšení strany, o němž soud rozhoduje, arcíř také ihned útraty čítati sluší (§ 54. in fine).

Zvláštní případ výroku o nákladech sporu naskytne se při odstoupení od odvolání mimo přeličení odvolací aneb od dovolání vůbec; jelikož totiž odpůrci již možnost dalšího prohlášení nenastane, požadujž zvláštním podáním přisouzení útrat s tímto opravným prostředkem jemu vzešlých nejdéle do 8 dnů po tom, kdy zpraven byl o odstoupení stěžovatele od vznesení věci na vyšší soud (§§ 484., 513.).

Zásadně rozhoduje soud o náhradě útrat usnesením (rozkazem platebním) anebo rozsudkem spor v této instanci vyřizujícím, přičemž také obnos útrat odpůrci přisouzených vyznačen buď (§ 52.). Usnesením se tak stane po odstoupení od žaloby (§§ 237., 60.) při zrušení řízení soudem procesním pro nedostatek pravomocnosti soudu (§ 42. J. N.) aneb procesní způsobilosti strany (§ 7. sd. ř.), aneb soudem odvolacím z těchže důvodů (§§ 477. č. 5., 6., 478. I.); při zamítnutí odvolání aneb dovolání nepřipustného, opožděného aneb formálně naprosto nedostatečného (§§ 495., 513.).

V rozsudku částečném zvláště na základě odřeknutí se a uznání a v rozsudku mezitímním rozhodnutí o útratách po případě pozdějšímu konečnému nálezu zachováti lze (§§ 52. II., 392. II., 393. IV., 394. II., 395.). Ovšem při projednávání o žalobě prvotní a navzájem podané a při sporech společníků v rozepři vyřízených předchozími rozsudky částečnými ohledně jedné z těch žalob (§ 391.), pokud se týče proti některým společníkům ve sporu, a pak dodatečným konečným ohledně druhé žaloby, pokud se týče proti ostatním zachováti nelze výrok o nákladech sporu konečnému rozsudku (§§ 52., 394., 395., 392. II., 391. I.). Arciť třeba jest, v rozsudku částečném a mezitímním výslovně vybraditi výrok o útratách sporu rozsudku konečnému (§§ 52. II., 393. IV.).

Pokud nezávisí rozhodnutí o nákladech, jež nahraditi sluší, na výsledku sporu, lze o nich rozhodnouti tím kterým usnesením (§ 52. II.) na př. vždy při povoleném navrácení ve stav předešlý (§ 154.).

Při ústním prohlásování konečných nálezů a usnesení odloženo býti může určení obnosu nákladů přisouzených až do vyhotovení nálezu aneb usnesení (§§ 53. II., 414. II., 426.), avšak zásadně rozhodnutí ohledně nákladů řízení prohlášeno buď. Výrok o útratách řízení však státi se musí současně s řešením hlavní věci, a usnáší se mimo případ kompensace nákladů senát rozhodující také o obnosu (§ 53. I.); nepotřebí však usnesení senátu při výroku o útratách a vyměřování obnosu jejich, pak-li od žaloby odstoupeno bylo při I. roku aneb ještě před ním (§ 37. č. 6. zák. org. sd.). Vyměřování platů svědkům podle sazby, která vydána bude, a znalcům (§§ 347., 365.) obstarává úředník soudu, jemuž to zvláště zůstaveno jest. Pokud jde o znalce, vyměřovati má platy jim příslušející člen senátu aneb přednosta kanceláře aneb úředník jí řídící (§ 145. jedn. ř. sd.).

Bylo-li vůbec opomenuto v rozsudku aneb usnesení prohlásiti se o požadovaných nákladech sporu aneb žádání příslušné neúplně vyřízeno, zádejž strana zúčastněná za vynesení doplňovacího rozsudku aneb usnesení (§§ 423., 430.) do osmidenní nenavratitelné lhůty po doručení toho kterého vyřízení neúplného, o čemž soud procesní po ústním přeličení rozhodne. Z odmítavého usnesení rekurs místa má (§ 514.). Stranou zúčastněnou může býti též vedlejší intervenient (§§ 41. I., 43. II.).

Z rozsudku, jímž rozhodnuto bylo o nákladech sporu v I. neb II. instanci, nastoupeno buď rekuresem, pakli stěžovatel neodporuje nálezu u věci hlavní, jinak odvoláním anebo dovoláním (§ 55.); tudíž tímže způsobem z rozsudku dovolacího (§ 423.). Též v řízení směnečném a rozkazním ohledně nákladů sporu rekurs se připouští z rozkazu platebního, ačkoli jinak opravní prostředek proti rozkazu platebnímu jest vyloučen (§§ 552. I., 559.).

Náklady provedením exekuce způsobené nahradí exekut exekventovi za to žádajícimu, pokud podle uvážení soudu nutnými byly (§ 74. exek. ř.), poněvadž je exekvent předkem ze svého byl vybýval (§ 40. sd. ř., § 78. exek. ř.). Žádání projeví exekvent předložením seznamu útrat (§ 52. sd. ř., § 78. exek. ř.). Jelikož prohlášení ediktů zákonem nařízených (§ 145. vybízení k ohlášení věcných práv při dražbě; §§ 169., 242., 272. edikt dražby nemovitosti, hor aneb svrchků; § 205. II. odvolání dražby immobilární) jiným nežli pouze zákonným způsobem (§ 71. III.), podobně též vyhlášení o přiklepu vydané v zemských úředních novinách (§ 183. IV.) jest jen vhodné a nikoli nutné, nese náklady toho ten, kdož za to byl žádal; podobně náklad zvětšený tím, že též přivolán byl druhý odhadce k odhadu příslušenství statku (§ 143. II.) aneb že předběžný odhad svrchků vykonán byl (§ 275.).

Exekut není povinen nahraditi náklady v následujících případech:

a) Náklad relicitace nemovitosti (§ 155. I.) nese vydražitel, proti němuž směřuje;

β) náklad celého řízení exekučního nese sám exekvent, jestli po provedeném předběžném určení břemen vzhledem k odporu jej předcházejícího věřitele odepřen byl přiklep (§ 193.).

Bylo-li exekventů několik, ponese náklady exekuce podle poměru svých pohledávek.

γ) nedošlo-li k tomu, aby dražební řízení zrušeno bylo, ačkoli se kdosi třetí nabídl o čtvrtinu výše nad odhadní cenu dáti za nemovitost, aneb když kterýsi věřitel hypotekární vykonal ius offerendi, (§ 200. č. 1. 2.), ponese navrhovatel všechny náklady s jednáním a vyhledáváním v té věci potřebným spojené (§ 203.);

δ) věřitel, jenž vzdává se přikázání pohledávky k dobytí, nese náklady s přikázáním a vymáháním její souvisící (§ 311. III.).

Nárok týkající se zapravení nákladů exekuce naprosto uhasne, pokud právoplatně přisouzeny nebyly, pakli do uplynutí jednoho měsíce ze dne skončení aneb zrušení exekuce za vyměření jich soudem žádáno nebylo (§ 74. II.). Při dražbě svrchků dokonce to nastane, když před skončením roku dražebního (§ 284. IV.) žádost vznesena nebyla.

Exekvent nemůže požadovati náklady exekuční, jestli došlo k zrušení exekuce pro odpor proti nároku aneb proti vykonatelnosti jeho aneb pro neplatnost, bezúčinnost neb zrušení titulu exekučního aneb z důvodu jiného, jemu alespoň při započetí výkonu již známého (§ 75.). Při exekuční intervenci vítězné není exekventovi uloženo, aby nesl náklady exekuce, zdvižené vzhledem k právům kohosi třetího s ni nesrovnalým; naopak nechť exekut je nese, ačkoli exekuce bezvýslednou zůstala, leč by to byl nezavinil sám exekvent. Ze zralé úvahy škrtl výbor perm. posl. sněm. citát § 37. ve vládní osnově § 75. (zpráva výboru tohoto č. 1026. příloh stenogr. prot. posl. sněm. str. 18.).

Ačkoli za přírknutí nákladů exekuce žádati sluší (§ 74. auf Verlangen), výminkou z moci úřední hleděno buď při posledním vyměřování jich k výdajům, jež vzejdou z vybrání nákladů exekučních; neboť dodatečně tak státi se nesmí (§ 76.), jelikož by jinak do nekonečna vždy nové útraty vybráním předcházejících vzniklé účtovány býti mohly (motivy vládní osnovy str. 168.).

Při exekuci zjišťovací exekvent nese náklady a uhrazuje exekutovi jí způsobenou škodu, pakli se jí bezdůvodně byl domáhal (§ 376.).

§ 48. B) Poskytování jistoty ve sporech.

Kdy a kterak jistota z důvodu hmotného práva zřízena býti má, o tom rozhodují zákony o občanském právu v širším slova

toho smyslu (čl. XXX. sd. ř.). Jistota, která podle těchto předpisů zřízena býti má, vymáhána buď jakožto nárok na pojištění pořadem práva u obecného (§ 57. J. N.), po případě směnečného soudu (§ 558. sd. ř.). Také jistota při zrušení vyšetřovací vazby v řízení trestním zřízená (§ 193. tr. ř.), pakli propadla, v první řadě slouží k nahrazení škody trestním činem způsobené (§ 1. č. 8. exek. ř.).

Kdy poskytnuta býti má jistota z důvodu procesního práva, porůznu v soudním a exekučním řádě vytknuto jest. Kterak však takováto jistota zřízena býti má, o tom rozhoduje podle § 56. soudního řádu:

a) úmluva stran; není-li jí,

b) předpis zákona, podle něhož stačí složení peněz (tuzemských) anebo cenných papírů zdejších, k ukládání sirotčích kapitálů určených (§ 194. nesp. řiz.). do soudní schránky. Není-li těch po ruku, složit lze i zdejší cenné papíry (t. j. takové, na nichž pohledávka lpí, pročež samostatnou hodnotu mají), které podle uvážení soudcova dostatečnou jistotu podávají a na burse připuštěny a v oběhu jsou, při čemž hodnota počítána budiž podle dne složení do soudní schránky a běžící kupony a talony připojeny býti musí. Podle uvážení soudu hodí se ke kauci procesní též vkladní knížky tuzemské spořitelny, hospodářské záložny (zák. 22. března 1882 č. 26.; 2. února 1885 č. 9.; 14. března 1890 č. 28. zemsk. z.) anebo i jiné záložny, zřízené totiž podle zákona o společenstvech ze dne 9. dubna 1873 č. 70. ř. z., ať jde o kterýkoli obnos (nikoli tedy snad jen do výše sirotčího vkladu § 194. nesp. řiz.). Složením vzniká zákonná zastavní právo pro nárok, který pojištěn býti měl.

c) podpůrně, nelze-li vyznačenými způsoby dáti jistoty, může soud přijmouti hypotéku na tuzemské nemovitosti zákonnou bezpečnost poskytující anebo k placení schopné rukojmě, kteří svůj obecný soud v tuzemsku mají, čímž stanovena jest výjimka z §§ 1373., 1374. obč. z. co do podání jistoty.

Realisace propadlé kauce vyžaduje titulu exekučního, ať rozsudku ať usnesení § 1. exek. ř.

Předpisy tyto platí též v řízení exekučním a zjišťovacím podle §§ 78., 402. exek. ř., jelikož odkazem k předpisům soudního řádu o stranách míněno jest celé první oddělení prvního dílu, tudíž i šestý titul, jak ze soustavy zákona na jevo jde.

Jistota zřízena býti má:

I. podle soudního řádu

1. pro útraty, byl-li připuštěn nezmocněný zástupce strany (§ 38.) aneb žaluje-li cizozemec (§ 57.);

2. pro přisouzenou náhradu škody způsobené zabitím, ublížením na těle aneb obmezováním svobody, vyměřenou důchodem peněžitým (§ 407.), pak-li pojištění budoucích platů patrně nutným jest; což však spadá pod hledisko zákonem propůjčeného nároku hmotného práva, jež rozšířením žádání žalobního (§ 235.) aneb samostatnou žalobou (§ 407.) vymáhati lze;

3. při prozatímních opatřeních ve věcech rušené držby povolených z moci soudu (§ 458.).

II. podle exekučního řádu:

a) při povolování prozatímních opatření, není-li nárok dostatečně osvědčen a podle okolností i přes to (§ 390.); při potvrzení, změně aneb zrušení opatření takového následkem odporu (§ 398.) a při zrušení aneb obmezení definitivním proti kauci (§ 399., č. 3.); v obou prvdotčených případech soud jistotu určuje podle svého volného uvážení;

b) při exekuci zjišťovací: hrozí-li pohledávce peněžní rozsudkem právní moci postrádajícím přisouzené aneb ohledně kteréž nevypršela dosud lhůta rozsudeční k plnění, nebezpečí zmaření aneb stížení exekuce (§§ 370., 371.); dále při nárocích na výživné, jestli již jednou pro splatné lhůty exekuci nastoupeno býti musilo (§ 372.);

c) při exekuci uhražovací: hrozí-li nebezpečí škody stranám aneb jiným při exekuci spoluzúčastněným osobám, zvláště když exekuce odložena a zároveň povoleno býti má zdvižení některých úkonů exekučních ve vážném zájmu žadatele aneb když odložení exekuce vůbec exekventa ohrožuje (§§ 43., 44.), při prodeji svrchků zkáze aneb zcenění podléhajících prvé, nežli zabavení nabylo právní moci (§ 266.), při exekučním příkázání pohledávek k dobytí, jsou-li jiné osoby aneb exekut spoluzúčastněny (§ 304. nedílná co do vymáhání pohledávka, §§ 325., 347. II.; zvláště pokud se týče vrácení listin pohledávku vykazujících § 306.), při exekuci o snášení aneb opomenutí pro škodu hrozící z opětného porušení příkazu aneb zákazu (§ 355.). Nejčastější kauce vyskytují se při exekuci na nemovitosti, neboť každý vydražitel vadium nejméně desítinu odhadní ceny pojišťující v penězích aneb cenných papírech (§ 149.) složití musí (§ 148.) a jen po případě hypotekární jistota stačí podle podmínek dražebních (§ 147. III.); podobně předražitel čtvrtinu na-

bizené kupní ceny v penězích aneb tuzemských papírech cenných (§ 196.) složití musí, třeba též u notáře (a contr. § 57. sd.ř.); rovněž pak přejímatel nemovitosti před dražbou (§ 200. č. 1., 204.) aneb i svrchků (§ 271.) jistotu skládají, jak ze slova „verfällt“ (§§ 204., 271. II.), na jevo jde. Konečně při rozpočtu výtěžku dražby pojištění potřebí, pokud jde o přikázané pohledávky rozvazovací podmínkou obmezené (§§ 229. II., 220.).

Z četných procesuálních kaucí obecného práva přijal nový soudní řád jedinou kauci žalobní (cautio actoria, cautio pro expensis) upraviv ji sloučením předpisů francouzského práva (čl. 166. code de procéd.) s předpisy staršího práva v zemích rakouských. Žalobce (také hlavní intervenient § 16. sd. ř. cizinec — ať zde (§ 60. II.) neb v cizině bydlící, — jenž v tuzemsku nemá dostatečného jmění nemovitého nebo na hypotékách, po žádosti žalovaného (třeba cizozemce, zvláště i krajana) při prvním roku (§ 239.) prvé vznesené, nežli se žalovaný v jednání o hlavní věci byl pustil (§ 440.), zříditi má kauci ku pojištění případné náhrady nákladů sporu anebo vykonati přísahu, že tak učiniti nemůže (§§ 57., 59.). Z moci úřední soud to přikázati nesmí. Jelikož též cizozemské právnické osoby a obchodní společnosti jakožto žalobci nastupovati mohou, vzhledem k § 75. J. N. rozhoduje o povinnosti co do kauce žalobní sídlo jejich; mají-li v tuzemsku odštěpní závod (§§ 99. III., 87. I. J. N.), asi kauci požadovati nelze.

K žádosti za kauci příčinu zavdává jediné žaloba, nikoli podání, jímž sobě žadatel pro zamýšlený spor pojišťuje důkaz (§ 384. sd.ř.) aneb možnost exekuce prozatímním opatřením (§ 381. exek. ř.). V poslézdotčeném případě arcif kaucí zřízena býti musí i tuzemcem, jestli nárok dostatečně neosvědčuje a podle uvážení soudu i přes to zřízení její nařízeno býti může (§ 390. exek. ř.); složení této kauce jest pak povždy podmínkou výkonu prozatímního opatření (§ 390. III. exek. ř.). O postavení právním vedlejších intervenentů obou stran v příčině kauce žalobní srov. výše str. 186, 187.

Kauci žalobní zříditi netřeba

a) vzhledem k smlouvám mezinárodním, ať o to zvláště učiněným aneb k upravení jiných právních poměrů uzavřeným, jakou je smlouva o dopravě nákladu železnicemi ze dne 14. října 1890 č. 186. ř. z. ex 1892 čl. 56., nikoli však úmluva ve věcech polabských (Additionalacte ze dne 13. dubna 1844 sb. zák. provinc. pro král. č. 26. díl str. 886. § 49.); anebo vzhledem ke skutečně osvěd-

čované reciprocitě, o čemž ministr spravedlnosti způsobem soud vřícím se prohlašuje. Rozhodno jest, zda-li v cizině kaucí žalobní zřízena býti musí; lhostejno jest, zda-li ji tam jen cizinec aneb každý žalobce zřizovati má. Více nežli této reciprocitě se nepožaduje, pročež zvláště k tomu hleděti nesluší, zdali cizina také výroky zdejších soudů o útratách sporu vykonává.

β) vzhledem k osobním poměrům žalobce, totiž

aa) k úřednímu postavení jeho (čl. XXIX. sd. ř.) jakožto příslušníka vojska, válečného loďstva aneb zřizence úřadu obstarávajícího záležitosti společné oběma polovinám říše. Nesluší však přehlížeti, že v Uhrách čl. LIV. roku 1868 vydaných zákonů (sd. řád) nezná kaucí žalobní a tamnější řízení summární (čl. XVIII. r. 1893) v § 9. obsahuje nařízení srovnalé s § 57. č. 1. a 4. in fine. Soudnímu řádu pro Chorvatsko a Slavonsko ze dne 16. září 1852 a pro Bosnu a Hercegovinu ze dne 24. dubna 1883 jest žalobní jistota neznáma;

ββ) k žalobcově soudem uznané chudobě (§ 64. č. 2.), anebo konečně

γ) podle povahy sporné věci (§ 57. č. 3., 4.), jestli jde o pohledávku listinami zvláště kvalifikovanými vykázanou, již dobytí lze rozkazní (zvláště též směnečnou) žalobou; aneb jde-li o spor manželský, jelikož zásada vyhledávací při těchto sporech platná protahování co nejvíce zamezí a s druhé strany povaha právního poměru toho vyžaduje, aby důvodným žalobám překážky kladeny nebyly; konečně jestli jde o spor na vzájem bez rozdílu, zda-li společné aneb dělené projednávání obou sporů (§ 188. II. nastalo, aneb o žalobu podmíněnou soudním veřejným vyzváním, poněvadž při těch žalovaný podnět ke sporu zavedl. Případy posléz dotčeného druhu jsou: žaloba věřitele proti pozůstalosti následkem svolání věřitelstva vůbec (§ 136. nesp. řiz., § 813. obč. z.) aneb věřitelů cizince, jehož pozůstalost do ciziny vydána býti má (§§ 138., 139. nesp. řiz.), žaloba prokazovací věřitele konkursního § 124. konk. ř., (nikoli, jak Schauer: sd. ř. v pozn. k § 57. tvrdí, náhradní žaloba na pozůstalost notáře následkem ediktu v příčině sprostění kauce notářské vydaného; § 29. notář. ř. a slova „gerichtliche Auforderung“ v § 57. sd. ř.), pak žaloba následkem amortisačního řízení vůbec, zvláště knihovního (§ 118. knih. ř.) a žaloby následkem ediktu vydaného soudem v příčině založení aneb upravení knih pozemkových (§§ 6., 14. zák. 25. července 1871 č. 96. ř. z.). Případ

žaloby ediktem k přihlášce dědické povzbuzeného dědice sem ne náleží (jak Schauer tamže tvrdí), jelikož k žalobě nedojde následkem ediktu (§ 128. nesp. ř.), nýbrž odkázání k pořadu práva prohlášením soudu nastane (§ 125. nesp. ř.).

Podmětného sprostění povinnosti ke zřízení kauce žalobní nepožívá spolužalobce cizinec; předmětné sprostění nenastává při žalobě o zmatečnost aneb za obnovu (§§ 529., 530.) aneb při žalobě o obnos nepatrný (§ 517. č. 2.).

Předpis § 57. jest výminečný; nelze jej obdobou rozšířiti na žalovaného cizince, jenž odvolá ním z rozsudku jej odsuzujícího nastupuje.

Žádost za jistotu žalobní je vyloučena, stala-li se teprve po sepření se stran (§§ 239., 440. sd. ř.). Výjimkou připouští se později:

a) vůbec, pakli podmínky její mezi projednáváním sporu, třeba teprve v řízení odvolacím, se dostavily (§ 58);

b) žádost za rozšíření původně požadované jistoty žalobní, jakmile nedostatečnost podané jistoty se zjeví (§ 62. II.); předpokládajíc, že v obou těchto případech ani část nároku žalovaného k jistotě postačující dosud nespornou není, na př. rozsudkem částečným v základě uznání vynesným (§§ 391. I., 395.). Nespornost předpokládá uznání a nad to nevznášení nároků vzájemných; pouhá prokázanost nestačí. Pod § 58. spadá též případ pozbytí práva chudinského (§§ 64. č. 2., 68. II., 71.), nikoli však nastoupení dědiců cizozemců mezi sporem na místo zůstavitele tuzemce (§ 155. II.).

Účinek žádosti v čas podané jest, že žalovaný až do konečného vyřízení její v projednávání u věci hlavní pokračovati nemusí (§ 61. I.), tudíž když za podmínek § 58. žádáno bylo ihned po doručení odvolání žalobcova, též v řízení odvolacím postupovati povinen není (§ 58., 60. III., a contr. § 62. II.). Žádost za pouhé rozšíření kauce toho účinku nemá (§ 62. II.).

Forma žádosti jest před sepřením se stran povždy ústní při prvním roku (§§ 239. II., 440.) ať při sborovém soudě I. instanci ať při okresním; později vznesena jsouc podána buď na onen písemně (§ 74.), na tento třeba protokolárně (§ 434.). Obsahem žádosti jest vylíčení její podmínek a vyznačení výše jistoty, jakéž žalovaný požaduje (§ 59.). U soudů sborových jednati nutno při I. roku (§ 239. III. „ist“) o žádosti za kaucí a rozhoduje o ní předseda senátu anebo člen senátu, jemuž se dostalo příkazu, aby první rok

odbyval (§ 239. I. a III.). O tom, který soud o žádosti v řízení odvolacím vznesené rozhoduje, zákon mlčí, což vysvětliti sluší tím, že doplnění zákona v tom směru stalo se v kom. perm. posl. (zpráva str. 23.) a že k řešení otázky příslušnosti pro tento případ nedošlo. Vzhledem k tomu, že soud první instancí povoluje, aby zřízen byl ex officio zástupce advokát straně nemajetné pro řízení odvolací (§ 66.), že dále navrácení ve stav předešlý ohledně zmeškané lhůty odvolací též soud I. instancí povoluje a o přerušení řízení odvolacího až do vyřízení restitučního rozhoduje (§§ 147., II., 152. II.), sluší také vyřízení žádosti za kauci žalobní podané v řízení odvolacím podle obdoby zachovati soudu I. instancí. Ostatně při opačném mínění nedostávalo by se opravního prostředku z usnesení zamítajícího žádost za jistotu žalobní, poněvadž § 519. taxativní výpočet rekursů k nejvyššímu soudu přípustných obsahující o případech dotknutém se nezmiňuje. Konečně nelze přehlížeti, že přiřčení příslušnosti k vyřízení žádosti za jistotu pro náklady sporu odvolacímu soudu důsledně by vedlo k tomu, přiznati jí též nejvyššímu soudu, pakli by podle § 58. teprve v dovolacím řízení za jistotu žádáno bylo (arg. § 513.). Avšak tomu odporuje § 60. III., jenž po zmínce o účinku nesložení jistoty (odstoupení od opravního prostředku) přikazuje, aby k vyslovení účinku toho přikročeno nebylo, pokud prvé ústně aneb písemně slyšán nebyl žalobce a rovněž (§ 60. II.) složení přísahy o chudobě za přípustné pokládá u soudu bydliště aneb trvalého pobytu žalobce, což vše poukazuje k tomu, že vzdálenému soudu odvolacímu a dovolacímu rozhodnutí o kauci pro náklady sporu přikázáno býti nechtělo. Tomu také § 509. III. ohledně nejvyššího soudu nasvědčuje, jelikož pomoci soudce dožádaného jen k zjištění důvodů revisních, nikoli též k zjištění podmínek povinnosti k zřízení jistoty zná.

Co do vyřízení žádosti sluší lišiti:

1. Usnesení žádosti vyhovující ustanovuje lhůtu soudcem prodlužitelnou z příčin velmi důležitých (§ 128.), do které složena buď do soudní schránky jistota vyměřená podle úhrnného obnosu nákladů žalovanému z bránění se a dokazování v původním sporu také ve vyšších instancích, (nikoli však z jednání o jeho žalobě na vzájem) asi vzházejících, anebo do které přihlášeno se buď k vykonání přísahy o tom, že žalobce s to není, aby jistotu složil. Vykonati jí může u soudu bydliště anebo třeba jen pobytu svého. Při tom se patrně předpokládá, že žalobce cizinec v tuzemsku

se zdržuje (§ 60.). K možnosti žalobcovy žaloby za obnovu (§§ 530., 531.) arcit přihlíženo nebuď, jelikož podáním její vzniká samostatný nárok co do žalobní jistoty pro spor jí zahájený. Lhůta běží od doručení usnesení (§§ 60. III., 524.). Co do dalšího průběhu sluší lišiti:

α) Jakmile jistota složena anebo přísaha vykonána byla, k návrhu strany v řízení pokračovati sluší, ať lhůta třeba nevypršela (§ 62.).

β) Po marném vypršení lhůty dotčené a po slyšení žalobce třeba písemně prohlásí soud usnesením, že od žaloby t. j. od tohoto pokusu dobytí nároku ustoupeno, nikoli arcit že nároku se odřeknuto bylo (§§ 238., 60. III., a contr. § 395.). Byla-li vznesena žádost za kauci teprve mezi řízením o opravních prostředcích, prohlásí soud, že od prostředku opravného ustoupeno bylo, čímž rozsudek v odpor vzatý nabývá právní moci (§§ 484. II., 513., 60. III.). Usnesení o tom učini soud I. instancí bez oznámení jeho soudu odvolacímu aneb dovolacímu (§§ 469. I., 513.). K rozhodování o útratách řízení odvolacího aneb dovolacího nedojde, poněvadž odpůrce žalobce jakožto stěžovatele žádost za jistotu bez prodlení po doručení spisu odvolacího aneb dovolacího podati musil, čímž odkládací účinek ohledně dalšího řízení nastal (§§ 58., 61.), pročež k podání odpovědi jeho ani nedospělo. Zřetelem k tomu nebude přisuzování nákladů řízení opravného vypsáné v § 484. III. pro tento případ odstoupení od odvolání (§ 60.) aneb dovolání (§ 513.) míti vůbec významu.

2. Po vyřízení žádost odmitajícím ihned lze naříditi pokračování v jednání z povinnosti úřadu, aniž by se vyčkalo, až usnesení toto právní moci nabude (§ 61. II.).

Z vyřízení žádosti jakéhokoliv má rekurs místa; z rozkazu posléze dotčeného však vyloučen jest § 516., 61. posl. věta. Usnesení doplnění kauce přikazující vykonati lze, jakmile nabylo právní moci (§ 62. posl. věta). Rekurs výminkou z pravidla § 524. stavi zde výkon.

§ 49. C) Právo chudiny.

(Armenrecht.)

Ježto vedení sporu vyžaduje nákladů a poplatků, postaráno se bylo vlivem církevního práva (c. 11. § 4., VI., I., 3.) o to, aby straně chudobou nikdy cesta k právu zastoupena nebyla. Souhrn

Soustavný úvod ve studium nového řízení sporného.

výhod nemajetným osobám co do vedení sporu propůjčených nazývá se právem chudých. Podmínkou nabytí jest u tuzemců pouze výkaz o chudobě t. j. o tom, že ten, kdo spor vésti má, bez újmy nutné výživy vlastní i své rodiny (nikoli dítek nemanželských; §§ 163., 171. obč. z.) není s to, aby náklad vedl na proces. U cizozemců mimo to žádá se zaručení vzájemnosti po případě vízícím prohlášením ministra spravedlnosti (§ 63.). Nevyhledává se však předchozího výkazu o tom, že zamýšlený spor je spravedlivým a že kyne naděje vyhrátí jej (čl. XXXIII. sd. ř.); neboť patrně by již práva znalý zástupce žádost sepsavati musil, ve kterou by náležité vyložení děje žalobního a průvodů nutně pojmouti třeba bylo (motivy osnovy vládní str. 210.) a soud, který spor později rozsouditi má, na málo bezpečném základě již by se projevoval o důvodnosti nároku. Také vedlejší intervenient práva chudinského účasten býti smí. („Wer die Kosten einer Processführung zu bestreiten ausser Stande ist“; § 19.). Jelikož ohledy výživy rozhodují (§ 63., für ihn und seine Familie erforderlichen Unterhaltes), ani právnické osoby, zvláště nadace, aniž pak společnosti obchodní aneb společenstva výhod práva chudinského dovolati se nemohou, rovněž pak podstata konkursní (srovn. § 5. konk. ř.), což ohledně povinnosti poplatkové při aktivních sporech výslovně uznáno bylo (zák. 9. ledna 1869 č. 7. ř. z. § 1.), ačkoli správa podstaty jinak osobního sprostění poplatků požívá.

Podmínkou chudinského práva není nedostatek jmění, nýbrž co do výživy; pokud jde o výživu, sluší přihlížeti při páčení její k objemu vytknutému v § 672. obč. z., nikoli arcif ke stavu žadatele jako podle § 673. obč. z. Lhostejno jest, čím podmíněn jest nedostatek důhodů převyšujících obnos k nutné výživě potřebný, zdali povstal zaviněním aneb nehodou. Práva chudinského bude se také od žalobce jen nutné výživy požívajícího právem dovoláváno pro spor, v němž jde o uvolnění jmění značného, vázaného dosud v neprospěch jeho. Zákonné podmínky vyhledává se u strany, nikoli u zákonného zástupce jejího.

Co se cizinců týče, nečiní se rozdíl, zdali v tuzemsku aneb v cizině bydlí a zdali právě tytéž výhody chudinského práva (l'assistance judiciaire) jako zde také ve vlasti jejich se tuzemcům poskytují; rozhoduje jen formální recipocita. S Uherskem stalo se dohodnutí o vzájemné propůjčování chudinského práva příslušníkům zdejším podle vynesení min. práv ze dne 12. června 1894,

č. 21. věst. min. spravedl.; s Německem úmluvou ze dne 9. května r. 1886, č. 22. ř. z. ex 1887; rovněž s Francií, Belgií, Itálií, Švýcarskem i Luxemburskem (1879—1888). Přehled předpisů cizozemských o právu chudinském a o jistotě žalobní podává Koppers: Zusammenstellung ausländischer Bestimmungen über Armenrecht, Sicherheitsleistung und Vollstreckung ausländischer Civilurteile (r. 1891).

Obsah práva chudinského zákonem určený, tudíž neobmezený, tvoří následující výhody (§ 64. sd. ř.):

1. Dočasné sprostění kolků a poplatků. Podle odst. 9. nařízení min. financí ze dne 20. prosince 1862, č. 102. ř. z. jest strana chudá účastna osobního sprostění těchto dávek (viz Talíř: kolky a poplatky str. 704.). Jednací řád sd. § 136. ukládá soudům zaznamenání poplatků, pokud jedna z osob ve sporu účastněných placení sprostěna jest a zaslání seznamu po skončeném řízení úřadu poplatkovému.

2. Sprostění jistoty žalobní, nikoli však jistot jiných podle práva procesního. Výhoda tato významu má jediné u cizozemců (§ 57.).

3. Ve případech, kdy zákon žádá zastoupení strany advokátem, přikázání bezplatného zástupce, jemuž procesní zmocnění uděleno buď (§§ 30., 31., 37.); po vítězství ex officio klienta zapraví zástupci jeho odpůrce palmare (§ 70.) na základě cessionis ex lege, aniž by třeba bylo zvláštního výroku o tom čili tak zv. distrakci nákladů sporu v rozsudku jako podle práva francouzského.

4. Ve sporech jiného druhu sepsání žaloby příslušející na soud mimo bydliště aneb místo stálého pobytu chudého žalobce u jeho okresního soudu a odeslání protokolu k soudu příslušnému, jenž úředníku soudu anebo příslušníku státního zastupitelství bezplatné obhajování strany chudé při ústním přelíčení uloží. Arcif nelze v nejmenším pochybovati o tom, že účinky podání žaloby (§ 232. I. na př. přetržení promlčení) nastanou teprve dojitím žaloby k soudu příslušnému. Ve sporech projednaných v I. instanci u okresního soudu, při němž alespoň dva advokáti sídlo své mají, přikázán buď třeba z úřední povinnosti straně, která odvoláním nastoupiti hodlá, úředník soudu aneb státního zastupitelství k sepsání a k podání v čas odvolání, jež svým spolupodpisem opatří (§ 90. zák. o org. sd.).

Jednací řád sd. (§ 133.) povolává k tomuto zastupování též úředníky nesoudcovské, kteří potřebných vědomostí a zkušeností

mají a k obavám podnětu nezavdávají, že by v pokoutnictví upadali. Takovému úřednímu zástupci příslušejí práva udělovaná zřízením procesního zmocnění (§ 31. sd. ř.), aniž by třeba bylo vyhotovení mocného listu. Jemu nedodává se přepis protokolu o žalobě sepsaného aneb vyhotovení rozsudku; necht nahlédne ve spisy soudní.

5. Dočasné sprostění všech platů vedením sporu podmíněných, jakož i poskytnutí záloh na hotová vydání, jichž třeba jest, ze státní pokladny. Platy sem náležejícími jsou platy vyslaným soudním úředníkům a sluhům povinné a platy orgánů vykonávacích, svědků a znaleců, pak náklady na vyhotovení nutných prohlášek, přepisů protokolů a příloh, jakož i rubrik (§ 219. I.).

Platy a výdaje tyto buďte z úřední zálohy toho kterého soudu poskytovány (nařízení min. práv ze dne 30. listopadu 1865, č. 10377.; Kaserer: Handbuch der Justizverwaltung IV. str. 252.), jejíž doplnění podle potřeby u praesidenta vrchního zemského soudu vyžádáno buď (§ 134. jedn. ř. sd.).

Zvítězí-li ve sporu strana chudá, arcif odpůrce padlý vše, co erár jako zálohu byl poskytnul, tomuto zapraví. Strana padlá v tomto ohledu považuje se za přímého dlužníka fisku (§ 70. sd. ř.). Úředníkem kancelářským soudu obstaráno bude vybrání platů těch a po případě exekucí vydobytí (§ 134., 111. II. jedn. ř. sd.).

6. Sprostění porta poštovního co do podání a vyřízení ve sporu (čl. II. č. 13. zák. za dne 2. října 1865 č. 108. ř. z.).

Jiných výhod právo chudinské neposkytuje; zvláště není strana jeho účastná také sprostěna povinnosti k náhradě nákladů zvítězivšímu odpůrci, co § 64. osnovy vládní výslovně prohlašoval, avšak škrtnuto bylo jakožto samozřejmé perm. kom. posl. (str. 23. zprávy).

Právo chudinské jest oprávněním ryze osobním (§ 68. I.); pročež společníci v rozepři jeho účastní jsou tenkrát, pakli všichni podmínky zákonné vykážati mohou, rovněž jen za téhož předpokládání cessionář nabyvší zažalovanou pohledávku lite durante, pakli se svolením obou stran ve spor nastoupil (§ 234. sd. ř.), podobně vedlejší intervenient.

Povolování výhod výše dotčených děje se vždy jen pro ten který určitý spor, avšak co do provedení jeho všemi instancemi (§ 64. úvod, 66. sd. ř.) a též ohledně řízení exekučního a zjišťovacího (§§ 78., 402. exek. ř.). Povolení udílí soud procesní I. instancí, ať třeba teprve mezi sporem, zvláště snad vzhledem k oprávněným prostředkům, nutnost vyžádati sobě práva chudinského nastala

(§§ 463. II., 465. II., 513., 507. V., 66.). Vznese-li žádost tuto žalovaný na soud procesní vlastně nepřislušný, arcif nepodrobuje se jemu tím snad mlčky (§ 104. J. N.). Výboru komory advokátní nepřisluší budoucně více povolení zástupce ex officio, nýbrž jenom jmenování jeho (§ 16. adv. ř. změněn byl odstavcem II. §ⁿ 66. sd. ř.) doložením jména v dekretu soudním práva chudiny povolujícím, jež soud byl dotčenému výboru k nahlédnutí a k doručení žadateli zaslal (§ 132. jedn. ř. sd.).

Úkony nutně vyžadující přispění advokátova, jež třeba provéstí mimo obvod sborového soudu I. instancí, v němž zástupce ex officio bydlí, provedeny buďte advokátem, jenž tam stanovisko své má, z rozkazu výboru příslušné komory advokátní po žádosti strany chudé anebo původního zástupce ex officio (§ 67.). Z nepříznivého vyřízení výboru komory advokátní stížnost na vrchní zemský soud se připouští (§ 16. adv. ř., § 67. sd. ř.).

Kdož vyloudí nepravdivým udáním výhody práva chudinského, trestán buď pro svévoli (§§ 69. a 220. sd. ř.). Kdo spolupůsobí při tom, vědomky tvrdě anebo potvrzuje nepravdu o majetkových poměrech žadatelových, práv je z obnosů, jichž žadatel byl sprostěn, rovněž z palmare zástupce jeho a konečně ze všeliké jiné škody (§ 69. sd. ř.). Soud zvěděv o tom, oznam to finanční prokuratuře (§ 135. jedn. ř. sd.).

Co do formy, obsahu a dokladů žádosti platí, že povolení práva chudinského vymáháno býti má buď podáním anebo protokolární prosbou, již strana, bydlíště aneb trvalý pobyt mimo obvod procesního soudu mající, u svého okresního soudu činiti smí. Možnost tato jakož výše pod č. 4. dotčená výhoda osvědčí se zvláště při žalobě paternitní podle § 163. obč. z. Žádost obsahujž vyznačení toho kterého určitého sporu a doložena buď vysvědčením náležitě vyhotoveným a stvrzeným (§ 65.). Vytknuty buďte ve vysvědčení příjmy žadatele z výdělku aneb z jiných pramenů jakož i zevrubně osoby, o jejichž výživu jest se jemu starati, a potvrzeno buď výslovně, že sám s to není, aby náklad na spor vedl. Potvrzeno buď vysvědčení zřízené představenstvem obce bydlíště aneb pobytu žadatele okr. hejtmanstvem. Na odepření vysvědčení stěžováno si buď tamže (dv. d. 21. února 1842 č. 589. sb. z. s.). Potvrzení řečeného třeba není při obcích zvláštním statutem nadaných. Soudním chráněncům soud poručenský aneb opatrovnický vysvědčení zříditi může (§ 65.). Schází-li vysvědčení, buď žádost za-

mítnta; připojené vysvědčení má právoční moc veřejné listiny (§ 292.). Ve věcech chudinských nemají strany třeba zastoupení advokátem, ačkoli se o věci jedná u sborového soudu I. instancí jakožto procesního (§ 72. III.). V záležitostech těchto neprojednává se ústně (§ 72. I.). Slyšení odpůrce žadatelova třeba není, jelikož se záležitost jeho zájmů nedotýká, důsledkem čehož i rekurs z povolení práva chudinského vyloučen jest (§ 72. II.). K povolení práva chudinského netřeba u sborových soudů I. instancí usnesení senátu (§ 37. č. 3. zák. org. sd.).

Účinek žádosti za propůjčení práva chudinského, jakož i za jmenování náměstka advokáta ex officio mimo obvod sborového soudu stanoviska jeho anebo konečně za zřízení advokáta k podání opravného prostředku nezáleží v tom, že by žadatel až do vyřízení žádosti odkládati směl se vstoupením ve spor anebo s pokračováním v něm anebo že by směl za prodloužení lhůty nebo odložení roku žádati (§ 73. sd. ř.). Avšak u sborového soudu I. instancí nemůže vyneseno býti nález pro zmeškání, nepodal-li žalovaný v čas odpověď k žalobě anebo dostavil-li se k prvnímu roku k ústnímu přelíčení bez zástupce advokáta, pak-li žádost za právo chudých podána byla bezodkladně po doručení žaloby, avšak dosud nevyřízena zůstala anebo advokát ex officio ještě žadateli přikázán nebyl (§§ 73., 369., 398., 133. III.). Že perm. kom. panské sněm., která poslední odstavec § 73. k vládou navrženému textu jeho dodala, minila první rok ve smyslu § 239. a nikoli první rok po odpovědi, vychází z toho že vylučuje možnost „eines Versäumungsurtheils“, ačkoli výslovně odmítla takové pojmenování ohledně rozsudku pro zmeškání stání po odpovědi odbývaného (§ 399., srov. zprávu spol. obou kom. perm. str. 11., 12.). Lhůta k odpovědi buď z úřední moci prodloužena, rok nařízený odložen (§ 402. III.).

Usnesením procesního soudu z úřední moci anebo po návrhu vydaným prohlášeno buď, že právo chudých

1. pominulo, nastala-li za sporu smrt anebo příznivá změna majetkových poměrů strany chudé. Dědicové mohou vymoci arcif znovu pro sebe práv chudinských; vzhledem k předpisům § 155. nenastane však přerušeni sporu advokátského, jelikož procesní plnomocenství zástupce ex officio moc svou osvědčí až do té doby, kdy účinků nabude výpověď plné moci, již zástupce provede (§ 36. II.),

2. že právo to se odnímá, jakmile na jevo vyjde, že scházely podmínky jeho propůjčení již tehdy, když soudem uděleno bylo

(§ 68.). Straně, již se týče, k žádosti nějakého účastníka t. j. buďto zástupce ex officio anebo fisku anebo přednosty soudu onoho jenž zálohy z úřední pokladny poskytoval, uloženo buď usnesením vykonatelným teprve až nabude právní moci, aby doplatila úplně anebo vzhledem k majetkovým její poměrům alespoň z části, čehož dosud sprostěna byla, a sice nejprve zálohy státem dané, pak palmare zástupce ex officio, konečně kolky a poplatky (§ 71. sd. ř.). Jednací řád sd. (§§ 134., 111., II.) také pro tento případ vymáhání záloh státem k uhrazení potřebných platů daných, třeba též exekucí, přikazuje kancelářskému úředníku při soudě. Na žalobci cizinci dosud práva chudinského účastněm mohl by žalovaný nyní kaucí žalobní požadovati (§ 58.). Patrně jest, že v tomto případě soud hlavní věci (§ 94. J. N.) nikoli o žalobě, nýbrž o pouhé žádosti povinnost k zaplacení palmare zástupci ex officio vysloví (§ 71. III.). Že však v případě tomto zástupce zvítězivší strany první chudinského práva požívavší nebude moci vykonati právo v § 70. proti padlému odpůrci co do nákladů sporu jemu vyhrazené, jest na biledni.

3. Soud k žádosti zástupce ex officio po slyšení chudé strany vysloviti může usnesením, že zástupce na dále k zastupování povinen není, ježto jak soudu vykázal, spor je svévolný anebo aspoň beznadějný (čl. XXXIII. sd. ř.). Tím ve sporu advokátském odpadnou všechny výhody práva chudinského.

Soud jak o propůjčení, tak i o ztrátě práva chudinského usnáší se bez předechozího ústního jednání, ačkoli potřebná vysvětlení žádati může (§ 72. I.).

Co se tkne opravních prostředků, dlužno poznamenati, že z usnesení, jimž se právo chudinské odepřelo aneb povolené odňalo, rekurs se připouští, kterému sám soud procesní vyhověti může důsledkem čehož předloženi rekursu k vyššímu soudu odpadne (§§ 514., 522.). Avšak z usnesení těchto ve sporech nepatrných a z usnesení povolujícího právo chudinské pro spor kteréhokoli druhu, zvláště také zastoupení advokátem rekurs jest vyloučen (§ 517. „nur“; 72. II.). Zvláštností rekursu vzneseného proti usnesení, jimž straně po odněti práva chudinského doplacení toho, čeho sprostěna byla, se ukládá, jest, že vyčkati sluší výminkou z pravidla (§ 524.), až usnesení právní moci nabude, nežli exekucí lze nastoupiti (§ 71. III.). Rekursy dotčené u okresních soudů protokolárně podati lze (§ 520.), rovněž rekurs ze sprostění ex officio zástupce sborovým soudem . instancí (čl. XXXIII. sd. ř.).

Dodatek. Po vysázení tohoto archu vyhlášeno bylo v ř. z. dne 15. června t. r. nařízení min. práv, nitra a financí ve shodě s ministerstvem kultu a vyučování vydané dne 23. května 1897 č. 130. ř. z. doplňující předpisy sd. ř. o právu chudinském, pročež jen tímto způsobem k provedení zásad zákonných nařízením co do kusů nejdůležitějších přihlížeti možno, pokud již v předeslaných výkladech důsledky zásad těchto podány nebyly jakožto výtěžek právníckého dovozování, nyní správou justiční uznány. Povolení práva chudinského nevztahuje se na exekuci, jestli teprve po roce ze dne, kterého rozsudek právní moci nabyt, řízení exekuční zavedeno t. j. za ni žádáno bylo (§§ 3., 54. exek. ř.); nechť se pro takto opožděnou exekuci právo chudých zvláště u soudu ji povolujícího (§ 4. exek. ř.) vymůže.

Sproštění nákladů ohledně vazby exekuční (§§ 366. a tudíž i podle § 48. exek. ř. povolené) se nepropůjčuje, čímž se stanoví výminka z pravidla § 64., č. 5. sd. ř., dotud platící, avšak v zákoně nevytknutá. V podáních a protokolech položeno buď na místě kolku slovo „právo chudých“, nikoli tedy usnesení soudu je povolující.

Vysvědčení o nemajetnosti bezplatně podle formulářů (předepsaných výše citovaným nařízením) vyhotovené a potvrzené, jež však obec pobytu pomíjejícího (a contrario déle trvajícího, § 86. J. N., § 65. III. sd. ř.) vydati nesmí, zůstaveno buď po vyřízení žádosti za udělení práva chudých u soudu. Soud žádejž, prvé než povolení udělí, dodatečné potvrzení vysvědčení, uplynulo-li více půl roku od zřízení.

V obcích nemajících statutu spolupůsobí duchovní správce (přednosta obce náboženské israelitů), má-li sídlo v obci aneb na blízku, potvrzováním aneb opravováním udání žadatelových, leč by to vůbec byl odmítnul, což na vysvědčení pak vytknuto buď. V obcích, jimž udělen jest statut, spolupůsobení dotčeného pouze tenkrát vyhledávati lze, byla-li napřed k tomu povšechně vyslovena ochota. Prvé nežli se tohoto spolupůsobení dovoláno bylo (ať v obci kterékoli), opatřeno buď prohlášení majitele domu, v němž žadatel bydlí, dotvrzující správnost udání jeho. Všeliká šetření, potvrzování a dosvědčování nechť se dějí co nejrychleji.

Žadatel stěžovati sobě může na odepření vysvědčení starostou obce bez statutu u okresního hejtmanství; na odmítnutí této stížnosti aneb na odepřené potvrzení vysvědčení se strany okresního

hejtmanství, jakož i na odepření vysvědčení měšťanostou, pokud se týče magistrátem v obcích statutem nadaných u zemské vlády, která s konečnou platností rozhoduje. Obci právo stížnosti nepřísluší; žadatel o právo ke stížnosti poučen buď.

Na odepření vysvědčení zákonným chráněncům od soudu vrchnoporučenského (§ 65. IV. sd. ř.) stěžovati sobě lze představením u téhož a rekusem u soudu odvolacího.

Nařízením výše citovaným pozbývá formální platnosti dv. d. 21. února 1842 č. 589. sb. z. s. na str. 245. uvedený.

III. O součinnosti soudce a stran čili o řízení sporném vůbec.

A) O zásadách ovládajících řízení soudní sporné.

§ 50. Přehled.

Součinnosti soudu a stran nezbytně se vyhledává ku projednávání sporu; nesnadným úkolem zákonodárství jest, oba živly sporu, volnost stran a moc soudu, uvést v příhodný vzájemný poměr. Nezbytně stranám plnou volnost dopřátí sluší při útoku a obraně; neboť spor jest boj o právo. Právo, o něž ve sporu jde, podrobno jest plnému panství stran, poněvadž soukromoprávním nárokem volně nakládati lze. Avšak způsob projednávání na vůli stran nemůže záviseti, když dovolaly se pomoci soudu jakožto státního orgánu k rozsouzení sporu. Předmět sporu podroben jest právu soukromému, způsob řízení veřejnému. Strany, majíce sice na vůli, kdykoli odstoupiti od zabájeného sporu, nuceny jsou, pokud jej projednávají, postupovati v jistých formách ať zákonem ať soudem předepsaných. Šetření forem většího významu má v řízení soudním nežli v kterémkoli jiném oboru práva. Zachováním určitých forem strany vedeny jsou k tomu, aby výhost daly vášni a aby jedna druhou lstivě nezaskočila, nýbrž aby plná rovnost zachována byla a aby strany rozvázně a jasně, zároveň ale co nejdůkladněji vyložily různé svoje stanovisko právní. Příkazem určitých forem rozptyluje se též všeliká pochybnost o tom, zdali prohlášení učiněná vážně byla míněna. Forma má ale jen býti vhodným prostředkem k bezpečnému podání látky sporu: fakt, průvodů a návrhů stran jakožto základů rozsouzení jeho. Nesmíť formě podstata obětována býti, s čímž možnost navrácení ve stav předešlý a obnovy souvisí. Plná volnost a samostatnost stran co do látky,

kterou strany soudu předložiti chtějí, nutně podříditi se musí moci soudu osvědčující se co do forem, kterak se to státi má. O tom, jakou měrou strany podřizovati se mají v tomto směru soudu a jakým způsobem látku sporu soudu podávati mají, zákonodárství se rozcházejí.

Zásadami ovládáno býti musí vnitřní ústrojí sporu, totiž poměr stran vzájemný a poměr stran k soudu, jakož i zevnější upravení sporu buďto řídicí se povšechným typickým vzorem aneb individualisujícími rozkazy soudu, konečně i způsob projednávání čili vzájemné výměny myšlének před soudem. Kdyby pevných zásad nebylo, stal by se proces kolísavým ústavem pouhé vhodnosti. Zásady, jež ovládají vnitřní ústrojí řízení sporného, jsou: zásada rovnosti aneb rovného slyšení stran a zásada projednací; zásady týkající se zevnějšího upravení a způsobu řízení jsou: zásada jednotného projednávání arbitrárním pořádkem, zásada ústnosti a veřejnosti.

§ 51. I. Zásada rovnosti aneb rovného slyšení stran.

(Gleiches rechtliches Gebör.)

V rozepři jde o to, aby soud rozsudkem svým rozhodnul o soukromoprávním nároku sporném mezi dvěma stranama; pročež jen slyšením obou stran (Verhandlung der Parteien (§ 176.); die Parteien sind zu hören § 177.) věc důkladně a všestranně objasněna býti může, oč se postarati musí soudce jednání řídicí (§§ 180., 182., 431.). Žalovaný nesmí tudíž býti odsouzen, pokud mu nebyla poskytnuta možnost a volnost, aby se hájil proti útoku žalobcovu; ovšem potřebí není, aby žalovaný v skutku se byl prohlásil o žalobě prvé, nežli vynésti lze rozsudek (§ 396.). Nesmíť se arcí nedostávati žalovaného, avšak nemusí se dostaviti (non debet reus deesse, sed potest abesse). Výjimka z dotčeného pravidla nastává vydáním platebních rozkazů o žalobách v rozkazním a směnečném řízení podle prosby žalobcovy bez předchozího slyšení žalovaného, uvážením toho, že nárok žalobní prokázán jest listinami vykazujícími oprávněnost žádání (§§ 548., 557., 558.); ač i tu dodatečná obrana zachována jest, poněvadž snad přes to nárok žalobní platně nevzešel, aneb již zaniknul (§§ 552., 559.).

Jelikož slyšení žalovaného jen potřebí, aby se hájil proti útokům ve sporu již zahájeném, netřeba předchozího slyšení jeho:

a) když útok vůbec proveden nebyl platným způsobem, pročež ani spor zahájen býti nemohl, na př. zamítnutí žaloby pro nepříslušnost (§ 43. J. N.), vrácení pro formální nedostatek (§§ 84., 85.), zvláště též pro nezřízení advokáta žalobcem (§ 37.). Totéž platí o opožděných prostředcích opravných z rozsudků (§§ 468., 507.).

b) Praeventivní ochrana poskytuje se právu ohroženému před sporem i za trvání jeho různým způsobem prozatímními opatřeními po jednostranném žádání strany, osvědčí-li okolnosti, jež podle zákona podmínkami přípustného prozatímního opatření jsou, a žádá-li toho soud, též nárok, pokud ještě rozsudkem uznán není (§ 389. exek. ř.).

Obě strany ve sporu zásadně jsou rovnoprávními. (Non debet actori licere, quod reo non permittitur fr. 41. D. de R. J.) Obě strany mohou svých útočných a obranných prostředků při ústním přeličení na vzájem použití t. j. pokusy ke změně trvajícího stavu ve prospěch vlastní a na újmu odpůrci činiti a naopak pokusy k odvrácení změny zamýšlené a tím k uhájení stavu, jakýž jest, podnikati. Obzvláště za účelem tím mohou svá tvrzení, důkazy a návrhy přiváděti a oproti procesním úkonům odpůrcovým svá prohlášení, důkazní námitky a odvody klásti (§§ 177., 178.), jakož již v řízení předcházejícím volnost toho měly při spisech přípravných (§§ 78., 226., 243., 258.) a u sborového soudu I. instancí v případném řízení přípravném (§§ 250., 251.). Procesní úkony žalovaného arcí jsou rázu obranného a důsledkem útoků žalobcových. Předpisy o zastoupení zákonném a zmocněném platí o obou stranách rovnou měrou (§§ 5., 39.).

Stejných práv mají obě strany jak co do vyličení skutkového podkladu sporu, tak i ohledně doličení (důkazu) jich, zvláště ohledně zjednání listin, věcí přezvědných a předmětů ohledání v rukou odpůrcových se nacházejících (§§ 183. č. 2., 307., 318., 369.) i ohledně práva dotázek při ústním přeličení a při řízení důkazním (§§ 184., 289.), jakož i ohledně přičeňného výsledku stran (§§ 376., 378.), aniž by při posléz dotčeném straně popírající přednost zachována byla jako dle dosud platného práva u přísahy rozhodovací. Důkaz směřující k dotvrzení příběhu poražen býti může odpůrcovým odvodem (protidůkazem) §§ 78. č. 2., 270., 292.

Po rozsouzení v I. instanci může způsobiti každá strana odvoláním změnu rozsudku ve svůj prospěch (§ 464. II. „für jede Partei“). Straně, které ublíženo bylo porušením zásady rovného

slyšení t. j. protizákonným odnětím možnosti, aby při soudě jednávala, zachováno jest právo vytýkati tento zmatek (nullitu) odvoláním a naléhati na to, aby takové řízení zmatečné (nichtig) zrušeno bylo (§ 477. č. 4.). Opomenula-li toho, jest povinností soudu odvolacího, aby seznav podobné ublížení celé řízení zmatečné zrušil z moci úřadu (§ 471. č. 7.). Totéž platí o zmatku porušení rovného slyšení stran v řízení odvolacím (§§ 503. č. 1., 513.). Rozsudek vyneseny ve sporu, při němž strana vůbec ani zastoupena nebyla, jest zmatečný, a strana žalobou o zmatečnost naléhati může kdykoli (§ 534. II.) na zrušení jeho, ačkoli právní moci již nabyl (§ 529. č. 2.).

Nevýhodnějším jest postavení žalobcevo jakožto strany útočné při zahajování sporu přes to, že uznáno jest mezi sporem rovné právo jeho s žalovaným, útokem k obraně donuceným, neboť

1. actor forum rei sequitur; žalobce žalovaného vyhledati musí u jeho soudu obecného (§ 65. J. N.), ač tu výlučná a na výběr daná fora úlev značných poskytují;

2. žalobce cizinec bez dostatečného majetku nemovitého (i hypotekárního) k žádosti žalovaného kauci žalobní zříditi musí (§ 57.);

3. žaloby na vzájem proti žalovanému u soudu prvotní své žaloby vznésti nemůže (§ 96. J. N.), leč určovací podružné oproti žalobě na vzájem žalovaným podané (§ 259. II.);

4. žalobce, jenž zahájil spor, k němuž žalovaný podnětu nezavdal svým chováním, ztratí sám právo na náhradu nákladů, uzná-li odpůrce žalobní nárok při I. stání; nad to nahradí jemu náklady sporu (§ 45.). Předpis tento jest novotou z práva francouzského (čl. 193. code de procéd.) původ vzavší.

Omylem uvádí se též jakožto nevýhoda, že: *actore non probante reus absolvitur*; činí se tak nesprávně, jelikož platí také: *excipiendo reus fit actor*. Ona věta pak jest jen důsledkem toho, že žalobce první útok podniká.

Výhodnějším jest postavení žalobcevo jen potud, že: *actor non condemnari potest, nisi in expensas*, ač to jest samozřejmým důsledkem jeho útočného vystupování. Seslabeno jest pravidlo toto připuštěním žaloby na vzájem (§ 233.), žaloby podružné určovací (§ 259. II.), jakož i náhradní žaloby pro patrné svévoli při vedení sporu osvědčené (§ 408.).

Byl-li žalobci nárok po provedeném jednání soudním přisouzen rozsudkem právní moci nabyvším, není ani potřebí, ani místa k dalšímu slyšení žalovaného, nýbrž zbývá jemu jako odsouzenému pouze povinnost, aby splnil, co náležením bylo uloženo (§ 409. sd. ř., § 7. II. exek. ř.). K žádosti vítěze bez slyšení strany padlé povolena bude exekuce; výkon až do dovršení exekuce nastane z moci úřední bez dalšího žádání (§§ 3., 16. exek. ř.). Námitky proti nároku vymáhanému donucovací mocí soudu, jež opírají se o okolnosti vzniklé teprve v takový čas, kdy již v předcházejícím přelíčení s účinkem uvedeny býti nemohly, a to okolnosti překážející nároku exekucí vymáhanému nebo zdvihající jej, z pravidla žalobou u exekuci povolujícího (ať obecného ať kausálního) soudu podanou k platnosti přivedeny buďte (§§ 35., 38. exek. ř.). Tudíž i u soudu okresního, ačkoli by spor jinak do oboru předmětné příslušnosti sborového soudu spadal (§ 38. exek. ř., § 49. č. 1. J. N.). Výminkou obrana splnění závazku aneb povoleného věřitelem sečkání v době výše dotknuté, vykázána býti může pouhou žádostí a postačí cesta tato, nestane-li se po slyšení odpůrce rozhodnutí závislým na určení a doličení sporných fakt (§ 40. exek. ř.).

Při exekuci rozsudků cizozemských taktéž bez předchozího slyšení exekuta exekucí povoliti sluší, (§ 82. exek. ř.). Byla-li však exekuce taková povolena, aniž bylo po rukou podmínek zákonem stanovených, exekut proti povolení brániti se může odporem, o němž po ústním přelíčení rozsudkem rozhodnuto bude (§ 83. exek. ř.). Odpor oprati lze zvláště také o to, že exekutovi nepravdivostí řízení před cizím soudem provedeného odňata byla možnost, aby se řízení toho účastnil (§§ 83., 81. č. 1. exek. ř.).

§ 52. II. Zásada projednací.

(Verhandlungsmaxime.)

Práva, jichž se dovolávají sporné strany ve sporu, jsou práva soukromá, tedy oprávnění zadatelná (podle obč. zák. § 1375. willkürliche Rechte) totiž taková, jichž se ten, komu přísluší, vzdání může přímo anebo nepřímo, zvláště nepřiváděje je k platnosti po dobu promlčecí. Z této povahy nároků, o něž jde, důsledně vyplývá, že započeti procesu podáním žaloby výhradně odevzdáno jest do vůle žalobcovy. Avšak i dále, že právo ve sporu již uvedené jeho moci podrobena zůstane, pročez je zciziti (§ 234.) a jeho se odříci může (§ 394.), a naopak odpůrcovo právo, působnost žalobního práva

vyklučující, bylo-li žalobou na vzájem vymáháno, uznati (§ 395.), aneb o právu svém s odpůrcem narovnáni učiniti může (§ 204.). Poměr ten, že soud řízení zahájiti smí pouze k žádosti strany k tomu oprávněné, již osvědčila žalobou na soud vznesenou, v nauce nazývá se zásadou disposiční (Dispositionsmaxime). Její protivou jest zásada oficiální (Officialmaxime), kterýmž názvem označuje se poměr ten, že soudce bez podnětu jakéhosi čili žádání od strany vycházejícího soudní řízení zahajuje.

Zásada disposiční ovládá celý obor řízení sporného s výjimkou jedinou. Platí totiž zásada oficiální, pokud jde o platnost manželství, jemuž vadi překážka veřejnoprávní (§§ 94., 123. obč. z.). V případě tomto zavádí se řízení z povinnosti úřadu, aniž by soud manželský (§ 50. J. N.), nabyv vědomosti o takové překážce, zřídil opatrovníka k podání žaloby (dv. dekr. ze dne 25. listopadu 1839 č. 392. sb. z. s.). Politický úřad oznam soudu svazky, jimž překážka veřejnoprávní vadi (dv. d. ze dne 15. prosince 1788 č. 936. sb. z. s. lit. d), jenž nepozbývá platnosti, neboť není předpisem práva procesního čl. I. odst. 2. uv. zák. k sd. ř.). Ačkoli po úmrtí jednoho manžela zavedeno býti nesmí z úřední moci řízení ke zjištění neplatnosti manželství smrti již zdviženého i přes to, že jemu vadila překážka veřejnoprávní, dopouští přece dv. d. ze dne 27. června 1837 č. 208. sb. z. s., aby řízení takové vůbec zahájeno bylo k žádosti příslušných účastníků z ohledu práva soukromého aneb k žádání trestního soudu (§ 5. tr. ř.) aneb úřadu správního z ohledu veřejných (na př. pense vdovy).

Zásada disposiční a oficiální týkají se zavedení řízení; oproti tomu rozeznává nauka procesního práva, pokud se dalšího postupu a rozvoje již platně započatého řízení týče, zásadu projednací (Verhandlungsmaxime) a vyhledávací (Erörterungsmaxime). Pakli totiž v řízení již započavším zůstaveno jest sporným stranám, aby pečovaly samy o další postup, rozvoj a objem sporu a poskytly soudu materiál faktický i průvodní jakožto základ rozsudku, mluvíme o zásadě projednací. Přikázáno-li však naopak soudci, aby sám pečoval o další průběh, rozvoj a dosah řízení a aby samostatně vyhledával rozhodné ve sporu faktické okolnosti a staral se o doličení fakt těchto, mluvíme o zásadě vyhledávací.

Posléze dotčená přijata byla v řízení ve věcech manželských, ať jde o neplatnost, rozloučení aneb o rozvod manželů (§§ 94., 107., 115. obč. z.; §§ 1., 13., 14. pat. ze dne 23. srpna 1819

č. 1595. sb. z. s.). Vzhledem k tomu zachovává čl. VI. č. 1. uvoz. z. k sd. ř. zvláště § 99. obč. z. v platnosti, jenž vylučuje doznání třeba srovnalé manželů jako prostředek k doličení překážky manželství příhodný, což podle § 115. obč. z. platí též o příčině rozloučení. Rovněž o těchto faktech nepřipouští přísežný výslech stran (§ 371. násl.). Jediné o žalobě israelity dovolávajícího se rozloučení manželství pro cizoložství choti platí předpisy soudního řádu (§ 135. obč. z.).

Ve sporech o rozvedení projednáváno býti smí jen o příčině rozvodu uvedené v žalobě (§ 4. řiz. manž.), ve sporech o neplatnost následkem žaloby ze soukromoprávní překážky zavedených jen o této, leč vyskytne-li se mezi jednáním některá veřejnoprávní překážka (§ 96. obč. z.) a ve sporech o rozloučení jen o důvodu rozloučení v žalobě vypsáném (§ 115. obč. z., § 13. řiz. manž.). Otázky práva majetkového k předurčujícímu výroku soudu manželského se pojící projednány buďte před soudem obecně příslušným dle zásady projednací (§§ 102., 108., 117., 1265., 1266. obč. z.).

V řízení soudním sporném mimo obor řízení manželského platí zásada projednací. Kdežto v zásadě dispoziční osvědčuje se moc nad tím právem, jež ve spor se uvádí, jeví se v zásadě projednací moc nad procesní látkou ve sporu již zahájeném o toto právo. Zásada projednací sprošťuje soud závažné zodpovědnosti, že rozsudek srovnávati se má se skutečnými konkrétními poměry; ukládáť soudu jen povinnost, aby vynesl nálezh svůj o sporném mezi stranami poměru podle toho, kterak strany poměr právní byly vylíčily a dokázaly, a pokud řešení jeho podle svých návrhů sobě přejí. V tom směru platí pronesení Ulpianovo: *judicio contrahitur* (fr. 3 § 11. D.XV., 1.) Nové řízení soudní však důvodně přesné důsledky zásady projednací seslabilo uznáním zasahání soudu z moci úřadu v průběh sporu, aby vůle stran, projevená dovoláním se pomoci soudu k ochraně práva, co neúčinněji soudem byla podporována, tak aby v řízení platném a účelném celá sporná věc podle návrhů stran došla vyřízení svého.

Důsledky toho jeví se v následujícím:

I. Každá strana má také v novém řízení předložiti soudu fakta a důkazy, z nichž dovozuje svoje návrhy co do vyřízení sporu. — *Judex iudicare debet secundum allegata et probata* (Bartolus a Saxoferrato ad fr. 6. § 1. D. I. 18.) — §§ 78., 177., 178. Avšak soud podporovati má strany t. zv. materiálním řízením

sporu, pečuje o vystihnutí, proniknutí a prohloubání látky sporu, v tom směru, aby dosah a podstata skutkových okolností tvrzených na jisto postaveny byly, pokud jsou základem konečných návrhů stran, a aby soudce co nejuplněji vytěžil všech prostředků k doličení pravdy sporných fakt (*wahrheitsgemässe Sachverhaltsfeststellung*), jež strany samy naznačily (§§ 253., 264.). V obojím směru působí dotázkami a jiným příhodným způsobem (§ 182.) co nejušilněji, vybízejí k udání a doplnění fakt a průvodů potřebných. Přiměřeným řízením sporu postarejž se o všestranné a důkladné objasnění věci (§ 180. III.) v mezích návrhů stran.

K důkazu dojde, jestli odpůrce výslovně aneb prohlášením, jemuž jiný význam dáti nelze, popřel to které tvrzení fakta rozhodného, při čemž soud přihlíží k výsledkům celého projednávání (§§ 266., 267.). Dotázkami soudu doháněn buď k určitému projevu (§ 182. „*alle Aufschlüsse*“, 263.). Výjimkou i průvodů nenabízených užití lze §§ 183. č. 4., 351., 368., 371., 310., 314. (§ 82. III. exek. ř.). Proti srovnalé vůli obou stran ohledně listin a svědků tak státi se nesmí (§ 183.).

Fakta, která týkají se podmínek platného řízení, soud za pravdivá přijímati nesmí, byť se strany o nich shodovaly, nýbrž je z úřední povinnosti na jisto postaviti musí; neboť jedná se při tom o věc zájmu veřejného. Podmínkami platného řízení jsou zvláště procesní působnost a zákonné zastoupení stran (§ 6.), zmocnění zákonného zástupce příslušným úřadem ke sporu a udělení plné moci od strany advokátovi (§§ 6., 37.), přípustnost pořadu právního (§ 42. J. N.), příslušnost prorogací nezměnitelná (§ 240. III.), náležitě obeslání odpůrce k přelíčení (§ 402. č. I.), přípustnost, zákonná forma a šetření lhůty prostředků opravních. Pochybnosti ohledně těchto okolností, k nimž z úřední povinnosti hleděti sluší, soudcem rok řídícím buďte vytknuty (§ 182.); o odstranění závad co do osobního nastoupení stran aneb jejich zastoupení buď se pokoušeno (§§ 6., 37.); návrh na vynesení rozsudku pro zmeškání buď odmítnut, nemůže-li strana dostavivši se podati soudu jim žádaný výkaz o okolnosti, k níž z moci úřední hleděti sluší (§ 402. č. 3.). Pokud jde o okolnosti, jež z úřední moci na jisto postaviti nutno, nezáleží nijak na tom, že snad odpůrce je nepopřel.

Látka sporu činností stran podaná jest základem rozsudku (§ 417. č. 4.), pročez k obsahu protokolu jednacího a k dokla-

dám jeho, též k protokolu sepsanému mezi sporem před soudcem z příkazu aneb k žádání činným přiblíženo buď ex officio (§ 217.).

V řízení před okresními soudy mohou strany samy projednávat; jsou-li práv neznačnými, podejž jim soud návodu (§ 432.), zvláště žaloba písemná doplněna a opravena buď v těch kterých kusech, kde toho třeba, podle návodu soudce žalobcem nezastoupeným advokátem (§ 435.). Mimo to vůbec stranám návod podán buď, aby provéstí mohly procesní úkony příslušné, a ponaučení o právních následcích činů a opomenutí ve sporu (§ 432.).

Jelikož v řízení exekučním strany vůbec pomoci advokátů použití nemusejí (zvláště také u soudů sborových I. instancí), uloženo bylo soudu, aby žadateli, jenž návrh co do exekuce protokolárně činí, potřebného návodu bližšího poskytnul (§ 53. exek. ř.).

II. Spor nevzniká bez vůle žalobce a netrvá proti vůli stran; stranám nevnučují se výhody procesní. V tom směru platí: *Judex ne procedat ex officio.* — O průběh započatého sporu zákonem předepsaný pečuje ale soud z moci úřední, staraje se o tak zv. formální řízení sporu čili o upravení látky procesní od stran předložené co nejvhodnější, o přiměřený postup a rozčlenění projednávání. Bez žaloby není sporu, neboť doručením žaloby zahajuje se spor (§ 232.). Avšak bez zvláštního žádání nařídí soudce I. rok řídivší podle jeho výsledku podání odpovědi (§ 243.) a předseda senátu po podání její a po případě po provedeném přípravném řízení rok k ústnímu přelíčení (§§ 244., 256.), při kterémž pečuje o nepřetržitě projednání věci až do konce (§ 180.). Třeba-li však odročeni, klade ihned rok nejbližší (§ 181.). Rovněž ustanoví z moci úřadu, čeho třeba jest k provedení řízení důkazního mimo přelíčení, a když se tak bylo stalo, rok k pokračování v něm (§ 278.). Senát usnáší se na skončení, pakli věc jest k řešení zralou (§ 193.), což předseda prohlásí. Vůle soudu, nikoli stran v tom ohledu rozhoduje.

Řízení zahájené o návrhu jedné strany konce dojde, ustoupí-li od návrhu podaného, jimž zavedeno bylo ať v první ať ve vyšší instanci (§§ 237., 484., 513.). Rovněž stranám zůstaveno jest způsobiti srovnalou vůli klid řízení na dobu tříměsíční třeba opětně (§§ 168., 170.), zvláště nedostavením se k roku nařízenému k přelíčení. Avšak přeložení roku z pouhé srovnalé vůle stran místa nemá; ač společný návrh podaly, jen z důvodné příčiny povoluje je soud

(§ 135.). Prodloužení lhůt úmluvou stran naprosto vyloučeno jest (§ 128.).

Řízení přerušené (mimo případy § 190, 191), řízení odročené za účelem provedení důkazu do vyměřené k tomu lhůty, řízení, v němž klid nastal, a jehož pravidelnému postupu vadí nedostavení se odpůrce anebo neprohlášení se žalovaného odpovědi, uvede se v další běh žádosti strany bedlivé (§§ 164., 279., [309.], 169., 170, 396., 398., 399.).

Pokud výjimkou důkazy připouštějí se z úřední moci, netřeba nabízení toho kterého důkazu. Z pravidla však připuštění důkazu předpokládá nabízení (§§ 183., 235. *angebotene Beweise*, 275., 277.), a uznává se možnost odstoupení od důkazu nabízeného (§§ 302., 345., 363.).

V řízení důkazním po připuštění důkazu vše, čeho provedení jeho vyžaduje, nastane ex officio iudicis; není žádného přihlašování se k důkazu připuštěnému (§ 288.). Ačkoli provedení důkazu dítí se musí ve formách zákonem předepsaných, volno stranám při důkazu svědky a znalci odřici se vespolným dohodnutím přísahy (§§ 336., 367.).

Přezkoumání rozsudků nižších soudů vyššími nastane jen následkem vznesení opravního prostředku odvolání a revise (§§ 462., 504.). Též zmatky řízení strana vytýkejž odvoláním a dovoláním (§§ 477., 503. č. 1.); avšak soud vyšší a nejvyšší dbejž i zmatků nevytknutých (§§ 471. č. 7., 513.). Výtky porušení předpisů o řízení, zvláště o formě úkonů procesních, pozbývá strana, pustí-li se přes to v další jednání, aniž by jí činila (§ 196.), nemohouc vadu vytknouti pak ani v řízení odvolacím (§ 462.). Avšak to netýče se porušení takových předpisů, jejichž zachování strana vzdáti se nemůže.

Také konečně k zavedení exekuce potřebí žádosti vítězovy, neboť *executio ex officio iudicis non datur* (§ 3. exek. ř.); výkon však nastává z moci soudu (§ 16. exek. ř.). Výjimka naskytující se v řízení nesporném v tom směru, že exekucí po případě i z moci soudu (bez žádání) se zavede (§ 19. pat. ze dne 8. srpna 1854 č. 208. ř. z.), byla uvozovacím zák. k exek. ř. čl. XIII. č. 3. zachována v platnosti.

Pokuty soudem uložené arcif tento z moci úřední vymáhejž (§ 220.), ať pořádkové ať pro svévoli (čl. XIII. č. 4. exek. ř.).

III. *Judex ne eat ultra petita partium*, což neplatí jen o předmětu, nýbrž i o procesuálním směru žádání. Při rozsuzování konečném spravovati se musí soud žádáním stran, jež svými návrhy podaly (§ 78. č. 1. a 177.). Soud nesmí straně co do předmětu něco přirknouti, čeho nežádala, ani co do hlavní věci ani co do plodů, úroků a jinakého příslušenství (§ 405.) zvláště též nákladů sporu (§ 54.), aniž pak co do procesního směru; totiž při namítání kompensabilní pohledávky, — které žalobou na vzájem se domáháno nebylo, — obnosem převyšujícím nárok žalobní, lze žalobu jen odmítnouti, nikoli přebytek pohledávky přisouditi (§ 391. III. a contr. II. 411.). Změna žádání žalobního mezi řízením nastalá buď co do předmětu anebo co do objemu ztenčením arcif pro soud jest rozhodna (§ 235.), rovněž prohlášení se žalobce co do přijetí odstupného (§ 410.). K určení petita dotázkami působiti nelze (§ 182., jinak v něm. soud. ř. § 130.). — O nároku předurčujícím nesmí rozhodovati soud nálezem vyneseným ve sporu závislém, leč by byl onen nárok podružnou žalobou určovací k řešení zvláště předložen býval (§§ 236., 259.), v kterémž případě současně o obou žalobách rozhodnouti lze; neboť § 393. nepřikazuje, nýbrž jen připouští mezitímní nález.

Rozsudek *ultra petitem* není zmatečný (podle § 477.), avšak odvoláním v odpor vzat býti má, jinak nabude právní moci.

Rozsudkem místo dávajícím odporu, jenž proti rozvrhu výtěžku při nucené dražbě ať nemovitostí aneb svrchků aneb při vnučené správě činěn a usnesením rozdělovacím odkázán byl na pořad práva (do jednoho měsíce od doručení) u soudu exekučního, rozhodnuto buď i bez žádání na základě usnesení dotčeného a spisů řízení rozdělovacího o tom, kterému věřiteli a jakým obnosem sporná část podstaty vyplacena býti má (§§ 233., 286., 128. exek. ř.).

V řízení odvolacím přezkoumá soud odvolací rozsudek v odpor vzatý v mezích návrhů odvolacích (§ 462.) a změna jeho jen potud možna jest, pokud se jí dovoláváno bylo (§ 497. III.); totéž platí o řízení revisním (§§ 504. I. 513.). K důvodům zmatečnosti však přihlíženo buď, ač nebyly vytknuty, *ex officio* (§ 471., č. 7., 513.).

V řízení exekučním žádání rozhoduje o prostředku vynuovacím a o objemu, jakým exekuce vedena býti má (§ 54. exek. ř.). Ačkoli několik prostředků exekučních vedle sebe upotřebiti lze, soud

povoliti má třeba jen některé, postačují-li patrně k dosažení účele (§ 14., s čímž srov. co do výkonu § 27.; pak §§ 374., 392. exek. ř.).

§ 53. III. Zásada jednotného projednávání arbitrárním pořádkem.

Jestliže činnost několika osob, sestoupivších se za účelem pojednání o zájmu všem společném, upravena býti musí pevnými formami, nemá-li nastati zmatek, tím více třeba šetřiti přesných forem při projednávání osob, jejichž zájmy se potýkají a které tudíž při nestranném soudci řešení sporu svého vyhledávají. Prohlašování se dvou stran, často skládajících se z více spolužalobcův a spolužalovaných, někdy podporovaných vedlejšími intervenienty, k čemuž druží se seznávání svědkův a znaleců, nastati nemůže pojednou a zároveň, nýbrž vyžaduje posloupného slyšení. Úkolem nesnadným jest naléztí nejprůhodnějšího způsobu, jenž postačuje k vyložení látky sporné co možná důkladnému a zároveň nepřiliš vleklému, tak aby odpůrce podanou látku se svého stanoviska probrati mohl bez nesnází, a aby soud přehled podržel ohledně materiálu čím dále tím více se nakupujícího.

Jelikož podle zkušenosti přestává snaha po pravdě ve sporu tam, kde zájem počíná, nutno stanoviti přesné formy projednávání buď zákonem buď soudem, podle čehož věda procesní rozeznává zásadu legálního neb arbitrárního pořádku.

Prvnější platí, určuje-li zákonodárství pravzor postupování pro každý druh sporů podle různé povahy těchto, předepisuje posloupný průběh úkonů jedněch po druhých a počet jejich nanejvýše přípustný. Celé projednávání za platnosti zásady pořádku legálního rozčleněno jest na několik zákonem vytčených období, a předepsáno jest, které úkony každé z nich má zahrnovati. Výklady stran nabývají rázu unavujících monologů. Skončení nastává, když byl spor proběhl ve vytčených kolejích celou dráhou, stanovenou hned původně. Každý stupeň rozvíjejícího se sporu jest tu nezvratným základem dalšího stupně; nelze vraceti se k tomu, co do dřívějšího období náleželo, čehož však tehdy bylo opomenuto. Soudce jest pouze strážcem forem, jakých potýkající se strany dle zákona užití mohou k vyložení a objasnění celé látky sporu. Odporuje-li rozkaz soudcův upravující průběh rozepře způsobu postupování zákonem předepsanému, vytykejž to strana tím dotknutá u vyššího soudu, jenž nařídí pak napravení

poklesku, jehož se první soudce nezachováním řádu stanoveného zákonem byl dopustil.

Za platnosti zásady arbitrárního pořádku zůstává se rozvážnému uznání soudu, aby v každém určitém případě šetřil onoho postupu projednávání, jakýž se mu nejpříhodnějším býti zdá podle povahy té které sporné záležitosti. Celé přelíčení jeví se býti nerozčlankovaným celkem; o všem, co uvedeno bylo až do skončení sporu, platí, že přivedeno jest v čas. Výklady stran pohybují se ve způsobě živých dialogův aneb odpovědi daných k dotázkám kladeným buď soudem aneb odpůrcem. Soud skončí projednávání prohlášením svým seznam, že věc jest vyčerpána a stala se k řešení zralou. Vládne-li zásada arbitrárního pořádku, soud sám předepisuje povšechný ráz a podrobný způsob potýkání se stran; soud slučuje rozštěpenou látku k společnému projednávání a dělí látku stranou shrnutou, aby probrána byla poslopně (§ 187—189.). Platí zde co nejpříhodnější pružnost a ménivost způsobu projednávání. Nedopatření, jehož se soud dopustil rozkazem vydaným co do průběhu rozepře, jelikož odporuje pořádku projednávání přiměřenému povaze věci, sám napraviti může soud ustoupením od původního rozkazu (§ 425.). Nesmíť arci důkladnost řízení trpěti snahou po rychlosti a levnosti jeho, která forem co nejvíce odtíná; zaručena býti musí možnost, aby strany rovného slyšení požívající plným rozsahem okolností rozhodné vylicíti a dolíčiti mohly.

Patrně, že legální pořádek zamlouvá se řízení písemnému t. j. ve spisech celou látku spornou rozebírajícímu, jež soud po skončení sporu povolává jen k rozsouzení na základě referátu člena senátu, kdežto řízení ústní soudu rozhodujícímu celý materiál sporu předvádějící nutně vyžaduje pořádku arbitrárního.

Josefinský soudní řád zvolil způsob onen, nový soudní řád způsob posléze dotčený.

Starému právu procesnímu, jež typicky dělí spor na období (řízení projednacího a důkazního) a látku procesní vtěsnává do schematicky předepsaných sporných spisů, panuje snaha soustřediti materiál odkázaný do každého zákonem vytknutého období projednávání a tam spadajících spisů, pročež později již jest přivedení látky opomenuté vyloučeno.

Nové právo procesní však ovládáno jest zásadou jednotného projednávání (§ 193. II.), podle kteréž toto, — ač odbývá se snad při několika rocích, — až do prohlášení soudce spor řídicího,

že soud usnesl se na skončení přelíčení, pokládati sluší za jediný celek. Neplatí tudíž již výkvět legálního pořádku sporu, zásada soustředovací čili eventuální, podle kteréž všechny procesní úkony směřující k témuž společnému cíli procesnímu nejbližšímu, pospolu a zároveň provéstí slušelo, třeba každý z nich k dosažení cíle postačiti mohl a ostatní jen pro případ potřeby (eventuality) uváděny byly. Úkony takové povahy nepřiváděné současně s ostatními byly již tím samo sebou pro další průběh sporu vyloučeny (praekluse).

Zásada tato nahrazena jest v novém soudním řádě zásadou jednotného, avšak postupného rozebírání veškeré látky procesní; právo dotazovací soudcům a právo sloučení a dělení celého projednávání senátu zachované poslouží k tomu, aby celý spor co nejpříhodněji, co nejdůkladněji, avšak též co nejrychleji projednán byl. Pak-li nedostaví se strana k některému pozdějšímu roku, nelze přehlížeti výsledek jednání předcházejícího, pokud písemně zjištěn jest (§ 399.), jak co do fakt tak co do průvodů (§ 217. I.).

Řízení důkazní netvoří samostatné období sporu, nýbrž součást jednotného přelíčení (§ 259.); důsledkem toho spojeno buď s tvrzeními nabízení důkazů (§§ 78. č. 2., 76., 177., 235. IV.), a s bráněním se proti faktům odpůrcem tvrzeným sloučeno buď přivádění důkazních námitek a odvodů (§§ 78., č. 2., 178.). Připuštění důkazu, jež děje se usnesením, má jen povahu vynesení průběh sporu upravujícího, aniž by soud vázalo při dalším rozvoji sporu co do pojímání právního případu (§ 277.), pročež také z připuštění důkazu samostatného opravního prostředku není. Soud sám ustoupiti může od tohoto i ode všech jiných usnesení průběh sporu upravujících (§ 425.). Po provedeném důkazu třeba nové okolnosti a důkazy do sporu ještě uvedeny býti mohou (§ 278. II.).

Zásada jednotného projednávání nepřekáží tomu, aby o několika nárocích touže žalobou na soud vznesených nastalo řízení dělené (§ 188.), důsledkem čehož možnost současného projednávání sporu v I. a v odvolací instanci se naskytne (§ 469. II.), pakli o oddělené projednaných nárocích rozsudkem částečným bylo rozhodnuto.

Ačkoli celé projednávání platí za jediný celek, neupadlo rakouské právo do výstředních důsledků zásady jednoty sporu, neboť

1. zřetelem ku zvláštní povaze některých procesních institucí nastává praekluse opomenutím provedení v náležitý čas ohledně určitých úkonů procesních; totiž: soudce odmítnouti nutno prvé, nežli se v jednání před ním puštěno bylo (§ 21. J. N.), ne-

příslušnost prorogaci napravitelnou vytknouti dlužno při I. roku (§ 240.), porušení předpisů upravujících řízení a zvláště formu úkonu procesního vytknouti sluší prvé, nežli se strana pustí v další jednání u věci (§ 196.), jinak jsou všechny výtky tyto vyloučeny.

2. Vzhledem k účelu řízení přípravného, zavedeného ohledem k četnějším nárokům anebo k spletitějším faktům, osvědčuje se výjimkou zásada soustředovací, jelikož nároky, tvrzení, průvody a námítky důkazní neuvedené v řízení tom přiváděti lze bude při následujícím ústním přeličení jen se svolením odpůrce, aneb osvědčil-li strana, že prvé o nich neměla vědomosti. Přes vyzvání soudcovy opomenutá prohlášení se o odpůrcových tvrzeních, o nabízených aneb předložených průvodech na dobro jsou vyloučena (§ 254., 263.).

3. Ačkoli přivádění faktických okolností a průvodů až do skončení jednání se připouští (§ 179. I.), dbáti sluší senátem nařízeného rozdělení jednání, ať týče se nároků (§ 188.), ať samostatných kusů sporných k odůvodnění anebo porážení téhož nároku přivedených anebo za tímže účelem použitých několika prostředkův útočných anebo obranných (§ 189.). Neboť po ukončení jednání o takové k oddělenému projednání určené látce sporu nelze se již k ní vraceti (arg. slova „auf den Gegenstand der Verhandlung bezügliche“ atd. § 179.).

4. Ve francouzském právu tak řečená souverainita soudů čili moc soudu propůjčená co nejúčinněji čelí proti pokusům zneužití zásady jednotného projednávání k protahování sporu. Tudiž fakta a průvody patrně za účelem protahování sporu později přiváděné, jejichž připuštěním vyřízení sporu značně by se prodloužilo, senát třeba z úřední moci může z jednání vyloučiti (§§ 179., 275. II.). Rovněž nemají se připouštětí důkazy listinami a svědky, jež teprve při pozdějším roku přivedeny byly z téhož záměru, ačkoli straně nařízeno bylo při předcházejícím roku, aby do určené lhůty listiny k soudu předložila a svědky pojmenovala (§§ 181., 299., 82.). Konečně nesluší třeba z moci úřední připouštětí fakta a důkazy uvedené teprve při roku k pojednání o výsledcích důkazu mimo přeličení provedeného, jestli to, že se teprve nyní tak stalo, podmíněno není výsledkem dokazování, a patrně děje se k protahování sporu (§§ 278. II., 291. I.).

5. Řízení odvolací není žádné iudicium novum, aniž pak pokračováním v jednání I. instancí, nýbrž má za účel přezkoumání vý-

sledků tohoto. Pročež změna žaloby, nové nároky a obrany před soudem odvolacím vyloučeny jsou naprosto; fakta a průvody nové (a contr. v I. instanci již nabízených, avšak nepřipuštěných § 488.) připouštějí se jedině k odůvodnění anebo porážení důvodů odvolacích (§§ 482., 483.).

§ 54. IV. Zásada ústnosti.

Písemnost vlivem práva církevního (c. 11. X. 2. 19.) v řízení soudní v Čechách a na Moravě vniklá a odtud (z obnoveného řízení zemského 1627. C. 1.) do Josefinského soudního řádu 1781. přijatá (Ott: Receptions-geschichte des röm. can. Proz. in den böhm. Ländern str. 128., 205., 289.), ustoupila ústnosti zásadně, když vydán byl státní základní zákon o moci soudcovské ze dne 21. prosince 1867. č. 144. ř. z. čl. 10. Avšak provedení zásady této a vytčení mezi platnosti její nastalo teprve vydáním soudního řádu po předchozím pokusu, jež zákonodárství učinilo řízením ve věcech nepatrných (zák. ze dne 27. dubna 1873 č. 66. ř. z.) v podstatě přejetým v nový soudní řád (zvláště §§ 448.—453.).

Jakožto výhody písemnosti uváděny bývaly, že za platnosti její přesně a úsečně vyložiti lze všelikou látku sporu, že co nejdůkladnější projednávání a logické rozvinutí sporu možným činí, že nenaskytne se pozapomenutí aneb přehlédnutí, neb dokonce ukvapení, že snadně vyšší soud přezkoumati může všechnu látku sporu, a že méně soudců třeba jest. Oproti tomu zastanci ústnosti obhajovali ji tím, že na místo vleklého, dlouho trvajících nastoupí řízení rychlé, že ústní přeličení podává soudcům živé a přímé dojmy a tudíž mocněji působí nežli čtení výkladů unavujících aneb dokonce suchopárny referát z nich, že usnadňuje zjištění a objasnění pravého stavu věci a tím spravedlivější rozsuzování sporu, poněvadž spis nepodává více, nežli co obsahuje, a často schválně pomlčuje o důležitých okolnostech i nezardívá se při nepravdivém vyličování a popírání, kdežto při ústním líčení dotázkami k vyplnění mezer výkladů a k pravdivému tvrzení i k svědomitému jen popírání působiti lze. Výhody tak cenné o sobě za rozhodné pokládati sluší, byť i za vlády ústnosti většího počtu soudců třeba bylo, jelikož všechny spory ústními výklady před soudem projednány býti musí, což více soudců vyžadovati bude zvláště u soudů sborových, při nichž dosud senát teprve k rozsouzení sporu se sestupoval, avšak za panování ústnosti již k přeličení zasedá. Upravení řízení odvo-

laciho nesnázi nepřekonatelných nespůsobí; ostatně nebude přezkoumání rozsudků I. instancí tak často jako dosud vyhledáváno, jelikož, jak podotknuto, spravedlivějšího rozsuzování nadíti se lze.

Soudní řád vytknul zásadu ústnosti v § 176. předpisem, že spor před soudem rozhodujícím projednává se ústně, důsledkem čehož i rozsudky a usnesení soudu ústně se prohlašují (§§ 414., 426.). Soudem rozhodujícím sluší vyrozumívati soud I. instancí i odvolací (§ 486. IV.). Ústního jednání o odvolání však v z d á t i se mohou strany (§ 492.). O dovolání na nejvyšší soud vznášeném podle zákona jenom výjimkou na základě zvláštního rozkazu jeho ústně se projednává (§ 509. II.). Za vlády ústnosti arcí rozsudky mohou vynášeny býti pouze těmi soudci, kteří celému jednání obcovali. Změní-li se tudíž složení senátu anebo nastane-li odchod samosoudce, před nimž spor projednán byl, třeba jest opětného projednání sporu (§§ 412., 138., 431. sd. ř.). Aby výsledky ústního řízení prováděného před senátem předmětně nepřislušným upotřebeny býti mohly, připouští J. N. (§§ 61., 62., 63.), přivolání náhradního soudce, jenž podle předchozího řešení otázky kompetenční pak se účastní aneb zdrží rozhodnutí sporu u věci hlavní.

Ústnost řízení vylučuje toho, aby s osobou (stranou, zákonným zástupcem, zmocněncem) postrádající způsobilosti k ústnímu projednávání pře líčena byla (§ 185.), aneb aby strany vývody své předčítaly z donesených k soudu spisů (§ 177.), aneb aby dokonce písemné výklady jakožto návrhy protokolů jednacích soudem byly přijímány (§ 210. II. odst.). Stalo-li se posléz dotčené, pak jest řízení zmatečné (§ 477. č. 8.), k čemuž z úřední moci přiblíženo buď (§§ 471. č. 7., 494.). Ve věcech nepatrných tento předpis neplatí, poněvadž protokol v tomto řízení trest jednání nezjišťuje (§§ 501., 451.). Před soudy živnostenskými však, ačkoli šetřiti mají způsobu jednání ve věcech nepatrných předepsaného (§ 22. zák. o sd. živn.), bylo by lze zmatek dotčený k platnosti přiváděti (§ 30. zák. cit.; arg. citát § 477. sd. ř. bez omezení). K výkladům písemným od strany nedostavivší se k roku zasláným hleděti nelze (§ 397. I.).

Ústní projednávání rozepře nezáleží však pouze v souvislých přednáškách stran, pokud se týče zákonného zástupce anebo zmocněnce, nýbrž též v odpovídání k dotázkám od členů soudu a od

půrce kladeným za tím účelem, aby objasněny byly rozhodné okolnosti a průvody (§§ 182., 184.).

Projednávání sporu mezi stranami, jež jest základem rozsudku, ústně diti se musí; zvláště také, když jde o doplnění jednání z usnesení senátu před vynesením rozsudku (§§ 194., 278.), aneb po tom, bylo-li stranou navrženo doplnění rozsudku (§ 423. III.) aneb usnesení (§ 430.). Z pravidla též dokazování a rozbor výsledku jeho součástmi ústního přelíčení jsou (§ 259.), leč by nutnost aneb vhodnost vyžadovaly provedení důkazu před soudcem z příkazu činným aneb dožádaným (§ 276.), v kterémž posléze dotčeném případě rozebírání výtěžku dokazování odpadnouti může naprosto (§ 193.). Při důkazu listinami soud sám čerpá přesvědčení z průvodu tohoto předloženého; není tudíž přečtení oněch písemností, kterýchž se mezi líčením dovoláváno bylo, třeba, pokud soudu aneb odpůrci již známy jsou aneb pokud nezáleží na znění § 177. II. Nemusíť spočívat na ústním přelíčení též vyřizování postranních otázek, vyjma usnášení se o privilegovaných obranách (§ 239. II.) a o sporech mezi dokazováním mimo procesní soud vzniklých, je podmiňujících (§ 261., 285.); tudíž ústnosti netřeba:

α) při vyřizování postranních otázek za trvání rozepře vzhledem k účastenství třetích osob se naskytnuvších. Stačí pouze slyšení těch, jichž se týče, tak zvláště v případech nevrácení originálu listin advokátem advokátovi k prohlédnutí zapůjčených (§ 83.); odeprání výpovědi svědkem, jemuž příčina omluvní nasvědčuje aneb posudku znaleckého za téže podmínky (§ 324. arg. hören, 353. II., 367.), požadování listiny aneb věci přezvědné na osobě mimo spor stojící (§§ 308., 318.). O odmítnutí znalců, stalo-li se mezi přelíčením, projednáno buď ústně (§ 356. II.); jinak toho třeba není. Pouze o odporu proti přistoupení vedlejšího intervenienta a o odporu proti nastoupení, jež činí právní nástupci zemřelé strany aneb zákonný zástupce teprve povoláný aneb nově zřízený, ústně projednáno buď (§§ 18., 157., 158. III., 166. I.); neboť podle případu ihned v řízení co do věci hlavní pokračovati lze bude. O připuštění pojmenovaného auktora se neprojednává, nýbrž jen prohlášení jeho, zdali ve spor nastoupí, se vyslechne (§ 23., 241.).

β) Podobně při postranních otázkách, které jenom nepřímo sporem podmíněny byly, avšak soud nezabývají jako státní orgán rozhodující o soukromoprávných nárocích, nýbrž jako úřad správu justiční obstarávající; jako povolení, uhasnutí aneb odněti

práva chudinského (§ 72. sd. ř.) aneb odmítnutí soudce (§ 24. J. N.), aneb určení příslušného soudu (§§ 28., 30., 31., 47 J. N.). Ovšem o žádosti za kauci žalobní jakožto otázce procesní ústně jednáno buď při prvním stání (§ 239., 59.) a u okresních soudů prvé, nežli se pustí žalovaný v jednání o žalobě (§ 440.).

Jde-li pouze o otázky upravení průběhu řízení se týkající, zvláště o žádosti za prodloužení lhůty, odložení roku, za pokračování v řízení přerušeném stačí slyšení. (§ 128. III., 136. III., 165. II., sd. ř.) (vyjma §§ 157., 158., 166. I. viz sub a).

Ústního přeličení není konečně potřeba, nýbrž postačuje slyšení při vyhledávání oněch okolností, jež soud z úřední povinnosti na jisto postavití musí. Takovými jsou šetření zavedená k odstranění nedostatku procesní způsobilosti, zákonného zastoupení a zvláštního zmocnění ke sporu (§ 6., 8., 9.), dále v příčině pravosti mocného listu (§ 30.) aneb co do podmínek přípravného řízení (§ 247.) a tomu podobná (§ 86. jedn. ř. sd.).

O způsobu, jakým slyšení diti se má, jednací řád soudů (§ 86.) nařizuje, že od osob, nezdržujících se v místě soudu, písemná vyjádření požadovati lze; osoby jiné buďte obsílkou (třeba korespondenčním listkem) „k slyšení“ předvolány. Pokud zákon opak nenařizuje, provéstí je lze za nepřítomnosti ostatních účastníků; výsledek slyšení předcházejícího osobám později vyslechnutým netřeba oznámiti, aby se o něm vyjádřily. Sepsání protokolu se nevyhledává; postačuje stručný zápisek ve spisech úředních o tom, co na jisto postaveno bylo. O slyšení osob předvolaných příkazuje tedy jedn. ř. sd. totéž, co byl již exekuční řád (§ 55.) předepsal.

Řízení přípravné, jež před soudcem z příkazu činným mezi odpovědí a přeličením v případech zákonem stanovených z usnesení senátu u sborového soudu I. instancí nastati může, musí ústně provedeno býti, jestli zavedeno bylo s ohledem k četnějším sporným nárokům (§ 250.), může ústním projednáváním a neb slyšením stran provedeno býti, pakli k němu došlo ohledem k objemnějším aneb složitějším faktům sporným (§ 251.), konečně nesmí ústně projednáváno, nýbrž jen slyšením stran stav věci objasněn býti potud, pokud toho k dosažení účele, jehož dosíci sluší, třeba jest (§ 253.), když za účelem provedení důkazů nařizeno bylo.

Řízení o žádosti za navrácení ve stav předešlý jest ústní, poněvadž po svolení soudu k tomu ihned promeškané projednávání provedeno býti má (§§ 149. II., 150.).

Zásada ústnosti nebyla zákonem do krajnosti provedena zvláště v ten způsob, že by při každém dalším roku znovu ústně podány býti musily od stran výsledky již při předešlém provedeného jednání, nýbrž zákon vycházejí ze správného zřetele, že ústnost jest jen vhodným prostředkem toho, aby látka sporu podána byla soudu přímo a bezprostředně, přijal ji jen potud, pokud vážné praktické ohledy nevyžadují jinakého opatření. Důsledkem toho podle zákona:

a) hledí se také ku procesní látce nepodané přímo při tom ústním přeličení, jež právě rozsudkem vyřízeno bylo; a naopak

b) nehledí se někdy k látce procesní mezi průběhem líčení nálezem skončeného ústně podané.

Co se prvnějšího týče, výsledky projednávání dřívějšího mají býti základem rozhodnutí, jestliže se přivádějí při ústním líčení pozdějším k platnosti způsobem následujícím:

1. Soudce stání řídicí připomíná při roku po odročení nejbližším podstatné výsledky jednání prvé již provedeného (§ 138. II.) na základě protokolu jednacího a ostatních spisů soudních, k nimž z moci úřadu zřítí sluší (§ 217.). Timž způsobem sluší postupovati, jestli po přerušení projednávání v něm dále pokračováno býti má (§ 164.).

2. U sborových soudů I. instancí vylučuje člen senátu po zahájeném ústním přeličení výtěžek přípravného jednání (§ 262. sd. ř.) na základě příslušných protokolů.

3. Po provedení důkazu, jež nastalo mimo soud rozhodující, soudce jednání řídicí při dalším pokračování v ústním přeličení vyloží na příhodném místě výsledky důkazů takto provedených (§§ 287., 431. sd. ř.) podle protokolů o tom sepsaných a jinakých spisů důkazů se týkajících. Timto způsobem stranám, které při provádění důkazu přítomny nebyly, zachovává se právo, aby rozebrati mohly výsledky jeho a prohlásiti se o udáních v těch spisech soudních obsažených, jež zaslány byly soudu rozhodujícímu (§ 217. II.).

4. V řízení odvolacím člen senátu na základě soudních spisů vylíčí skutkovou podstatu sporu a průběh jeho v instanci první, pokud toho za účelem vyřízení odvolání potřebí jest (§ 486.). V řízení před I. instancí neuvedená fakta a průvody nelze připustiti v řízení odvolacím, leč by doličovaly anebo vyvracely důvody odvolání (§ 482.). Odvolací soud rozhoduje na základě vý-

sledků jednání a dokazování v I. instanci, jež zjištěny jsou spisy soudními a skutkovou podstatou rozsudku v odpor vzatého, pokud se nedočkaly opravy aneb doplnění (§§ 488., 489.) jednáním odvolacím (§ 498. sd. ř.).

5. Když odvolací soud pro nepřislušnost soudu I. instancí rozsudek zrušil a důsledkem toho spor k příslušnému soudu odkázal, opětované toto přeličení dít se má na základě výsledků protokolem jednacím co do prvotního jednání zjištěných a ostatních spisů soudních; při zahájení opětovaného přeličení soudce jednání řídicí podá o tom přehled. Totéž zajisté platí i tenkrát, byla-li věc vrácena první instanci po zrušení rozsudku, jež nastalo pro neúplnost jednání (§§ 476., 496., č. 2., 217., 138.).

Vzhledem k těmto podrobným předpisům všim důvodem vyslovuje § 217. povšechné pravidlo, že soud z moci úřední hleděti má k obsahu protokolu jednacího a příloh jeho, rovněž i protokolů mezi průběhem sporu sepsaných před soudcem z příkazu aneb k dožádání činným a všech dokladů k protokolu připojených. Listiny a jinaké písemnosti, jichž se strany při výkladech svých mezi přeličením dovolaly (§ 177. II.), zvláště též listiny, jichž pravost popřena aneb ohledně nichž tvrzeno bylo, že obsah změněn byl (§ 316.), buďte vesměs při uvažování rozsudku za základ položeny.

Naopak nehledí se k látce procesní mezi přeličením ústně podané při rozhodování v případech těchto:

1. Ačkoli strany až do prohlášení soudce stání řídicího, že věc skončena jest, uváděti mohou nové okolnosti skutkové a další průvody ku předmětu projednávání se vztahující, senát třeba z úřední povinnosti vyloučiti může z projednávání vše, co takto přivedeno bylo, má-li za to, že se tak stalo jen za účelem protahování rozepře a posunutí konečného vyřízení věci (§§ 179., 275., 278.).

2. Při stání, jež u sborového soudu k žádosti žalobcově položeno bylo k zakončení sporu následkem zmeškání odpovědi na žalobu, nesmí soud hleděti k tomu, co dostavivši se žalovaný uvádí k objasnění věci hlavní (§ 398. sd. ř.). Jelikož ve sporu u okresního soudu vedeném odpovědi podáním přípravným se nepožaduje, případ tento tam naskytnouti se nemůže (§ 440. II.).

Ustanovení, že při I. roku u soudu sborového první instancí jen procesní úkony v § 239. vyznačené provésti lze, avšak ničeho jiného uváděti nelze, nespadá pod hledisko vytknuté, jelikož

rok tento vůbec k ústnímu přeličení o žalobním nároku určen není.

Za panování zásady ústnosti písma postrádati nelze nadobro. Nutně základy řízení, jež ústně provedeno býti má, písmem zjistiť a výsledky jeho zachovati sluší tímže způsobem.

I. Za účelem informace odpůrce a soudce spor řídicího základy ústního přeličení písemně se podávají:

α) Spor u sborových soudů povždy zavádí se přípravnými podáními (vorbereitende Schriftsätze), totiž žalobou a odpovědí k ní podanou (§§ 78., 226., 243., 258.) a za podmínek zákonných dojde z rozkazu senátu aneb po žádosti strany před ústním přeličením ku zvláštnímu přípravnému řízení, jež provádí se před soudcem z příkazu činným a jehožto výsledky nutně zjištěny býti musí protokolem (§§ 245., 250. I., 251. sd. ř.). U okresních soudů žalobu třeba protokolárně podati lze (§ 434.), odpověď se nepodává a řízení přípravného není (§ 440. II.).

β) Odvolání a dovolání vznésti sluší taktéž podáním na soud v I. instanci (§§ 465., 505.), o němž odpůrce odpovědí se prohlásiti může, chce-li k porážení důvodu stížnosti nová fakta anebo průvody přiváděti (§§ 468., 507.). U soudů I. instancí, při nichž dva advokáti nemají stanovisko své, odvolání a odpověď odvolací také protokolárně vznésti lze (§§ 465., 468.); ohledně dovolání to však neplatí (§ 507. V.).

II. Potřeba zachování výsledků projednáváného sporu se jeví pro rozebírání sporu ve vyšší instanci, pro případnou žalobu o obnovu, pro dolíčení důvodnosti obrany věci právoplatně rozsouzené (§ 239. II., 240., 411.) a pokud jde o výsledky důkazu svědky, znalci a přísežným seznáním stran též vzhledem k nastávajícímu snad později řízení trestnímu. Výsledky přeličení zachovávají se na paměti:

α) protokoly jednacími, jakož i protokoly soudcem z příkazu aneb k dožádání činným o provedeném dokazování sepsanými jakož i přílohami k nim připojenými (§§ 217., 253., 286.);

β) u soudů okresních nahraditi lze protokolování výsledků řízení co do přednesení stran o podstatě skutkové vyhotovením usnesení průvodního, jestli důkaz soudcem dožádaným proveden býti má a vzhledem k tomu přeličení u téhož roku skončiti nelze (§ 444., 277., III., s čímž srovn. § 141. II. jedn. ř. sd.);

γ) podstata skutková rozsudku obsahovati musí (pod sankcí zmatečnosti § 477., č. 9.) úsečné vypsání stavu věci, kterak se

utvářil podle výkladů obou stran a jinakých výsledků přeličení a výtknutí návrhů od stran činěných co do hlavní věci (§ 417. č. 4.).

V řízení exekučním a zjišťovacím — zahrnujíc též prozatímní opatření — neplatí zásada ústnosti. Zákonem nařízené slyšení stran a účastníků jiných není vázáno předpisy platnými pro řízení ústní; provéstí je lze

a) ústně, třeba v nepřítomnosti ostatních osob, jež slyšány býti mají, a anižby sepsán byl protokol, jelikož postačuje stručný zápisek ve spisech soudních; aneb

β) vyžádáním vyjádření, jež podáním státi se má. V onom případě není potřeba, aby každé z osob dotázaných příležitost zachována byla, vyjádřiti se o prohlášeních, jež ostatní účastníci učinili (§§ 55., 402. exek. ř.). Výminkou ústní projednávání přikázáno jest

1. o odporu proti exekuci na základě cizozemského titulu exekučního povolené (§ 83. exek. ř.) a proti prozatímnímu opatření (§ 398.);

2. o žádostech nepodaných exekventem za zrušení a omezení exekuce (§ 45. III.) a o žádostech za zrušení a omezení prozatímního opatření (§ 399. II.), jakož i o návrzích kohosi třetího na zdvižení exekuce nemovitosti (§ 200. č. 1., 2., 203., a contr. 271.), aneb o návrhu exekuta, aby odložena byla dražba nemovitosti a zaměněna za vnucenou správu (§ 201., 203.);

3. o záležitostech podle povahy své slyšení různých interesentů předpokládajících (§ 116., 123. vyřízení účtů správce při vnucené správě a rozdělení výtěžků, § 162. upravení dražebních podmínek odchylných od pravidelných, § 165. předběžné nrčení stavu břemen; §§ 182., 185. odpor proti přiklepnutí, §§ 212. násl., 286. exek. ř. rozpočet výtěžku dražby nemovitosti aneb svrchků).

Záповěď soudu daná pro řízení sporné, aby nehleděl k výkladům písemným zasláným (§ 397.) stranou se nedostavivší, neplatí v řízení exekučním, pokud jde o zasláné výtky proti účtu správcem při vnucené správě podanému, pakli soud zapotřebí uzná z moci úřadu svého, aby výtky vysvětleny aneb účet opraven byl (§ 116. exek. ř.).

Netřeba připomenouti, že spory v řízení exekučním se naskytující ústně se projednávají (§ 171. sd. ř., § 58. II. exek. ř.).

Průvodkyní ústnosti jest bezprostřednost řízení jako nutný její následek, ježto výklady stran a výpovědi svědků, znalců a stran přísežně slyšených před rozhodujícím soudem ústně prone-

sené přímo naň působí. Pokud pak ústnost se neosvědčuje, nýbrž jen výsledky jednání před soudcem z příkazu aneb k dožádání činným aneb již prvé provedeného projednávání při přeličení referátem se podávají, arcif s nedostávající se ústností jednání předcházejícího a dokazování nedostává se bezprostřednosti; neboť procesní látka soudu předložená referátem (viz případy výše sub a) č. 2.—5. uvedené) účinkuje jen nepřímou. Nelze tudíž bezprostřednost jakožto zvláštní zásadu ovládající řízení uváděti.

§ 55. V. Zásada veřejnosti.

Jednání před soudem rozhodujícím jest veřejné (čl. 10. stát. zákl. zák. o moci soudcovské a § 171. sd. ř.) ať je to soud sborový I. aneb II. instancí anebo okresní. Důsledkem toho také usnesení a rozsudky veřejně proklašovati sluší (§§ 426., 414.). Veřejnost platí také u jednání mimo soud a při prvním roce ve sporech ke sborovému soudu odkázaných (§§ 132., 239.). Veřejnosti šetřiti netřeba:

1. Při pouhém slyšení jedné anebo obou stran o návrhu podaném, (§ 175. I.); na př. §§ 165., 303., 308., 324. 325., 335., 347., 351.

2. V řízení přípravném, k němuž dojde po odpovědi u soudů sborových, za určitých, zákonem stanovených podmínek (§§ 245. 175. II.).

3. Při slyšení stran jakožto svědků (§ 375.), pak při výsledku a slyšení svědků, znalců a osob jiných (na př. zákonných zástupců § 6. I. o zvláštním zmocnění ke sporu; § 86. jedn. ř. sd.) mimo soud rozhodující, zvláště před soudcem k dožádání aneb při výsledku osob od stran rozdílných třeba jen z příkazu činným (§ 175.).

4. Při ústním projednávání v řízení exekučním (§ 59. exek. ř.); avšak veřejný jest rok dražební (§ 177., 272. exek. ř.) a k vykonání vyjevovací přísahy (§ 48. II. ex. ř.) položený.

Veřejnost přeličení tím způsobem provedena jest, že kterékoli osoby nikterakž nezúčastněné na výsledku sporu, nevyjímajíc odrostlé mladíky a osoby ženské, mají přístupu k řízení soudnímu; vyloučení jsou jedině ozbrojenci, pokud jim nekáže povinnost veřejné služby nosení zbraně (§ 171. II.).

Za porušení veřejnosti nelze pokládati, pakli soudce jednání řídicí dalšího přístupu do síně soudní nedopřává, ježto by jinak

byla přeplněna. Neboť koná tím jen svou povinnou péči o zachování pořádku při ústním přeličení (§ 197., 203.).

Veřejnost řízení soudního jest v obecném zájmu zařízená kontrola správného projednávání, pročež nemůže srovnalou vůlí stran býti vyloučena. K vyloučení veřejnosti, ať již ohledně celého projednávání anebo pouze určitého období, dojití může jedině usnesením se soudu, jež veřejně prohlášeno budiž a jež samostatnou stížností v odpor bráti nelze. Státí se to

a) musí z ohledů veřejných, totiž pro nebezpečí porušení mravopočestnosti anebo veřejného pořádku, anebo pro důvodnou obavu, že by veřejnosti zneužito bylo k vytrhování při přeličení, anebo že by se tím stížilo vyhledání podstaty případu, na př. zatajováním skutečného příběhu k dotázce soudce (§ 182.);

β) může nastati k žádosti jedné strany, třeba li vyložití a dokazovati příběhy rodinného života zvláště v řízení manželském. Jelikož zákon mluví o „Thatsachen des Familienlebens“ (§ 172.), nebude moci při jednání o žalobě z otcovství podle § 163. obč. z. po návrhu býti vyloučena veřejnost, nýbrž jedině z moci úřadu pakli by nebezpečí porušení mravopočestnosti podle povahy případu toho vyžadovalo (§ 172.).

O tom, zdali vyloučena býti má veřejnost, jednáno buď tajně (§ 173.) a usnesení veřejně prohlášené zapsáno v protokol jednací (§ 207. č. 1.). Ačkoli soudcové skutečně dosazení (patrně ve smyslu § 2. zák. organ. sd.), konceptní úředníci státního zastupitelství a ministerstva práv a advokáti v případě a) přístupu mají, přece v případě β) vzdáliti se musí (§ 174. II.).

Byla-li veřejnost vyloučena, podle vzoru opraveného Code de procedure, jenž v kantonu Ženevském zaveden byl, k žádosti každé strany tři důvěrníci mimo procesní zmocněnce přítomni býti mohou jednání. Veřejné sdílení toho, co při ličení tajném uvedeno bylo, jest zakázáno a podléhá tudíž trestu v § 309. trestního zák. vytěněmu. Bylo-li ličení za tajné prohlášeno, povždy přece rozsudek konečný, ale nezabrnjuje v to podstatu skutkovou (§ 414.), ústně prohlášen býti musí. O usneseních mezi přeličením prohlášených to neplatí (argum. des Urteiles § 172. III.).

Vyloučení veřejnosti, jež stalo se nešetříc podmínek zákona, jest důvodem zmatečnosti tohoto řízení, jehož vyšší soud také z úřední povinnosti sobě všimati musí (§§ 477. č. 7., 471. č. 7., 503. č. 1.). Přípuštění veřejnosti neodůvodněné zvláště při rozebírání příběhu

života rodinného, ačkoli tajnost navržena byla, není zmatkem (argum.: ausgeschlossen § 447. č. 7.). Vyloučení veřejného prohlášení rozsudku po tajném přeličení (§ 172. III.) spadá však pod předpis §u 477. č. 7., ježto se tam o veřejnosti předeepsané vůbec, tudíž i co do rozsudků mluví.

Podle povahy věci porady soudu a hlasování tamže konají se za vyloučení veřejnosti (§ 413.). Jednací řád sd. (§ 181.) dopouští, aby porady a usnášení se o rozhodnutích, která patrně nezavdají podnětu k rozborům obsáhlejším, dály se při veřejném přeličení třeba v síni jednací hlasem přítlumeným. Podle povahy věci prozkoumání odvolání z důvodů vytknutých v §§ 471., 473., vyřízení odvolání, při němž strany přeličení se vzdaly (§ 492. II.), jakož i revise a rekursu vůbec (§§ 509., 526.) a rozhodnutí o tom, opírá-li se žaloba o zmatečnost aneb o obnovu o důvod zákonem uznávaný (§ 538.) děje se v sezení soudu neveřejném. Poradám senátů obcovati mohou auskultanti a právní praktikanti, pokud toho třeba jest k právnímu jejich vzdělání (§ 181. jedn. ř. sd.).

Řízení veřejné vyžaduje měrou větší nežli řízení tajné, aby soudci příslušela silná moc k zachování náležitého řádu a kázně při projednávání sporu.

Soudce jednání řídicí, tudíž u sborových soudů předseda senátu, avšak také soudce z příkazu anebo k dožádání činný, pečuje o pořádek přeličení a činí příhodná opatření, zvláště nedopouštěje projevy souhlasu anebo nesouhlasu (§§ 197., 198. I., 203.). Aby příslušné povinnosti dostál, jest oprávněn:

1. napomínati osoby jednání rušící neslušným chováním;
2. toho, kdož přes to v nepřiměřeném chování takovém setrvává, vyloučiti z přítomnosti; pokud jde o stranu nebo zákonného její zástupce (§ 5.), smí je vyloučiti z dalšího účastenství v projednávání, pohroziv prvé zákonnými následky vzdálení, zvláště tím, že rozsudek pro zmeškání aneb pro nezúčastnění se v dalším řízení (§§ 396., 399., 400.) proti straně vyneseno bude. U sborových soudů k opatření tomuto třeba usnesení senátu (§ 201. II.).

3. Trestati lze toho, kdož se dopustil hrubší neslušnosti, obzvláště urážky členů soudu, stran i jiných osob v jednání účastenství majících (vedlejšího intervenienta, zástupce, svědka, znalce) trestem pořádkovým do 50 zl.

Kdo vzdoruje opatřením k zachování pořádku a pokoje při přeličení učiněným, dokonce v azbou do tří dnů trestán býti může

5. Je-li to procesní zmocněnec, jenž projednávání ruší aneb jak výše naznačeno, se zachoval, trestán buď d ů t k o u anebo p o k u t o u, která obnosem do 100 zl. vyměřena býti může. Lhostejno jest, zdali zmocněncem byl advokát, notář, úředník finanční prokuratury aneb soudu (§ 65. č. 4) aneb prostý mandatář; taktéž nerozhoduje, zdali byl opatřen zmocněním procesním aneb jen k jednotlivým určitým úkonům (§ 33.). Případně stíhání stran i zástupců cestou trestní nebo podle případu cestou disciplinární tím se nevyklučuje; zvláště při okolnostech přitěžujících postoupiti sluší záležitost od soudu přímo disciplinární radě advokátů (§ 200. III.). Setrvá-li procesní zmocněnec v neslušném chování aneb vzdoruje-li opatřením soudním (ať předsedy senátu ať celého senátu), může jemu odňato býti slovo a on vyloučen z dalšího zastupování ve sporu, o který jde. Odnětí slova z trestu, jakožto trvalé, dobře lišiti sluší od odnětí slova pomíjjejícího, jež jakožto opatření při řízení sporu předsedou senátu (pokud se týče samosoudcem) nastává. Prostředky k nápravě směřující proti bezdůvodnému odnětí slova v obou případech jsou u sborových soudů různé (§§ 180. II., 186.). Útraty zmařeného roku a odložení z tohoto důvodu nutného zapravíť zástupce z jednání vyloučený. Ve sporech advokátských třeba bude zřízení nového zástupce, k čemuž strana vybídnutá buď; avšak i ve sporech jiných, není-li strana způsobilá k jasnému prohlášení se (§§ 200., 27., 185.).

Opatření pod číslem 3., 4. a 5. vytknutá u sborových soudů nastati mohou jenom z usnesení senátu (§ 199.).

Usnesení trestu se týkající jsou ihned vykonatelná, ačkoliv rekurs zachován jest; výminkou z pravidla (§ 524.), při opatřeních trestních v řízení civilním platného, tuto účinek odkládací nejeví (§ 201., 514.). Proti osobám právomoci trestní vojenských soudů podrobeným nelze civilnímu soudu vysloviti pokutu pořádkovou v penězích aneb vazbou (§ 199.), nýbrž zůstaviti potrestání takových osob v dotčeném směru nejbližšímu vojenskému úřadu, jemuž soud případ oznámí (§ 202.). Rozhodují tu ohledy tytéž jako v případech §§ 333., 367. Postupovati sluší při tom podle § 143. jedn. ř. sd.

Tresty pořádkové naskytují se mimo případy výše dotčené ještě, pakli v podání vzneseném od strany aneb advokáta na soud urážlivé dotýkání odpůrce, zástupce, zmocněnce, svědka, aneb znalce bylo obsaženo, anebo pakli hrubým zaviněním advokáta zúmyslně protahována byla rozepře opožděným přiváděním fakt i průvodů soudem z té příčiny z jednání vyloučených, konečně pakli řádně

obeslaný svědek anebo znalec se nedostavil (§§ 86., 179., 333., 354.). V prvdotčeném případě stíhání trestní podle povahy případu vedle trestu pořádkového nastati může (§ 86.).

Tresty a pokuty vesměs vykonány buďte z povinnosti úřadu. Peněžité pokuty připadají fondu chudinskému bydliště osoby jimi postižené. Nemá-li potrestaný v této polovici říše bydliště anebo není-li známo, připadají témuž fondu stanoviska soudu. Nelze-li pokutu dobytí, přeměněna buď soudem na vazbu nejdéle 10denní (§ 220.). Usnesení o pokutách peněžitých jest titulem exekucním (§ 1. č. 9. exek. ř.); vymáhány buďte podle předpisů dosud platných (čl. XIII. č. 4. exek. ř.) z jmění movitého kanceláři soudní, z nemovitého finanční prokuraturou (§§ 104. č. 2., 111. jedn. ř. sd.).

§ 56. B. Činnost stran.

Strany předložiti mají soudu látku celého sporu, totiž fakta co do útoku a obrany rozhodná, průvody k doličení fakt sporných příhodné a návrhy co do věci hlavní k odsouzení aneb opět k osvobození čelící, aby soud na bezpečném základě v mezích návrhů těch rozhodnouti mohl spor. Soud má povinnost zaříditi vše, aby předvádění všeliké látky procesní stranami dalo se způsobem co nejpríhodnějším a účelným, totiž aby projednávalo bylo co možná přehledně, důkladně a rychle. Činnost stran záleží tudíž při projednávání sporu v přednášení látky sporu, činnost soudu v řízení tohoto projednávání t. j. v rovnání a upravování látky procesní (formální řízení sporu) a v pronikání její (materiální řízení sporu). Po skončeném všestranném objasnění sporného případu vydává soud rozsudek.

Ačkoliv řízení před soudcem rozhodujícím na ústnosti spočívá (§ 176. sd. ř.) a strany ústním přeličením základ podávají rozhodnutí sporu soudem, nutně dopřátí sluší písmu značné platnosti, pokud jde o úkony stran mimo přeličení prováděné.

I. Činnost stran mimo přeličení.

Co do podstaty své činnost tato směřuje k zahájení a ke skončení sporu, pak k upravení průběhu řízení; k vznášení opravních prostředků; k vymáhání zajištění nároku sporného a vynucení právoplatně přisouzeného plnění vznášením návrhů, žádostí a sdělení na soud, které se vesměs o předpisy práva proces-

ního opírají vyjma žalobu a odpověď, které obsahují návrh v občanském právu spočívající.

Pokud jde o formu, při tom písmo se užívá; a sice:

1. Za účelem vytknutí úkolu řízení o věci hlavní podáními, jimiž spor se zahajuje (žaloba a odpověď právem přikázaná §§ 226., 243.), do vyšší instancí se převádí (odvolání a dovolání §§ 465., 505., o čemž odpůrce příslušnou odpovědí se prohlásiti může §§ 468., 507.), aneb opět obnovuje (§§ 533., 536. žaloba o obnovu). Podání uvedená (vyjma dovolání a dovolací odpověď, o nichž z pravidla jen v sezení neveřejném bez ústního přeličení se rozhoduje § 509.) mají mimo dotknutý účel ještě další totiž usnadniti ústní přeličení, jež o nich nastane, sloužíce odpůrci i soudu k předběžné informaci. Odpůrce má býti usnadněno hájení se a soudu, aby spor s plným účinkem řídit mohl; z ohledu k tomu zákon nazývá podání žalobu aneb odpověď obsahující (zvláště také při obnově sporu) a odvolání i odvolací odpověď podáními přípravnými (vorbereitende Schriftsätze). K nim druží se dodatečná podání vznesená na soud mezi nařízením a odbyváním přeličení, oznamující odpůrci látku sporu (návrhy, fakta, důkazy) pro ústní přeličení, která v žalobě i odpovědi obsažena nebyla; přípustna jsou, nedošlo-li k řízení přípravnému po vznesení původních obou přípravných podání (§ 258.). V řízení u okresních soudů nežádá se vzhledem k jednoduché povaze sporů jim přikázaných podle zákona jiného přípravného podání leč žaloby; avšak soudem při sporech, v nichž jde o značnější počet vzájemných nároků obou stran, přikázáno býti může, aby obě strany vznesly přípravná podání, jsou-li advokáty zastoupeny (§§ 440. III., 443.).

2. Písmo slouží k prohlášení strany, jímž spor se zakončuje, totiž ustoupení žalobce od žaloby (§ 237.), aneb ustoupení strany spor do vyšší instance posunuvší od odvolání aneb dovolání (§§ 484., 513.).

Podání pod č. 1. vytknutá významu mají co do návrhů, fakt i průvodů; pod č. 2. dotčená pouze ohledně návrhů.

3. Písma užívá se při žádostech na soud, jež týkají se připravení, průběhu řízení a doplnění výsledků jeho, jakož i při stížnostech a sice:

α) co do připravení řízení: žádosti v příčině doručení (§§ 115., 116.) a zjednání průvodního materiálu k přeličení (§§ 229., 243., 258.);

β) co do průběhu řízení: žádosti za prodloužení lhůt (§ 128.), odložení roku (§ 136.), prominutí promeškání (§ 149.), pokračování v řízení přerušeném (§§ 164., 167.), aneb při němž klid byl nastal (§ 169.);

γ) co do doplnění výsledků řízení: ohledně důkazu (§ 286.) a rozsudku (též podstaty skutkové v něm vylíčené) (§§ 420., 423.) aneb usnesení (§ 430.);

δ) co do stížnosti na rozkazy a usnesení soudce z příkazu činného u předsedy senátu (§ 255.) a z usnesení soudce vůbec (§ 520.).

4. Písma upotřebuje se při sděleních odpůrci aneb osobám mimo spor stojícím a při návrzích proti poslézeřečeným a sice:

α) co do sdělení odpůrci o požadování kauce žalobní (§ 58., 62.) aneb o odvolání aneb obmezení plné moci procesní (§§ 32., 36.); o předložení originálu listiny k soudu, aby odpůrce ji prohlédnouti mohl (82.);

β) co do sdělení osobám mimo spor stojícím při opovědi rozepře (§ 21.), při nominaci auktora (§ 22.) a co do návrhů proti osobám dosud mimo spor se nacházejícím: při volání právních nástupců aneb zákonných zástupců do sporu (§§ 155. III., 158. III.), při žádosti za edici listiny aneb věci přezvědné (§§ 308., 318.).

5. Po právoplatném rozsouzení nárok vykonatelný vymáhati lze žádostí písemnou (§ 53. ex. ř.), rovněž nárok peněžitý prisouzený buďto nálezem právní moci nenabyvším, aneb přes to ještě nevykonatelný zajišťovati (§§ 370., 402. ex. ř.), aneb konečně mezi opatřeními ochraňovati žádostí písemnou (§§ 389., 402. ex. ř.).

Pokud písma užití lze, způsob písemnosti dvojitý jest: podání a protokolární přednesení. Za pravidlo platí, že všeliká žádání mimo přeličení, dále sdělení, jež státi se mají odpůrci aneb komusi jinému, pak návrhy sporné strany vznésti sluší na soud podáním (§ 74.). Podání všeliká, též opravné prostředky obsahující, vznésti lze i telegramem (zák. o organ. soud. § 89. II.). Strana aneb zmocněnec bydlící v obvodu sborového soudu I. instancí, v jehož sídle spor se vede aneb jemuž procesní soud podřízen jest, zašle však do lhůty pro podání určené vedle telegramu toto podání ve formě předepsané; strany a zmocněnci jinde bydlící zašle do tří dnů po vypršení lhůty aneb, neběžela-li nížádná lhůta, do tří dnů po dojití telegramu podání, jež nedostávající se podstatnou náležitostí

jeho donáší aneb pokud jde o podpis podatele prohlašuje, že ten, kdož telegram odeslal, s obsahem jeho souhlasí, po případě podání donášející listiny aneb přepisy (§§ 97., 98. jedn. ř. sd.). Dny dopravy poštou ve lhůty tyto se počítají. K telegramu hleděti nelze, nedojdou-li podání dotčená v náležitý čas.

V četných případech dopouští pak zákon, aby žádání, sdělení a návrhy mimo přeličení vznášeny byly na soud protokolárně, totiž:

a) vůbec ať u okresních ať u sborových soudů I. instancí:

a) žádání pouze správy justiční se týkající jako žádost odmítající soudce (§§ 22., 26. J. N.), dovolávající se propůjčení výhod práva chudinského (§ 65. sd. ř.) a stížnost ze sprostění zástupce ex officio strany nemajetné (čl. XXXIII. sd. ř.);

β) žádání o pojištění důkazu (§ 384. sd. ř.), o povolení exekuce vůbec, zajištění nároku peněžitého aneb o nějaké prozatímní opatření (§§ 53., 402. exek. ř.).

b) U okresních soudů všechna žádání mimo přeličení, zvláště i žaloba (§ 434.) (také rozkazní § 551. a contr.), dále rekurs, není-li strana zastoupena advokátem, odvolání z rozsudku i prohlášení se odpůrce o tom, není-li v místě dvou advokátů (§ 520., 465., 468.), pak výpověď nájmu nebo pachtu (§§ 49. J. N., 562. sd. ř.) a žádání za převzetí aneb vrácení věci nájemní (§ 567.).

c) U sborových soudů žádost za prominutí promeškání lhůty anebo roku (§ 149.); návrh na přerušeni jednání pro nepřístupnost soudu (§ 162.); žádost za pomoc proti rozkazu soudcovu, na něhož vznesen byl úkol řízení přípravného, podaná na předsedu senátu (§ 255.); návrhy ku přípravě průvodního materiálu pro přeličení směřující, jestli podání přípravná již na soud vznesena byla a k přípravnému řízení nedošlo (§ 229., 243., 258. I.); návrhy na opravení a doplnění provedeného již důkazu (§ 286. II.).

Přes to, že zákon v tomto případě (§ 286. II.) a při stížnosti na počínání soudce v přípravném řízení u předsedy senátu (§ 255.) prohlašuje, že žádost ústně (mündlich) přednesiti lze, sluší přece vzhledem ke kategorickému znění § 74., jenž k výmince neodkazuje, trvati na tom, že protokol v obou případech o tom, co strana uvedla, sepsati sluší. Neboť ačkoliv stížnost na opatření předsedy senátu v druhém případě vůbec vyloučena jest (§ 255. III.), přece o tom, co strana na soudce z příkazu činného u předsedy senátu uvedla, onen slyšen býti musí (§ 255. I. „hat“) a podle okolností o tom jinaká šetření zavěsti lze, což předpokládá písemné zjištění

udání strany. V případě prvdotčeném (§ 286. II.) pak jest stížnost zachována (§ 291. I.), proč z toho důvodu žádost strany písemně konstatována býti musí. Jednací řád. sd. (§ 146.) prikazuje sepsání protokolu v obou případech tehdy, jestli se stížnosti nevyhoví.

Pokud pak o osoby třetí jde, jež v řízení před sborovým soudem I. instancí účastenství mají, přihlášení se vedlejšího intervenienta nechť stane se podáním (§ 18.); avšak žádání a stížnosti svědků (§§ 323. I., 348.), rovněž i znaleců (§ 367.) protokolárně předneseny býti mohou. Vzhledem k tomuto usnadnění řečeným osobám propůjčeného též návrhy strany co do odmítnutí určitého znalce (§ 355.) a žádost strany, aby soud rozhodl o platech, které úředník k tomu povolany (§ 145. jedn. ř. sd.) svědkům a znalecům přířkl (§§ 347., 365.), protokolárně vzněsti lze.

U sborových soudů sepsán buď protokol ve všech výše dotčených případech tím soudcovským úředníkem, jež předseda soudu aneb představený senátu k tomu ustanoví. (§ 79. II.) Jednací řád sd. (§ 90.) dopouští povšechně, aby vedle soudcovských také úředníkům kancelářským sepsování protokolárních žádání svěřováno bylo beze všeho rozdílu a uvádí mezi záležitostmi, které soudní kancelář u okresních soudů obstarávati může (§ 319.), sepsování žalob o obnos aneb hodnotu do 500 zl., žalob paternitních a z námezdnic poměrů podle § 49. č. 1., 2. a 6. J. N. (leč by šlo o žalobu strany chudé na jiný soud náležející § 64. č. 4. sd.) a prohlášení o ustoupení od kterékoli žaloby (§ 237. sd. ř.).

Každé podání a podobně též protokol (§ 79. I.) je zastupující obsahujž jisté náležitosti formální a materiální; a sice

I. formální, totiž:

a) přesné označení soudu, stran, zástupců a předmětu rozepře, ohledně stran též povolání i bydliště a roli procesní (žalobce, žalovaný, po případě vedlejší intervenient). Soud označen buď doložením čísla oddělení soudu (senátu) (§§ 30., 27. jedn. ř. sd.). Třeba toho všeho k uspořádání spisů soudních určitého sporu se týkajících (§ 218.), k správnému označení stran i zástupců jejich ve vyřízení soudních (§§ 417. č. 2., 429.), k případnému posouzení přípustnosti obnovy sporu (§ 530. č. 3.) k posouzení předmětné příslušnosti soudu (§§ 49., 50. J. N.) a zastoupení stran zákonnými zástupci (§ 4.). Udání povolání a obydlí významu má vzhledem k doručování (§§ 101., 106.) a slouží k zamezení omylu co do totožnosti osoby;

b) označení, zdali nějaké doklady připojeny byly původem anebo přepisem a kolik jich jest. Vytknutí počtu příloh důležito jest pro manipulaci při soudě a pokud jde o počet přepisů podání, významu to má při dodávání zmocněnci pro doručení společníkům v rozepři zřízenému (§ 94. II.); ve sporu advokátském připojen buď mocný list k prvnímu přípravnému podání a vykázan při prvním procesním úkonu protokolárním (§§ 30. I. 37.);

c) podpis strany anebo zástupce, zvláště v procesech advokátských podpis advokátův (§§ 75., 79., 207., 216.). Pravost podpisu na podání soud z moci úřední nezkontroluje; nedostatky podpisů, na př. vynecháním nějakých písmen neb nedoložením křestního jména soud volně uváží (§ 272. anal.). Podpisem podání přejímá advokát zodpovědnost za obsah jeho (§ 86. II.), zvláště také pokud jde o porušení účty k soudu anebo urážlivé dotýkání se odpůrce atd.

II. Náležitosti materiální

1. podání aneb protokolu vůbec jsou tyto:

a) Stručné, avšak souhrnné a přehledné vyličení rozhodných okolností skutkových; zároveň

b) označení prostředků sloužících k důkazu anebo osvědčení těchto. Prostředky průvodní aneb osvědčovací označeny buďte zevrubně, zvláště tedy pojmenováním svědků, vyznačením listiny, nikoli jen podle druhu (im einzelnen § 76.). K osvědčování hodí se jen prostředky průvodní, jimiž ihned žádoucího výkazu podati lze; vyloučen jest přisežný výsledek stran (§ 274.).

c) návrhy, k jejichž odůvodnění uvedena fakta slouží (§§ 76., 207., 208., 209., 216.).

Zbytečná rozvlácnost, jakož i vypisování věci nerozhodných, jichž se dopustil zmocněnec při sepisování podání hrubým zavinením, ukládá jemu povinnost náhrady příslušných nákladů vůči straně jej zmocnivší (§ 49. II.).

2. Přípravná podání zvláště obsahují:

1. Přehledné, souhrnné a stručné vyličení skutkových okolností a průvodů, jichž strana k útoku čili odůvodnění svých návrhů anebo k obraně čili porážení odpůrcových návrhů použití míní (§§ 226., 243., [258.] 467., 468. II.). Týž předpis platí též o dovolání (revisi) a dovolací odpovědi (§§ 506., 507.), ačkoli přípravnými podáními nejsou, nýbrž jen úkol dalšího řízení stanovícími (srov. § 465. I. Überreichung eines vorbereitenden Schriftsatzes, § 468. II. in f. a contr. § 505., „eines Schriftsatzes,“ § 507. II.).

2. Prohlášení o tvrzeních odpůrcových v předešlém přípravném podání učiněných, zda pravdivá, správná a úplná jsou, jakož i o průvodech naznačených, zdali je připustiti lze.

3. Návrhy, které strana při jednání činiti hodlá. Změna návrhů (také rozšířením) možná jest při žalobě též po doručení její (§ 235.) se svolením žalovaného, třeba projeveným mlčky (neodporováním), aneb se svolením soudu (§§ 239. III.). Změna žaloby v řízení o opravních prostředcích vyloučena jest (§§ 483. II., 513.). Při odpovědi změna zvláště omezena není. V řízení odvolacím a dovolacím návrhy ani rozšířeny ani změněny býti nesmí bez svolení odpůrce; arcí svolení uděliti lze i mlčky nekladením odporu (§§ 483., 513.). Vývody právní a jinaké rozборы a úvahy o faktech, podobají-li se pravdě, a průvodech, zasluhují-li víry, nebudte pojaty v podání přípravná. Avšak v odvolání, ve kterém odřeknuto se bylo ústního přeličení odvolacího, právní dedukce umístěti lze. Totéž platí pak o revisi a o rekursu vůbec, jež ovšem přípravnými podáními nejsou (§§ 492., 506., 520.).

Jelikož průkaz listinný jakožto napřed připravený rychle a bezpečně důkaz podává, ohledně listin (ať mají průvodnost zákonem určenou, §§ 292—295. aneb volnému uvážení soudu zůstavěnou, § 272.) při podáních nařízeno jest (§§ 77., 229., 243., 258. sd. ř.):

a) k podání, o němž ústní projednávání nenastane, buďte originály připojeny anebo k rozkazu soudu později doloženy. Prvnější místo má při t. zv. rozkazních žalobách, zvláště také ze směnek (§§ 548., 557. sd. ř.); při žádostech za exekuci (§ 54. exek. ř.), za zajištění pohledávky peněžité přisouzené (§§ 370., 402. exek. ř.) aneb za prozatímní opatření (§§ 389., 402. exek. ř.).

b) Ohledně podání, jež jest základem ústního řízení:

a) z pravidla připojení prostého přepisu potřeba. Předložení originálu před líčením (§ 82.) aneb při líčení odpůrcem požadováno býti může (§ 299.);

β) avšak stačí připojení výpisu t. j. přepsání toho kterého sporu se týkajícího místa (odstavce) s označením úvodu, závěrku, data a podpisů, pakli jenom určité místo rozhodným jest. Příložením výpisu dává se arcí na jevo, že jediné vypsání odstavce rozhodnými jsou. Dojde-li k předložení originálu odpůrci po žádosti jeho při přeličení, tedy přístupným učiní se jemu jen to, co výpisem bylo prvé sděleno (§ 298. II.);

γ) dokonce stačí určité vytčeni listiny nepřipojené, družili se k tomu nabídka, že bude nahlédnutí dopřáno odpůrci aneb listina soudu předložena, při listinách značného objemu (na př. knize vedené o obchodě, o živnosti aneb hospodářství § 295.) anebo odpůrci známých, zvláště jim samým zřízených aneb prvé někdy jemu přepisem dodaných (§ 218.).

K listinám cizím jazykem sepsaným netřeba připojovati překlady na jazyk zemský soudním tlumočnickem zřízené (§ 287. nesp. řiz.); soudce jednání řídící z moci úřadu může zřízení překladu tlumočnickem přikázati (§§ 183. č. 4., 195.).

δ) Nemá-li strana té které listiny v rukou svých, návrhni, jak listina opatřena býti má (na př. aby zjednána byla od notáře aneb veřejného úřadu §§ 183. č. 3., 195.); návrh k tomu účelci činiti lze i mezi přelícením (§ 301.).

Odpůrce, proti němuž listina kterási se přivádí ať v podání aneb při protokolárním přednesení (§ 79. I.), může žádati za prohlédnutí originálu:

α) zůstavaného u soudu povždy (§ 81. II.), jakož i za soudní přepis jeho aneb výpis z něho (§ 218.);

β) žádati za prohlédnutí originálu ponechaného v rukou strany, která se jeho dovolala, s tím účinkem, že k žádosti jeho originál do tří dnů složen býti musí u soudu, načež do dalších tří dnů po sdělení majitele listiny o tom anebo dokonce ve lhůtě soudcem spor řídícím zkrácené originál prohlédnouti a sobě jej přepsati může. Zkrácení lhůty k návrhu proukazatele listiny nastane, má-li ji nutně zapotřebí, a nelze je stížností v odpor bráti (§ 82.). Vyzvání k předložení listiny činí se u sborového soudu bez usnesení senátu (§ 37. č. 4. zák. organ. sd.). Nepředložení může způsobiti odročení ústního přelícení k žádosti odpůrce na útraty majitele listiny (§§ 134., 142.) a ztrátu co do nákladů sporu (§ 44.) vítězi příslušejících.

γ) O předložení knih obchodních rozhodují i budoucně předpisy obchodního práva (čl. VII. č. 4. sd. ř.).

δ) Advokáti mohou sobě navzájem originalie listin svých klientů na potvrzení přímo propůjčiti k prohlédnutí na dobu smlouvenou, podpůrně na tři dny.

Po vypršení lhůty uloženo buď po návrhu žadatelově a po slyšení odpůrce (ústním aneb písemným) navrácení listiny usnesením, z něhož stížnost vyloučena, ihned vykonatelným, jež vydati má soudce spor řídící (§ 83. sd. ř., § 37. č. 4. zák. organ. sd.). Exekuce

provede se odnětím listiny vykonávacím orgánem podle § 346. exek. ř.

Podání obsahující návrhy anebo sdělení odpůrci svědčící anebo další řízení připravující vznesena buďte počtem stejnopisů i prepisů (výpisů) dokladů potřebným k podělení každého odpůrce; nad to jeden stejnopis zachován buď pro akta soudní. Jiným účastníkům dodána buď t. zv. rubrika t. j. sdělení přesně (§ 75.) označující soud, strany a předmět sporu (§§ 80., 81., 218.), zvláště také podateli samému (§ 131., 11.) a vedlejšímu intervenientovi (§ 19.). Výminka z pravidla co do počtu stejnopisů nastane, má-li několik účastníků (společníků v rozepři, hlavní strana a vedlejší intervenient) společného zástupce; neboť doručení všem stane se platně dodáním jediného stejnopisu i opisu (výpisu) dokladu. Podobně se stane, má-li též účastník více zástupců; platně doručí se jednomu z nich tímž způsobem. Pakli však několik účastníků zřídilo pouze téhož zmocněnce ku přijímání soudních doručení, dodáno budiž jemu tolik stejnopisů, kolik jest účastníků, za něž přijímá; avšak stačí jediný přepis (výpis) každé přílohy pro všechny (§ 90. a 94. II.). Obeslání a sdělení na základě protokolárního žádání soudem vydána buďte tím způsobem, že všem, kterýmž podle výše řečeného přepis podání doručen býti má, současně s vyřízením protokolu dodá se přepis jeho; straně však, která k tomu podnětu zavdala jen obsilka aneb rubrika, pakli ji podle zákona nelze obeslati ústně, což v protokolu vyznačeno buď (§ 90. jedn. ř. sd.).

Aby urychleno bylo vyřízení podání pilných (žalob směnečných, výpovědí nájmu a pachtu, žádostí za vrácení aneb převzetí věci nájmu a žádostí upomínek), může zároveň s nimi vyřízení připravené žadatelem soudu předloženo býti, aby soud jeho použil po příslušném doplnění; avšak výlohy žadateli z toho vzcházející mezi náklady sporu účtovat nelze, jelikož jsou patrně nákladem nad potřebu zvětšeným (§ 195. jedn. ř. sd.).

Jestliže podání nějakému vadí takový nedostatek formální, jenž by mohl překážeti pravidelnému úřednímu vyřizování a dalšímu nakládání jím (Behandlung), zvláště nedostává-li se formálností výše dotčených aneb bylo-li opomenuto toho, co do listin připamatováno anebo schází-li dostatečný počet stejnopisů anebo rubrik, nařídí soud, čeho třeba k odstranění závady, z moci úřadu (§ 84.) a sice buď obesláním strany anebo vrácením podání k opravení s příslušným návodem (§ 85.). Srov. § 89. jed. ř. sd. a viz str. 210.

V řízení rozkazním a směnečném není nedostávající se počet řádně doložených stejnopisů příčinou vrácení žaloby k opravě (§§ 551., 559.).

Slušelo-li podání do určité lhůty na soud vznésti jako odpověď, obrany proti platebním a zjišťovacím rozkazům aneb proti příkazům v řízení nájemním, odvolání, dovolání, rekurs aneb žalobu o zmatečnost aneb o obnovu, konečně žalobu z rušení držby (§§ 243., 550., 557., 558., 562., 464., 505., 521., 534., 454.), budiž podateli, když se mu k opravení vrací, nová, neprodlužitelná lhůta vyměřena, do níž opravené podání s účinkem prvotního vznesení na soud donéstí má (§ 85.). Rozkazy dotčené vydává u sborového soudu předseda senátu (§ 84. III.).

Z usnesení na základě předpisů těchto vydaných, jakož i z prvotního rozkazu samostatná stížnost vyloučena jest, leč by v nich spatřovali slušelo odepření slyšení, pro něž querela denegatae iustitiae vznesena býti může na dohledací orgány soudní (§§ 84. a 85. sd. ř., § 78. zák. org. sd.). Odpůrce vytykáti nemůže více nešetření předepsané formy procesního úkonu podáním aneb protokolem provedeného, jakmile byl se pustil v jednání další, aniž by to byl prvé vytkl, ať jemu známo bylo (§ 196.).

Strana i advokát podání spolupodepsavši pokutováni buďte pokutou peněžitou jakožto trestem pořádkovým, kterýž se z úřední povinnosti vymáhá, jestliže se dopustili obsahem podání buď porušení povinné úcty k soudu urážlivými nájezdy anebo jestliže tím způsobem urážku odpůrci, zmocněnci nebo zástupci jeho anebo některému svědkovi anebo znalci. Stíhání vedle toho trestním řízením zůstane zachováno (§§ 86., 220.). Toto právo soudu předpisy o řízení disciplinárním proti advokátům nikterakž není dotknuto (§ 33. adv. ř., § 21. discipl. ř. advok.). Přepis protokolu o návrhu, sdělení aneb žádání nějakém sepsaného dodán buď s vyřízením, pokud toho třeba k informací odpůrce (§§ 438., 468.), aneb třetí osoby, již se týče (§§ 18., 21., 22., 25.), aneb obsahuje-li podstatná, z usnesení nezřejmá udání sloužící k posouzení toho, zdali usnesení vydáno bylo podle zákona (§ 428. II.).

Předpisy o doručování stejnopisů a rubrik podání a přepisů protokolu platí též v řízení exekčním s tou odchylkou, že odpůrci přepis podání dodati netřeba (§ 53. exek. ř.).

Co se jazyka týče, kterýmž podání a protokolární přednesení na soud vznášeti lze, již § 13. josefinského soudního řádu, podle

příměly státní rady v zákon pojatý, dopřával plně rovnoprávnosti jazykům v zemi obvyklým a předpisu toho novým sd. ř. dotknuto se nebylo, jelikož o jazyku při soudních věcech předpisů nemá (čl. I. odst. 2., sd. ř.), což také zpráva perman. kom. sněm. posl. o uvoz. z. sd. ř. výslovně uznává (č. 1132 příloh stenogr. protokol. sněm. posl. str. 2.). Právo toto nejnověji nařízením ministerstev vnitra, práv, financí, obchodu a orby pro království české ze dne 5. dubna 1897 (zák. zemský pro král. české č. VI.) a pro Moravu ze dne 25. dubna t. r. (§§ 1., 2.) uznáno bylo s tím připamatováním, že arcif také překlady listin zřízených jazykem v zemi obvyklým požadovati nelze, a že soud povinen jest dáti vyřízení podání aneb protokolárního přednesení tímže jazykem zemským, jakýmž vzneseno bylo na soud.

§ 57. II. Činnost stran při ústním přelíčení.

(Přednesení stran a právo výtky.)

Podstatu činnosti této činí kladení návrhů dovolávajících se uznání aneb zamítnutí nároku, jenž o právo občanské se opírá (výminkou podle §§ 529., 530. sd. ř. o právo procesní), přivádění fakt, z nichž nárok aneb obrana proti němu vyplývá, prohlásování se odpůrce o faktech těch rozhodných, přivádění důkazů příhodných k doličení a porážení důkazů přiváděných, dovozování právnícké a vyvracení jeho. Návrh na uznání nároku z práva občanského vyplývajícího obsahuje též žaloba o vykonání vyjevovací přísahy (úvod čl. XLII. sd. ř.) jakožto splnění závazku pojícího se k správě cizího aneb společného jmění. Rozeznává se podstatně od závazku k vykonání přísahy podobné v řízení exekčním (§ 47. exek. ř.) a úpadkovém (§§ 96., 97., 99. konk. ř.) jakožto povinnosti k udání vlastního jmění. Posléz dotčený závazek zakládá se na právu formálním, jsa analogon povinnosti ediční odpůrcovy; za trvání sporu žalobce edicí získá prostředků k vítězství ve sporu, po právoplatném skončení sporu získá vítěz přísahou podle § 47. exek. ř. prostředky k dobytí nároku prisouzeného.

Forma, jakouž se podstata sporu soudu předkládá, jest ústní přelíčení před soudem rozhodujícím, ačkoli dokazování dítí se může též před soudcem z příkazu aneb k dožádání činným (§ 276.), u soudů okresních arcif jen před posléze dotčeným (§ 36. J.N.), a přípravné řízení (§ 245. sd. ř.) u soudů sborových koná se před soudcem z příkazu (§§ 247. II., 440. III.) nastupujícím.

a) Přednesení stran.

Stranám přísluší při ústním přelíčení po vyvolání věci (§§ 133. I., 486. I.) svoje přednesení (Vorträge) činiti a sice jim samým aneb zmocněncům, při sporech advokátských však pomocí advokátů věc projednávajících (§ 26.). Předneseními předkládá se soudu látka sporu přípravnými podáními již označená; a sice:

1. Přednésti sluší návrhy u věci samé t. j. klásti žádání žalobní a naopak zase žádání za odmítnutí žaloby (§§ 226., 243., 78. č. 1. sd. ř.). Návrhy tyto činí hranice soudeovy rozhodovací činnosti (§ 405. sd. ř.). Jestli strana od návrhů prvotně podáním přípravným učiněných se odchýliti nemíní, stačí odvolání se k těmto a není třeba podrobného opětování aneb dokonce doslovného přečítání jich, (jako v říz. něm. říše § 269. při sporech advokátských), jež by arcí zákazem § 177. I. (Aufsätze) vyloučeno nebylo. Neboť přípravná podání jsou písemnosti odpůrci a soudu známé (§ 177. II., 80.). Jediné při přelíčení odvolacím přečítá zapisovatel návrhy odvolací (§ 486. III.).

2. Tvrdití sluší podle pravdy (§ 178.) skutkové okolnosti, jimiž míní strana návrh svůj odůvodniti a návrh odpůrcův poraziti. Návrh má základ dvojitý, jednak v právu hmotném, jednak ve formálním. Treba tedy odůvodniti návrh v onom směru vyložením všech okolností podle hmotného práva nárok zakládajících a ve směru posléz dotčeném objasněním všech okolností týkajících se podmínek přípustnosti jednání, totiž že strana sama jsouc procesně působitou projednávati může před tím kterým soudem (příslušnost) v tomto sporu (aniž by vadila litispendence aneb res iudicata). K poražení návrhu odpůrcova sloužití bude vyloženi okolností překážejících vzniku aneb doličujících zánik nároku v hmotném právu se zakládajícího aneb okolností vylučujících podmínku přípustnosti jednání o něm. Každá strana má všechny okolnosti k opoře vlastního návrhu a k poražení odpůrcova návrhu potřebné úplně a přesně podle pravdy vytknouti (§ 178.). Opozďování se s tím nebezpečno jest co do výsledku sporu (§ 179.) i co do přísouzení nákladů sporu (§ 44.).

3. Alespoň nabídnouti (§ 178.) a po případě též provésti sluší důkazy, různě podle toho, zdali zvláštních úkonů k provedení důkazu třeba (ohledání věci mimo soudní budovu, výslech svědků, slyšení znaleců, přísězný výslech stran) aneb zdali přímo výsledek důkazní podán býti může (předložením originálu listiny neb věci přezvědné,

předmětu ohledání). Přečítání listin i jinakých písemností třeba jest, pak-li nejsou známy soudu aneb odpůrci, aneb pakli na doslovném znění záleží (§ 177. II.). Obmeškání se ohledně důkazů tytéž újmy provázejí, jako opozdění uvádění fakt (§§ 179., 181., 275., 44.). Když důkazy již byly provedeny, strana výsledky důkazu vyloží (§ 178.), třeba při roku za tím účelem zvláště položeném, dalo-li se dokazování mimo soud rozhodující (§§ 278. II., 287.). Vyloženi výsledků týkati se bude toho, zdali důkaz se zdařil či nezdařil, úplně aneb snad jen z části.

Proti důkazům strany nabízeným o tvrzení odpůrcem popřeném může odpůrce svůj důkaz o opaku (odvod) nabízet (§ 78. č. 2., slova „Beweis zur Widerlegung“, § 270. „Beweis des Gegenteiles“). Svědky a znalce mohou strany přivést k líčení (§ 288.). U okresních soudů buďtež strany vyzvány rozkazem soudním stání nařizujícím, aby předměty ohledání, listiny originálem dosud nepředložené a zajisté též věci přezvědné donesly (§§ 437., 438., 318.).

4. Podati lze právnícké vývody (dedukce), kteréž ve přípravných podáních, v žalobě totiž a odpovědi, umístiti zakázáno jest (§ 78. II.).

Odpůrce prohlásiti se má:

1. O okolnostech prvé stranou je uváděvší (affirmantem) tvrzených podle pravdy, úplně a pokud možná jasně, třeba k dotázce naň od strany faktum tvrdivší učiněné (§ 184.). Prohlášení může záležitosti buď v doznání buď v popírání. Doznání výslovné povšechné stačí; význam dodatků a obmezení k němu připojených aneb odvolání jeho průběhem dalšího jednání soud volně ocení (§ 266.), přihlédaje ke všem okolnostem.

V onom případě čili při tak zv. kvalifikovaném doznání bude nutno lišiti, zdali prohlášení odpůrcovo jest doznáním, k němuž se druží doložená námitka (na př. tvrzení, že žalobní právní jednání stalo se pod výminkou rozvazovací) aneb zdali jest pouhým zakukleným záporem (na př. tvrzení, že právní jednání žalobní obmezeno bylo výminkou odkládací). (Viz: *Unger System des österr. Privatrechtes* II. str. 572., 575.). Obmezování doznání tím způsobem, že se jim vylučují podstatné kusy odpůrcem tvrzeného jednání (na př. podmět, předmět) jest záporem, v roucho doznání se halícím.

Popírání může býti zevrubné t. j. každé jednotlivé okolnosti se týkající aneb povšechné t. j. k celému ději se vztahující. Budoucně nebude potřebí zevrubného popírání jedno-

tlivých rozhodných okolností (jako podle josefinského soudního řádu § 5.), nýbrž soud pečlivě uváživ celý obsah odpůrcova přednesení posoudí, zdali to které tvrzení pokládáno býti má za doznané anebo za popřené (§ 267.). Uvážení soudu rozhodne o dosahu doznávacím aneb popíracím projevu odpůrcova, když se týž byl prohlásil, že neví ničeho o příběhu druhou stranou tvrzeném aneb že se naň více nepamatuje (§ 267. II.). Podle předpisů těchto odpůrce má povinnost k prohlášení se o tvrzeních proti němu čelících a nikoli jen právo k popírání jich. Soud posoudí dosah prohlášení teprve po skončeném přelíčení, leč pokud prvé o připuštění důkazu se usnáší (§ 267. slova: „des gesammten Inhaltes des Vorbringens“; §§ 275, 276. sd. ř.). S popíráním spojeny býti mohou vývody o tom, že tvrzení popřené k pravdě ani se nepodobá a tudíž víry nezasluhuje (§ 78. II.), pokud nebude dokázáno. Ve věcech nepatrných výslovné popření děje žalobního zaznamenáno buď v protokol jednací podle žádosti aneb ze soudcova nařízení, jestli líčení odročeno bylo (§ 451.). Doznání a jinaká prohlášení o faktických okolnostech, která procesní zmocněnec učinil, strana spoludostavivší se k jednání ihned odvolati anebo opravití může (§ 34.). Účinků podle práva občanského pojících se k prohlášení stran nedotýká se sd. ř., zvláště předpisů §§ 376., 377. obč. z. (viz str. 221. výkladů těchto).

Doznání týkati se může jen skutkových okolností, v nichž zakládají se práva a povinnosti stran (návrhy podle práva hmotného), jimiž strany volně nakládati mohou; nikoli však nějaké podmínky přípustnosti sporu o nich, jež dispozicí stran podrobeny nejsou a jež soud z úřední povinnosti na jisto postavití musí (§§ 6., 240., III., 401.), jelikož zájem veřejný při tom v popředí vystupuje.

2. prohlášení nechť se stane dále s plnou určitostí a podle pravdy o průvodech druhou stranou nabízených (§§ 178., 78. II.) buď vytýkáním nepřípustnosti jich, poněvadž okolnost skutková, která průvodem má býti doličena, jest nerozhodna (§ 275. I.), aneb poněvadž důkaz jen k protahování sporu nabízen byl (§ 275. II.), aneb vytýkáním nedostatku průvodu nabízeného, jenž průvodnost jeho maří aneb zeslabuje (námitka průvodní §§ 78. II., 263., 250. č. 3., 251.), jako zvláště nehodnověrnost svědka (§ 78. II.), nepravost listiny (§ 312.), vyloučení strany z přísežného slyšení jako svědek (§§ 372., 208. č. 1.), vadnost znalečů (§ 355.). Výtku nepřípustnosti průvodu oceňí soud, když vydává usnesení průvodní (§ 277.). Omyl

v tomto směru, jehož se dopustil nepřipuštěním důkazu napravi odvolací soud dodatečným připuštěním v řízení odvolacím aneb nařízením doplnění řízení v I. instanci (§§ 488., 496.). Výtky co do nedostatků průvodu uvažuje soud při konečném rozsuzování sporu, rozebíraje zevrubně v důvodech rozhodovacích konečného nálezu význam jejich co do přesvědčení soudu o okolnostech popřených (§§ 272. III., 417. č. 5.). Omyl v tomto ohledu napravi odvolací soud buď upotřebením průvodu v I. instanci nepoužitého jakožto bezcenného aneb přihlazením k výsledkům opěťovaného důkazu jakožto mocnějším, nežli kterak v první instanci oceněny byly (§§ 272., 463.).

Po provedeném důkazu přísluší odpůrci dokazovateli, aby ze svého stanoviska vyložil a objasnil výsledek důkazu již provedeného, tedy zda-li se nezdařil z části aneb naprosto (§§ 178., 278., 287.).

3. O výkladech právnických proněsti se může protidedukcemi (§ 78. II.).

Vzájemným rozbíráním celé látky sporu objasní se takto sporný případ, při čemž kdykoli později přivéstí lze nové okolnosti a průvody k dotvrzení aneb porážení návrhů stran, pokud arciť ten který předmět jednání (nárok aneb jen samostatný článek sporu aneb jen ten který prostředek útoku aneb obrany, §§ 188., 189.) se rozebírá a pokud soud nevyloučí opožděné přivádění fakt aneb průvodů, namířené patrně jen k prátahům (§ 179.). Pokud poslézdotčený ohled nevádí, uvéstí lze kdykoli nové faktické okolnosti a průvody k předmětu tohoto projednávání se vztahující (§ 179.), zvláště také ještě při roku položeném k uvažování výsledku nějakého důkazu, kterýž mimo přelíčení proveden byl (§ 278. II.).

Celé projednávání až do prohlášení soudce je řídicího, že přelíčení skončeno jest, pokládati sluší za jediný celek (§ 193.). Rozdílů nečiní, zdali přelíčení při jediném aneb při několika rocích se provede (§ 181.) zvláště také když jedna strana k pozdějšímu nějakému roku se nedostaví (§ 399.); avšak nejen projednání věci stranami nýbrž i řízení důkazní tvoří podstatnou součást jednotného přelíčení před soudem rozhodujícím (§ 259., 281. I.).

b) Právo výtky stranám příslušející.

Oprávnění co do řízení sporu zákonem vytčená přidělují velikou moc předsedovi senátu a senátu samému; vším právem přísluší tudíž také činitelům témže péči míti nejen o šetření všech podmínek

řízení platného, nýbrž také o to, aby projednávání samo platně se dalo (§§ 477., 471.). Avšak s hlediska, že spor sloužití má zájmu strany, přísluší jim právo výtky (Rüge) čili právo vytknouti soudu spor projednávajícímu, že porušen byl předpis upravující řízení, obzvláště předpis, jenž týká se formy úkonu procesního. Předpis upravující řízení jest protivou předpisu upravujícího podstatu útoků a obran stran, jakož i upravujícího po skončeném řízení podstatu rozhodování sporu, tedy předpis práva formálního. Úkonem procesním jest všeliké činění za účelem projednání sporu ať stran ať soudce, zvláště všechny úkony soudu při řízení sporu aneb dokazování se naskytující. Porušením předpisu jest nejen naprosté nešetření jeho, nýbrž i nesprávné upotřebení jeho. Jelikož v řízení ústním rozvíjejícímu se sporu, čím více se rozšiřuje, tím pevnější podklad získán býti musí a možnost zrušení nákladného jednání pro porušení předpisů o zevnější formě činnosti stran a soudu zachována býti nemůže až do skončení sporu, nemá-li zavládnouti v řízení ústním nejistota a pochybnosti, nutně obmezití sluší právo výtky co do času, po který se připouští. Strana pozbývá práva k výtce tím, jestliže v další projednávání věci se pustí (třeba u téhož roku) nevytknuvši poklesek, ačkoliv jí znám byl anebo znám býti musil, t. j. jestliže vinou její neznámým jí zůstal (§ 196.). Následkem opomenutí výtky nemůže to které porušení práva formálního dojíti uvážení ani u soudu odvolacího s hlediska tak řečeného soustředění stížností ve smyslu § 462. II. Výtka bezúčinná budiž konstatována zápisem do protokolu (§ 196.).

Opomenutím výtky předcházející řízení stane se bezpečným základem dalšího postupu procesu, leč by šlo o porušení nějakého předpisu, jenž v zájmu veřejném vydán byl, pročť strana platně vzdáti se nemůže šetření jeho, nýbrž dokonce z úřední povinnosti k němu hleděti dlužno (§ 196.). Tak zvláště nenapraví se opomenutím výtky porušení předpisů daných o ústnosti a veřejnosti řízení (§§ 176., 171.), o nepřipustnosti pořadu práva (§ 42. J. N.), o nepřipustnosti prorogace (§ 104. J. N.), o náležitém obsazení lavice soudců (§§ 7., 20. J. N.), zvláště soudci, kteří nejsou vyloučení (§ 529. č. 1.), o procesní nespůsobilosti a zákonném zastoupení (§ 6. sd. ř.), o nezbytném zastupování stran advokátem (§ 27.), o lhůtách konečných (§ 128.), o podmínkách navrácení ve stav předešlý (§ 146.), o podmínkách, formě a lhůtách opravních prostředků, jakož i žalob pro zmatečnost a o obnovu řízení (4. a 5. díl sd. ř.).

Jen pokud jde o disposiční právo procesní t. j. o předpisy, při nichž vůle strany volně osvědčovati se může opomenutím výtky, nastane tím napravení závady.

Konečně poznamenati sluší, že podle povahy věci patrně nemůže strana, sama zavinvší poklesek, proto výtku vznášeti.

§ 58. III. Zachování výsledků ústního přeličení a akta soudní.

Výsledky ústního přeličení zachovati sluší pro pozdější potřebu písmem a sice buď zápisem protokolárním buď vyhotovením usnesení průvodního aneb podstatou skutkovou rozsudku. První způsob jest nejobsáhlejší a pravidelný; druhý a třetí pojímání může jen výsledky přednesení stran, jest tudíž méně obsáhlým a jen podpůrným.

I. Protokoly zřizují se buď o interní činnosti soudu, tedy o poradách a usneseních senátu u soudů sborových (§ 14. J. N.; § 186. jedn. ř. sd.) aneb týkají se externí činnosti soudu t. j. styků jeho, ať již senátu aneb samosoudce, se stranami aneb s osobami převzvědnými. K protokolům poslézdotčeného druhu náležejí t. zv. protokol jednací (Verhandlungsprotokoll) sepsaný u soudu rozhodujícího o výsledcích ústního přeličení v I. aneb II. instanci konaného (§ 207. násl., 493.), dále protokol před soudcem z příkazu aneb k dožádání činným sepsaný o určitých úkonech procesních zvláště o provedení důkazů a před prvjmenovaným též o řízení přípravném (§§ 245., 256., 286.).

Protokol jednací jest veřejnou listinou soudní za projednávání aneb po skončení jeho sepsanou zapisovatelem soudním za kontroly stran a jiných v líčení účastněných osob o průběhu a výsledcích přeličení. Tímto spolupůsobením soukromníků účastněných liší se od jiných úředních zápisů na př. o výsledku pouhého slyšení v řízení sporném (§ 86. jedn. ř. sd.) aneb v řízení exekčním (§ 55. I. exek. ř.), v kterémž i když protokol se zřizuje, sepsání jeho zapisovatelem soudním nepotřebí (§ 59. II. exek. ř.).

Protokol jednací sepsán buď o každém roku k přeličení položeném, ať obě strany aneb jen jedna se dostavily (§ 396.), nikoli když obě se nedostavily, čímž klid řízení nastal (§§ 170., 207.). Neboť podle § 85. jedn. ř. sd. psaní při soudech také ve stycích se stranami na míru nezbytně nutnou uvéstí sluší a postačí tudíž kratičký záznam ve spisech, aby kancelář soudu poznámku

v rejstříku sporů o klidu řízení učiniti a sdělení o tom, pokud toho třeba (§ 170. sd. ř., § 137. jedn. ř. sd.), stranám samostatně vydati mohla (§§ 227. č. 1., 313. č. 5. jedn. ř. sd.). Neprovede-li se přelíčení za jediného dne, buď vždy při každém jednotlivém roku protokol o tom, co předneseno bylo při něm, sepsán (§ 209. III.), nikoli snad protokolování odročeno k nejbližšímu aneb k poslednímu roku.

Protokol jednací obsahují mimo vyznačení všech okolností to které projednávání individualisujících (pojmenování osob hlavních i vedlejších a předmětu sporu, připamatování stran i zástupců jejich se dostavivších, čas a místo jednání, vytknutí šetření aneb vyloučení veřejnosti § 207.), tyto kusy:

a) Všechna prohlášení dispositivní stran t. j. prohlášení, jimiž s předmětem sporu podle práva nakládají zvláště změnu (také obmezení) žalobního žádání, vzdání se nároku žalobního aneb uznání jeho celkem aneb z části; taktéž vzdání se opravního prostředku. Zákon nežadá nutně, aby také narovnání před soudem mezi stranami o vzešlém sporu učiněné k odbytí procesu zapsáno bylo v protokolu; v tom směru rozhodnou býti má žádost za to (§ 204.). U okresních soudů mimo tato prohlášení též udělení zmocnění k vedení sporu záznamem v protokolu státi se může (§ 30. III.). O soudním doznání děje žalobního, ač se jím nepřímo disponuje o předmětu sporu, nestaň se taková zvláštní zmínka jako o uznání žalobního nároku, nýbrž jen ve vyličení výsledků jednání (viz pod *d*). Ačkoliv přísežné slyšení stran jakožto svědků za úkon dispositivní pokládáno býti nemůže, přece žádá zákon, aby i prohlášení toho se týkající záznamem v protokolu zjištěno bylo (§ 208.). Může to míti významu, jestli strana ochotu k seznání takovému projevila a před výslechem zemřela (§ 383.).

b) Všechny návrhy stran soudem nepovolené aneb až do konce líčení při roku navrhovatelem neodvolané, pokud se týkají věci hlavní anebo důležité jsou ohledně průběhu sporu; všim právem označují motivy vládní předlohy soudního řádu (str. 245.) návrhy takové jakožto kostru celého jednání (Gerüste) při soudě. Náleží sem také výtky, že porušen byl předpis týkající se řízení, zvláště formy úkonu procesního, jestliže jim vyhověno nebylo (§ 196.). Návrhy co do rozhodnutí sporu důležité, o nichž se zákon vedle obou výše dotčených zmiňuje, jsou také jen návrhy u věci hlavní.

c) Prohlášená rozhodnutí soudu a nařízení soudece jednání řídicího (předsedy senátu), jež opravným prostředkem (třeba zachovaným) v odpor bráti lze (§ 208.). Záznamy ad *a*) et *b*) nahraditi lze zápisky přiloženými ku protokolu; u sborových soudů příkázati lze stranám, aby zápisky dotčené ihned při přelíčení sepsaly a po jich přečtení ku protokolu jednacímu připojily. Z rozkazu toho není opravného prostředku (§ 265.). Záznam ad *c*) nahrazen býti může připojením příslušných soudních konceptů (§ 208.), stane-li se současně s prohlášením.

d) Povšechný nástin průběhu líčení (formy jednání), pak úsečné a souhrnné vyličení toho, co obě strany o podstatě věci uvedly t. j. (podle motivů vládní osnovy str. 248.) tvrzení, prohlášení se odpůrcova o něm, doznání a naznačení nabízených průvodů (podstaty jednání). Průběh líčení obsahují jen povšechné vytknutí formálního postupu, tedy: zahájení, posloupný pořádek při přednesení stran, přetržení jednání za účelem rozhodnutí o návrhu odročovacím (§ 136. II.), vzdání se strany (§§ 136., 213.) aneb vyloučení její (§ 198.) aneb zástupce jejího (§ 200.) atp. Vyličení výsledků jednání budiž úplné, avšak úsečné a souhrnné; nemíní se tím vyličováním podle pořádku přednesení, pročez výslovně zakázáno jest, aby přednesení stran jednotlivě byla v protokol zapisována (§ 210. II.), nýbrž soustředění tresti celého jednání soudcem provedené (zpráva perm. kom. sněm. str. 32.). Z příkazu soudu třeba po návrhu stran výminkou obšírněji zapsány býti mohou jednotlivé kusy toho, co uvedeno bylo o skutkových okolnostech, na př. doslovné znění úmlavy, ústního posledního pořízení atd. anebo při nabízení důkazu na př. ohledně okolností, které přísežným výslechem strany dokázány býti mají. Podle povahy věci vzhledem k přípravování látky sporu při sborových soudech I. instancí a v řízení odvolacím (§ 493.) snáze lze bude protokol jednací zřizovati nežli u soudů okresních; tudíž

a) u soudů sborových I. instancí z pravidla (u okresních soudů výminkou, jsou-li podání přípravná po rukou § 443., 440.), když se uvádí podstata jednání, pokud možná buď poukazováno k přípravným podáním, k vyhotovení usnesení průvodního (§ 277. III.), jímž soudci dožádanému aneb z příkazu činnému provedení důkazu bylo svěčeno (u soudů sborových též ke spisům přípravného řízení), pakli při přelíčení nic nového uvedeno nebylo; u soudů odvolacích však odkazováno buď ke spisům soudním první instancí s touže

výhradou. Úchylky, totiž dodatky, výpustky okolnosti anebo jinaké změny důležité, jež soudce jednání řídicí při přeličení konstatoval, poznamenány buďte v jednacím protokolu, ať již projednává se v instanci první anebo před soudem odvolacím (§§ 182. II., 486., 210., 443., 493.); vzniká tak „protokol záplatový“;

β) z pravidla u soudů okresních, výminkou též u sborových protokolování podstaty jednání (viz pod *d*), dítí se může také tím způsobem, že soudce rok řídicí přednese souhrnný přehled stavu věci (Resumé) po skončeném jednání anebo při objemnější procesní látce tím způsobem, že trest jednotlivých období jednání, k nimž vzhledem k projednání oddělenému o několika nárocích anebo kusech sporných aneb jen prostředcích útočných aneb obranných došlo (§§ 188., 189.), shrne již mezi projednáváním a že se pak přehledné toto vyličení trestí dosavadního projednávání v protokol запиše (Resumé-protokol § 211.). U okresních soudů bude se protokolování naznačené povahy doporučovati i při věcech málo komplikovaných, pročez § 443. k tomu poukazuje, že z pravidla tak má se býti zachováno, nebylo-li výminkou přípravných podání, kdež způsobu sub *a*) vytknutého upotřebiti sluší.

Patrně jest, že při protokolování podstaty projednávání způsobem sub *a*) vytknutým hlavní úkol připadá soudnímu zapisovateli, oproti tomu v případě sub β) uvedeném soudci spor řídicímu.

e) Jestliže došlo také při ústním přeličení ku provedení důkazu, zapsán buď ve protokol jednací podstatný obsah a pokud toho třeba, i doslovné znění seznání svědkova, znalcova, přísežné výpovědi strany a výsledek soudeovského ohledání (§§ 343., 367., 380., 370.). K návrhu strany procesní soud dokonce povolití smí, aby výsledek provedeného důkazu tésnopisci pod přísahu vzatými, po případě jediným sepsán byl. Přísahy netřeba, svěří-li se úkol tento soudeovskému úředníku. Povolení dané, aby tésnopisecky zjišťovány byly výsledky důkazu, nelze vůbec v odpor bráti stížností (§ 291. II.). Soudce jednání řídicí po návrhu žadatele tésnopisce jmenuje; převod zápisek tésnopisných do písma obyčejného má do 48 hodin býti předložen a stalo-li se tak, ke spisům býti připojen (§ 280.).

Zdráhání se strany, aby se ve zřízení protokolu účastnila (§ 210. III.), aneb vzdálení se její prvé, nežli k tomu došlo (§ 213. II.) nevadí zřízení jeho. Návrhy protokolů pod následkem zmatečnosti toho kterého projednávání soud přijímati nesmí od stran

(§§ 210. II., 477. č. 8.); ke zmatku v nešetření tohoto zákazu spočívajícímu odvolací soud z povinnosti úřadu přihlížež (§ 471. č. 7.), ač snad vytknut nebyl.

Protokol sepsaný stranám a osobám, jejichž výpovědi obsahuje, předložen buď k nahlédnutí anebo dokonce buď přečten (§ 212.). Přečtení není tudíž nezbytně potřebí, čímž času se ušetří; průvodnost protokolu jest tatáž, ať straně jen k nahlédnutí předložen aneb přečten byl. Na to protokol stranou buď podepsán anebo příčina, proč schází podpis, přípiskem na konci poznamenána, rovněž opravy, jež soud uzná za potřebné. Jednání řídicí soudce a zapisovatel, po případě také tlumočnick spolupodepište (§ 213.). Za předsedu senátu podepiš nejstarší člen senátu, naskytla-li se onomu překážka. Schází-li na protokolu podpis řečeného soudce aneb zapisovatele, postrádá průvodnosti (arg. § 292. „in der vorgeschriebenen Form“; § 215.). Odepření podpisu stranou neodnímá jemu průvodnosti o sobě. Jméno strany, která jen znamením rukou aneb ani tímto způsobem protokol schváliti nemohla, buď pouze zapisovatelem (nikoli jiným přivolaným svědkem) připojeno (§ 213.).

Odpor proti obsahu protokolu z příčiny té kladen býti smí, že se zápis protokolární nesrovnává se skutečným průběhem jednání (§ 212. II.) t. j. tedy co do disposičních prohlášení stran, co do postupu aneb co do výsledků jeho (viz výše lit. *a*) *d*), jestli soud po výtce toho opravu dodatkem neprovede (§ 212. I., II.). Odpor vytknut buď zevrubně vyznačením toho, čeho se týče (welche Einwendungen § 212. II.), konstatován buď v dodatku k protokolu anebo když advokát nastupuje, z rozkazu soudu v zápisku, jenž k protokolu se přiloží (§ 212.). O tom, jaký význam dáti sluší odporu, rozhoduje soud odvolací po případě po ústním projednávání o všem tom, čeho se týká, pečlivě uváživ výsledky odvolacího řízení a všechny jinaké okolnosti rozhodující (§ 498. II.).

Z nařízení a usnesení týkajících se protokolování, jež vydal samosoudce, není samostatného prostředku opravního; vydal-li je senátní předseda, rozhodne o odporu proti nim senát, z čehož pak též samostatné stížnosti není (§§ 214.; podle toho § 516. sd. ř. a § 151. jedn. ř. sd. zde neplatí, nýbrž § 515. sd. ř.).

Protokoly, které zřízeny byly o procesním úkonu před soudcem z rozkazu anebo k dožádání činným, nechť obsahují mimo vytknutí okolností to které určité jednání individualisující a mimo vyznačení toho, čeho se pod *a*), *b*), *c*) dotknuto bylo

též stručné vyličení toho kterého úkonu procesního a přesné udání všeho, co obě strany byly přednesly anebo osoby třetí byly uvedly (§§ 216., 286.).

Pokud protokolu podle platných předpisů zřízenému výslovně odporováno nebylo, činí plný důkaz o průběhu a obsahu jednání, neboť jest listinou veřejnou (§§ 215., 292.). Jediné protokolem dokázati lze, že šetřeno bylo formálností pro ústní přelíčení zákonem předepsaných. Formálností přelíčení patrně vyrozumívati sluší fakta doličující, že vůbec jednáno bylo a dále za jakých zevnějších okolností (§ 215. I. a contr. II.), totiž že jednáno bylo při náležitém obsazení soudu co do členů jeho a zapisovatele (§§ 9, 15. J. N.), že šetřeno bylo veřejností aneb že byla vyloučena (§ 207. č. 1.), že vyvolání věci se stalo (§§ 133. I., 177. I.), že byly prohlášeny usnesení a rozsudky (§§ 426., 414.) atd. Za samozřejmý pokládala kom. perm. panské sněmovny dodatek v § 215 vládní osnovy obsažený, že důkaz falšování těchto záznamů protokolárních se připouští, pročež dodatek tento vymítala (zpráva spol. obou perm. kom. str. 4.).

Zápisky nahrazující záznam do protokolu o dispositivních prohlášeních stran a o návrzích učiněných neodvolaných aneb nevyřízených příznivě (§ 208. II.), kteréž tvoří přílohy protokolu, stejnou zajisté průvodní moc mají jako protokolární zápis, neboť § 208. II. prohlašuje je za náhradu příslušné části protokolárního záznamu a § 265. III. přikazuje, že přečteny býti musí (sind vorzulesen) a že senát hlasovati má s konečnou platností o správnosti jich, nežli se ku protokolu připojí, což by jinak smyslu nemělo. Průvodní moci záznamů protokolárních nevádí to, že nastala změna co do osob soudcův (§ 215.), zvláště v případě § 61. násl. J. N.

Odvod proti udáním protokolů bez rozdílu (§§ 207., 216.) připouští se, aby doličeno jim bylo buďto, že pravdivým není příběh protokolem dosvědčený, anebo že potvrzení o příběhu nějakém do protokolu stalo se nesprávně (§ 292. II.). Ježto ve věcech nepatrných odvolání z rozsudku jen o určité důvody zmatečnosti se opírá, nikoli však přesouzení rozepře způsobiti může (§§ 452. II. 501.), postrádá obsah protokolu vyličení podstaty děje sporného, a nemá tu důvod zmatečnosti v § 477. č. 8. vytknutý významu (§ 501. slova: bis 7 aufgezählten Nichtigkeiten).

Co se jazyka týče, jakým protokoly jednací sepisovati sluší, uznává § 13. josefinsk. sd. ř., nedotknutý novým sd. ř. (čl. I. odst.

2. sd. ř.) rovnoprávnost jazyků v zemi obvyklých, za které v království českém podle dv. dekr. ze dne 22. června 1789 č. 1023. sb. z. sd. (viz můj článek v Oester. Gerichtszeitung 1881 č. 15.) čeština i němčina výslovně prohlášeny byly. Tlumočnicka pod přísahu vzatého, po případě úředníka při soudě dosazeného, přivolati má soudce rok řídící, nemůže-li se některý svědek, znalec aneb jiný účastník (vedlejší intervenient), nikoli však zmocněnec procesní, neznalý jazyka, jímž se jednání vede, vyjádřiti jazykem, jehož soudcové i zapisovatel mocni jsou. O vadnosti tlumočnicka namítané rozhodnuto buď podle § 27. J. N. Podobně zachovati se sluší, jestli bez pomoci tlumočnicka nelze bezpečně dorozumívati se s osobami hluchými, němými a hluchoněnými v jednání zúčastněnými (§ 123. jedn. ř. sd.).

Nařízení ministerstva vnitra, práv, financí obchodu a orby pro království české ze dne 5. dubna 1897 (zemský zákon č. VI.), pro Moravu ze dne 25. dubna t. r. (§ 11.) předpisuje, že protokol jednací zřízen býti má tímž jazykem, kterýmž přelíčení vedeno bylo a jestliže různým jazykem jednáno bylo, tím, kterýmž žaloba sepsána jest. Prohlášení stran však zapsati sluší tím jazykem, kterýmž pronesena byla; což patrně vztahovati sluší na prohlášení dispositivní a návrhy mezi přelíčením (§ 208. č. 1. a č. 2.) a na záznamy o určitých kusech přednesení (o skutkových okolnostech aneb o nabízených důkazech § 209. III.). Výpověď svědka, znalce a strany jakožto svědka slyšené zapsána buď jazykem, kterým učiněna byla. Prohlášení soudních rozsudků a usnesení (§ 208. č. 3.), jež stalo se v obou jazycích, po návrhu oběma jazyky zapsána buďte.

II. Dalšími pomůckami k zachování výsledku ústního přelíčení jsou odůvodnění usnesení průvodního a podstata skutková rozsudku (§§ 277., 417. č. 4.), majíce v tom směru u soudů kterýchkoli vedle protokolu významu, u okresních však dokonce nahrazující zápis o stavu věci v protokol a sice ono, když spor za skončený prohlášen nebyl, tato však jen když spor u jediného roku skončen byl (§§ 444., 445.).

Usnesení průvodní (Beweisbeschluss), jímž soud rozhodující provedení důkazu před soudcem z příkazu aneb k dožádání činným připouští, buď písemně vydáno a v něm stav věci (status litis et controversiae) na jevo vycházející z dosud provedeného jednání vyličen potud, pokud toho třeba jest, aby důkaz plně a důkladně mohl býti proveden (§ 277. III.). Poukazováním k vyhotovení

tohoto usnesení, lze u soudů sborových i okresních usnadnit protokolování o podstatě projednávání t. j. vylíčení toho, co obě strany o věci uvedly (§ 210. I.). Odpor proti tomu jakožto integrující částí jednacího protokolu arcíř podle § 212. II. se připouští a vyřízení dojde v přelíčení odvolacím (§ 498. II.) Netřeba připamatovati, že u soudů okresních průvodním usnesením ovšem jen dožádanému soudci provedení důkazu svěřiti lze (§ 444. sd. ř., § 34. J. N. a contr. § 36. J. N.). Nemá-li odůvodnění usnesení průvodního usnadnití aneb nahradití vylíčení stavu sporné věci, jež do protokolu jednacího pojato býti mělo, a dostane-li se soudci k provedení přípustěného důkazu povolanému všech spisů toho kterého sporu se týkajících, nebuď usnesení průvodní vůbec odůvodňováno (§ 141. jedn. ř. sd., čímž § 277. sd. ř. jest obmezen).

Podstata skutková rozsudku (Thatbestand des Urtheiles) obsahuje stručné vylíčení celého stavu věci, jak se utvářil podle udání obou stran průběhem přelíčení, dále návrhy stranami podané co do věci hlavní a konečné fakta a průvody, jež soud při projednávání vyloučil, pokládaje je za opožděné (§ 417.). Podstata skutková podejž trest okolností všech, které byly soudu základem rozsudku. Schází-li podstata skutková při rozsudku, jest rozsudek sám zmatečný (§§ 417., 477. č. 9.). O opravě podstaty skutkové, za kterouž každá strana do osmi dnů po doručení rozsudku žádati může, rozhoduje senát, který rozsudek vydal po ústním líčení, aniž by připuštěno bylo nějaké dokazování aneb opravný prostředek z usnesení o tom (§ 420.). U soudů okresních toho domáhati se nelze (§ 447. II.).

U okresních soudů prokolování toho, co obě strany o věci uvedly (nikoli tedy také jejich dispositivních prohlášení § 208. č. 1.), vůbec nahrazeno býti může, když řízení při roku za skončené nebylo prohlášeno (§§ 193., 195.), vylíčením stavu věci v důvodech vyhotoveného usnesení průvodního, proti němuž odpor tímže způsobem jako proti domnělým nesprávnostem protokolu zachován jest při nejbližším roku (§ 444.), anebo vypsáním stavu věci v podstatě skutkové rozsudku tehdy, jestliže spor u jediného roku projednán byl. Avšak do tří dnů po skončeném líčení pře vyloženo buď vyhotovení podstaty skutkové v kanceláři soudní, aby strany do dalších tří dnů po sdělení o tom případný odpor vznesly proti nesprávným udáním o faktech aneb průvodech, jemuž soud procesní sám vyhověti může provedením žádané změny

(§ 445.). O odporu rozhodni soud nejdéle do tří dnů po vznesení (§ 126. jedn. ř. sd.). Jaký význam přisouditi sluší odporu vznesenému proti podstatě skutkové, jestliže okresní soud jemu nevyhověl, to zůstaveno je soudu odvolacím (§ 498. II.).

V řízení odvolacím vylíčení stavu věci, jak se utvářila přednesením stran při odvolacím jednání, zachováno býti může taktéž podstatě skutkové nálezu odvolacího, provedlo-li se líčení odvolací při jediném roku (§ 493. II.). Oprav domáháno se buď do osmi dnů po doručení rozsudku soudu odvolacího. Vyřízení žádosti za opravu nastane tímž způsobem, jako při podobných žádostech co do rozsudků sborových soudů I. instancí (§ 493., kdež citován § 420.). Teprve po vyřízení této žádosti předložena buďte všechna akta nejvyššímu soudu, bylo-li nastoupeno dovoláním (§ 508.).

III. Jelikož písmo slouží v řízení ústním nejen ku přípravě přelíčení, nýbrž i k zachování výsledku jeho, všechny písemnosti za tím účelem zřízené přístupny býti musí stranám, pokud tomu nebrání ohledy zachování úředního tajemství. Akta soudní čili spisy soudní obsahují všechny toho kterého procesu se týkající písemnosti (Schriftstücke), jako při soudě zůstavená podání (Schriftsätze) zvláště přípravná a přílohy k tomu doložené (§§ 80., 81. II.), pak protokoly jednací (§ 207.) a přílohy k nim připojené, zvláště zápisky od advokátů předložené (§ 265.), pak protokoly o důkazu (§§ 281., 286.) provedeném mimo přelíčení, jakož i v řízení přípravném sepsané (§ 216., 256.), konečné potvrzení o doručení (§§ 112. II., 114.). O tom, jakým způsobem spisy soudní chovány býti mají, jsouce sešity (mimo listiny, jež v obálce k spisům připojené uložiti sluší) podle časového pořádku, obsahuje podrobné předpisy jedn. ř. sd. (§§ 261.—263., 267., 277.); rovněž o rejstřících sporů podávajících přehled o soudní činnosti v té které věci (§ 217. násl.); konečně o povinnosti k uschování spisů soudních procesních po 30 let (v bagatelních věcech 10 let) ze dne právomoci vyřízení konečného, vyjímajíc rozsudky a narovnání, jež ani po této době zničití nelze (§§ 295., 296. č. 6.). K spisům soudním, v něž nabližeti volno, náleží též zajisté rejstřík o vydaných rozkazech upomínacích a odporech proti nim vznesených (§ 59. zák. org. sd.), při soudní kanceláři vedený. Právo, ve spisy soudní nahlížeti a vyžádati sobě prepisy a výpisy na útraty žadatele aneb i zhotoviti si je, přísluší v řízení sporném (§ 219.) a podobně v exekučním (§ 73., 255. exek. ř.):

a) Stranám i zástupcům jejich, také vedlejšímu intervenientovi. Zástupci strany chudé vydají se prepisy protokolů atd. zdarma (§ 64. č. 5. sd. ř.; srovn. však § 133. jedn. ř. sd.; výše str. 244.).

b) Také osobám třetím se svolením stran, nebo nedostává-li se toho, z rozkazu představeného soudu (totiž praesidenta sborového soudu aneb okresního soudce §§ 30., 24. zák. org. sd.), pokud zájem právní osvědčen byl (také zájem ve věci veřejnoprávní anebo trestní). K osobám těmto náleží také ten, komu rozepře byla opověděna, a auctor nominatus (§§ 21., 22.). Osobám pod b) jmenovaným však výpisy vydati nelze (§ 219. II.). Prvé nežli rozsudek aneb usnesení straně doručeny byly, nesmí se jí prepisy a výpisy z nich vydávati (§§ 418., 430.). Právo nahlédnutí ve spisy soudní, zvláště v protokol jednací významu má také, pokud jde o usnesení aneb nálezy v nepřítomnosti stran prohlášené (§ 208. č. 3.), ač se jim též dodají (§§ 414. I., III., 426. II.). Bylo-li nahlédnutí atd. proti zákonu odepřeno, zbývá stížnost z toho na představeného nadřízeného soudu podle § 78. zák. org. sd. Zapůjčení spisů mimo soud nesluší povolití (§ 219., „Einsicht gewähren“).

Nelze ovšem ani stranám ani osobám třetím dopřáti nahlédnutí v návrhy rozsudků a usnesení, zvláště také ve vota separata (§ 62. III. J. N.), rovněž v protokoly poradní (§ 14. J. N.), konečně ve spisy disciplinární (§ 219.), leč v řízení o žalobě syndikátní (zák. z 12. července 1872 č. 112. ř. z. § 13.), pak-li již řízení disciplinární skončeno bylo (§ 600. sd. ř.). Návrh rozsudku (§ 182. jedn. ř. sd.) lišiti sluší od sepsání rozsudku, jehož třeba, když onen nedošel většiny v senátě (§ 12. J. N.); povždy sepsání rozsudku jest pro akta soudní určeno (§ 418. I.) a tvoří jako příloha podstatnou část protokolu jednacího, není-li nálezný v něj pojat (§ 208. č. 3. a III.). Pisemností soudu stranou předložené vráceny jí buďte, jakmile účelu uschování při soudě bylo již docíleno (§§ 219., 316.).

Předpisy sd. a exek. ř. o nahlédnutí ve spisy soudní nebylo se dotknuto zvláštních nařízení platných co do spisů soudních tabulárních a rejstříku obchodního a společenstevního se týkajících (§ 288. jedn. ř. sd.).

Bez rozkazu soudního samostatně dopřává kancelář soudu, aby nahlíženo bylo ve spisy soudní, pokud v kanceláři této ještě leží (§ 313. č. 7. jedn. ř. sd.) po vyloučení protokolů poradních atp. při spisech chovaných (§ 189. jedn. ř. sd.).

Podání a pisemností straně z podnětu odpůrcova doručených tato dovolávati se může též ve svůj prospěch k odůvodnění svých návrhů. Ztratila-li se však některá z pisemností těch a není-li stejnopis při soudu (§ 80.), žádati lze, aby odpůrce dopustil zřízení prepisu na útraty strany za to žádající (§ 218.).

Rozdílnými od spisů soudních jsou spisy příruční (Handakten) t. j. pisemností týkající se poměru mezi advokátem a klientem, jako dopisy klienta, informace atd. (§ 12. advok. ř.).

§ 59. C) Činnost soudu za sporu.

(Řízení sporu a soudní smír.)

Činnost soudu v řízení sporném co do podstaty své jeví se v řízení celého sporu a v rozsouzení jeho. V popředí stojí funkce rozumová čili rozhodovací; avšak aby osvědčiti se mohla, potřebí předložení látky sporu stranami, při čemž jeví se funkce vůle čili rozkazovací, která řídí a upravuje průběh sporu. Vynesením rozsudku dostoupí rozhodovací činnost vrchole svého; nabytí právní moci a nesplní-li odsouzený, co mu nálezem uloženo bylo, v čas, nastane podle návrhu vítěze povolení a vykonání exekuce soudem (§§ 3., 7. exek. ř.). O činnosti soudu rozhodovací a v exekučním řízení jednati sluší v části zvláštní z důvodů vhodnosti; ve všeobecném dílu však pojednati nutno o činnosti soudu co do řízení celého sporu. Právu k řízení sporu velmi se blíží oprávnění procesnímu soudu propůjčené, odložiti z moci úřední projednávání za účelem pokusu, zdali spor nedojde odbytí smírem soudním, a přičiniti se o to, aby se tak stalo, pročez k výkladům o řízení sporu připojiti sluší pojednání o smíru soudním.

Činnost rozdílná od vedení celého soudu (Gerichtsleitung), kteréž přísluší povždy přednostovi jeho, tedy praesidentu sborového soudu a okresnímu sudímu (§§ 31., 25. zák. org. sd.), jest činnost předsedy jednotlivého senátu u soudů sborových první instance a samosoudce u okresních, týkající se řízení toho kterého určitého sporu. (Processleitung). Pokud jde o konečný účel všelikého projednávání, totiž o rozhodování sporu, arcí jsou sobě všichni členové toho kterého senátu u sborového soudu I. instancí rovni, ať jsou právníci anebo při kausálních senátě přisedící odborníci. Avšak jednomu z nich a to povždy právníkovi (§ 7. J. N.) jakožto předsedovi senátu (potvrzenému praesidentem vrchního soudu

zemskeho § 33. zák. org. sd.) přísluší řízení celého sporu jak formální, tak materiální, pokud zákonem právo k tomu přisouzeno není celému senátu (§ 187. nadpis). Z opatření senátního předsedy v tom směru lze dovolati se pomoci u senátu, který o tom pak rozhodne (§ 186.). U okresních soudů působících samosoudcům přísluší ohledně sporů k nim přikázaných všechna práva co do řízení procesu bez rozdílu (§ 195.).

Řízení sporu formální pečuje o zevnější upravení látky procesní čili o přiměřený postup a rozčlenění jednání, aby se tím látka procesní vhodně seskupila aneb rozdělila. Oproti tomu materiální řízení sporu stará se o vystihnutí, vnitřní proniknutí a prohloubání látky sporu čili o to, aby podstata a dosah skutkových okolností stranami přednesených co nejpřesněji na jisto postaveny byly, pokud jsou základem nároků a námitek stranami uvedených, a aby soud co nejúplněji vyléčil všech prostředků k doložení pravdy sporných fakt příhodných, hlavně pokud strany tyto prostředky t. j. důkazy samy byly naznačily.

I. Práva předsedy senátu co do řízení sporu.

Již před ústním přeličením připravuje předseda senátu nepřerušovaný postup sporu; neboť

α) stará se o prozatímní zastoupení strany, která sama to opatřiti nemůže, a pečuje o zamezení porušení zásady rovného slyšení tím, že zřizuje opatrovníka straně postrádající jak procesní způsobilosti tak i zákonného zástupce (§ 9.) anebo opatrovníka nepřítomné straně neznámého pobytu, jenž k obhájení práv její úkon provéstí má (§ 116. sd. ř.);

β) sprostředkuje sdělení mezi stranou a osobou mimo spor stojící aneb mezi stranami samými; pročež doručiti káže podání oznamující přistoupení vedlejšího intervenienta anebo opovídatící vzejití rozepře komusi třetímu, zvláště auktorovi k vedení sporu přivolanému (§§ 18., 21., 22., 25.). Rovněž nařizuje doručení podání, jímž odvolání plnomocenství oznámeno bylo odpůrci (§ 36.); srovn. § 131. jedn. ř. sd.

γ) pečuje o zachování formy pro úkony procesní soudním řádem stanovené tím, že za účelem odstranění formálních závad strany v místě soudním bydlicí předvolati dá do kanceláře soudu, a když do 3 dnů závada odklizena nebyla (a vůbec stranám mimo sídlo

soudu bydlicím) vrací podání pro formální vady k opravení, zvláště k opatření podpisu advokátova (§§ 84., 37. sd. ř.; § 89. jedn. ř. sd.);

δ) sprostředkuje součinnost stran i soudu příkazy danými ohledně doručování, zvláště rozkazem o způsobu doručení vůbec, odstraněním závad vzešlých činností orgánu doručovacího, příkazem, aby zřízen byl zmocněnec k přijetí soudních vyřízení, povolením doručení v čas noční i sváteční aneb doručení veřejnou vyhláškou, vypravením dožadacích listů o doručení prostřednictvím nejv. dvorního maršálka aneb do ciziny (§§ 89., 91., 95., 97., 98., 100., 115., 117., 122.);

ε) konečně povoluje ve zvláště naléhavých případech bez usnesení se senátu prozatímné opatření (§ 388. exek. ř.).

A. Formální řízení sporu předsedou senátu při ústním přeličení zahrnuje četná oprávnění, kteráž nemůže předseda senátu na některého člena senátu přenést (§ 10., 34. II. J. N.). Jsou to následující:

1. Předseda senátu zahajuje a řídí přeličení, jež vyvoláním věci počíná (§ 133., 177. I.), nepřipouští, aby mimo meze potřeby rozšířeno bylo rozvlácností a rozebíráním nerozhodných postranných věcí. Pročež zvláště co do právních dedukcí podávaných (§ 78. II.) nepřipouští snad recitaci celé řady rozhodnutí nejvyššího soudu, tím méně pak předčítání jich z nějaké sbírky. Rovněž nedopouští předčítání písemných pojednání na místě ústního přednesení (§ 177. I.). Předseda senátu mimo to pečovati má o nepřetržité provedení jednání (§ 180.).

2. On provádí přeličení, neboť udílí slovo a odnímá je osobám neposlušným jeho rozkazů, on slyší strany a vyslyšá všechny osoby seznávající za účelem důkazu (§§ 180. II., 375.), při tom určuje co do svědků pořadí, jakýmž vyslechnuti budou (§ 339. II.). Odnětí slova jest pomíjející opatření předsedy senátu, jež po odporu proti němu vzneseném usnesením senátu napraveno býti může (§§ 180., 186.). Liší se od odnětí slova jakožto opatření trvalého disciplinárního, jež nastává povždy toliko z usnesení senátu a jež ihned jest vykonatelné, ačkoliv rekusem u vyššího soudu v odpor vzato býti může (§§ 198., 200., 201., 514.).

Z hlediska co nejrychlejšího projednání věci také:

3. jest úkolem předsedy senátu, aby třeba z moci úřadu odstranil všechny průtahy naskytující se v řízení přípravném před soudcem z příkazu činným (§ 255. II.), jakož i aby napravil

nedostatky naskytnuvší se při provádění důkazu před soudcem dožádaným anebo z příkazu činným (§ 286. I.).

4. Předseda senátu zakončuje jednání prohlášením svým, opíraje se při tom o usnesení senátu, podle kteréhož věc pokládána býti má za úplně objasněnou a zralou, aby řešena byla (§ 193.). Z pravidla stane se tak teprvé po provedení všech důkazů před senátem rozhodujícím. Jestliže však nutnost nastala provéstí důkaz pomocí soudce za to dožádaného, skončeno buď řízení již před tím, pak-li se nepodobá, že by po provedení důkazu jednání opětně zahájeno býti musilo, anebo pakli se strany dalšího projednávání zřekly. Z řečeného vychází, že přeličení odročeno a nikoli skončeno býti má, dojde-li ku provedení důkazu před soudcem z příkazu činným (§ 193. II.), což § 287. dotvrzuje.

5. Předseda senátu prohlašuje všechna usnesení, tedy nejen svoje, nýbrž i senátu, rovněž pak konečné rozhodnutí (§§ 180. II., 426., 414.), a sice také tenkrát, když strany prvé se byly vzdálily aneb snad přerušeni řízení bylo nastalo (§ 163. III.).

6. Vzejde-li potřeba pokračování v jednání při pozdějším roku, ustanoví předseda senátu rok ten ihned a opatří z moci úřadu vše, čeho třeba ku zakončení věci při tomto stání slyšev o tom třeba senát (§ 181.); to platí zvláště také, když provedení důkazu před senátem nastati má (§ 288.).

7. Předseda senátu vyloučiti má z osobního projednávání sporu stranu neschopnou k ústnímu přeličení aneb aspoň nespůsobilou k jasnému prohlášení se o předmětu sporu, jakož i dále zákonného zástupce nebo zmocněnce za stejných okolností a má opatřiti, čeho potřebí v tomto směru (§ 185.). Má-li však k vyloučení z osobního projednávání osob dotčených dojíti z trestu (viz výše str. 275.), potřebí jest usnesení senátu (§§ 200., 201. III.).

Odporuje-li se kterémukoli z opatření vytčených (vyjma případ pod č. 3.), rozhoduje o odporu tom senát, z jehož usnesení samostatná stížnost místa nemá (§ 186.), avšak arcif zachovaná, již spojití sluší s nejbližší příštím opravním prostředkem přípustným (§§ 515., 462.). V případě č. 3. není stížnosti (§§ 255., 291. II.).

B. Z hlediska materiálního řízení sporu přísluší předsedovi senátu péče, aby projednána byla záležitost sporná na soud vznesená co nejuplněji a všestranně (§ 180. III., „erschöpfende Erörterung“), neboť plným právem uznává se, že první

podmínkou spravedlivého výroku soudcova jest bezpečný a pravdivý podklad skutkový ve sporu. Za tím účelem přísluší jemu:

1. Právo a povinnost (§ 182. „hat“) dotazovací a objasňovací. Dotázkami anebo jiným přiměřeným způsobem, totiž upozorňováním na nesrovnalosti a odpory ve vlastním ústním přednesení strany, má předseda senátu působiti k tomu, aby soudu vše ve známost uvedeno bylo, čeho potřebí, aby podle pravdy na jisto postaveny byly stranami tvrzené skutkové základy domáhání se nároků a bránění se proti nim. To znamená, aby nejen uvedeny a po případě doplněny byly rozhodující okolnosti skutkové, nýbrž také, aby naznačeny a po případě i doplněny byly průvody k doličení tvrzených fakt sloužící. Zákon nezná však toho možnost, aby snad dotazník písemný k písemnému prohlášení se straně zaslán byl (bei der mündlichen Verhandlung § 182.). Dotázkami objasněny býti mají vedlejší okolnosti příběhu tvrzeného a spojitost jeho s jinými. Právo dotazovací přispěje k tomu, aby vysvětleno bylo tvrzení nejasné t. j. takové, jehož dosah poznati nelze, aneb nesrozumitelné t. j. takové, jež postihnouti nedopouští myšlénku, která projevena býti měla, aneb neúplné t. j. takové, jež vyžaduje toho, aby k dosažení cíle kýženého ještě jiné okolnosti dodány byly. Rovněž poslouží právo dotazovací k tomu, aby odpůrce nevymknul se prohlášení o tvrzeních a nepodával jen obojetné. Konečně zjistí se dotázkou, nezakládá-li se některé tvrzení strany snad pouze na omylném dovozování z jiných na jisto postavených fakt aneb na sdělení kohosi se stranou, nikoli však na vlastním seznání, což pro utvoření přesvědčení o pravdě tvrzení (§ 272.) velmi důležitě jest. Právo dotazovací poskytne konečně možnosti k doplnění, vysvětlení a opravení děje žalobního (§ 235. II.) a takto zabráni zamítnutí žaloby prvotně nedostatečně odůvodněné. K doplnění důkazu dotázkou směřováno bude zvláště při nabízeném důkazu knihami obchodními (§ 295. I.).

Tatáž práva dotazovací přísluší každému členu senátu, také přisedícím neprávnikům (§ 182. III. sd. ř.; § 7. J. N.). Členové senátu jsou jen oprávněni k dotazování, nikoli povinni (§ 182. III.).

Objasňování látky procesní stranou podané nesmí však přeměnit se ve vyhledávání a pátrání po jinakém stranou nepřivedeném procesním materiálu čili: objasněny býti mají naznačené stranou jednotlivé okolnosti, nikoli dotazováno se povšechně po

celém příběhu. Nejde při tom o rozmnožení látky procesní, nýbrž o očistění a proniknutí její.

Dotázky a objasňování nemohou se nikdy týkati návrhů (§§ 78., č. 1., 177.).

Konečně každá strana může k objasnění podstaty věci klásti dotázky odpůrci a zástupci jeho (§ 5., 39.) o všech rozhodných okolnostech předmětu sporu aneb ústního přeličení se týkajících (ua př. § 18. také připuštění vedlejšího intervenienta), zvláště pokud jde snad o existenci a povahu listin, věci přezvědných (§ 318.), aneb předmětů ohledání a to pomocí předsedy senátu anebo s přivolením jeho též přímo (§ 184.). Dotazováno buď se však povždy v čas, kterýž on určí (arg. § 180. II.), tedy ihned aneb teprve později, po dotázkách soudci kladených. Nesluší připustiti dotázku strany k svému společníku v rozepři aneb k vedlejšímu intervenientu přidruživšímu se k straně dotazující (slovo: Gegenpartei § 184. I.), ať jest pouhým pomocníkem (§ 19.) aneb vystupuje s právy společníka ve sporu (§ 20.).

Nesvoluje-li předseda senátu k dotázce, pokládaje ji za nepřiměřenou anebo odporuje-li jí odpůrce jakožto nepřipustné, rozhodne o tom senát po žádosti strany (§ 184. II.). Členové senátu mají právo samostatného dotazování se; jejich dotázky nemohou předsedou jakožto nepřiměřené odmítnuty býti (§ 182. III. a contr. § 184. II.), arcif senátem po výtce strany pro nepřipustnost (§ 186. II.). Dokonce i dotázka položená senátním předsedou po výtce strany z usnesení senátu zůstane nezodpověděnou, prohlásí-li ji senát za nepřipustnou (§ 186. II.).

Nepřipustnou jest otázka, pakli by k podání nových tvrzení, nikoli k vysvětlení těch, jež učiněna byla, směřovala aneb pakli by vyjádření vyžadovala, jež by nemělo povahu objasnění tvrzení proneseného, nýbrž dotvrzení jeho jakožto pravdivého (§ 375.), což není úkonem projednávání sporu, nýbrž dokazování sporných fakt a předpokládá jednak připuštění zvláštním usnesením důkazním, mimo to pak předchozí upozornění seznávající strany, že po případě výpověď pod zárukou přísahy opětovati povinnou bude (§§ 375., 376.).

Nepřiměřenou jest dotázka, pakli účelu dosíci nemůže, poněvadž buď tvrzení jest jasné a úplné, aneb dotázka směřuje k objasnění nerozhodné okolnosti.

Stranou k výtce dotčené oprávněnou jest také vedlejší intervenient (§ 19., alle Processhandlungen).

Jaký význam konečně má odepření odpovědi o otázce připuštěné anebo prohlášení se, že dotázaný neví, jak se věc sběhla anebo že se na to již nepamatuje, uváží soud volně (§§ 272. II. 267. II.).

2. Kdykoli strana uchyluje se ve svém přednesení od přípravného podání, jež učinila, anebo kdykoli přichází v odpor se spisy soudními, k nimž z úřední moci hleděti sluší, zvláště s protokolem o přípravném řízení (§§ 252., 217.), upozorní ji předseda na to (§§ 182. II., 217.). To platí také v odvolacím řízení (§ 486.).

3. Vzejde-li nějaká pochybnost týkající se těch náležitostí, jichž soud z úřední povinnosti bedliv býti musí, vytkniž ji předseda senátu (§§ 182., 196.), aby tím příležitost k objasnění podána byla. Takovými závadami by byly: nepřipustnost pořadu práva (§ 42. J. N.), nepřislušnost prorogací nezhojitelná (§ 104. J. N.), litispendence a předchozí právoplatné řešení téhož sporu (§ 240. sd. ř.), nedostatek zákonného zastoupení aneb zmocnění zástupce takového (§ 6.), jakož i plné moci ke sporu (§ 37.), nepřipustnost opravního prostředku ve vyšší instanci (§§ 495., 471. č. 2.) aneb mimořádné právní pomoci žaloby pro zmatečnost aneb o obnovu (§ 529. násl.).

4. Předseda senátu vybidnouti může k osobnímu dostavení se strany, zajisté také vedlejšího intervenienta (§ 19. sd. ř.) anebo zákonného zástupce strany (§ 5.), zvláště za účelem kladení jim dotázek a rozptýlení vzešých pochybností aneb neměli advokát informace dostatečné od strany (§ 183. č. 1.). Účinky nedostavení se uváží soud volně (§ 272.). Spůsob vyjádření se oběslaného odpůrce, neopatřivšího zmocněnce procesního náležitou informací, často již soudy přesvědčení o pravé podstatě příběhu sporného podá, zvláště když pomlčí o tom, co objasnění nutně vyžaduje, aneb jen podřízené okolnosti zevrubně rozebírá, avšak podstatu věci nikterakž nevyloží. Donucování k dostavení se jest vyloučeno, ačkoli strana opětně oběslána a k náhradě nákladů nedostavením zmařeného stání odsouzena býti může (§ 142. I.). Dobře lišiti sluší oběslání k žádoucímu vysvětlení věci, o které v případě § 183. č. 1. jde od oběslání strany k přísaznému slyšení jako svědek (§ 375., 381.), jež předpokládá usnesení průvodní senátu. Zajisté vhodně užije se oběslání dotčeného též za účelem pokusu o narovnání (§ 204.). Strana osobně oběslána býti může jen k ústnímu přeličení

(§ 183 č. 1. „bei der mündlichen Verhandlung“), tedy před senát, nikoli před předsedu senátu; arcif před soudce z příkazu činného v řízení přípravném (§ 249. I.). V záležitostech manželských nedostavivši se rádně obeslaný žalovaný manžel slušnými doháněcími prostředky donucován býti může, aby se dostavil (dv. dekr. ze dne 23. srpna 1819 č. 1595 sb. z. s. §§ 6., 13.).

5. Předseda senátu naříditi může, aby strany (také vedlejší intervenient s právy společníka v rozepři § 20.) předložily listiny které sami ve svých rukou mají, jestliže se jich jedna z nich dovolala, pak akta t. j. písemnosti sepsané při kterémkoli řízení úředním, obzvláště podání v řízení soudním (arg. čl. XXXVIII., kdež patrně spisy řízení správního míněny jsou; § 218. spisy soudní), věci přezvědčné (§ 318.), anebo předměty ohledání. Také zde nebud' přehlédnuto, že běží jen o získání pomůcky k informaci, nikoli již o důkaz; pročež lišiti sluší rozkaz předsedy senátu podle § 183. č. 2. od usnesení se senátu ukládajícího odpůrci, aby vydal listinu, věc přezvědčnou aneb předmět ohledání (§§ 308., 318., 369.). Nabízení důkazu průvody těmito se nepředpokládá jakožto podmínky vydání rozkazu podle § 183. č. 2.; stačí pouhé vztahování se k nim (sich bezogen hat). Zvláště předložení korespondence mezi nekupci o smlouvě osvědčí se v tom směru důležitým. K spisům (acta, § 183. č. 2.) nelze čítati korespondenci klienta s advokátem o předmětu sporu aneb sepsání děje sporného, poněvadž soud požadovati nemůže, aby jemu species facti advokátova předložena byla (§ 9. adv. ř., čl. I. sd. ř.). Pakli ohledně listiny důležité bylo by se obávati, že by ztracena aneb poškozena byla předložením při ústním přelíčení, může teprve při tomto soude (§ 300. I.) nařízeno býti, aby se tak stalo a to před soudcem z příkazu činným aneb dožádaným, zároveň pak přikázáno býti, které okolnosti listiny se týkající protokolárně zjištěny býti mají aneb že přepis, pokud se týče výtah její zhotoven a dodán býti má. Dále přikázáno býti může předsedou senátu, aby strany předložily a po určitý čas při soudě ponechaly rodokmeň, plány, nástiny a jiné kresby, rovněž i snůšky. Při všech těchto nezáleží na tom, má-li aneb nemá-li je strana ve svých rukou, tudíž naříditi lze též zhotovení a předložení jich, což významu míti bude zvláště ve sporech o svěření aneb dědictví, pokud se týče o služebnosti, o hranice aneb o výměru pozemků. Jsouť to pomůcky k lepšímu porozumění, pokud se týče znázornění přednesení stran. Nástin je náčrtek zá-

kladními rysy podaný, kdežto plán znamená zevrubný výkres, také rozměry a všechny podrobnosti rozlohy přesně vyznačující. Kresba podává názorný obraz předmětu aneb polohy ve sporu rozhodných. Snůšky znamenají seřazení anebo sestavení stejnorodých dat, přehled usnadňující.

Účinky nepředložení dotčených listin, písemností a předmětů zůstaveny jsou volnému uvážení soudu (§ 272.). V řízení přípravném může též soudce z příkazu činný (a contrario předsedy senátu) naříditi předložení listin, věci přezvědčných a předmětů ohledání (§§ 250. II., 251. in fine). Odepřel-li soudce z příkazu činný k žádosti odpůrce rozkaz takový vydati ke straně, která věci dotčené v rukou svých chová, opětovati lze návrh k tomu se nesoucí při přelíčení (§ 255. IV.).

Předložení obchodních knih nespravuje se podle dotčeného a povšechného předpisu (§ 183. č. 2. sd. ř.), nýbrž řídí se podle nařízení obchodního zákonníka zachovaných v platnosti čl. VII. č. 4. sd. ř., pročež nikdy nemůže dojiti k rozkazu předložení jich u jiného soudu nežli toho, při němž se vedou (čl. 39. obch. z., § 300. sd. ř.). Nesluší pak přehlížeti, že knihou obchodní nevyrozumívají se snad pouze účetní, nýbrž i kniha kopií odeslaných dopisů (čl. 28. obch. z.), a že předložení knih všech co do celého obsahu ve sporech o roztržení majetku (čl. 40. obch. z.) naříditi lze.

6. Předseda senátu způsobiti má opatření listin, jichž se jedna strana dovolala, chovaných při nějakém veřejném úřadě anebo u notáře; rovněž věci přezvědčných a předmětů ohledání (§ 183. č. 3. sd. ř.). Strany v přípravných podáních svých (§ 229., 243.) aneb později (§ 258.) před přelíčením a ústně mezi líčením (§ 300) se toho dovolávati budou s úspěchem, pakli samy průvodů těch sobě opatření nemohly aneb vydání jich bezdůvodně odepřeno bylo. Dotčené právo předsedy důležitě bude při sporech z obchodů stran vzorků, které obchodní dohodce uschoval, a ohledně denníka obchodního dohodce, jehožto předložení již podle práva obchodního v platnosti nedotknutého soud naříditi mohl kdykoli mezi sporem (čl. 80. a 79. obch. z., pokud se týče zák. ze dne 4. dubna 1875. č. 68. ř. z.; pak čl. VII. č. 5. sd. ř.). Výmínečným předpisem toto právo předsedy senátu rozšiřujícím jest, že ve sporech o žalobách určovacích záporných proti eráru, jimiž dosud přípustné žaloby vyzývací z vychloubání nahrazeny budou čl. XXXVIII.

sd. ř., předseda senátu z úřední povinnosti způsobiti může předložení všech listin sporu se týkajících, jež nějaký veřejný úřad anebo notář ve svém uschování má. Podobně ve sporu týkajícím se odporování administračnímu vyřízení účtů se strany úřadu vojenského (zák. ze dne 6. června 1887. č. 72. ř. z. § 5. a čl. XI. č. 5. sd. ř.).

7. Předseda senátu smí z moci své naříditi soudní ohledání (§ 368.), čímž získá se nejbezpečnějšího poučení o skutkovém stavu pro řešení sporu rozhodným, předvolav k tomu strany, zvláště ve sporech o vlastnictví nemovitě (hranice) aneb o služebnosti pozemkové, on smí dále naříditi, aby znalci dobré zdání podáno bylo, obzvláště písemně podle § 357. sd. ř., rovněž smí asi též dáti zhotoviti pověřený překlad listiny cizím jazykem sepsané tlumočnickem autorisovaným (§ 291. nesp. ř., § 78. not. ř.), jak souditi lze a maj. ad minus (§ 183. č. 4.), jakož i konečně obeslati osoby jakožto svědky, od nichž očekávati lze podle žaloby a zajisté též odpovědi (§ 78. č. 2.) anebo podle průběhu jednání vysvětlení rozhodných okolností, ačkoliv strana tohoto svědectví nebyla nabízela. Perm. kom. panské sněmovny (společ. zpráva obou perm. kom. str. 6.) odňala předsedovi senátu právo k provedení důkazů těchto, jež jemu přidělovala osnova vládní.

Rozkazy výše dotčené, pokud se týkají listin a svědků, vydány však býti nemohou, jestliže obě strany srovnale proti tomu se vyslovily. Vyhledávání dotčená pod č. 7. naříditi může předseda senátu již před zahájením ústního přelíčení, avšak jenom tehdy, sluší-li se toho obávati, že by jinak nebylo možno důležité okolnosti zjistiti anebo průvodu nějakého použití buďto vůbec anebo aspoň ne beze značných obtíží. Podmínek důkazu pro věčnou paměť není však k opatřením těm zapotřebí (§ 183. v posl. odst. a contr. § 384.).

Senátu přísluší rozhodovati o odporu, jež kterákoli z osob zúčastněných v řízení (také vedlejší intervenient) vznesla ohledně některého z výše dotčených opatření předsedy senátu. Z rozhodnutí senátu samostatná stížnost místa nemá (§§ 186. a 515.). Opatrně učiní předseda senátu, jestli k důležitým opatřením ve smyslu § 183. vyžádá sobě napřed souhlasu senátu, k čemuž analogie předpisu § 181. I. a princip v § 34. J. N. vyslovený jej zmocňují. Svědci, znalci, tlumočníci nejsou osobami v projednání sporu (Verhandlung § 186. I.) zúčastněnými; jim přísluší jen právo odporu ohledně

dotázek při výslechu v řízení důkazním kladených (§§ 289., 341., 342., 367.).

Právem předsedovi senátu příslušícím, ale s řízením sporu nesouvislým jest konečně, že vydává rozkaz upomínací proti samosoudci vykonávajícímu pravomocnost při okresním soudě, při němž by vlastně měla býti podána žádost úpomínací (§ 79. a čl. XIV. č. 2. J. N.).

§ 60. II. Práva senátu co do řízení sporu.

Práva co do řízení sporu senátem přísluší buď jednotlivým jeho členům (totiž výše dotčené právo dotazovací § 182.), aneb celému sboru. Pokud o poslézřečená jde, sluší rozeznávati — vedle výše dotknutého práva přezkoumání všech opatření předsedy senátu co do řízení sporu následkem odporu vzneseného od některého účastníka v jednání (strany, zákonného zástupce, zmocněnce, vedlejšího intervenienta) — práva co do formálního řízení čelící k zamezení průtahů a k vhodnému upravení látky sporné a práva co do materiálního řízení propůjčená za účelem úplného vyčerpání podané látky sporné.

A. Práva senátu co do formálního řízení sporu slouží různým účelům; a sice:

I. K zamezení průtahů.

1. Senát vyloučiti může z projednávání nové t. j. k předmětu právě projednávanému náležitě, ale prvé neuvedené okolnosti faktické anebo průvody jakožto nepřipustné, pakli strana patrně ku protahování teprve nyní je přivádí a připuštěním jich vyřízení sporu by se značně opozdilo (§ 179.). To zvláště platí o okolnostech a průvodech uvedených teprve při roku položeném k pojednání o výsledcích důkazu, jež proveden byl před soudem dožádaným anebo z přikazu činným, nebylo-li přivádění nové látky podmíněno výsledky dokazování, a stalo-li se tak z patrného úmyslu protahovati spor (§ 278. II.). Procesní látka, která usnesením soudu jakožto opozděná vyloučena byla z projednání, zevrubně vytknuta buď v skutkové podstatě rozsudku (§ 417. posl. odst.). Advokát, jemuž hrubé zavinění ohledně opozdění toho přičísti lze, sám ponese útraty tím způsobené (§ 49. I.) a po případě trestán bude pokutou pořádkovou (§§ 179. II., 220.). Proti opatřením senátu co do vyloučení fakt a průvodů opozděných, samostatného opravního pro-

středku není (§ 186. II., 291. I.). Pomocí ohledně důkazů takto vyloučených neposkytuje ani žaloba o obnovení sporu (§ 530. posl. odst.). Byla-li ale s odvoláním z konečného rozsudku spojena zachovaná stížnost (§ 515) důvodně vytýkající, že vyloučení dodatečného přivádění fakt a průvodů stalo se neprávem, může odvolací soud rozsudek I. instancí zrušit pro neúplnost přeličení a naříditi soudu procesnímu opětné zahájení tohoto za účelem objasnění vyloučených prvé fakt a provedení prvé nepřipuštěných důkazů (§ 496.).

2. Provedení důkazu v čas nabízeného odepřítí může senát, nabude-li přesvědčení, že prováděním tohoto důkazu spor protahován býti má (§ 275.); v podstatě skutkové buď to vyznačeno (§ 417.). Avšak soud odvolací připuštěním takového v první instanci vyloučeného důkazu odpomoci může v řízení odvolacím (§ 488.). Samostatná stížnost proti odepřenému provedení toho důkazu místa nemá (§ 291. I.).

3. Vydal-li předseda senátu rozkaz, aby do určité lhůty listina průvodní soudu předložena byla, aby odpůrce v ni nahlédnouti mohl, aneb aby pojmenování byli svědci a obydlí jejich, a nestalo-li se tak z úmyslu spor protahovati, může senát skutečné přivádění těchto průvodů, jež stalo se teprve při přeličení, prohlásiti za nepřipustné (§§ 82. a 181. II.). Také z usnesení toho samostatná stížnost místa nemá (§ 186. II.), avšak i tu nechť stane se o vyloučení těchto průvodů zevrubná zmínka v podstatě skutkové rozsudku (§ 417.). Pomocí dovolati se lze bude jedině způsobem v případě sub 2) vytknutým.

II. Ku vhodnému upravení látky procesní. Všeliká opatření v tom směru přípustná, totiž sloučení, dělení a přerušení projednávání z pravidla (o výmince viz § 252. II., § 260.) nastati mohou teprve po zahájeném ústním přeličení, nikoli po výměně spisů přípravných aneb po provedeném přípravném řízení (arg. nadpis: mündliche Verhandlung III. oddělení I. dílu). Přípustnými jsou usnesení taková až do prohlášení, že řízení jest skončeno (§ 193.). Naskytnouti se též mohou v řízení odvolacím, pokud jde o přeličení odvolací (§ 463.). Sloučené a dělené projednávání může nastati při původním roku aneb při roku za tím účelem k pokračování ve věci nařízeném, došlo-li k odročení ze zvláštních důvodů závažných (§§ 180. III. 134. č. 2.). Odvolací soud může několik odvolání k společnému řízení odvolacím sloučiti; avšak nemůže rozdělení řízení, o několika nárocích touže žalobou shrnu-

tých nařízené první instancí, zrušiti na základě odvolání z rozsudku o prvním odděleném nároku vzneseného. Neboť § 462. odmíná jemu moc zrušování usnesení v řízení rozsudek předcházejícím, pokud právo stížnosti z takového usnesení jest odepřeno, což podle § 192. právě platí.

Účinek dělení a sloučení jeví se pouze co do budoucnosti; ale právní následky zahájení rozepře společné aneb samostatných sporů trvají ohledně všech nároků původně shrnutých aneb o sobě vy-máhaných nadále (§ 232. sd. ř.) a výsledek dosavadního jednotného, pokud se týče zvláštního projednávání podrží svůj význam právní pro další dělené aneb sloučené projednávání (§§ 138, 399., 287.).

Soudce rok řídící zjednejž sobě potřebného ponaučení o okolnostech co do sloučení, dělení aneb přerušení řízení rozhodujících před stáním tímto a postarejž se pokud toho třeba o zjednání úředních spisů těch kterých (§ 121. jedn. ř. sd.).

1. Senát sloučiti může několik sporů projednaných u téhož soudu, třeba u různých senátů téže kategorie (nikoli u obecného a kausálního), mezi týmiž osobami aneb mezi týmž odpůrcem a různými žalobci nebo žalovanými, jestliže vyřízení všech se tím usnadní, urychlí anebo nákladů ušetří. Netřeba, aby to byly vesměs žaloby prvotní; mohou to býti též žaloby na vzájem, z nichž několik od spolužalovaných proti původnímu žalobci vznesených se sloučí k společnému projednání, aneb jen jediná žaloba na vzájem se žalobou původní. Zvláště výhodně použije soud práva slučovacího ohledně několika žalob, které by byl žalobce proti témuž žalovanému mohl v jedinou shrnouti (§ 227.), avšak toho opomenul; neboť sloučením v tomto případě ušetřeno bude nákladů. Rok k přeličení položen buď tuto na týž den, aby sloučení bez překážky provésti lze bylo (srovn. § 115. II. jedu. ř. sd.).

Spory takto spojené posloupně vnesenými rozsudky rozhodnouti lze, jakmile zralými jsou k řešení (§ 390. II.). Týmž rozsudkem řešiti je lze jenom tenkrát, jestliže to byly spory mezi týmiž stranami a jestliže prvé zdviženo nebylo spojení (§§ 187. a 404. II.). Dojde-li k opětnému rozštěpení prvé již sloučených sporů, bude nutno rozdělití spisy sporu zvláště ohledně jednacích protokolů, pročež třeba bude přepisy z protokolu o sloučeném projednávání učiněné (anal. § 469) připojiti k ostatním spisům samostatně opět se odvětvujících sporů (§ 404. II.).

Sloučením sporů nestanou se strany těchto různých, samostatně zahájených sporů společníky v rozepři, kterýžto právní poměr jen žalobou, nikoli mezi jednáním založiti lze.

Souvislosti právní anebo souvislosti faktické několika těch sporů nepředpokládá zákon jakožto podmínky, arciž ale jednotný způsob projednávání, pročež spor z manželského poměru a z majetkového práva mezi manželi k těmž řízení sloučiti nelze, neboť vadí různost zásady projednací a vyhledávací takovému opatření. Případem sloučení jest společné projednávání původní a intervenční rozepře při hlavní intervenci (§ 16.). Sloučení osvědčí se často výhodným jen ohledně provedení důkazu.

2. Senát může rozdělit

a) několik touže žalobou na soud vznesených nároků ku zvláštnímu projednání. Podobně odkázati může vzájemnou pohledávku žalovaného ku zvláštnímu projednávání (§ 188. sd. ř.). Nárokem rozuměti sluší oprávnění osoby, jež ku platnosti se přivádí proti osobě jiné, ať již důvod vzniku jest jakýkolivěk, ať jde o právo osobní anebo věcné, pokud se týče dědické, ať jde o plnění majetkové aneb o pouhé určení. Několik nároků touže žalobou vymáhati lze na témž žalovaném, ač nejsou ve faktické nebo právní souvislosti, pakli jen týž soud jest příslušným a týž způsob projednávání přípustný (§ 227.), mimo to pak za podmínek společenství v rozepři (§§ 11. a 14. sd. ř.), konečně při rozšíření žaloby (§ 235. I.). Vznesení podružné žaloby určovací připojuje k prvotnímu nároku žalobnímu nový a rovná se původnímu shrnutí dvou nároků v žalobě též (§ 236.). Mluví-li § 188. v druhé větě o vzájemných pohledávkách (Gegenforderungen) žalovaného, nemíni tím případ dělení jednání o nich mezi sebou, neboť ten spadá pod § 189., totiž dělení jednání o několika obranných prostředcích, aniž pak případ přivádění vzájemné pohledávky žalobou na vzájem, jelikož tu naopak sloučení projednávání o ní s původní žalobou často se doporučovati bude (§ 233. II.). Výhradně míněno jest v § 188. II. oddělování řízení o pohledávce namítané proti žalobě od projednávání o žalobě samé.

Při pohledávkách (nikoli jinakých nárocích) vzájemných, o nichž zvláštní projednávání nařizeno býti má, lhostejno jest, zdali se žalobní jsou souvislými čili nic. Avšak vzhledem k § 391. III. nutně třeba bude spojití rozdělené řízení v jedno před konečným řešením sporu,

pakli vzájemná pohledávka žalovaného jest právně souvislou, t. j. z téhož právního jednání aneb mezi kupci z běžného účtu (čl. 291. obch. z.) vzniklou. Neboť zralé a všestranné rozsuzování v tomto případě jen jednotným rozsudkem možno bude.

Důležité bude právo co do dělení projednávání zvláště při pohledávkách kompensabilních. Pohledávka vzájemná, námitkou ku platnosti přiváděná, nemá však následkem toho, že k zvláštnímu projednávání odkázána byla, nyní žalobou na vzájem vymáhána býti. Role procesní dělení sporu nemohou se měniti.

Při faktické souvislosti t. j. poměru, kdež jde o týž předmět hmotný, vyloučeno není dělení projednávání.

Při děleném projednávání postupně rozhodnutí vydáno býti může o jednotlivých nárocích sporných rozsudky částečnými, jestli některé z nároků uznáním aneb odřeknutím vyřízení došly, podobně prvé o nároku žalobním a pak o namítané vzájemné pohledávce, pakli s ním právně nesouvisí (§ 391.). Pokud jednání o kompensabilní pohledávce vzájemné, právně nesouvislé, odděleno bylo a o žalobě částečným rozsudkem rozhodnutí se stalo, bude po skončeném přelíčení o vzájemné pohledávce vyneseno nálezení, původní rozsudek o žalobě ve své míře zůstávající aneb zrušující, podobně jako v řízení rozkazním následkem obran (§ 553.). Rozsudek částečný co do opravních prostředků a co do exekuce jest samostatný (§ 392.). Odvoláním z částečného rozsudku vzneseným způsobeno bude projednávání jednotně zahájeného sporu současně ve dvou instancích; důsledkem toho třeba bude zřízení úředních přepisů těch částí spisů soudních, které se předmětu řízení odvolacího dotýkají, jelikož akt těchže při pokračování ve sporu se strany jiných prvé co do jednání oddělených nároků při soudě I. instancí zapotřebí bude (§ 469. II.). Výminkou zakázáno jest rozdělení projednávání o žalobách postižených proti několika drahám, shrnutých železnici zapravivší náhradu škody při dopravě vzniklé čl. 51. mezin. úmluvy o dopravě železn. ze dne 14. října 1890. č. 186. ř. z. ex. 1892.

β) Rozdílým od dosud uvažovaného jest případ dělení látky sporné, pakli k odůvodnění anebo k porážení téhož nároku několik samostatných sporných článků (Streitpunkte) anebo několik samostatných prostředků útočných aneb obranných užito bylo. Samostatným článkem sporným jest část procesní látky k odůvodnění vymáhaného nároku aneb obrany přivedená, která o sobě nepostačuje k dosažení

zamýšleného účelu na př. při žalobě z náhrady škody jsou samostatnými články sporu důvod nároku a obnos jeho. Vyřízení zvláštního odděleného projednání o samostatném článku sporu nastane zpravidla konečným rozsudkem, výminkou mezitímním rozsudkem v případě § 393. sd. ř. Samostatným prostředkem útočným i obranným jest všeliký procesní materiál, který, kdyby sám o sobě byl býval proveden, postačoval by k dosažení cíle, ať uznání, ať odmítnutí nároku, hlavně různé obrany proti žalobě a opět proti nim samým na vzájem uváděné (repliky a dupliky). Rozdilu nečiní, jsou-li tyto samostatné prostředky vázány z hmotného aneb z formálního práva (arg. § 189. II.). Zvláště o obraně nepřislusnosti soudu, rozepře již zahájené anebo rozepře právoplatně rozsouzené zvláštní projednávání senátem nařizeno býti může (§§ 189., 252., 260.). V případě poslézdotčeném může o dotčených obranách usnesením o sobě rozhodnuto býti, zvláště bylo-li jim místa dáno (§ 261.). Ve všech ostatních nemůže po zvláštním odděleném probrání některého samostatného prostředku útočného aneb obranného mezitímním aneb částečným výrokem soudu býti nastoupeno, nýbrž rozhodnutí jen státi se má rozsudkem konečným. O tom, jakým pořádkem dělenou látku sporu postupně probíratí sluší, zákon jinakého vodítka neposkytuje, než že privilegované obrany před jinými vyříditi sluší (§ 260. I.). Ohledně obran nepřivilegovaných bude tudíž soud řídit se jejich důležitostí.

Dělení látky sporné v tomtéž sporu častěji vyskytnouti se může.

Kdykoli došlo z usnesení senátu ke sloučenému aneb dělenému projednávání, nemá rekurs vůbec místa (§192.), avšak senát sám ať po návrhu, ať z úřední moci od opatření těch opět ustoupiti může, leč by již rozsudkem částečným aneb mezitímním vázán byl aneb jeho opatření se bylo stalo předmětem rozhodnutí vyšší instancí (§ 192.). Tím poskytnuta možnost odstraniti původní opatření, jehož nevhodnost byla se později zjevila. Nebylo-li nápravy u senátu pohledáváno, nemůže ji odvolací soud poskytnouti, zvláště nikoli s hlediska tak řečeného soustředění stížnosti (arg. § 462.).

3. Senát může také přerušiti jednání až do vyřízení otázky praejudiciální aneb přípravné, ačkoli zásadně spor pokud možná bez přerušení skončen býti má (§ 180. III.). Tímto opatřením zamezení lze odporující sobě výroky o téže záležitosti právní vynesené u různých úřadů. Přerušeni nastati smí jen v případech zákonem stanovených (§ 167.) a sice:

α) Přerušeni nastati musí z úřední moci, jestli oznámeno bylo senátu vznesení jistivého konfliktu kompetenčního na říšský soud (čl. XI. č. 2. sd. ř., zák. 20. dubna 1869 č. 44. ř. z., § 167. sd. ř. Viz výklady o poměru řízení soudního k řízení ve věcech správy str. 26.).

β) Přerušeni nastati může z moci úřední, závisí li řešení již projednávaného sporu na určení právního poměru (ať jistivém, ať záporném), jež nastati má buď v jiném, prve již zahájeném sporu aneb v prvé již zavedeném řízení u úřadu správního, aneb konečně na vyhledání a rozsouzení určitého trestního činu, jehož pŕtahy mezi řízením vzešly, pakli patrně nález trestní na spor rozhodný vliv míti bude (§§ 190. I., 191., viz výklady o poměru civilní k trestní věci str. 21. a 22. IV.). (S případem praejudiciality právního poměru, v jiném sporu rozebíraného, nelze stotožňovati případ litispendence téhož nároku ve dvou sporech; neboť vzhledem k §§ 239., 260. nesmí tuto soud projednávání sporu, v němž obrana rozepře prvé již vzešlé učiněna byla, na tak dlouho přerušiti, až vyřízen bude spor, o nějž se obrana litispendence opírala.) Řízení před rozsudím o předurčující otázce neoprávnuje senát k přerušeni řízení (§ 190. Gegenstand eines anhängigen Rechtsstreites, 594. I. O zvláštních případech čl. XI. č. 3. a § 393. viz níže § 64. B.).

γ) Přerušeni nastati může po návrhu účastníka ve sporu, vystoupil-li proti stranám v původním sporu hlavní intervenient (§ 16.), aneb vznikl-li spor o odporu proti přidružení se vedlejšího intervenienta (§§ 19., 190. II.) aneb domáhá-li se strana navrácení ve stav předešlý (§ 152. III. a nadpis § 164.). Návrhu strany se v posléze dotčených případech nezbytně žádá, jelikož při nich jde výhradně o zájem její (motivy osnovy vládní str. 241.).

Pokračováno bude v přerušeném řízení po žádosti strany kterékoli (výhradně v případě pod α); § 167., 164.) aneb z úřední moci (§§ 190., 191.), jestli již rozhodnutí předcházející o příslusnosti, o nároku aneb ohledně intervence neb restituce (§ 152.) nabylo právní moci.

Přerušeni v případě α) bude moci nastati též za odvolacího řízení (§ 463.), jelikož konflikt kompetenční jistivý možným jest též, pokud věc v odvolací instanci se nachází (§ 18. zák. cit. o org. říšsk. sd.), podobně v případě vyskytnutí se pŕtahů trestního skutku, třeba při dokazování (§§ 488., 489.), aneb vzhledem k intervenci

hlavní (§ 16.) a vedlejší, jelikož až do právoplatného rozsouzení sporu průchodu mají (§ 17.), nikoli však pokud jde o praejudiciální určení právního poměru v jiném sporu aneb v řízení administrativním; neboť nový nárok v řízení odvolacím vznášen býti nemůže (§ 482.) a ohledně těch, jež v první instanci již rozebírány a řešeny byly, náleží odvolacímu soudu jen přezkoumání rozsudku v každém směru, tudíž i co do praejudiciálních právních poměrů soukromo- aneb veřejnoprávních za příčinou vynesení nálezů v I. instanci řešených. Usnesení, jímž přerušeno řízení ve výše dotčených případech nařízeno bylo, senát opět odvolati může mimo případ *α*). Rovněž je samostatnou stížností v odpor bráti lze (soweit sie nicht eine Unterbrechung des Verfahrens verfügen § 192. II.), již však soud procesní sám vyhověti může, jelikož jde o opatření průběh sporu upravující (§ 522., processleitender Natur).

Zvláštní případ přerušeno řízení odvolacího se dotýkající naskytuje se po vznesení žaloby o obnovu sporu, byla-li podána současně s odvoláním aneb za trvání řízení odvolacího. Přerušeno řízení nastane po návrhu aneb třeba také z moci úřadu usnesením soudu se strany žaloby dotčené příslušného:

αα) nezbytně ihned, jakmile žaloba o obnovu podaná opírá se o trestní čin (§ 530. č. 1—4.) aneb o trestní nález novější (§ 530. č. 5.), zároveň pak rozsudek trestní, právní moci již nabytí, originálem aneb přepisem pověřeným přiložen byl § 544;

ββ) podle uvážení soudu ve všech ostatních případech t. j. těch, které pod *αα*) uvedeny byly, není-li však o důvodu obnovy již po rukou výkazu příslušným trestním nálezem, mimo to pak ve všech, ve kterýchž se opírá žaloba domáhající se obnovy o některou z příčin obnovy pod č. 6. a 7. v § 530. aneb v § 531. uvedených. Uvážení soudu spravovati se bude oceněním okolností příběhu a důkazů nabízených o důvodu obnovy (§ 545.) a k usnesení o přerušeno dojití může ještě mezi přeličením o této žalobě. Povždy o usnesení o tom, že řízení odvolací přerušeno bylo, ihned soudu odvolacímu zpráva podána buď (§§ 544. II., 545. II.). Z usnesení přerušeno po návrhu nařizujícího aneb je odepírajícího stížnost vyloučena jest § 546. (výminkou ze zásady § 192. II.).

Po právoplatném zavržení žaloby o obnovu po návrhu aneb z moci úřadu pokračováno buď v řízení. Domáhá-li se toho návrh vznesen buď na soud, při němž řízení odvolací se vede (§ 546.); načež se soud o předložení všech spisů soudních k pokračování

v řízení potřebných v čas z úřední povinnosti postará. Předpisy tyto platí též ohledně řízení dovolacího (§ 544. násl.).

B. Práva senátu co do materiálního řízení sporu. Za účelem úplného vyčerpání látky sporné senát usnesti se může na opětném zahájení skončeného již projednávání sporu ať celého ať jen o určitém předmětu, o němž zvláště jednáno bylo (§ 179. I.):

1. je-li za účelem rozhodnutí potřebí co nejdůtklivějšího vysvětlení anebo doplnění toho, co při přeličení uvedeno bylo, anebo rozboru o důkazu skutkové okolnosti, o níž senát teprve po skončení přeličení, obzvláště při poradě rozsudku (§§ 413., 414.) seznal, že důkazu vyžaduje (§ 194. I.). Jsou-li strany ještě při soudě, vyčkávající prohlášení rozsudku (§ 414.), jež z pravidla ihned po skončeném přeličení nastati má, buď jim usnesení oznámeno a ihned řízení opět zahájeno. Jestli však nevyčkavše prohlášení rozsudku se vzdály obě aneb jen jedna, nemohou je stihnouti následky klidu, pokud se týče promeškání, jelikož jejich povinnost k projednávání uhasla prohlášením senátního předsedy, že senát se usnesl na skončení řízení (§§ 193., 170., 399.) a k vyslyšení rozsudku strany povinny nejsou (§ 414. I.);

2. pokládá-li senát další projednávání zapotřebí po dojití soudních spisů o provedeném důkazu od soudce dožádaného buďto dle výsledků důkazních o sobě, anebo podle prohlášení stran učiněných při provádění důkazů těchto (§ 194.). Opětne zahájení přeličení nesmí však nikdy k tomu napomáhati, aby fakta a průvody již praecludované anebo jenom ku protahování rozepře příhodné byly opět anebo nyní uváděny. Principiálně platí ovšem též při opětném zahájení přeličení zásada jednoty celého projednávání (§ 193. II.). Z usnesení o opětném zahájení přeličení rekurs přípustný jest, jemuž soud I. instanci sám vyhověti může (§§ 514., 522.); neboť nejde o pouhé nařízení roku (§ 130.).

V řízení před soudy okresními příslušející samosoudci spor řídicímu všechna práva, která ve sporech u sborových soudů projednáváných rozdělena jsou mezi předsedu senátu a sám senát (§ 431. II.).

§ 61. Soudní smír.

Odbytí sporu smírem možno jest, pak-li ve sporu jde o práva, jichž lze se vzdáti (§ 1375. obč. z. „práva zadatelná“ a contr.

§ 1455., „nezcizitelná práva“). V řízení před okresními soudy může k smíru soudním dojiti již před zahájením sporu; neboť může ten, kdož hodlá nastoupiti žalobou o obnos aneb o předmět hodnotu 500 zl. nepřevyšující, ještě před podáním žaloby žádati u soudu příslušného podle bydliště povinného za obesláni odpůrce k pokusu narovnaní. Je-li v tom místě několik okresních soudů, obesláti lze za účelem tím odpůrce ke kterémukoli z nich. Z vyřízení žádosti oprávněným vznesené, kterouž se dovolával nařízení roku za účelem odbyti sporu brozícího smírem, není oprávněného prostředku (§ 433.). Jednací řád sd. § 147. příkazuje vyřízení žádosti těchto kanceláří soudu ať písemně, ať ústně podány byly. O ústním žádání toho druhu nezřídí se žádný protokol, aniž pak zápisek; obesláni odpůrce odevzdá se žadateli, aby je sám doručil.

Mimo případ ten může soud okresní i sborový při přeličení ve kterémkolivěk období (tedy i v odvolacím řízení, §§ 486., 463.), zvláště pak sborový soud již při prvním roku (§ 239. II.) pokusiti se o odbyti sporu smírem. Dohodnutí takové s hlediska občanského práva nemusí býti narovnaním ve smyslu § 1380. obč. z., nýbrž třeba uznávací smlouvou anebo jenom smlouvou o sečkání anebo o datio in solutum.

Co se legitimace k uzavírání smírů soudních týče, strany, pokud procesně jsou spůsobilými, samy též smír soudní mohou uzavřítí (§ 39. č. 3. exek. ř.). Poručník a opatrovník, jakožto zákonný zástupce strany, potřebí má však soudního konsensu k odbyti sporu narovnaním (§§ 233., 282. obč. z.). Podobně konsensu soudu pozůstalostního musí sobě vyžádati curator hereditatis iacentis (§ 129. nesp. ř.) a správce konkursní podstaty, jde-li ve sporu o obnos vyšší 200 zl., svolení konkursního komisaře a po stání likvidačním svolení výboru věřitelského (§ 147. lit. b) konk. ř.).

Finanční prokuratura (podle § 13. instrukce vydané nařiz. min. financí ze dne 16. února 1855 č. 34. ř. z.) zapotřebí má k odbyti sporů, které vede, smírem soudním, zvláštního svolení příslušného úřadu správního. Při obchodních společnostech ve stadiu likvidace likvidatoři samostatně odbyti mohou spor narovnaním (čl. 137. obch. z.).

Procesní zmocněnec nemusí vyžadovati sobě zvláštního zmocnění k odbyti sporu narovnaním. Procesní plná moc obsahuje povšechné zmocnění toho druhu, rovněž prokura (čl. 42. obch. z.); arcí zastoupený může při oné vyslovně vyloučiti právo, aby zmocněnec jeho jménem

smír procesní učinil, zpraviv o tom odpůrce (§ 31. č. 2. a § 32. sd. ř.). Věřitel, jemuž pohledávka k dobytí přikázána byla, již jeho dlužník proti komusi třetímu (poddlužníku) má, oprávněn není, aby spor s poddlužníkem vedený na účet dlužníkův narovnaním odbyl (§ 308. I. exek. ř.).

Zmocněnce stran procesního vyloučiti nelze z přítomnosti při pokusu narovnaní. Soud může pokusiti se o soudní smír u procesních zástupců, ale může k tomu též osobní dostavení se stran opatřiti (§ 183. č. 3. a 204.). Se svolením stran pokus o smír aneb sepsání narovnaní státi se může i před soudcem dožádaným anebo z příkazu činným (§ 204. I.).

Co do podrobností poznamenati jest:

1. K pokusu o odbyti sporu smírem dojde buďto k žádosti některé strany anebo z moci úřední. Není však soudu uloženo pokusiti se o smír s tou sankcí, že by opomenutí v zápětí mělo zmatečnost dalšího řízení; neboť § 477. neuvádí mezi důvody zmatečnosti příčinu tuto.

2. Smírem soudním dojiti může k odbyti celého sporu aneb jen k upravení jednotlivých článků sporných, čím v § 204. rozuměti sluší nejen jednotlivé nároky touže žalobou vymáhané, nýbrž i součást látky sporné k odůvodnění téhož nároku uváděnou podle obdoby § 393. Zvláště při rozdělení jednání co do složitější sporné látky smír posléz dotčené spůsobu výhodným se osvědčí. V řízení z rušené držby vzhledem k předpisu § 204. sd. ř. lze bude soudu i budoucně pokoušeti se o smír co do prozatímního upravení držby, jestli pokus o odbyti celého sporu držebního osvědčil se býti marným; nepodaří-li se to, opatří soud, čeho v tom směru potřebí, z moci úřadu (§ 458.).

3. K pokusu soudního narovnaní dojiti může pouze mezi spornými stranami („des Rechtsstreites“ § 204.) a při přeličení, tedy až do právoplatného vyřízení sporu v II. instanci (§§ 463., 486. IV.). Neboť v dovolacím (revisním) řízení nenaskytne se — leč výmínečně — přeličení (§ 509.). Smlouvu mezi kýmsi třetím, přejímajícím dluh žalovaného jakožto rukojmě a plátce, a žalobcem, jakož i smlouvu po právoplatném rozsouzení sporu mezi stranami učiněnou (snad novací) posuzovati sluší dle obč. pr.; soudním smírem však není.

4. Lhostejno jest, zdali soudním smírem dojde pouze k uznání právního poměru, anebo také k podrobení se žalovaného jistému

plnění, snášení anebo opomenutí (§ 205.), aneb navzájem k částečnému odřeknutí se žalobce.

5. Ačkoliv soudní řád nezná důkazu přísahami, nýbrž jenom přísěžným slyšením strany jako svědka (§ 371.), přece narovnání soudní závislým učiněno býti může na vykonání přísahy o sporných faktech (nikoli přímo o oprávnění aneb závazku) smluvené mezi stranami. V narovnání takto podmíněném určena buď lhůta k žádosti za položení roku k vykonání přísahy anebo smluven buď rok, při kterém tak státi se má. Přísaha vykonána buď před soudcem, jemuž představený soudu v narovnání určeného to přikáže. Tím usnadněno býti má vykonání přísahy u soudu příhodnějšího straně k přísaze se zavázavši, nežli jí jest soud procesní. Vykonání přísahy stane se ve způsobě zákonem ze dne 3. května 1868 č. 33. ř. z. předepsané (čl. XL.). Ustanovení § 383. nelze obdobně užití vzhledem k podstatné rozdílnosti právní instituce přísahy smluvené a přísěžného seznání strany jakožto svědka. Vždyť jedná se v případě § 205. o nesplnění odkládací podmínky narovnání, v případě § 383. o ztrátu průvodního prostředku; v onom případě neběží o dokazování soudem požadované, jehožto výsledek by volně posouzen býti mohl (§ 272.), nýbrž o náhodou způsobivší ztrátu podmíněné výhody (§ 1311. obč. z.).

Pokus o odbytí sporu smírem o sobě nezastaví, tím méně pak přeruší projednávání, ať k němu došlo po žádosti aneb z moci úřadu. Pokud návrhy strany co do smíru aneb i vyjednávání o něm způsobiti mohou odročení přelíčení vůbec (zvláště u sborového soudu po I. roku) aneb pokračování v něm, posouditi sluší podle povšechných předpisů o odložení roku a prodloužení lhůt (§ 204. II.), z čehož jde, že nebudou moci strany ani vzhledem k vyjednávání o smír samy ujednati odročení stání (§ 134. „nur“; § 204. II.).

Dojde-li ku smíru o žalobním nároku anebo jen o některém sporném kuse, dohodnutí zapsáno buď k návrhu strany v jednacím aneb ve zvláštním o tom zřízený protokol (§ 206.). O podpisu takového protokolu platí povšechné předpisy (§ 213.). Zvláštním, výjimečným předpisem jest ustanovení čl. XXI. sd. ř., podle něhož smíry uzavřené před bursovními rozhodčími soudy platné jsou jenom tenkrát, jestliže obě strany podepsaly příslušný protokol (§ 204.).

Straně za to žádající vydán buď na její útraty přepis protokolu smír obsahujícího a protokolu o vykonání přísahy sepsaného (§ 206.).

Útraty smíru soudního uzavřeného navzájem jsou zdviženy, leč by jinak ujednáno bylo, což také o dosud sběhlých (jedné straně právoplatně neuložených) nákladech sporu platí. Útraty pokusu smíru, k němuž nedošlo, náležejí k povšechným útratám sporu; o zaplacení jejich platí obecné zásady (§ 47.).

Co se účinků soudního smíru týče, jeví jednak účinek obranný potud, že lze se jím brániti proti opětnému zahájení sporu prvě smírem odbytého, aniž by však obrana tato co do formální stránky rovnala se obraně rozepře již rozsouzené, nejsou totiž obranou privilegovanou, již při prvním roku ohlásiti sluší (§ 239. II., 440.), a ku které soud z moci úřední přihlížeti musí (§§ 240., 411.). Mimo to soudní smír osvědčuje účinek účinný, jsa základem povolení exekuce čili exekučním titulem; žádáno buď u soudu procesního (§ 1., č. 5., § 4. č. 3. exek. ř.).

Ve věcech manželských ukládá zákon ze dne 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s. soudu za povinnost, aby učinil pokus, by žalobce od žaloby bezdůvodné o rozvod odstoupil anebo naopak, bylo-li se dovoláváno rozvodu z příčiny podstatné, aby tento nastal ze srovnalé úmluvy obou manželů. Pokud jde o rozloučení akatolíků a o neplatnost manželství, pokusiti se má soud o to, aby od žaloby bezpodstatné ustoupeno bylo, aneb aby manželství svolením manžela ve právech svých dotknutého úplně platným se stalo (§§ 3., 15., 16. cit. zák.). Konečně soud manželský postarati se má o to, aby spory o roztrídění jmění, o výživu dítek a o vzájemné nároky majetkové následkem rozvodu a rozloučení vznikající, vyřízeny byly soudním narovnáním (§§ 108., 117. obč. z.). Při neplatnosti manželství péče takové třeba není (§ 1265., 102. obč. z.), leč pokud jde o dítky.

Smíru soudnímu v řízení sporném mezi stranami uzavřenému zákon o řízení exekučním na roveň staví co do vykonatelnosti narovnání učiněná:

1. před soudem konkursním k odbytí konkursu (§ 1. č. 7. exek. ř., §§ 158., 233. konk. ř.), schválená soudem, jakož i výtah z protokolu o likvidačním stání, jimž se vykazuje uznání věřitelem ohlášené pohledávky se strany úpadce (§§ 55., 121. konk. ř.);
2. v řízení nesporném (§ 1. č. 6. exek. ř., § 19. nesp. ř.);
3. o soukromoprávních nárocích v řízení trestním (§ 1. č. 5. exek. ř.);

4. před soudem živnostenským (§ 33. zák. o sd. živn., § 1. č. 11. exek. ř.). Narovnání, uzavřená před rozhodčím výborem společenstva podle živnostenské novely ze dne 15. března 1883 č. 39. ř. z. § 123. (jichž se zákon o živnost. soudech ze dne 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z. § 35. nedotknul) nemohou soudem exekvována býti, nýbrž okresním hejtmanstvím, pokud se týče magistrátem v městech zvláštním statutem opatřených;

5. před rozhodčím soudem, zvláště bursovním (§ 1. č. 16. exek. ř., čl. XIII. sd. ř., čl. II. exek. ř.). Exekuci na základě narovnání před rozsudím (a contr. soudu rozhodčího) uzavřeného povolití nelze (arg. posl. slova § 1. č. 16. exek. ř. vor diesen t. j. vor Schiedsgerichten); dále aniž jde o narovnání

6. notářský akt o smlouvě zavazující k plnění peněžitému aneb k plnění určitého množství jiných věcí zastupitelných, obsahuje-li doložku, kterouž dlužník přímo exekuci se podrobuje (§ 1. č. 17. exek. ř., § 3. notářs. ř.).

Výhody vykonatelnosti soudem požívají konečně podle zvláštních předpisů exekucním řádem nedotknutých následující narovnání vzhledem k § 1. č. 15. exek. ř.:

α) Narovnání před zeměpanskými policejními úřady učiněná. Dv. dekr. ze dne 16. ledna 1801 č. 516. sb. z. s. a min. nař. z 10. prosince 1850 (č. 142. zem. věstníku pro království české) a ze dne 18. června 1853 č. 114. ř. z.

β) Narovnání učiněná před smírčími v obcích u věcech ceny do 300 zl., ať jde přímo o peníze aneb o jiné věci movité, třeba nezastupitelné, prohlásí-li oprávněný, že ochoten jest přijmouti nejvýše 300 zl. jakožto odstupné. (Říšský zák. ze dne 21. září 1869 č. 150. ř. z. a zák. zemský pro království české ze dne 26. února 1873 č. 12. z. z.).

γ) Narovnání v záležitostech zcelování pozemků anebo v záležitostech týkajících se dělení společných pozemků a upravení společných práv užívacích a co do hospodaření k nim, schválená příslušnými komisemi. Zák. ze dne 7. června 1882 č. 93. ř. z. § 11. a zák. z téhož dne č. 94. ř. z. § 12.

§ 62. D) Sprostředkování součinnosti soudu i stran při vedení sporu čili doručování.

Součinnost soudu při vedení sporu stranami napomáhá jim tím způsobem, že soud podle návrhu strany pohánějící t. j. návrh co

do dalšího vedení sporu podávající vydává usnesení, jimiž se průběh sporu upravuje, a pokud návrhu netřeba, z moci úřadu tak činí. Spor úplně projednaný a k řešení zralý soud řeší rozsudkem.

Důsledkem ústnosti projednávání též usnesení za přelíčení aneb dokazování se naskytující a rozsudky ústně se prohlášení (§ 414., 426. sd. ř.). Avšak usnesení, z nichž opravný prostředek se připouští aneb ihned exekuci nastoupeno býti může, povždy a mimo to usnesení, při nichž řízení rozepře toho vyžaduje, straně při prohlášení jeho nepřítomné doručiti sluší vyhotovením příslušným (§ 426. sd. ř.). Totéž platí v řízení exekucním ohledně usnesení téže povahy prohlášených při roku aneb při provádění úkonu exekucního (§ 64. exek. ř.). Rozsudek i s podstatou skutkovou a se všemi důvody rozhodovacími oběma stranám povždy doručiti nutno (§ 414. III., ist zuzustellen) a počíná působnost jeho, pokud o strany jde, teprve doručením (§ 416. I.). Výjimku činí rozsudek v řízení ve věcech nepatrných, jež prohlášením, jež obě strany vyslechly, působnosti nabývá, pročež jen podle vyslovené žádosti vyhotovení se dodá (§ 452.). K pouhému prolašování usnesení rok klásti nesluší (§ 114. jedn. ř. sd.).

Doručováním vyzumívá se dodání stejnopisu podání aneb přepisu protokolu s příslušným usnesením soudním (obsilkou) aneb vyhotovení soudních usnesení a nálezů (§§ 131., 80., 426. I., 414. III., 438.).

Trojí soustava u věci té platnosti došla v různých zákonodárstvích. Obecné a rakouské právo uznává doručování z úřední povinnosti soudem čili doručování oficiální. Francouzské právo uznává doručování stranami, t. j. zůstává stranám, aby pomocí samostatných mimo ústrojí soudů stojících úředních zřízenců (huissiers) odpůrci i třetím osobám písemná sdělení činily, jichž postup sporu vyžaduje; oznámení o zřízení svém, jež činí advokát žalovaného a výměna přípravných podání nastává přímo mezi oběma advokáty. Německé právo ubírá se cestou prostřední (soustava smíšená); až do ústního přelíčení strany o postup sporu dodáváním příslušných usnesení soudních vykonatelem soudním (Gerichtsvollzieher) pečují, jakož opět po rozsouzení o dodání rozsudku; mezi přelíčením však z pravidla soud se stará o dodání těch kterých rozkazů průběh řízení upravujících.

Nový soudní řád setrval při dávno osvědčené u nás zásadě oficiálního doručování (§ 87.); avšak připouští výjimkou:

α) doručování mezi stranami na základě dohodnutí; když totiž obě strany skutečně advokáty zastoupeny jsou (nikoli jen ve sporech advokátských § 27., arg. § 112. sind... vetreten) a mezi těmi k dohodnutí o tom došlo (§ 113. I.), zástupce strany svým úkonem k doručení podnětu zavdavší (strany pohánějící) poslem neb poštou písemnost, o níž jde, advokátu odpůrcovu zašle, přijav ji prvé sám od soudu na potvrzení, a vyžádá sobě na advokátu odpůrcovu stvrzenku datovanou a podepsanou. Listinného výkazu o dohodnutí není třeba. Oznámení a sdělení, jež soudu činiti sluší, orgánům doručovacím uložená, proved' v případě tomto advokát pohánějící strany. Před dohodnutím se advokátů a po jednostranném odstoupení (motivy osnovy str. 222.) doručuje soud ex officio. Náklady doručování tímto způsobem z většiny nepřisuzují se zvítězivší straně (§ 113. II.); neboť nejsou nutnými (§ 41. I.). Spůsobem tímto všechna doručení státi se mohou, tedy přípravných podání, obsílek, usnesení i rozsudků (§ 112. slova: alle Zustellung-en). Patrně jest, že advokát svůj vlastní spor vedoucí (§ 28.) takové doručování s odpůrcovým advokátem smluviti může.

β) přímo soudem vydají se písemnosti, jež doručeny býti mají, přihlásila-li se strana o to u soudu prvé nežli opatření k výkonu doručení potřebné se stalo. Totožnost strany vykázána buď, není-li při soudě známa. Předpisy o doručení náhradném tuto neplatí (§ 375. jedn. ř. sd.); o zmocněncích povšechná pravidla průchodu mají. Dodání potvrzeno buď stvrzenkou aneb podpisem ve zvláštním rejstříku úředním (§ 114). Jedn. ř. sd. § 375. místo posléz dotčeného přikazuje potvrzení ve spisech soudních samých, pakli stvrzenka ještě vyhotovena nebyla.

Ačkoli nejde o dodání usnesení neb nálezu straně, k vůli úplnosti poznamenati sluší, že doručení listu dožadovacího soudu dožadnému státi se může přímo stranou, v jejíž zájmu vydán byl, a sice při vedení důkazu v cizině (§ 283. sd. ř.) dokazovatelem a při provádění exekuce v obvodě soudu, jenž listem dožadacím, nesvědčícím určitému soudu, o výkon dožádán byl (§ 69. exek. ř.).

I. Předmětem doručení jsou obsílky, usnesení o žádosti aneb sdělení, rozsudky, rozkazy (§ 89.); rozdílu nečiní, zdali ony no dodávají se o sobě aneb s podáním aneb protokolárním žádáním (§ 90.).

II. Soudními orgány doručovacími (§ 91.) v tuzemsku jsou:

1. z pravidla pošta; zakázáno jest však užiti pomoci její, když doručení státi se má v druhé polovině říše (§§ 88. I., 96. III.), aneb sluší-li dodatí usnesení o zabavení pohledávky poddlužníkovi (§ 294. exek. ř.). Rozkazy upomínací nyní též poštou doručovati lze (čl. XXVIII. č. 2. sd. ř.). Jedn. ř. sd. § 343., 349. dopouští dodávání poštou v stanovisku soudu i jinde, jestli v místě, kde doručení státi se má, jest úřad poštovní (třeba neerární) aneb jestli s místem tímto jest spojení poštou rurální. Písemnost, již doručiti sluší, dána buď povždy pod obal pečeti úřední uzavřený, na němž vyznačiti sluší případnou nutnost toho, aby doručeno bylo ad manus;

2. soudní sluhové; oni obstarati mohou doručování v místě soudu aneb v obvodě jeho (§ 32. J. N., § 88. III. sd. ř.);

3. upotřebiti lze spolupůsobení obecního starosty v obvodě té které obce; má-li toho požadováno býti na obci vlastního statutu postrádající, budiž vyžádáno vyjádření výboru zemského (§ 88.). Doručování v záležitostech odkázaných k soudům živnostenským obstarává obec (§ 6. zák. 27. listopadu 1896 č. 218. ř. z.). Soudní řád zmiňuje se v titulu pojednávajícím o doručování vedle obcí o obvodech statkových vyloučených (§§ 88., 104., 107.); jelikož však tato instituce veřejného práva v Čechách a na Moravě přijata není, nehledí se tuto nadále k ní. Bližší předpisy o doručování za spolupůsobení soudních sluhů a obecních starostů vydány byly jedn. ř. sd. §§ 344., 346., 347. II. Podle toho má doručování soudními sluhy použito býti hlavně při neodkladných obsílkách aneb v záležitostech stran účastných práva chudých aneb při výkonu exekucím. Pomoci obce k doručení dovolati se sluší v případech pod č. 1. vytknutých, ve kterýchž pošta v tuzemsku doručovati nemůže, leč by se důvodně toho obávati slušelo, že nebude doručení orgány obce správně provedeno a bezpečně potvrzeno. Písemnosti, jež takto (č. 2., 3.) doručiti sluší, jen výminkou pod obal pečeti soudní uzavřený dány buďte, jestli jde o spory manželské aneb paternitní (§ 362. jedn. ř. sd.).

Styk soudu s poštou a obcemi ve věcech doručování se týkajících soustředěn jest ve zvláštním oddělení kanceláře soudu (§ 60. zák. org. sd.) aneb při úředniku doručovacím, jež ustanoví přednosta soudu (§ 35., 36. jedn. ř. sd.).

Soud sborový mimo stanovisko své a okresní mimo obvod svůj nechť provedou doručení, jež se poštou státi nemá, dožádáním okresního soudu místa doručování, jenž se postará o to, aby provedeno bylo soudním sluhou aneb obcí. Přímo obce dožádati se lze jen

v sousedním obvodě soudním, když známo jest, že obec ta která doručení provádí (§ 346. jedn. ř. sd.).

Soud určuje způsob doručení, leč by úmluvou došlo k doručení mezi advokáty aneb přihláškou k vyzdvihování písemností přímo u soudu (viz výše α ρ). Zvolen buď způsob onen, který vzhledem k účelu jeví se býti nejpříhodnějším (§§ 84., 345. jedn. ř. sd.). U sborových soudu jest určení toho úkolem senátního předsedy (§§ 89. II., 95. II., 100. II., 107. III., 117. II. sd. ř.; § 211. jedn. ř. sd.). Týž aneb předseda soudu aneb soudce dohled nad soudní kanceláří vykonávající postarejte se o napravení nepřistojností při doručování se strany orgánů doručovacích, jakmile o nich nabyli vědomosti, zvláště též stížností ústně učiněnou (§ 91. sd. ř. §§ 87., 356. jedn. ř. sd.). V řízení rozkazním, směněčném, nájemním a upomínacím mohou advokáti v sídle soudu bydlící v příslušném podání žádati, aby jim rozkazem soudním vyřízená podání odevzdána byla za tím účelem, aby sami výpravu jich k odpůrci poštou obstarali (§ 354. jedn. ř. sd.) Soud svolí k tomu, není-li žádných závad.

III. Komu doručeno býti má, řídí se podle různých případů :

1. straně (hlavnímu intervenientovi, společníku ve sporu) aneb vedlejšímu intervenientovi, litis denuntiátu, auktorovi pojmenovanému; jsou-li procesně nespůsobilými, arcíž zákonnému zástupci (§ 5.). Nemá-li strana, proti kteréž úkony procesní provéstí sluší, zákonného zástupce, zřízen buď opatrovník, pakli pro odpůrce s průtahem nebezpečí spojeno jest (§ 8.). Bylo-li poručenci zřízeno několik spoluporučníků (§ 210. obč. z.), společně jmění poručence spravujících, jedinému z nich platně se doručuje (§ 90.). Manželi za choť podle zákona doručiti nelze, leč při náhradném doručování (§ 102.).

K usnadnění doručení osobám právnickým a obchodním společnostem poskytuje právo úlev. Pokud jde o zástupce eráru, o jiný úřad, obce, korporace aneb ústavy, doručeno buď úředníku aneb zřizenci k přijetí písemností jim svědčících ustanovenému a není-li znám, kterémukoli úředníku aneb zřizenci v úřadě aneb místnosti obchodní přítomnému (§ 105.), jež doručující zná. Důležité to bude ohledně doručování vyhotovení dražebního ediktu při exekuci na nemovitost vedené zástupcům eráru (čl. IV. č. 1. sd. ř.), politickému úřadu, zemskému výboru a zemské vládě (§§ 172., 78. exek. ř.). Doručení pro obchodní společnost veřejnou, komanditní a

akciovou komanditu přejímá platně každý veřejný společník a po zrušení každý likvidátor (čl. 117., 144., 167., 172., 196., 205. obch. z.); pro společnost akciovou aneb společenstvo každý člen představenstva k podpisování firmy oprávněný aneb úředník k zastupování společnosti před soudem zřízený (čl. 235. obch. z., § 21. zák. o společenstvech); po zrušení každý likvidátor (čl. 244. obch. z., § 50. cit. z.). Předpisy obch. práva o tom vydané platí na dále (čl. IV. č. 2. sd. ř.).

2. zmocněnci k vedení sporu zřízenému, procesní plnou mocí opatřenému s tím účinkem, že do zdvižení zmocnění všechna doručení jediné zmocněnci státi se musí (§ 93. haben zu geschehen), mají-li býti platna. Výjimkou doručení straně se stane:

α) jen straně, když soud ji obesílá, aby se osobně dostavila k jednání aneb výslechu (§§ 183., 375.), neboť perm. výb. posl. sněm. změnil slova vládní osnovy § 183. „das persönliche Erscheinen der Parteien anordnen“ ve znění: „die Parteien zum persönlichen Erscheinen auffordern“;

β) také straně, nastal-li klid řízení z úmluvy stran aneb následkem nedostavení se obou (§ 170. II. sd. ř.; § 137. jedn. ř. sd.).

Ve sporech týkajících se provozování závodu principálůva mohou doručení se státi platně též prokuristovi (čl. 42. obch. z., § 93. sd. ř.), nikoli však obchodnímu zmocněnci (čl. 47. obch. z.). Jelikož správce soudem ustanovený a do obch. rejstříku zaznamenaný při vnučené správě obch. závodu podle zákona zmocněn jest ke všem právním jednáním, jež provozování závodu takového druhu s sebou přivádí a k přejímání všech zásylek cenných, ano dokonce i prokuru odvolati může, nelze pochybovati o tom, že platně přijímá doručení týkající se sporů souvisících s provozováním závodu (§ 343. exek. ř.).

Ve věcech patentních doručení stane se stejnou platností do rukou zástupce patentního jako do rukou majitele patentu samého (§ 7. zák. patent.).

Správci podstaty úpadkové doručení v aktivních i pasivních sporech podstaty s plným účinkem se děje (§ 76. konk. ř.). Ve sporech, ve kterých úpadce sám projednává (§ 9. konk. ř.), není správce podstaty oprávněn přejímati doručení od pošty za úpadce, ačkoli podle § 89. konk. ř. nejdříve do jeho rukou se dostanou.

Má-li několik účastníků (ať společníků v rozepři § 97., ať strana a vedlejší intervenient pospolu) téhož společného zástupce, provede se doručení úhrnné (Collectivzustellung) dodáním jediného

exempláře té které písemnosti (podání, opisu protokolu, vyhotovení usnesení aneb rozsudku), čímž platně doručeno bude pro všechny (§ 90.). Má-li naopak tatáž strana několik zástupců k přijímání soudních vynesení oprávněných, doručuje se jedinému a to každému z nich s plným účinkem (§ 90. I.).

3. zmocněnci k doručování (Zustellungsbevollmächtigter) t. j. osobě bydlící v stanovisku soudu procesního, zmocněné k přijímání soudních vynesení a jinakých písemností sporem podmíněných za zmocnitele ve sporu zúčastněného (§ 94.). Zletilost a mužské pohlaví zákon nežádá na takovém zmocněnci (a contr. § 29.). Předpokládá se však, že žaloba již doručena jest zmocnění udělovajícímu. Zmocněnec pro doručování zřízený u okresního soudu v stanovisku krajského soudu podrží též právo k přijímání doručení v řízení odvolacím. Zmocněnec toho druhu pouze přijímatí smí všeliké doručení, nikoli provéstí nějaký úkon procesní za zmocnitele. Byl-li vedle zmocněnce procesního zřízen zmocněnec k doručování, nechť stane se doručení do rukou onoho, bydlí-li při soudě procesním, jinak do rukou tohoto (motivy vládní osnovy str. 218.). Zřízení zmocněnce k doručování státi se může též oznámením u soudu, o němž datovaný zápisek stranou podepsaný ve spisech soudních se učiní (§ 88. jedn. ř. sd.). Zmocněnce k doručování zříditi:

a) lze vůbec (§ 94.) u soudů okresních aneb sborových I. instancí i odvolacích,

b) nutno, z rozkazu předsedy senátu kdykoli za sporu vydaného, do lhůty vytčené,

α) bydlí-li strana skutečně (na zákonném bydlišti tu nezáleží) aneb přestěhuje-li se po trvání sporu mimo obvod sborového soudu I. instancí, při němž se vede spor, aneb v jehož obvodě leží soud procesní okresní (§ 95.), třeba do ciziny (§ 96. III.). Totž platí o zákonném zástupci (§ 5.) aneb procesním zmocněnci (§ 39.), nehledíc k bydlišti strany (§ 93.).

Zřízením procesního zmocněnce v stanovisku soudu odpadá potřeba zřízení zmocněnce pro doručování. Neuposlechnutí rozkazu, jímž zřízení zmocněnce k doručování nařizeno bylo, do lhůty určené, třeba z moci úřadu za následek má doručování tím způsobem,

αα) že se děje poštou rekomandovaně § 352. jedn. ř. sd. pod poslední známou (§ 111.) adresou strany, ač snad zásilka pak vrácena bude jsouc nedoručitelnou; toho užití nelze při doručování,

jež státi se má v druhé polovině říše. Pohrození tímto opatřením třeba není (§ 145.).

ββ) pokud ale dodávání vyřízení soudních poštou vyloučeno jest, zpravena buď strana o tom, že s účinkem vykonaného doručení písemnosti pro ni určené budou ukládány u soudu (§ 96.).

Několik účastníků ve sporu, pokud společníky v rozepři nejsou (strana a vedlejší intervenient), zříditi sobě mohou každý jiného zmocněnce k doručování. Zřídí-li společného, dodáno jemu buď tolik exemplářů té které písemnosti, kolik účastníků jest a mimo to jediný přepis těch kterých příloh (§ 94. II.). Povinností příjemce doručování jest, aby zmocnitelům bez odkladu každou dodanou písemnost zaslal a v přepisy společně několika účastníkům náležitě každému nahlédnouti dal i dovolil, aby sobě další přepisy zřídili (§ 99.). Přepis příloh společný účastníkům zmocněnec k doručování ve svých rukou ponechejž. Účastníci v rozepři mohou však též u soudu procesního v přílohy nahlížeti a přepisy jich sobě poříditi §§ 80., 81., 219.

β) Společníci v rozepři nezastoupení společným zástupcem nutně zříditi musí společného zmocněnce k doručení a sice spolužalobci v žalobě, spolužalovaní při provádění prvního procesního úkonu. Požívají však v tom výhody, že některého ze svého středu takovýmto zmocněncem učiniti mohou, ač nebydlí v stanovisku procesního soudu, nýbrž jen v obvodě toho kterého sborového soudu I. instancí, jenž sám jest aneb kdež leží procesní soud (okresní) předpokládajíc, že do bydliště tohoto společníka v rozepři poštovské zásilky pravidelně se dodávají zřízenci poštovskými a nikoli snad poslem (§ 97.).

Rozdíl mezi vytknutými oběma případy nezbytného zřizování zmocněnce k doručování spočívá v tom, že v prvdotčeném jediné jde o ochranu právní strany bydlící vzdáleně od soudu, v druhém jen o zájem odpůrce společníků v rozepři, aby jemu vedení sporu usnadněno bylo. Pročež v případě sub β) nikoli z moci úřadu jako sub α), nýbrž jen po návrhu odpůrce dojde k dalšímu opatření, totiž k jmenování spůsobilé osoby při soudě procesním bydlící zmocněncem dotčeného rázu na nebezpečí a náklad nedbalých. Ničeho tomu nevádí, aby třeba sám společník ve sporu jím jmenován byl (motivy vládní osnovy str. 218.), zvláště také když se soudruzi o zmocněnce k doručování nedohodli. Kdežto pak proti opatřením pro nesplnění příslušného rozkazu soudu nastávajícím, sub α) dotknutým rekurs

zachován jest (§ 95. II.), jelikož rozkaz nepřímo na výsledek sporu působí, proti opatřením sub β) zařízeným vůbec rekurs vyloučen jest (§ 97.), poněvadž jim přiměřené projednání sporu bezpečně se zaručuje. — Za společného zmocněnce pro doručování, která státi se mají vedlejšímu intervenientu s právy spolčenika ve sporu (§ 20.), považovati sluší hlavní stranu, až do toho času, kdy se svolením vedlejšího intervenienta jiný společný zmocněnec toho druhu zřízen bude (§ 98.).

γ) V řízení nájemním vypovídající (§ 562.) a zajisté též za vrácení aneb přijetí nájemné věci podle § 567. žádající zříditi má zmocněnce k doručování, bydlí-li mimo obvod okresního soudu rei sitae. Postačuje, jestli tento zmocněnec v okresu a nikoli právě v stanovisku soudu (jako podle § 95.) bydlí (§ 562. II. daselbst).

V řízení exekučním osoby, pro něž práva a břemena na nemovitosti do nucené dražby přicházející záležitosti aneb průběhem řízení dražebního založena budou, zpraviteli sluší o všech příbězích řízení dražebního zvláštním sdělením, jestli zřídily zmocněnce pro doručování v místě soudním bydlícího (§ 170. č. 4. exek. ř.).

Předpisů konkursního řádu o zřizování zmocněnců k doručování (§ 111. konk. ř.) nebylo se dotknuto (čl. I. sd. ř.).

4. Skrze náčelníka přímo představeného úřadu velitelského státi se mají doručení osobám k mužstvu vojska, válečného loďstva a zeměbrany aneb k mužstvu četnictva náležejícím v aktivní službě postaveným (§ 92. J. N.). Není-li velitelství toto známo, obráceno se buď ohledně vojinů o sprostředkování z pravidla na nejbližší staniční velitelství vojenské (§§ 342., 143. jedn. ř. sd.).

IV. Místo doručení jest byt (třeba jinde nežli v bydlíšti na př. v dobu cesty, léčení se), živnostenská provozovna (také dočasná na trhu na př. Plzeňském, Brněnském), obchodní, pokud se týče úřední místnost (spolku, společnosti) aneb pracoviště té které osoby, u advokátů a notářů kancelář (§ 101.). Změna bydlíště aneb bytu strany, zástupce i pouhého zmocněnce k přijímání doručení oznámena buď soudní kanceláři třeba ústně (v hlavních městech i telefonem), o čemž zápisek ve spisech soudních se stane (§§ 88., 100., 313. č. 3. jedn. ř. sd.). Opomenutí ohlášení má za následek, když osoby tyto nalezeny býti nemohly pro změnu bytu, že doručování provedeno bude uložením písemnosti, o kterou jde, u pošty, jejíž zřízenci doručují, jinak u starosty obce místa doručování a sdělení o tom ústně učiněno bude pronajimateli

adresáta aneb dozorce osobě od onoho ustanovené, v témže domě bydlícím (§ 111.).

Nemá-li kdosi takového místa, jak výše dotčeno bylo, doručeno jemu buď tam, kdekoli bude zastížen; má-li jeho však, doručení jinde provedené jest toliko tenkráté platné, když přijetí písemnosti nebylo odepřeno (§ 101.).

Pokud by doručení měla přímo vykonána býti v budovách vojenských aneb (třeba jen dočasně) vojskem aneb zeměbranou (§ 32. J. N.) obsazených, mají se státi po předelázejícím oznámení veliteli budovy a s přibráním vojenské osoby od něho přidělené (§ 92. II. sd. ř.). Z úřední povinnosti orgán doručovací oznámení učiní proukázáním písemnosti, již doručiti sluší (§ 365. jedn. ř. sd.).

V. Čas doručení jest den všední a doba denní. V neděli a ve svátek doručováno nebuď leč poštou; výminkou státi se tak může aneb doručení dokonce i doby noční [(t. j. po deváté hodině večer a před čtvrtou ranní v měsících letních (IV.—IX.) a před šestou v zimních (X.—III.) (§ 45. jedn. ř. sd.)] provedeno býti smí s dovolením předsedy senátu, přednosty soudu procesního aneb i onoho okresního, v jehož obvodě doručení vykonáno býti má. Jedn. ř. sd. § 46. moc, povolení dotčené udíleti, přisuzuje též náměstkům předsedy senátu a řiditelů soudů (§ 32. zák. org. sd.). Dovolení toto vyznačeno buď na písemnosti doručované a z usnesení, jímž se udělilo, nelze sobě stěžovati (§ 100.). Vyznačení stane se doložkou soudcem to nařizujícím zvláště podepsanou (§ 213. jedn. ř. sd.) a budiž od doručovacích orgánů soudu a obce vyžádáno ústně v případě potřeby (§ 366. jedn. ř. sd.). Soudní prázdniny nepřekážejí doručení, zvláště též rozhodnutí (§ 223.).

VI. Spůsob doručení jest:

a) z pravidla ad manus t. j. přímo odevzdáním z ruky do ruky tomu, jemuž písemnost svědčí (straně, vedlejšímu intervenientu, zmocněnci procesnímu aneb k přijímání doručení zřízenému, § 101.); vsunutím písemnosti ve schránku v bytě jeho určenou pro zásilky pošty neprovádí se platné doručení (arg. § 109. „Annahme verweigert“, o čemž tu řeči býti nemůže).

b) Doručení náhradné (Ersatzzustellung) místa má

1. ad domesticos, jestli ten, komu doručeno býti má, v bytě nebyl zastížen (lhostejno z kterékoli příčiny na př. uvěznění). Při tom stačí dotaz orgánu doručovacího a neukládá jemu zákon snad za povinnost, aby vstoupil do bytu a šetření konal,

zdali udání, že ten, komu doručeno býti má, přítomen není, na pravdě se zakládá. Má-li dotčený mimo byt jinde provozovnu živnosti aneb místnost obchodní, netřeba, aby se prvé ještě pokoušeno bylo o doručení v této místnosti, nebyl-li zastížen v bytu; nýbrž ihned doručení státi se může lidem domácím. O tom, kdož zemřel prvé, nežli se orgán doručovací dostavil, nelze říci, že nebyl v bytě zastížen, jelikož umrlý vůbec bytu nemá. Osobami domácími rozuměti sluší osoby nikoli jen zletilé, nýbrž dorostlé, k rodině patřící podle pokrevnosti, švakrovství aneb adopce (a asi též schovanectví, § 186. obč. z. podle anal. § 20. č. 3. J. N. a § 321. č. 1. sd. ř.), doručujícímu orgánu známé, v bytě jakožto ve společném obydlí a nikoli jen na návštěvě se nalezající, nebo dorostlé osoby v rodině sloužící (nikoli posluhovačky). Hospodyně obstarávající domácnost starému mládenci jest „in der Familie dienende Person“ (§ 102. I.), jelikož slova „in der Familie dienende“ znamenají v § 102. tolik jako „im Hausstande“. Nebuď přehlédnuto, že u členů rodiny spolubydlení se předpokládá (Hausgenossen), nikoli však nutně při sloužících. Kdyby ani osoby právě jmenované v bytě nebyly zastíženy, písemnost dodatí lze k tomu ochotnému pronajímateli bytu (také požívateli domu, podpronajímateli) v témž domě bydlícímu nebo dozorcí osobě od něho ustanovené, též tam bydlící (tak zv. domovníku) § 102. Ohledně těchto posléz uvedených osob neplatí předpisy o vzpírání se co do doručení (§ 109.), jelikož se ochota jejich předpokládá, aby nastati mohlo doručení náhradní. Pro obchodníky a živnostníky nezastížené v závodní místnosti doručeno buď přítomnému členu rodiny aneb kterékoli jiné dorostlé osobě při podniku sloužící, nikoli jen vypomáhající; pro advokáta, zvláště také jakožto procesního zmocněnce, aneb notaře nezastíženého v kanceláři doručení se staň některému tam přítomnému zřizenci jeho aneb v jeho službách postavenému, jež doručující zná. Zřizenci míněni jsou zvláště koncipienti (zpráva výb. posl. sněm. str. 25.). Zákon nežádá, aby kanceláře výhradně užíváno bylo jediným advokátem aneb aby zřizenec byl ve výhradních službách jednoho jen advokáta, když dva společné místnosti kancelářské mají. Jsou-li osoby, do jejichž rukou náhradné doručení státi se má, samy ve sporu odpůrci toho, komu doručení svědčí, nelze arcí doručení tímto způsobem provésti (§ 103.).

Souvisí-li byt s místností živnostenskou aneb s kanceláří, také v rodině sloužící osobě dorostlé doručiti lze platně.

2. není-li lze doručiti přímo aneb lidem domácím, doručeno buď, aniž by doručovatel podruhé se dostavil (jinak v případě pod VII.):

a) když doručeno býti mělo poštou, uložením té které písemnosti u pošty, k jejíž úřednímu obvodu náleží místo doručování (Zustellungsort) t. j. ta která obec, v níž jest místo doručení (Ort der Zustellung) t. j. byt, kancelář, místnost závodní atd., kdež dodání vykonáno býti má (§ 104). Pošta adresátem nevyzdvížené písemnosti vrátí soudu po vypršení 14 dní (§ 357. jedn. ř. sd.), načež připojeny buďte ke spisům soudním;

β) ve všech jiných případnostech uložením u obecního starosty místa doručování (§ 104.).

V obou případech o tom, že uložení se stalo, oznámení učiněno buď nutně písemnou oznámkou upevněnou na dveřích bytu aneb na těbže u vchodu do místnosti závodní (ať obchodní ať živnostenské) byť i později strženou aneb poškozenou a podle možnosti ústním sdělením osobám v sousedství. Upevnění oznámky na dveřích vchodu do uzavřené místnosti obchodní smí se státi toliko v den všední.

Uložení takto vykonané má účinek doručení též co do času.

Zdráhá-li se osoba, již platně doručiti lze, bez zákonné příčiny přijmouti doručení, zůstavena buď ta která písemnost na místě doručení (v bytě atd.), aneb kdyby to podle okolností možno nebylo, uložena buď u pošty, pokud se týče u starosty obce. Tím platně stane se doručení (§ 109.). Měla-li strana zákonné příčiny, aby odepřela přijetí doručení, podejž na to třeba ústně stížnost podle § 91. sd. ř. Příčiny ke stížnosti bylo by, jestli nebylo při doručování šetřeno platných předpisů co do osob, kterým, co do času, kdy, a co do místa, kde doručováno býti mělo. Důvodem ke zdráhání přijetí a udíli ke stížnosti by bylo nesprávné udání křestního a předního jména, jelikož se tím totožnost osoby určuje (argum. §§ 75. č. 1., 417. č. 2.). O důvodnosti zdráhání se rozhodne konečně soud (motivy osnovy str. 221.; § 402. č. 1.).

c) Doručení veřejné. Osvědčili se, že pobyt osoby, které doručení státi se má, vůbec není znám, dvojím způsobem podle případu zachovati se sluší:

a) Z pravidla navrhnouti lze doručení veřejnou vyhláškou, o čemž předseda senátu rozhodne, výminkou senát sám, když návrh při ústním přeličení podán byl, po ústním jednání. Zákon v § 115. nemluví o straně, nýbrž o osobě, které doručení státi se má, aby tím také auctor pojmenovaný a litis denuntiát zahrnuti byli (§§ 21.,

22.). Z moci úřední opatření toto nenastane (jinak sub β). Doručení provede se přibitím té které písemnosti na úřední desce soudu procesního, ačkoli snad později stržena neb poškozena byla; nestane se však — jako při doručování vybízení k úkonu, jimž práva hájena býti mají (§ 117., viz sub β) — také vytištění v novinách (§ 115.). O obnovení stržené písemnosti postarejž se soud (motivy osnovy str. 223.). Doručení v tomto případě z a vykonané platí, uplynulo-li od přibití 30 dní aneb lhůta delší ihned při povolené vyhlášce vytknutá (§ 115.). Lhůtu tuto nezastaví prázdniny soudní, jelikož to není lhůta k procesnímu úkonu strany (srovn. přesné znění § 115. III. a contr. § 225.). Z téže příčiny nepřetrhuje se lhůta přerušením jednání aneb klidem (§§ 163., 168.). Vypršením lhůty nastane fikce doručení (ist anzusehen § 115. III.); později se dostavivší adresát toho kterého doručení nemůže za opětné dodatečné dodání žádati, nýbrž jen za vydání přepisu té které písemnosti podle § 219. Samozřejmě jest, že k lhůtě té zřítí nesluší, když ten, jehož se vývěsek na desce úřední týče, prvé sám k soudu se dostaví a písemnost ta která jemu se dodá na stvrzenku (§ 372. jedn. ř. sd.). Po vypršení lhůty edikt připojen buď ke spisům sporu (§ 373. jedn. ř. sd.).

β) Má-li osobám neznámého pobytu státi se doručení, následkem kteréhož by předsevzítí měly procesní úkon k obhájení svých práv, zejména obsahuje-li písemnost, již doručiti sluší, jich předvolání, soud zřídí jim po návrhu aneb z moci úřední opatrovníka (§ 116., 9.) a učiní o tom vyhlášení ediktem. Edikt obsahujž všechny okolnosti kuratelu litis označující v tom kterém případě a buď nejen přibit na úřední desce soudu procesního, nýbrž i jednou vytištěn v novinách k uveřejňování úředních vyhlášek toho soudu určených. Po případě z ohledů vhodnosti také — třeba z moci úřední — vytištění ediktu v jiných novinách aneb i opětované vytištění naříditi lze, ač-li to není spojeno s nepoměrným k věci sporné nákladem. Ve sporech do 100 zl. peštačuje vyhláška způsobem v místě obvyklá náhradou za vytištění ediktu. Rozhoduje tu hodnota (§ 54. J. N., zpráva výb. posl. sněm. str. 25.). Opravní prostředek z nařízení ediktu se týkajících, jež u sborového soudu I. instancí vydává předseda senátu, jest vyloučen (§ 117.). Vytištění ediktu opatřeno buď z pravidla teprvé po zapravení nákladů s tím spojených (§ 106. jedn. ř. sd.) oddělením kanceláře soudní, jemuž doručování svěřeno jest (§ 37. jedn. ř. sd.). Doručení pokládá se za vykonané tím, že vývěsek se přibije

a že na to dodá se písemnost, již doručiti sluší, opatrovníku. Náklady na vyhlášení a na zřízení opatrovníka bez újmy nároku na náhradu buďte zapraveny tou stranou, jejímž procesním úkonem způsobeny byly (§ 118.). Opatrovník zastupuje ediktem volanou stranu až do času, kdy vystoupí sama aneb kdy zmocněnce pojmenuje, na její nebezpečí a náklad, což ediktem výslovně připamatováno buď (§ 117. I.). Doručení upominacího rozkazu veřejnou vyhláškou jest vyloučeno (§ 3. zák. o říz. upom. čl. XXVIII. sd. ř.).

VII. Zvláštní opatrnosti vyžaduje doručování žalob vůbec, obsilek vydaných k právním nástupcům strany zemřelé mezi sporem, aby do sporu nastoupili (§ 155. III.), platebních rozkazů v řízení rozkazním a směnečném (§§ 550., 602., 559.), rozkazů upominacích (čl. XXVIII. č. 2. sd. ř.), rozkazů soudem vydaných o soudní výpovědi nájmu aneb o žádosti za přijetí aneb vrácení předmětu pronajatého (§§ 564. I., 567. III.), dále obsilky k řízení před cizím soudem, má-li rozsudku jim vynesnému dopřána býti vykonatelnost zdejším soudem (§ 80. č. 2. exek. ř.), vyhotovení ediktu o povolení dražby nemovitosti (§ 171. V. exek. ř.) a usnesení povolujícího prozatímní opatření (§ 395. exek. ř.), pročež státi se mohou jen do vlastních rukou žalovaného, pokud se týče toho, jemuž doručení svědčí (§§ 106., 108.). Žaloby zvláště doručiti lze s touže platností do vlastních rukou zmocněnce k přijímání žalob oprávněného a ve sporech vztahujících se na provozování obchodní živnosti také do rukou prokuristy firmy žalované. Není-li lze doručení takto provésti, nedojde k výše vylíčenému doručení náhradnímu (VI. lit. b), nýbrž

a) vyzvána buď strana, již doručení se státi má, písemným oznámením, jež v bytu, v kanceláři aneb v závodní místnosti zanecháno aneb jsou-li místnosti zamčeny, na jejich dveřích u vchodu upevněno buď, aby pro přijetí doručení přítomna byla v příslušné místnosti v den a hodinu zároveň ustanovenou. Nevyhoví-li strana vyzváni tomu, buď doručeno uložení žaloby u pošty, pokud se týče starosty obecního a oznámkou písemnou na dveřích bytu aneb závodu i podle možnosti sdělením sousedům;

β) jestli by opětný pokus doručení, jež poštou neb soudním sluhou státi se mělo, pro přílišnou vzdálenost aneb nesnadnou přístupnost místa doručování nemohl býti co nejdříve vykonán, žaloba ihned po prvním marném pokusu doručovacím odevzdána býti může obecnímu starostovi, aby doručení vykonati dal. Zmocnění

k tomu budiž dáno již při nařízení, aby žaloba byla doručena. Jestli by ve čtyřech nedělích po odevzdání žaloby starostovi obecnímu nemohlo vykonáno býti doručení do rukou žalovaného aneb jeho zmocněného zástupce, budiž žalovaný oznámkou písemnou na dveřích bytu aneb závodu a podle možnosti sdělením sousedům vrozuměn ihned po vypršení řečené lhůty, že písemnost, o jejíž doručení jde, leží u obecního starosty s účinkem vykonaného doručení. Den upevnění oznámky na dveřích platí za den doručení (§ 107.). Lhůty této prázdny se netknou (§§ 123., 225.).

Téhož způsobu šetřeno buď při doručování ostatních výše vyznamenaných písemností (§ 108.).

VIII. Doručování osobám exterritoriality požívajícím, pokud arcíř u soudů obecných žalovány býti mohou (§ 85. J. N.) a těm, které se nalézají v obydlí jejich (zvl. členům rodiny, vychovatelům, služebníkům, byť by poslézřečení byli rakouští státní občané), nechť se stane k dožádání procesního soudu za prostřednictvím nejvyššího dvorního maršálka. Jestli touto cestou nemohlo býti provedeno, soud, u kterého pře byla zahájena, zříditi má osobě, které doručení svědčí, třeba z moci úřední, opatrovníka, jemuž se s plnou platností doručení stane. Opatrovník nastoupiti může rekusem, míní-li, že zřízení jeho stalo se vzhledem ke sporu, jenž k pravomoci zdejších soudů nenáleží (motivy osnovy str. 224.). Co se dálejšího postupování týče, sluší rozeznávat:

α) Opatrovník své zřízení a všechny okolnosti rozhodné opatrovnictví toho se týkající (zvláště obsah té které písemnosti, již doručiti slušelo) bez prodlení oznám osobě, které doručeno býti mělo, a za ni účastniž se v řízení, až ona vstoupí aneb zmocněnce pojmenuje;

β) v případech těch, kdy nastávají podmínky doručení veřejnou vyhláškou aneb opatrovníkovi má navrhnouti, aby vydáno bylo příslušné veřejné vyhlášení různé podle rozdílného případu. O nákladech této kurately platí výše sub VI. lit. c) β) řečené (§ 119.).

IX. Doručování v cizozemsku vykoná se,

1. pokud jde o rakouské příslušníky státní v cizím státě práva exterritoriality požívající, k žádosti soudu ministerstvem věcí zahraničných;

2. pokud jde o jiné osoby, prostřednictvím rak.-uhers. vyslance nebo konsulátu a pokud toho užito býti nemůže, dožádáním příslušného cizozemského úřadu podle předpisů o tom zvláště

vydaných (čl. XXXV. sd. ř.) zařízeným, pečeti soudu opatřeným (§ 216. jedn. ř. sd.). Soudové prostřednictvím ministerstva práv, výminkou ve věcech neodkladných přímo, dožádejte se pomocí vyslanectví aneb konsulátu (min. nař. 14. října 1850 č. 393. ř. z.; nař. min. práv 5. listopadu 1876 č. 14093. Viz: Manzovu sb. zák. č. 29. str. 4. násl.). Strana pohánějící může navrhnouti buď doručení veřejnou vyhláškou buď opatrovníkovi,

α) nedojde-li potvrzení o vykonaném doručení do přiměřené doby, aneb

β) bylo-li se marně o doručení pokoušeno aneb

γ) neslibuje-li dožádání pro vůbec známé odepírání právní pomoci se strany toho kterého soudu žádného úspěchu (§ 121.).

Podmínek těchto taxativně vypočtených obdobně užití nelze. Další doručování nastává v tuzemsku prostřednictvím zmocněnce k doručování (§§ 96. III., 95.).

Dožádání pod VIII. a IX. dotčená vydává u sborových soudů I. instancí předseda senátu (§ 122.).

X. Doručování soudních vynesení ve sporech ústavů pod státním dohledem úvěrní obchody provozujících (nař. min. 28. října 1865 č. 110. ř. z. čl. IV. lit. e), rovněž také hypoteční banky král. česk. (§ 57. č. 4. zák. 2. srpna 1888 č. 43. zemsk. z.) o dobytí pohledávek hypotekou pojištěných provedeno bude i nadále tím způsobem, že usnesení tato — vyjma rozkaz platební — doručiti lze správci aneb pachtýři za nepřítomnosti vlastníka statku zastaveného a nejsou-li ani tito přítomni, přibitím vynesení na dveřích jejich obydlí v přítomnosti dvou svědků. Privilegium toto zachoval v platnosti čl. IX. sd. ř. a čl. V. J. N.

XI. Potvrzení o provedeném doručení. Vykonané doručení dosvědčeno buď

1. při doručování mezi advokáty potvrzením přijetí písemnosti advokátem strany pohánějící (§ 374. jedn. ř. sd.) a při vzdvižení písemnosti stranou přímo u soudu stvrzenkou písemnou příjemcovou (§ 114. II.) a pokud vyhotovena nebyla, stvrzením ve spisech soudních (§ 375. jedn. ř. sd.);

2. při doručování oficiálním doručenkou, kterou zřizuje osoba, již výkon doručení přikázán byl (§ 110.). Doručenkou příjemce doručené písemnosti spolupodepiš; nařízení toho v § 116. osnovy obsažené z důvodu legislativní techniky odkázáno bylo do soudní instrukce (zpráva perm. kom. posl. str. 25.). Jedn.

ř. sd. (§§ 363., 367.) bližší nařízení o tom pro doručování orgány soudu aneb obce obsahuje; bílé doručky vykazují obyčejná doručení, modré ona, která se stala do vlastních rukou. Důvod, proč osoba, které doručeno býti mělo, nepodepsala, buď vytknut, rovněž okolnost, že písemnost zůstavena byla u adresáta neb u představeného obce. Při doručování poštou užito buď zpátečních listků (Rückschein) dotčených barev (§ 350. jedn. ř. sd.). Doručky jsou listiny veřejné (§ 292.), neboť zřizuje je úřední orgán o záležitosti úřední šetře forem, které nařízením o tom předepsány jsou. O možnosti odvodu platí povšechné pravidlo (§ 292. II.), že dokázati lze nepravdivost dosvědčeného příběhu aneb nesprávnost dosvědčení;

3. při doručování osobě exterritoriální aneb v cizině písemným potvrzením aneb sdělením dožádaného úřadu, jež jest listinou veřejnou a plný činí důkaz, pakli cizí stát šetří vzájemnosti § 293. (§ 311. I.). Připojení doručky k listu dožadacímu zákon dopouští (§ 122. II.), aby jí cizí doručovací orgán použití mohl.

XII. Účinek nezákonného doručení. Předpisy o doručování jsou předpisy práva zavazující; bylo-li jinak doručeno, nežli kterak pro ten který případ zákonem jest přikázáno co do příjemce, místa, času aneb způsobu (doručení přímé, náhradní, veřejné), tož doručení jest neplatné a netřeba podle něho se zachovati. O platnosti doručení nerozhoduje výsledek, totiž zdali ten, jemuž doručení svědčilo, o obsahu písemnosti doručené vědomostí nabyt, ačkoli zákonným způsobem dodání její se nestalo (na př. náhradním doručením švakrovi na návštěvě u adresáta meškajícímu), nýbrž forma, totiž zdali šetřeno bylo toho způsobu, který podle různých případů zákonem předepsán jest. Obeslání neplatným doručením provedené nutně jest neplatným a proti nedostavivší se straně nesmí býti vynesena rozsudek pro zmeškání (§ 402. č. 1.). Dostavili-li se strana přes to, že řádně doručeno nebylo a vytkne-li nedostatek (§ 196.), nesmí jí právo k tomu zabraňováno býti snad proto, že se vskutku dala vynajíti. Z výmínečného předpisu § 186. II. exek. ř. opak dovozovati nelze. Rekurse z obeslání strana nemohla nastoupiti, jelikož samostatná stížnost z obeslání vůbec a z kladení roku zvláště vyloučena jest (§ 130. II.).

§ 63. E) O místě a času úkonů procesních a o promeškání.

Každý řádný soud má stálé sídlo své vytčené organizačními předpisy, kterými jemu přikázán byl určitý obvod území státního

Z pravidla provéstí sluší všechny úkony procesní v místě a v místnostech soudu (§ 132. I. sd. ř.). Z důvodů nutnosti a vhodnosti dopouští zákon výminky:

1. přelíčení provéstí lze jinde, pakli řízení se tím usnadní a větší náklad ušetří, zvláště ve věcech rušené držby in loco rei sitae (§§ 455., 132.). S tím souvisí, že zák. o org. sd. § 29. připouští odbývání dnů jednacích mimo sídlo soudu a sice pravidelných, jež ohledně místa a času na sklonku roku vybláškou na soudní desce a ve všech obcích podle místního obyčeje oznámí sluší, z rozkazu ministra práv; aneb mimořádných, při návalu prací nařízených výminkou v určitých obcích se schválením praesidenta sborového soudu I. instancí. Místo, kdež dny jednací se odbývají, platí za stanovisko soudu ohledně záležitosti, jež se tam vyřizují (§ 29. zák. org. sd.), pročež to v obesláních vytknuto buď (§ 59. jedn. ř. sd.). Řízení dnů jednacích přísluší okresnímu sudimu aneb samosoudci ve všech odvětvích pravomocnost vykonávajícímu, anižby překáželo při tom rozřídění agendy u okresního soudu platící; podle potřeby přivzat buď na výpomoc soudcovský pomocný úředník. Protokol vede příslušník kanceláře soudu (§ 56. jedn. ř. sd.). V určené dny jednací lze a) vznášeti žaloby; návrhy a žádání, pokud se poslézdotčenými neskládají zároveň k soudu peníze aneb hodnoty peněžní; β) prováděti důkazy; γ) činiti pokusy narovnání prvé, nežli podána byla žaloba (§ 433.); δ) odbývati první roky (§ 440.) a připravovati přelíčení ve sporech z účtů a jiných, při nichž jde o větší počet nároků, třeba vzájemných (§ 440. III.); ε) projednávat o prozatímních opatřeních a postranných otázkách sporů u okresního soudu prvé zahájených; ζ) v případech neodkladných a těch, při nichž místo příběhu rozhodným jest, aneb v nichž účastenství má strana, kteréž by způsobena byla citelná újma na výdělku, pakli by se dostaviti musila k okresnímu soudu, projednati lze dokonce spory (držební, nájemní, paternitní, námezdní a jiné zahájené mezi stranami spolu se dostavivšími § 439., konečně vůbec nepatrné), jsou-li ve sporech těchto zúčastněny jen osoby v místě přítomné a lze-li patrně věc bez odročení vyříditi (§§ 57., 58. jedn. ř. sd.). Po vypršení hodin, nařízením přednosty okresního soudu ustanovených pro den jednací, jen z důležitých příčin vzhledem k věcem co nejnutnějším (na př. provedení a řešení sporu z držby), nikoli také pro nával prací, nejbližší den k jednání přibrati lze

(§ 60. jedn. ř. sd.). Prázdniny soudní odbyvání dnů jednacích nepřekážejí (§ 60. jedn. ř. sd.).

Kromě roků jednacích připouští se provádění úkonů řízení soudního mimo budovu soudní, jestli zákon aneb důležité věcné důvody (povaha záležitosti aneb zájem stran) toho vyžadují (§ 95. jedn. ř. sd.); pročež

2. soudní ohledání a důkaz znalci provést lze in loco rei sitae, nedá-li se věc vůbec dopravit k soudu aneb naskytují-li se jinaké značné nesnáze (§ 368., 352., 318.);

3. slyšení svědků na místě příběhu (§§ 245. č. 3., 328. č. 1.), a těch svědků, kteří k soudu se dostavit nemohou pro chorobu, sešlost věkem atp. aneb kteří podle zákona aneb podle zvláštních nařízení k tomu povinni nejsou, v jejich obydlí (§ 328. II.; čl. VIII. sd. ř.);

4. za těchže podmínek slyšení strany jako svědka (§ 380.);

5. ohledání listin in originali soukromě mezi advokáty (§ 83.) aneb před soudcem z příkazu činným aneb dožádaným vzhledem k tomu, že prvopis procesnímu soudu předložiti nelze pro značné překážky (knihu obchodníka jen u osobního jeho soudu, čl. 39. obch. z., čl. VII. č. 4. sd. ř.) aneb je-li předloženo tam na pováženou pro obavu poškození aneb ztráty (§ 300.);

6. vykonání přísahy o chudobě (§ 60. II.) a

7. vykonání přísahy podle soudního smíru (§ 205.) u soudu jiného nežli procesního.

V řízení exekučním dražba nemovitosti z důvodů vážných tam, kde věc leží, odbyvána býti smí (§ 177. exek. ř.) a svrchky zabavené z vůle obou stran aneb z rozkazu exekučního soudu po návrhu jedné strany za účelem výhodnějšího prodeje jinam zaslány býti mohou k dražbě (§ 274. exek. ř.).

Sepsání žaloby strany chudinského práva požívající při okresním soudě jejího bydliště (§ 64. sd. ř.) není úkonem soudnictví, nýbrž soudní správou.

Kdy žalobce spor svůj na soud vznésti chce, jeho vůli zůstaveno jest; ohledy k nerušenému pořádku při činnosti soudů ale nutně vymáhají toho, aby v tom volnosti stranám zůstaveno nebylo, kdy spor na soud vznesený projednávatí hodlají. Zákon dvojitým způsobem určování času zná, pokud jde o procesní činnost stran, vyměřování lhůt (Frist) t. j. dob časových, po které strana úkon procesní provéstí má, a kladení roku (Tagfahrt) t. j. stanovení dne,

kterého v určitou hodinu při soudě úkon řízení soudního nastati má za účastenství strany. Lhostejno jest při rocích, zdali jde o úkon, jež strana aneb odpůrce provéstí mají samy aneb zmocněncem (přeličení), aneb jen o úkon osob třetích (svědků, znalců), při němž přítomny býti mají. K prohlášení rozsudku a usnesení soudem strany zvláště obeslati nesluší (§§ 415., 403. sd. ř., § 115. jedn. ř. sd.). Lhůty slouží procesní činnosti mimo přeličení, roky projednávání sporu v nejširším slova smyslu (§§ 259., 486.).

Úkony řízení soudního nastávají za doby denní; jen výminkou nočního času lze provéstí doručení (§ 100. sd. ř.) aneb exekuci (§ 30. exek. ř.). Jednací řád soudů (§ 45.) určuje trvání noci pro měsíce letní a zimní různě (viz výše str. 335.).

Lhůtou ve smyslu soudního řádu není:

a) určení času k úkonům soudcovým vytknutého, jako k prohlášení rozsudku (§ 415.), k dodání podstaty skutkové, protokol jednací z části nahrazující, kanceláři soudní u soudů okresních (§ 445., srovn. § 126. jedn. ř. sd.);

b) určení času, kterýž mezi dodáním soudního vyzvání k procesní činnosti straně a úkonem, ke kterému vyzváno bylo, uplynouti má; lhůty takové, jež vhodně by nazývatí lze bylo lhůtami obesilacími (Ladungsfristen) a jakýmiž jsou lhůta mezi dodáním žaloby a rokem o ní položeným (u sborového soudu prvním, §§ 231., 436.), mezi dodáním odpovědi a rokem k líčení (§ 257.) a mezi dodáním obeslání a rokem odvolacím (§ 480.), mají straně zaručiti příhodný čas k přípravě procesní a zřízení zástupce advokáta (§ 139.). V případech těchto jest vykonání úřední povinnosti soudu co do provedení doručení v čas podmínkou povinnosti strany, aby ve sporu příslušnou činnost osvědčila. Porušil-li soud v tom směru předpisy soudního řádu, nezachovav straně k procesní činnosti vyzvané obesilací lhůtu zákonem vytknutou, nastoupí-li strana výtkou (§ 196.). Opozdílo-li se doručení ve výše dotknutých případech bez viny odpůrce tou měrou, že obesilací lhůta nevybývá straně k přípravě (pokud se týče ke zřízení advokáta, jehož pomoci nezbytné třeba jest), má soud, pokud se týče předseda senátu po návrhu (výtee) aneb z moci úřední rok odložiti a bez odkladu všechny osoby, jichž se týče, o tom zpravití (§ 139.), podle okolností třeba telegraficky (§ 99. jedn. ř. sd.). Čas čítá se také zde podle § 125.

c) určení času, po jehožto vypršení při doručování veřejném dodání za vykonané platí (30 dní § 115.).

Ve všech případech vytknutých neosvědčuje se vliv prázdnin soudních a význam přerušení a klidu řízení, a nastávají tedy zcela opačné účinky nežli při lhůtách, po které procesní úkon mimo přeličení provéstí sluší.

Po čas šestinedělních prázdnin soudních, jež vůbec pro všechna království a země nařízením jedn. ř. soudů (§ 47.) na dobu od 15. července do 25. srpna včetně ustanoveny byly, postupovati lze jen ve věcech podle povahy své odkladu nepřipouštějících (§ 224. čl. XXXVI. sd. ř.) ať již podle povšechného pravidla zákonného aneb podle soudcova rozkazu.

Jelikož řízení průběhu jednání vždy soudu přísluší, roky klade soud (§ 130.) a sice u soudů sborových I. a II. instancí předseda senátu (§§ 181., 230., 256., 288., 480. sd. ř.). Avšak pokud v řízení přípravném, při provádění důkazu aneb při pokusu narovnání soudce z příkazu činný nastupuje aneb provedení některého úkonu soudci dožádanému zůstaveno bylo, nařizování roků přísluší těmto (§ 143.). Zdánlivou výminku z pravidla nařizování roků soudem obsahuje § 439.; když totiž u okresních soudů napřed určeny byly dny jednací, mohou obě strany bez obeslání k projednání sporu se dostaviti (§ 58. jedn. ř. sd.).

Lhůty vyměřuje buď zákon povšechným předpisem přímo (zákonné — gesetzliche) buď soud podle potřeby a povahy případu (soudcovské — richterliche, § 123.), na př. lhůta k odpovědi (§ 243.), k provedení důkazu (§§ 279., 283., 309., 335. sd. ř.), k podání spravovací žaloby ohledně prozatímního opatření (§ 391. exek. ř.). Rozdíl spočívá v tom, zdali zákon aneb soud vybízí strany k činnosti. Význačným druhem zákonných lhůt jsou lhůty konečné (Nothfristen), jež vesměs zákonem přesně označeny jsou, prodloužení ani vůlí soudce aniž srovnalou vůlí stran nepřipouštějí (§ 128.); lhůty tyto nezastavuje početí prázdnin soudních (§ 225.) a nepřetrhuje klid projednávání nastávající z vůle stran výslovně neb mlčky projevené (§§ 168., 170.). Konečnými lhůtami jsou lhůty k odporevání soudním rozhodnutím (vyřízením) zachované: k odvolání a odpovědi odvolací (§§ 464., 468.), jakož i k dovolání a odpovědi dovolací (§§ 505., 507.); k rekursu (§ 521.); k žalobě pro zmatečnost a o obnovu (§ 534.); k žádosti za prominutí následků promeškání (§ 148.); lhůta k námitkám v řízení rozkazním (§ 550. II.), směnečném (§§ 555., 557.), v nájemním (§§ 562., [566., 567.]); k odvolání a dovolání, i k příslušným odpovědům odpůrce,

konečně k rekursu, v směnečném (§ 355.) a nájemném (§ 575.), mimo to lhůta k přenesení rozřešení sporu na soud odvolací ze srovnalé vůle stran, pakli soud tento rozsudek procesního soudu pro zmatečnost aneb kusost jednání byl zrušil (§§ 478., 496.).

Lhůty soudcovské buď vybízejí strany k pravidelné činnosti procesní podmíněné tímto vyzváním aneb vyzývají je k odstranění závad vyskytnuvších se ohledně pravidelného postupu řízení. Oněmi jsou výše vytknuté; povahy posléz dotčené jsou lhůty §§ 6., 60., 37., 38., 85., 95., 96.

Povšechným účinkem promeškání času k úkonu procesnímu stranám vytknutého jest praekluse čili vyloučení úkonu obmeškaného, ať to bylo projednávání sporu samo aneb úkon k postupování ve sporu u téhož aneb u vyššího soudu směřující, ať úkon k vítězství nutný aneb jen vhodný (§ 144.), zvláště také důkaz (§ 279.). Praeklusí následkem nečinnosti brozící má strana býti vedena k dbalosti a procesní činnosti. Avšak mimo povšechný následek obmeškání, jež ve vyloučení úkonu záleží, po případě nastanou i následky jiné zvláštní, jako náhrada nákladů (§§ 48., 154.); fikce pravdivosti odpůrcem tvrzených fakt (§§ 254. II., 396., 398.); uznání pravosti listiny (§ 312. I.); odstoupení od žaloby aneb odvolání (§ 60. sd. ř.).

Promeškání, jehož se dopustil zákonný aneb zmocněný zástupce, rovná se tomu, jež nastalo při straně (§§ 5., 39.); proti následkům jím nezaviněného promeškání poskytuje pomoci navrácení ve stav předešlý (§ 146.), proti účinkům zlomyslného obnova řízení (§ 530. č. 3.).

Jelikož řízení sporné týče se jen zájmů stran a nikoli svědků a znalců, slušelo jinakým způsobem upravití účinky promeškání ohledně těchto osob, které jen k objasnění sporné věci přispěti mají (§§ 333., 354. sd. ř.). Neboť újmy ve sporu jen strany stihnouti mohou podle povahy věci; osoby jiné však, soudních rozkazů nedbající, tresty pořádkové a náhrada škody tím způsobené. Velmi citlivý účinek, totiž ztráta nároku na platy svědkům příslušející poji se k promeškání požadování jich do 48 hodin po výsledku (§ 346.).

V řízení exekučním osoby obeslané k jednání aneb slyšení o návrhu aneb vyzvané k prohlášení do lhůty stihne následkem promeškání právní újma, že se o nich za to pokládá, že k návrhu svolují (§ 56. exek. ř.). Jednání, k nimž osoby obeslané se nedostavily, beze všeho před se jdou a usnesení se učiní (§ 56. exek. ř.).

Nedostavivši se stihne praekluse všech návrhů, připamatování a námitek, jakož i odporů, k jejichž vznesení rok promeškáný určen byl. O odložení roku nebuďte zpraveni obeslaní první účastníci, kteří se k prvotnímu roku vynajítí nedali (§ 57. exek. ř., sind nicht zu verständigen).

Účinek promeškání nastává

I. přímo vypršením času k úkonu procesnímu vytknutého; zvláštními případy, kdy se opětného vyzvání soudce k neprovedenému dosud úkonu vyžaduje, jsou: jde-li o rok v přípravném řízení § 254. (§ 440.) a v řízení před okresními soudy o rok pozdější promeškáný, jestli odpůrce nové faktické okolnosti uvéstí chce před vynesením rozsudku (§ 442. II.). Zvláštní povaha řízení o žalobě za rozvod zahájeného jest toho příčinou, že k zjištění pravdivosti tvrzeného důvodu rozvodu opětný rok klásti sluší, byl-li žalovaným promeškán (§ 6. manž. ř.).

II. Pohroziti účinky promeškání z pravidla nepotřebí, jelikož zákon povšechně újmami těmito pobrozuje; výminky nastávají:

a) u sborových soudů potud:

1. že v první obsílce vytknuty býti mají následky opomenutého zřízení advokáta a nedostavení se k ústnímu přelíčení (§ 131.);

2. rovněž v opětné obsílce strany k přípravnému řízení se nedostavivši (§ 254. I.) a

3. v opětné obsílce vydané v řízení o žalobě za rozvod (§ 6. manž. řiz.) následky nedostavení se;

b) v řízení před okresními soudy:

4. vůbec (§§ 432. I., 437. in f., § 438. in f. § 442. II.);

c) v řízení před soudy sborovými aneb okresními:

5. v obsílce zvoucí k pokračování v přerušném (nikoli pouze odročeném) řízení (§ 165. III);

6. když vyloučena byla strana jsouc procesně spůsobilou z osobního projednávání pro neschopnost k tomu, vytknut buď následek nevyslání spůsobilého zmocněnce (§ 185.);

7. ohledně lhůty k složení jistoty žalobní cizozemcem (§ 60. III.);

d) v mimořádných řízeních:

8. v rozkazním a směnečném (§§ 550., 602., 557.) a

9. v nájmuém v rozkazích (podle §§ 562., 567.).

V řízení exekčním povždy vytknuty buďte v obsílce následky, jež promeškání spůsobí (§ 56. II. exek. ř.).

III. Účinky promeškání nastanou o sobě po samém právu; výminkou žádá zákon návrh strany bedlivé k tomu směřující

1. při nedostavení se obeslaných právních nástupců strany mezi sporem zemřelé (§ 156.), aneb zákonných zástupců strany procesní spůsobilosti pozbyvší aneb dosavadního zástupce ztrativší (§§ 158. III., 166. I.);

2. při vypršení lhůty soudem ke složení jistoty žalobní, pokud se týče k vykonání přísahy o chudobě vytknuté (§ 60.) aneb k provedení důkazu vyměřené (§ 279.);

3. při promeškání prvního roku (§§ 396., 442.), aneb lhůty k odpovědi o žalobě (v řízení u soudů sborových, § 398.) aneb roku po odpovědi v čas podané (§ 399.), (před okresními soudy vůbec pozdějšího, § 442.), aneb při vyloučení strany neslušně se chovavší z jednání (§§ 400., 200.).

V řízení exekčním následky promeškání povždy po samém právu se dostavují (§ 56. exek. ř.).

Promeškání nastává

a) při lhůtách marným vypršením jich (§ 145. II.),

b) při rocích nejen nedostavením se (§ 133.) až do prohlášení soudce rok řídicího, že jednání skončeno jest (§§ 180. II., 193. I.) aneb vzdálením se před tím, zvláště po zamítnutí návrhu odročovacího (§ 136. II.), beze všeho pronesení se, nýbrž i neprojednáním přes vyzvání soudcovo aneb vyloučením z jednání (§§ 185., 198., 400.), konečně u sborových soudů nevypravením advokáta, byť i strana sama se dostavila (§ 133. III.). O výmince ohledně žalovaného, jenž bez průtahů se povolení práv chudiny dovolal, v poslézdotčeném případě nastávající srovnej §§ 73., 402. sd. ř. a str. 246. těchto výkladů. Hodiny čekací šetrnosti nesluší § 133. Zpráva perm. výboru posl. sněm. str. 26. konstatuje, že v tom směru provedena byla změna vládní osnovy. Avšak při dražebním roku nemovitosti teprve po uplynutí půl hodiny vyzývati sluší k podávání návrhů dražebních (§ 179. exek. ř.). Bylo-li stání nedostavením se obou stran zmařeno, ponese každá polovici nákladů tím spůsobených (§ 142. sd. ř.). K písemným výkladům zasláným od strany nedostavivší se hleděti zakázáno jest (§ 397. I. sd. ř.). Výminkou v řízení exekčním připomínky proti účtu správce, jenž obstarával vnučenou správu, soudu zasláné uvážení

dojítí mohou (§ 116. II. exek. ř.), nikoli však nezbytně k nim hleděno býti musí.

Co do počítání lhůt

I. počíná soudcovská doručení usnesení aneb dokonce již prohlášením jeho, pokud onoho nepotřebí (§§ 124., 426); zákonná počíná událostí, k níž se poji, na př. odpadnutím překážky při žádosti za prominutí promeškání (§ 148. II.), doručením rozsudku při odvolání aneb dovolání (§§ 416., 464., 505.), čemuž ve věcech nepatrných se rovná již prohlášení jeho za přítomnosti stran (§ 464.) ohledně odvolání (§ 501.), zvláště pak různými příběhy při žalobě pro zmatečnost aneb o obnovu (§ 534.). Den, kdy stalo se doručení zmocněnci procesnímu (§ 93.) aneb k doručování zřízenému (§ 99.), aneb doručení náhradně (§§ 102., 103.), rozhoduje o početi lhůty; nikoli den, kdy strana o doručení zví. Den nedělní neb obecného svátku nevádí tomu, aby jim lhůta běh svůj započala; rovněž nevypouštějí se tyto dnové ze lhůt (§ 126.). Dnové, po které pošta dopravovala podání, nečítají se však do lhůty (§ 89. zák. org. sd.), vyjma případ podání, jímž telegram na soud vznesený se doplňuje (§ 97. jedn. ř. sd.; viz výše str. 280.). Případně-li početi lhůty v soudní prázdniny, počíná teprve běžeti po vypršení těchto (§ 225.).

II. Lhůty běh svůj započavši dobíhají nepřerušeně leč ve dvou případech:

α) lhůty zastaví se v běhu, nastanou-li po jejich započeti prázdniny soudní (§ 225.); zbytkem dospívají pak po uplynutí prázdnin. Ačkoli ohledně lhůt podle roků vyměřených (§ 534. II.) zákon výminku nečiní, stanoviti ji sluší vzhledem k počítání, jaké § 125. při nich předpisuje. Lhůt konečných, lhůt ve věcech feriálních (tedy také lhůty 30denní k žalobě z rušené držby, §§ 454., 224. č. 3.) zahrnuje v to řízení upomínací a exekuční, prázdniny soudní se netýkají (§§ 223. II., 225. II.);

β) lhůty všechny i konečné přetrhují se t. j. uhasnou po započeti, jestli nastalo přerušení řízení (§ 163.). Pokračováním v řízení opětně započnou všechny původním trváním. Týž účinek jako přerušení řízení jeví klid řízení s tou odchylkou, že se lhůt konečných nedotýká (§ 168.).

III. Trvání lhůt vychází na jevo ze zákonného předpisu aneb ze soudcova příkazu, v němž třeba dodán jest den určitý dle kalendáře lhůta zakončující (§ 125. III.). Lhůta prodloužená poji se přímo

k prvotní (§ 128.); vždy tu doložen buď den, kterým se končí (§ 128. V.).

Lhůty trvají, nehledíc k nepravé obesilaci lhůt 24hodinné (§ 231. II.) a ke lhůt 48 hodin svědkům a těsnopiscům vyměřené (§§ 346. III., 280. III.), po dny podle kalendáře počítané (civiliter) (3., 8., 14., 30.), po týden (§ 246.), po měsíc (§ 534.) a léta (§ 534. II.). Při lhůtách podle dnů ustanovených nepočítá se den, kdy nastal příběh co do započeti lhůty rozhodující (§ 125.), na př. dodání, uložení u pošty aneb starosty obce (§§ 104. III., 111.), přibití oznámky o uložení žaloby tamže (§ 107. II.), vypršení 30denní lhůty od přibití vývěsku na desce soudní (§ 115.) atd. Co do lhůt podle týdnů, měsíců atd. určených přijal soudní řád způsob počítání v právu směnečném (čl. 32., 92.) a obchodním (čl. 328., 329.) uznány. Lhůta týdnem vyměřená končí se dnem podle pojmenování shodujícím se s dnem započeti (na př. středa); lhůty vyměřené podle měsíců neb roků končí se dnem podle čísla srovnalým s dnem započeti, po případě posledním dnem měsíce postrádajícího tolika dnů na př. lhůta 31. ledna započavši končí se 28. února a v roce přestupném 29. února (§ 125.). Lhůty všechny, jejichž poslední den připadá na neděli neb svátek obecný, končí se nejbližším všedním (§ 126.). Vzhledem k účelu svému lhůta dospívá arcif posledního dne již vypršením hodin úředních při soudě a nikoli teprve půlnoci. Vznesením podání u roku jednacího lhůta dodržena bude (§ 57. jedn. ř. sd.). Předpisem tímto stanovena byla výminka z pravidla § 62. jedn. ř. sd., že úředníci soudcovští podání soudu svědčící sami říjmati nemají od stran, nýbrž že všechny písemnosti soudu svědčící v podatelně (Einlaufsstelle) odevzdati sluší. O doplňování podání v čas telegramem na soud vznesených příslušnými dodatečnými podáními srovn. § 97. jedn. ř. sd. a výše str. 279.

Co se vlivu procesních příběhů na trvání lhůty týče, sluší doložiti, že při podáních, jež do lhůty vyměřené na soud vznéstí sluší, tato se prodlouží, když k opravě pro formální vadu vráceno býti musilo podání, a sice o tolik dnů, kolik soud k provedení opravy byl vyhradil (§ 85. II.) a že lhůty zákonné i soudcovské, příslušející několika společníkům v rozepři k provedení téhož procesního úkonu, prodlouží se všem až do vypršení toho dne, do kteréhož jej provéstí může onen ze společníků v rozepři, jemuž lhůta nejposléze doběhne (§ 127.). Oproti tomu neprodlouží se lhůta k odvolání aneb dovolání, jestli žádáno

Zákon za feriální záležitosti prohlašuje řízení o obnos nepatrný, totiž do 50 zl. ihned žalobou aneb do 200 zl. pouhou žádostí upomínací vymáhaný (§ 223.), dále spory rychlého vyřízení vyžadující vzhledem k osobám zúčastněným (při nižším poměru námezdním § 49. č. 6. J. N., nikoli tedy spory těch, kdož náležejíce k lidem domácím službodárce s ním námezdni smlouvu vyšších služeb se týkající uzavřely; pak při sporech mezi hostinskými a cestujícími atp. § 49. č. 7. J. N.) aneb zřetelem k předmětu sporu: spory z držby, ze stavby, z nájmu a pachtu, pokud jde o výpověď, vrácení a odevzdání věci pronajatých (nikoli také pro nájemné aneb pachtovné zadržovaných; § 49. č. 5. J. N.) a ze směnek (§ 224.); mimo to povolování, obmezování a zdvižení prozatímních opatření (§ 224., č. 8.) a záležitosti exekuce (také rozvrh nejvyššího podání § 223.) a konkursu (čl. XXXVI. sd. ř.). Podle povahy případu může předseda senátu aneb představený soudu i jinou záležitost za feriální prohlásiti, zvláště spory exekucí aneb konkursem podmíněné, z kteréhožto opatření stížnost naprosto jest vyloučena (§ 224.).

Oproti tomu jen samostatným prostředkem opravním čeliti nelze položení roku nějakého vůbec aneb obeslání k němu (§§ 130., 349. II., 515. sd. ř.), což platí též v řízení exekučním (§ 66. exek. ř.). Rok počíná vyvoláním věci (§ 133. I.) a končí se provedením úkonu, k němuž nařízen byl (přeličení, provedení důkazu § 259., pojednání o výsledcích důkazu mimo přeličení provedeného § 278. II., pokusu smíru § 204.) a prohlášením soudce rok řídicího (§ 180.) aneb odročením, jež nařídí usnesením soud. Úmluva stran je způsobiti nemůže („nur“ § 134. I.). Rok není skončen, jestli jen část sporné látky, třeba rozsudkem mezitímným aneb částečným vyřízená, projednána byla, pokud soudce rok řídicí jednání za skončeno neprohlásil, což v případě rozhodnutí o základu nároku s výhradou pozdějšího stanovení obnosu jeho (§ 393. I.) státi se musí (§ 393. III.).

Stání klade soud z pravidla po návrhu strany (§ 130.), zvláště pokud jde o zahájení řízení (§ 230.), o pokračování v přerušném (§ 164. mimo případ § 160. II.) aneb odročeném za účelem provedení důkazu do určité lhůty (§ 279.), jakož i o řízení, v němž klid byl nastal (§ 170.) aneb o zakončení řízení, jež v běhu svém uvázlo nepodáním písemné odpovědi žalovaným (§ 398.). Avšak výjimkou klade soud rok:

1. po návrhu aneb z úřední moci po vyřízení otázky postranní (prominutí promeškání § 152. III., zamítnutí privilegované obrany § 261. II., IV.), aneb předurčující (řízení správní, trestní; hlavní intervence, §§ 190. III., 191. III.), aneb přípravné (vedlejší intervence, § 190. III.);

2. z úřední moci po skončeném přípravném řízení rok k ústnímu přeličení (§ 256. I.), podobně k pokračování v řízení po vyloučení zmocněnce z trestu (§ 200.) aneb po provedení důkazu před soudcem z příkazu aneb k dožádání činným (§ 281.), vůbec pak při provádění důkazu (§ 288.), dále rok k doplnění přeličení (§ 193.), konečně v řízení odvolacím (§§ 479. I., 480. I., 499. III.) a dovolacím (§§ 509. II., 511. II.).

Obeslání (Ladung) t. j. zpravení o položeném roku spojené s vyzváním k dostavení se vydává se:

a) při rocích k žádosti položených žadateli rubrikou, odpůrci na stejnopisu podání neb opisu protokolu (§ 80.);

β) při rocích z úřední povinnosti kladených oběma stranám rubrikou;

γ) k rokům vytknutým v soudních rozhodnutích ústně prohlášených buďte strany zvláště zvány jen tehdy, nebyla-li ani strana ani zmocněnec prohlášení přítomny (§§ 131., 437., 438.).

Odročení roku, také prvního u soudů sborových I. instancí (§ 242.), nastává

a) k žádosti neb z moci úřední (tak §§ 139., 185., 200., 402.), v čemž rozdíl oproti lhůtám, k jejichž prodloužení vždy jen po návrhu dojde (§ 128. II.).

b) Podmínky jsou:

a) jestli dostavení se strany neb stran aneb projednávání vadí překážka jim nepřekonatelná (§ 402. č. 2.) aneb velmi závažná (§ 193.), zvláště hrozí-li škoda nenahraditelná. Z toho hlediska posuzovati sluší též pokus o soudní narovnání (§ 204.) jakožto důvod odročení. Nepostačuje v tom směru nikdy žádost oznamující roze-při (§ 21. III.) aneb domáhání se práv chudinských (§ 73.). Opětné odročení povoliti nelze, dostaví-li se znovu strana nezpůsobilá k srozumitelnému prohlášení se (§ 185.).

Také při srovnalé žádosti stran vyličena buď překážka; nad to k žádosti soudu uvedenou překážku osvědčiti sluší (§§ 135., 274.). Dostatečným důvodem jest stranou nezaviněné opoždění se obsilky,

jež nezachovává odpůrci čas k přípravě aneb k zřízení advokáta, jehož třeba jest § 139. (231., 257., 480.);

β) překázejí-li soudu neodkladné povinnosti úřední jinaké aneb jiné vážné příčiny, aby se ve věci jednalo;

γ) nařízeno-li, aby mimo soud procesní proveden byl rozhodný pro další přelíčení důkaz aneb aby doneseny byly pomůcky jednání: listiny, nákresy, rodokmeny, věci přezvedné, předměty ohledání atd. (§§ 276. č. 1., 183.);

δ) nelze-li z jiných příčin přelíčení skončiti (§ 134.). Tudiž zvláště z moci úřední na přiměřený čas odloženo buď jednání, jestli soud vyhověti nemohl návrhu, aby vynesena byla následkem promeškání (§ 402. III.). Podobně zachovati se sluší při dostavení se strany k ústnímu projednání neschopné (§ 185.) aneb při vyloučení zmocněnce strany z projednávání rozepře (§ 200.), konečně při povolení lhůty na rozmyslenou straně, která přísežně vyslychána býti má (§ 379.);

c) žádáno buď za odročení před stáním aneb při něm. Prvé vznesenou žádostí naloženo buď jako žádostí za prodloužení lhůty, tudíž buď odpůrce vždy o ní slyšen, jestli se opětného odročení domáhá (§ 128.); o žádosti teprve při stání vznesené rozhodnuto buď po slyšení přítomného odpůrce (Anhörung § 136.; nikoli tedy po podrobném ústním přelíčení) bez odkladu. Vyloučeno jest, když žalobce se nedostavil, žádání žalovaného za odložení roku, jenž k žádosti žalobce položen byl k vnesení rozsudku pro zmeškání následkem nepodání odpovědi v čas (§ 398. V.). Odročení odeřeno buď, není-li překážka po mínění soudu dostatečnou (§ 135. II.). Odročení povoleno nebuď na dobu delší, nežli kdy očekávati lze, že překážka odpadne (§ 84. jedn. ř. sd.). Podle okolností odročení oznámeno buď stranám telegrafem (§ 99. jedn. ř. sd.).

Odeřeno-li odročení, ihned počato buď jednání neb pokračováno v něm a stranu vzdálivší se před prohlášením usnesení aneb po tom stihnou následky promeškání (§ 136.). Svoleno-li k odročení, oznámen buď příští rok stranám přítomným ústně, nepřítomným rubrikami (§ 137.). První odročení, nepřekročuje-li čtyry neděle, rekusem v odpor bráti nelze; z jinakého vyřízení rekursu místa má, jemuž vyhověti může sám soud procesní (§§ 141., 514., 522.), což platí zvláště též v řízení bagatelním (517., č. 3.). Rok nový klade soudce stání řídicí sám (§§ 181., 281., 288.).

V řízení exekučním odročiti nelze rok k předběžnému určení břemen při nemovitostní dražbě ustanovený (§ 164. II. exek. ř.). Z usnesení, jimiž se v řízení exekučním vůbec rok odkládá, samostatnou stížností nastoupiti nelze (§ 66. exek. ř.).

Všeliké stanovení lhůt (také prodlužování a zkracování) i stání (odklady) přísluší u soudů sborových senátnímu předsedovi; jestli ale nastalo v nějakém rozhodnutí soudním aneb při přelíčení (§ 137.), náleží senátu (§ 140.), vyjímajíc opět případ § 185. (viz výše str. 306. č. 7.). Práva senátu i předsedy jeho v tom směru přecházejí na soudce z příkazu aneb k žádání činného (§ 143., 249., 284.). Náklady prodloužením lhůty aneb odkladem roku způsobené nahradí strana k vymáhání aneb nařízení toho podnětu zavdavší (na př. § 235. žalobce a § 185. odpůrce), čímž z pravidla arcif žadatel sám jest, obnosem, jež soud určí, odpůrci toho žadajícímu (§ 142.), anižby plátce později ve sporu vítězíci nabrázení těchto nákladů požadovati směl (§§ 48., 142.). Straně k náhradě povinné dopřejž soud první slyšení, byl-li návrh náhrady nákladů se týkající při nějakém roku činěn (§ 142. II.).

Právní újmu pojící se k promeškání roku aneb lhůty napraviti lze

1. jestli ještě nenastala újma, která navržena býti musí:

α) opožděným dostavením se k roku a provedením úkonu první, než skončí se jednání o návrhu tom (§ 145. II.). Ještě pozdější dostavení se, když totiž již soud rozsudek pro zmeškání byl prohlásil, nespasí stranu nedbalou; neboť ačkoli rozsudek prohlášený teprve doručením působnosti vůči stranám nabývá, přece soud jím vázán jest (§ 416.) a ani po srovnalé žádosti stran od něho ustoupiti nesmí;

β) při lhůtách provedením úkonu sice po vypršení lhůty, avšak nejdéle do dne, kdy návrh na praeklusí podán byl (§ 145. II.); nikoliv ohledně odpovědi § 398.

2. Nastala-li již dokonce újma právní, potřebí jest povolení soudu, aby stalo se navracení v předešlý stav (Wiedereinsetzung in den vorigen Stand). Podmínky toho jsou následující:

α) causa restituendi t. j. zabránila-li příhoda nepředvídaná aneb neodvratitelná provedení úkonu v čas, ať příhoda naskytla se straně aneb zástupci. Zpráva perm. kom. posl. sněm. (str. 27.) výslovně připomíná, že zněním § 146. také příhody zástupce zahrnutý býti mají. Předvídanou překážku k platnosti přivesti sluší

žádosti za odložení roku, jelikož tím odpůrci nejméně se ublíží a spor nejméně se obtíží (motivy vládní osnovy str. 232.). Neodvratitelnou jest náhoda, pakli strana všelikou péčí, již podle okolností očekávati lze, k odvrácení příběhu ji nespůsobeného marně byla osvědčila. Nepostačují však tytéž důvody, jež soud nepokládá za dostatečné k prodloužení lhůty neb odkladu roků promeškanych (§ 146. II.). Okolnosti příhody buďte vylíčeny a prostředky k osvědčení jich vhodné udány (§ 149. I.), totiž důkazy, jež ihned provéstí lze vyjma přísězný výslech stran (§§ 274., 76.);

b) laesio t. j. působili-li promeškání v skutku právní újmu vyloučením promeškaného úkonu; ten pak zároveň buď proveden. Avšak též doplnění za nepřítomnosti strany již provedeného důkazu připustiti sluší krátkou cestou, jestli neúplnost co do důkazu promeškáním původního roku způsobenou napravití lze a nevzejde-li z toho průtah značný (§ 289. IV.). Právní újmy se nedostává, byla-li zmeškána lhůta k žádosti obou stran, kterouž přenášejí opětne přelíčení po zrušení původního řízení na soud odvolací § 478. IV. aneb opětne rozsouzení po doplnění kusého projednávání § 496. III.;

c) žádost v čas vznesená na soud; žádáno buď podáním (i telegramem § 89. II. zák. org. sd.) aneb protokolárně u soudu, přiněmž promeškání nastalo, v neprodlážitelné lhůtě 14 dnů po tom dni, kdy překážka minula (8 dnů v směnečném a nájemném řízení §§ 555. č. 2., 575.), §§ 148., 149. sd. ř. Den, kdy překážka minula, buď zřejmě vytknut. Lhůta 14denní platí též v řízení upomínacím (čl. XXVIII. č. 3. sd. ř.).

Zvláštností směnečného řízení jest vyloučení navrácení ve stav předešlý na újmu strany bezelstně ve sporu postupavší a postižních práv již zcela aneb z části pozbyvší (§ 556.).

Současně s návrhem navrácení ve stav předešlý se dovolávajíceím proveden buď promeškany úkon aneb připraveno buď přelíčení prvé promeškané (§ 149. I.). Žádosti naložiti sluší různým způsobem:

I. přímo zamítnuta buď žádost,

α) pakli patrně jest opozděna (§ 148. III.) aneb

β) pokaváde napravení vyhledati lze ještě přispíšením si po promeškání, jež právní újmu stíháno jest teprvé po návrhu odpůrcově (§§ 147. I., 145.) aneb

γ) pakli zákon vylučuje navrácení v předešlý stav, což platí ohledně lhůty k žádosti navracovací podle právního pořekadla: re-

stitutio restitutionis non datur, a ohledně stání k jednání o ní (§ 151.), dále ohledně roku, lhůty k žalobě z rušení držby a k rekursu v tomto řízení (§§ 460., 454.); k žádosti za opravu podstaty skutkové rozsudku a za doplnění rozsudku (§§ 420. III., 423. II.); a k námitkám proti soudní výpovědi a proti soudnímu příkazu, aby vrácen aneb přijat byl předmět nájmu (§ 571. IV.).

II. Žádost buď k opravě vrácena, pokud se týče žadatel k odstranění závady formální obelán, a jestli oprava do lhůty vytknuté provedena nebyla, žádost odmítnuta (§§ 84., 85. sd. ř.; § 89. jedn. ř. sd.).

III. O žádosti projednáno buď ústně mezi stranami a rozhodnuto usnesením navrácení ve stav předešlý povolujícím aneb odpírajícím; povždy zároveň uložena buď žadateli náhrada nákladů promeškáním, řízením navracovacím a zrušeným odpůrci způsobených (§§ 154., 48.) důsledkem názoru v obč. právu (§ 1311.) vytknutého.

Žádost nestaví podle zákona průběh rozepře, ale soud povoliti může přerušeni sporu, jestli to nezbytno k pojištění plného úspěchu žádosti, již asi, jak předvídati lze, vyhověno bude, a nevznikne-li z toho odpůrci značná škoda. O přerušeni zpraven buď vyšší soud, projednávali se tam spor po vzneseném prostředku opravním (§ 152.). O žádosti ohledně zmeškání I. roku rozhoduje řidiší je soudce, pokud se týče předseda senátu (§ 37. č. 5. zák. org. sd.). Na povolené navrácení ve stav předešlý stěžovati si nelze (§ 153.), arcif na přílišný obnos prisouzených útrat (§ 52.), pročež usnesení písemně vydáno buď (§ 426.). Povolením octne se spor opět tam, kdež před promeškáním byl (status quo ante), pročež rozsudek prvé vydaný následkem promeškání zároveň zrušiti sluší (§ 150. I.).

Odepřiti sluší navrácení ve stav předešlý:

α) jestli mohl žadatel z důvodu, ze kteréhož navrácení ve stav předešlý se dovolává, dobytí prodloužení lhůty neb odklad roku; aneb

β) jestli překážka byla již minula v době, kdy žadatel obmeškany úkon provéstí mohl přispíšením sobě po promeškání, jež teprvé po návrhu odpůrcově právní újmu stíháno jest (§§ 147. III., 145. II.).

Nepříznivému vyřízení odporovati lze rekurssem (§ 514.), zvláště též v řízení bagatelním (§ 517. č. 4.).

Jednání o žádosti navracovací ohledně promeškané lhůty k odvolání odročeno buď až do právoplatného vyřízení žádosti navracovací ohledně rozsudku pro promeškání vyneseno, jestli obě žádosti vznesla táž strana (§ 147.), jelikož by ono bylo prozatím bezúčelné a podle toho, která vyřízena bude žádost posléz dotčená, vůbec snad zbytečné.

Co se pokračování ve sporu týče, vyskytnou se při tom tyto případy:

1. již při jednání o žádosti navracovací zároveň projednáváno býti může to, co prvé při roku promeškáno bylo;

2. aneb projednává se o tom teprvé po příznivém vyřízení žádosti restituční, ale ihned (§ 150. II.); tím zamezí se zneužívání žádostí podobných k průtahům (motivy osnovy str. 232.);

3. bylo-li přerušeno projednávání, postupováno buď v něm, ať k návrhu ať bez něho, po vyřízení žádosti navracovací (§ 152. III.).

V řízení exekučním navrácení ve stav předešlý naprosto vyloučeno jest (§ 58. exek. ř.) jak co do lhůt tak co do roků, avšak nikoli též ve sporech, k nimž mezi exekucí a za příčinou provedení její došlo (§ 58. II. exek. ř.).

§ 64. F. O přerušení a klidu řízení.

(Unterbrechung und Ruhen des Verfahrens.)

Spor z pravidla rozvíjí se nepřerušeně, až úplně objasněna jest sporná věc, výminkou řízení sporné zastaví se v průběhu svém:

A. Událostí, která o sobě bez přičinění se a bez vědomosti stran vliv ten osvědčuje nezbytně. Jsou to příběhy, jimiž naprosto odňata jest straně možnost, práva svá v řízení zahájeném přiváděti k platnosti, poněvadž nedostává se jednoho z nezbytných činitelů sporu, totiž strany procesně působivé aneb soudce (přerušeni nutné).

B. Rozkazem soudcovým, zamlouvá-li se to vzhledem k tomu, že by jinak nastalo nepoměrné stížení ohledně projednávání sporu (přerušeni vhodné). Výrazu „Aussetzung des Verfahrens“ užívá zákon k označení toho poměru jen v § 393. III.

C. Srovnalou vůlí stran neobmezenou tím, že by snad určitého závažného důvodu k tomu třeba bylo, zvláště nedostavením se žádné z řádně obeslaných stran k jednání (§ 170.) (klid řízení).

Objem účinků přerušeni řízení širší jest nežli klidu (§§ 163., 168. I.), jelikož nastává z ohledů veřejných, klid však důsledkem disposičního práva stran ohledně nároku sporného.

Dobře lišiti sluší pokračování v řízení přerušeném od obnoveni řízení již dovršeného a rozsudkem skončeného, jež následkem mimořádné právní pomůcky obnovy řízení nastává (§§ 530., 531.). Při onom postupuje se v jednání na základech rozsouzení sporu již podaných, kdežto při poslézřečeném základy rozsouzení sporu původně podané moci své pozbudou a jinými nahrazeny budou.

Přerušeni sporu týká se nejen řízení projednacího, nýbrž i důkazního a odvolacího; ohledně řízení důkazního důležitost toho v tom se jeví, že stranám při provádění důkazu právo dotazovací za účelem plného vytěžení průvodu svědeckého a znaleckého zachováno býti musí (§ 289. I.). Nedostavení se stran obeslaných k roku ustanovenému k provedení důkazu aneb k přelíčení odvolacímu není ale příčinou klidu řízení (§§ 289. II., 491.).

Předpisy o přerušeni a klidu týkají se jen řízení až do rozsudku právní moci nabyvšího; v řízení exekučním platí zvláštní nařízení (§§ 34., 39.—46. exek. ř.).

A) Přerušeni nutné nastává samo o sobě:

I. Pro smrt žalobcovu aneb žalovaného (§ 155.), nezastupoval-li jej zástupce procesním plnomocenstvím opatřený, jelikož pokračování ve sporu proti straně nikým podle práva k tomu oprávněným nezastoupené bylo by porušením rovného slyšení stran ve sporu a tudíž zmatečné (§ 477. č. 5. sd. ř.). Vzhledem k nezbytnému zastupování stran advokáty u soudů sborových osvědčí se účinky přerušeni hlavně ve sporech u okresních soudů projednáváných; způsob řízení nečiní rozdíl, pročť arcí i spory rychlého vyřízení vyžadující (z držby, z nájmu nemovitosti) přerušeni se dočkají. Nebyli-li zřízeni zmocněnci procesní plnou moci opatřený, ať advokát ať neadvokát, potřeby, aby s dalším projednáváním sporu vyčkáno bylo, až se pozůstalosti dostane zákonného zástupce. Zmocnění k některým procesním úkonům udělené (§ 33.) neodvrátí přerušeni, jelikož při takovém zmocnění vedle zmocněnce strana jednati má, avšak následkem smrti již vůbec jednati nemůže. Vzhledem k tomu, že zákon (§ 155.) žádá, aby strana zastoupena byla procesní plnou moci opatřeným zástupcem, třeba bude, aby ten byl před smrtí její nějaký procesní úkon provedl, vykázan se zmocněním (§ 30.). O smrti advokáta,

jenž zřízen byl za procesního zmocněnce, jakožto zvláštního důvodu přerušeni sporu jedná § 160. (viz níže IV. případ).

Zemřel-li vedlejší intervenient, se svolením obou stran spor za intervenenta převzavší (§ 19. II.), anebo takový, který má postavení nerozlučného společníka v rozepři (§ 20.), patrně smrtí jeho přerušeni sporu podle § 155. sd. ř. nastane. Smrt vedlejšího intervenienta, jenž jest pouhým pomocníkem strany (§ 19.), přerušeni sporu podle práva v zápětí nemá, jelikož není stranou (§ 155. einer Partei) a také zákonodárný důvod přerušeni zde se neosvědčuje, totiž aby spor nevedl se proti straně, která svá práva procesní sama k platnosti přivést nemůže. Rozhodnutí o útratách sporu možné bude ohledně pozůstalosti vedlejšího intervenienta (§§ 41., 42.) bez přivolání její zástupce.

Smrtí jednoho společníka v rozepři přerušit se pouze spor, pokud se zemřelého týče; se soudruhy jeho dále se projednává (§ 13.; viz výše str. 169.). Rozumí se samo sebou, že při nerozlučném společenství ve sporu smrtí jednoho soudruha proces pro všechny se přerušit (§ 14.). Smrt hlavního intervenienta přerušit arcí spor o žalobě intervenční zahájený, nikoli však původní spor mezi spolužalovanými hlavními intervenientem (§ 16.).

Zemřel-li auctor pojmenovaný, jenž spor převzal za původně žalovaného, arcí nutně jeho smrtí přerušit se spor (§ 23.), jelikož na místě tohoto jakožto nominanta byl se stal stranou.

Přerušeni nastává smrtí, aniž by záleželo na vědomosti odpůrcově aneb soudu o ní, a trvá až do pokračování ve sporu právním nástupcem zemřelého aneb opatrovníkem k žádosti odpůrcově podle § 811. obč. z. zřízeným aneb opatrovníkem pozůstalosti jmenovaným (§ 129. nesp. říz., § 164. sd. ř.), aneb konečně správcem konkursní podstaty dědice (§§ 4., 95. konk. ř.) se přihlásivším k pozůstalosti úpadei připadlé.

Přerušeni předpokládá trvání sporu, tedy aby spor byl již platně zahájen doručením žaloby (§ 232.) a aby nebyl ještě rozsudkem právní moci nabyvším skončen. Jestli proti někomu, jenž po vznesení, avšak před doručením žaloby zemřel, nastoupeno býti má, nutno řídit žalobu samu proti repraesentantům pozůstalosti (§ 232.), nikoli však nastupovati podle předpisů § 155. násl. Oproti tomu po doručení žaloby a tím již nastalém zahájení sporu (§ 232.) lhotejno jest co do přerušeni řízení, zdali ve sporu ještě I. rok odbyván nebyl aneb již ústní přelíčení aneb provádění důkazů nastalo (§ 259.).

Náhradné doručeni proti zemřelému místa nemá (§ 102.; viz výše str. 336.). Smrt osoby, která společně s jinými žalobci aneb s jinými žalovanými ve sporech samostatných, avšak z usnesení senátu (§ 187.) sloučených k témuž projednávání proti témuž odpůrci zápasila, v zápětí má, že senát nutně odvolati musí usnesení slučovací (§ 192.). Nesluší přehlédnouti, že přerušeni týká se jen projednávání a nikoli též prohlášení rozsudku, nastala-li smrt po skončeném přelíčení (§ 163. III.). V druhé instanci smrt strany po vzneseném odvolání významu mítí nebude, jelikož v řízení odvolacím strany nezbytně advokáty zastupovány býti musejí, též ve věcech v I. instanci u okresních soudů bez advokáta projednaných, tudíž pak již procesního zmocněnce mají (§§ 463. II., 447. I.). Také ve věcech rušené držby, kdež důsledkem toho, že připuštěn jest pouze rekurs z konečného výroku okresního soudu, ústní přelíčení v II. instanci odpadá, potřeba spolupodpisu advokáta na písemném rekursu (§§ 520., 460.) smrti strany žádného významu nedopřává co do řízení opravního.

Smrt strany jest důvodem přerušeni sporu, nikoli nevěstnost, která by vedla popze ke zřízení opatrovníka k doručeni, když by nevěstný obelán býti měl k dalšímu jednání (§ 116.).

Jen smrti nastávající universální sukcesse jest takovým důvodem (argum. § 155. Rechtsnachfolger der verstorbenen Partei; § 164. Curator für die Verlassenschaft), nikoli převod věci aneb práva, o něž ve sporu jde, po vzešlém sporu (§ 234.).

Přerušeni týká se arcí jen sporů o práva majetková, jelikož v práva rodinná právní nástupnictví (Rechtsnachfolge § 155. sd. ř.) nemožné jest (§ 531. obč. z.). Avšak ve spor o status děcka mohou podle práva občanského dědicové manžela odporovavšího manželskému původu děcka nastoupiti vzhledem ku předpisu § 159. obč. z., jehož se podobně jako § 157. obč. z. (čl. VI. č. 1. sd. ř.) soudním řádem dotknuto nebylo; arcí odpůrce je k tomu doháněti nemůže, jelikož § 155. III. zde neplatí.

Sporů manželských předpisy soudního řádu se netýkají a sluší hleděti k nařízením dv. d. 23. srpna 1819 č. 1595. sb. z. s. co do významu smrti manžela na spor manželský. Sporů o platnost, ať z důvodu veřejno- aneb soukromoprávního, jakož i sporů o rozloučení smrt manžela se netkne, jelikož platně zahájené řízení na zásadě vyhledací spočívající (§ 14. cit. z.) toho vyžaduje, aby vyhledávání započatá za účastenství obhájce svazku manžel-

ského (§§ 97., 115. obč. z.) zcela byla provedena. Vůli dědiců nemůže zůstaveno býti, zdali pokračováno býti má ve sporu, jenž se ryze osobních poměrů zůstavitele týče (§ 531. obč. z.), a to tím méně, poněvadž při posloupnosti na základě smlouvy dědické a ze zákona spor o platnost, a pokud se prvdotčeného důvodu posloupnosti dědické týče, též spor o rozlučení manželství předurčujícími budou pro řízení pozůstalostní, jež jest ústavem řízení nesporného k vypátrání pravého dědice obligatorním a tudíž na vůli dědice nezávislým (§ 797. obč. z.). Pokud jde o pouhý spor o rozvod, dojde smrtí manžela již o sobě ke zrušení společenství manželského, jehož se žalobou dovoláváno bylo, a netřeba pokračovati ve sporu; avšak vzhledem k majetkovým nárokům, jež ovdovělé manželce co do zachování svatebních smluv přísluší (§ 1264. obč. z.), nezavinila-li sama rozvod, pokračováno buď k její žádosti proti zákonným zástupcům pozůstalosti manželovy, aby takto získán byl předurčující výrok soudu manželského pro následující spor ze smluv svatebních proti pozůstalosti (§ 103. obč. z.).

K pokračování v přerušném řízení o práva majetková dojde:

1. buď z dobré vůle právních zástupců pozůstalosti aneb
2. z donucení jich k tomu odpůrcem strany zemřelé. Žádost zástupců pozůstalosti sama o sobě způsobí nastoupení jejich ve spor, žádost odpůrce jest pokusem působiti toto nastoupení.

Soud požadujž v onom případě výkazu o tom, že osoba k pokračování ve sporu se přihlásivši právním zástupcem pozůstalosti jest, z úřední moci, jelikož jde o výkaz zákonného zastoupení osoby procesně nespůsobilé, totiž pozůstalosti (§§ 4., 6. I.). Výkazu o tom nebylo by třeba, pokud by to při soudě známo bylo (§ 4.). Legitimace opatrovníka pozůstalosti k zastupování její nemine pozdějšími přihláškami dědiců k pozůstalosti (zpráva výb. posl. sněm. str. 28.). Usnesení o nastoupení zástupců pozůstalosti k tomu ochotných ve spor buď prohlášeno a zápisem v jednacím protokolu konstatováno (§§ 426., 208. č. 3.).

V případě druhém jen odpůrce zemřelé strany, nikoli její společník ve sporu aneb její vedlejší intervenient, žádati mohou za obeslání zákonem povolaného zástupce pozůstalosti, třeba opatrovníka (§ 129. nesp. ř., § 811. obč. z., §§ 8., 155., 164. sd. ř.), aby nastoupil ve spor a pokračoval v něm. Obeslání třeba bude, pak-li tento s nastoupením ve spor otáli. Žádost vznesena buď

u soudu, kde spor dosud projednáván byl. Praktický význam to mítí bude, jestli povolání dědicové vyžádali sobě k přihlášce lhůtu na rozmyslenou (§ 118. nesp. řiz.). Dojde-li následkem potýkajících se mezi sebou přihlášek k pozůstalosti ke sporu určovacímu o právu dědickém (§ 125. nesp. ř.), nebude žalobci pozůstalosti třeba čekati, až spor onen o předurčující otázce repraesentace pozůstalosti právoplatně rozsouzen bude (§ 190.), nýbrž on bude moci žádati za zřízení opatrovníka podle § 811. obč. z. a § 8. sd. ř., aby mohl proti němu pokračovati ve sporu (§§ 155. II., 164. II.).

Nastoupením zákonem povolaného zástupce pozůstalosti nemění se příslušnost prvotně příslušného soudu ve prospěch fora soudu pozůstalostního (§ 77. J. N.), aniž pak může nastupujícímu zástupci pozůstalosti dopřáno býti, aby snad spor znova projednal, nýbrž jediné, aby v něm pokračoval (§ 29. J. N. a § 155. sd. ř.). Tudíž doznání soudní strany zemřelé prostě odvolati nemůže (§ 266.) a uznávati musí její disposiční úkony ve sporu. Vyzvání k nastoupení do sporu a k pokračování v jednání repraesentantům pozůstalosti doručeno buď tímž způsobem jako předepsáno o doručení žaloby, totiž do vlastních rukou, nikoli náhradním doručením (§§ 106., 107. sd. ř.), a obsahujž vytknutí právních následků neuposlechnutí vyzvání soudního (§ 165.).

Následkem obeslání tohoto nastati může dvoji případ, pakli obeslání ochotně nenastoupí:

a) Žádný z obeslaných repraesentantů pozůstalosti se nedostaví. Pakli odpůrce dostatečně osvědčí legitimaci obeslaných osob jakožto repraesentantů pozůstalosti, zvláště úředním vysvědčením soudu pozůstalostního (§ 281. řiz. nesp.), buď k jeho návrhu prohlášeno, že pozůstalost ve spor vstoupila. Při témž stání, při němž usnesení soudu o tom oznámeno bylo, pokračovati lze bude ve věci hlavní, po případě tedy vynesením rozsudku pro zmeškání (§ 156.). Ohledně poměru repraesentačního musí soudu výkaz podán býti po zákonu, nikoli jen žádá-li toho soud jako v případech jiných na př. při prodlužování lhůt (§ 128. IV.), při odložení roku (§ 135. sd. ř.), při prozatímních opatřeních (§ 389. exek. ř.). Fikce pravdivosti tvrzení strany dostavivši se ohledně tvrzeného právního nástupnictví zde neplatí jako podle § 396. sd. ř. co do obsahu žaloby; neboť usnesení o této otázce působí proti všem účastníkům v pozůstalosti (motivy vládní osnovy str. 234) a týká se právního

oměru, jež z úřední povinnosti na jisto postavití sluší (§ 6.), totiž zákonného zastoupení pozůstalosti (§ 4.).

β) Popírají-li všichni anebo někteří repraesentanti pozůstalosti povinnost, aby ve spor nastoupili, rozhodni o tom soud po ústním jednání; jakmile prohlášeno bylo rozhodnutí o tom usnesením, podle okolností případu ihned ve sporu postupováno býti smí. Tak zvláště státi se může, jestliže předvídati lze, že rekurs z toho usnesení podaný úspěchu se nedočká (§ 157.).

Rozsudek vyneseno býti může jen pro původní zemřelou stranu aneb proti ní; výhradně uvádění jmen dědiců v rozsudku (§ 417. č. 2.) nebylo by označením strany (Bezeichnung der Partei), jež zákon žádá. Dědicové jen jakožto zástupci pozůstalosti do sporu nastoupivší vytknutí buďte.

Ačkoli přerušeni sporu smrtí strany po skončeném přelíčení (§ 193.) nepřekáží prohlášení rozhodnutí (§ 163. III.), nepočne lhůta odvolací běžeti prvé, nežli nastoupí repraesentant pozůstalosti ve spor. Neboť vzhledem ke stranám rozsudek účinným se stane doručením, což teprvé po nastoupení zákonného zástupce pozůstalosti strany zemřelé státi se může; odtud běží konečná lhůta odvolací (§§ 464., 163. I.). V řízení ve věcech nepatrných sice již prohlášením účinným se stává rozsudek, avšak jen pod tou podmínkou, jestli obě strany prohlášení přítomny byly, kteráž smrtí jedné arcíř zmařena bude (§ 452.), pročež podle pravidla § 464. lhůta k odvolání, pouze z určitých důvodů zmatečnosti přípustnému, ze dne doručení počítána bude (§ 501.).

Zemřel-li vítěz aneb padlý odpůrce po tom, kdy rozsudek právní moci nabyt, k exekuci dědicem aneb proti dědici vedené nezbytně třeba bude výkazu právního nástupnictví ohledně práva přisouzeného aneb povinnosti rozsudkem uložené listinou veřejnou aneb veřejně ověřenou (§ 9. exek. ř.). Není-li listin takových po rukou, dobytí nutno prvé zvláštního určovacího rozsudku o nastalém právním nástupnictví (§ 228. sd. ř., § 10. exek. ř.).

Zemřel-li právoplatně odsouzený po povolení exekuce, třeba jen zjišťovací (§§ 370., 402. exek. ř., § 409. III. sd. ř.), ve jmění pozůstalosti ve skutek ji uvéstí aneb v ní pokračovati lze bez opětného povolení, jakmile přihláška k pozůstalosti se stala aneb opatrovník pozůstalosti zřízen byl. Pokud však k tomu nedošlo, vyžádejž sobě exekvent buď u soudu k povolení exekuce přísluš-

ného aneb u soudu pozůstalostního zřízení opatrovníka k prozatímnímu zastupování pozůstalosti (§ 34. exek. ř.; § 387. jedn. ř. sd.). Toho třeba není, jestli exekuce vedena byla na nemovitost a již za živa zůstavitelova knihovni poznámka zavedení vnučené správy aneb řízení dražebního (§§ 98., 134. exek. ř.) nastala (§ 34. exek. ř.). Odloženi exekuce nastati může vzhledem k povolenému svolání věřitelů pozůstalostních (§ 42. č. 6. exek. ř., § 813. obč. z.) za povšechných podmínek (§ 44.), kterýmžto předpisem perman. komise panské sněmovny vládní osnovu doplnila, aby řešena byla sporná otázka dosud platného práva (zpráva spol. obou perm. kom. str. 13.).

O vlivu zániku právnických osob aneb společenských útvarů, co do práva procesního jim na roveň postavených, za sporu prvé zahájeného zákon o řízení soudním se výslovně nezmiňuje. Nepadá zde na váhu zánik veřejných korporací, neboť účel jejich žádá nerušeného trvání. Pokud však výminkou zánik jejich se naskytuje přeměnou v útvar jiný aneb sloučením dvou v nový, uznává zákon, že s hlediska universální successi povinnosti a závazky tížící jmění jejich proti nově povstalému právnímu podmětu k platnosti přivéstí lze; to platí zvláště při přeměně živnostenské korporace (cechu) ve společenstvo živnostenské (§ 130. živnost. ř. ze dne 29. prosince 1859 č. 257. ř. z.) aneb při sloučení dvou obcí ve smyslu § 2. obecn. zřiz. pro král. české (zák. 2. července 1897 č. 40. zemsk. z.) a při sloučení dvou bratrských pokladen podle § 22. odst. V. zák. ze dne 28. července 1889. č. 127. ř. z. (viz *Menzel*: Die Arbeiterversicherung nach öst. Rechte str. 92.; proti *Krainz*: System d. allg. öst. Priv.-Rechtes I. str. 300.; nyní *Pražák*: Rak. pr. ústavní I. str. 66.). V případech těchto podle obdoby § 155. násl. zajisté přerušeni za účelem nastoupení nově utvořeného právního útvaru ve spor nastane.

Prakticky důležitější jest změna v právním podmětu smýšleném nastávající naprostým zánikem, jakýmž jest zrušení korporace. Likvidace a vypořádání se s věřiteli před zrušením přikázáno jest zákonem při spolcích spořitelních podle § 33. regulativu spořitelene (dv. dekr. ze dne 26. září 1844 č. 832. sb. z. s.), při vodních družstvech (§ 24. říšsk. zák. vodního ze dne 30. května 1869 č. 93. ř. z., § 64. zemsk. zák. pro král. české ze dne 28. srpna 1870 č. 76. z. z.), při nemocničních pokladnách okresních a závodních (§§ 40., 49. zák. 30. března 1888 č. 33. ř. z.), při bratrských pokladnách (čl. IV. zák. 17. září 1892 č. 178. ř. z.) a při zapsaných

pokladnách pomocných (§ 32. zák. 16. července 1892 č. 202. ř. z.), při kterýchžto poslézřečených zemská vláda likvidátory jmenuje a vyhlásí (§ 39. cit. z.).

Zajisté však též při spolcích vůbec podobným způsobem bude dlužno nastupovati, jelikož § 26. spolčov. zák. 26. listopadu 1852 č. 253. ř. z. a § 27. spolčov. zák. 15. listopadu 1867 č. 134. ř. z. příkazují správnímu úřadu v případě rozpuštění, aby učinil přiměřená opatření co do jmění spolku, což patrně na upravení poměrů majetkových a na podnět ke zřízení opatrovníka (§ 21. in f., 276. obč. z.) vztahovati sluší. Jestli při nuceném zakončení činnosti spolku tak státi se má, tím spíše takové upravení při dobrovolném zakončení činnosti jeho, totiž při zrušení z usnesení se členů jeho nastati musí. Spolek, který po zrušení svém arcif již činnost podle spolčovacího práva rozvíjeti nemůže, přece jakožto podmět soukromoprávní za trvajici pokládán býti musí potud, pokud jde o splnění povinností jeho ze jmění spolkového, podobně jako při fyzické osobě po smrti její a tím nastalém ukončení občanské její činnosti dochází ku jure crediti odevzdání pozůstalosti (§ 73. nesp. ř.).

Pakli tudíž některý z výše dotčených útvarů právních aneb spolek jsa žalován spor o závazek nějaký vede v době zrušení svého, jsa zastoupen zmocněncem procesním, nebude tím spor přerušen, jelikož ztráta procesní způsobilosti nedotýká se procesního zmocnění (§ 35. sd. ř.) a předpis § 1023. obč. z. jen pro obor práva hmotného významu má. Není-li ale útvar takový aneb spolek zastoupen zmocněncem, jemuž uděleno bylo procesní zmocnění (§ 31. sd. ř.), nastane přerušení sporu, jelikož zrušením ten který právní útvar aneb spolek pozbyl také svých zákonných zástupců (§ 156.; II. případ přerušení; viz níže) a pokračovati lze bude ve sporu po zřízení opatrovníka podle § 8. sd. ř., ježto žalobci patrně po zrušení právní osobnosti žalované vždy nebezpečí z průtahu hrozí. Opatrovník tento procesním soudem zřízený prozatímně do sporu nastoupí a podnětu zavdá k zřízení definitivního opatrovníka podle obdoby § 811. obč. z.

Ohledně nadací nemá otázka přerušení sporu zrušením její žádného významu, jelikož k tomu svolení nadačního úřadu zeměpanského (dv. d. 21. května 1841 č. 541. sb. z. s.) a při ryze církevních biskupského ordinariátu (§ 47. zák. 7. května 1874 č. 50. ř. z.) potřebí. Svolení toto, při církevních nadacích také ku při-

vtělení jmění matici náboženské (§ 53. cit. z.), zajisté uděleno nebude, pokud spory nadace právoplatně vyřízení svého se nedočkaly.

Při obchodních společnostech, jejichž procesní postavení podle právnických osob upraveno bylo, nepřestane zrušením společnosti způsobilost jejich býti stranou; mine jen způsobilost k další produktivní činnosti, avšak likvidací vyrovnání a uspořádání právních poměrů již zrušené společnosti nastati musí, a do jeho skončení trvá společnost (čl. 144. obč. z.). Likvidací nenastoupí nový právní podmět, nýbrž dojde jen ke změně zákonných zástupců společnosti (čl. 133., 172., 205., 244. obč. z.). Pokud tudíž společnost zastoupena není zmocněncem procesní plnou moc vykazujícím, nastane přerušení sporu až do nastoupení likvidátorů, pokud se týče až do případného ustanovení likvidátorů soudem, jelikož do toho času společnost nemá svých zákonných zástupců (§ 156.; II. případ přerušení; viz níže). Společníci aneb členové představenstva jakožto likvidátoři nastupující jsou však při zastupování co do objemu a co do způsobu, kterak je vykonávati mají, podrobeni omezením čl. 137., jichž při zastupování společnosti před její likvidací nebylo.

Vystoupením veřejného společníka (komplementáře) (čl. 127., 170. II.) aneb přistoupením nového nepřeruší se spor veřejné aneb komanditní společnosti s kýmisi třetím, jenž se vede pod firmou (čl. 111., 164. obč. z.). Přes to, že k vystoupení jeho došlo, exekuce na základě rozsudku proti společnosti dobytého bude moci býti vedena také proti společníkovi, jenž podle rejstříku obchodního před tím, nežli exekuci nastoupeno bylo, společníkem býti přestal (§ 11. exek. ř.); avšak nežli se žádosti exekuční vyhoví, slyšen buď vystoupilý společník o tom, zdali z dluhu společnosti exekuci dobývaného práv jest. Mimo to samostatná žaloba na něho podle čl. 146. obč. z. arcif průchodu má.

Poměr universální sukcessi obdobný nastane pouze při fusi dvou akciových společností; správní rada nové společnosti zastupuje starou až do splnutí této s ní ve sporech (čl. 247., 215. obč. z.).

II. Přerušení nutně nastane tím, že strana ztratí procesní způsobilost, byvši postavena pod opatrovníka pro choromyslnost aneb marnotratnictví (§ 273. obč. z.) aneb složivši slavné sliby řeholní (§ 182. nesp. řiz.), aneb tím, že zástupce strany procesně nespůsobilé zemře aneb práva zastupovacího

pozbuďte, (což se naskytuje u hromadných osob, obchodních společností a společenstev povoláním nových repraesentantů), pakli strana vůbec nebyla zastupována zmocněncem opatřeným procesním plnomocenstvím aneb pakli strana zákonného zástupce pozbyví mezi tím sama procesní způsobilosti nenabyla (§ 158.). Pokud jde o zákonného zástupce smrtí aneb nespůsobilost k zastupování jednoho z několika zástupců zákonných nevádí, nýbrž jen pozbytí způsobilosti k zastupování, jež nastalo u všech (§ 90.).

Přerušeni trvá až zákonný zástupce teprve nyní povoláný aneb nově zřízený odpůrci o povolání svém oznámení učiní a v řízení pokračuje, vykazuje zároveň legitimaci svou, pokud při soudě známena není (§ 4.). Avšak též odpůrce může obeslání strany procesní způsobilostí nabyví aneb zástupce zákonného navrhnouti (§ 158.) aneb při nebezpečí z průtahů za zřízení opatrovníka prozatímního podle § 8. žádati, aby ve sporu pokračováno býti mohlo.

Nespůsobilost zákonného zástupce k tomu, aby srozumitelně se vyjádřil o předmětu sporu aneb aby ústně projednával, aneb porušování pořádku při projednávání sice způsobí vyloučení jeho z ústního projednávání, nikoli však přerušeni sporu. Předseda senátu, pokud se týče soudce jednání řídící vydejž rozkazy potřebné, aby způsobilý zmocněnec zřízen byl (§ 185. II.; 5. a 198. II., 195., 203.).

O žádosti odpůrcově za obeslání zákonného zástupce vůbec teprve povoláného aneb nově zřízeného položen buď rok a při něm buď ústně jednáno o povinnosti tohoto zástupce k pokračování ve sporu. Po rozhodnutí soudu o tom usnesením ihned ve věci hlavní postupovati lze, tedy po případě rozsudkem pro nedostavení se strany k pokračování ve věci obeslané (§ 166. I., kdež citován § 158. III.). Ustanovení § 158. důležitého dosahu má při změně zákonných zástupců právnických osob (korporací i nadací), pokud jde o nastoupení jejich nových právních zástupců. Nesluší totiž přehlížeti, že pokračování ve sporu proti takovému smyšlenému právnímu podmětu zastoupenému neoprávněným, avšak domnělým zákonným zástupcem mělo by v zápětí zmatečnost řízení a nález, která by kdykolivěk později žalobou o zmatečnost mohla býti k platnosti přiváděna (§ 529. č. 2. sd. ř.; motivy vládní osnovy str. 314.).

III. Zahájením konkursu o jmění strany (§ 159. sd. ř.) aneb pozůstalosti její, což podle § 74. říz. nesp. § 62., č. 2., 192. konk. ř. doložití sluší. Soudní řád (§ 159.) odkazuje co do otázky zdali a kdy vyhlášením úpadku přerušeni sporu nastává, k nařízením

řádu konkursního. Předpisy tohoto ale nedotknutými zůstaly též co do pokračování ve sporu, neboť nelze použití předpisu § 164., jenž předpokládá pominutí důvodu přerušeni, kdežto ve sporech vyhlášením úpadku přerušeni práv za trvání řízení konkursního dále postupovati nutno, a čl. VII. J. N. výslovně stanoví, že v platnosti trvají nařízení konk. ř. o tom, kdy v řízení úpadkem přerušeni pokračovati sluší u soudu konkursního. Ježto prohlášením konkursu každá plná moc, ať již podle občanského ať podle obchodního práva úpadcem prvé udělená uhasne, nezáleží jako ve případech pod č. I. a II. dotčených na tom, zdali nynější konkursant byl k provedení sporu nyní konkursem přerušeniho zřídil anebo nezřídil zástupce plnomocenstvím procesním opatřeniho (§ 1024. obč. z.). Pozbytí práva, nakládati s majetkem do konkursní podstaty náležitým, jest příčinou přerušeni řízení, pročez arci konkurs nedotýká se sporů o ryze osobní práva a povinnosti, jakož o jmění, které do konkursní podstaty nenáleží (§§ 1., 3., 9. konk. ř., čl. XII. exek. ř.) na př. z výměnku do hodnoty úhrnné 300 zl. r. č. (§ 330. exek. ř.).

Řád konkursní věřitelstvu konkursnímu zastoupenému t. zv. správcem podstaty uděluje právo, aby nastoupilo do rozepří konkursantem před prohlášením konkursu zahájených za tím účelem, aby všecken majetek jeho, soudní moci rakouských soudů a exekuci podrobený, stal se uhražovacím fondem, z něhož by věřitelé konkursní došli co nejvýhodnějšího zaplacení svých pohledávek (§ 1. II. konk. ř.; čl. XII. exek. ř.).

Co se týká nastoupení věřitelstva do sporů nynějším úpadcem zahájených před prohlášením konkursu t. j. nejdéle posledního dne před tím, kdy edikt konkurs prohlášení na soudní desce soudu konkursního vyvěsen byl, sluší rozeznávati spory aktivní a spory passivní (§ 76. konk. ř.). Do sporů, jež nynější konkursant jakožto žalobce z důvodu práva majetkového byl zahájil, stran předmětů anebo pohledávek do konkursní podstaty náležitých, přímo nastoupiti může správce podstaty jakožto repraesentant věřitelstva konkursního, arci převziti musí vedení sporu u soudu, kdež proces dosud byl projednáván, a v tom období procesním, v němž se nacházel v den prohlášení konkursu (§§ 10. a 76. konk. ř.). Byl-li konkurs prohlášen v době, kdy v rozepří s nynějším konkursantem prvé zahájené běžela lhůta k podání opravného prostředku z nálezů žalobci nepřiznivého, přísluší správci

podstaty do rozepře nastupujícímu za tím účelem lhůta nová, počínajíc dnem prohlášeného konkursu (§ 10. konk. ř.). Lhůta k přihlášení se k důkazům, o níž se § 10. konk. ř. zmiňuje, nemá v řízení novém nižádného významu vzhledem k §§ 277., 288. Lhůta k obranám proti rozkazu soudnímu o výpovědi soudní aneb o žádosti za vrácení věci najaté, již patrně § 10. konk. ř. na zřeteli má, jest v novém soudním řízení lhůtou v passivním sporu, jelikož podle § 571. II. tyto za odpověď a nikoli jako podle dosud platného práva za žalobu pokládati sluší.

Sporům aktivním konkursanta podobny jsou s hlediska zájmů věřitelů konkursních spory odpůrcí, jimiž získáno býti má podstatě konkursní, co z ní nařikatelným způsobem na újmu věřitelstva zeizeno, dáno aneb čeho se odřeknuto bylo (§§ 17., 13. zák. odpůr. ze dne 16. března 1884 č. 36. ř. z.). Zákonem zachovává se správci podstaty výhradné právo, aby po vyhlášeném konkursu odporoval právním jednáním nařikatelným v zájmu celého věřitelstva konkursního (§ 16. zák. odpůrč.). Důsledkem toho přisuzuje se jemu právo, aby nastoupil ve spor odpůrcí před prohlášením konkursu některým věřitelem z nařikatelného jednání zahájený, a přerušují se prohlášením konkursu (§ 40. odp. z.) všechny spory toho druhu. Pakli správce podstaty otálí s nastoupením v odpůrcí spor, přerušený konkursem, oznámením soudním aneb notářským oběma původním stranám sporným dodaným může každá z nich žádati, aby jemu soudem konkursním (patrně komisařem konkursním, § 147. lit. a) konk. ř.) vyměřena byla lhůta s doložením posledního dne její podle kalendáře, do jejíž uplynutí vyjádřiti se má, zdali do sporu nastoupí. Nepohlásí-li se ani nyní správce podstaty, mlčení jeho platí za odmítnutí nastoupení; na to pak každá původní strana pokračovati může ve sporu, avšak projednáváno býti může na dále jenom o tom, která strana odpůrci zaplatiti má útraty přerušového sporu, naprosto však vyloučeno jest další projednávání o nároku odpůrcím. Přes to, že správce podstaty odmítl nastoupiti v přerušený spor, v odpor bráti smí samostatnou žalobou totéž právní jednání ve prospěch konkursního věřitelstva (§ 40. odp. z.). Ustanovení § 40. zák. odpůrčého nebylo zrušeno úvodním zák. k sd. ř. čl. I.; neboť čl. VII. zák. uvoz. J. N. nedotknutými zachovává sice jen předpisy o přerušení sporů konkursem, pokud u konkursního soudu v nich pokračováno býti má, a § 159. sd. ř. odkazuje pouze k předpisům konkursního řádu,

pokud jde o přerušení sporu konkursem o jmění strany. Avšak nesluší o tom pochybovati, že jakož tímto předpisem vyloučen není vliv konkursu ohledně pozůstalosti na spor (§§ 62., 192. konk. ř.), o němž § 159. sd. ř. se nezmiňuje, také vyloučena není další platnost § 40. odp. z., jelikož tímto zákonem konkursní řád (§ 24.) v podstatném ohledu doplněn byl a tudíž součást konkursního práva tvoří, zvláště uváží-li se, že odpůrcí žalobou správce konkursní podstaty této něčeho získáno býti má.

Co do sporů passivních t. j. sporů, v nichž proti nynějšímu úpadci před prohlášením konkursu jako proti žalovanému nastupováno bylo, buď o vydání aneb o snášení prodeje předmětu v podstatě konkursní se nacházejícího anebo z pohledávky, která z konkursní podstaty ubrazena býti má, rozeznávati sluší:

1. Co do žaloby o vydání určité věci, jakož i z práva zástavního ať na věci movité nebo nemovité, nepřerušuje se rozepře prohlášením konkursu. Žalobce pokračovati má ve sporu u soudu, kde žalobu byl podal; způsob řízení se nemění, ale arcí všechny úkony procesní nadále namířiti sluší proti správci podstaty (§§ 7., 137., 138. konk. ř., čl. VII. J. N.).

2. Ohledně sporů zahájených o žalobách dovolávajících se zaplacení pohledávek, jež dle předpisů konk. ř. přihlásiti sluší, dlužno hleděti k období procesnímu, k němuž již spor byl dospěl před prohlášením úpadku:

a) Nebyla-li rozepře před vyhlášením konkursu ještě vyřízena výrokem soudcovským první instancí, náleží na žalobce, aby pohledávku, již před zahájením konkursu žalobou vymáhanou, nyní ohlásil žádostí ke konkursu ve lhůtě ediktem konkurs zahájivším vyměřené a aby žádal za uznání pravosti její doloživ třídu konkursních věřitelů, do které vřaděn býti chce. Spor prvé zahájený přeruší se prohlášením konkursu. Když pohledávka v čas ohlášená při stání prokazovacím čili likvidačním co do pravosti popřena nebyla a také co do třídy požadované žádné námítky se nevyskytly, odpadá potřeba pokračování ve sporu přerušovém. Byla-li pravost pohledávky uznána, avšak požadované vřadění její v odpor vzato, nastává věřiteli nutnost, aby nastoupil samostatnou žalobou o přednost odkázanou k soudu konkursnímu. Byla-li konečně pohledávka co do pravosti popřena buďto správcem konkursní podstaty anebo některým věřitelem konkursním téže anebo nižší třídy, jehož pohledávka již uznána jest, nutně pokračovati má žalobce, jestli

výtěžků konkursu při rozdělování podstaty speněžené účastným býti chce, ve sporu prvé přerušeném zvláštním podáním u konkursního soudu, kterýž přitaživou moc svou osvědčuje oproti původnímu procesnímu soudu. Nastane změna co do soudu, též co do žaloby, konečně po případě i co do způsobu řízení (čl. VII. J. N.). Podání dotčené má za účel přispůsobiti původní žalobu co do podmětu a co do žádání žaloby (§ 226. sd. ř.) pozměněné situaci t. j. řídit žalobu proti těm, kdož při stání prokazovacím pravost zažalované pohledávky popřeli, a mimo to změnití původní prosbu žaloby, dovolávající se přímo zaplacení pod následky exekuce, na prosbu dovolávající se určení pohledávky a po případě, byla-li totiž také třída popřena, též vřadění do příslušné třídy přihláškou k řízení konkursnímu požadované. Jestliže se zúčastnili v popírání pravosti aneb přednosti mimo správce podstaty někteří konkurující věřitelé, buďte za nerozlučné spolence v sporu se správcem podstaty na prvním místě uvedeným pokládání (§§ 7., 109., 119., 124., 125., 134., konk. ř., § 14. sd. ř.).

K pokračování ve sporu stanovena není ani zákonná ani soudcovská lhůta. Věci toho kterého věřitele konkursního jest, aby sobě přispíšil s výkazem o pokračování ve sporu před tím, nežli první anebo snad i pozdější rozvrh roztržďovací nabytí právní moci (§§ 129., 175., konk. ř.). Ve sporech zahájených před prohlášením konkursu v řízení směnečném anebo rozkazním budiž pokračováno, nastala-li toho potřeba, u soudu konkursního podle předpisů platných o řízení při sborových soudech vůbec. Exekutivní řízení, o němž se v § 131., a pokud se týče § 134., konk. ř. zmínka děje, nezná nový soudní řád.

β) Pakliže spor již před prohlášením konkursu dospěl k vyřízení nálezem soudu v první instanci, avšak nález tento ještě právní moci nenabyl, nepřeruší se rozepře prohlášením konkursu, nýbrž povinností správce konkursní podstaty jest, by přímo nastoupil v rozepři tuto v tom období, ve kterém se právě nachází. Pokud nálezu odporovati lze odvoláním, podáno budiž ve lhůtě zákonné ze dne prohlášení konkursu za tím účelem znova běžící. Žalobce arcí i v tomto případě v čas přihlas spornou pohledávku ku konkursu (§ 109., I. konk. ř.). Spor zůstane při soudě, před kterým zahájen byl, pročež o odvolání správcem podstaty podaném rozhodovati bude prvé příslušný krajský nebo onen vrchní zemský soud, jemuž jest podřízen soud procesní (§§ 7., 115.,

konk. ř.; čl. VII. J. N.). Spory o třídu ve případě sub β) vytčeném vždy samostatnou žalobou provésti nutno (§ 135. konk. ř.) u soudu konkursního.

γ) Patrně jest, že prohlášení konkursu žádného účinku jeviti nemůže na spor zahájený o žalobě některého věřitele nynějšího konkursanta, pakli spor tento již konečným nálezem právní moci nabyvším přede dnem prohlášení konkursu rozsouzen byl.

Proti přihlášce pohledávky právoplatným rozsudkem vykázané mohli by správce konkursní podstaty a věřitelé konkurující jenom namítati, že pohledávka tato ještě před přihlášením v konkursu zcela anebo z části zanikla podle zásad obč. práva (§ 35., exek. ř.).

IV. Zemřel-li ve sporu advokátském advokát anebo pozbyl-li spůsobilosti k zastupování, nastane tím přerušeni sporu, až nově zřízený zástupce své zmocnění odpůrci oznámí pokračuje zároveň ve sporu, neboť vzhledem k nezbytnému zastupování stran advokáty ve sporech advokátských jest strana zástupce svého zmocněného ztrativší skutečně nezast upenou. (O příčinách pozbytí spůsobilosti k zastupování srovn. výklady tyto str. 202., lit. d). Přerušeni nastane těmi kterými skutečnostmi o sobě, nikoli teprv formálním škrtnutím z listiny advokátů. Trvalé onemocnění nevádi, když náměstek zřízen byl (§ 14., 28. lit. h) adv. ř.; § 31., II. sd. ř.). Substitut zemřelému advokátu výborem komory zřízený (§ 28. lit. h) advok. ř.) nastoupiti může v přerušený spor, jestli jemu strana zmocnění procesní udělí.

Též odpůrce žádati může za vyměření lhůty ku zřízení nového advokáta a předloženi plnomocenství jeho u soudu, při němž věc v čas přerušeni se projednávala (§ 160.). Po marném vypršení lhůty, kterouž u sborového soudu předseda senátu určuje, pokládati dlužno, že v řízení se pokračuje, a stranu obmeškalous stihnou následky promeškání, pojící se k opomenutému zřízení advokáta zmocněncem (§ 133.), obzvláště pro nepodání odpovědi (§ 398.), aneb nedostavení se k některému pozdějšímu roku (§ 399.). Důsledkem toho podání po uplynutí lhůty učiněná vrácena buďte (§ 160., ve spojení s § 37.). Ztráta práva příslušejícího advokátu, aby sebe sama zastupoval podle § 28. II., nepřerušuje spor, nýbrž s podáními bez spolupodpisu jiného advokáta na soud vznesenými naloženo bude podle § 37., a dostavivšího se bez advokáta k nějakému roku nařizenému k přelíčení zastihnou podle návrhu odpůrce následky nedostavení se (§ 133. II.).

Rovněž není výpověď procesního plnomocenství příčinou přerušení řízení, jelikož pro případ ten jest již opatřeno předpisem § 36., že výpověď vzhledem k odpůrci nabývá účinků, až jemu nový zástupce zřízený podáním oznámen bude od strany.

Přerušeni smrtí advokáta neb nespůsobilostí jeho k zastupování nenastane ve sporu, který advokát byl skutečně vedl, ačkoli pomoci jeho nezbytně třeba nebylo (§ 160. I.). Smrt obyčejného zmocněnce k vedení sporu nemá přerušeni řízení v zápětí, třeba měl procesní plnou moc (argum. slovo „Advokát“ v § 160. I.); nechť strana sama ve sporu pokračuje. Smrt zmocněnce k doručování nezbytného (§§ 95., 97.) způsobí jen nutnost zřízení jiného; odkládá-li strana s nahrazením zemřelého jiným spůsobilým zmocněncem k doručování, nastanou následky nedbalosti v zákoně (§§ 96., 97. II.) vytknuté.

V. Přerušeni způsobí zastavení činnosti soudu (Justitium) zvláště pro válku i mor a podobné, až po zániku překážky některá strana požádá za pokračování (§ 161.). Jestli následkem moru změny v senátě nutnými jsou, nemůže ve sporu prostě pokračováno býti, nýbrž nutně přelíčení znovu provéstí sluší (§ 138.) přihlížeje k jednacímu protokolu prvé zřízenému (§§ 217., 215. II.).

B) K přerušeni z rozkazu soudu dojde různým způsobem:

I. z moci úřadu aneb po návrhu. Ačkoli strana nepřítomná zastoupena jest zástupcem, jenž procesním plnomocenstvím opatřen jest, může řízení přerušeno býti (§ 162):

α) Je-li za časů válečných ve službě vojenské aneb zdržuje-li se na místě odloučeném od styku se soudem sporu událostmi nepřekonatelnými (zvláště nařízením vrchnosti, válkou, povodní, morem atd.).

β) Jestliže zároveň obávati se sluší, že by to na vedení rozepře v neprospěch nepřítomné strany působiti mohlo. V tomto případě jde pouze o znesnadněný přístup k soudu, činnost svou vykonávajícímu, vzbuzující důvodnou obavu nepříznivého účinku ohledně vedení určitého sporu, kdežto v případě § 161. (lit. A) V.) naprostá nemožnost jednati při určitém soudě sama o sobě stran všech sporů rozhoduje.

Neprohlásí-li soud rozkazem řízení za přerušené z moci úřední, nýbrž po návrhu třeba protokolárním, budiž o něm jen případné šetření konáno, nikdy však ústně projednáváno.

II. Z moci úřadu k přerušeni dojití musí po oznámení o vznesení kompetenčního konfliktu jistivého mezi úřady správními a soudními na říšský soud, jež činí správní úřad návrh na řešení konfliktu vznášející (§ 13., zák. z 18. dubna 1869 č. 44. ř. z. v platnosti zachovaný čl. VI., č. 1., J. N., čl. XI., č. 2., sd. ř. slova: „Einstellung des Verfahrens“) (srovn. výklady o poměru soudnictví ke správě str. 25.). Účinky přerušeni tohoto v § 13. cit. z. vymezené kryjí se s účinky přerušeni vůbec v § 163. vytknutými, jelikož pojišťování důkazu aneb exekuce, jakož i prozatímná opatření též v tomto případě se připouštějí. — Pokračováno bude po rozhodnutí říšského soudu ve prospěch kompetence soudu (§ 13., 33. zák. cit., § 167., 164. sd. ř.).

III. Z moci úřadu k přerušeni dojití může, když řešena býti má předurčující otázka ať veřejnoprávní, která v zahájeném již řízení správním rozhodnuta bude, aneb trestní, ač řízení ještě zavedeno není, aneb soukromoprávní týkající se bytí aneb nebytí právního poměru, v jiném současně projednávaném sporu rozbíraná (§ 190. I., 191.). Výminkou vzhledem k trestnímu řízení pro obmyslné úvěrní jednání (lichvu) zavedenému spor přerušiti nutno, žádal-li za to soud trestní (§ 11. zák. 28. května 1881 č. 47. ř. z.; čl. XI. č. 3. sd. ř.).

IV. Po návrhu k přerušeni dojde

α) když za navrácení ve stav předešlý žádáno bylo, přerušeni však nezbytně třeba jest, aby navrácení, jež, jak předvidati lze, povoleno bude, plný úspěch zachován byl, s druhé strany pak odpůrci z toho značná újma nevzejde (§ 152.);

β) když o přípustnosti vedlejší intervence rozhodnuto býti má aneb

γ) když hlavní intervence proti původním stranám nastala (§ 190. II.). Exekuční intervence (§ 37. exek. ř.) arcif co do přerušeni řízení významu míti nemůže, nýbrž jen co do odročení exekuce (§ 42. č. 5. exek. ř.).

Rozkazu, jímž přerušeni soudem nařízeno bylo, rekusem odporovati lze; ohledně případu pod č. I. vytknutého vyplývá to z § 514., ohledně případů pod č. III. a IV. uvedených z § 192. II. a z anal. tohoto předpisu pro přerušeni v řízení, jež se tkne navrácení ve stav předešlý (IV. α)). V případě II. však rekurs podle povahy věci vyloučen jest.

Ve všech těchto případech strany navrhnouti mohou pokračování ve věci, jakmile překážka minula, která způsobila přerušeni řízení (§ 162., 167., 164. sd. ř.); v případech III. a IV. přikázáno býti může také z moci úřadu (§ 152. III., 190. III., 191. III.).

Do obou skupin pod A. a B. výše uvedených náleží podle okolností případ přerušeni jednání u věci hlavní před soudem nižším I. a II. instance, které nastává po odvolání nebo dovolání z mezitímního rozsudku až do té doby, kdy nález tento právní moci nabude. Bylo-li totiž rozhodnuto jenom o právním základu nároku s výhradou pozdějšího rozhodnutí o obnosu, přerušeni se jednání po zákonu. Bylo-li však rozhodnuto o podružné žalobě určovací způsobem žalobu tuto zamítajícím, nastati může přerušeni dalšího jednání z rozkazu soudu (§§ 393., 236., 259.). Z rozkazu posléz dotčeného opravní prostředek jest vyloučen (§ 393. posl. věta odst. III.; a contr. § 192. II.). O případech přerušeni řízení odvolacího aneb dovolacího následkem obnovy řízení srovn. § 544., 545. a výše str. 320.

Příčinou přerušeni nejsou příběhy jiné nežli výše vytknuté; zvláště není takovým důvodem opověď rozepře (§ 21. III.), nominatio auctoris (§ 22.), aniž dále, jak výše připamatováno, vyloučení zákonného zástupce z projednávání pro neschopnost (§ 185.) aneb pro porušování pořádku při projednávání (§ 5, 198. II.), aniž pak ztráta oprávnění advokáta neb notáře nebo aktivního soudce, aby sobě vedl vlastní spory své bez přispění advokátova (§ 28. II.), aniž vznesení žádosti za propůjčení procesních práv chudiny (§ 73.), aniž zeizení věci neb pohledávky ve spor uvedené (§ 234.), aneb pokus smíru soudního aneb žádost strany za to (§ 204.). Přerušeni řízení nenastává konečně nastoupením soudních prázdnin, ačkoli lhůty (mimo konečné) se v běhu svém zastaví a roky žádné se neodbyvají, leč ve věcech feriálních (§§ 223., 225); neboť vypršením soudních prázdnin lhůty, jejichž početí připadlo v dobu prázdnin, avšak proto dosud odročeno zůstalo, běh svůj zakončují samy o sobě (§ 225). Zbývá vytknouti, že žádost za kauci žalobní v čas podaná nepůsobí pouze přerušeni sporu, nýbrž dokonce odloženi zahájení všelikého jednání o žalobě až do právoplatného rozhodnutí o žádosti této (§ 61.), a pokud se týče do složení kauce aneb vykonání přísahy o chudobě.

Pouhým odročeni, nikoliv případem přerušeni jednání z rozkazu soudu jest, pakli za příčinou provedeni důkazů, zvláště také

pomocí listiny, o jejíž vydání žalobou na kohosi třetího nastoupiti nutno bylo, soud vyměřil lhůtu, do kteréž důkaz ten proveden býti musí a po jejíž vypršení spor k žádosti strany dále se vede (§§ 279., 309.).

Účinek přerušeni sporu (§ 163.) jeví se ohledně obou stran rovnou moci a důsledkem toho, že podle povahy věci aneb podle rozkazu soudu procesní činnost vůbec osvědčována býti nemůže, nutně záleží v tom, že

1. obeslání k projednávání vydaná pozbývají moci své a nová vydati nelze;

2. že přestanou všechny lhůty k úkonům procesním běžeti. Dnem pokračování ve sporu plná lhůta znova jde. Vyňaty nejsou ani lhůty konečné. Pokud lhůta soudcovská vyměřena byla doložením posledního dne podle kalendáře (§ 125., 128.), třeba bude opětného vyměření její.

3. Procesní úkony, postupu sporu co do hlavní věci se týkající, mezi přerušeni proti odpůrci provedené nemají účinku. To platí zvláště o rocích s jednou stranou odbyvaných, pokud soudu aneb straně se dostavivší nastalý důvod přerušeni (na př. smrt, konkurs dne před tím u vzdáleného soudu prohlášený) znám nebyl. Jestli však strana, jejíž zájmy přerušeni chráněny býti měly, proti procesnímu úkonu za doby přerušeni provedenému, výtkou se neohradí ihned, když pominulo přerušeni, nabude plné působnosti § 196. sd. ř. Procesní úkony postupu sporu se netýkající, jako schválení neodkladného úkonu osobou nezmocněnou (§§ 38., 160.), dále zajištění důkazu (třeba podle § 386. III. in f., 155.) a prozatímní opatření (§ 381. exek. ř.) nevylučuje § 163. II. sd. ř.

4. Přerušeni nastávající po skončeném přeličení nezastaví prohlášení nálezu, neboť činnost stran při sporu provedením jednání již dovršena byla (§ 163. posl. odst.) a rozsouzení sporu jest výhradně úkonem soudu. Samo vydání nálezu ovšem třeba bude odložiti tehdy, když došlo k přerušeni vzhledem k předurčujícímu výroku soudu ať civilního ať trestního aneb úřadu správního; arcí jen pokud ústní přeličení trvá, nikoli po skončení jeho, zahrnuje v to i vedení důkazu, tuto přerušiti lze řízení. Toho dokladem jest vřadění předpisů příslušných (§§ 190., 191.) v II. titulu III. oddílu I. dílu nadepsaném: O ústním přeličení. Konečně když jde o přerušeni řízení následkem toho, že oznámeno bylo vznesení jistivého konfliktu kompetenčního na říšský soud aneb že vyhověno bylo žá-

dosti trestního soudu vzhledem ke zjevivší se lichvě podle zvláštních předpisů v platnosti zachovaných článkem XI. č. 2. a 3. sd. ř., potřebí bude odložití výminkou z pravidla vysloveného v § 163. prohlášení rozsudku.

K pokračování v přerušném sporu dojde různým způsobem. Lišiti sluší případy přerušeni, jež nastalo po zákonu od těch, při kterýchž k tomu došlo z rozkazu soudu.

Co se první skupiny týče, věc takto se má: Pokud pokračování nenastane výminkou z rozkazu soudu, totiž při smrti a nespůsobilosti advokáta k zastupování, anebo pokud třeba není zvláštního rozhodnutí soudu o pokračování, jehož třeba při popírané legitimaci právních nástupců strany zemřelé aneb zákonných zástupců (arg. § 166. a citát § 158. III.), stačí k opětovnému uvedení věci v náležitý průběh pouhá žádost, osvědčující (§ 274.) zánik překážky, s prosbou za položení roku k jednání anebo vyměření lhůty k příslušnému procesnímu úkonu. Žádost, již podává strana, při níž se naskytnul důvod přerušeni řízení, anebo odpůrce její, vznesena buď na soud, jenž se věci zabýval tenkrát, když přerušeni nastalo. Při společenství v rozepři může každý společník žádost vznést, jelikož každý právo má spor dále poháněti (§ 15. I.). Soud může ve případě pochybném slyšení (§ 86. jedn. ř. sd.) odpůrce a vyřídí žádost usnesením vyhrožuje v něm, jakož i po případě v rozkazu z úřední moci pokračování nařizujícím (§ 160.) následky proměškání, různými podle toho, jak daleko bylo pokročilo řízení před přerušením, totiž zdali přelíčení teprve nastati (§ 396) aneb v něm se pokračovati mělo (§ 399.), aneb zdali již k provedení důkazu (§ 289.) aneb dokonce k tomu bylo dospělo, že odvolací přelíčení odbyváno býti mělo (§ 491.). K ústnímu přelíčení o tom, zdali důvod přerušeni minul, nedojde však mimo případ, když právní nástupci strany zemřelé popírali legitimaci svou k nastoupení do sporu (§ 157.) aneb když došlo k obeslání zákonného zástupce straně procesní spůsobilosti mezi sporem pozbyvší zřízeného aneb nového zástupce (arg. § 166. I.).

V případech přerušeni, jež nastalo z rozkazu soudu (§ 167.), z pravidla k pokračování dojde buď z moci úřadu aneb po návrhu strany (§§ 190. III., 191. III., 152. II.); avšak nastalo-li přerušeni pro odloučení strany od styků se soudem (§ 162) aneb po oznámení, že vznesen byl jistivý konflikt kompetenční na říšský

soud, potřebí jest žádosti strany za pokračování ve sporu (§ 164., 167.; čl. XI. č. 3. sd. ř.);

Doba, kdy pokračování nastane, různá jest:

α) když zemřela aneb procesně nespůsobilou se stala strana aneb když zemřel aneb práva k zastupování pozbyl zástupce zákonný a potřeba nastala, aby odpůrce za pokračování žádal, určena buď doba pokračování ve sporu rozhodnutím o povinnosti k nastoupení ve spor. Toho arcif nebude třeba, ježto skutečné nastoupení rozhodným bude, pakli dojde při roku k jednání o tom nařízeném již také k pokračování ve věci hlavní aneb nastoupí-li hned původně representanti pozůstalosti aneb zákonný zástupce strany procesně nespůsobilé vůbec aneb nově zřízený o své újmě ve spor (§ 155. II., 158. II.);

β) při konkursu doba pokračování různá jest, jak výše pod A. č. III. vyloženo bylo,

γ) při smrti advokátově anebo po naskytnuvší se nespůsobilosti jeho doba pokračování počíná vypršením lhůty soudem stanovené k výkazu plnomocenství nově zřízeného zástupce;

δ) v ostatních případech buď vytknuta usnesením, při čemž nečiní rozdíl, zdali nastalo přerušeni po samém právu aneb z rozkazu soudu (§§ 166., 167.).

C) Klid řízení.

O klid řízení mohou se strany samy, jejich zákonní zástupci (§ 5.) a bez zvláštního zmocnění na základě procesní plné moci (§ 31. č. 1., 34.) též zmocněnci dohodnouti, ať jednání vede se třeba v odvolací instanci (§ 463.) a v jakémkoli řízení zvláště také z rušené držby a z nájmu nemovitosti, vyjma řízení o platnost a rozloučení manželství, jelikož toto na zásadě oficiální a vyhledávací spočívá (viz výše str. 255.).

Ujednání státi se musí mezi stranami; nemůže se o klid dohodnouti strana s odpůrcovým vedlejšími intervenientem (§ 19.), jelikož tento stranu, ku které se přidružil, jen podporovati má (§ 19.), nikoli o způsobu vedení sporu sám disponovati.

Dohodnutí stane se:

I. výslovně, aniž by platnost ujednání zvláštní formou, tedy snad písemností vázána byla. Procesnímu zmocněnci oprávnění, ujednati klid, odníti nelze (§ 31. č. 1., 32.). Jenom působnost úmluvy

vůči soudu toho vyhledává, aby obě strany soudu oznámení o tom učinily, že se o klid řízení smluvily („angezeigt“ § 168.). Tím dnem, kdy oznámení se stalo, klid počíná (§ 168.). Oznámení o klidu označuje dobu, na kterou ujednan byl, jestli na delší nežli tříměsíční (§ 168. II.) platiti má. Na kratší čas o klid řízení smluviti se nelze (zpráva spol. perm. kom. str. 9.). Taktéž ujednání klidu na dobu neurčitou, tedy do výpovědi vyloučeno jest (slova: vereinbarte Zeit § 169.). Podání obou stran takovou úmluvu nepřipustnou obsahující napravití sluší, jelikož by při dalším vyřizování věci z nedostatku přesného udání doby klidu nesnáze vznikaly (§ 169., 84., 85.).

Nestalo-li se oznámení podáním, nebude sepsání protokolu třeba, nýbrž postačí podle § 88. jedn. ř. sd. záznam ve spisech soudních, jelikož nejde při smluveném klidu o vyřízení návrhu, nýbrž o oznámení, jež jen pro obeslání a jinaká soudní opatření významu má. Vzhledem k důležitosti oznámení záznam ve spisech o tom učiněný datován a oběma stranami podepsán buď (§ 88. jedn. ř. sd.).

II. Mlčky, nedostavením se stran, zvláště tedy nižádného společníka v rozepři, pokud se týče zákonných aneb zmocněných zástupců k roku k ústnímu přeličení položenému (rok zmařený, terminus circumductus), ať již k projednání o věci hlavní aneb o privilegované obraně (§ 260.), v kterémžto případě každá strana ponese polovici tím způsobených nákladů (§ 142.).

Rok první o žalobě u soudů sborových není sice určen k ústnímu přeličení (§ 239.), avšak v obeslání označuje se jakožto rok k ústnímu přeličení (srov. § 230.), tudíž i při něm klid řízení nastati může.

V řízení přípravném pouze tehdy, jestli ústní přeličení nařízeno bylo, tedy za příčinou četnějších nároků, zvláště také vzájemných, povždy a za příčinou složitější látky procesní co do fakt po případě (§§ 245. č. 1., 2., 250., 251.) nastane klid řízení nedostavením se stran.

Nedostavení se rovná zákon dostavení se stran bez advokátů, pokud pomoci těchto nezbytně potřebí, dále neprojednávání přes vyzvání soudcovo aneb vzdálení se stran v čas se dostavivších (§ 133. sd. ř.; § 137. jedn. ř. sd.).

Nedostavení se stran obeslaných k roku položenému k provedení důkazu (§ 289. II.) aneb k přeličení odvolacím (§ 491.) nemá v zápětí klid řízení.

III. V řízení u soudů sborových druží se k těmto případům ještě další (§§ 398., 440. II.), nedostavili-li se totiž žalobce k roku podle žádosti jeho položenému za tím účelem, aby řízení pro zmeškání lhůty k odpovědi skončeno bylo, ačkoli žalovaný se byl dostavil (§ 398. V.).

Účinek klidu dvoji jest:

a) zastaveno jest všeliké další projednávání ve sporu; obeslání vydaná pozbývají moci své, nová vydána nebudte, lhůty přeruší se, vyjmajíc však konečné, jež nerušeně dobíhají (§ 168., a contr. § 163.);

b) pokračovati lze v jednání teprve po vypršení tří měsíců ze dne oznámení stran o klidu (po případě delší lhůty zvláště ujednané) aneb ze dne zmařeného roku. V řízení pokračuje se po prosbě strany kterékoli o ustanovení lhůty aneb položení roku, byla-li po vypršení doby klidu vznesena. Prvé podaný návrh, klid řízení rušící, buď odmítnut soudem z moci úřední aneb podle žádosti odpárcovy, jestli by soud to byl přehlédl, aniž by prvé ústní jednání o tom nařízeno bylo. Rok snad nedopatřením položený aneb lhůta tímže způsobem vyměřená buďte za bezúčinné prohlášeny (§ 169.).

Nastal-li klid ve sporu společníků v rozepři, může každý soudruh vznést na soud žádost za pokračování v jednání (§ 15. I.).

O klidu nastalém kterýmkoli způsobem soud povždy sdělení učiniti má též obcům stranám, nejen procesním jejich zmocněncům, při čemž doloženy buďte zákonné účinky klidu (§ 170.).

Jednací řád soudů (§ 137.) sprostuje soud povinnosti této, když ke klidu došlo bez výslovného dohodnutí se stran, ale podle patrného úmyslu jejich, totiž pakli strany se nedostavily, jež procesní zmocněnce ani nezřídily, aneb pakli k přeličení, při němž zastoupení advokáty nezbytně se vyhledává, toho postrádající se samy dostavily aneb dostavivše se třeba s advokáty neprojednávaly aneb po vyvolání věci se opět vzdálily.

Jestli některá jen strana nezřídila procesního zmocněnce, nebuď ona o klidu nastalém zpravena.

Těmito podrobnými předpisy snaží se jedn. ř. sd. uskutečniti úmysl perm. kom. panské sněmovny, aby zabráněno bylo zneužití

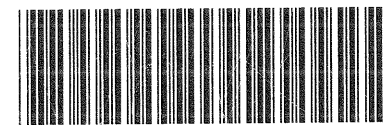
ustanovení zákona o klidu řízení způsobem odporujícím záměrům stran zástupci jejich.

K výslovnému ujednání klidu aneb dohodnutí se o něm mlčky opětně dojiti může v tomtéž sporu; opačný návrh vládní osnovy přijat nebyl z podnětu perm. kommise panské sněmovny (str. 9. zprávy spol. perm. kom.).

REV15

ÚK PrF MU

3129S14824